6
1-B
15
M

6
1 L
11

6 . 1 . B . 15

IVSTI LIPSI
DE
MILITIA ROMANA
LIBRI QVINQVE,

COMMENTARIVS AD POLYBIVM.

Editio noua, aucta variè & caſtigata.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. D. XCVIII.

Cum Priuilegiis Cæſareo & Regio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Probat. Rom. Schol. Piar.
P. Ildefonso.

PHILIPPO III.
HISPANIARVM ET INDIARVM PRINCIPI.

NAZIONALE V.E. ROMA

QVAE de MILITIA ſcripſi, magne Princeps, etiam tunc cùm ſcripſi, animo tibi deſtinaui & inſcrîpſi, & ſuſpendi, vt ſic dicam, ad tuam aram. Multa me incitabant. ſed præcipua: quòd tuus eſſem, in ſolo & vetuſtiſſimo patrimonio tuo natus: quòd res militaris, & ideò magnitudine & fortunâ tuâ non indigna. Enimuerò quem magis tractare aut ſcire hæc deceat, quàm Principem? & veriſſimè prudens ille noſter Cornelius: *Cetera vtcumque diſsimulari, ſed ducis boni Imperatoriam eſſe virtutem.* Quid verò talem Principem? Nihil blandimur tibi, nec publicè locus ſit, aut gratia: ſed ab orbe condito non fuit, qui maior in re aut ſpe fuerit, quàm te fata videntur deſtinaſſe. Præeſt iamdiu maximus Regum pater tuus tot regnis; in vtroque orbe iura reddit, veteri & nouo; atque

ecce nouam ad potentiam viam fortuna nuper aperuit, adiectâ Luſitaniâ: quæ ſola adhuc lacinia deerat pulcherrimæ & ſolidæ Hiſpaniarum veſti. Adſuta eſt, & vnà cum eâ Africæ & Aſiæ portus aut inſulæ: id eſt, clauſtra atque aditus, quibus ipſas illas inuadatis, & totas ſubiiciatis in leges & iura veſtra. Pietas iamdiu huc vocat & religio: ſed recenter etiam iniuria, quam immanis ille hoſtis Auſtriacis tuis infert, factus & ſolens violare, rapere, & regna regnis adiicere, nullo niſi armorum iure. O expergiſcere tu aliquando, adoleſcens & vegete, & magno PHILIPPO tuo eſto magnus ALEXANDER. Omnes iſti Aſiatici Darij ſe contrahent, & ad motum tuum timebunt quantum nunc timentur. Exempla tibi adſunt fortiter & feliciter capiendi imperij à maioribus illis tuis, quos immensâ ſerie è Cæſaribus & Regibus nectis. Sed eminent inter iſtos FERDINANDVS & ISABELLA proaui (fæminam nihil me pudet addere; non fæminam, ſed vero verbo heroinam) eminent, inquam, primi auctores magnitudinis & claritudinis Hiſpanæ. Ij in Italiam arma intulerunt, ij in Galliam: ij nouum orbem tibi aperuerunt, arcanum depoſitum, & quid niſi limitem ad nouum imperium à Prouidentiâ diuinâ? Sed & CAROLVS inter iſtos luce ſuâ fulget, auus tuus, vir bello maximus,

ximus, & idem moderati boniq́ue exemplar imperij. Quid PHILIPPVS pater? cuius vt ceteræ virtutes ſileantur (viuit enim, & poſteritas magis hæc dicet,) at certè LENITAS & CONSTANTIA non omittentur, illuſtria ſidera in illo virtutum choro. Non fuit à natis regibus (te Fides & Veritas appello) qui magis propriè hæc ſibi vindicauerit: & addo ab illis fontibus ſcaturiginem, Sedatum regimen & quietum. Vt gubernator in magnâ naui, flectit & regit omnia, paruo motu. quid ad minuta eo? vt ſummus ille mundi rector Deus, machinam hanc quatit & mouet, ipſe inconcuſſus: talis tuus ille genitor, vetus regnandi & ſecurus. Tu ſuccede, ſed ſerò (pietas tua hoc poſtulat:) & illum atque illos nobis redde, quorum ſanguinem & partem præfers. Rapitur ad ſimilitudinem ſuorum excellens quæque natura, & ſimulacrum cæleſtium animorum refert decerpta ab iis aura. En orbem Chriſtianum turbatum bellis aut diſſidiis: in te oculos coniicit, & aliorum aperta inclinatio eſt, aliorum occultus metus. Quid hæc niſi maxima, iam magno tibi, præſagiunt? tu vtere aduocante fortunâ; ſed ita vt nihil ei debeas, & feciſſe eam virtus tua videatur. Abſque hac, Princeps, magnam famam habere potes, non potes bonam: ſed nec firmam aut diuturnam potes, niſi nixa ſit

 eo ful-

eo fulcro. Nam viuos & ſuperſtites premere in rectè factis etiam Liuor aut Inuidia poteſt, & plebeij ſermones: at mortuos, & cùm tractu Veritas inualeſcit, ſplendor ille Famæ & Virtutis irradiat, & ſeria ſcripta ad memoriam tradunt poſterorum. Hæc ad te: de me & meo munere, exiguum hoc vtrumque fateor, etſi in re magnâ. Quid enim maius Militiâ? quæ ſola orbem temperat, nec regna ſolùm dat aut adimit, ſed ipſam vitam. Nulla reſpublica aut ſtatus ſine eâ floruit, nulla perennauit: & vt quæque melioribus legibus aut moribus fuit, ita hanc habuit meliorem. Talem ROMANAM apud te audacter profitemur: quâ nihil cultius, ſanctius, amplius, moribus, diſciplinâ, imperio fuit. Igitur nec Militiâ. & hæc eſt illud telum, quo, Virtute comite, terras ſibi ſub vtroque Sole ſubiecerunt, & ſubiectas in ſæcula aliquot tenuerũt. O ſi mens tibi ſit Princeps (facultas adeſt, & probæ inſtitutioni hoc debes, vt intellegas) ſi mens, dico, ſit vagandi per eorum Annales & geſta: quos flores virtutum colligas? quæ præcepta paci & bello? Sed huic maximè, in quo excelluiſſe eos ſuper omnes gentes, dicere poſſumus cum gentium conſenſu. Tuam illam conſule, & ipſos Hiſpanos. qui etſi robore & bello ſemper validi, tamen ab arte deſtituti ſunt: & ea fecit vt caderent, quam-

quamuis ægrè & ſerò, ſub Romanas leges. In laudem eorum hoc dixerim. nulla natio vetuſtiorem hanc gloriam ſibi vindicat, nulla diuturniorem: non ipſi illi, quos laudatum imus, Romani. Ecce ab antiquo, & priuſquàm Romana virtus ſe exſereret, bello Peloponneſiaco fama eorum ad Græcos ipſos venerat: & Alcibiades in oratione quapiam apud Thucydidem, *fortiſsimos* teſtatur *& pugnaciſsimos omniũ* barbarorum.* Quid Liuius? *gentem natam inſtaurandis reparandiſq́ bellis*: & alibi, *qui nullã vitam rentur ſine armis eſſe.* Annæus Florus, ipſam Hiſpaniam indigetat *bellatricẽ, viris armiſque nobilem, Annibalis eruditricem.* Velleius Paterculus, ita fortem, vt duce Sertorio, *per quinquennium diiudicari non potuerit, Hiſpanis Romaniſne in armis plus eſſet roboris, & vter populus alteri imperaturus eſſet.* Quid plus dici poteſt, idque à Romanis: id eſt, & hoſtibus & ſuperbis? Nec verba ſunt: res docuit bello Annibalico, qui præcipuas ſuas victorias Hiſpano militi non inuitus referet acceptas. Sed & Romani, cùm primam prouinciarum Hiſpaniam inierint, poſtremam domuerunt: ducentos per annos in eâ, & de eâ, pugnantes, variè victi aut victores. Sed victores tamen ad extremum, idq́; ab hac militari arte quam adferimus: quam vel nunc ſi adſumitis, quis ambiget quin cum æternâ laude fructuque veſtro?

** Sic Græci appellant omnes non Græcos.*

veſtro? In parte tamen adſumitis: nam vt vniuerſam, non ſuadeo aut probo. Multa diuerſa à moribus armiſque noſtris, quædam & aduerſa: iudicio opus eſt, quod tu & tui Duces facilè interponent. Mihi quidem animus fuit, in tui gratiam è tenebris hæc eruere, & res mortuas ſepultaſque protrahere: faxit Deus vt haud in vanum, & ſedandis hæc in Europa turbis ſint, & extra eam imperio tuo propagando. Vires ſi pro animo non fuerunt, ignoſci poſtulo: & hunc laborem ſtudio potiùs mei cultus, quàm ſui pretio æſtimari. Ego quidem in te, ô Principum maxime, vel veterum Gallorum more adficior, & lege illâ priſcâ me tibi ſacro DEVOTIONIS.

LE-

LECTORI MEO.

CVM opus aliquod iamdiu meditarer & ſolicitè quærerem, quod compendio eſſet tot ſcriptionibus, & lucem præferret ad hiſtorias: repperi cuius ſpecimen & primitias nunc præbeo, quod FACEM HISTORICAM *non ex ſuperbiâ, ſed ex propoſito, appellaui. Ideſt, vt mores Romanos publicos priuatoſque proferam (alibi & Græcos:) atque eos ita illuſtrem, vt ſimul loca ſcriptorum veterum, qui alludunt vel tangunt. Hoc cùm diffuſum, imò & confuſum ſit (negare non poſſum:) placuit excerpere primùm ex omni cumulo quidquid ad* MILITIAM *facit, & id iunctim proponere, & ſerie aliquâ ac cohæſione rerum. Ideò quæ ad Militiam: quia ea non creberrimè, ſed adſiduè, in hiſtoriâ occurrit, & omnem in eâ paginam, vt ſic dicam, facit. Vt enim vita noſtra publica eſt, ſic ſcriptio: illa ab æuo in æuum, turbæ & bella: ergo & Annales, qui æuum repræſentant. Atque ego ſciens & gnarus dico, nihil eſſe quod magis ſiſtat aut remoretur iuuentutem, quàm militiæ priſcæ ignorantia: cui malo ante omnia medemur, & hanc caliginem noſtrâ* FACE *(pro copiâ quidem ingenij) imus depulſum. In tres partes totum hoc* DE MILITIA *diuiſi: prima eſt, quam vides,* AD POLYBIVM: *in quâ generalis eius notificatio, & ſiquid ad ordinem, arma, leges facit, aperimus & reuelamus. Sunt libri quinque, quos habes. Altera,* POLIORCETICΩN, *ſiue* De machinis, tormentis, telis, libri totidem: *qui parati, & ſubſequentur. Tertia,* DE TRIVMPHO, *lætiſſima pars, & clauſula felicis belli. Tum ad reliqua* FACIS *ordine ibimus, ſi auctor ille vitæ noſtræ dabit vitam, ſed & vires. Nam voluntas quidem & materies adeſt: ſed valetudo ſæpe intercedit, plures hos annos hoſtilis & aduerſa. Ah, quàm in hoc ipſo ſcripto ſæpe me ligauit, & ad ſcamma deductum retinuit? Scio, & apud me magis quàm publicitùs queror. Tamen & publicitùs tango, vt venia & miſeratio aliqua ſit, ſicubi quod voluimus non fecimus, & euênit nobis in iſto curſu quod dicitur,* Caballus in Cliuo. *Tamen vt Flauiorum ille primus dicere ſolitus,* Imperatorem ſtantem mori oportere: *ſic nobis ſenſus, Hominem in opere deficere: nec deſinere potiùs, quod ſuadebat olim priſcus aliquis Cenſor. Certè vel in iſtis alibi languidis, fructus & vſus ſuus erit iuuentuti; & noſtro labore quæſitum aliquid aut erutum, in quo nonnemo in-*

*mo inueniendo ſudaſſet. Totum enim hoc Polybij ſcriptum perplexum & caligine obſitum: nec induſtriâ ſolùm, ſed acritate ingenij opus ad peruadendum. Speramus, imò profitemur, in parte feciſſe: idque non adiutos à prioribus, niſi fortè à Franc. Patricio Italo, quem ſolum veſtigia preſſiſſe in hac ſemitâ equidem ſcio. Quid nos præter eum, lector viderit: quid alius præter nos, ſequens item ætas. Nec enim neſcio, vbi ſemel opus cœptum eſt, & velut fragmina aut ſentes amotæ, concurſum fieri, & poſtremos quoſque priorum etiam laudem in ſe deriuare. Aliquid nempe reperient, & vnus ſæpe locus aut remotior lectio eſt quæ rem conficit: quod non tam doctrinæ dixeris, quàm fortunæ. Ego verò & hoc excuſo, quòd antè publica iudicia ſubire nobis opus, quàm priuata experiri: nec vllæ recitationes aut inter amicos lectiones ſunt, ſapientiſſimo conſilio vſurpatæ antiquis. Typographia iſta nos ſtatim protrahit, & irreuocabiliter protrahit: nec fas, etiam cùm reſipueris, reſipuiſſe. Alia tamen editio relinquitur, & mederi poteſt: ſub eam vos æqui & iniqui aduoco, iuuate. Siue laudi noſtræ fauetis, ſuggerite: ſiue carpere gaudetis, corrigite. ego vtroque affectu vtar in vnum finem, emendandi & diſcendi. Erunt ex verbo veteri, * δεύτεραι φροντίδες. Iam, quod ad Polybij ipſum hoc opuſculum ſpectat, re non mole magnum, haud ambigendum arbitror quin Polybij ſit, & ipſe agnoſcit, vt * alibi notamus. Sed tamen ab alienâ manu contractum aut reciſum aliquid videri, non nego: & eſt cetera Polybiana ſcriptio vber magis & diffuſa. Titulus etiam qui* librum Sextum Hiſtoriarum *præfert, mihi eſt falſus: cùm nec iſta ſic continua, vllo modo aut veniâ hiſtoriæ ſint, & ipſe fateatur è libro an libris* De rebuſpublicis *eſſe. Fuit videlicet introductio in Hiſtorias, & grande adiumentum, noſſe quid Romani, Carthaginienſes, Spartani, pace aut bello vſitarint: & tum, cùm breuiter inter narrandum tangitur, habere vnde doctior ſis, & petas. Satis de meo & Polybij inſtituto: vtile vtrumque ſit voueo; & hoc quoque, vt iſtis abſolutis pedem mihi porrigere & promouere fas ad ſerium illum Sapientiæ callem, quò adſpiro. Da hoc Deus, & in omni vitâ non mihi ſolùm vixiſſe.*

* Curæ ſecundæ.

* Lib. v. Dialog. xv.

IVSTI

IVSTI LIPSI DE MILITIA ROMANA LIBER I.

DIALOGISMVS I.

Præfatiuncula & occaſio dicendi, tum laus aliqua militiæ Romanæ.

AMERIDIE, vt ferè mos meus eſt, inambulabam, cupidis honeſtarum artium me præbens, & velut domeſticas quaſdam ſcholas habens, reſpondendo aut diſſerendo. Venit ad me honeſtæ frontis & mentis adoleſcens, AVDITOR meus (nec aliter nunc appellem) qui ſalute dictâ, *Initium ſermonis.* Illud de Militiâ promiſſum Lipſi, inquit, quando expungis? Tardum nomen es, ne dicam malum. Ego, Cùm otium erit, inquam. Longa res eſt, nec paucarum aliquot horarum. Ille iterum, De otio ne obtende, feriæ ſunt, & tam vacui nos nunc, quàm ipſa Vacuna. Quando etiam aptiùs? Feruent omnia bellis, nec alij magis in menſis aut in circulis ſermones. *Opportunitas.* Quàm volupe ſit, inter iſta veterem illam ſeriò intellegere, & decerpere ex eâ aliquid quod ſit in hodiernum vſum? Ego riſi, & Quid ais, inquam, decerpere? ſæculum hoc ignoras, aut diſſimulas. Nam contemnunt noſtri Martes hæc talia, & nænias & ludos ea habent puerorum. Fortaſſis, inquit ille, vel ideò quòd parùm norunt. Nam pleriſque horum iure illud occinas: *Priuſquã ſapere, didiciſti cõtemnere. Chæremõ.*

*Πρὶν γὰρ φρονεῖν σε, καταφρονεῖν ἐπίστασαι.

Et quid de illis mirer? pauci noſtrûm, qui libelliones habemur, ſcitè hæc ſcimus, & in nos quoque conuenit ſenis Coï dictum:

*Πολλοὶ θαυμάζουσι, ὀλίγοι γινώσκουσι. *Multi admirantur, pauci intellegunt.*

Ne inter eos diutiùs ego ſim, tu effice & adiuta. Nam pleraq. video, non video, & vt in confinio lucis ac noctis poſitus, parùm certo oculo diſcerno. Iam facis? Volo, inquam: ſed, niſi vt tibi gratificer, quâ ſpe fructus? Imò verò duplicis, inquit ille, Certi & Incerti. Certi quidẽ, quòd vera ea fax ad hiſtorias: quarum quæ alia ferè materies, quàm bella & pugnæ? *Vtilitas. Ad hiſtoriam. Ad vſum.* Incerti autem, quòd & hodierni Duces aliquid ex iis fortaſſe haurient, ad ſuum & præſentem vſum. Moui caput, &, De hoc quidem diffido, inquam, illud prius ſpero. Subiecit, Non ego: & meo animo ac vaticinio, aut iam eſt aut erit Princeps aliquis magnus, qui prauam & laxam hanc militiam corrigat, & ad veterem illam ordinet atque adſtringat. O ſi ille dies! quas laureas & victorias videam? quàm longè lateque ſparſa Chriſtiana ſigna? Iniice hanc mentem Deus, & ad priſcam illam ac Roma-

nam maximè militiam flecte: cum cuius Dilectu, Diſciplinâ, Ordine, ſi noſtra hæc nouitia arma iungantur, quæ vis aut acies reſiſtat? Ego hic manum ſuſtuli, Euge, inquam, me quoque hac commemoratione incendis. Et vt ſcintilla in aridam materiem incidens facilè comprehendit: ſic ego inflammor in nomine & virtute Romanâ. Et bonâ fide, quæ gens in militiâ fortior aut felicior? Dilectum vide; nihil accuratius. Ordinem; nihil aptius. Diſciplinam; nihil ſeuerius ſanctiusque. Itaque per annos ſeptingentos, tot triumphos pæne quot annos numerant, & imperio ſuo ſubiecerunt quidquid validum aut bonum in orbe terrarum. Nam alios quoſdam latiùs imperaſſe fortaſſe dixeris, aut nunc imperare (certè magnum noſtrum Regem:) ſed in tam ſelectis gentibus aut terris, non dices. Pœnos, Macedonas, Aſſyrios vicerunt, & imperium in eos vſurparunt qui antè imperarant. Quid Hiſpanos, aut Gallos? quos vincere non gloriæ fortaſſis maioris, ſed operæ fuit. Ita paullatim molem illam *maximi ſecundum deorum opes imperij* (Liuij verba agnoſcis) conſtituerunt, idque in optimâ Europæ, Aſiæ, Africæ parte. Quâ autem aliâ re, niſi militiâ hac, quam laudamus? Nam ingenia, numerum, robora hominum ſi vides, ſingulis, aut omnibus, ſæpè vincebantur: ſuperabat Ordo & Diſciplina Ergo haud vanè olim vaticinatus apud Liuium Romulus: *Nullas opes humanas armis Romanis poſſe reſiſtere.* Quid Romulum loquor? ipſe Romanorum hoſtis Taxiles, ille à ſinu & latere Mithridatis, libero ore apud Tigranem faſſus: *Ἄμαχον πρᾶγμα, τὰ ῥωμαίων ὅπλα. Rem inuictam, Romana arma.* Atque hęc ita olim fuerunt, quamdiu diſciplina & ſanctitas quædam, vt ita dicam, armorum viguit: poſtquàm ſanguine ciuili infecta ea & corrupta ſunt, poſtquàm rapere & lancinare, atque etiam laſciuire, in morem vertit; reſedit illa virtus, & quod ſequitur, fortuna, nec aliud quàm vmbra & nomen fuit militiæ Romanæ. Ideò ſi vis me illuſtrare hanc & explicare; de Veteri modò promitto, nec inferiorem iſtam, niſi parcè, tangam. Ille alacer, Ergo promittis? ô me beatum! Et ſedeo, an porrò ambulo? Imò tu ſede, inquam: ego vtrumuis fecero, vt animus hic aut valetudo ſuadebũt. Atque vtinam iſta ſit quæ ſolet; & cum eâ vigor & alacritas etiam, quæ ſolent! Nunc vereor vt ipſa & ætas, ſed ipſa maximè, libauerint in me lætum illud aut lepidum etiam ſiquid olim fuit. Quid tamen eſt? vt in Vere anni flores ſcilicet plures gignuntur, Autumnus tamen eſt qui dat fructus: ſic in priori illâ ætate amœniora fortaſſe quædam dedimus, nunc vtiliora, ſi Deus & Tempora volent. De iſtis quidem non fruſtrà ambigo. quas apud nos malarum ferè aut turbidarum artium, noſtras iſtas honeſtas & pacis oppreſſum eunt aut expulſum. Sed Deus videbit: quem, priuſquàm ordiar, veneror atque inuoco. & tu Lux æterna, Sol ſine ortu aut occaſu, per has antiqui æui tenebras euntem dirige,

Romana militia laus. *Lib. 1.* *Lib. 1.* *Plut. in Lucul.* *Deprauatio eiuſdẽ.* *Acceſſio ad explicandũ.* *Cum excuſatione.* *Cum inuocatione.*

Lucret.

——— clara meæ præpandens lumina menti,
Res quibus occultas penitus conuiſere poſſim.

DIALOG. II.

Modus & Ordo dicendorum, tum de Dilectu, de Tribunis, de Stipendiis.

AT tu iam ſediſti. AVD. Animo & corpore compoſitus ad audiendum. LIPS. Audi igitur, ſed Modum atque Ordinem priùs, quem tenebo in diſſerendo. *Modus* hic erit, vt Polybij verba eligam & inſiſtam, qui vnus ſupereſt eorum qui de veteri militiâ ſcripſerunt. Nam Vegetius quidem nihil habet meri, ac ſui & ſuperioris æui inſtituta aut mores miſcet ac confundit. Polybium adhærebimus igitur. & vt ij qui iter ignotum ſuſcipiunt, limitem aut aggerem aliquem comprehendunt, quem inſiſtant: ſic nos illum, tuti ab errore aut lapſu. Sed *Ordo* tamen eius quia haud aptus vbique ad docendum, aut etiam plenus: ſuggeram alium, atque eum quem definitio hæc noſtra dabit. Ab eà enim appoſitè Militiam exorſuri videmur: quæ eſt, MVLTITVDO APTA ET COMPOSITA IN ARMIS, AD VIM FACIENDAM AVT ARCENDAM, SVB CERTA LEGE. Quinque in definitionem iſtam partes incluſi, DILECTVM, ORDINEM, ARMA, ACIEM, DISCIPLINAM: quas ſingulas ordine, & totidem Sermonibus, educam: Polybij ipſa verba ſecundùm has partes aptabo, vbi ea quidem erunt: quà deficient, velut laciniam huic veſti à me aut ab aliis adtexam. Omnia deinde explanabo & illuſtrabo, ſed breuiter: quia iamdiu nobis illud ſedit, *Οὐ τὸ μέγα εὖ, ἀλλὰ τὸ εὖ μέγα. Ita olim Demoſthenes, valdè pro meo ſenſu. Sed Polybium ipſum iam audiamus, qui ſic de Dilectu. Vin' tu legere? cape. AVD. Et vtrâque manu quidem: ſed Græcis adſcripta quæ hæc verſio? LIPS. Noſtra eſt. nam etſi Ianus Laſcaris, homo Græcus, aptè & doctè pleraque iam verterat: tamen reuera alibi aliter, & quod caput eſt, non ſemper preſsè & adſtrictè. Id autem adprimè mihi placet in ſcriptoribus qui ſtilo tales, maximè cùm de re agitur: in quâ verbum additum, aut omiſſum, aut laxiùs etiam redditum, magnas facit vel mutationes vel errationes. At tu lege.

Modus tractandi, Polybianus. — *Ordo noſter.* — *Definitio Militiæ.* — *Partes eius.* — *Non quod magnū, benè, ſed quod benè, magnum. — *Cauſſa verſionis noſtræ.* — *Et qualis ea.*

Ἐπεὶ δ' ἂν ἀποδείξωσι τοὺς ὑπάτους, μετὰ ταῦτα χιλιάρχους καθιστᾶσι, τέσσαρας καὶ δέκα μὲν, ἐκ τῶν πέντε ἐνιαυσίους ἐχόντων ἤδη στρατείας, δέκα δ' ἄλλους σὺν τούτοις ἐκ τῶν δέκα τῶν λοιπῶν, τοὺς μὲν ἱππεῖς δέκα, τοὺς δὲ πεζοὺς ἓξ ὡς δεῖ στρατείας τελεῖν κατ' ἀνά-

POLYB. *Cùm verò Conſules deſignauerint, tum Tribunos militum conſtituunt, quattuordecim quidem ex iis qui iam quina ſtipendia annua confecerint; decem alios prætereà ex iis qui dena. At reliquorum, equites quidem dena, pedites vicena ſtipendia explere oportet*

γκην, ἐν τοῖς τετταράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ἀπὸ γενεᾶς, πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων. τούτους δὲ παρίασι πάντας, εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν. ἐὰν δέ ποτε κατεπείγῃ τὰ τῆς περιστάσεως, ὀφείλουσιν οἱ πεζοὶ στρατεύειν εἴκοσι στρατείας ἐνιαυσίους. πολιτικὴν δὲ λαβεῖν ἀρχὴν οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ πρότερον, ἐὰν μὴ δέκα στρατείας ἐνιαυσίους ᾖ τετελεκώς.

tet neceſſariò in annis quadragintaſex à natiuitate. Excipio eos qui infra drachmas quadringenas cẽſi ſunt, quos omittunt, & reſeruant omnes ad nauticum vſum. Quod ſi quando res & circumſtans neceſſitas eò adigunt, debent pedites facere annua vicena ſtipendia. Vrbanum verò magiſtratum non antè capere cuiquam fas, quàm decem ſtipendia militiæ adimplerit.

Satis: inſiſte. Orditur Polybius à Dilectu, quem in Definitionis meæ verbis primis incluſeram, MVLTITVDO APTA. Quomodo enim talis ſine iſto? quin niſi cligis & excerpis, non militem ſed turbam habes. De eo tria dicit: *Qui elegerint, Quos, Quomodo.* Duo prima ſunt in verbis, quæ legiſti: & quia Tribuni ſunt qui cligunt, de ipſis, & numero eorum nunc præmittit. *In Dilectu tria ſpectanda.*

„ *Cùm Conſules deſignauerint, tum Tribunoſmilitum conſtituunt.*] Quod fit ſcilicet principio cuiuſque anni. Et meritò Conſules priùs deſignantur, quia ij ſunt qui in parte Tribunos faciunt, in aliâ parte ipſe populus,* poſteà dicendum. ** Lib. II. Dialog. IX.*

„ *Quattuordecim quidem ex iis.*] Diuiſio hæc eſt & numerus Tribunorum, qui ſcripti in quattuor legiones. Nam ad tot iſtas accommodat ſua Polybius: quia quotannis ferè ita ſcriptæ, ſingulis nempe Conſulibus binæ. Ergo ait quattuordecim Tribunos factos ex iis *Diuiſio Tribunorũ.*

„ *Qui iam quina ſtipendia annua confecerint.*] Qui ſunt iſti? Tribuni equeſtres, id eſt ex equitum corpore lecti. Nam ſemel mihi hoc nota. Duo genera Tribunorum Polybius facit, *Iuniores* & *Seniores:* quos à ſtipendiorum numero ſic appellat. Iuniores ſunt, Equites. quibus hoc datum, vt priùs citiùsque Tribuni fiant, quàm plebeij. Quid ita? tum quia reip. intereſſe videtur, vt iſti ex optimis ſtatim ad eam accedant: tum etiam, quia ſtipendiorum ratio & æqualitas ſic popoſcit. Moris enim erat, poſt dimidiata ſtipendia confecta, Tribunum capi, nec antè: ecce Equites dena conficiebant, Pedites vicena: ergo proportione illi poſt quina ſtipendia lecti, hi poſt dena. Hæc vera Polybij mens & ſententia, & cauſſa diuiſionis. Sunt autem quattuordecim iuniores ſiue ex *Iuniores Tribuni.*

equite,

equite, decem tantùm è plebe: quia plures nimium habere voluerunt honeſtiores.

„ *Decem alios prætereà ex iis qui dena.*] Ego ita reddidi, pro ſententiâ iam dictâ: at vulgò legunt & vertunt implicatè. Laſcaris quidem ſic: *Decem autem alios, præter hos, ex iis qui decem reliqua fecerint.* Quæ ergo hæc *decem reliqua?* an quinque illis prioribus addenda, vt fiant quindecim annorum ſtipendia? nugatoria, aut falſa. Quin Græca leuiter corrigenda ſunt. *δέκα δὲ ἄλλους σὺν τούτοις ἐκ τῶν δέκα. τῶν λοιπῶν τοὺς μὲν ἱππεῖς δέκα:* ſententiâ à me verſâ. Nam hoc ait. Tribuni quidem fieri poſſunt ex equite, qui quina ſtipendia fecerint; ex plebe, qui dena: at reliqui iam milites in vniuerſum ſtipendia conficiunt, equites dena, pedites vicena. Non etiam diſpliceat: *τὸ λοιπὸν, τοὺς μὲν ἱππεῖς*: quod eſſet, *Ceterùm, equites quidem.* formulâ & modo ſermonis deflectendi. Seniores Tribuni. Correctus Textus.

„ *Pedites vicena ſtipendia explere oportet.*] Iterùm à meâ correctione, vulgatam non eſt vt expedias: certè qui adniſi, hactenus non fecerunt. Laſcaris ita reddidit: *pedites verò ex iis qui ſextum & quadrageſimum ætatis attigerunt annum.* Quam lectionem ſecutus ſit, neſcio: vulgatam non expreſſit. atque amplius, ſententiam bonæ mentis nullam expreſſit. Sigonius & Grucchius, viri talium curioſi & docti, ita hæc citant: *Quatuordecim ex iis qui quinque ſtipendia annua habeant, decem verò ad hos ex iis qui decem: equites quidem qui decem, pedites verò qui ſex.* Et explicant, *Neminem qui equo meruiſſet* (ſunt ipſa Grucchij) *Tribunum fieri potuiſſe niſi decem ſtipendia haberet, cùm interim ſatis eſſet peditibus vel ſex annos meruiſſe.* Nego quidquam magis aut à Polybio, aut à ratione abire. Iſtud quidem de *ſex* annis vbi lectum aut ſcriptum? quin diſertè de *quinque* & *decem* in Polybio eſt. Quæ etiam ratio, vt equites tardiùs ad honores quàm plebeij perueniant? idque tot annis? Omnia contrà ſunt, vt dixi: & profectò Græcanica hæc emendanda: *τοὺς δὲ πεζοὺς εἴκοσι δεῖ στρατείας τελεῖν: pedites viginti oportet ſtipendia implere.* Nihil verius. Quòd equites dena, ecce Liuius docuerit: *Addiderunt acerbitati & tempus, ne præterita ſtipendia procederent iis qui equo publico meruerant, ſed dena ſtipendia equis priuatis facerent.* Loquitur de iis qui ad Cannas fugerant, & hac ignominiâ affectos à Cenſoribus, vt ne in numerum venirēt ſtipendia præterita, vtque iterùm à nouo ſtipendia ſua dena facerent, & quidem equis ſuis ac priuatis. Idem ex Plutarcho clarius. apud quem Gracchus in Oratione quâdam iactat, *Ἐστρατεῦσθαι δώδεκα ἔτη, τῶν ἄλλων δέκα στρατευομένων ἐν ἀνάγκαις: Militaſſe ſe annos duodecim, cùm alij non niſi decem neceſſariò militent.* Quis ambigit quin Gracchus hic inter equites? & in gloriâ ſuâ ponit & ſtudio in patriam, quòd duodecim ſtipendia confecerit, præter morem & legem dena exigentem. Iam verò pedites vicena dicimus meruiſſe. Qui auctores? Ipſe Polybius palàm, qui mox ſubiungit: *ὀφείλουσι οἱ πεζοὶ στρατεύειν εἴκοσι στρατείας ἐνιαυσίους: Pedites debent conficere annua ſtipendia viginti.* Idem ex Liuio eſt colligere. apud quem Sp. Liguſtinus quidam detractat militiam Macedonicam, & ſic ſe excuſat:

Praua ſententia, cum Laſcarii, Tum Sigonij & Grucchij. Iterū ſcriptura correcta. Lib. XXVII. Equitum quot ſtipendia. Quot peditum. Liuius explicatus.

Lib. 2. 11. excuſat: *Viginti duo ſtipendia in exercitu emerita habeo, & maior ſum annis quinquaginta.* Duplex cauſſa. quòd & ſtipendia largiter confecerit (duo ſupra numerum, vti & Gracchus:) & quod ætatis iam beneficio debeat vacare. Reſcribere & mutare eum numerum alibi volui: malè, & • Ad 1. Ann. Tac. Seruius mihi dux in errorem. Nam apud eum legas, *eos qui ſacramento rogantur & plenam militiam habent, viginti quinque annis teneri.* Quod nec veteri nec ſequenti æuo vniuersè verum fuit, & corrigere humanius Seruium ſit quàm corripere: *viginti quoque annis teneri.* Res quidem ita fuit. atque apud Tacitum, cùm milites per ſeditionem expreſſiſſent, vt 1. Annal. *ſextuſdecimus ſtipendij annus finem adferret*; diſplicuit Patribus & Principi, & eo abrogato, mos priſcus repoſitus, decretumque Ibid. *vt viceſimo militiæ anno veterani dimitterentur.* Atque ita deinceps factum. Suidas: Qui Veterani. Βετερανὸς παρὰ ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας. ὅτι εἰκοσαέτειαν δὲ ἐδούλευον: *Veteranus Romanus dicitur militiâ dimiſſus. in viginti autem annos merebant.* In Codice Iuſtinianæo conſimiliter Veterani definiuntur, qui l. 9. Quando prouoc. non eſt nec. *poſt viceſima ſtipendia honeſtam, vel cauſſariam miſſionem ſunt conſecuti:* quod ita interpoſitâ diſtinctione legendum eſt: quia certè cauſſaria miſſio poſt expleta ſtipendia non datur. Idem numerus in Codice Theodoſij aliquoties. etſi in eodem etiam de *viginti quinque aut quattuor* ſtipendiis leges: ſed in certo genere militum, & conditionis deterioris. Hæc mihi ita videntur. quid erudito viro, qui in Polybio hîc corrigi voluit: τοὺς δὲ πεζοὺς ἐξ οὗ δεῖ στρατείας πλεῖν: non equidem ſcio, nec ſcintillam lucis in iis verbis video.

Anni militiæ vtiles. „ *In annis quadraginta ſex.*] Eſt hæc Seruij regis definitio, qui annos eos vtiles militiæ fecit. Nam diſtinxit Claſſes in Centurias Iuniorum & Seniorum: illos qui militarent, hos qui vacarent, niſi in magnâ neceſſitate. Lib. 10. cap. 27. *Iuniores, ad annum quadrageſimum ſextum* (ita Tubero apud Agellium) *ſupráque eum Seniores appellauit.* Cenſorinus anno vno minùs numerare videtur: De die Natali. *Vſque quinque & quadraginta annos Iuuenes appellatos, quòd remp. in re militari poſſent iuuare.* Hoc ergo Polybius nunc dicit, viceна illa ſtipendia complenda fuiſſe in orbe tot annorum. Sed cur non principium etiam militiæ ponit, cùm dixerit finem? Licet ex eodem Tu- Initium militiæ. berone apud Agellium addas: *Seruius ab anno decimoſeptimo, quòd idoneos iam eſſe reip. arbitrabatur, milites ſcripſit.* Atque iſtud manſit. & in Punico ſecundo bello, cùm neceſſitas violaſſet, tum decretum *vt Tribuni plebis* (Liuij verba) *ad populum ferrent, vt qui minores annis ſeptem &* Lib. 25. *decem ſacramento dixiſſent, iis proinde ſtipendia procederent, ac ſi ſeptem & decem annorum, aut maiores, milites facti eſſent.* Ecce, in iuuentutis inopiâ, quidam tunc etiam prætextati milites capti: id ne fraudi iis eſſet, & quia præter Seruij ac vetus inſtitutum, lege ſubuentum fuit, & anni illi in ſtipendia venerunt, haud ſecùs quàm ſi à decimoſeptimo cœpiſſent. Atqui ambitio etiam interueniſſe videtur, & quidam, vt citò ad honores & Tribunatus venirent, ante id tempus militiæ aſſcripti, quod Gracchi lex poſteà cauit, & interdixit νεώτερον ἑπτὰ καὶ δέκα ἐτῶν μὴ καταλέγεσθαι

λέγεσθαι στρατιώτην: *iuniorem annis ſeptem & decem militem non legi.* Plu-
tarchus id ita in Gracchis. Vegetium ergo miror ſcribere: *Si antiqua*
Lib. 1 cap. IIII.
conſuetudo ſeruanda ſit, incipientem pubertatem ad dilectum vocari. Quod
diſtrictè verum non eſt, nec decimuſſeptimus certè annus *incipiens pu-*
bertas. At Silius magis etiam intendit:
Lib. II.

> *Pubeſcit miles caſtris, galeáque teruntur*
> *Nondum ſignatæ flauâ lanugine malæ:*

quaſi impuberes ad ea venirent. Habes carceres, habes metam militiæ.
Sed an non igitur plura vicenis ſtipendiis? imò triginta erunt, ſi totum
Nodi ſolutio.
id tempus militarunt, ab anno XVII. ad XLVI. Caue erres. Continua
olim militia non fuit (ſicuti cùm legiones perpetuæ inſtitutæ:) ſed per
Interpellata olim militia.
annos ferè, aut certè ſingula bella, inibant militiam, & deſinebant. Lex
igitur volebat, vt in annis illis triginta vtilibus, quiſque neceſſario im-
pleret ſtipendia ſua viginti. Poterat quidem priùs: & exempli cauſsâ, qui
continuò militabat, implebat ea trigeſimoſeptimo anno: ſed poterat,
non debebat. Hi ſunt anni triginta illi, de quibus lex Tullia capienda,
Quo ſenſu triginta anni militares
cùm *Iuniorum ætatem annis triginta definiuit.* Item Salluſtius ad Cæſa-
rem, cùm monet illum *vt videat ne militia iniuſta ſit, cùm alij triginta,*
Orat. de rep conſt.
pars nullum ſtipendium faciat. Itemque in Tacito, veterani queruntur
I. Annal.
tricena aut ſupra ſtipendia ſe numerare. Nec virum doctum audiemus
hinc colligentem (Carolus Sigonius is eſt) legitima ſtipendia fuiſſe tri-
ginta annorum. Sed iterùm hìc aliqua hæſitatio ad annum *quadrageſi-*
Nodus alter in metâ militia.
mumſextum: quem finem militiæ dicti ſcriptores faciunt: at alij diſertè
quinquageſimum. Seneca De breu. vit. cap. vlt. *Lex à quinquageſimo anno*
militem non cogit. Fabius: *Vt militiâ vacaret ex lege, quòd quinquagena-*
Lib. IX Inſtit.
rius eſſet. Legem vterque nominat: an poſterioribus temporibus latam?
an potiùs iam olim illa lex, ſiue mos? Nam & in Liuio, bello Macedoni-
Lib. XLII.
co decretum, *nulli qui non maior annis quinquaginta eſſet, vacationem*
militiæ eſſe. Quî igitur conciliamus iſta cum inſtituto Seruij? bellè. Nam
Is ſolutus.
exiſtimo manſiſſe quidem illud de annis quadragintaſex communiter:
ſed pone aliquem, caſu aut morbo, ſtipendia ſua intrà id tempus non
impleſſe, dico cogi potuiſſe vſque ad annum quinquageſimum. Iſte igi-
tur quinquageſimus plenè liberabat, ſiue facta ſtipendia ſiue infecta. Ex
verbis Liguſtini ſuprà colligas, qui in clauſulâ, velut decretorium, id po-
nit, *Et maior ſum annis quinquaginta.* Hi anni in militiâ Romanâ: nec
Græcorum par ratio.
diſſimiles admodum in Græcâ. In Demoſthene lego, *iuſſos omnes con-*
III. O'ynth.
ſcendere triremes, vſque ad eos qui quadragintaquinque annorum eſſent.
In quem tamen locum Vlpianus Scholiaſtes notat, *Nouum hoc fuiſſe.*
quia Lex apud Athenienſes ad annum quadrageſimum duntaxat iubet mi-
litare, exorſos à decimooctauo. Idq́; his gradibus, vt ad vigeſimum circà vr-
bem militent & caſtella cuſtodiant, tutiori ſcilicet militiâ: à vigeſimo au-
tem ad longinqua bella & extra limites etiam eant. Ita ferè Vlpianus. &
dixeris Macrobium, Atticum hoc inſtitutum adſpicere, cùm de vi Se-
ptenarij numeri ſcribit: *Nonnullarum rerum publicarum is mos eſt, vt poſt*
Lib. I. in Sõn. Scip.

ſextam hebdomadem ad militiam nemo cogatur, in pluribus detur remiſſio poſt ſeptimam. Sexta hebdomas, quadrageſimuſſecundus annus eſt, & tangere Athenienſes videtur: ſeptima quadrageſimuſnonus, & ad Romanos pertinet. cùm dicat *poſt ſeptimam:* qui eſt quinquageſimus annus. Plaro in ſuâ republicâ, paullo ſeriùs quàm alij, & admittit & dimittit. Nam legem fert, ſtatuitque ἀνδρὶ μὲν εἴκοσι μεχρὶ τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν· γυναικὶ δὲ ἐπειδὰν παῖδας γεννήσῃ μεχρὶ τῶν πεντήκοντα: *viro quidem annos viginti, vſque ad ſexaginta; fœmina verò cùm pepererit, vſque ad quinquaginta.* Quæ ille de Militiâ, in quam & fœminas ſcilicet adſcribit.

Platonis proprium ſcitum.
VI. de Leg.

„ *Excipio eos, qui infra drachmas quadringenas cenſi.*] Prima nora legendorum, fuit *Aetas:* altera nunc *Cenſus.* Tangit eam magis, quàm explicat, quia tunc nota. Nam Ser. Tullius rex cùm cenſum inſtituiſſet, in claſſes populum diuiſit, idque pro opibus: ex quibus dilectus atque alia reip. munia adminiſtrarentur. Non enim profectò viliores quoſdam in militiam legebant, nec erat hoc inopiæ aſylum, ſed diuites, honeſtos, & quos res priuata rei quoque publicæ alligaret. Nabis tyrannus apud Liuium, cùm diuerſa oſtendit Spartana inſtituta à Romanis: *Vos,* inquit, *à cenſu equitem, à cenſu peditem legitis.* Et exſtant ipſa diſcrimina & modus opum in claſſibus Seruianis, quas Liuius & Dionyſius deſcripſère. Sed enim hîc nodus in Polybij verbis. Ait, *qui infra drachmas quadringentas:* quæ ſunt Romano more & eloquio, *quaterna millia æris.* An ergo talis aliqua finitio cenſus in claſſibus? nuſquam. Vide & examina. Imò illa infima *Quinta* claſſis *vndecim millia* habuit, vt Liuius; ſiue *duodecim quingenta,* vt veriùs à Dionyſio ſcriptum. Infra hanc autem qui eſſent, *immunes fuère militiâ,* vt Liuius ait. Quid dicendum igitur? quid, niſi mutationem aliquam, vt ſolet, interueniſſe? Nam cùm olim tota *Sexta* claſſis vacua feriataque eſſet, Polybij & ſuprà æuo, aliter: nec placuit tantam multitudinem munerum omnium eſſe expertem. Itaque inſtituta noua aliqua diuiſio (quando, neſcio: crediderim ſub bella Punica) & *Sexta* illa numeroſa claſſis diſtributa quaſi in tres iterùm claſſiculas, pro ratione cenſus. Prima fuit, de quâ hîc Polybius, eorum qui à *mille ducentis drachmis* (ſiue *duodecim millibus æris*) pertingerent ad *quadringentas.* Altera, qui ab iſtis ad *centum quinquaginta.* Tertia denique, qui ad *trigintatres,* paullo ſuprà. Hæc non à coniecturâ merâ ponimus, ſed Iulij Paulli verbis apud Agellium firmamus. Quærebatur qui eſſent *Proletarij* in verſu Ennij: atque ille ſic explicat: *Qui in plebe Romanâ tenuiſſimi pauperrimique erant, neque amplius quàm mille quingenûm æris in cenſum deferebant, Proletarij appellabantur: qui verò nullo aut perquàm exiguo ære cenſebantur, Capitecenſi vocabantur. Extremus autem Capitecenſorum cenſus æris fuit trecenta ſexagintaquinque.* Hæc ſi attentè cum Polybianis iſtis confers, neceſſariò infers & elicis diuiſionem à me dictam. Sunt enim certè aliqui ſupra iſtum Proletariorum cenſum *mille quingenûm æris:* qui autem niſi illi *Quatermillenarij* à Polybio dicti? Atque eſt etiam proportio aliqua in his gradibus, quòd primus ille à duodenis millibus

A cēſu militis captus.
Lib. XXXVII
Huic rei claſſes.
Obſcuritas in Polybio.
Ea depulſa.
Sextæ claſſis diuiſio eruta.
Ex Agellio adſtructa.
Lib. XVI. cap. IX.

ſic

ſic deſcendit, vt ſit eius quaſi triens; alter, trientis huius iterùm triens cum leui exceſſu; tertius, non iam triens, ſed iuſtus quadrans, ſi tamen legas in Agellio *trecenta ſeptuagintaquinque*. quod faciundum arbitror, & video libros quoque variare.

„ *Quos omittunt.*] Clarè habes, tenuiores iſtos ad militiam non vocari Nunquam igitur? imò verò, ſed in neceſſitate aut tumultu. Idem loco dicto Iulius Paullus: *Quoniam res pecuniáque familiaris obſidis vicem pignoriſque apud remp. eſſe videbatur, amoriſque in patriam fides quædam in eâ & firmamentum, neque Proletarij, neque Capitecenſi, milites, niſi in tumultu maximo, ſcribebantur.* Itaque Ennij verſus huc ducit, & explicat: *Pauperes non niſi in neceſſitate ſcripti.*

Proletarius publicitus ſcutiſque feróque
Ornatur ferro, muros, vrbémque, forúmque
Excubiis curant.

Duo ibi notes, & quòd arma iis data è publico Ennius dicit; & quòd muros dumtaxat cuſtodierint & vrbem. Nam etiam cùm neceſſitas adigeret, non tamen in aciem hoc genus educebant, aut legionibus miſcebant, ſed in vrbe habebant ſub oculis & curâ ſeniorum: qui & ipſi in armis ſolent adiungi. Paullatim tamen & eò ventum (ſed poſt Polybi) vt Proletarij atque etiam Capitecenſi in militiam vulgo ſcriberentur. Salluſtius de Mario: *Ipſe milites ſcribere non more maiorum, neque ex claſſibus, ſed vti libido cuiuſque erat, Capitecenſos pleroſque.* Ecce, humiles eos ipſe iam Conſul legit, per eos ex humili talis factus Plutarchus de eâdem re: Ἀναγορευθεὶς δὲ λαμπρῶς, εὐθὺς ἐστρατολόγει παρὰ τὸν νόμον καὶ τὴν συνήθειαν, πολὺν τὸν ἄπορον καὶ δοῦλον καταγράφων, τῶν πρόσθεν ἡγεμόνων οὐ προσδεχομένων τοὺς τοιούτους, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἄλλο τι τῶν καλῶν, τὰ ὅπλα μετὰ τιμῆς τοῖς ἀξίοις νεμόντων, ἐνέχυρον τὴν οὐσίαν ἑκάστου τιθέναι δοκοῦντος: *Conſul declaratus ſplendidè, ſtatim Dilectum habuit præter legem & morem, plurimosè pauperibus & ſeruili genere conſcribens: cùm antea Duces hos tales non ſuſciperent, ſed arma quoque, vt aliud aliquid honeſtorum, non niſi honeſtis digniſque darent, cùm quiſque velut pignus rem familiarem opponere videretur.* In cuius verbis *ſeruile genus* verti, quod alij *ſeruos* fecerunt: parùm verè. neque vnquam ipſos ſeruos Marius legit, ſed libertinos & tales qui nati è ſeruis. Quo ſenſu tamen clariùs ſcribatur, πολὺ τὸ ἄπορον καὶ δουλικόν: ſiue vt Ioſ. Scaligero placet, καὶ ἄδουλον. Sed à Mario, vt dixi, principium; mox progreſſus. Nam bello Sociali cœpêre iam in militiam ſcribi, & manſere. Eâ mente Liuij epitomen exaudio: *Libertinos tunc primùm militare cœpiſſe.* Quid? non etiam anteà? non ſub Mario? Ita, ſed pauci, nec ita vulgò. Nam quod in Liuio eſt iam olim, *Nec ingenui modò aut iuniores ſacramento adacti ſunt, ſed ſeniorum etiam cohortes factæ, libertinique centuriati*: id ſcilicet excuſes, quòd in tumultu, nec niſi ad tutelam vrbis. Sed propriè etiam Liuius *Libertinos* intellegit, τοὺς ἐξελευθέρους, id eſt qui nati ex libertis: at Epitoma fortaſſe capienda de *libertis* ipſis. Ego ſuſpicor, nec vocem eam notione priſcâ ibi vſurpatam. vti nec in Macrobio, eâ ipsâ re: *Bello ſociali cohortium duodecim è liberti-nis*

In Iug.

Capitecenſi ſcripti.

In Mario.

Inconcinnè verſio in Plutarcho.

Lib. LXXIIII

Libertini in militiâ.

Lib. X.

Et liberti.

I. Saturn. cap. XI.

Vt illa anu *nu conſcriptarum opera memorabilis virtutis apparuit.* Puto* libertos intellegi: & Appianus I. Ciuil. in hac hiſtoria ἀπελευθέρους nominat, qui ſunt profectò iſti. Ita vides paullatim, quod dixi, tenuiores etiam ciues admiſſos: tamen ciues. quid ni? cùm etiam ſocij paullo pòſt ciuitate donati, & ex iis milites in legiones ſcripti.

Naualis militia vilis. „ *Reſeruant ad nauticum vſum.*] Quæ militia ſcilicet vilior, & talis habita ſemper. An quia periculorum ibi plus, & metus etiam ignauæ mortis? an quia parùm loci virtuti & robori militari? ars & nautæ pleraque adminiſtrant. An quia paullatim animos quoque dehoneſtat & corrumpit? Tale aliquid Plato indicat, & optat ciues ſuos Athenienſes (etſi militiâ eâ ſolâ claros) res maritimas numquam attigiſſe. Sed Romanis quidem perpetuum hoc iudicium: & pro eo Liuius: *Nauales ſocij*, inquit, *relictis nuper claſſibus ad ſpem honoratioris militiæ tranſgreſſi*: id eſt, terreſtris. Sic Tacitus: *Facta & reliquis* (claſſicis) *ſpes in poſterum honoratioris militiæ.* Ergo iſti Sextani & viles, ait Polybius, ad mare ſepoſiti & aſſeruati. Exempla in Liuio: *Magna vis hominum conſcripta Romæ, libertini etiam, quibus liberi eſſent & ætas militaris, in verba iurauerant. Ex hoc vrbano exercitu, qui minores quinque & triginta annis eſſent, in naues impoſiti; alij vt vrbi præſiderent relicti.* Vbi ſilentio non tranſeo, quod addit, *quibus liberi eſſent*: vt ſcilicet quos opes reip. non aſtringerent, caritas iſta liberorum & alterum pignus vinciret. Et an non iſti, quos *Proletarios* Ennius dixit? Sed nefas fortaſſe à Paullo & Grammaticis diſſentire. Exemplum aliud in eodem Liuio: *M. Iunio Prætori datum negotium, vt in claſſem ſocios nauales libertinos legeret.* Et alibi: *Naues ciuibus Romanis qui ſeruitutem ſeruiſſent completæ, ingenui tantùm præfecti.*

[margin: IIII. de Legib. — Lib. XXXII. — I. Hiſt. — Lib. XXII. E libertinis ferè lecti. — Lib. XXXVI.]

„ *Vrbanum magiſtratum non antè capere cuiquam fas.*] Mira & ad militiam bona lex, neſcio an alibi legenda. Obſeruetur. Ab honoribus excluſi, qui tot ſtipendia non feciſſent: & miramur frequentem & volentem militiam illam fuiſſe? Sed ait, *vrbanum magiſtratum*; non ergo *militarem*: & certè Equites, Tribuni in legionibus facti, poſt ſtipendia quina Definit etiam *decem* ſtipendia. cur illa? quia hic modus & finis militiæ equeſtris, è quo genere plerique ad magiſtratus. An rigidè autem ſeruata hæc lex, non lubet nunc inquirere, & vereor vt perruptæ eius (quid non auſit & poſſit Ambitio?) ſint exempla.

DIALOG. III.

Ratio & modus legendi. Signa propoſita, dies edictus. Tribuni per legiones diſtributi. Sortitio tribuum, & alia.

QVI legerint, & *Quos*, è Polybio vidimus: nunc ex eodem, *Quomodo.* An aliquid habes, aut interpellas? AVD. Ego verò nihil, & vt ij qui valdè ſitiunt, ſilentio adhuc bibo. Sed didici etiam à viro *Ter maximo*: Συννοεῖν δεῖν τὸν ἀκούοντα τῷ λέγοντι καὶ συμπνέειν, καὶ ὀξυτέραν ἔχειν τὴν ἀκοὴν τῆς τοῦ λέγοντος φωνῆς: *Conſentire dicenti diſcentem & conſpirare debere,*

[margin: Triſmeg. cap. X.]

debere, ac celeriorem acutioremque auditum habere eius linguâ. LIPS. Hoc verè, & in philoſophicis maximè, vbi inſtructio aut cura eſt animorum: hîc, vbi delectatio aut doctrina exterior, cur obnoxium te præbeas aut ſilentem? Nolo, veto, & interloqui te cupio atque etiam obloqui, ſiquid viſum. Fræna tibi laxo, & do plenum ius. AVD. In tempore igitur vtar, nunc perge. LIPS. Imò tu perge, & Polybiana hæc conſequenter lege. Intereà quieuero.

POLYB.

Ἐπὰν δὲ μέλλωσι ποιεῖσθαι τὴν καταγραφὴν τῶν στρατιωτῶν, οἱ τὰς ὑπάτους ἔχοντες ἀρχὰς, προλέγουσιν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει παραγενέσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις ῥωμαίους ἅπαντας. ποιοῦσι δὲ τοῦτο, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. τῆς δ' ἡμέρας ἐπελθούσης, καὶ τῶν στρατευσίμων παραγενομένων εἰς τὴν ῥώμην, καὶ μετὰ ταῦτα συναθροισθέντων εἰς τὸ καπετώλιον, διεῖλον σφᾶς αὐτοὺς οἱ νεώτεροι τῶν χιλιάρχων, καθάπερ ἂν ὑπὸ τοῦ δήμου κατασταθῶσιν, ἢ τῶν στρατηγῶν εἰς τέτταρα μέρη, διὰ τὸ τέτταρα παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα τὴν ὁλοσχερῆ καὶ πρώτην διαίρεσιν τῶν δυνάμεων ποιεῖσθαι. καὶ τοὺς μὲν πρώτους κατασταθέντας τέτταρας, εἰς τὸ πρῶτον καλούμενον στρατόπεδον ἔνειμαν· τοὺς δ' ἑξῆς τρεῖς, εἰς τὸ δεύτερον· τοὺς δ' ἑπομένους τούτοις τέτταρας, εἰς τὸ τρίτον· τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον· τῶν δὲ πρεσβυτέρων, δύο μὲν τοὺς πρώτους, εἰς τὸ πρῶτον·

Cùm verò Dilectum habituri ſunt, Cõſules publicè diem prodicunt, quâ die Romanos omnes adeſſe oporteat, quibus ætas ſit militaris. Faciunt hoc penè quotannis. Cùm igitur dies adeſt, & militaris omnis iuuentus in vrbe, & mox in Capitolio congregata; tum diuidunt ſe Iuniores Tribuni eo ordine quo à populo ſiue ab Imperatoribus ſunt facti, in quattuor partes. Quia nimirũ quattuor apud eos legiones totam & præcipuam copiarum diuiſionẽ faciũt. Et primos quidẽ deſignatos quattuor Primæ legioni dictæ adtribuunt; tres proximos Secundæ; quattuor alios Tertiæ; denique tres vltimos Quartæ. Seniorum verò Tribunorum, duos quidem primos Pri-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

τρεῖς δὲ τοὺς δευτέρους, εἰς τὸ δεύτερον τιθέασι στρατόπεδον· δύο δὲ τοὺς ἑξῆς, εἰς τὸ τρίτον· τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον, τῶν δὲ πρεσβυτέρων. γινομένης δὲ τῆς διαιρέσεως καὶ καταστάσεως τῶν χιλιάρχων τοιαύτης, ὥστε πάντα τὰ στρατόπεδα τοὺς ἴσους ἔχειν ἄρχοντας, μετὰ ταῦτα καθίσαντες χωρὶς ἀλλήλων κατὰ στρατόπεδον, κληροῦσι τὰς φυλὰς κατὰ μίαν, καὶ προσκαλοῦνται τὴν ἀεὶ λαχοῦσαν. ἐκ δὲ ταύτης ἐκλέγουσι τῶν νεανίσκων τέτταρας ἐπιεικῶς τοὺς παραπλησίους ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς ἕξεσιν. προσαχθέντων δὲ τούτων, λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν ἐκλογὴν οἱ τοῦ πρώτου στρατοπέδου, δεύτεροι δ' οἱ τοῦ δευτέρου, τρίτοι δ' οἱ τοῦ τρίτου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ τετάρτου. πάλιν δ' ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν αἵρεσιν οἱ τοῦ δευτέρου στρατοπέδου, καὶ ἑξῆς, οὕτως. τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ πρώτου. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, πρῶτοι λαμβάνουσιν οἱ τοῦ τρίτου στρατοπέδου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ δευτέρου. καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐκ περιόδου τῆς ἐκλογῆς γινομένης, παραπλησίους συμβαίνει λαμβάνεσθαι τοὺς ἄνδρας εἰς ἕκαστον τῶν στρατοπέδων.

mæ; tres alios Secundæ; duos ſequentes Tertiæ; denique tres vltimos Quartæ. Factâ autem diuiſione Tribunorum eiuſmodi, vt omnes legiones iam pari numero habeãt duces, tum ſedentes ſeiũcti & ſeorſim Tribuni cuiuſque legionis, tribus ſortiuntur ſingillatim, & euocant vt in quamq; ſors cecidit. Ex eâ eligunt quattuor iuuenes ætate & habitudine propemodũm æquales. Quibus productis, primi electionem faciũt Primæ legionis Tribuni; ſecundi Secundæ; tertij Tertiæ; vltimi Quartæ. Iterumq; quattuor productis, primi electionem habent Secundæ legionis Tribuni; & ſic deinceps; vltimi verò Primæ. Poſt hæc denuò quattuor productis, primi capiunt Tertiæ legionis Tribuni, vltimi verò Secundæ. Atque ita ſemper electione alternante & in orbem eunte, fit vt pares admodũ capiãtur in quamq; legionem.

Iam ſuſtine,& audi. Tribunos creauit,numerauit, de ætate & cenſu adiunxit: nunc denique Modum & formam exponit Dilectus.

„ *Conſules diem publicè prodicunt.*] Etſi enim Tribuni electi, tamen præcipua dilectuum Conſules ipſi obeunt, & ſummæ rei præſident, Tribuni adminiſtrant & exſequuntur per partes. Polybius de rep Romanâ, inter munia conſularia hoc recenſet, *καταγράφειν στρατιώτας καὶ τοὺς ἐπιτηδείους καταλέγειν*: *Conſcribere milites, & idoneos diligere.* Liuius non ſemel narrat, vt: *Conſules poſitis ſellis dilectum habebant.* Vbi & aliquid de formâ. nam in curulibus ſuis ſedebant, ſpecie magiſtratus. Dionyſius lib. VIII: *Conſules in ſubiecto campo curules ſellas* (*τοὺς στρατηγικοὺς δίφρους*) *poſuerunt, vbi & dilectum habuerunt.* Vt nouum notat, quòd in campo. nam ſolent in Capitolio, vt iam dicemus: ſed eò factum, quò Tribunitiæ interceſſiones vitarentur, quibus non ibi locus.

Conſules Dilectus præſunt, Tribuni eligunt. — Lib. III. — *Sedent in curulibus.*

„ *Diem prodicunt.*] Voce præconis, an ſcripto, an vtroque? De ſcripto credo, cùm ordinaria res fuit: de voce etiam, cùm aliquid ſubitum, & ſcriptum videbatur tardum. Scriptum Dionyſius ingerit: *προγράψαι ἡμέραν*: *diem proſcripſerunt*, in hac re. & Liuius, qui *Edictum* nominat: *Iuniores Romam ad edictum ſine detractione conuenerunt.* Sic etiam alibi: *Silentio patrum edicitur dilectus.* Nunquid & aliud huic rei ſignum? ita, ſed non niſi ſub ipſum conuentus diem, aut dies. Nam ſignum tunc ex arce tollebant, ſeruabantque donec is ſolutus. Arnobius inter ea, quæ olim vſitata, poſtea abolucrant: *Cùm paratis bella, ſignum monſtratis ex arce?* Virgilius alluſit:

Diei prodictio. — Lib. VIII. — *Aut proſcriptio.* — Lib. VI. — *Item ſigni ſublatio.* — Lib. VIII.

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit:

nec eſt vt aliud capias. Dionyſius apertiſſimè: *προὔθεσαν τὰ τοῦ πολέμου σημεῖα, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως κατέγραφον*: *Propoſuerũt belli ſigna* (Conſules) *& copias vrbanas conſcripſerunt.* Ex quo ſuſpicère, hæc ſigna ſola aliquando propoſita, & fortaſſe præcones circummiſſos, cùm res non ferret moram. Sanè Seruius in Virgilianum illum locum vult non niſi in Tumultu id factum: & agnoſcit non ſignum, ſed ſigna (quo numero & Dionyſius) *duplex ſcilicet vexillum, ruſſeum & cæruleum, illud ad pedites, hoc ad equites conuocandos.* Non auſim ſubſignare, cùm Liuius vnius tantùm meminerit: *Cùm*, inquit, *vexillo in arce poſito, comitiorum cauſſâ, exercitus indictus eſſet.* Feſtus in voce Iuſti: *Iuſti dies dicebantur triginta, cùm exercitus imperatus, & vexillum in arce poſitum eſſet.* Dio Caſſius diffusè ſatis ſuper hoc ritu ſcribit, idemque notat in comitiis centuriatis ſolere ſeruari, etiam Tulliano æuo: at centuriata quædam comitia fuêre hæc noſtra ad Dilectum. Quòd autem idem *arcem Ianiculi* definiat, ambigo: cùm ſic *Arx* ſine definitione poſita Capitolinam magis deſignet, *ἐξόχως*: & Seruius diſertè de eâ adfirmet. Quid quòd ipſe Dilectus in Capitolio? id enim iam ſequitur.

Lib. VIII. — Lib. XXXIX. — Lib. XXXVII.

„ *In Capitolio.*] Siue in eius areâ, vti opinor. Sed in loco tamen augu-
ſto, ſa-

In Capitolio dilectus.

ſto, ſacro: & quare? niſi vt ante oculos religio & Iupiter opt. max. obnoxios magis omnes fractioreſque redderet ad patendum. Nam ſæpe hic
Lib. xxvi. controuerſiæ & turbæ. Pertinet ad hunc ritum, quod Liuius de Marcel-
Et bellica. lo Conſule: *Ipſe dimiſſis Siculis, in Capitolium ad dilectus diſceſſit.* Nec
In Lybic. Dilectus ſolùm, ſed alia quæ ad bellum, illic agitata, ſi credis Appiano: ἡ δὲ βουλὴ ἐς τὸ Καπιτώλιον, ὅπερ εἰώθασι περὶ πολέμου σκοπεῖν, συνῆλθε: *Senatus in Capitolium, vbi ſuper bello deliberare ſolent, conuênit.*

„ *Iuniores Tribuni.*] id eſt, equites: ab ætate tales, aut ſtipendiis.

Primi Tribuni honeſtiſſimi. „ *Eo ordine quo à populo aut Impp. ſunt facti.*] Ne æmulatio ſcilicet exſiſtat aut ambitus de locis. Nam in primis, aliquis honos. Ita in Liuio:
Lib. xli. *L. Atius Tribunus primus legionis ſecundæ*, quaſi per laudem dicitur. Hoc igitur cauerunt, inquit, & locarunt coſ. vti deſignati. Atqui miſcella iſta
* Vide lib. ii. Dial. x. deſignatio:* pars à populo, pars à Conſulibus: ergo & plures loci primi, aut ſecundi. Quæ hîc deciſio? Ego pro meo ſenſu dabo. Primùm vnius generis omnes vno loco ſunto, id eſt Equeſtres aut Plebeij. Iam in Equeſtribus ſi duo primi (vnus videlicet à populo, alius à Conſule:) me arbitro præeat ille Popularis. Nam publica illa ſuffragia ſemper honeſtiſſima habita, & viri clari ferè à populo hunc ipſum Tribunatum petierunt. Hiſtoriæ docebunt, cùm obſeruabis. Idem in Plebeiis cenſeo, præiſſe inquam Populares vbi idem gradus.

„ *Quattuor apud eos legiones.*] Ita plerunque ſub id æui factum: & cuique Conſuli attributæ duæ legiones. Polybius ita ferè numerat, & me-
Lib. x. *Conſularis exercitus.* tationem caſtrorum, aliaque, ad hunc modum aptat. Sed & Liuius: *Volumnius in Etruriam cum iuſto conſulari exercitu profectus.* Et alibi: *Duo*
Lib. iii. *Conſulares exercitus ſcripti.* Vtrobique hos intellegit duarum legionum. At poſteà creſcente imperio, & Prætoribus creatis qui in prouincias mitterentur, & ſæpe ad bella: notum teſtatumque eſt plures legiones
Plures ſæpe legiones. ſcriptas. Quid poſtea? imò iam ante Polybij æuum, quoties magnum aliquod aut dignum diſcrimen eſſet. Ita ſub initium ſtatim liberatæ vrbis
Lib. ii. M. Valerio Dictatore, *quantus numquam exercitus* (ſunt verba Liuij,) *de-*
Potentia & frequentia Romanorū. *cem legiones effectæ.* Quin idem generatim prodidit Lib. ix. *in omni ſociorum defectione, vrbano prope dilectu, decem ſcriptas legiones.* Sunt profectò magnæ copiæ, & præſertim capitum ſic lectorum: idque ex vnâ Romanâ vrbe. Quid tamen admirationem hîc defigam? cùm bellis Punicis, atque adeo poſt cladem Cannenſem, ciuibus tam multis illic &
Lib. xxiii Lib. xxiiii alibi amiſſis, ſociis paſſim deficientibus, legam *duodeuiginti legionibus*
Viginti tres legiones. *rem geſtam.* Et ſtatim pòſt, *Summam trium & viginti legionum effectam.* Hæc ita ſuis locis Liuius. At illud iam pæne ſupra fidem, cùm in exſpe-
Italia olim vires. ctatione & metu bellum Gallicum eſſet, Romanos & ſocios armaſſe numerum quem Plinij verbis magis eſt vt dicam. Ille ſic: *Italia L. Aemilio*
Lib. iii. cap xx. *Paulo (Papo legendum) C. Atilio Regulo Conſulibus, nuntiato Gallico tumultu, ſola ſine externis vllis auxiliis, atque etiam tunc ſine Tranſpadanis, equitum octoginta millia, peditum ſeptingenta millia armauit.* Quid adſtupeſcis?

peſcis? Oroſius auget etiam hunc numerum, & quidem Fabio auctore. *In vtriuſque Conſulis exercitu octingenta millia armatorum fuere, ſicut Fabius Hiſtoricus, qui eidem bello interfuit, ſcripſit. Ex quibus Romanorum & Campanorum fuerunt peditum trecenta quadragintaocto millia ducenti, equitum verò vigintiſex millia ſexcenti. Cetera multitudo ſociorum fuit.* Sed Polybius (fideliſſimus in talibus ſcriptor) ad Plinianum calculum accedit, ſummâ etiam per ſingulas gentes conceptâ. Si voles, vide. Iam verò per bella ciuilia Romana, quæ copiæ? Vnus Cornelius Cinna, vt Velleius ait, *ex nouorum ciuium dilectu trecentas amplius cohortes ſcripſit, & triginta legionum inſtar effecit.* Pompeij & Cæſaris bello, ſparſas in variis locis pluſquam quadraginta legiones memini adnotare. Quid in Mutinenſi & Philippenſi? (bonâ fide numero) ſupra quinquaginta, Imò malâ fide numero, & deminuo. Appianus enim auctor, ſoli Octauiano Cæſari fuiſſe *quadraginta legiones, cùm bellum pararet in Antonium, Domitium Aenobarbum, & Sextum.* Et quid cenſes de tribus illis aliis, copias pares aut maiores non habuiſſe? Verè ſtupenda iſta: ſicut & hoc eiuſdem Appiani, in vnâ Siciliâ, vno tempore, *legiones fuiſſe quadragintaquinque, equitum vigintiquinque millia, leuis armaturæ tantundem & plus dimidio, naues longas & militares ſexcentas, onerarias ſine numero.* Hæc ſcriptor ille narrat & adfirmat, cùm Sextus Siciliâ pulſus fuit, & Lepidus ab Octauiano exarmatus. Et quid ais de potentiâ Romanâ? nónne hoc ſpecimen? & nónne ille verè, qui ſcripſit, *Romanis viros & ſobolem militarem, tanquam è perenni fonte, domi affluxiſſe?* Nónne & Pyrrhus haud iniuriâ queſtus, *videri ſibi pugnam cum Lernæâ quadam hydrâ ſuſceptam, cui capite vno reſecto, aliud aliudq́; duplicetur & accreſcat?* Atqui hæc à pulcherrimo iſto Dilectu fuerunt, in quo pergamus.

Lib. IIII. cap. XIII. — *Lib. II.* — *Lib. II.* — *Legiones triginta.* — *V. Ciuil.* — *Quadraginta.* — *Vtilitas boni dilectus.* — *Plut. in Pyrrho.* — *Ibid.*

„ *Primos deſignatos quattuor primæ legioni attribuunt.*] Ingenioſa diuiſio, vt omnia in hac militiâ, nec prudentiæ tantùm, ſed acuminis plena. Miſcuerunt plebeios cum equeſtribus: ſed ita vt hi, alternante numero, aut pares eſſent aut ſuperiores. Ita primorum ciuium par aut maius ſemper imperium. Quid autem ſi plures legiones? eadem ratio. Pone ſex: erunt Tribuni Iuniores viginti & vnus: Seniores quindecim. Mixtio eadem. Quid ſi vna legio tantùm? credo Iuniores numero præſtitiſſe, & quaternos fuiſſe.

Mixtio Tribunorum.

„ *Seniorum verò Tribunorum.*] Cauſſam nominis intellegis, quia annis aut certè ſtipendiis maiores. Vir benè doctus Grucchius cenſet hos eoſdem *Veteres* à Cicerone appellatos: *Hi tres homines, veteres Tribuni militares ſunt deſignati.* At Aſconius aliter, qui explicat, *Veteres, graues & ſeueri.* Diſtinctiuncula igitur mutanda, ſcribendumque *Homines veteres.*

Seniores Tribuni. — *II. in Verr.* — *Cicero aliter interpunctus.*

„ *Sedentes ſeiuncti.* Hoc vult, ſenos & ſenos diſcretos fuiſſe & interuallis diuiſos: eo fine, vt quique ad ſe vocarent & ſeponerent ſuos.

„ *Tribus ſortiuntur.*] Itáne Tribus? at ego claſſes & centurias exſpe-

 ctabam,

Quomodo è tribubus lectio.

Et è classibus.

ctabam,quia ſecundùm eas, imò ex eis milites lecti. Verum eſt : ſed & hoc quoque, in omnibus comitiis centuriatis populum diuiſum fuiſſe per Tribus : at in ipſis deinde tribubus, centuriæ & diſcrimen claſſis. Crede hoc(ne longius à re abeam) facilè & prolixè aliter docturo. Sed ecce in ipsâ noſtrâ re quòd iam olim tribus, Liuius ſatis auctor : *Dile-*

Lib. IIII.

ctum haberi non ex toto populo placuit, decem tribus ſorte ductæ, ex his ſcriptos Iuniores duo Tribuni ad bellum duxêre. Hoc ille non longè poſt Decemuiros exactos. Et nota inibi, non omnes ſemper tribus vocatas ad Dilectum, ſi exigua aliqua manus ſcribenda. Quid opus, cùm tam multæ(XXXV. erant)& tam frequentes? quod ex cenſibus poſterioris æui ſatis liquet. At quæras, Cur hîc ſors adhibita? cur non hanc illámue vocabant, arbitrio Conſulum? Cauſsâ duplici, vel vt æmulatio tolleretur, ne hæc poſthabita illi videretur: aut querela, ne iſta aut alia onerari, ſi fortè dilectus non iret per omnes.

„ *Singillatim.*] Ita capio, vt non ſolùm alia poſt aliam ſorte ducta ſit, ſed etiam Capitolium ingreſſa. Nam iunctim plures aut omnes non ceperit locus. Et opus laxitate aliquâ, vt Conſules præſiderent, Tribuni ſederent, milites ſeiungerentur componerenturque.

Ratio & modus eligendi.

„ *Ex eâ verò eligunt.*] En iam electio, nec ſortis vltrà mentio. Tribus ſic vocata in centurias ſuas iuit. omiſſis tamen ſenioribus: quos aduocari in ſuperuacuum, nihil opus. Ex ſingulis tum centuriis, & pro cenſu ac claſſe, milites citati nominatim. Dico *nominatim*: & aliquoties in hac re leges. Itaque Tabulas ad manum fuiſſe opus eſt in quibus nomina, ætates, & opes. Iſta igitur electio : nec aliter potuit, aut debuit. Appianus

Sorte aliquãdo capti

In Iberic.

tamen immutatum id oſtendit bello Hiſpanico L Lucullo Conſule, qui fuit annus vrbis DCII. Ait: καὶ ϛρατιὰν εὐθὺς ἐκλήρων ἐς Ἰβηρίαν, τότε πρῶτον ἀντὶ καταλέξεως: *Et exercitum ſorte ſcripſerunt in Hiſpaniam, tunc primùm loco dilectus.* Obſerua, atque etiam quam edit cauſſam. *Cùm enim multi*, inquit, *accuſarent Conſules quod iniuſtè & iniquè dilectus habêrent, & quoſdam ad leuiores aut minùs periculoſas expeditiones caperent, viſum tunc Senatui ſorte milites ſcribere.* Cauſſa ſpecioſa. nec ambigo quin ſæpe vera. Sicut enim factum vellent Conſules, non in longinquam eum aut aſperam militiam ſcribebant, ſed reſeruabant in mitiorem, vt *per opida militiam expleret* (vtar Taciti verbis in re ſimili) *nitidus & quæſtuoſus.* Cùm id ſæpicule fieret, animaduerſum, & publicè culpatum. Sed enim duo hîc quæro. Prius, an tunc primùm milites ſorte capti? Negat

Valerij locus excuſſus.

Lib. VI. cap. III.

Valerius, qui adhibet in dilectu M'. Curij, ætatibus aliquot antè. *M'. Curius*, inquit, *Conſul cùm dilectum ſubitò edicere coactus eſſet, & Iuniorum nemo reſpondiſſet, coniectis in ſortem omnibus tribubus, Polliæ quæ proxima exierat, primum nomen vrnâ extractum citari iuſsit.* Vides ſortitionem tribuum fieri, nec id tantùm, ſed ipſum nomen extrahi vrnâ. Reſpondeo, id hîc præter morem paullò, atque ex occaſione factum. Res enim ſubita fuit, & ſcripti velut in tumultu, non curioſo dilectu, ſed ſorte. Itaque vocauit, & ſortitus eſt tribus, ex tribu quæ prima, hunc aut illum

lum iuuenem Siluerunt & denactarunt. Quid ipſe? exemplo & ſeueritate eſſe opus vidit. Ergo iterum (ne in primam illam tribum aut citatos videretur deſtinatò ſæuire: ſiue etiam vt locus pœnitentiæ eſſet) iterùm inquam tribus conicit in ſortem. Tum proxima (nota *proxima*, id eſt ſecunda: alioqui certè hæc *prima* eſſet, atque ita ſcribenda) exiit Pollia. Ex hac ipsâ, vt omnia ſorti permitteret, & nequis diceret ſe in plurium culpâ eximiè electum ad pœnam, iterùm militem ſortitus eſt: & quem ſors dedit, vocauit. Renuentem, vendidit. Ergo rarum hoc exemplum, nec niſi in te tumultus. Alterum, ſuper quo ambigo, An poſteà ſortitio iſta ſemel vſurpata manſerit? Minimè. ipſe Appianus admonet, quinquennio circiter pòſt rediiſſe eos ad morem ſolitum: & *Fabio Aemiliano permiſſum, vti militum dilectus iterùm haberet*: verè dico dilectus. Sub hoc tempus Polybius vixit: ideoque nec ſortem iam agnoſcit. *Sors ſtatim deſita.*

„ *Quattuor iuuenes, ætate & habitudine propemodum æquales.*] An id ex aſpectu, an è tabulis? Imò verò è tabulis. Nam vt ætatem ex aſpectu diiudicare potuerint; non certè cenſum, cuius habita maximè ratio. Et ait, *iuuenes*: ſignificans, quòd ab infimo genere militum orſi, id eſt, Velitari. In hac autem citatione ſeruatum per religionem, vt primus miles boni nominis eſſet. Captabant enim ex eo omen. Cicero: *In dilectu Conſules obſeruant, vt primus miles fiat bono nomine.* Feſtus: *Lacus Lucrinus in vectigalibus publicis primus locatur eruendus* (puto, *fruendus*. nec terram aut rudera quotannis, ſed piſces ex eo fructumque capiebant) *ominus boni gratiâ, vt in dilectu cenſuue primi nominantur Valerius, Saluius, Statorius.* *E tabulis lecti.* *Miles bono nomine.* I. de Diuinat.

„ *Primi electionem faciunt Primæ legionis Tribuni.*] Negari non poteſt, quin hæc commoda & ingenioſa electio, & vt viri ac vires æqualiter in legiones diſtribuantur, ſine querelâ.

DIALOG. IIII.

Quædam Polybio non dicta. Subitarij milites. Pœna & coercitio non parentium. Item de Vacationibus.

ABSOLVI Polybiana hæc & illuſtraui: eſtne quod requiras? AVD. O te benignum! vtar hac comitate, & ſubiiciam quod animo voluo. Vtrum ſemper curioſus hic Dilectus? & in omni bello? LIPS. Minimè. Pone in vicino hoſtem: pone repens alibi periculum, & auxilium ſubitò ferendum: omittebant tribus, centurias, ſortes, & militem confusè ac raptim capiebant, educebant. Id genus *Subitarios* vocabant. Liuius: *Senatum Conſules vocant, iubentur ſubitarium ſcribere exercitum, atque in Algidum ducere.* Idem: *Hernici & Colonia Antium dare Quinctio ſubitarios milites (ita tum repentina auxilia vocabant) iuſſi.* Ac ſolent iſtos ſcribere in tumultu. Liuius: *Senatum cenſere ſubitarios milites tumultus cauſsâ conſcriptos primo quoque tempore dimitti.* Atque ita ſcribere, vt ſine diſcrimine aut excuſatione ſæpe cogerentur, iuuenes ſeneſ- *Neglectus interdum dilectus.* *Et ſubitò ſcripti.* Lib. III. Ibid. Lib. XX.

Lib. x. que. Liuius: *Iuſtitium indici, Dilectum omnis generis hominum haberi*
Lib. v. *Senatus iuſſit.* Iterùm: *Nec Iuniores modò conſcripti, ſed Seniores etiam coacti nomina dare, vt vrbis cuſtodiam agerent.* Et alibi: *Dictator omnes Iuniores nullo detractante militiam, ſacramento adegit.* Tale fuiſſe dico in M'. Curij dilectu, de quo ſuprà: & ideò ſortem adhibitam, non electionem, quia res feſtina. Satis tibi factum? A V D. Hîc ſatis: poſco aliud. Di-
De citatis, qui. xiſti citatos nominatim ſingulos: quid ſi non prodirent? & quæ coactio? L I P S. Iure hoc quæris, & miror Polybio omiſſum: ſed ego reponam.
Interdum volentes. Inuenio igitur pronos interdum & ſpontaneos valdè in militiam fuiſſe, interdum contrà. Pronos, cùm aut dux gratioſus. vt de Q. Fabio Liuius:
Lib. x. *Concurſus inde ad Conſulem factus omnium fermè Iuniorum, & pro ſe quiſque nomina dabant. Tanta cupido erat ſub eo duce ſtipendia faciendi.*
Lib. XLII. Aut bellum aliquod in ſpe lucri. vt de bello Perſico idem Liuius: *Licinius veteres quoſque ſcribebat milites, & multi voluntate nomina dabant, quia locupletes eos videbant qui priore bello Macedonico, aut aduerſus An-*
Interdum refractarij. *tiochum in Aſiâ, ſtipendia fecerant.* In his talibus igitur vix citatione
Reſpondere ad nomen. opus. At contrà in aliis, & ſæpe citati ad nomen nec reſpondebant. Pro-
Lib. III. pria ea hîc locutio. Liuius: *Iuniores cùm ſine prouocatione imperium eſſet,*
Lib. VIII. *ad nomina reſponderunt.* Et ſæpe in eodem. Dionyſius alibi vertit, *προσιέναι τῇ καταγραφῇ, accedere ad dilectum*: quia non voce ſolùm & reſponſo, ſed corpore & progreſſu ſe ſiſtebant Tribunis. Sicut contrà, non re-
Pœna detractantiū. ſpondebant, qui ſilebant & ſe ſubtrahebant. Sed nunquid pœna his talibus? fuit. Polybius nec id dixit: ego breuiter, ſiquid lêgi alibi aut collê-
An Mulcta fuerit? gi. Ac video eſſe qui de *Mulctâ* hîc ſuſpicentur, quia Varro ita apud
Lib. XI. c. I. Agellium: *M. Terentius Varro, quando citatus neque reſpondit, neque excuſatus eſt, ego ei vnum ouem mulctam dico.* Sed profectò pro reliquâ ſeueritate in militiâ, leue iſtud & lene ſit: ac potiùs Varroniana ceperim de citatione iudiciariâ & ad magiſtratuum tribunal. In Dilectu quidem re-
Potiùs vincla. perio coërctionem magis arctam, & pœnam non mulctam. Primùm *Vincla*, vt in Dionyſio: *Πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἐκέλευσαν εἰς τὸ δεσμωτήριον*
Lib. x. *ἀπάγειν: Multos ciuium iuſſerunt* (ipſi Conſules) *in vincla & carcerem*
Lib. III. *duci.* Itaque prehendi eos iubebant, & ſic in Liuio: *Quemcunque lictor iuſſu Conſulis prehendiſſet, Tribunus mitti iubebat.* Nam Tribuni etiam, prauo certamine, ſæpe interueniebant, & vim Conſularem frangebant.
Lib. IIII. Legas & collum iis tortum, vt ſcilicet ducerentur. In eodem Liuio: *Hoc decreto Conſul armatus, cùm paucis appellantibus Tribunum collum*
Et verbera. *torſiſſet, metu ceteri ſacramento dixere.* Sed & interdum *Virgæ* adhibitæ
Lib. VII. in contumaces. Liuius: *Acerbitas in dilectu, non damno modò ciuium, ſed laceratione corporum, partim virgis cæſis qui ad nomina non reſpondiſſent, partim in vincla ductis, inuiſa erat.* Sed interdum, nec niſi à Conſulibus
Bonorum ablatio. immodicè ſeueris. Magis illud, quod ibidem tangitur, *Damno* affectos ciues: id eſt, direpta aut vendita eorum bona. Dionyſius hoc diducit, & copioſè narrat de Valerio & Fabio Conſulibus, qui dilectum extra vrbem habebant (nouo more) ne poteſtas eorum à Tribunis interpellaretur.

tur. Atque illi, inquit, *eos qui non parebant, ſi ipſos ducere non poterant* Lib.VIII.
(abſentes ſcilicet) *in bonis damno afficiebant. Qui prædia agróſque habebant, excidebant, deÿciebant; qui in conducto habitabant, eorum agebant ferebántque ſupellectilem, boues, pecora, iumenta, & inſtrumentum omne ruſticum.* Imò verò interdum *extremâ pœnâ* affecti, & morte ciuili, id eſt venundati in ſeruitutem. Valerius: *Tunc M'. Curius, præfatus non eſſe opus reip. eo ciue qui parêre neſciret, & bona eius & ipſum vendidit.* Varro in hoc ipſo facto: *Curius Conſul, in Capitolio cùm dilectum haberet, nec citatus in tribu eius reſpondiſſet, vendidit tenebrionem.* Vterque, vt vides, clarè de venditione eius. Eò miror in Liuij epitomâ ſcriptum: *Curius Dentatus cùm dilectum haberet, eius qui citatus non reſpondebat, bona vendidit.* Bona tantùm? mutilum arbitror, & iuuat lectio ſcripta: *bona primus vendidit.* Imò verò, *bona primùm, mox eum vendidit.* Sic aut fuit, aut eſſe debuit: & adfirmat hunc ordinem Valerius, qui multa ſua è Liuio hauſit. Sed hæc quidem pœna acris, & rara: ab Auguſto tamen etiam vſurpata in eo, qui *duobus filiis adoleſcentibus, cauſſâ detrectandi ſacramenti, pollices amputaſſet, ipſum* (ait Suetonius) *& bona ſubiecit haſtæ.* Sed idem Auguſtus detractantes militiam, & bonis & famâ mulctauit, apud Dionem, ſortitione tamen factâ. Καὶ ἐπεὶ, inquit, μηδεὶς τῶν τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν ἐχόντων καταλεχθῆναι ἠθέλησεν, ἐκλήρωσεν αὐτοὺς, καὶ τῶν μὲν μηδέπω πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη γεγονότων τὸν πέμπτον, τῶν δὲ πρεσβυτέρων τὸν δέκατον ἀεὶ λαχόντα, τήν τε οὐσίαν ἀφείλετο καὶ ἠτίμησε: *Et quoniam Iuniorum nemo in militiam allegi vellet, ſortitus eſt eos: & eorum qui nondum quinque & triginta annos expleſſent, quintum quemque; eorum qui maiores, decimum ſorte ductos, & bonis priuauit, & infamiâ notauit.* Vbi diſcrimen pœnæ factum in iis qui minores trigintaquinque annis, quia hęc ætas pauciorum ſtipendiorum, & vegeta maximè, & geſtire ad militiam debebant. Iſta olim. & agnoſcit Menander I. C^tus. illam ſeruitutis pœnam, etſi æuo ſuo mutatam. *Qui ad dilectum olim*, inquit, *non reſpondebant, vt proditores libertatis, in ſeruitutem redigebantur: ſed mutato ſtatu militiæ, receſſum à capitis pœnâ eſt, quia plerumque voluntario milite numeri ſupplentur.* Habes pœnas. quas tamen ſæpe Tribuni tardabant, aut tollebant. Illi enim intercedebant, & de cauſſis etiam cognoſcebant. Itaque hac arte dilectus ſæpe impediebant, cùm aliquid à Patribus vellent expreſſum. Liuius: *Tribuni, ſuo more, impedire dilectus.* Dionyſius: *Et cùm nomina*, inquit, *non darent, impotentes erant Conſules eos iuxta leges punire.* Προεστήκεισαν γὰρ τοῦ πλήθους οἱ δήμαρχοι, καὶ κωλύσειν ἔμελλον εἴ τις ἐπιχειρήσειεν ἢ τὰ σώματα τῶν ἐκλιπόντων τὴν στρατείαν ἄγειν, ἢ τὰ χρήματα φέρειν: *Stabant enim pro plebe Tribuni, & impedituri erant ſiquis tentaſſet aut corpora eorum ducere qui militiam detrectabant, aut bona auferre.* Atque obiter iſtîc nota duplicem illam pœnam. Sed & cognitio ipſa ſæpe ad Tribunos tracta. vt in Liuio: *Cùm milites Tribunos plebeios adiſſent, vti cauſſas cognoſcerent eorum quibus aut emerita ſtipendia, aut morbus cauſſæ eſſent, quominùs militarent.* Etſi prima & propria hæc cognitio

Libertatis ademptio. Lib. VI. cap. III.
Apud Non. in Teneb.
Liu. XIIII.
Expleta Liuij Epitome.
In Auguſt. cap. XXIIII.
Ignominioſi facti refractarij. Lib. LVI.
Lib. IIII. De re mil.
Tribunicia interceſſio.
Lib. III.
Lib. VIII.
Cognitio cauſſarum. Lib. XXXIIII
Propria Conſulum.

Lib. XLII. Conſularis Ipſe Liuius: *Centuriones citati Tribunoſplebû appellarunt. duo ex collegio ad Conſules reyciebant, eorum cognitionem eſſe debere quibus dilectus quibúſque bellum mandatum eſſet. Ceteri cognituros ſe de quo appellati eſſent, aiebant. &, ſi iniuria fieret, auxilium ciuibus laturos.* Et ſtatim addit: *Ad ſubſellia Tribunorum res agebatur.* Coercita tamen interdum
Lib. XXXIV. hæc Tribunorum licentia, præeunte decreto Patrum. In Liuio: *Tribunoſplebis non placere cauſſas militares cognoſcere, quo minùs ad edictum*
Cauſſa detrectandi. *conueniretur.* At enim haud iniuriâ quæres, Quæ cauſſæ igitur iuſtæ ad detrectandum? Triplices. nam & hoc huic notitiæ addam. Prima, *Vaca-*
Vacatio. *tio.* atque ea triplex, ab *Aetate*, ab *Honore*, à *Beneficio*. Ab ætate, vt cùm
Senes immunes. aliquis ſupra quinquageſimum annum, ſiue impleuit ſtipendia ſua ſeu non impleuit (puta non ſcriptum ſemper, aut alias ægrotaſſe) is talis va-
Magiſtratus & Sacerdotes. cat. Supra dictum. Ab honore, vt ſiquis in magiſtratu, aut ſacerdos. Nec enim aut illi à rep. aut iſti abducti à ſacris. De illis ratio & exempla di-
In Camillo. ctant; de iſtis & auctoritas: Nam Plutarchus clarè, θέσθαι νόμον ἀφεῖσθαι τοὺς ἱερεῖς τῆς στρατείας, χωρὶς ἂν μὴ γαλατικὸς ἢ πόλεμος: *legem poſitam, quâ ſoluebantur militia ſacerdotes, niſi ſi Gallicum bellum eſſet.* Iam à Benefi-
Et quibus indultum. cio, vt ſicui Senatus populúſve dediſſet. Factum id ſæpe pro meritis, aliâs
Lib. XXIII. in annos, alias in æuum. In annos, vt apud Liuium, *Prænestinis militibus Senatus duplex ſtipendium, & quinquennij militiæ vacationem decreuit.* In quinque ecce annos decreuit, qui de legitimo ſtipendiorum nu-
Lib. II. de Nat. deor. mero deducerentur. Aliâs tamen largiùs, & in æuum. vt apud Ciceronem indefinitè, *P. Vatienus & agro à Senatu, & vacatione donatus eſt.*
Philip. V. Apud eundem: *Militibus veteranis, qui libertatem populi R. defendiſſent, his liberiſque eorum vacationem militiæ eſſe.* Iſta Senatus, ſed dedit & po-
Lib. XXXIX. pulus. vt apud Liuium: *Conſul cum Tribunisplebis ageret, vt P. Aebutio emerita ſtipendia eſſent, neu inuitus militaret.* Atque hæc de primâ cauſ-
Item Emeriti. sâ, quæ eſt Vacatio. Altera, *Emeritum.* Qui enim ſtipendia ſua viginti fi-
Itē morbidi vel defecti. niſſet, iure non dabat nomen. Suprà dictum. Cauſſa tertia, *Morbus aut Vitium*, quæ latè patet. Nam & manci aut debiles, non habiles ad militiam iudicati. & nominatim ij, quibus pollices aut digiti non eſſent. Ex
Lib. VI. cap III. Suetonio ſuprà adduxi de patre miti & immiti: & ſimile in Valerio, *C. Vettienum ſiniſtræ manus digitos, ne bello Italico militaret, ſibi abſcidiſſe.* Nota *ſiniſtræ* etiam. quid ita? quia ea manus inepta tunc ad ſcutum
Lib XV. tenendum, ſicut dextra ad gladium. Ammianus de Gallorum moribus: *Nec illorum quiſquam, vt in Italiâ, munus Martium extimeſcens pollicem*
L. III De re milit. *ſibi præcîdit, quos localiter Murcos appellant.* Sed & Menander I.C^tus. *Eum qui filium debilitauit, dilectu per bellum indicto, vt inhabilis militiæ ſit, præceptum D. Traiani deportauit.* Dixi hoc genus latè patuiſſe: addo & fraudes interueniſſe. Ideò non ſtatim accepta quæcunque cauſſa, ſed
Lib. IIII. diſcuſſa. ſæpe & plurimùm ante bellum, interdum poſt illud. Liuius: *Cognitio vacantium militiæ munere poſt bellum differtur. ita dubij quoque*
Lib. III. *inclinant ad nomina danda.* Idem alibi: *Conſules in concione pronunciant, tempus non eſſe cauſſas cognoſcendi. omnes Iuniores poſterâ die, primâ luce,*

in

in Campo Martio adeſſent. cognoſcendis cauſſis eorum qui nomina non dediſſent, bello perfecto, ſe daturos tempus. pro deſertore futurum, cuius cauſſam non probaſſent. His talibus volentes reddebant etiam non volentes. *Sublatæ*
Nec verò dilatæ ſolùm cauſſæ, ſed & ſublatæ. Hoc in magno tumultu, *cauſſæ in*
& cùm publicum diſcrimen. Liuius: *Cùm, quod per magnos tumultus fieri tumultu.*
ſolitum erat, iuſtitio indicto, dilectus ſine vacationibus habitus eſſet. Eidem Lib. vii.
rei Cicero: *Grauius eſſe Tumultum quàm Bellum vel hinc intellegi poteſt, quòd bello vacationes valent, tumultu non valent.* Quidam ibi libri *bello Gallico* edunt, non rectè. Nam id profectò olim eximium, & habitum ferè pro tumultu. Liuius: *Mamercinus Conſul, cui bellum Gallicum euenis-* Lib. viii.
ſet, ſcribere exercitum ſine vllâ vacationis veniâ iuſſus. Ipſe Cicero, iam Lib. i. ad
ſuo æuo: *Conſules duas Gallias ſortirentur, dilectus haberetur, vacationes* Attic.
ne valerent. Atque etiam aliâs in metu id factum, & cauſſæ pro non cauſſis. Liuius: *Exercitus ex Cauſſariis Senioribúſque à L. Quinctio ſcri-* Lib. vi.
bitur, qui vrbi mœnibúſque pr.eſidio ſit. Cauſſarios iſtic dicit, quibus mor- *Cauſſarij pro morbi-*
bus aut talis cauſſa, & à Senioribus diſtinguit. Seneca in hanc mentem *dis.*
ſcripſit, *In animo noſtro eſſe cauſſarias partes, quibus adhibenda curatio ſit.* Epiſt. lxxii
nempe morbidas & vitioſas. Nec aliter Sex. Empiricus *Cauſſarium dentem, Cauſſarium oculum*, qui afficitur & dolet. Ipſa *Cauſſaria* miſſio nomen habet iſtinc.

DIALOG. V.

Equitum dilectus. genera & diſcrimen. De equo publico accuratè diſſertum, & tranſuectione.

HÆC de Dilectu peditum Polybius: Equitum adiungit.

Μετὰ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς, τὸ μὲν παλαιὸν ὑστέρους εἰώθεσαν δοκιμάζειν ἐπὶ τοῖς τετρακισχιλίοις διακοσίοις. νῦν δὲ προτέρους, πλουτίνδην αὐτῶν γεγενημένης ὑπὸ τοῦ τιμητοῦ τῆς ἐκλογῆς, καὶ ποιοῦσι τριακοσίους εἰς ἕκαστον στρατόπεδον.

Olim quidem equites ſolent legere poſt pedites quatermillenos ducenos, nunc verò priores capiunt, iuxta opes ſecretione eorum à Cenſore factâ. & conſtituunt in quamque legionem trecentos. Polyb.

Pauca verba, ſed nobis ad lucem totius rei diffundenda. Primùm de tempore lectionis notat, id variaſſe. &

„ *Olim*, inquit, *ſolent legere poſt pedites.*] Credo ideò, quòd facilis iſta *Tempus huic*
lectio, nec ita vt peditum operoſa. Seruabant igitur in finem. Mutatum *dilectui.*
tamen ſub Polybij æuum, vt indicat: quâ cauſsâ? an non ambitione? &
quia vt dignitate præibant, ſic ipsâ lectione voluerunt.

„ *Iuxta*

„ *Iuxta opes ſecretione eorum à Cenſore factâ.*] Oſtendit quomodo le-
cti, & facile id fuiſſe, quippe è corpore vno. Nam Cenſores iamantè,
equites à reliquis ſepararant,& in tabulis habebant hoc genus. Separa-
rant,inquit,ab opibus:id eſt,quicunque *quadringenta* habebant, & vita
Duplices equites. non improbabatur,in equites referebant. Sed tamen hîc ſciendum,ip-
Prioreſque publico. ſorum equitum duplex etiam corpus fuiſſe: alios Equo publico,alios ſi-
Lib. XXXIII cap. I. ne eo. Illi vetuſtiſſimi, & propriè ac ſoli equites olim dicti. Plinius: *Anuli
planè medium ordinem tertiúmque plebi & patribus inſeruere,& quod an-
tè militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt.* Si-
gnificat, ſolos equites dictos olim ab ipſâ re, & quibus militares ſiue
Leuis emendatio in Plinio. publici equi: ſed poſteà ac ſuo æuo, omnes quibus anuli aurei, pecuniæ
indices ac teſtes. *Indices*,inquam: & hoc legi quàm *iudices* malim. Pro
Ibid. eâdem ſententiâ idem Plinius: *Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equo-
rum publicorum*. Et Feſtus: *Equitare antiqui dicebant,equo publico merere.*
Certum igitur hoc genus, & manſit ad inferiora tempora diſtinctum.
Philip. VI. Cicero in Antonium: *Altera ſtatua eſt equitum Romanorum equo publico.*
Et in lapidibus Principum æuo, ſæpe occurrit inter dignitates. Aſconius
Militares, equi. eos *Militares* dixit: *His decem annis,victore Sullâ,ſpoliatus eſt populus Ro-
manus iudicandi iure quod habuit per equites Romanos militares.* Non
quia ſoli tunc iſti, ſed quia neceſſariò & plurimùm militabant: & qui-
bus equus publicus non eſſet,poterant etiam inter pedites merere. Sed
olim iſti ſoli videntur in equis militaſſe: quod tamen mutatum, & bello
Veienti etiam alij in eam militiam admiſſi. Liuius originem rei ſic ape-
Lib. V. rit: *Cùm repentè quibus cenſus equeſtris erat,equi publici nondum erant aſ-
Quando equo ſuo merere cœperint. ſignati,Senatum adeunt, factâ dicendi poteſtate, equis ſe ſuis ſtipendia fa-
cturos promittunt.* Atque addit,gratum id Senatui fuiſſe, & *equis certum
numerum æris aſſignatum: túmque primùm equis merere equites cœpiſſe.*
Quid vult in eâ clauſulâ, niſi tunc primùm inſtitutum vt etiam alij qui-
bus cenſus equeſtris eſſet, etiamſi equos publicos non haberent, tamen
militarent & æra mererent? Sed æra, non vt illi Equo publico, ſed, ad ex-
emplum peditum, annua ſtipendia, nec niſi cùm militarent. Hanc equi-
dem mentem puto, & conditionem priorum illorum meliorem, aut cer-
Summa ad equum publicum. tè digniorem. Nam accipiebant è publico pecuniam & ad emendum
equum,& ad alendum: illam ſemel, hanc annuam. eſtque vtraque ſum-
Lib. I. ma à Liuio in cenſu Seruiano (tam vetus res eſt) ſic expreſſa: *Ad equos
emendos dena millia æris ex publico data; & quibus equos alerent viduæ at-
tributæ,quæ bina millia æris in annos ſingulos penderent.* Habes *dena millia*
ad emendum, id eſt Philippicos noſtros circiter centum: *bina millia* ad
alendum, id eſt Philippicos viginti. Satis grandis, pro illo æuo & opibus,
vtraque ſumma: ſed cogitandum, quòd prior illa non niſi ſemel data, &
onera etiam huic militiæ plura adiuncta, calones, alij equi aut muli ad
onera, tentoria, & cibatum ferendum. Sed in ſummâ priore abire à no-
VII de LL. bis Varro videtur, qui clarè definit, *Equum publicum mille aſſariûm eſſe.*
Varronis locus aduerſarius. Atqui *decem millium* è Liuio verum eſſet, & puto notâ numerali im-
miſſâ

miſsâ ſic legendum: *Equum publicum* x.*mille*. At in alterâ ſummâ concors teſtimonium Catonis reperio apud Chariſium, ex Oratione quâ ſuaſit vti plura æra equeſtria fierent. Ex eâ adfert: *Nunc ego arbitror oportere reſtitui, quo minus duobus millibus ducentis ſit ærum equeſtrium*. Credo & hîc immiſsâ negatione ſcribendum: *oportere inſtitui ne quo minus*. Augeri enim vult & ſuadet (titulus indicat) æra equeſtria, atque ita *ducenta* illa addit. Ipſa autem vetus ſumma in eodem Catone, ibidem: *De æribus equeſtribus, de duobus millibus actum eſt*. Atque hæc de præmio: niſi quis malit Catoniana illa ad numerum ipſum referri equitum, & vt ſuaſerit tot æra inſtitui, totidemque capita quæ haberent. Non abſurdum ſit: nec longè ab hoc numero fuiſſe arbitror illo æuo. Seruius quidem rex *octodecim centurias* inſtituit, ex Liuio: & quanquam intrà numerum illum manſerint, tamen ipſæ Centuriæ largiter & valde auctæ. Adeò vt Dionyſius ſuo æuo (id eſt Auguſti, & circà) ad *quinque millia* numeret eorum quibus equus publicus eſſet. Magnæ vires. nec fruſtrà iis fiſi Romani, quod apud Liuium Perſes indicat, qui leui equeſtri prœlio victor ſuos excitat: *Præiudicatum euentum belli habetis. meliorem partem hoſtium, equitatum Romanum, quo inuictos ſe eſſe gloriabantur, fudiſtis*. Nec tamen temerè aut omnes ad equum publicum reſcripti, ſed cum dilectu & examine etiam morum. In Excerptis Gloſſarij veteris lêgi: *Dicente quodam eſſe ſibi ſubſtantiam equeſtris dignitatis, ſed cùm equum publicum peteret, prætermiſſum ſe eſſe; ſecurum crimine quod ipſi concitauerunt: Hadrianus dixit, Qui equum publicum petit, emendatus eſſe debet, cetera autem vitæ tuæ ipſe probabis*. Itaque non Conſul aut Imperator, ſed Cenſor olim eum dabat: iudex ſcilicet morum. In Liuio, de Sex Ebutio, cui præmij loco Vacatio data: *Ne inuitus militaret, néue Cenſor ei equum publicum aſsignaret*. Atque illeipſe Cenſor, cùm iam haberent, recognoſcebat, & ſiquid vitij in iis, adimebat. Liuius: *His ſuperioribúſque illis equi adempti, qui publicum equum habebant*: quod de Cenſoris notis narrat. Aſpexitque eò Perſius:

Forſè corrigendus.

Quot fuerint equo publico.

Præſtantia Romanorũ equitum.

Lib. XLIX.

Vita ſpectata in iſtis.

Cenſor aſsignabat.

Lib. XXXIX.

Idem recognoſcebat.

Lib. XXIIII.

Cenſorémue tuum vel quod trabeate ſalutas.

Obiter ad Tranſuectionem etiam alludens, quam trabeati ſolent obire. Sed ibi Commentator vetus: *Cognitio equitum Romanorum Cenſoribus erat ſubiecta, quæ nunc Conſulum eſt officij*. Miror de Conſulibus, nec exemplum lêgi: ſed Principes ipſos id vſurpaſſe inferioribus temporibus, ſatis clarum. Suetonius in Caligulâ: *Equites Romanos ſeuerè curioſéque recognouit, palàm adempto equo quibus aut probri aut ignominiæ aliquid ineſſet*. Et in eodem ſcriptore alibi exempla. Faciebat ad hoc examen ipſa Tranſuectio, propria equitum iſtorum pompa: de quâ operæ pretium audire Dionyſium loquentem: *Pugnæ, inquit, ad Regillum plura monumenta ſunt, ſed antè omnia inſigne, pompa & tranſuectio equitum Romanorum qui equum publicum habent. Ij per centurias & turmas diuiſi, ordine equis inſidentes vehuntur omnes quaſi è pugnâ venientes, ramis oleæ coronati, & purpureas palmatas togas induti, quas Trabeas dicunt. Incipiunt*

PoſteaPrinceps.

Cap. XVI.

Trãſuectio eorum.

Lib. VI.

pſunt autem ab æde quadam Martis extra vrbem ſitâ, tranſeuntéſque cùm alia loca vrbis, tum forum, & ædem Caſtorum prætereunt, interdum ad quinque virorum millia, gerentes præmia & dona militaria quæcumque à Ducibus in bello acceperint. Egregium ſanè dignúmque magnitudine imperij ſpectaculum. Clarè & liquidò omnia habes: quæ apud alios breuiùs.

Lib. II. cap II.
Lib. IX.

vt apud Valerium: *Trabeatos equites, Idibus Iuliis Q. Fabius tranſuehi inſtituit.* Apud Liuium: *Ab eodem* (Fabio) *inſtitutum dicitur, vt equites Idibus Quinctilibus tranſueherentur.* Sed & Plinium in viris illuſtribus: *Fabius Rullianus primus inſtituit, vt equites Romani Idibus Quinctilibus ab æde Honoris, albis equis inſidentes in Capitolium tranſirent.* Qui tamen ab *æde Honoris* eos deducit; at Dionyſius à *Martis*: concilies, quòd Honoris ædes extra portam Collinam fuerit, nec longè ab eâ Martis.

Plinij à Dionyſio diſſenſus.

Idem in *albis equis* omnes collocat: & quis credat tot vnius coloris fuiſſe? quáue cauſsâ? Reſcripſerim: *alti equis inſidentes.* nec aliud vult quàm ſublimes & conſpicuos fuiſſe in equis. Quod etiam in Dionyſio eſt de *oleaginis coronis*, idem in Plinio: *Oleæ honorem Romana maieſtas magnum tribuit, equitum turmas Idibus Iuliis ex eâ coronando.* Ait *Turmas.* inceſſiſſe igitur apparet turmatim, idque ſub vexillis. E Tacito eſt colligere, qui inter honores mortuo Germanico decretos refert: *Vti turmæ Idibus Iuliis imaginem eius ſequerentur.* De hac ipsâ Tranſuectione Valerius capiendus: *Equeſtris verò ordinis iuuentus, omnibus annis bis vrbem ſpectaculo ſui ſub magnis auctoribus celebrabat, die Lupercalium, & Equitum probatione.* Et qui hîc *magni auctores?* puto vel ipſi qui præibant & ducebant, è primoribus ciuium: vel potiùs qui inſtituerunt, vt Romulus Lupercalia, Fabius Tranſuectionem. Quam nunc *Probationem* Valerius dixit, quia, vt tetigi, in eâ examen & diſcuſſio vitæ. Suetonius clarè: *Auguſtus equitum turmas frequenter recognouit, poſt longam intercapedinem reducto more Tranſuectionis. Sed neque detrahi quemquam in tranſuehendo ab accuſatore paſſus eſt, & ſenio vel aliquâ corporis labe inſignibus permiſit, præmiſſo in ordine equo, ad reſpondendum, quoties citarentur, pedibus venire.* Vides in ipsâ Tranſuectione accuſatos, citatos, imò & detractos ignominiosè, quod tamen Auguſtus fieri vltrà interdixit. Spectat eò Ouidij carmen excuſantis ſe apud Auguſtum:

Ille & correctus.
Oleâ coronabantur.
Lib. XV. cap. IIII.
Per Turmas & vexilla diuiſi.
II. Annal.
Lib. II. c. II
Probatio eadẽ Trãſuectioni.
Cap. XXXVII
Ouidius explicatus.
Lib. II. Triſt. Eleg. I

At memini, vitámque meam moréſque probabas
Illo, quem dederas, prætereuntis equo.

Et tu, inquit, ſæpe in Tranſuectione tacitus me probaſti, cùm tranſirem & præteruehĕrer, nemine accuſante: tranſirem illo ipſo equo, quem tu aſſignaras. Iterùm idem:

Ibid.

Carmináque edideram, cùm te delicta notantem
Præterij toties irrequietus eques.

Eodem *Prætereundi* verbo vtitur, & palàm indicat neminem ſe ſtitiſſe. Hærebant enim & quieſcebant accuſati: quo ſenſu fortaſſe illud *irrequietus* adiunctum. Etſi quidem malim, & verius arbitror, *ille quietus*: nempe ingenio & vitâ talis, in otio, ac nemini moleſtus. Quòd ſi igitur

Fortaſſe correctius.

ſine

ſine culpâ,abibant,& *equum traducebant*: ſi aliter, ſiſtebant & iubebantur *vendere equum*.Sollenne in vtrauis re vtrumque verbum. Valerius: *Traduc equum*, inquit, *Sacerdos*, *& lucrifac cenſoriam notam*. Liuius: *Claudius Liuium vendere equum iuſſit*. Et plura exempla,& in re cenſoriâ tibi prompta. Hæc igitur Tranſuectio, quæ ad ima etiam tempora manſit, etſi Neronis æuo aliquid in eâ mutatum. Dionis epitome ita narrat: καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἤδη παρηνόμει, ὥστε καὶ ἀζώστους χιτῶνας ἐν τῷ δημοσίῳ ἐνδύεσθαι. λέγεται δὲ ὅτι καὶ οἱ ἱππεῖς οἱ ἐκ τοῦ τέλους ἐπὶ αὐτοῦ πρῶτον ἐφ' ἵπποις ἐν τῇ ἐτησίᾳ σφῶν ἐξετάσει ἐχρήσαντο. Quæ verba, vt ſcriptio quidem iſta eſt,ſic reddidero: *Iam & in iſtu ita à moribus patriis abibat Nero,vt & diſcinctas tunicas indueret in publico. Feruntur & equites equo publico, ſub illo primùm equis inſidentes in recognitione annuâ,ius eſſe vſi.* Sic inquam reddo,in nouam inopinatamque ſententiam: cùm hactenus verterint: *Feruntur equites ſub illo ephippiis primùm vſi*: quaſi in Græco eſſet ἐφιππίοις. Atquin de ephippiis quis id crederet? cùm conſtet ſæculis aliquot *antè Romanos,& vulgò,iis vſos Noſtra ſententia magis pro hac re. & vult equites depoſitâ ſollenni trabeâ,tunicis ſolutis vſos,& Neronis exemplo in iis tranſuectos. Atque hæc de equo publico, quem confectis ſtipendiis reſtituebant, & reducebant ad Cenſorem. Eius mentis Varronianum hoc fragmentum arbitror: *In caſtris permanſi, inde caballum reduxi ad Cenſorem*. Et optimè de eo ritu Plutarchus,in Pompeio: *Mos eſt*,inquit, *Romanis equitibus, vbi legitima ſtipendia impleuerint, ducere in forum equum ſuum ad Duumuiros, quos Cenſores appellant, & commemorantes Imperatores quoſque ſub quibus meruerint, militiâ ſolui.* Quod inibi factum etiam à Pompeio narrat: & Nummi in hanc rem hodieque exſtant, vt iſte Claudij, in recognitione equitum: Satis de hoc equo, quem lapides etiam memorant, vt: CN. POMPEIO: POMPEIANO. EQVO. PVBLICO. TRIBVNO. LEGIONIS. Iterùm: CVRATORI. REIP. MANT. EQVO. PVBL. PRÆF. FABR.

Lib. IIII. cap. I.
Lib. XLIII.
In Nerone. Xiphilini locus & ſententia emendata.
* Vide lib. III. Dial. VII.
Redditio equi.
Non. in Caball.

„ *In quamque legionem trecentos.*] De hoc numero commodiùs* infrà dicam.

* Lib. II. Dialog. VI.

DIALOG. VII.

Sacramentum militiæ. Qui exegerint: quomodo datum aut dictum: quibus verbis.

DILECTVI ciuium conſequens eſt & adhæret Sacramentum. Itaque de eo Polybius ſic adiungit: Tu verò lege.

POLYB.

Ἐπιτελεσθείσης δὲ τῆς καταγραφῆς τὸν προειρημένον τρόπον,	*Finitâ iam conſcriptione ad modum dictum, Tribu-*

 nimi-

*Scal. ἐπιλελεγμένους.

ἀθροίσαντες τοὺς * ἐπιλεγομένους οἱ προσήκοντες τῶν χιλιάρχων καθ' ἕκαστον στρατόπεδον, καὶ λαβόντες ἐκ πάντων ἕνα τὸν ἐπιτηδειότατον, ἐξορκίζουσιν ἦ μὴν πειθαρχήσειν καὶ ποιήσειν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κατὰ δύναμιν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὀμνύουσι καθ' ἕνα προσπορευόμενοι, τοῦτ' αὐτὸ δηλοῦντες, ὅτι ποιήσουσι πάντα, καθάπερ ὁ πρῶτος.

nimilitum ſuæ cuiuſque legionis, eos congregantes & vnum ex omnibus maximè idoneum eligentes, Sacramento adigunt, Obtemperaturum ſe & facturum quidquid mandabitur ab Imperatoribus, iuxta vires. Reliqui autem omnes adiurãt ſingillatim prodeuntes, hoc ipſum affirmantes ſe facturos vt ille primus.

„ *Suæ cuiuſque legionis.*] Obſerua legiones ſingulas iuraſſe, & apud
Tribuni exigebant. ſuos quamque Tribunos. An non Conſules ipſi exigebant? non appâret. tamen in verba eorum iuraſſe ipſos certum eſt, & iis obtemperaturos ſe, ad formulam mox dicendam. Sed Tribuni, vt alia vice Conſulum, ſic hoc quoque adminiſtrarunt.

„ *Vnum ex omnibus maximè idoneum eligentes.*] Palàm & ſignanter
Vnus è legione iurabat. hoc dicit, vnum ex totâ legione electum qui ſingula iuramenti verba conceperit præiueritque: alios deinde ſecutos, hoc ſaltem dixiſſe, *Iurare ſe idem.* Hoc eſt quod Feſtus notauerat: *Præiurationes facere dicuntur, qui ante alios conceptis verbis iurant, poſt quos in eadem verba iurantes tan-*
Liuij locus expenſus. *tummodò dicant, Idem in me.* Ita Polybius: ſed in Liuio an non aliter? Nam ille, poſt ſeditionem Hiſpanienſem ad Sucronem: *Citati*, inquit, *milites nominatim apud Tribunoſmilitum in verba P. Scipionis iurant.* De Tribunis, idem eſt quod in Polybio: ſed de militibus *nominatim citatos* facit, & iuraſſe. Poteſt tamen flecti ad hanc ſententiam, vt ſinguli citati & progreſſi, iurauerint in ea quæ vnus aliquis præiſſet. Si hîc aliter, factum nouiter eſto, & maiori vinculo ob priorem fidem in ſeditione vio-
Et Appiani. latam. Tale aliquid in Appiano lego à Fimbriâ tentatum, cuius milites cùm ad Sullam ſpectarent, ipſe, ſubornatis quibuſdam, nouâ religione
In Mithrid. ſacramenti adſtringere voluit: ἐκβοησάντων δὲ τῶν Ενετῶν, ὅτι δέοι καλεῖν ἐπὶ τὸν ὅρκον ἐξ ὀνόματος, ὁ μὲν ἐκήρυττε τοὺς εὖ τι παθόντας ὑπ' αὐτοῦ: *clamantibus autem Venetis, oportere nominatim citare ad Sacramentum, ipſe quoſdam ex beneficiariis ſuis citabat.* Ecce & hîc nominatim vocandi erant, eodem
Correctus Appianus. illo fine. Sed enim in Appiani verbis qui iſti Veneti? falſi, nec in ſuo loco: & reſcribendum τῶν ὠνητῶν. quod eſt, *clamantibus corruptis illis & venalibus,* Rem & narratiunculam totam vide, agnoſces: & pretio quoſdam iam ante huc induxerat Fimbria, vt id vellent. Ergo viritim iu-

rarunt

rarunt plurimùm:neſcio an ſemper. Dixeris quòd per centurias etiam,
ex Cæſare: *Petreius princeps in hac verba iurat, ipſe idem Sacramentum* II Ciuil.
adigit Afranium, ſubſequuntur Tribunimilitum Centurionéſque: centu- Centuriatim iurare.
riatim producti milites idem iurant. Sed potuit & in Centuriis præiura-
tio eſſe, & mox viritim coniuratio.

„ *Obtemperaturum ſe & facturum.*]Formulam tangit Sacramenti mi- Incerta ipſa verba Sacramenti.
litaris, vellem vt religioſè verba. Nam ea, quidquid quæſiuerim, parum
mihi certa ſunt Dionyſius aliquoties commemorat, ſed verbis non iiſ- Dionyſius vt concipiat.
dem. Alibi ad Polybij hoc ſcriptum ferè accedit: Ὁ στρατιωτικὸς ὅρκος, ὃν Lib. XI.
ἁπάντων μάλιστα ἐμπεδῶσι ῥωμαῖοι, τοῖς στρατηγοῖς ἀκολουθεῖν κελεύει ὅποι ποτ'
ἂν ἄγωσι: *Sacramentum militiæ, quod omnium maximè Romani ſeruant, iu-*
bet ſequi Duces quocunque duxerint. Alibi diſcedit, aut certè plura adiun-
git: Ἀκολουθήσειν τοῖς ὑπάτοις, ἐφ' οὓς ἂν καλῶνται πολέμους, καὶ μήτε ἀπολείψειν Lib. X.
τὰ σημεῖα, μήτε ἄλλο πρᾶξαι μηθὲν ἐναντίον τῷ δήμῳ: *Secuturos ſe Conſules*
ad quæcumque bella vocauerint, neque ſigna deſerturos, neque aliquid ad-
uerſum populum facturos. Tria ibi complectitur. & poſtremum illud de
Populo, nuſquam temerè legas: de Signis alterum, ſæpius vt in eodem
Dionyſio: τῶν γὰρ ἱερῶν ἔτι ταγμάτων κύριος ἦν τοῖς στρατιωτικοῖς ὅρκοις κατειργ- Lib. VI.
μένων, καὶ οὐδεὶς ἀπολείπεσθαι τῶν σημείων ἠξίου: *Sacrarum enim legionum*
dominus etiam erat, quæ ſacramento militari adſtricta, nec quiſquam ſigna
relinquere auſit. Vbi *ſacras legiones* nec intellego, nec retineo· tranſpono
magis Græcam voce, & lego: τῶν ἱερῶν σημείων: & *Signis* addo, quæ dicta Correctus obiter.
& habita ſacra. Ad hoc ipſum autem, de Signis in Sacramento, Seneca Epiſt. XCVI.
aſpexit: *Primùm militiæ vinculum eſt religio, & ſignorum amor, & deſe-*
rendi nefas. Hæc ita in Dionyſio: at in Liuio diuerſam etiam formulam Vti Liuius concipiat.
reperio, & breuem iſtam: *Conuenturos ſe iuſſu Conſulum, neque iniuſſu* Lib. III.
abituros. Hoc ille ſtatim à regibus pulſis ita prodidit, vbi P. Valerius Ca-
pitolium recuperat. Iterat & reponit ipſa verba in bello Punico ſecun-
do: *Milites tum primùm, quod numquam antè factum erat, iureiurando* Lib. XXII.
adacti à Tribuniſmilitum, iuſſu Conſulum conuenturos, neque iniuſſu ab-
ituros. Quid ais Liui? numquam antè id factum? Tu aliter docuiſti, &
dedi iam totidem verba. Sed diſcriminat ipſe, etſi non ſine ambage &
nodo. Nam ſubdit: *Ad eum diem nil præter Sacramentum fuerat, & vbi* Implicata Liuij ſcriptio.
decuriatum aut centuriatum conueniſſent, ſuâ voluntate ipſi inter ſe equi-
tes decuriati, pedites centuriati coniurabant, Seſe fugæ atque formidinis er-
gò non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi aut petendi, aut
hoſtis feriendi, aut ciuis ſeruandi cauſſâ. Id ex voluntario inter ipſos fœde-
re à Tribunis ad legitimam iuriſiurandi adactionem tranſlatum. Dicit hîc
duo. nec vinclum æquè validum fuiſſe, nec eadem verba. Non vinclum,
quia Sacramentum & velut fœdus ſpontaneum quoddam inter ipſos
erat, nec Tribuni adigebant. Non verba, quia formula tota diuerſa, nec
quidquam ibi de ſequelâ Ducum aut Signorum. Ita hîc quidem Liuius:
ſed quis cum Dionyſio conciliet, qui palàm de ducibus & ſignis habet?
Quin habet etiam ipſe Liuius, vt dedi ſuprà. At inquies, non tamen iu-

rarunt. Cur igitur idem Liuius ſic locutus? *Omnes qui in verba iuraſſẽt.*

Lib. vi. Item: *In verba ſua iuratos centuriauit.* Atque hæc olim, & diu ante Punica. Præfatus ſum intricatè hæc ſcripta, nec ego plenè & ad meum votum extrico. Implicat & aliquid L. Cincius apud Agellium, qui iura-

Lib. xvi. cap. iiii. mentum aliud ſuggerit: *Cùm dilectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, in iuſiurandum eos Tribunuſmilitum adigebat hoc modo. In magiſtratu C. Lælij C. F. Conſulis L. Cornelij P. F. Conſulis, in exercitu decemq; millia prope furtum non facies:* & alia quæ addit aliena à iam dictis. Sed moneo, alterum hoc, & poſterius priore iuramentum eſſe. Hoc enim

* In caſtrorum metatione. præſtabant iam milites, & educendi: imò, ſi *Polybium audimus, in ipſis iam caſtris: at illud prius, ſtatim à conſcriptione. Iſtud ad Diſciplinam modò pertinuit; illud ad militiam ipſam. Alia etiam verba ſub Impp.

* Ad Annal. Taciti. vt *alibi ſcripſi.

DIALOG. VII.

Sociorum electio. Diſcrimen inter Auxilia. Præfectus eorum, & Quæſtor.

DE ciuibus finiuit, & iam ad ſocios ſe confert. Vide, & lege:

POLYB. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὰς ὑπάτους ἀρχὰς ἔχοντες, παραγγέλλουσι τοῖς ἄρχουσι τοῖς ἀπὸ τῶν συμμαχίδων πόλεων τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν ἂν βούλωνται συςρατεύειν τοὺς συμμάχους, διασαφοῦντες τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι τοὺς κεκριμένους. αἱ δὲ πόλεις παραπλησίαν ποιησάμεναι τῇ προειρημένῃ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν ὅρκον, ἐκπέμπουσιν, ἄρχοντα συςήσασαι, καὶ μισθοδότην.

Sub hoc ipſum tempus Conſules denunciant magiſtratibus ſociarum in Italiâ ciuitatum, è quibus auxilia & commilitium habere volunt, ſignificántque iis & numerum, & diem, & locum in quem conuenire debeant quos legent. At verò ciuitates ſimilem facientes iam dicto dilectum, itémque iuramentum adigentes, mittunt eos, Præfectum conſtituentes & Quæſtorem.

Pars altera Romanarum virium, ſocij, qui pari numero legionibus iuncti, aut & maiori. De horum igitur Dilectu quoque tangit, ſed breuiter, quia multa paria iam dictis.

„ *Sub hoc ipſum tempus.*] Nouorum Conſulum.

„ *Denunciant magiſtratibus.*] Aut coram ipſis, aut eorum legatis, qui ferè

ferè tunc Romæ. Veniebant enim ſponte aut aduocabantur, ob has tales cauſſas. Liuius: *Conſul ſociis & Latini nominis magiſtratibus, legatiſque eorum qui milites dare debebant, edixit vt in Capitolio ſe adirent.*

Latini in vrbe, nouo anno, aut antè.

„ *Sociarum ciuitatum in Italiâ.*] Tota Italia ſub hoc Polybij tempus ſubiecta Romanis, ſed ita vt in prouinciam nulla pars redigeretur: liberi manebant, ſuis legibus plerique & magiſtratibus (excipio paucas Præfecturas:) & *Socij* appellabantur, quaſi confœderati, & conſortes armorum. Diſcrimen autem inter *Socios & Auxilia*, apud eos qui ſignatè & cautè ſunt locuti: quod Socij, ſemper Italici; Auxiliares, externi. Varro: *Auxilium ab auctu, cùm acceſſerant qui adiumento eſſent alienigenæ.* Diſertim addit, *alienigenæ.* Feſtus: *Auxiliares dicuntur, in bello ſocij Romanorum, exterarum nationum.* Etiam ipſe ad *exteros* refert. Et ſocij quidem ſemper gratis militarunt, id eſt ſine impendio Romanorum (frumentum excipio:) Auxiliares aliter, & quanquam ſæpe à regibus miſſi ſuopte ſumptu, tamen & pecuniâ etiam ſcripti. Primi in Hiſpaniâ, ſi Liuio credimus: *Id in Hiſpaniâ ad memoriam inſigne eſt, quod mercenarium militem in caſtris neminem, antequam tum Celtiberos, Romani habuerunt.* Ambiguè hoc refero, haud fruſtrà: & euertit ſanè Zonaras, qui diu antè initium huic rei facit. Nam illa Liuij incidunt in Annibalicum bellum, cùm duo Scipiones in Hiſpaniâ: at iſte in Siciliâ, bello Punico primo, originem aſſignat. Μεταςάντας δὲ, inquit, ἀπὸ καρχηδονίων γαλάτας, καὶ ἄλλοις τῶν σφῶν συμμάχων τινὰς, οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ μισθοφορᾷ προσελάβοντο, μήπω πρότερον τρέφοντας ξενικόν: *Deficientes à Carthaginienſibus Gallos, & alios quoſdam ſociorum, Romani ſtipendio conduxerunt, non antè peregrinum militem ſoliti alere.* Iuuat aliquid Liuium, quòd iſti per occaſionem adſumpti, & reperti magis quàm quæſiti: at primi conſilio & ex deſtinato, illi Celtiberi. Noto etiam *Socios* propriè dictos, poſt Italiam ciuitate donatam, defeciſſe: & eorum vicem Auxilia fuiſſe, quæ variis gentibus ſolent imperare.

Socij & Auxiliares diſcreti.

Iſti mercenarij.

Qui primi Romanis. Lib. xxiiii.

Diſſenſus Zonaræ.

Tom. ii.

Tentata conciliatio.

Deſinunt ſocij, poſt Sociale bellum.

„ *Significántque iis & numerum.*] Cùm multæ Italorum gentes eſſent, non credo omni anno per omnes itum: maximè ſi paucæ legiones ſcribendæ: ſed in orbem iuiſſe, & viciſſitudine quâdam ex his illiſque cepiſſe. In eâ tamen ipsâ re non graues erant aut iniurij, cùm ſic numerum præſcribebant? Non, quia vires propemodum ſciebant, & pro iis indicebant. Liuius: *Ex colonus quindecim millia peditum & quingentos equites, pro numero cuiuſque Iuniorum, Conſul ſcripſit.* Sed vnde ſciuit numerum? è tabulis Cenſoriis, quas probabile eſt Romæ quoque fuiſſe. Imò verò tandem ipſi Romani Cenſores cenſum illic egerunt, eidem Liuio narratum, in Liuio & Claudio Nerone Cenſoribus: *Duodecim deinde coloniarum, quod nunquam anteà factum erat, deferentibus Cenſoribus ipſarum coloniarum, cenſum receperunt. vt quantum numero militum, quantum pecuniâ valerent, in publicis tabulis monumenta exſtarent.* Itaque pro imperio rem hîc gerebant, & tot aut tot milites imperabant. Imperabant, inquam. & ſic Liuius diſtinctè: *Præter eum numerum militũ, quos L. Quinctius*

Ratio indicendi.

Idq; pro numero & opibus.

Cenſus habebant.

Aut ipſi capiebant. Lib. xxix.

Imperari ſociis dicitur.

Lib. xxxvi.

ctius in eam prouinciam ſcripſiſſet,imperaſſétue. Scripſiſſet,ad ciues refertur;imperaſſet,ad ſocios. Idem ſtatim : *Quos L. Quinctius milites conſcripſiſſet,& quos ſociis nominique Latino imperaſſet.*

,, *Diem & locum.*] Illapſa quæ ciuibus.

,, *Itémque iuramentum adigentes.*] Quale illud? in Romanos Conſu-
Iurant in ducem & rē Romanam. les,an in præfectos ſuos tantùm? puto in Conſules & rem Romanam. Opus enim fuit vinculo hoc & alio,vt cùm pares viribus eſſent,nequid nouarent aut mouerent in Romanos. Denique oportuit ſubiectos om-
Auxilia nō iurant. nes pariter eſſe vni Duci:ergo & in eum probabile iuraſſe. Socij itaque iurabant,non tamen Auxilia.& hac mente ſcriptum à Dione accipio in
Lib. I. bello Actiaco: Τοσαύτῃ γε προθυμίᾳ ἀμφότεροι ὁμοίως ἐχρήσαντο, ὥστε καὶ ἐνόρκους τὰς συμμαχίας σφῶν ἑκατέρους ποιήσασθαι: *Tanto autem ſtudio & promptitudine vtrique agebant* (Octauianus & Antonius) *vt etiam auxiliares ſuas copias Sacramento adegerint.* Narrat vt nouum, nec antè receptum.

,, *Præfectum conſtituentes.*] Quem verò illum? an ex eo genere *Præfe-*
* Lib. II. Dialog. I. *ctos*,qui cum Tribunis comparantur? non opinor : & contrà Polybius *
Dubius Polybij locus. mox dicet,à Conſulibus eos non à ſociis conſtitutos In Græco eſt ἄρχοντα. An *Prætorem* verti melius? quos interdum nominatos hîc reperio.
Prætores in Latio. Vt in Liuio,de obſeſſis Caſilini: *Prænestini maxima pars fuêre.ex quin-*
Lib. XXIII. *gentis ſeptuaginta minus dimidium ferrum famésque abſumpſit: ceteri incolumes cum Prætore ſuo Manitio(ſcriba is antè fuerat)redierunt.* Et alibi Prætoris in hac militiâ mentio. An ergo ſingula opida ſic Prætores ſuos dabant,qui ius aliquod in ſuos haberent, eoſque obſeruarent: ex omnibus tamen iunctim ſociis duodecim alij, Præfecti in quodque Cornu creabantur? idque à Conſulibus ? dicendum videtur. Aut certè *Præfectus cohortis* intellegendus,non ille Tribunicio iure.

Quæſtor ſocium. ,, *Et Quæſtorem.*] In Græco eſt,μισθοδότην: Romano ego more verti,
* Forsitan & Scribam,ex Liuio. quocunque* nomine dixerint Latini. Res ita eſt, habuiſſe eos proprios ſuos Tribunos ærarios,ſiue mercedis exhibitores.Itaque ſuâ pecuniâ &
Suó ſumptu militant. omni ſumptu Socij militarunt, frumentum excipio tantùm,quod habuere à Romanis.Magna hæc res,& grande imperij inſtrumentum,fidas volenteſque tot manus habere,nec ſuam aperire ad largiendum. Prædæ duntaxat participes fuêre,& ſiquid donorum aut aduentitij lucelli. De
Lib. XXVII. ſtipendiis igitur, queruntur ipſi Socij graui illo bello Annibalis : *Deci-*
Ibid. *mum annum dilectibus & ſtipendiis exhauſtos eſſe.* Iterumque: *Nec militem qui legeretur,nec pecuniam quæ daretur in ſtipendium ſibi eſſe.* Video ad hanc rem pacta fœderis cum Æquis initi,quod Dionyſius ſic recitat:
Lib. X. Αἰκανοὺς εἶναι ῥωμαίων ὑπηκόους, πόλεις τε καὶ χώρας τὰς ἑαυτῶν ἔχοντας, ἀποστέλλειν δὲ ῥωμαίοις μηδὲν, ὅτι μὴ στρατιὰς, ὅτε ἂν αὐτοῖς παραγγελθῇ, τέλεσι τοῖς ἰδίοις ἐκπέμποντας αὐτάς: *Aequos Romanis ſubditos eſſe, vrbes agróſque ſuos retinentes,Romanis nihil dantes præter copias quoties imperabuntur, atque eas ipſorum ſumptu ſtipendióque.*

DIA-

DIALOG. VIII.

Additum de Euocatis. Cur ita dicti, & quid, & quàm multi fuerint. Dignitas eorum, & paritas cum Centurionibus.

NEc plura de omni Dilectu Polybius: pluráne etiam ſunt? quædam, nec mihi omittenda. Neglegit de *Euocatis* verbo admonere, qui ſæ- *Euocati*
pe tamen exercituum robur. Ij ex ciuibus, è ſociis; ex equite, ex pedite *crebri in copiis.*
ſumebantur; ſed rogatione & precibus, atque ideo Euocati dicti. Veterani enim fuerunt, gnari prudentesque militiæ, qui expletis ſtipendiis
ſponte in gratiam Conſulum aut Ducum militiam ſumebant. Et quia *Vnde dicti.*
ſæpe litteris aut nunciis nominatim euocabantur, inde habuere nomen.
Dio optimè: Τῶν ἠυκάτων σύστημα, ὃς ἀνακλήτους ἄν τις ἑλληνίσας, ὅτι πεπαυ- Lib. XLV.
μένοι τῆς στρατείας ἐπ' αὐτὴν αὖθις ἀνεκλήθησαν, ὀνομάσειεν: *Euocatorum manus, quos aliquis Anacletos Græcè, quaſi Reuocatos, quod defuncti militiâ iterùm ad eam reuocentur, dixerit.* Agrætius neſcio quid ſubtilius, & pro Grammatico: *Aduocatus, daturus patrocinium: Inuocatus, præſtaturus auxilium: Euocatus præbiturus obſequium.* Parùm ad noſtros iſtos: magis
hoc Donati in Terentium, ad verba: *Simalio, Donax, Syriſce ſequimini.*] In Eunuch
Huiuſmodi militia, ait, *per tumultum repente ſuſcipitur, & dicitur Euocatio, vbi dux alloquitur ciues, Qui remp. ſaluam eſſe vultis, me ſequimini.*
Vnde Virgilius ait, VII. Aen.

—— deſuetáque bello
Agmina in arma vocat ſubitò, ferrúmque retractat.

Et ſimilia Seruius ad hoſce verſus. Nec dubium eſt, quin Virgilius huc *Errat Ser-*
reſpexerit: etſi neſcio an hoc aptè vterque Grammaticus, quod id factum *uius cum*
velint non niſi in tumultu. Non hoc dedero, imò ordinariò & vulgò in *Donato.*
omni ferè bello. Quòd tamen origo prima à Tumultu, libens concedam: etſi deſunt mihi exempla, ſed ratio ſatis ſuadet. Noto autem vetus *Iam olim*
hoc genus, & Liuio indicatum bello in Volſcos & Æquos, vbi T. Quin- *Euocati.*
ctium Conſulem duxiſſe memorat *cohortes veteres voluntate ſequentes.* Lib. III.
Voluntate, inquit, *& veteres:* quæ duæ Euocatorum notæ. De voluntate *Duplex eo-*
Polybius infrà, vbi caſtra diſponit, ponit apud Prætorium τοὺς ἐθελοντη- *rum indica-*
δὸν στρατευομένους τῇ τῶν ὑπάτων χάριτι: *eos qui voluntate militant, in gra-* *tio.*
tiam Conſulum. Et cur non voluntate, cùm *veteres*, id eſt militiâ legitimâ defuncti? Vtramque notam ſignatè exprimit Dionyſius de L. Siccio, iam veteri rep. & ſub annum vrbis trecenteſimum. *Erat in iſtis*, inquit, *L. Siccius, qui cohortem ducebat virorum octingentorum, qui iam ſupra ætatem militarem erant, nec in militiæ leges cadebant (vti nec ipſe Siccius:) honorantes tamen virum, & beneficiis pluribus ab eo affecti, euntem ad bellum noluerunt deſerere. Atque erat hæc manus exercitus totius, ſiue præliorum peritiâ ſiue in periculis conſtantiâ, longè princeps.* Omnia deſcripta habes; multos fuiſſe, voluntarios, veteres & bellorum peritos: denique in gratiam etiam vnius Ducis iuiſſe. Quid Salluſtius? breuiter, ſed
plenè, vti eius mos eſt: *Marius ex Latio fortiſſimum quemque, pleroſque* In Iug.

 militia,

militiâ, paucos famâ cognitos, accire, & ambiendo cogere homines emeritis
E Latinu etiam ſumpti. *ſtipendiis ſecum proficiſci.* Et obſeruа, non è ciuibus ſolùm, ſed ex Latio
etiam euocatos: ſiue & è coloniis aut prouinciis, vt de ſe ipſe Cæſar:
Multis præterea viris fortibus Toloſâ & Narbone nominatim euocatis.
Grandi numero interdum Vides *nominatim euocari*, id eſt nunciis aut litteris miſſis. Et fuit ea ma-
nus ſæpe grandis. In Plutarcho de T. Quinctio iturо in Macedoniam le-
In Quinctio. go, collegiſſe veteranos, Scipionis antè milites, *ἀκμάζοντας ἔτι καὶ προθύ-*
μους ὥσπερ στόμωμα, τρισχιλίους: validos adhuc, & voluntarios, velut mucro-
Lib. III. Ciuil. *nem aciei, ad ter mille.* Cæſar Pompeio adiungit, *Euocatorum circiter duo*
millia, quæ ex beneficiariis ſuperiorum exercituum ad eum conuenerant. Id
Plerique beneficiis adſtricti. eſt, ex iis qui beneficia & promotiones ab ipſo habebant. Nam tales ſci-
licet magis obſtricti. atque ita Cæſar Octauianus ex colonis Campanis,
III. Ciuil. patris ſui beneficiariis, collegit *ad decem millia* Euocatorum, vt in Ap-
Ordinatio eorum. piano leges. Quid autem iſti ſic collecti, in legiones ſparſi & deſcripti?
non opinor: ſed propria quædam & ſeorſim manus fuit per cohortes
Sub vexillo habiti. quidem aut centurias diſpoſita: ſed ſub vno tamen aliquo vexillo. Iuuat
Appianus, qui illos Octauiani decem mille ait, *ὡς ἐς μόνην τοῦ σώματος φυ-*
λακὴν, ὑφ' ἑνὶ σημείῳ, tanquam ad ſolam corporis cuſtodiam, ſub vno vexillo,
habitos fuiſſe. Dionyſij etiam octingenti illi, vna cohors dicuntur. Et ab
hoc exemplo paſſim in Tacito; *Vexillum veteranorum: vexillarij legio-*
num, & talia leguntur. quia ſcilicet exauctorati tunc milites, & nondum
tamen plenè miſſi (dum præmia & agros exſpectant) velut veterani &
Immunes operum & munium. Euocati quidam, ſecreti à legionibus *ad vexillum retinebantur* (verba &
hæc Taciti) *ceterorum immunes, niſi propulſandi hoſtis.* Vbi & hoc notes
I. Annal. in rem noſtram, Euocatos immunes ab excubiis, operibus valli & caſtro-
rum fuiſſe. Quidni, quaſi quoſdam Centuriones & Principales milites,
vt mox dicam? Ergo ſub Vexillo erant, & ſeorſim. Quanquam non ne-
gem, interdum etiam aliis militibus mixtos & inſertos, ſed ſic vt præeſ-
I. Ciuil. *Ordines ſæpe ducebant.* ſent. Indicare Cæſar videtur, de Pompeij bellico apparatu: *Multi vndi-*
que ex veteribus Pompeij exercitibus, ſpe præmiorum atque ordinum euocan-
tur. Nam & ordinum ſpes iis proponitur, quos ſcilicet eſſent ducturi.
An tamen & inter ipſos, Centuriones non habuerint, quæri poteſt. Ci-
cero *Præfectum* modò attribuere videtur, ad Appium: *Antonium Præ-*
fectum Euocatorum ad te miſi. Cæſar Centuriones etiam: & de Cra-
III. Ciuil. ſtino. *Erat*, inquit, *in exercitu Craſtinus Euocatus, qui ſuperiore anno pri-*
mum pilum in legione decimâ duxerat. Hic ſigno dato, Sequimini me, in-
quit, manipulares mei qui fuiſtis. Manipulo præfuiſſe videtur: ſed tamen
* Aut quia ipſe iam non iis præerat. ait, *qui * fuiſtis*, quaſi iam non eſſent ſic vocandi, non vltrà ſcilicet gre-
garij, ſed veterani & inſignes. Tamen in Liuio clarius lego de Scipione
traiiciente in Africam: *Voluntarios ſeptem fermè millia, poſtquam in Si-*
ciliam venit, ordinauit centuriauitque. Ita Liuius fine libri vigeſimiocta-
ui & initio ſequentis: etſi ambigo an veri iſti Euocati, an non extra or-
dinem ſponte ſequentes, ſed ætate adhuc militari. Nam video & *iuuenes*
florentes ætate inter eos poni. Sed ſiue reuera Centuriones etiam ſuos
habue-

habuerint, ſiue modò Præfectum: ſinguli tamen profectò velut Centuriones fuêre, & hoc honore atque inſignibus affecti. Gloſſæ illæ bonæ: *Euocatus*, Ταξίαρχος, id eſt *Ordinum ductor*. Et Cæſar paſſim iungit & æquiparat vtroſque iſtos. vt: *Pollicetur quaterna in ſingulos iugera, & pro ratâ parte Centurionibus Euocatiſque*. Iterùm: *Ex Pompeianis cecidiſſe reperiebamus Centuriones & Euocatos complures*. Atque à Dione vites etiam iis (proprium Centurionum geſtamen) tribuuntur. Vbi de Euocatis in ſatellitio Auguſti: καὶ εἰσὶ καὶ νῦν σύστημα ἴδιον, ῥάβδους φέροντες ὥσπερ οἱ ἑκατόνταρχοι: *Ac ſunt etiamnunc manus propria & diſcreta, vites ferentes vti Centuriones*. Interpres reddidit, *Legionem*, & *Faſces*, neutrum rectè. Quia igitur Centurionibus comparati, interdum & miſcentur. vt qui Valerio Maximo *Titinius Centurio* eſt in parte Caſſianâ, is Velleio Paterculo dicitur *C. Caſſij Euocatus*. Inde Suetonij illa dubitatio, in origine gentis Flauiæ: *T. Flauius Petro municeps Reatinus, bello ciuili Pompeianarum partium Centurio, incertum ſponte an euocatus, profugit ex acie Pharſalica, domúmque ſe contulit*. Quæ verò hæc dictio, *incertum ſponte an euocatus*? & nónne omnes Euocati (in militiâ quidem) ſpontanei ſunt? Habeo excerpta priſci libri, quo Turnebus olim vſus: in eo nulla hæc verba, *incertum ſponte*. Et profectò ab imperito addita, qui nec Euocatos nouerat, nec breue hoc dicendi genus digerebat, *Centurio an Euocatus*. Quod Suetonius omnino ſcripſit: eſtque in dubitando phraſis, Ciceroni, Plinio, Tacito, aliiſque frequentata. Quin & cum Legatis iunguntur, quaſi honeſtiſſimi, in Hirtij De bello Africo: *Legati Euocatique obſecrare Cæſarem, ne dubitaret ſignum dare*. Ibidem & opidis præſunt. *Cæſar ad opidum Sarſuram venit, & capit, fortiter repugnante P. Cornelio Scipione Euocato, qui ibi præerat*. Honeſtum igitur omnino genus. & iam vides, quid fuerint: pedites plerique haud dubiè; ſed etiam Equites, quod Cæſar docet. *Germanorum aduentu*, inquit, *quòd minùs idoneis equis vtebantur, a Tribunis reliquiſque equitibus Romanis, atque Euocatis equos ſumit, Germanis, quos diſtribuit*. Galba etiam apud Suetonium: *delegit equeſtris ordinis iuuenes, qui, manente aureorum anulorum vſu, Euocati appellarentur, excubiáſque vice militum circa cubiculum ſuum agerent*. Qui tamen non verè Euocati, ſed honeſtiore hoc nomine affecti, & exemplo illo Auguſti, in cuſtodiam allecti.

Euocati, pro Centurionibus. — Ciuil. 1. — Ciuil. III. — *Vitem geſtant.* — *Confunduntur cũ Centurionibus.* — Lib. 1x. cap. IX. — In Veſp. cap. 1. — *Maculoſus Suetonij locus. Is emaculatus.* — *Equites etiam euocati.* — VII. Gallic. — cap. x.

DIALOG. IX.

Conquiſitores ad Delectum. Tirones poſſeſſoribus indicti. In cute puncti.

CIRCVMSPICIO ſiquid etiam in hanc rem non dictum. & occurrunt *Conquiſitores*, qui adhibiti ad dilectus. Ij fuerunt, qui in agros & extra vrbem miſſi ad indagandam & conquirendam iuuentutem atque ab eâ redicti. Multi enim ſæpe aut ſuo metu, aut parentum timido amore, militiam fugiebant, latitabant, nec dabant nomen. Ad eruendos eos & conducendos, iſti. Liuius oſtendit Triumuiros interdum huic rei creatos, vt aſpero illo bello Punico ſecundo: *Creati Triumuiri bini*

Cõquiſitorũ munus. — *Triũuiri ad cõquirendũ.* — Lib. XXIII.

Exteri vſi. *bini conquiſitionem ingenuorum per agros habuerunt.* Vſurparunt & exte-
Lib.xxi. ri. atque idem Liuius de Annibale: *Magone fratre ad conquiſitionem mi-*
Ibid. *litum miſſo* Idem in eiuſdem rebus: *Duo populi dilectus acerbitate conſter-*
nati, recentis conquiſitoribus, cùm metum defectionis feciſſent. Sed iterùm
Pro Mil. de Romanis Cicero: *Si Italiæ dilectus, vt nonnulli conquiſitores tui dicti-*
Ad Att. lib. *tant, contra Milonem parati ſunt.* Idem: *Nec enim conquiſitores φαινοπρο-*
vii. ep. x. *σωπεῖν audent, cùm ille adſit.* Quibus locis ſimpliciter ij ſunt, qui militem
cogunt & ad militiam porrò adducunt. Crebrum munus inferiore æuo,
Dilectus & poſt bellum Sociale. Nam cùm ij iam ciuibus æquati, & ex totâ Italiâ
ratio alia. ſcriberentur legiones, valdè vereor vt mutata ſit tota Dilectuum forma;
nec Romæ iam habiti, ſed in opidis coloniiſque paſſim. Ratio ſuadet.
Milites in quomodo enim omnes illi, & iam diſſiti, vno tempore Romam veni-
regionibus rent? Quin reuera legiones in regionibus, vt Piceno, Samnio, Etruriâ,
ſcripti.
i Ciuil. ſcribebant: & exempla addicunt. Cæſar: *Attius dilectum toto Piceno, cir-*
Idque per *cummiſſis Senatoribus, habebat.* Et vides honeſtiores quoſdam, atque è
Senatores
aut Legatos Senatu conquiſiſſe: imò ipſos Legatos. Cæſar idem: *Cato hac magno ſtu-*
Ibid. *dio agebat, in Lucanis Brutiiſque per Legatos ſuos ciuium Rom. dilectus ha-*
vi. Gallic. *bebat.* Sed & extra bellum ciuile, idem de ſe: *Cæſar maiorem Galliæ mo-*
tum exſpectans, per M. Silanum, C. Antiſtium, T. Sextium Legatos, dile-
ctum habere inſtituit Ita paullatim alia atque alia in moribus mutant
aut ſuccedunt. ſicut ſub Principibus illud valde diuerſum, vt iam nec
Tirones in- Dilectus eſſet, ſed indictio militum pro opibus cuiuſque & agris. Exem-
dicti. pla huic rei permulta ſunt, & in Codice Theodoſiano ſolo tota res ex-
Malo exēplo plicata. Res improba, & ad perniciem militiæ germanæ inuenta. Partim
& exitu. enim ignauos aut ineptos tirones dabant, partim pro iis aurum infere-
bant, & mille hîc prædandi ſinus & artes. Vegetius haud falsò queritur
Lib. i. & declamat, cauſſam hanc Romani exitij. & *Hinc,* inquit, *tot vbique ab*
cap. vii. *hoſtibus illatæ ſunt clades, dum longa pax militem incurioſiùs legit, dum*
poſſeſſoribus indicti tirones per gratiam aut diſſimulationem probantur, ta-
léſque ſociantur armis quales domini habere faſtidiunt. Itaque eò ventum,
Serui in vt etiam ſeruitia & vilia capita darentur: etſi leges reprimere conaren-
militiam.
Lib. vii. tur, ſed conarentur. Gratiani, Valentiniani, Theodoſij lex fuit: *Quotieſ-*
Cod. Th. *cunque ſe aliqui militiæ crediderit offerendum, ſtatim de natalibus ipſius*
Tit. ii. *ac de omni vitæ conditione examen habeatur: & ad militiam nullus adſpi-*
ret, niſi quem penitus liberum aut genere aut vitæ conditione inquiſitio tam
Lib vii. *cauta deprehēderit.* Eorumdem alia: *Inter optimas lectiſſimorum militum*
Tit. xiii. *turmas, neminem è numero ſeruorum dandum eſſe decernimus, néue ex cau-*
ponâ ductum, vel ex famoſarum miniſtris tabernarum, aut ex cocorum aut
piſtorum numero, vel etiam eo quem obſequij deformitas militiâ ſecernit,
nec tracta de ergaſtulis nomina. Heu rem iam hoc ipſo non Romanam,
Olim inge- quòd hæc vetentur! Olim quis fraudibus iſtis locus? cùm ex ingenuis
nui & poſt milites ſcripti, atque iis non crimine, non infamiâ aſperſis. Nam hi tales
libertini. aut vrbe, aut tribu mouebantur: è tribubus autem, atque iis honeſtiori-
Lib. vii. bus, miles ferè lectus. Itaque Liuius hoc vno probat, Atellanos *cenſoriâ*
notâ

notâ vacuos fuiſſe, quòd neque tribu mouerentur, neque à militaribus ſtipendiis repellerentur. At ſub Principibus etiam ergaſtula intrudere cœperunt: & quid mirer? ipſi eos habuere quaſi ſeruos. Ecce enim tirones iam captos compungebant, & in cute ſignabant. Vegetius: *Victuri in cute punctis milites ſcripti & matriculis inſerti iurare ſolent.* Vera hæc ſtigmata fuêre, & quidem manibus impreſſa. Aëtius medicus: Στίγματα καλοῦσι τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τοῦ σώματος ἐπιγραφόμενα, οἷα τῶν στρατευομένων ἐν ταῖς χερσί: *Stigmata vocant quæ in facie aut aliâ parte corporis inſcribuntur, qualia ſunt militum in manibus.* Quid autem ibi ſcriptum, ſolidè neſcio, ſuſpicor tamen nomen Imperatoris. Diuus Auguſtinus inducit: *Sic error corrigendus eſt ouis, vt non corrumpatur in eâ ſignaculum redemptoris. Neque enim ſi quiſquam regio charactere à ſignato deſertore ſignetur, & accipiat indulgentiam: atque ille redeat ad militiam, ille autem eſſe in militiâ in quâ nondum erat incipiat; in aliquo eorum character ille reſcinditur, an non potiùs in ambobus agnoſcitur, & honore debito, quoniam regius eſt, approbatur.* Appellat enim *regium characterem,* vti & Chryſoſtomus Homil. III. in II. ad Corinth. σφραγῖδα: Καθάπερ γὰρ στρατιώταις σφραγὶς, οὕτω καὶ τοῖς πιστοῖς τὸ πνεῦμα ἐπιτίθεται. κἂν λειποταχτήσῃς, κατάδηλος γίνῃ πᾶσιν: *Sicut militibus ſignaculum, ita fidelibus ſpiritus imponitur. & ſi ordinem deſerueris, notus omnibus fias.* Enimuerò & in Codice De Aquæductu, Impp. ſic edicunt: *Aquarios ſingulis manibus nomine Pietatis noſtræ impreſſo ſignari decernimus, vt huiuſmodi annotatione manifeſti ſint omnibus.* Quid, quod & olim nomen Imperatoris in ſcutis, haſtis, vexillis ſolent inſcribere, atque eo exemplo nunc in cute? An & à ſacris hoc petitum? dici poſſit. Nam quos deo alicui conſecrabant & initiabant, hos ſtigmatibus inurebant. Prudentius apertè:

Quid, cùm ſacrandus accipit ſphragitidas?
Acus minutas ingerunt fornacibus,
His membra pergunt vrere; vtque igniuerint,
Quamcumque partem corporis feruens nota
Stigmarit, hanc ſic conſecratam prædicant.

Potuit igitur exemplo quodam prauæ religionis primò hoc induci, vt talis quaſi conſecratus militiæ oſtenderetur: tum etiam ab hac cauſſâ, vt agnoſci poſſet, nec latitaret. Eam Imperatores Arcadius & Honorius præferunt: *Stigmata, hoc eſt nota publica, fabricenſium brachiis, ad imitationem tironum infligantur, vt hoc ſaltem modo poſſint latitantes agnoſci.* Adfatim hæc puto ad clarandum Dilectum totum: non quin aliquid deſit, ſed tenue, obuium, & per te videndum ac capiendum. Subtexo Tabulam memoriæ tuæ & intelligentiæ iuuandæ.

Tirones ſtigmatia. Lib. II. cap. V.

Nomine Principis inſcripti. Epiſt. I.

Auguſtinus explicatus.

Initiandi ſtigmate puncti.

περὶ στεφ. Hym. X.

C. de Fabric.

TABVLA ſeu BREVIARIVM LIBRI PRIMI.

- DILECTVS eſt duplex.
  - CIVIVM
    - PEDITVM qui lecti
      - *E tribubus honeſtiſſimis: & per claſſes:*
      - *Fit in Capitolio:*
      - *Præſident Conſules,*
      - *Adminiſtrant Tribuni.*
      - *Cogunt nolentes*
        - *Vinclis*
        - *Direptione aut venditione bonorum,*
        - *Venditione ipſorum.*
      - *Excuſantur quibus* *Vacatio*
        - *Aetatis, vt quinquagenarij.*
        - *Honoris, vt magiſtratus & ſacerdotes.*
        - *Beneficij, quibus præmium Senatus aut populus dedit.*
    - EQVITVM *qui duplices*
      - *Equo publico,*
      - *Equo ſuo.*
  - SOCIORVM *qui ſunt,*
    - *Propriè ſocij, qui capti*
      - Ex Italiâ, per gentes imperati:
      - *Militant ſuo ſumptu.*
    - *Auxiliares qui ſunt*
      - Exteri:
      - *Militant ferè mercede.*

Hi omnes ſacramento dicunt in Conſulum verba, poſt Dilectum.

Sunt & Euocati, veterani qui ſponte militiam ſumunt.

Vulgò & olim iſta: poſtea Conquiſitores ſæpe adhibiti, qui in agris aut coloniis indagarent iuniores, cogeréntque.

Imò ſub Principibus inferioribus tirones indicti poſſeſſionibus: ſæpe viles, & non pro robore aut ſplẽdore priſco. Iidem in cute ſignati, ſeruilem in modum.

IVSTI LIPSI DE MILITIA ROMANA LIBER II.

DIALOGISMVS I.

De Ordine, & is quotuplex. tum de quattuor generibus militum, Velitibus, Haſtatis, Principibus, Triariis.

DIES altererat, & is iam medius atque *ad vmbilicum mortuus*, vt iocatur pater leporum Plautus: venit ad me Auditor, & vultu alacri, Quid velim ſcis, inquit, & quid etiam debeas. LIPS. Scio. ſed heus tu, an hodie tam bona nomina? Leges & Prætor ius ſuum vix obtinent: tu vnâ admonitiunculâ cenſes habere té rem factam? AVD. Nam fidem tuam noui. LIPS. Blandiris. ſed tamen mei, non aui huius, memor, reddam. Nolo reliquator eſſe tibi, qui alia probus, hic ore ferreo ſis ad petendum. AVD. Scis quomodo? niſi totum & ad aſſem mihi reddis, nec mortuus per me quieſces. LIPS. Heu negotium! & quàm non ſemel benignitas mea mihi noxæ! ſed ſum eo fato. Tu ſede, atque audi. Heſternò de *Dilectu* ſatis diximus: *Ordo* excipit, qui in his definitionis noſtræ verbis incluſus, MVLTITVDO COMPOSITA. Nam vt *apta* ea fit per Dilectum; ſic *compoſita* per Ordinem, qui digerit, & facit vnius corporis velut habilia quædam membra. Is Ordo varius eſt, & in *Militibus*, atque in *Ducibus* ipſis. In Militibus dupliciter conſiderandus; ſecundùm *Genera*, & per *partes*. Genera appello, *diſcrimina ipſa militum, diffuſa per pleraſque partes.* At Partes, *ipſas diuiſiones, & ſub certis ſignis ac ducibus diſtributiones*. Intelleges ex ſermone ſequenti. Genera igitur ſunt quattuor, *Velites, Haſtati, Principes, Triary*: quod tamen de Peditibus accipio tantùm, & Polybius noſter ſic reuelat. Lege:

Ordo dupliciter conſideratus. Iterum dupliciter.

Genera militum.

Οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ χιλίαρχοι, μετὰ τὸν ἐξορκισμὸν, παραγγείλαντες ἡμέραν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ, καὶ τόπον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι χωρὶς τῶν ὅπλων, τότε μὲν ἀφῆκαν.

Tribuni verò Romæ cùm Sacramento milites dixerint, diem & locum cuique legioni denunciantes in quem conueniant, idque ſine armis, tunc quidem di- POLYB.

mit-

παραγενομένων δ' εἰς τὴν ταχθεῖσαν ἡμέραν, διαλέγουσι τῶν ἀνδρῶν τοὺς μὲν νεωτάτους καὶ πενιχροτάτους εἰς τοὺς γροσφομάχους· τοὺς δ' ἑξῆς τούτοις, εἰς τοὺς ἀστάτους καλουμένους· τοὺς δ' ἀκμαιοτάτους ταῖς ἡλικίαις, εἰς τοὺς πρίγκιπας· τοὺς δὲ πρεσβυτάτους εἰς τοὺς τριαρίους. αὗται γάρ εἰσι καὶ τοσαῦται διαφοραὶ παρὰ ῥωμαίοις, καὶ τῶν ὀνομασιῶν, καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἔτι δὲ τῶν καθοπλισμῶν, ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ. διαιροῦσι δ' αὐτοὺς τὸν τρόπον τοῦτον· ὡς εἶναι τοὺς μὲν πρεσβυτάτους, καὶ τριαρίους προσαγορευομένους ἑξακοσίους, τοὺς δὲ πρίγκιπας χιλίους καὶ διακοσίους, ἴσους δὲ τούτοις τοὺς ἀστάτους, τοὺς δὲ λοιποὺς, καὶ νεωτάτους, γροσφοφόρους. ἐὰν δὲ πλείους τῶν τετρακισχιλίων ὦσι, κατὰ λόγον ποιοῦνται τὴν διαίρεσιν, πλὴν τῶν τριαρίων· τούτους ἀεὶ τοὺς ἴσους.

mittunt. At ij cùm adfuerint die dictâ, horum iuuenes & pauperes maximè Tribuni ſeligunt in Velites; iſtis proximos, in Haſtatos; ætate florentiſſimos, in Principes; ætate maximos, in Triarios. Tot enim & talia diſcrimina apud eos ſunt & appellationum, & ætatum, & armorum, in quaque legione. Diuidunt autem in hunc modum, vt maximi ætate, quos Triarios dicunt, ſint ſexcenti; Principes mille ducenti; totidem Haſtati; reliqui & ætate minimi Velites. Quòd ſi plures quattuor millibus ſint, pro ratâ diuidunt, exceptis Triariis, quos habent ſemper numero eodem.

Poſt Dilectum ſtatim Ordo: ſed quâ ſerie atque ordine ipſe dicit.

„ *Cùm Sacramento milites dixerint.*] Ergo omnes iam milites & coniurati (ſic quoque appellabant) ſed nondum gnari in quo genere aut loco, niſi quod ex ætate & cenſu de ſe quiſque opinabatur. Tum igitur, addit,

Triplex dies edictio. „ *Diem & locum cuique legioni denunciant.*] E Polybio colliges triplicem in hac totâ re diem fuiſſe. Primum, ad dilectum: ſecundum, ad Ordinationem: tertium ad iter & expeditionem. Vno quidem tempore non potuerunt hæc omnia commodè peragi. Dicit etiam *locum* quem illum? extra vrbem, opinor, & in aliquo campo. Nam pluribus opus fuit, cùm quæque legio euocata ſit ſeorſum, ne miſcerentur aut ſe impedirent. *Locus ordinationi.*

„ *Id-*

„ *Idque ſine armis.*] Meritò. nam hæc pro aſſignatione ordinum & genere militum capienda.

„ *Horum iuuenes & pauperes maximè Tribuni ſeligunt.*] A Velitibus incipiunt,& attende. A duplici eos notâ excernunt, Ætatis & Opum. Qui vtraque ea parua habuit, in minimo iſto genere militauit. Quid, qui alterum tantùm? Da pauperem, ſed æuo & vſu veterem: credo in Triarios tranſlatum. Da diuitem, ſed annis modicum: credo in Haſtatos transſcriptum. Sanè illud dignum notâ eſt, hîc vtriuſque rei mentionem fieri: mox in quoque aliorum generum, Aetatis tantùm. Quod argumentum eſt, niſi valdè pauperes & infimarum claſſium inter Velites non militaſſe. Hoc ideò, quia non ſolùm parùm honorata hæc militia (quippe leues,& eminus ferè pugnant) ſed etiam quia parùm tuta, & in fronte plurimùm exponuntur hoſti & in ore, vt ſic dicam, belli: idq́ue pænè inermes.

Velites à quibus lecti. *Viliſſimi Velites.*

„ *In Velites.*] Ita vertendum fuit, quod in Polybio eſt γροσφομάχοις. At Laſcaris *Pilanos* fecerat; quàm diuerſos ab iſtis,& ipſe à vero! Nam *Pilani*, Triarij ſunt, vt mox videbis. Polybius autem, pro ſui æui moribus, ſolos Velites agnoſcit in leui armaturâ,& Accenſi ac Rorarij, quos Liuius, iam deſierant,* militiâ in hac parte leuiter mutatâ.

Laſcaris error. * Vide infrà Dialog. III.

„ *In Haſtatos.*] Quos Varro vult dictos, *quòd primi pugnabant haſtis.* Nec malè ſi *primò* legas. Olim enim ita factum adſignificat, poſteà mutarum, etſi nomine manente. Nam Polybij æuo, atque etiam antè, Haſtati pilis & gladiis pugnabant: haſtæ iaculatoriæ apud Velites remanſerant ſolos. Olim tamen, vt Varro, aliter,& cum eo Ennius:

*Haſtati * ſpargunt haſtas, fit ferreus imber.*

Quinetiam Liuius, bello in Latinos, cuique Haſtatorum manipulo admiſcet *vicenos leues, qui haſtam tantùm geſáque gererent:* reliquias, vt appâret, veterum Haſtatorum. Sunt & alij nouitij in Ammiano ac Vegetio, ſed qui ſtabilibus haſtis pugnant ſiue contis. Itaque in Gloſſis, *Haſtatus* explicatur Κοντοφόρος.

IIII. de L.L. *Haſtati olim haſtis vſi.* * Quod verbum ad emiſſionē. Lib. VIII. *Haſtati alio ſenſu.*

„ *Aetate florentiſſimos.*] In Liuio eſt, *Robuſtior inde ætas, quibus Principibus eſt nomen.* Sicut in eodem de Haſtatis, *Flos iuuenum pubeſcentium.* Ex quo facilè colligas, Haſtatos adoleſcentes aut iuuenes fuiſſe; Principes, viros aut viris proximos, Triarios grandes & maturos.

Lib. VIII. *Principes maturi.*

„ *In Principes.*] Varro deriuat, *qui à principio gladiis pugnabant,& poſt commutatâ re militari minùs illuſtres ſumuntur.* Verba obſcuriuſcula, ſed credo ſenſum: Olim Principes à principio pugnabant, vnde & nomen: poſteà alij minùs illuſtres ſumpti in eum locum. qui? nempe Haſtati. Tale aliquid fuiſſe ſub Seruio, & in acie ſteriſſe ordine claſſium, *alibi ediſſeretur.

Vnde dicti. Varronis mens quaſita. * Lib. IIII Dialog. II.

„ *Aetate maximos.*] In Liuio, *Veteranum militem & ſpectatæ virtutis.*

„ *In Triarios.*] Sic dictos, ait idem Varro, *quòd in acie tertio ordine extremis ſubſidio deponuntur.* Ergo ab ordine dicti, quia tertij. Eſt & in

Triarij vnde.

Tertiarij Gloſſis, *Tertiarius*, ἐφεδρος: quaſi dicas ſubſeſſorem, & in vicem locumque paratum. Ipſi etiam Triarij ſubſidebant, preſſo altero genu. Sed *Pilani.* vetuſtam magis vocem credo Pilanos fuiſſe: ideò, inquit, Varro, *quod pu-* *Armites.* *gnabant pilu*. Et ipſe totus ille ordo *Pilus* dictus. An & *Armites?* Gloſſæ ſuggerunt: *Armites*, ὁπλῖται οἱ ἐν ἐσχάτῃ τάξει.

„ *Diuidunt autem in hunc modum, vt maximi ætate ſint ſexcenti.*] Ad- *Quot Triarij.* dit numerum cuiuſque generis, & primùm Triarios facit ſexcentos: id- *Cur pauciores aliis.* que ſemper, & legionibus etiam auctis non augent ipſi. Quæ ratio iſta eſt? & cur tam diſpar ab aliis partibus iſta pars? Plures dari poſſunt. Prima, quòd robora hæc & flos ipſe virorum: atque ideò, ſi non numero, tamen virtute æquarent. Altera, quòd raró aut nunquam hæc pars pugnabat ſola, ſed in extremo demum integrabat aciem aliis adueixta. Tertia, quòd ob adiunctas etiam copias fuit acies iuſta. Nam cogita Imperatorem in hac parte (poſteà docendum) cum eo Selectos & ſæpè Extraordinarios, item pleroſque Euocatorum: hi iuncti numero priores ſuperent, nedum æquent. Quarta, à nobis recenter excogitata, quòd olim ita fuit in Pilanis: nec id mutatum, etſi in totâ re, inſtitutione no- *• Dial. III.* uâ Velitum, mutatum. Ad Liuium * mox diducam: tu memento.

Quot Principes. „ *Principes mille ducenti.*] Quo ipſo numero reliquæ duæ partes, Velitum dico & Haſtatorum. Collige & conſumma, reperies legionem Polybianam *quater mille virorum & ducentorum.* Ad numerum autem hunc ipſum vnius partis haud dubiè Liuij locus facit de Petilio Conſu- *Lib. XLI.* le: qui auxilium laturus, *ad cornu ſuum tendit cum mille ducentu viris.* Eſt ipſa vna pars ſiue Principum, ſiue Haſtatorum. Vnde enim alter tam iuſtus numerus? nec diuiſio alia in exercitu ad hanc ſummam.

„ *Quòd ſi plures quattuor millibus ſint, pro ratâ diuidunt.*] Genera tali *Partes cum legione augentur.* illo numero definiuit: ſed quid ſi legio igitur maior, & quinque aut circiter millium? nam & id fiebat. Tunc, inquit, augebant partes proportione, Triariis modò exceptis. Facilè eſt. Pone legionem *quinque millium ducentorum*: habebunt genera milites *mille quingentos trigintaquattuor*: Triariis tamen exceptis. Sic in ſexmillenariâ, aut tali.

DIALOG. II.

De Manipulis militum. Eorum numerus, & Græca nomina.

HABES *Genera* militum: eo ad *Partes*. Parùm enim ſit ſic diſtinctos, niſi & diuiſio fiat vtilis ad imperia, & ad pugnas. Erant igitur in quattuor his generibus *Manipuli*, ex iis *Cohortes*, ex his *Legio* tota. De Manipulis, doctorem noſtrorum audiamus: & fac quod ſoles.

POLYB. Ἑξῆς δὲ τούτοις μετὰ τῶν ταξιαρχῶν διεῖλον τὰς ἡλι-	*Poſt hæc, vnà cum Ordinum ductoribus diuidunt ætates ſingu-*

χίας, ἑκάστην εἰς δέκα μέρη, πλὴν τῶν γροσφομάχων. καὶ προσένειμαν ἑκάστῳ μέρει τῶν ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν, δύο ἡγεμόνας, καὶ δύο οὐραγούς. τῶν δὲ γροσφομάχων τοὺς ἐπιβάλλοντας κατὰ τὸ πλῆθος, ἴσους ἐπὶ πάντα τὰ μέρη διένειμαν, καὶ τὸ μὲν μέρος ἕκαστον ἐκάλεσαν καὶ τάγμα, καὶ σπεῖραν, καὶ σημαίαν.

ſingulas ſiue Genera, quamque in decem partes, exceptis Velitibus. Et adtribuunt cuique parti duos Duces, & duos Vragos. Ipſos Velites, vti multitudo eſt, æquabiliter diſtribuunt in omnes partes. Atque vnamquamque harum partium appellant Ordinem, & Manipulum, & Signum.

Pauca verba, ſed grauida & plena ſunt, dilatemus & reſeremus. Ait:

„ *Vnà cum Ordinum ductoribus diuidunt.*] Qui diuidunt? Tribuni, de quibus anterior ſermo. Sed id, inquit, cum *Ordinum ductoribus*, id eſt Centurionibus, quos in conſilium & auxilium hîc aſſumunt. Nam etſi de iis poſteà dicam, vt confuſio vitetur; tamen ſcito creatos iam eſſe, atque id ſtatim poſt Genera diuiſa. *Tribuni & Cẽturiones diuidunt.*

„ *Aetates ſingulas ſiue Genera, quamque in decem partes.*] Ætates appellat, quia pro ætate diuiſi, vt dictum. Leue eſt: hoc in magno, quod tam diſertè ait *quamque ætatem diuiſam in decem partes*, Velitibus tamen exceptis. Ergo triginta iſtæ fuerunt, & tot Manipuli in legione: quos hîc dicit Partes. Conſentit L. Cincius apud Agellium: *In legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.* Et eſt vetuſtiſſima hæc diuiſio, imò à Romulo ipſo, ſi Ouidio accredo. Is cùm de anno decem menſium diſſereret, & quæreret huic rei argumenta, hæc quoque protulit: *Quot manipuli in legione.* Lib. XVI. cap. IIII. *Manipulorũ etiam res & diuiſio.*

Inde Patres centum denos ſecreuit in orbes
Romulus, Haſtatos inſtituitque decem.
Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quique merebat equo. III. Faſt.

Et de *Patribus* ambigo an rectè ſcriptum, etſi probè ſcio centum eos à Romulo inſtitutos. Sed quis me docet in decem partes, ſiue orbes, vt loquitur, diuiſos vnquam fuiſſe? Quàm etiam non aptè, copulâ inſertâ, curiæ milites ſtatim miſcet? Ego verò cenſeo litterulâ detractâ reſcribendum: *Inde pares centum.* Pares ætate & habitudine, vt ferè in quoque genere ſeruabant. Mens igitur poëtæ, Inde factum vt Romulus decies centum pares eligeret, faceretque decem Haſtatos: idem in Principibus, idem in Pilanis. Haſtatos dico decem, ipſos Manipulos ſiue *corpora*, vt benè poëta appellat. Quàm verè etiam *centum*? Nam eo numero primi illi Manipuli fuerunt. Plutarchus aliique aſſerunt: & conſenſu traditur *Dubitatũ de lectione in Ouidio.* *Coniectura mea.* *Haſtatus ipſe ordo.*

G 2 primam

primam legionem Romuli non niſi *trium millium* fuiſſe. Ergo quodque dictorum generum mille habuit: etiam Pilani, nec accurata alia diuiſio adhuc reperta. A V D. Pulchra & vera (aut fallor) correctio, & in litterulâ quod momentum? L I P S. Sæpe in noſtrâ Criticâ, vtiliſſimâ & ſaluberrimâ, ſi modicè adhibetur & modeſtè.

Velites extra Signa.

Subſignanus miles ab Auxiliis diuerſus.

,, *Ipſos Velites, vti multitudo eſt, æquabiliter diſtribuunt in omnes partes.*] Valdè hoc notandum, Velitum nec Manipulos vllos fuiſſe proprios, & quod ſequitur, nec Signa. Itaque *Subſignanus miles* diuiditur & ſecernitur ab iſto leui. Tacitus I. Hiſt. *Penino ſubſignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit*. Idemque III. Hiſt. *Monuit ſubſignano milite media firmare, auxilia paſſim circumfuſa ſunt.* Opponit Auxiliis, quæ in locum Velitum venêre. Sed ipſi igitur Velites, ſi propria nulla corpora, quos Duces habuêre? Credo Centuriones aliorum manipulorum, quo fine in eos ſparſi. Nam hoc eſt quod hîc Polybius dicit, *æquabiliter diſtributos in omnes partes:* id eſt, vt quodque genus *quadringentos* habuerit, quiſque manipulus *quadraginta*. Etſi raro tamen in agmine aut acie ſic inceſsêre, & ſeorſim ferè poſiti, aut intermixti. Imperia tamen, & ſiquid opus, à Centurionibus illis quiſque habebant, & ad hos ſe applicabant.

Velites ſparſi per manipulos.

Ordo, quid.

,, *Appellant Ordinem.*] Etſi propriè, ex Liuio, Ordo manipuli pars eſt dimidiata. Nam cùm duo Centuriones ſint in Manipulo, cuique ſuam partem aſſignarunt quam duceret, vocaruntque *Centuriam* aut *Ordinem*. Ea fuit *ſexaginta militum* in legione veteri & Polybianâ: atque ita Liuius *Ordinem* definit. Mox plura. nam hæc connexa inter ſe ſunt, & alibi repetenda.

Spira, quid.

,, *Et Manipulum.*] Dixit Græcè σπεῖραν: ſed aliter hîc reddi non poteſt, non debet. Scio equidem *Cohortem* eâ voce Græcis vulgò notari: hîc res abnuit, & Polybius ipſe non ſemel eâ voce pro Manipulo palàm eſt vſus. Idem Dionyſius. cuius locum operæ eſt recitem atque illuſtrem. Gloriatur apud eum L. Siccius (Sicinium alij vocant) vir Romanus, & à robore notus, *triginta ſe annis in militiâ & in imperiis fuiſſe*, ποτὲ μὲν σπείρας ἡγούμενον, ποτὲ δὲ ὅλου τάγματος: *aliâs manipuli ductorem, aliâs legionis totius.* Ita vertēdum aio, & mecum, quibus notæ res Romanæ. Nam quod faciunt *Cohortis Præfectum*, non poteſt pro iſtâ re militari. Inter ciues enim & in legionibus nemo fuit; ſociorum Præfecti tantùm, inter quos conſtat hunc Siccium non meruiſſe. Ergo ait, aliâs ſe Centurionem fuiſſe & manipuli ducem, aliâs Primipilum & caput legionis totius. Atque hæc prima igitur diuiſio eſt in Manipulos, quæ diutiſſimè in militiâ manſit. Nam & Principum æuo, Tacitus: *Concionem, quia permixta videbatur, diſcedere in manipulos iubet*. Idem de Prætoriis quoque cohortibus: *Manipulatim allocuti ſunt Licinius Plotius & Proculus Firmus.* Etſi paullò poſt (an ſub Hadriano aut Antoninis?) mutauit, & Centurias pro Manipulis habere cœperunt, illos pro Contuberniis aut Decuriis ipſis. Vegetius: *Contubernium Manipulus vocabatur, ab eo quòd iunctis manibus*

Pro manipulo capta.

Lib. X.

Dionyſij vera ſententia & verſio.

Manipuli diu in militiâ.

I. Annal.

I. Hiſt.

Aliâ ſignificatione labēti imperio

Lib. II. cap. XIII.

pariter

pariter dimicabant. Appellat iunctas manus, cùm ad manus ventum eſſet. Ait etiam *vocabatur*, quaſi de æuo priſco: ne te hîc aut alibi fallat, paullò ſuperius æuum, vt Traiani aut talium, ille habet pro priſco. Iam in Ammiano Manipulus non alio ſenſu. *Conuocatis*, inquit, *cohortibus, & centuriis, & manipulis*. Lib. xvii. Poſtponit enim Centuriis, & vſurpat vt illud æuum. Quid, quod vnus miles alibi *Manipulus*? In Gloſſis eſt: *πελταστής, manipulus*, de leui & viliore. Nec longè ab eâ mente Statius:

—— arma manipli
Penè ferunt.

de armigeris Adraſti aut miniſtris. At in iiſdem Gloſſis eſt, *Manipularius, ἀρχηγὸς ὄχλου*: putarem *λόχου*, & *Ductorem manipuli* notari, etſi profectò in eum ſenſum apud veteres quidem non legas. Imò Manipularius, eſt gregalis.

DIALOG. III.

Inuoluta quædam Liuij ſuper Ordine euoluta, partim emendata.

HÆC ita ediſſerui, & clara, firma videntur: niſi quod ventus à Liuio, qui turbat. Ille vbi bellum inter Romanos & Latinos narrat, & digreſſiunculâ ordines (qui in vtroque populo eidem) recenſet: Deus bone, quàm à nobis abit? Dixeris de aliâ prorſus militiâ, quàm Romanâ, aut certè Polybianâ, eum loqui. Operæ tibi videtur vt verbatim legamus, & euoluamus? A V D. Vnicè aueo. nam in memoriam loci, te monente, redeo: quem quoties lego & inſiſto, apud Cimmerios agere me cenſeo & in nigrâ nocte. L I P S. Vide igitur, &, ſepoſito paullùm Polybio, hæc lege:

Fuit ciuili maximè bello pugna ſimilis, adeò nihil apud Lib. VIII.
Latinos diſſonum ab Romanâ republicâ, præter animos, »
erat. Clypeis anteà Romani vſi ſunt, deinde poſtquam ſti- »
pendiarij facti ſunt, ſcuta pro clypeis fecêre. Et quod anteà »
Phalanges ſimiles Macedonicis, hoc poſteà Manipulatim »
ſtructa acies cœpit eſſe: poſtremò in plures Ordines inſtrue- »
bantur. Ordo ſexagenos milites, duos Centuriones, vexilla- »
rium vnum habebat. Prima acies Haſtati erant, Mani- »
puli quindecim, diſtantes inter ſe modicum ſpatium. Ma- »
nipulus leues vicenos milites, aliam turbam ſcutatorum ha- »
bebat. Leues autem, qui haſtam tantùm geſáque gererent, »
vocabantur. Hæc prima frons in acie Florem iuuenum pu- »
beſcentium ad militiam habebat. Robuſtior inde ætas toti- »

„ *dem Manipulorum, quibus Principibus nomen eſt, hos ſe-*
„ *quebantur, ſcutati omnes, inſignibus maximè armis. Hoc*
„ *triginta Manipulorum agmen Antepilanos appellabant,*
„ *quia ſub ſignis iam alij quindecim Ordines locabantur, ex*
„ *quibus Ordo vnuſquiſque tres partes habebat: earum*
„ *vnamquamque Primumpilum vocabant: tribus ex vexillis*
„ *conſtabat: vexillum centum octogintaſex homines erant.*
„ *Primum vexillum Triarios ducebat, veteranum militem,*
„ *& ſpectatæ virtutis: ſecundum Rorarios, minus roboris*
„ *ætateſactiſque: tertium Accenſos, minimæ fiduciæ manum,*
„ *eò & in poſtremam aciem reijciebantur.*

Ne vltrà. affatim turbarum aut tricarum in his verbis. Ait primò:

„ *Adeò nihil apud Latinos diſſonum ab Romanâ republicâ, præter animos, erat.*] Communiter dicit, arma, ordines, manipulos, omnia eadem fuiſſe Latinis. Sed quod eſt, *ab Romanâ republicâ*: in ſcripto optimo libro ſaltem erat: *ab Romanâ re.* & malim.

„ *Clypeis anteà Romani vſi.*] Ab capite petit & ab alto. Sed quod ta-
Cautio in Liuio. men ait de clypeis, non ſic capiendum quaſi ſolis iis anteà vſi: imo verò & ſcutis (ipſe in cenſu docuit:) ſed quòd poſt ſtipendia inſtituta ſolùm vſi ſint ſcutis, anteà etiam clypeis. * Poſteà docebo.

*Lib. III. Dialog. II.

„ *Quod anteà phalanges ſimiles Macedonicis.*] Quando *anteà*? Nam
Phalanges olim Romanis. Quo ſenſu? ſub Romulo iam Legio, atq; etiam Manipuli, vt videbo. Quid ergo vis? credo hoc. Manipulos quidem fuiſſe, ſed non in acie diuiſim & diſtinctè ſtetiſſe: concurriſſe per totas legiones, ſiue, vt ipſe appellat, phalanges. Nam & in ipſâ illâ Macedonum phalange diſcrimina ſua & ſectiones erant vſque ad Centurias, Decurias: ſed in acie iuncta omnia & deuin-
Lib. VI. Athenæus explicatus. cta. Tale igitur fuiſſe vult olim. In Athenæo lego: Ἔλαβον δὲ καὶ παρὰ Τυρρηνῶν τὴν μάχην φαλαγγηδὸν ἐπιόντων: *Acceperunt & à Tyrrhenis pugnam per phalanges incedentibus.* Agit de iis, quæ Romani à variis gentibus ad ſe traxerint. Sed hoc *per phalanges ingredi*, ſiue φαλαγγηδὸν, aliter equidem acceperim quàm primo ſonat. Nec enim vult, credo, legiones ipſas ab Etruſcis ſumptas: ſed magis, manipulos aut ſectionem potius diuiſionemque per manipulos in pugnâ. Nec aliter ego interpretor τὸ φαλαγγηδὸν, quàm *manipulatim*. De eâ re ſequitur:

„ *Hoc poſteà manipulatim structa acies cœpit eſſe.*] Iterùm rogo, Quando *poſteà*? incuria tua eſt (audeo dicere) Liui, quòd non explicaſti. Quin tu natare mihi in totâ iſtâ re videris, nec vel cum aliis ſcriptoribus, vel tecum, ſatis conſentire. Age, de Manipulis hoc quale eſt? Enimuerò Manipuli

nipuli ſtatim ab vrbe conditâ fuerunt, imò ante ipſam. Romuli primum *Manipulorum vetuſtas.*
tirocinium belli, & cùm eripiendo fratri Remulo paſtorum manum col-
legit. Manipulos habuit, vt fatentur priſci omnes qui hæc exſecuti. Illi-
ipſi Manipuli, centenûm hominum fuerunt. In Collectaneis de origine
Romanâ: *Romulus coactâ paſtorum manu, eâque in centenos homines di-
ſtributâ, perticas manipulis fœni variè vinctas dedit. Vnde inſtitutum, vt
poſteà milites qui eiuſdem ſigni eſſent, Manipulares vocarentur.* Plutar-
chus eadem; & diſertè illam totam manum facit συλλελοχισμένην εἰς ἑκα-
τοστύας: *diuiſam ordinatámque in centurias.* Ouidius:

Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos, III. Faſt.
Vnde maniplaris nomina miles habet.

At enim deſierunt poſteà fortaſſe Manipuli. Imò tu Ipſe Liui renouas, *Ex ipſo Liuio aſſerta.*
& iam ſub rege Tarquinio agnoſcis: *Miſcuit manipulos ex Latinis Ro-* Lib. I.
maníſque. Quæ tamen mixtio non diuturna fuit, etſi habuit ſuas cauſ-
ſas. Quin & ſub primis ſtatim conſulibus ponis, atque etiam numeroſè,
& diſcretos: *Conſulum alter T. Lucretius portâ Naeuiâ cum aliquot mani-* Lib. II.
pulis militum eſt egreſſus. Atque adeò vniuersè alibi, nec falsò, affirmas:
Diſciplinam militarem, iaminde ab initiis vrbis, in artis perpetuis præce- Lib. IX.
ptis ordinata modum veniſſe. Ita ſanè, ab ipſis initiis, & Romulus decem
Manipulos in claſſe quaque inſtituit; & Tullus Hoſtilius fortaſſe digeſ-
ſit magis & perpoliuit. de quo Florus: *Hic omnem militarem diſciplinam* Lib. I.
artémque bellandi condidit. Sed quid tamen hic pro te? quòd antè di- cap. III. *Excuſatus*
ctum. non negare te de Manipulis, ſed de eorum ſecretione in pugnâ, *Liuius.*
déque interuallis inter ſingulos, quæ poſtea (Etruſcorum fortaſſe exem-
plo, ex Athenæo) ſunt inſtituta.

„ *Poſtremò in plures ordines inſtruebantur.*] Ergo Ordo aliud Liuio *Ordo à Manipulo diuerſus.*
quàm Manipulus eſt, quod nexus ſermonis poſcit, aut potiùs cogit. Pri-
mò in phalanges, inquit, diuiſa acies, poſteà in manipulos, poſtremò &
in plures ordines. Quis gradationem hanc non videt, & cum tempori-
bus res diſtinctas? Nec enim vult ſectionem ibi ſtetiſſe: ſed ipſius Ma-
nipuli factas duas partes, quos Ordines appellarunt. Itaque adiungit
quid ſit Ordo:

„ *Ordo ſexagenos milites.*] Si ordo hîc ipſe Manipulus, quod vulgò
volunt: cedò, quis Manipulum tam exiguum (niſi fortè in Triariis, de
quibus non hic ſermo) legit? Imò iam à Romulo centenarij illi, vt di-
ctum, poſteà etiam auctiores. Nec tamen nego Ordinem interdum pro *Quid ordo.*
Manipulo ſumi: quod in hac ipsâ narratione alibi Liuius: ſed non hîc,
vbi palàm diſtinguit. Quid ergo hîc? idem, quod *Centuriam* idem Li-
uius appellat, Polybius *Partem.* Ille *Priorem* & *Poſteriorem* in Manipulo
agnoſcit; iſte *Dextram* & *Læuam*. Nec alio ſenſu *Ordines petere*, &
Impetrare: item *Ordinis ductor*, pro Centurione ipſo. Sequitur nodus,

„ *Duos Centuriones.*] Itáne? hoc conuenit & æquum eſt, vt in vno or-
dine duo ſint Centuriones? vt Sexageni milites bis diuiſi, quæque pars *Abſurda lectio.*
ſuum habeat? nunquam factum, nec niſi hic lectum. Age, pergamus.

Addit

Addit quindecim Manipulos Haſtatorum fuiſſe: ergo triginta Ordines. Totidem Principum: quid conſequitur? In ſolis duabus claſſibus *centum viginti* Centuriones fuiſſe. Hæc talia ſunt, vt color iis allini nullus poſſit ad fallendum. Equidem lectionem & diſtinctionem muto leuiter: *Ordo ſexagenos milites & duos, Centurionem & vexillarium vnum habebat.* Ipſa hæc res fuit. Primùm, vetus ille & Liuij hic Ordo non *Sexagenos* milites habuit, vt Polybij; ſed duobus plures, *ſexagenos* inquam *duos.* Palàm id euincit Liuij numerus infrà, qui in tribus vexillis (ſiue Ordinibus. tot enim Vexilla, quot ordines) *centum octogintaſex* milites ponit. Vnde illi ſex ſuper rotundum numerum, niſi à duobus iſtis qui redundant? Attende, clarum & firmum eſt. Secundò, feci *Centurionem & Vexillarium vnum.* Nec hîc aliquid ambigui. vbi dux cumque, ibi Vexillum: & Polybius diſertè, *In quemque Manipulum duos ſigniferos* capit, ſcilicet in Ordine vnum.

Correctio.

Confirmatio.

„ *Haſtati erant Manipuli quindecim.*] Turbidus hic Auſter, qui inuoluit, & euertit dicta omnia in militiâ, aut dicenda. Ergóne xv. manipuli Haſtatorum? totidem Principum? totidem Pilanorũ? Sũt igitur in legione non *triginta*, vt priſci cõſenſu volunt, ſed manipuli *quadraginta quinque.* Si ſequimur; ecce & Centurionum numerus atque ordo mutandus, & erunt in vniuerſum *nonaginta.* Id quoque contra ſcripta veteribus. At enim Liuius apertè, & iteratò. nam & mox ſequitur, *Hoc triginta manipulorum agmen,* de duabus claſſibus: & deinde *quindecim* iterùm addûntur. Quid dicam, aut expediam? Ades Critica, tu illa proba cùm neceſſaria: & hic puto eſſe. Legam: *Manipuli decem* : aut copulâ inſertâ, quæ errorem genuerit, *Manipulique decem.* Etſi quid de cauſsâ erroris quæro? nuſquam magis aut crebrius, quàm in numeris, peccatum.

De numeris manipulorum.

Correctio.

„ *Hoc triginta Manipulorum agmen.*] Meâ voluntate *viginti.*

„ *Antepilanos appellabant, quia ſub ſignis iam alij quindecim ordines locabantur.*] Mirè hæc poſtrema inuoluta aut fœdata. Si ſana ſunt; aliâ mente & ingenio opus (ego cedo) ad eliciendum aliquid ſani. Tranſilit ecce à Manipulis ad Ordines: & *alij*, inquit, *quindecim ordines.* Quid alij? quaſi & Manipuli Ordines. Vide ſeriem, hoc euincit. Quid refutem, aut te teneam? ſine fraude ſententiæ dictio mihi eſto. Corrigo: quia *ſub ſignis iam alij decem ordine locabantur.* Qui alij *decem*? nempe manipuli. Quomodo locabantur? *ordine* (ita lego) *& ſub ſignis.* Cur hoc monet? nónne & alij ſub ſignis? Ita. ſed quia hoc poſteà immutatum, & Rorarij & Accenſi (id eſt leuis armatura) ſub nullis ſignis: ideò expreſsè addit *ordine* ſtetiſſe (non ſparſim in fronte, ad latera, aut per interualla) idque ſub ſignis. Qui veteris militiæ firmiter ſciens eſt, hæc non refutabit Quòd ſiquis totam vocem *Ordines* eiicit, per me licebit.

Iterùm correctio.

„ *Ex quibus Ordo vnuſquiſque tres partes habebat.*] Nec id admitto. tollo *Ordinem*, ex repetitione prauè inſertum, & lego: *Ex quibus vnuſquiſque.*

Gloſſema ſublatum.

quiſque Quis vnuſquiſque? manipulus,de quo præiuit. Sententiam totam clare mox videbis: ſunt enim nexa.

,, *Earum vnamquamque Primumpilum vocabant.*] Falsò, falsò. quid ſtultius, quàm ſingulas partes *Primas* dicere? Vbi ordo & poſitio eſt, etiam numerus variat pro ſitu. Lego: *Earum vnamquamque primam, Pilum vocabant.* Tres,inquit,ſunt Manipuli cuiuſque partes,non duæ, vt in prioribus. Primam quamque harum partium (ſunt enim decem ita primæ)appellant *Pilum*. Nónne id clarum eſt? Tres fuêre claſſes, *Haſtati, Principes, Pilani.* Sunt iſti vltimi,quibus ſubiuncti & adiuncti *Rorarij & Accenſi.* Ergo in vno Manipulo tres partes, ſingulæ nominibus ſuis diſtinctæ. Ecce iam complexione ſententiam totius loci: *Hoc viginti Manipulorum agmen Antepilanos vocabant. quare? quia iam ſub ſignis & ordine alij decem Manipuli ſequebantur; qui tres partes ſinguli habebant; & earum vnaquaque prima, Pilus dicebatur. Quia igitur ante Pilum poſiti illi, Antepilani dicti.* *Cur Antepilani dicti.*

,, *Tribus ex vexillis conſtabat.*] Ipſe Manipulus (ἀπὸ κοινοῦ) conſtabat tribus vexillis. Quid mirum? ratio exigit, & antè dicta. Nam quiſque ordo ſuum vexillum habuit: tres hic ordines ſiue partes: ergo tria vexilla.

,, *Vexillum centum octoginta ſex homines erant.*] Iterùm hîc vro & ſeco: Diodore vbi es? Nam age. decem manipuli in extremâ acie: cuiuſque tres partes, & totidem vexilla: ſunt igitur hæc triginta. Si autem in quoque vexillo homines *centum octoginta ſex*; erunt in ſolâ hac acie *quinque millia quingenti octoginta.* Adde reliquas duas, quæ & quanta iſta legio? Atque hæc ex noſtrâ primâ correctione: ſi *quindecim ordines* retines, partes & vexilla magis etiam auges. Ergo iterùm neceſſariò ſeco, & vocem reiicio *Vexilli.* Lego: *Tribus ex vexillis conſtabat, centum octogintaſex homines erant.* Id iuſtiſſimè & veriſſimè. Quiſque ordo, vt antè dictum, ſexaginta duo homines erant: tres ſunt in Manipulo: ergo in totum homines *centum octogintaſex.* Atque eſt hæc ipſa Polybiana militia & ordo, cum vnico ſaltem diſcrimine, quod eſt à Leui armaturâ. Nam Polybij, vt dixi, ſeorſim eſt, & extra ordines: hîc in Ordinibus & Pilanis cõiuncta: Sed numerum ſi vides, nihil diſcriminis prorſus. Nam ſunt Rorarij *ſexcenti viginti*, totidem Accenſi: ergo ſimul *mille ducenti quadraginta.* Nónne totidem Velites in Polybio? excipio, quòd quadraginta iſti redundent, ex ſupernumerariis illis duobus. Idem eſt in Triariis ſiue Pilanis. ibi ſunt *ſexcenti*, hîc *ſexcenti quadraginta*: & nunc vides ac diſcis cauſſam (ſuprà tetigi) cur & vnde illi tam pauci reſpectu priorum. Ab antiquo ſcilicet inſtituto eſt, & cùm in vno Manipulo Leues habuerunt: ij poſteà diuulſi ſunt & dirempti: manſerunt igitur illi eodem numero, nec aucti. Dic ſodes, quæ diuinatio hæc ſic attigerit, & vndique pariauerit, niſi quia res fuit? Vt igitur conſummem, habes triginta manipulos in Liuio: priores viginti, faciunt homines *bis mille quadringentos octoginta*: poſteriores decem, *mille octingentos ſexaginta.* Ergo eſt hæc legio *quattuor millium trecentorum quadraginta.* Supêrat Polybianam

Amens ſectio. *Vox ſecta.* *Paria hæc cum Polybio* *Situs leuis armaturæ alius.* *Conſummatio tota & digeſtio.*

nam *centum quadraginta*: qui nati ſunt ex *duobus* ſupra ſexaginta toties
Obiectio. dictis. At in Liuio mox ſequitur, *Legiones tunc ſcriptæ ferè quinis millibus peditum*: non ergo ad noſtrum numerum. Aio id quoque falsò, & in
Correctio. Liuio reſcribendum, *quaternis*. Bonâ fide, inuitus toties reſcribo: ſed quę
* Dialog. v. infrà. mea culpa, ſi res, ſi Liuius ipſe poſcit? *poſteà docebo. Turbinem hunc vitaui, & quanquam colligere paullum vela nos iuſſit & inhibere, non tamen ea ſcidit, nec eiecit de recto curſu. A v d. Per fidem, multa acutè, & me mirante. Vnum tamen quæro, de vltimo agmine, ſi tria illic vexilla, an etiam totidem Centuriones? nam id appâret. Si ita eſt, non ergo ſexaginta Centuriones, pro tuo & Polybij ſenſu. L i p s. Benè infers. Sed hac de re mihi non liquet, niſi quod ſuſpicor iamtunc Pilanos ſolos habuiſſe ſuos Centuriones, iiſque leuem illam manum paruiſſe. Itaque nec diuulſa poſteà, habuit vllos duces. Quod autem de Vexillo ais, id hic fefellerit, nec ſemper dux vbi illud. Hîc autem fuit, ad diſcrimen, non ad imperium: & quia armis ordines iſti inter ſe diſtincti. Habes ad Liuianum locum quæ nobis viſa: ad quem ſi viros primores in doctrinâ adhæſiſſe dicam, quid faciam magnum? ego ad plures alios. & in iſto ipſo interdum Ariſtophanæum illud occurrit,

ἢ τῆς ὁδοῦ τὸ παράπαν ἡμαρτήκαμεν;

* An à viâ non prorſus exerrauimus? Vix tamen opinor niſi ſi diuerſiſſima illa Militia ab eâ quæ ſecuta, imò quæ præceſſit. Tamen habe ſummatim & id quod colligitur ex lectione vulgatâ. Haſtati Manipuli quindecim, totidem Principes: ſinguli *ſexagenûm* militum, idemque quod Ordines. Sunt in quaque claſſe homines *nongenti*. Adde Pilanos, Rorarios, Accenſos, in quaque iſtarum claſſium *nongentos triginta*: erit tota legio *quattuor millium quingentorum nonaginta*. Sic tamen, vt poſtrema à nobis emendes, quæ nimis alioqui exorbitant.

Dialog. IIII.

Cohors, Numeri, Spira. Cohors prima, Cohors Prætoria.

Sed in viam redeamus, Liuio iam dimiſſo. A v d. Non hercules cum bonâ gratiâ. L i p s. Quid ita? A v d. Nimis ſecuiſti & vſſiſti, nec iniuriâ timebas alium Diodorum. Nam tuus ille fuit, & ad plures abiit: homicida, occidiſti. L i p s. Rides me? ſed ſeriò. Luſi ſiue pugnaui ſemel in Diodorum; ſed ſemel, ſed in re ſeriâ. In his minutis & litterariis, impugnet qui volet, non repugno. Noſti ingenium meum? pacis eſt: & cum Theognide, —— τόν γ' ἐχθρὸν ἀλεῦμαι

Ὥστε κυβερνήτης χοιράδας εἰναλίας:

—— hoſtem ego vito,

Nauta velut ſcopulos vel vada naufraga.

Sed ad rem noſtram. Dictum de Manipulis, è quibus conficitur deinde
Cohors Græcum. *Cohors*. Ea vox origine Græcanicâ eſt, & χόρτος illis, περιορισμὸς καὶ περιχώρημα: ſiue vt Heſychius; περίβολος τῆς αὐλῆς: Vno verbo, quod clauſum & ſeptum in anteriore domo vel villâ, χόρτον illi dixerunt, & Latini

Cohor-

Cohortem, vel *Chortem*. Nam & ſic ſcribebant, & vetuſta marmora docent. Sic in Martiali, *Raucæ chortis aues*. Varro: *In plano cohors, in quâ paſcebantur gallinæ*. Vopiſcus in Aureliano: *Roſas in eiuſdem mulieris cohorte exiſſe purpureas*. Hodie quoque Galli, Hiſpani, Itali retinent, & ſuperioris paullo æui ſcripta appellant *Curtes*. Græca vox igitur, etſi Varro tamen deriuat etiam à coercendo: *quòd circa eum locum pecus coerceretur*. Noſtram ille idem ab hac ruſticâ deducit. *quòd vt in villâ ex pluribus tectis coniungitur & quiddam fit vnum, ſic hæc ex manipulis copulatur cohors*. E quot autem manipulis? tribus. Nam certum eſt, & prædocui, decem modò cohortes in legione fuiſſe. Sed quomodo è manipulis? an tribus eiuſdem generis? exempli cauſsâ Haſtatorum, aut Principum? Minimè. nec commodè id potuit: ſuperaſſet enim manipulus vnus in quoque genere poſt tres cohortes. Verius eſt mixtam è triplici genere fuiſſe, ſic quaſi paruam aliquam legionem. Habuit Haſtatos, Principes, Triarios, è ſingulis manipulum vnum: & adde Velites, qui manipulos ſolent comitari. Ita fuit iuſta plenaque legionaria cohors, homines *quadringenti & viginti*. Quòd ſi pleniores manipuli aut legiones, plenior ſcilicet etiam ipſa: atque ita *Quingenarias* & *Sexcenarias* etiam leges. Græci Hiſtorici eas vulgò vocant & reddunt Σπεῖρας: quod & Ennius vſurpauit Græciſſans *ſpiras legionibus nexunt*: puto de Socialibus, quæ legionibus adnexæ. Nazarius etiam vſus in Panegyrico: *Cum ſpiris tenebriſque congreſſus*. Suidas interpretatur Spiras, etiam *Numeros*. Σπεῖραι, inquit, πλήθη ςρατευμάτων, τάξεις, νύμεροι. Et ſcis *Numeros* inferiore æuo crebrò legi, ſiue de cohortibus ſiue de Legionibus ipſis. Cohortes autem iſtæ omnes in legionibus numero æquales, quia & manipuli erant. Hoc miraris? fortaſſe quia dignitas aliqua *Primæ* tribuitur. vt apud Ciceronem: qui, vt magnum refert, *Bibulum amiſiſſe totam cohortem primam*. Cæſar pariter attollit: *Duabus miſſis ſubſidio cohortibus, atque his primis legionum duarum*. Sed moneo, non à numero hoc, ſed à ſplendore & primatu fuiſſe. Eminebat ceteris ideò, quòd primi in eâ Centuriones generis cuiuſque: fortaſſe & flos aliquis & electio virorum. Vegetius non te abducet. AVD. Iam rem tangis: is mihi in mente, & commouebat. LIPS. Non inquam te abducet dum ſcribit, in Primâ cohorte *mille centum quinque pedites* fuiſſe, in aliis non niſi *quingentos quinquaginta-quinque*. Hæc nouitiæ militiæ ſunt, procul à noſtrâ priſcâ. Illud modò obſeruo, *Pretorias* fuiſſe quaſdam, velut extra ordinem, edecumatas & grandes. Earum origo à P. Scipione, vt adfirmat Feſtus: *Pratoria cohors, quod à Prætore non diſcederet. Scipio enim Africanus primus fortiſſimum quemque delegit, qui ab eo in bello non diſcederent, & cetero militiæ munere vacarent, & ſeſquiplex ſtipendium acciperent*. Non ergo anteà? inquies. Non ordinaria, nec in iſtas ſtipendij aut vacationis leges. Alioqui & olim tale aliquid. vt in Liuio, de A. Poſthumio Dictatore: *Cohortem ſuam delecta manu, præſidij cauſſâ, circa ſe habuiſſe*. & appellat ſtatim, *Cohortem Dictatoris*. Sed & rarò factum leges, & fuit è voluntariis fortaſſis, aut

III. de R. R.

IIII. de L.L.

Tres manipuli in cohorte.

Atque ij è diuerſo genere.

Spira.

Numeri pro Cohortibus.

Prima cohors digniſſima.

Ad Att. lib. v. epiſt. xx. Gallic. v.

Vegetius abit à priſcis. Lib. II. cap. VI.

Pretoria Cohors. A quo inſtituta.

Lib. II.

ſis, aut in vnius pugnæ euentum captis, illa manus. Imò nec Scipionem

Non Scipio inſtituerit.

priorem Africanum puto inſtituiſſe. Quo argumento? quia Polybius ſemper eà ſilet, non facturus ſi in vſu iamtunc fuiſſet. Atque adeò eius loco *Selecti* è ſociis videntur fuiſſe, vt ex eodem diſces. Igitur ipſo Polybij

Videri poſteriorem. In Iberic.

æuo inſtitutam verius eſt, ab Scipione Numantino. Indicat Appianus, qui de iſto Numantiam ituro: Ἐθέλοντάς τινας ἐπηγάγετο καὶ πελάτας ἐκ ῥώμης καὶ φίλους πεντακοσίους, οὓς εἰς ἴλην καταλέξας ἐκάλει φίλων ἴλην: *Voluntarios quoſdam & clientes amicóſque ſuos Româ eduxit ad quingentos, quos in cohortem conſcribens appellauit Cohortem amicorum.* Nec mirare ſi ἴλην *Cohortem* verto (ſcio Alam aut Turmam plurimùm eſſe:) ſed res hîc ſuadet, & Appianus ipſe atque alij Græci, qui vſi pro peditum etiam manu. Neque neſcio Prætorianos etiam equites fuiſſe: ſed cùm *quingentorum* hic numerus ſit qui cohorti reſpondet; itemque Feſtus originem rei

Turma Prætoria. In Iug.

ad Scipionem referat: bellius viſum ſic interpretari. De Turmâ ſanè Prętoriâ, in Salluſtio eſt, de Mario: *Cum turmâ ſuâ, quam ex fortiſſimis magis quàm familiariſſimis parauerat.* Vides in hoc genus adoptatos ferè & tranſſcriptos amicos: etſi alij fortibus potiùs viris implebant. Plutarchus

In Antonio.

de Octauiâ quæ ad Antonium vênit, adduxitque ſecum à fratre ἐπιλέκτους στρατιώτας δισχιλίους, εἰς στρατηγικὰς σπείρας, κεκοσμημένους εὐπρεπέσι πανοπλίαις: *Dilectos milites ad bis mille, in cohortes Prætorias digerendos,*

Arma Prætorianorũ.

ornatos inſignibus maximè armis. Arma hæc fuêre, thoraces ſquamei, & ſcuta imbricata. Dio ingerit in Macrino. quem ſcribit *Prætorianis ſuis abſtuliſſe* τοὺς θώρακας τοὺς λεπιδωτοὺς, καὶ τὰς ἀσπίδας τὰς σωληνοειδεῖς,

Plures Cohortes factæ.

quò leuiores in prælio eſſent. Ac per bella ciuilia cohortes iſtæ auctæ, & vnus aliquis plures habebat: quo exemplo Auguſtus denique Romæ circa ſe habuit nouem Prætorias cohortes, firmamentum imperij, & poſteà peſtem. Veteres vt dixi non niſi vnam, nec ſcio an omnes. In Cæſare quidem, tot prœliis, nuſquam mentio (pro meâ nunc memoriâ) Prætoriæ ſuæ cohortis: niſi quod libro primo Gallicorum obiter ſcribit, *cum ſolâ decimâ legione ſe iturum, ſibique eam Prætoriam cohortem futuram.*

In Catil.

Salluſtius Petreio tribuit: *Petreius cohortem Prætoriam in medios hoſtes inducit.* Nec diſſimile, quòd Macedonibus fuit *Cohors regia*, de quâ in

Lib. XIX. Cohors pro equite. Lib. XXIIII.

Liuio atque aliis legas. In Ammiano etiam Sapor Perſarum rex *portis obequitat cum cohorte regali.* Vbi tamen Cohors de equitibus eſt, præter vſum antiquum. ſicut alibi iterum: *Reliquos ex eâ cohorte ad pedeſtrem compegit militiam.* Adeò non res ſolùm, ſed verba in militiâ iam confuſa: ſicut & *Turmam* in eodem de Peditibus obſerues.

DIALOG. V.

Legio, & paullatim eius augmenta.

Vnde dicta.

EX Cohortibus *Legio* fit, atque iis denis. Dicta, ait Varro, *quòd leguntur milites in delectu.* Simile Plutarchus: Ἐκλήθη λεγεὼν τῷ λογάδας εἶναι τοὺς μαχίμους ἐκ πάντων: *Vocata eſt Legio, quòd lecti ex omnibus eſſent milites.*

militares. Inuenit fecitque eam Romulus,ſed quantam? *trium millium,* vt Varro,Dionyſius,Plutarchus tradiderunt:cùm ſumeret è ſingulis tribubus ſingula millia,atque eæ tres erant. Auxit idem Romulus,ſi Plutarchi verba ſic capienda, poſt Tatium & Sabinos in ciuitatem acceptos. Nam tunc,vt inquit, *αἱ λεγεῶνες ἐγένοντο πεζῶν μὲν ἑξακισχιλίων, ἱππέων δ' ἑξακοσίων : legiones factæ peditum ſex millium,equitum ſexcentorum.* Et vulgò erroris lati Plutarchum damnant,cùm certum ſit diu poſt legiones tantas numquam fuiſſe. At non ego. & optimi ſcriptoris bonam hanc mentem malo,Romulum duplicaſſe legiones populo iam duplici,& binas feciſſe tot millium. Sanè de ſexcentis equitibus in vnam legionem,nullo æuo factum.Tamen aucta haud longè pòſt,an à Romulo,an à Tullo Hoſtilio? de quo Flori hoc exſtat : *Hic omnem militarem diſciplinam,artémque bellandi condidit*:vt appareat eum aliquid in militiâ & legionum numero aut ordine innouaſſe. Sed coniectura eſt:iſta veritas,iam ſtatim à regibus eiectis fuiſſe *quatermillenas.* Ita Dionyſius à P.Valerio Poplicolâ ſcripta memorat *δέκα τάγματα ἐξ ἀνδρῶν τετρακισχιλίων ἕκαστον : decem legiones. è quater mille viris ſingulas.* Sed & Liuius haud longè poſteriùs,bello Volſco *quattuor legiones quaternûm millium* ſcribit. Auget & adiicit *ducentos,* poſt triginta circiter annos : *Decem legiones ſcriptæ quaternûm millium & ducentorum peditum.* Hic vulgatus modus fuit,& diu manſit. Eò minùs trepidè correxi in Liuio ſuprà *quaternis millibus*:quia hæc ille bello in Latinos ſcripſit,id eſt decennio poſt iam dicta. Atqui ſi *quinque millia* ſcribebant vulgò : quid ita non antè, non pòſt commemorauit? imò cur aliter commemorauit? Excute libros omnes ſub hæc tempora, *quattuor millia* reperies,non *quinque.* Ecce de legione quæ Rhegium occuparat, bello Pyrrhi : *Tota legio,millia hominum quattuor,in foro ſecuri percuſſi ſunt.* Sed & diu infrà initio belli Annibalici: *Sempronio datæ legiones duæ,ea quaterna millia pedites erant, & treceni equites.* Imò expreſsè tempus idem Liuius adnotat, quo modus hic adauctus.Fuit eodem iſto Annibalis bello. & *alij,*inquit, *quattuor legiones nouas ſcriptas tradunt,numero quoque peditum equitúmque legiones auctas,millibus peditum & centenis equitibus in ſingulas adiectis.* En, tunc demum ad *quina* millia ventum,nec ſatis firmiter : cùm pro re aut tempore ad *quaterna* ſua redirent. Quod Polybius plus ſemel ſuggerit, & variatum in occaſionibus oſtendit. Denique facta etiam *ſex millium,*idque à Scipione in Africam traiecturo. qui *ſuppleuit ita legiones*(ait Liuius)*vt ſingulæ ſena millia & ducenos pedites, trecentos haberent equites.* Iterarunt paullò pòſt bello Macedonico. & idem Liuius : *Id præcipui prouinciæ Macedoniæ datum quod cùm alterius Conſulis legionibus quina millia & duceni equites ex vetere inſtituto darentur in legiones ſingulas,in Macedoniam ſena millia peditum ſcribi iuſſa,equites treceni æqualiter in ſingulas.* Vbi obſerua *vetus inſtitutum* appellari *quina* illa millia: quia nouitium iſtud Scipionis, nondum habebat firmitatem. At enim ibidem(monendus omnino es)*equites duceni* adtribuuntur,quaſi ex more.

H 3 Falſò,

Quanta primo.

Plutarchus excuſatus.

Lib. I. cap. XII.

Quattuor millium facta.

Lib. VI.

Lib. VI.

Lib. VII.

Firmata Liniana correctio.

Lib. XXVIII.

Lib. XXI.

Lib. XXII. *Quinque millium facta.*

Sex millium.

Lib. XXX.

Lib. XLII.

Correctus Liuius. Falsò, vt pòſt docebo: & iamnunc reſcribe *pedites*. quod ſpondeo eſſe certum. Nam plerumque *ducenti* iſti ſupra quattuor, quinque, ſex millia addi ſolent: & male exſcriptor, qui in *equites* mutauit. Nam illi ecce ſequuntur, *treceni æqualiter in ſingulas*. Variatum, inquit, in pedite fuit, nihil in equite, & treceni *æqualiter* (tam in quina millia, quàm in ſena) adſcripti. *Feſtus incautè ſcripſit.* Ex his vides Feſtum culpæ vix liberari, qui ſic ſcripſit: *Sex militum & ducentorum hominum primus C. Marius conſcripſit legionem, cùm anteà quattuor millium fuiſſet. vnde etiam Quadrata appellabatur.* Bis aut ter falſus. primò quòd C. Marium *primum* ſcripſiſſe ita tradit: ſecundò, quòd antea non niſi *quattuor millium*: tertiò, quòd ideò *Quadratam* dictam. Ego magis arbitror à formâ & ordine, quem in acie tenebat. Sed *Item Eutropius.* peccat in hac re aliter Eutropius, qui iam ſub annum Vrbis CCCXCII. legiones ſex millium facit: *Ex Romanis tantùm tirones lecti ſunt, factæq. legiones decem, qui modus ſexaginta vel amplius armatorum millia efficiebat.* Erras ô bone Eutropi, aut quod mitius eſt, tuus exſcriptor, & *quadraginta* verum eſſet. *Cæſaris legiones modicæ.* Cæſaris autem & circà æuo quid fuerit, quæro. an Marianus ille modus? non perſuadeor: imò ex Commentariis Iulianis legiones haud reperio (ſedulò inquiſiui) ſupra Polybianum longè modum. *Lib. v.* Quinimò veteranas infra Ipſe bello Gallico, *in duabus legionibus ſuis vix hominum millia ſeptem* fuiſſe diſertè ſcripſit. Item Hirtius bello Alexandrino, *Legionem ſextam veteranam adeo diminutam, vt minus mille hominum in eâ eſſet.* Nec eſt error in numeris. prœlia ſcilicet attriuerant aliíque caſus, & tarda ſæpe ſupplementa. Auguſti etiam æuo ad Polybij modulum fuiſſe, euincit Taciti locus iſte, in ſeditione & ſæuitiâ legionum Germanicarum. Cùm enim Centuriones ſuos verberarent & *1. Annal.* occiderent, ſumpsère ſibi, inquit, *ſexagent ſingulos, vt numerum Centurionum adæquarent.* Sunt ipſi Ordines, ſiue dimidiati manipuli veteres, militum *ſexaginta*.

DIALOG. VI.

Equitum diuiſio, Turmæ, & eorum in legione numerus.

PERECI de Ordine peditum qui in legione, vis vt Equites adiungam? ratio poſcit. In iis *Genera* nulla quærenda, vniuſmodi ſunt: tantùm *partes*. Eaſipſas paucis verbis promit Magiſter:

POLYB. Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα διεῖλον.	*Conſimiliter & equites in decem turmas diuidebant.*

Cùm dixiſſet Genera ſingula diuiſa in decem partes, infert pari diuiſione in equite vſos, & ſecuntur, inquit,

Ἴλη pro Turmâ. „ *In decem turmas.*] Ita vertimus *ἴλας*, etſi primitus ea vox *Alas* inſonat, & Laſcaris ita ſcripſit. At quî id poteſt? vni legioni vna Ala eſt, in Alâ Turmæ deinde decem. Imò Legio propriè *Alas* non habuit: & eſt ea vox ſociorum, quod curioſus Lector obſeruet. Sunt igitur Turmæ. & ſatis

ſatis auctor ſic vertendi (ne ad alios eam) ipſe Liuius. qui in pugnâ Hiſpanienſi Scipionis cum Haſdrubale, è Polybio, vt ſolet, tranſſcribens, cum ille *ſubductas ex acie ξενικὰς ἱππέων* dixiſſet: iſte vertit, *ternas equitum turmas* Sed & Polybius in ipſo hoc ſcripto ſæpius ſic vſurpat. Quid eſt igitur Turma? ter deni equites ex Varrone, qui & nomen à ternario illo numero petit. *Turma*, inquit, *Terma eſt. E in V abiit, quod ter deni equites ex tribus tribubus Tatienſium, Ramnium, Lucerum fiebant.* Eadem, paribus verbis & ſententià, Feſtus. Quid Iſidorus? *Turma triginta equites ſunt.* Hoc verius eſt, quàm quod idem alibi: *Legio habet ſexaginta centurias, manipulos triginta, cohortes duodecim, turmas ducentas.* Itáne *turmas ducentas*? imò *denas*, quod verum eſt; aut, *turmales ducentos*, quod haud longè à vero, & interdum ſic fuit. Corrige ibidem, *cohortes decem*. Vegetius Turmam paullò grandiorem facit: *Habet*, inquit, *vna Turma equites trigintaduos.* Virgilius longè minorem: Lib. xx. Lib. xxviii Quanta Turma. IIII. de L. L. Correctus Iſidorus. Lib. II. cap. XIIII. Lib. V.

Tres equitum numero turmæ, ternique vagantur
Ductores, pueri biſſeni quemque ſecuti.

Duodenos enim in quaque turmulâ ponit: ſed hoc in ludicro: in militiâ fuerunt dicto iam numero, idque ex veteri inſtituto. Nam iam olim ſub ipſo Romulo *trecenti* equites in legionem ſcripti, id eſt decem *tricenariæ* turmæ, ex Liuio, Dionyſio, Plutarcho. Manſit poſt reges exactos. & clarè idem Liuius: *Equites duarum legionum, ſexcenti ferè, ex equis deſiliunt.* ponit ſexcentos in duabus, ergo dimidiatos in ſingulis. Idem haud longè pòſt: *Decem legiones quaternûm millium & ducentorum peditum, equitum trecenorum.* Iterùm in bello Latino: *Scribebantur autem quattuor ferè legiones quaternis millibus peditum, equitibus in ſingulas trecenis.* Hæc liquida & clara ſunt, nubem inducit vnus Liuij locus in bello Punico ſecundo: *Alij quattuor nouas legiones ſcriptas tradunt. numero quoque peditum equitúmque legiones auctas, millibus peditum & centenis equitibus in ſingulas adiectis: vt quina millia peditum, treceni equites eſſent.* Nebula hæc eſt, aut fabula: & malo *alios*, quàm Liuium ſic ſenſiſſe. An verò tunc demum *treceni* facti? nego aliter anteà legi, & à ſæculis multis. Vereor vt tota ſcriptio interpolata ſit (quoties in Liuio, & præſertim his libris Punici belli:) & tantùm de peditibus fuerit. Si non placet, tum placeat *quadringenis equites* reſcribi. Id quoque enim factum reperio, etſi rarò, vt centenos adderent præter morem. Ipſe Liuius: *Nouam legionem quinque millium & ducentorum peditum, equitibus quadringenis Conſules ſcribere iuſſi.* A V D. Vtar iure quod dediſti, & interrumpam. Tu negas de *ducentis*? audi Polybium palàm adfirmantem. Ῥωμαῖοι, καθάπερ καὶ πρότερον εἰρήκαμεν, ἀεί ποτε τέτταρα στρατόπεδα προχειρῶσι. τὸ δὲ στρατόπεδον πεζοὺς μὲν λαμβάνει περὶ τετρακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. Ἐπὰν δέ τις ὁλοσχερεστέρα προφαίνηται χρεία, τοὺς μὲν πεζοὺς ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ ποιοῦσι περὶ πεντακισχιλίους, τοὺς δὲ ἱππεῖς τριακοσίους· *Romani ſicut anteà diximus, ſemper ferè quattuor legiones efficiunt. Accipit autem legio pedites quidem circiter quater mille, equites verò ducentos. Quòd ſiquando maior neceſſitas appareat,* Equites in legione trecenti. Lib. III. Lib. VIII. Lib. XXII. Liuij ambiguus locus. Ægrè & ambiguè expeditus. Lib. XL. Polybij falſa lectio. Lib. III.

appareat, pedites faciunt in quamque legionem quinque millia, equites trecentos. En, definit quando ducenti, quando trecenti; & illos magis vulgò. L I P S. Si improuiſum mihi telum, percellerer: vidi antè, & animo remôui. Nam clarum Polybij locum fateor, nego rectum. Ne mihi hoc credas, volo Polybio ipſi. Nónne remittit nos ad ea quæ ſuper hac re antè dixit? *ſicut*, inquit, *& antè diximus*. Vbi igitur tale mi Polybi? Ecce verba libro primo: Ἐστι δὲ παρὰ ῥωμαίοις τὰ πάντα τέτταρα στρατόπεδα ῥωμαϊκὰ, χωρὶς τῶν συμμάχων, ἃ κατ' ἐνιαυτὸν προχειρίζονται, τούτων ἕκαστον ἀνὰ τετρακισχιλίους πεζοὺς, ἱππεῖς δὲ τριακοσίους: *Sunt apud Romanos in vniuerſum quattuor legiones, præter Socios, quas in annos ſingulos parant. Harum quæque habet ad quater mille pedites, equites trecentos.* Quid tu iam mi Auditor? nónne hic locus ex diametro pugnat in alterum, atque etiam vin-
Correctus Polybius. cit? me iudice. & immutetur ille, ἱππεῖς διακοσίους, *equites trecentos*: quos certum eſt ſemper & vulgò fuiſſe. Vniuersè Polybius in hoc noſtro libello, vbi de Dilectu: ἱππεῖς ποιοῦσι τριακοσίους εἰς ἕκαστον στρατόπεδον: *equites faciunt trecentos in ſingulas legiones.* Atqui legiones hæ eius nō niſi quaternûm millium ſunt. Virgilius ad ſollennem hunc numerum reſpexit:

Lib. IX. ——— *equites ex vrbe Latinâ*
Tercentum, ſcutati omnes, Volſcente magiſtro.

Iuſtus equitatus. Lib. XXI. Et *iuſtum* hunc Liuius appellauit: *Decretæ duæ legiones cum ſuo iuſto equitatu:* Alibi ſimpliciter: *Binæ legiones cum ſuo equitatu*: quia de numero conſtabat, & nullâ in re minùs variatum. In Cæſaris tamen Commentariis, bis, ter, lego de *equitibus ducentis*: an quia parùm plenus numerus, an ſic tunc moris. Abſolui, niſi quòd Ouidij verſum addo, qui facit diuiſioni dictæ:

Ouidius explicatus. *Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat*
Corpora, legitimo quíque merebat equo.

Non ſolum, inquit, peditum genera in decem quæque partes tributa, ſed & eques. Nam & ille habuit decem Turmas. Hæc mens: & ſunt igitur Turmæ in Alâ, quod Cohortes in legione: & Decuriæ, quod Manipuli. Ternæ enim in Turmâ. Quod autem ſcripſit *legitimo equo*, aſpectare equum publicum videtur & legibus datum: etſi is profectò nondum ſub Romulo.

D I A L O G. V I I.

Sociorum diuiſio, & numerus. Extraordinarij, Ablecti, Alares, & Alæ.

ABSOLVI Ciues, Socios admitto: niſi quid tu me tenes. A V D. Ego te? tu me verò, vt ſuos à linguâ deuinctos Hercules ille Gallicanus. Quin perge, & tu Sol (ſi imperium mihi, quod olim Ioui, ſit) ſiſte. L I P S. Polybiana hæc igitur lege:

POLYB.

Οἱ πρῶτον μὲν τοῖς ὑπάτοις	*Præfecti primùm ex om-*
τοὺς ἐπιτηδειοτάτους πρὸς τὴν	*nibus ſociis aptiſſimos eli-*
ἀληθινὴν χρείαν ἐκ πάντων τῶν	*gunt ad proprium vſum.*

Con-

παραγεγονότων συμμάχων ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἐκλέγουσι, τούτους καλοῦντες ἐκτραορδιναρίους. ὃ μεθερμηνευόμενον, ἐπιλέκτους δηλοῖ. τὸ δὲ πλῆθος γίνεται τὸ πᾶν τῶν συμμάχων, τὸ μὲν τῶν πεζῶν, πάρισον τοῖς ῥωμαικοῖς στρατοπέδοις, ὡς τὸ πολὺ· τὸ δὲ τῶν ἱππέων, διπλάσιον. ἐκ δὲ τούτων λαμβάνουσι τῶν μὲν ἱππέων εἰς τοὺς ἐπιλέκτους ἐπιεικῶς τὸ τρίτον μέρος· τῶν δὲ πεζῶν τὸ πέμπτον. τοὺς δὲ λοιποὺς διεῖλον εἰς δύο μέρη, καὶ καλοῦσι τὸ μὲν δεξιόν, τὸ δ' εὐώνυμον κέρας.

Conſulum, tã equites quàm pedites, quos vocant Extraordinarios. Id valet interpretatum, Electi. Multitudo autem omnis ſociorum eſt, peditum quidem par Romanis legionibus, vt plurimùm; equitum dupla. Ex his accipiunt equitũ quidem in Extraordinarios partem admodum tertiam; peditum, quintam. Reliquos diuidunt in duas partes, appellántque alterum Dextrum, alterum Siniſtrum cornu.

Hæc ille de Sociorum diuiſione, numero, & ordine breuiter, & miſcet equites peditesque. Sed res intellegitur, & ego explicatiùs dicam. Ait:

„ *Præfecti.*] Ita ij dicti qui ſocijs præerant, vice Tribunorum, de quibus poſteà. Ij ergo nunc diuidunt & ordinant, ſicut in legionibus Tribuni.

„ *Tam equites quàm pedites, quos vocant Extraordinarios.*] Obſeruabis, pedites equitesque ſociorum in duo velut corpora diuiſos, nec habitos omnes vnà. Id ordinis cauſsâ factum vt non nego; ita ſuſpicor etiam ſecuritatis. Nam cùm equites dupli eſſent ad legionarios, pedites numero pari: viri prudentes Romani (profectò ita fuerunt) non pro bono ſuo cenſuerunt coire omnes in vnum, vbi viſu & æſtimatione ſui fiduciam caperent, & animos fortaſſe nouandi. Occultum, ſed verum dogma eſt, ad continendam militarem fidem, ſaluberrimum Viribus non miſceri. Itaque abiunxerunt, muneribus & nominibus, etiam diſtinctos. Pars *Alares* fuerunt; pars *Extraordinarij*, de quibus primò agit. Ea vox, inquit, notat electos & excerptos: quod verum eſt, & Ordinarij, qui ſunt in vulgo. Suidas hunc Polybij locum adſpexit: *Ἐκτεραορδινάριος, ῥωμαϊκὴ λέξις. δηλοῖ δὲ ἐπιλέκτους: Extraordinarios, Romanus ſermo. ſignificat autem electos.* Quanti iſti fuerint, partitè dicit: Equites, inquit, *tertia pars*: id eſt, è ſexcentis *ducenti*. Tot enim in cornu vno ſociorum fuerunt. Horum equitum mentio certa in Liuio: *C. Scribonium Præfectum ſocium ad vallum hoſtium cum equitibus Extraordinariis ſiniſtræ alæ mittit.*

Diuiſi & diſtracti ſocij.

Extraordinarij.

Equitum inter eos. Numerus.

Lib. XL.

Lib.xxvii. *tit.* Etiam ambigua alibi: *Cedere inde ab Romanis dextra ala & Extraor-*
Lib.xxxv. *dinarij capere.* Itemque: *Siniſtra ſociorum ala & Extraordinarij in pri-*
ma acie pugnabant. Dico ambigua, quia etſi ſuſpicetur quiſpiam ob *Alæ*
nomen adiunctum de equitibus capiendum; fortaſſe falletur, & magis
Etiam pe- eſt vtroſque pedites hîc capi. Mox dicam. Certè & *Extraordinarij* pedi-
dites. tes, vt Polybius palam nunc aſſerit, & numerum etiam pandit. Fuêre, in-
Eorum nu- quit, *pars quinta.* Nempe totius cornu. id autem legionem plurimùm
merus. æquabat: ergo è *quater mille ducentis* eſſent in Extraordinarios *octingen-*
ti quadraginta. Quid ſi maior numerus ſociorum, vt ſæpè? creſcebant &
Lib.xxxiv. iſti, ſed ad modum dictum. Horum mentio item in Liuio: *Cohors Extra-*
ordinaria miſſa à Conſule ad tuendum Quæſtorium. Et ſtatim: *Quarta le-*
Quot iſtæ *gio cum duabus Extraordinariis cohortibus portâ erupit.* Imò videtur &
cohortes. Lib.xl. numerum alibi præire: *Quattuor Extraordinariis cohortibus duas adiun-*
xit præpoſito M. Valerio. Quattuor ecce facit, & duas adiungit ſiue Legio-
narias ſiue Alares. Sanè ille numerus *octingentorum quadraginta* aptiſſi-
mè diuiditur in duas cohortes plenas, ſingulas *quadringentorum vigin-*
ti. Adde totidem è cornu altero, habes quattuor Liuianas. Sed tamen,
ne te fallam, tam plenas eas fuiſſe non eſt cenſendum. Nam Polybius,
etſi hîc nihil, tamen in caſtrorum poſitu ſuggerit, quod aliò nos vocet.
Nam illic diſertè ex vtroque iſto genere capit & detrahit τῶν ἐπιλέκτων
Ablecti Ex- (ita loquitur) ἀπολέκτους: *Extraordinariorum ablectos.* Atque ait certam
traordina- manum ſecerni ex iſtis ſolitam, qui ſemper iuxta Conſulem, in viâ, in ca-
riorum. ſtris, in pugnâ, velut ſatellites quidam aut cuſtodes. Nunc nota, in loco
Quàm magis videbimus. Quot ergo opinamur iſtos fuiſſe? Opinamur. nam ipſe
multi. numerum expreſſit nuſquam. Si è *ducentis* equitibus (tot dixi Extraor-
dinarios fuiſſe) *quadraginta* detrahas in vnam Turmam *Ablectorum,*
meo animo ſit ſatis. Ita in Conſulari exercitu duas habebit Conſul. Re-
liquæ erunt Turmæ Extraordinariorum quattuor, & iterùm quattuor,
ex vtrâque Alâ. Quid in peditibus? cenſeo cohortes quattuor vtriuſque
cornu fuiſſe, ex Liuio: ſed quales reliquæ ſociorum, minùs grandes, &
hominum *trecentorum triginta ſex.* Ita vna cohors iuſta ſuperſit in *Ab-*
lectos. In quoque enim cornu diximus octingentos quadraginta fuiſſe:
deduc *ſexcentos ſeptuaginta duos* in cohortes binas, dimidia ita vna ſuper-
eſt, homines *centum ſexaginta octo.* Nectenda deinde & explenda al-
terius cornu dimidiatâ alterâ. Frontem ad iſta contrahis? triſtiora aut
minutiora ſunt: ſed ſemel intellegenda ad ſeriam & plenam militiæ cog-
nitionem. AVD. Non hercules mihi triſtia. & ſi à ſe talia; tamen vt lu-
pini affusâ aquâ macerantur & miteſcunt: ſic iſta, diſſertione tuâ & lin-
guâ. LIPS. Mi auditor omitte. nam eloquentiæ quis hîc locus? quin
verè hæc talia ſunt, quæ *ornari negant, contenta doceri,* vt olim poëta. Sed
habes Extraordinarios: pergo.

Numerus „ *Multitudo peditum quidem par Romanis legionibus, equitum dupla.*]
ſociorum. Vniuersè nunc definit de totis peditibus, totis equitibus ſociorum. Et
Par ferè illi, inquit, vt plurimùm, æquant legiones; iſti excedunt. Liuius in eâdem
Romanis. ſenten-

ſententiâ: *Scribebantur quattuor ferè legiones, alterum tantum ex Latino dilectu adiiciebatur.* Et alibi: *Socij duplicem numerum equitum darent, pedites æquarent.* Denique & poſteriori æuo plurimùm hoc ſeruatum. vt in Suetonij Tiberio: *Bellum per quindecim legiones, paremque auxiliorum copiam geſſit.* Et teſtimonia plura, quæ tute notabis. At enim in hac re variatum ſæpe, idque iam olim: vt non fruſtrà adiectione ſibi cauerit Polybius, *vt plurimùm.* ſignificans vulgò id fieri, & niſi tempori aut Patribus aliter viſum fuiſſet. Nam hæc duo temperabant; & ſæpe neceſſitas aliqua maiorem numerum imperabat, ſæpe arbitrium Patrum. Equidem reperio poſt bellum Punicum ſecundum plures Sociorum ferè lectos: quidni? torâ Italiâ iam domitâ, & in ſocietatem armorum adſcitâ. Liuij libros ſi vides (non onero te exemplis:) ferè inuenies tertiâ aut alterâ parte ſocios exceſſiſſe, ſed tertiâ creberrimè. Imò Liuius hoc quaſi certum & legitimum (aliter ac Polybius) refert: *Nouus totus exercitus Conſulibus decretus, binæ legiones cum ſuo equitatu, & ſociûm Latini nominis, quantus ſemper numerus, quindecim millia peditum, & octingenti equites.* Sed verba aut ſcriptio mihi incerta. Itáne *ſemper* is numerus? Tu me longè aliter doces (vt Polybium hîc omittam) libros tuos ſingillatim euoluentem. Iam addis etiam de *octingentis* modò equitibus: & hoc credam *ſemper* fuiſſe? Imò profectò *mille ducenti* eſſe debebant, ex more. Quid faciam huic loco? corrigam, quia ſententiam non dirigo, faciamque: *quantus tum ſemper,* voculâ iſtâ inſertâ, quæ adſtringit & alligat ad tempora illa & annos. Credo verum eſſe. & cùm percurro eos libros & res ſub bella Macedonum aut Antiochi geſtas, ſæpe reperio talem illum numerum, etiam in equitibus ipſis. Credes tu hoc nobis, aut quæres. Ita tum igitur: at paullò pòſt, Polybij iterum æuo reditum ad priſcum morem, & pedites vulgò alteri tanti, equites dupli ſcripti. Lubet quærere, cur equites magis dupli? Quia, opinor, latè ſocij per opida & agros ſparſi: eoque facilius habere iis equos & tolerare. At Romani nec cenſu multi nimis equites tunc erant: & in vnâ vrbe haud tam commodè habebant.

Lib. VIII. Lib. XXII. Cap. XVI. *Interdum aliter imò ſæpe.* *Parte tertiâ ſuperâſt.* Lib. XL. *Inuolutus Liuij locus* *Correctio in voculâ euolutus.* *Equites cur plures è ſocijs.*

, *Appellant alterum Dextrum, alterum Siniſtrum cornu.*] Numerum ledit, nunc diuidit. & eſt, inquit, diſtributio ſimplex, qualis legionum: aciuntque duas partes, etſi non legiones, ſed *Cornua* appellant. Ita vox Græca ſonat: an pro mente tamen Polybij reddita? an pro re & more? Dubito, imò non dubito. Cedò exemplum vnum, vbi *Cornu* hac ſignificatione, & peculiariter Socios notet, ego cedo. Scio & nimis memini; aſſim *Cornu dextrum* aut *ſiniſtrum* legi in acie: ſed iam de legionibus uàm de Sociis, nec de iſtis ſeorſim. Quid ergo ego? aliam vocem Latiam ſuggero, quæ ſit in hunc ſenſum. Ea eſt, *Ala.* Dico *Alam dextram* & iſtram vocatas partes illas duas ſociorum. A V D. Ne calor te Lipſi ferat. & ſcin' de peditibus non de equitibus ſermonem hunc eſſe? I P S. O tuam prouidentiam! abripiebar, niſi reuocaſſes. Quin ſile ho, ego de peditibus probè me ſcio loqui, & *Alas* iis adſigno, præter

Cornua ſociorum. *Ala in peditibus.*

vulgi ac tuam, vt video, mentem. Atqui res firma eſt: & Liuiana hæc au-
Lib. XXXI. di. Primùm: *Dextera ala (in alas diuiſum ſocialem exercitum habebat) in primâ acie locata eſt, in ſubſidiis duæ Romanæ legiones.* Totam narratiunculam vide, conſenties ſtatim de peditibus hæc palàm & altero illo cornu ſcripta. Atqui vt nouum refert, *diuiſum in alas exercitum habuiſſe:* fallor ergo qui apto hoc ad morem. Imò litterula elapſa nos fallit, &
Leuis correctio ſed cum momẽto rei. omnino ſcribendum: *habebant,* numero multitudinis. Studioſè enim Liuius hoc ipſum, quod nunc ego, notat: & tunc, inquit, moris diuidi ſocios in duas Alas. Notat ideò, quia eius æuo & diu antè non iam ſocij:
Lib. XL. nec omnibus fortaſſe hoc gnarum. Iterùm: *Egregiè legiones, nec ſegniùs duæ alæ pugnabant.* Inſtructionem hîc pugnæ & ipſam totam vide, cer-
Lib. XXVII. tum eſt pedites intellegi ſociales. Tertium: *Prima legio & dextra ala prælium inibant.* Et ibidem: *Primæ legioni tertia, & dextræ alæ ſiniſtra ſubiit.* Vtrobique cum legionibus iungit & pariat, & nihil in iis pugnis videbit qui hoc non videt. Sed & ſuprà in Extraordinariis exempla quæ ad-
Alares cohortes. duxi, faciunt iſtuc. Iam clariſſimè & ἀναντιῤῥήτως hoc euincunt, *Alares cohortes.* Quæ enim iſtæ ſunt? non aliæ quàm ſociales, & quæ in duabus
Lib. X. iſtis alis. Ecce iſta Liuij: *Sp. Nautius dux alaribus cohortibus erat.* Et ne de pauculis ſuſpicêre aut cauillêre, numerum ipſum expreſſit qui in vtroque cornu. Nam mox ait: *D. Brutum Scæuam legatum cum legione primâ & viginti alaribus cohortibus ire aduerſum hoſtem iubet.* Erant ibi duæ legiones, & duæ Sociorum alæ: ergo tot cohortes. Quin ibidem etiam
Cæſar explicatus. clarè à Legionarijs ſeiungit. Sed & in Cæſare *Alarij* hoc ſenſu. De pu-
I. Gallic. gnâ cum Arioniſto: *Omnes alarios in conſpectu hoſtium pro caſtris minoribus relinquit, quòd minus multitudine legionariorum militum pro hoſtium numero valebat, vt ad ſpeciem alariis vteretur.* Mens ibi & conſilium Cæſaris, non diſiungere legionarios, ſed vnà habere ad pugnam: alarios autem, id eſt auxiliares & ſocios, pro caſtris alteris *in ſpeciem*, vt loquitur, relinquere, terrendo hoſti aut diſtinendo. Reuera enim huic manui (è Gallis plerique erant) non nimis fidebat. Iterùm in Cæſare hæc
II. Ciuil. vox: *Legionibus completis duabus Varro, cohortes circiter triginta alarias addidit.* nempe auxiliares ex Hiſpanis. Idem alibi: *Crebras ſtationes diſponunt equitum, & cohortium alariarum.* Ita in Capitolino: *Albino ex fa-*
In Clod. Alb. *miliâ Ceioniorum duas cohortes alares dedi regendas.* Et iámne de pedeſtribus alis tibi perſuaſi? AVD. Non, ſed extorſiſti: cedo, credo, & cum meo bono. Nam hæc talia legebam magis anteà quàm capiebam. LIPS. Ergo pergamus. quò? porrò diuidere pedites, quod Polybius omittit. Quare? quia ne ſimilia omnia Romanis, exceptâ tamen cohortium frequentiâ? Nam cùm detracti ſint *octingenti quadraginta* in Extraordinarios, palàm eſt remanere in Alam non niſi *ter mille trecentos*
Decem cohortes ſociorum. *ſexaginta.* Diuide in cohortes decem: id quoque liquet, ſingulas *trecentorum trigintaſex* eſſe. Cetera igitur ſimilia. & hoc eſt quod Liuius aſſe-
Lib. VIII. rit in bello cum Latinis: *Eodem ordine Latini inſtruxerant aciem, nec vexilla cum vexillis tantùm, Haſtati cum Haſtatis, Principes cum Principibus,*

bus, ſed Centurio quoque cum Centurione,ſi ordines turbati non eſſent,concurrendum ſibi eſſe ſciebat. Neceſſum enim eſt & Manipulos,& Centurias ſiue Ordines,eadem cum Romanis habuiſſe. Nos tamen ambigimus leuiter,an Polybij æuo ſic factum. Primùm,quia ipſe tale nuſquam: ſed nec Liuius temerè (excipio libro primo, vbi *manipulos Latinorum* nominat)niſi *cohortes* ingerit ſociorum. Secundò,quia in caſtris metandis Polybius ciues quidem per manipulos diſtinguit;in ſociis nihil tale, ſed locat ſaltem per decem corpora,velut cohortes. Tertiò,quia poſteriore etiam æuo cohortes auxiliorum legis,nō manipulos,aut Haſtatorum,Principum,Triariorumque diſtinctiones. Denique ex iſtis Polybij argumentum,quòd Extraordinarios tot decerpit. Si ita,flos ipſe & robora abierunt;qui ſunt reliqui in Triarios? Tamen haud temerè hoc decîdo,imò etiam in æquabili lance, & mediâ quod dicitur aginâ, adhuc nuto AVD. Quieſcere te video res de ſociis facta? LIPS. Facta. AVD. Atqui Alæ peditum,ab illis equitum te abduxerunt, & de iis nec verbum. LIPS. Iure ſuggeris,redeo & iam dico. Equites, cùm duplos ita ponimus, fuêre in quamque pedeſtrem alam *ſexcenti*: detractis autem Extraordinariis,non niſi *quadringenti*. Hic quoque numerus *Ala* dictus,& ipſi illi equites *Alares*. An non confuſio in hac re? non,quia ferè *equites* addebant,aut *cohortes*:aut certè narratio indicium faciebat. De his in Salluſtio: *Ipſe Marius cum equitibus ſiniſtræ alæ eſſe.* Non niſi ſociales intellege,ſicut & Vegetius diſtinguit. *Alæ dicuntur*,inquit,*equitum, quòd ad ſimilitudinem alarum ab vtraque parte protegunt acies, quæ nunc vexillationes vocantur. Eſt & aliud genus equitum,qui Legionarij vocantur,proptereà quòd connexi ſint legioni.* Facit idem poſteà: etſi haud negem *Alæ* commune nomen eſſe, & interdum de Romanis etiam dici, ſed (apud veteres quidem) perraro. Liuius,de Scipione qui *trecentos iuuenes florentes ætate* ad Siculorum equos tranſcripſerat: *Egregiam hanc alam equitum euaſiſſe ferunt.* Ipſi viri & numerus ſunt Romani. Sed exempla hæc,vt dixi perrara. *Alarij* de ſociis in Liuio: *Alarij equites, poſtquam tam memorabile facinus equitum Romanorum vidêre.* Diſtinguit planiſſimè.atque iterùm alibi: *C. Liuium Salinatorem,qui præerat alariis equitibus,quàm concitatiſſimos equos immittere iubet,& legionarios equites in ſubſidiis eſſe.* Hoc ille in pugnâ quapiam L. Cornelij Conſulis cum Gallis Boiis.in cuius principio errorem non te celo, aut veriùs culpam. Nam ſcribitur: *Siniſtra ſociorum equitum ala & Extraordinarij,in primâ acie pugnabant.* At ego aſſero *equites* ibi nullos fuiſſe, & temerè per inſcitiam inſertos. Scripſerat Liuius: *Siniſtra ſociorum ala*: & pedeſtrem intellexerat illam partem. Sciolus quiſpiam,qui Alas non niſi in equitibus norat,eos iniunxit. Malè. ni ita ſit (totam narrationem vide) nunquam mihi apud te ſtet fides. Sed nec olim ſolùm *Alares* ſocij,ſed etiam poſteà Auxiliares dicti. Tacitus: *Alares Pannonij,robur equitatus.* Iterùm: *Alarios equites & leues cohortium mittit.* Sed ſatis hæc firmauimus, porrò imus. AVD. Reprehendo,& leuiter etiam ſiſto. Quanta hæc ala

An & Manipuli & Ordines.

Alæ equeſtres.

Quanta fuerint.

In Iug.

Ala propriè de Sociis.

Lib. II. cap. 2. & ſeq. vide.

Lib. XXIX.

Lib. XL.

Lib. XXXV.

Gloſſema eiectum è Liuio.

III. Hiſt.

Annal. III.

fuerit, dictum à te non doctum. Lips. Ergo ſemper teſtes? ad morem me vocas, video, qui obtinuit: non inutilis herclè, vt omnia exemplis firmentur, ſed tamen cum ambitione coniunctus ſæpe, & interim cum
Numerus in Alâ. tædio lectoris. Audi. Quadringenariam hanc ſocialem fuiſſe verè dixi, & Polybius euincit. Poſteà quoque tanta, ex Hirtio in elegantiſſimo libello (ita enim eſt) belli Africani: *Poſtquam equites quadringenti Iuliani vim hoſtium ſuſtinere non poterant, Cæſar alteram alam mittit, quæ ſatagentibus celeriter accurreret.* Vides *Alam* dici quadringentos. Sed & grandiores tamen quædam fuere. vt in Liuio: *Campanorum ala, quingenti ferè*
Lib. x. *equites.* In eodem alibi: *Numidarum ala equites quingenti.* Nam *milliarias* quoque in Iulio Hygino lego: & in lapide priſco: PRÆF. AL. BRITANNICÆ. MILIAR. Sed quanquam paullò grandiores, manſit ta-
Quot Turmæ in eâ. men diuiſio illa in decem Turmas, ipſas quoque ſcilicet paullò pleniores. Hoc in Sociis fuiſſe Polybij caſtrenſis metatio liquidò oſtendit. An poſteà, & ſemper? negat Hyginus, & in manuſcripto eius codice ita lêgi: *Ala habet turmas ſedecim, decuriones & reliqua prout numerum turmarum.* Non de noſtris & communibus eum credo loqui, & fuerint tunc
II. Hiſt. maiores. Dat & Tacitus ſuſpicari: *Quattuor equitum turmas, vniuerſam Treuirorum alam cum Iulio Claſsico miſit. ex quibus pars in coloniâ Forojulienſi retenta, duodecim equitum turmæ aduerſus hoſtem iêre.* Si pro priſcâ diuiſione ſcriptum, duæ ſolæ turmæ remanſerint: ſi pro Hygini, octo-
Lib. XVIII næ. Sed & Turmas prægrandes Ammianus facit, numeratque, *Duarum turmarum equites circiter ſeptingentos.* Sed aut *ſeptuagenos* corrigendum eſt, aut voce eâ latè abuſus, non nouum illi æuo.

DIALOG. VIII.

De Centurionum numero, ordine, prærogatiuâ, de Optionibus, Primopilis, omnia accuratè.

IAM denique bonâ fide pergimus, nec te moroſi moraris. Abſolui de *Ordine in militibus*: alter in *Ducibus* ſupereſt, vtilis atque etiam iu-
Diuiſio ducum. cundus. Duces ſunt duorum generum, *Proprij* & *Communes*. Illi *qui certæ alicui & vni parti præſunt*: iſti, *qui communiter omnibus*. In illo genere *Centuriones* ſunt & *Tribuni*: in iſto, *Legati* & *Imperator*. Videamus ſingulos, & *Centuriones* primùm: de quibus ſic Polybius:

POLYB. Ἐξ ἑκάστου δὲ τῶν προειρημένων γενῶν, πλὴν τῶν νεωτάτων, ἐξέλεξαν ταξιάρχους ἀριστίνδην δέκα. μετὰ δὲ τούτους, ἑτέραν ἐκλογὴν ἄλλων δέκα ποιοῦνται. καὶ

Ex quoque autem dictorum Generum, exceptis natu minimis, eligunt Ordinum ductores, ſecundùm virtutem, decem. Poſt iſtos alterâ electione iterùm decem: atque

hos

τούτους μὲν ἅπαντας προσηγόρευσαν ταξιάρχους. ὧν ὁ πρῶτος αἱρεθεὶς, καὶ συνεδρίου κοινωνεῖ. προσεκλέγονται δ' οὗτοι πάλιν αὐτοὶ τοὺς ἴσους οὐραγούς. ἑξῆς δὲ τούτοις μετὰ τῶν ταξιάρχων διεῖλον τὰς ἡλικίας ἑκάστην εἰς δέκα μέρη, πλὴν τῶν γροσφομάχων· καὶ προσένειμαν ἑκάστῳ μέρει τῶν ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν, δύο ἡγεμόνας, καὶ δύο οὐραγούς. τῶν δὲ γροσφομάχων τοὺς ἐπιβάλλοντας κατὰ τὸ πλῆθος, ἴσους ἐπὶ πάντα τὰ μέρη διένειμαν, καὶ τὸ μὲν μέρος ἕκαστον ἐκάλεσαν καὶ τάγμα, καὶ σπεῖραν, καὶ σημαίαν. τοὺς δ' ἡγεμόνας κεντυρίωνας, καὶ ταξιάρχους. οὗτοι δὲ καθεκάστην σπεῖραν ἐκ τῶν καταλειπομένων ἐξέλεξαν αὐτοὶ δύο, τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ γενναιοτάτους ἄνδρας σημαιοφόρους. δύο δὲ καθέκαστον τάγμα ποιοῦσιν ἡγεμόνας, εἰκότως. ἀδήλου γὰρ ὄντος καὶ τοῦ ποιῆσαι, καὶ τοῦ παθεῖν τι τὸν ἡγεμόνα, τῆς πολεμικῆς χρείας οὐκ ἐπιδεχομένης πρόφασιν, οὐδέποτε βούλονται τὴν σπεῖραν χωρὶς ἡγεμό-

hos omnes appellāt Ordinum ductores. quorum is qui primus electus eſt, etiam conſilij particeps fit. Iſti autem rurſus eligunt totidem Vragos quos dicunt, ſiue Tergi duces. Poſt hæc deinde vnà cum Ordinum ductoribus diuidunt ætates ſingulas ſiue Genera, quamque in decem partes, exceptis Velitibus: & adtribuunt cuique parti ex viris iam electis duos duces, & duos Vragos. Reliquos autem Velites, vti multitudo eſt, diuidunt æquabiliter in omnes partes. Atque harum quamque appellant Ordinem, & Manipulum, & Signum: ipſos autem duces, Centuriones & Ordinum ductores. Qui etiā in quemque Manipulum, ex reliquis eligunt duos, vigore corporis & animi præſtantes, Signiferos. Duos autem in quemque manipulum duces faciūt, meritò. quia cùm incertum ſit quid quiſque facere aut pati poſſit, nec res bellica excuſationem capiat, nunquam volūt ma-

νος εἶναι καὶ προστάτου. παρόντων μὲν οὖν ἀμφοτέρων, ὁ μὲν πρῶτος αἱρεθεὶς ἡγεῖται τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς σπείρας· ὁ δὲ δεύτερος τῶν εὐωνύμων ἀνδρῶν τῆς σημαίας ἔχει τὴν ἡγεμονίαν. μὴ παρόντων δ᾽ ὁ καταλειπόμενος ἡγεῖται πάντων.	*manipulum ſine duce eſſe. Utroque igitur præſente, qui prior electus eſt, praeeſt Dextra parti manipuli; qui ſecundus, Siniſtra. Cùm autem alter non adeſt, is qui relinquitur praeeſt omnibus.*

Hæc ſunt quæ noſter doctor de numero & ordine inter ſe Centurionum, paucis benè intellecta etiam eruditiorum. Equidem in claram lucem dare enitar, tu animum & aures mihi. Ait:

Centuriones primi, è ſuo quiſque genere.

„ *Ex quoque dictorum generum.*] Verba ſi examinas, efficiunt, non ſolùm in quoque genere creatos Centuriones, ſed ex quoque genere. Sic vt Haſtati ex Haſtatis, & deinceps. Quod in primâ iſtâ ordinatione ſeruatum fortaſſe, aliàs ſæpe neglectum aut calcatum: cùm è genere in genus ad honeſtiores ordines, virtutis alicuius cauſsâ, transferrent.

„ *Exceptis natu minimis.*] Ij ſunt Velites, qui nec ſigna propria habent nec duces.

Tribuni aſſignant ordines.

„ *Eligunt.*] Ipſi Tribuni, ex ſermonis contextu: ſed ſic vt Conſulum iuſſu aut permiſſu. Nam iſti profectò ordines dabant, attollebant, pro

Lib. xl. arbitratu. Apud Liuium: *Conſul deprecatus eſt Tribunos plebis, ne prohibeant ſe quem cuique ordinem aſſignari è republicâ ſit, eum aſſignare.* Attamen vſi ſub initium, & vbi tam multi aſſignandi, operâ Tribunorum.

Lib. xl. Itaque & de iis apud Liuium Sp. Liguſtinus: *Ordinem, quo me dignum iudicent Tribuni militum, aſſignare ipſorum poteſtatis eſt.* Ibidem: Tribuni militum *in legione primâ primum pilum et virtutis cauſsâ aſſignarunt.* Nota, quòd ait ſollenniter *virtutis cauſsâ*: in formulâ id fuit, & iam ſequitur in noſtro:

Ob virtutem dati.

„ *Secundùm virtutem.*] Quæ vtraque intellegenda, animi & corporis: ſed maximè iſta militaris. Lucanus de Scæuâ:

Lib. vi.

—— ibi ſanguine multo
Promotus, Latiam longo gerit ordine vitem.

Promoti & Promotiones.

Significat ob ſtrenua facta multaſque cædes promotum. *Promotum* dico, quæ frequens & velut propria in hac re vox eſt: eoque ſenſu Suidas: προμῶτος, προκόπτων παρὰ ῥωμαίοις: *Promotus, qui prouehitur & aſcendis apud Romanos.* Exempla tibi vltrò obuia. A fortibus factis igitur pro-

Requiſita in centurione.

motio: & hoc milites reddebat fortes. In Tacito pluſcula & ordine ex-

1. Annal. preſſa, quæ hîc ſpectabant; dabo verba. *Centurionatum,* inquit, *Germanicus inde egit. Citatus ab Imperatore, nomen, ordinem, patriam, numerum ſtipendiorum, quæ ſtrenuè in prœliis feciſſet, & cui erant donaria militaria, edebat.* Priora ad notitiam viri aut honeſtatem ſpectant, poſteriora ad

hanc

hanc rem propriè, & à ſtrenuè factis aut donariis maximè promotio. De his Lucanus ſignificat:

——— ſummi tum munera pili
Lælius, emeritique gerens inſignia doni,
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Significat, inquam, hunc Lælium ciuicâ inſignem fuiſſe, & ob id quoque Primopilatu donatum. Non eſt dubium, quin iſta res inter firmamenta fuerit militiæ Romanæ: & infractam eam, cùm hæc neglecta. Vegetius de ſuo æuo queritur, *Legionum robur infractum, cùm præmia virtutis occuparet ambitio, & per gratiam promouerentur milites, qui conſueuerant per virtutem.* Benè Vegetius, & ita poſt Auguſtum paullatim factum. Nam & ipſi Principes inter beneficia cœperunt dare, & ab iis petebantur. Plinius de amico quodam: *Huic ego ordines impetraueram.* Capitolinus: *Per Lollianum Auitum conſularem virum ordinis ducendi dignitatem petiit.* Nec aliâ mente Iuuenalis: Lib. II. cap. III. Per gratiam dati ordines. Lib. VI cap. XXV.

——— perlege rubras Sat. XIIII
Maiorum leges, aut vitem poſce libello.

Quin & cenſus rationem habitam video, & quoſdam ditiores ſtatim ab initio Centuriones factos, ſine militiæ aliis rudimentis. Mihi hoc Dio Caſſius dicit, apud quem Mæcenas ſuadet Auguſto, *recipi in Senatum quoſdam Centurionum, modò non eos qui aliquando inter gregarios meruiſſent, & corbes ac ſtoreas portaſſent. id enim indignum & turpe.* ἐκ δὲ δὴ τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἑκατονταρχησάντων οὐδὲν κωλύειν τοὺς ἐλλογιμωτάτους αὐτῶν μεταλαμβάνειν: *ex iis verò qui ab initio & ſemper Centuriones fuiſſent, nihil impedire prudentiſſimos eorum aſſumere.* Facit huc fortè illud Portij Latronis apud Senecam: *Cenſus in caſtris ordinem promouet, cenſus in foro iudices legit.* Quid, quòd etiam aliter facti per opes? emebant. Sed hoc apud turpes, & cuiuſmodi Piſonem Cicero carpit: quem ait, *Centurionatus palàm vendidiſſe, ordinéſque per ſeruulum aſſignaſſe.* Seruulum, non Tribunum, & interpretem nempe nundinationis. Centuriones ἀστρατοι. Lib. LII. Lib. II. Contr. I. Orat. in Piſon.

„ *Decem.*] Hæc eſt prior electio, & ita fiunt triginta.

„ *Altera electione iterùm decem.*] Adnota. duplex electio: & quo fine? cur non vno labore atque operâ defuncti, & ſtatim initiò legerunt *ſexaginta?* Noluerunt, & eſt hæc cauſſa. Triginta manipuli ſunt in legione, vt diximus: in quoque Centuriones duo. Vt igitur conſtaret vter ex iis prior & quodam genere dignior eſſet, duplex hæc electio facta, & in quoque ſuo manipulo prælati electi illi primi. Mox magis aperiemus. Nota & ampliùs, clariſſimè ex his verbis elici & afferi *ſexaginta* Centuriones: quos etiam Tacitus, in verbis quæ ſuprà de numero legionum dedi: *Sexageni ſingulos, vt numerum Centurionum adæquarent.* Sed & Dionyſius vbi de Primipilo, verbis infrà reddendis. Liquidum hoc eſt, & omnis ordo ſic poſcit: vbi mentem viri docti & harum quoque rerum curioſi habent, cùm *triginta* modò ſtatuunt ex Polybij mente? valde errant. Quid tamen inſultem? Cauſſa iterata electionis. Sexaginta Centuriones. 1. Annal.

 Ἀμαρ-

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφοῦ σοφώτερος.
Et labitur ſapiente vel ſapientior.

ait quiſpiam. Illi hîc, ego alibi: maximè ille, qui minimè ſe putat.

„ *Qui primus electus eſt.*] Primopilum intellegit. Ergo clarum, electionem iſtam factam primùm in Triariis, tum Principibus, tum Haſtatis: ordine ſcilicet dignitatum.

„ *Etiam conſilij particeps fit.*] Pluribus eminuit iſte Primus; etiam eo, *Conſilium militare.* quòd more & iure ad Conſilium venit. Militare accipi liquet. in quod *E quibus?* primò omnium Legati veniendi ius habebant & Tribuni. Æquabatur igitur quadam parte iſtis. Liuius de prioribus lib. IX: *Ad Conſules meſtos, nec aduocantes quidem in conſilium, ſuâ ſponte Legati ac Tribuni veniunt.* *Legatus ac Tribunus, vi. Gallic.* De iſto Cæſar: *Labienus noctu Tribunus militum primíſque ordinibus conuocatis.* *v. Gallic.* Iterùm: *Ad Conſilium rem deferunt. L. Cotta complureſque Tribuni militum & primorum ordinum Centuriones nihil temerè agendum cenſebant.* *Et Primopilus:* Iſtos Primopilos vtrobique intellegi probabile eſt, ac cum *Interdum & alius Centurionibus,* iis, primos Principes & Haſtatos. Etſi interdum pleroſque omnes Centuriones aduocatos legam: ſed pro tempore, & arbitrio Ducis magis, *I. Gallic.* quàm more. Cæſar inſtante pugnâ in Ariouiſtum: *Conuocato conſilio, omniúmque ordinum ad id conſilium adhibitis Centurionibus.* Interdum & *Et equitibus.* Equites admixti, digniores ſcilicet militum, & Centurionibus æquandi. *Lib. XXXIIII.* Cato Priſcus apud Liuium, bello Hiſpanienſi, *Conuocari Tribunos Præfectóſque, & equites omnes, & Centuriones iuſſit.* Et Præfectos inibi aliquos *Dubitatio in Liuij verbis.* piam Sociorum, qui Tribunis pares. Miror tamen de *omnibus equitibus:* nam duas legiones Cato habuit, ergo equites ſexcentos. Adde centum viginti Centuriones, duodecim Tribunos, totidem Præfectos ſociales, concio iſta non conſilium. Dubitaui legere: *Præfectóſque equitum omnes.* Atque ij ſint Decuriones, meritò ſanè vocati vbi omnes Centuriones. *Lib. IX.* De equitibus aliquid indicaſſe Virgilius videtur:

Ductores Teucrûm primi, & delecta iuuentus,
Conſilium ſummis regni de rebus habebant.

Vt quid enim *iuuenes* conſilio tam arduo miſcet, niſi conſideratione Romani moris (ita poëta hic amat) quo equites admiſſi? qui ferè è iuuentute.

„ *Iſti autem rurſus eligunt totidem quos Vragos dicunt.*] Qui autem *iſti?* *Qui Vragi Polybio.* Centuriones, vt videtur, iam lecti: illi inquam *Vragos* ſibi legunt. Sed quos? & quo Latino nomine dictos? iamdiu equidem ambigo & quæro. *Anagminis coactores? Cap. XLV.* Si Græcanicam vocem intueor, dixerim eſſe *Agminis coactores.* Horum cùm alibi, tum in Suetonio, mentio: *Renunciantes coactum agmen, ſicut erant, loricatos ad diſcumbendum adhortatus eſt.* Atque hi profectò à fine & à tergo curant. Si tamen hos intellegit, & ſi ordinarium hoc munus; mirum non ab hiſtoriæ aut militiæ ſcriptore dictum aut tactum. *An Optiones?* An magis eſt *Optiones* hîc accipi? quos ipſe cùm Græco verbo reddere non poſſet, ſimili notificauit? Credo hos eſſe. eò magis quòd à Centurionibus *Qui ſint iſti.* lectos dicat: & ſunt ſanè iſti ſubſidia & velut vicarij Centurionum. In

Feſto:

Feſto: *Optio qui nunc dicitur, anteà dicebatur Accenſus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum: qui ex eo tempore, quem velint, Centurionibus permiſſum eſt optare, & nomen ex facto ſortitus eſt.* Clariùs ſcribatur: *qui ex quo tempore.* Nam hoc ſentit dicitque Feſtus, anteà *Accenſum* dictum, cùm Tribunus eum daret: ſed poſtquàm Centurioni optandi eligendique ius fuit, factum *Optionem.* Nonius ſimiliter: *Optiones in cohortibus, qui ſunt honeſti gradus, vt optatos, quod eſt electos.* Et Vegetius: *Optiones ab optando appellati, quòd antecedentibus ægritudine impeditis, hi tanquam adoptati eorum atque vicarij ſolent curare.* Quod âliquid etiam pro Polybij verbo. nam ſignificat ipſos Centuriones *anteceſſiſſe*, iſtos à tergo fuiſſe. Et an fortaſſe in acie ſic poſiti? opinor, etſi teſtibus haud firmem. Horum & Varroni mentio: *Optiones in turmis, Decurionum; & cohortibus, Centurionum appellati.* Item priſco lapide: BENEFICIARIVS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. In Procopio Latino facto: *Gezon erat quidam inter pedites eius ordinis quos Optios Romani appellant.* Sed & Tacitus inter officia militaria nominat, *Proculum teſſerarium ſpeculatorum, & Veturium Optionem eorumdem*: paullò alio tamen, vt videtur, ſenſu. Sed in id æuum nunc non inquiro, & aliquid ad Tacitum dixi. An iſti noſtri ſunt, quos *Succenturiones* Liuius? Ita enim bello Latino: *Centurioni primi pili permiſſum erat ab Conſulibus, vt Succenturionem quem vellet legeret.* Credam; & hinc eſſe originem rei, à bello inquam Latino, occultè ab eo tactam. Nam anteà, inquit Feſtus, Tribuni dabant: nunc permiſſum, *legeret quem vellet.* Video & in Dione Caſſio ἑκατοντάρχοις καὶ ὑπομείονας iungi: id eſt ad verbum, *Centuriones & Sub-minores*: quaſi dicas *Vicarios aut Procenturiones.* Ita acceperim: & notat, eos à Cæſare in Senatum etiam lectos. Simile in Tribunis & Ducibus fuit imo æuo, quorum *Vicarios* in Cæſareis ſcriptoribus ſæpe leges.

Reſcriptus obiter Feſtus. — *Lib. II. cap VII.* — *IIII. de L L.* — *Lib. II. Vandal.* — *I. Hiſt.* — *Succenturiones. Lib. VIII.* — *Lib. XLII.*

„ *Adtribuunt cuique parti ex viris iam electis duos duces.*] Pars hîc manipulus eſt: tales in legione triginta: & in quâque duo duces ſiue Centuriones: quid ergo clarius quàm ſexaginta eos eſſe? Mentem aut oculos alibi habuerunt, qui non viderunt. Sed & ij verbis his refutantur, qui vnum *Primopilum* fuiſſe volunt tantùm: vnde enim ſexaginta erunt? vnde *cuique parti duo*? quod hîc dicitur. Liuij locus qui eos inducit, eſt: *Duo Primipili ex vtraque acie inter Triarios erant, Romanus corpore haud ſatis validus, Latinus viribus ingens, bellatórque primus.* Sed non ea ſententia, duos tantùm fuiſſe, id eſt vnum in quâque acie (id verò non poteſt. nam quattuor ibi legiones Romanæ erant) ſed duos tales, cum notis valetudinis & roboris adſcriptis.

„ *Appellant Ordinem & Manipulum & Signum:*] Ita verti, & videtur manifeſtò Polybius de Manipulo tantùm loqui. Alij tamen malunt, *Appellant Legionem, Cohortem, & Manipulum:* nempe, inquiunt, pro varia inter ſe partium illarum compoſitione & iuncturâ.

„ *Centuriones & Ordinum ductores.*] Ipſa Latina vox in Græco eſt, χεντυ-

Lib. I. χεντυρίωνες: ſed adſpiratè ſic ſcripta. Credo quia ſic ſolet illa ętas. Fabius: *Chorona, Chenturiones, Prachones adhuc quibuſdam inſcriptionibus manet.*

Quot ſigna in manipulo ,, *Eligunt duos vigore animi & corporis præſtantes Signiferos.*] Ex hac ſcriptione clarum videatur, duo ſigna in quoque manipulo fuiſſe. Nec Liu. videri. aliter è Liuio, qui in Ordine locat, id eſt dimidio manipulo, *Centurionem* Lib. VIII. *& Vexillarium vnum.* Videtur & Vegetius facere: *Antiqui cohortes in* Lib. II. cap XIII. *centurias diuiſerunt, & ſingulis centuriis ſingula vexilla conſtituerunt.* Dat ecce ſingula ſingulis Centuriis: atqui in manipulo centuriæ duæ. Ipſe *Vexilla* dicit, ſicut & Liuius *Vexillarium*: non quia reuera vela aut panni fuerint (nummi certè aut lapides non oſtendunt) ſed quia confundunt, & cum *Signi* voce miſcent. Nam *Vexilla* propriè olim non niſi An fortè & vnicum. equitum. Hæc ita dixerim, ſed non ſine retractatione & dubio aſſenſu. Nam profectò nimia videtur Signorum illa pluralitas, vt fuerint in legione ſolâ, peditum ſexaginta; equitum dena. Sociorum totidem in peditibus, in equitibus duplum. Nam ſingulis turmis ſigna ſua fuiſſe, non videtur ambigendum. Hæc, inquam, tot ſigna an non confuſioni fuerint? Accedit Varronis auctoritas, qui aliò ducit: *Manipulus, minima ex-* IIII. de L. L. *ercitus manus, quæ vnum ſequitur ſignum.* De vno ait, non duobus. Ipſe Polybius, Manipulum paſſim Σημαῖαν, id eſt *Signum* vertit & appellat: ſed Signum, non Signa. Quid quòd vna modo legionis Aquila, & ea Primopilo commiſſa? cur non hoc exemplo in ceteris? Denique Cæſar III. Ciuil. etiam fortaſſe nos huc inclinet. qui prœlio Pharſalico *relata ad ſe* ſcribit, *centum octoginta ſigna militaria, aquilas nouem.* Atqui legiones Pompeianæ illic vndecim ſteterant: ergo ſigna manipulorum circiter *ſexcenta ſexaginta*, ex priore illâ ſententiâ: quod minimè conuenit in numerum Iulianum. Si enim nouem aquilæ captæ: quæ ratio aut proportio, vt tantum *centum octoginta* è reliquis? Magis autem ea, ſi vnum modò ſignum manipulis demus, & tot capta faciamus è trecentis triginta. Minutè hæc deduco: quid refert? non alij inquiſiuerunt, & ſemel hæc ſcire cupi- * arguari. do eſt, non quia delectet * τειχολογεῖν. Quid ergo aſſero? nihil firmiter, ſed propendeo vnicum vni manipulo fuiſſe. Ad Polybij & Liuij dico, duos quidem Vexillarios dari: ſed non conſequi neceſſariò de duobus Vexillis. Poſſunt enim ita dari, vt alter alterius vicem obeat in defatigatione (grauia enim hæc ſigna) aut etiam in morbo. Quæ ipſa cauſſa in Centurionibus duobus à Polybio expreſſa. Ad Vegetium, parùm is mouet. Nam eius æuo manipuli veri & veteres deſierant, eorumque vicem Centuriæ iam erant. Siſtit tamen iterùm Liuius, qui diſertè tria Vexilla in tribus Ordinibus ponit, libro octauo, verbis ſuprà, vbi de Triariis, Rorariis, & Accenſis. Itaque hærere me fateor, nec iurgium hoc diſcingere. Quidquid ſit, illud arbitror, in poſtremo Genere, id eſt Triariis, non niſi ſingula ſigna ſtetiſſe. Argumento ab vnâ aquilâ; tum etiam quia exiguus ille manipulus, & numero non niſi vnus ordo: atque ita Liuius olim, cùm Rorarij & Accenſi adiuncti, non niſi vnum Vexillum denat. Credo igitur manſiſſe.

,, Qui

„ *Qui prior electus eſt praeeſt dextrae parti.*] Alio ſenſu hic *pars*, & ſignificat *Centuriam* ſiue *Ordinem*, id eſt Manipulum dimidiatum. Valdè autem notanda hæc Polybij, ſine quibus quomodo de ordine & dignitate Centurionum expediamus? numquam ſatis certò. At nunc mihi omnia clara, & efficiam vt etiam tibi, ſi lubet attendere. A v d. Lubet? Ardeo. nunquam magis hæreo, quàm cùm iſta in Hiſtoriis lego, de promotionibus ad altiores ordines, de primo Principe, octauo Haſtato, & talia. Plenè hæc ſemel tu & planè. L i p s. Faciam. ſed vereor vt renuia intercurrant, ad quæ non erigitur vulgus. Sed hoc ſeponam, tibi canam & paucis. Ordo Centurionum triplex, *A Numero, à Genere, à Situ. A Numero* eſt, qui in ipſis Manipulis aut cohortibus, & vt illi atque iſtæ non niſi Decimæ; ſic Centuriones. A primo ad hunc numerum deſcenditur, nec itur infrà Honeſtiſſimi autem ſemper, quod liquet, primi, & ſic deinceps. *A Genere*, qui in ipsâ cohorte vnà ſpectatur, & honeſtior Centurionum ille qui in eo honeſtiore. Exempli cauſsa. Sex ſunt Decimi in cohorte Decimâ: duo in Haſtatorum manipulo, duo in Principum, totidem in Triariorum: qui honeſtiſſimi? Triariorum haud dubiè, tum Principum, vltimi Haſtatorum. *A Situ* denique, quod eos qui eiuſdem Numeri, Generis, imò manipuli ſunt, ſpectat. Quod diſcrimen aut præiſio inter duos *Primos pilos*, duos *Octauos Haſtatos*? iſtud quod Polybius in verbis ad quæ commentamur promit, vt dignior ſit qui *praeeſt parti ſiue ordini dextro.* Quis ille? certus, inquit, & ſine controuerſiâ ſemper qui primus electus eſt in electione priore. Vt totum me aperiam, & diffundam vel ex ſuperuacuo, vide. Sunt duæ electiones (antè dictum:) & priore eligebant Centuriones triginta: nempe in quoque Genere & Manipulo decem: tum iterùm triginta, diuiſione eâdem. Ergo omnes qui primi, ſecundi, tertij, in tali Genere, in tali manipulo, priore electione dicti, ij præerant dextræ centuriæ, & hoc aſpectu in eodem Numero, Genere, Manipulo digniores. Hæc intellegi à te cenſeo: firmanda aut illuſtranda ſunt exemplis, eò promptiùs quòd quædam ex iis in tenebris ſunt aut lite: obſcura dico, aut incerta. Ad Numeros & Genera ſpectant (iungi enim fere ſolent) iſta. Liuius de Sp Liguſtino, in concione ad populum, quæ tota ſine hac notitiâ obtenebrat: *Virtutis cauſſâ mihi T. Quinctius Decumum ordinem Haſtatum adſignauit.* Fuerunt rudimenta eius militiæ, & ideò pro magno narrat, ordinem ſibi adſignatum, etſi ille vilis & imus. Cicero: *Naſennius Cretenſi bello, Metello Imperatore, octauum Principem duxit.* Atque obiter, in his talibus, *Princeps* aut *Haſtatus* eſt ipſe ordo. Quo etiam modo Ouidius: — *Haſtatos inſtituitque decem:* & dictionis talis plurifariàm exempla. Neſcio an hoc in Cæſare: *Q. Fulginius ex primo Haſtato legionis duodecimae.* Quid enim aliud vult, quàm Centurionem fuiſſe (è ſequentibus appàret) in primo ordine ſeu manipulo Haſtati? Tamen nouitia & ſuſpecta locutio, non nego, vt multa in hodierno Cæſare: & an non fuit, *Q. Fulginius Centurio primi Haſtati?* malim, & puto: cauſſamque corruptioni dederit nota, quâ ſculpi & ſcribi Cen-

Diuiſio & diſcrimen Centurionum

A Numero.

A Genere.

A Situ.

Duplicis electionis effectus.

Exempla prioris diſcriminum.

Lib. XLII.

Epiſtol. ad Brut.

Haſtatus pro Ordine.

II. Ciuil.

Diuinatio in Caeſare.

bi Cen-

Nota Centurionum. bi Centuriones ſolent vulgo. Millies in lapidibus eſt, & curuatur in modum viteï flagelli. Nam vitis ſcilicet inſigne Centurionum: eoque hac formâ illum notabant. Id in x. litteram aut *ex* præpoſitiunculam tranſiſſe, non nouum. Phraſis ſanè vulgata noua, nec nunc mihi tranſ-

Lib. I. cap. XVIII. mittenda. Video etiam nominari ſine notâ Numeri, cum illâ Generis

Haſtatus, pro primo Haſtato. tantùm. vt in Floro: *C. Minucius quartæ legionis Haſtatus.* Sed quis intellegitur ergo? κατ' ἐξοχὴν ipſe primus. Oroſius docet, qui de eâdem re &

Lib. IV. c. I. homine: *Minucius quartæ legionis primus Haſtatus.* Simile in Liuio:

Lib. XXV. *T. Pedanius Princeps tertiæ legionis:* accipe primum, & ipſe antè ſic dixit. An eo ſenſu Suidas: Πρίγκιψ, ὁ ἔξαρχος τῆς τάξεως παρὰ ῥωμαίοις: *Princeps, dux agminis apud Romanos?* an præſtat ſimpliciter interpretari

Exempla de Situ. de quocumque Centurione Principe? & certè eò facit. Exempla aliquot vtriuſque prioris diſcriminis habes: etiam vltimi iſta. Liuius in eâdem

Lib. XLII. oratione Liguſtini: *Hic me Imperator dignum iudicauit, cui primum Haſtatum prioris centuriæ aſſignaret.* Iterùm ibidem: *Mihi primus Princeps prioris centuriæ eſt aſſignatus.* Cur vtrobique hic de *priore centuriâ* tam diſertim, niſi quia honeſtior, & eſt hæc ipſa quæ Polybio *dextra?* In ean-

III. Ciuil. dem mentem Cæſar: *Omnibus primæ cohortis Centurionibus interfectis,*

Cæſar explicatus. *præter Principem priorem.* Breuius dictum, ſed æquiparat: *Princeps prior,*

Lib. XXV. & *Centuriæ prioris.* Vereor vt in Liuio hìc corruptiuncula: *T. Pedanius*

Liuius ambiguè correctus. *Princeps primus Centurio.* Vtro modo vis diſtingui? *Princeps primus?* benè eſt, ſed tum *Centurionis* vox nónne vacat? An *Princeps, primus Centurio?* non potes, & falſum ſit: quia Primopilo hoc conuenit, eſſe *Centurionem primum.* In notæ fidei libro repperi: *primo Centurio:* parùm eſt, ſed tamen vacillatio dat ſuſpicari ne fuerit, *primæ* aut *prioris centuriæ.* Nam & *primæ* non malè, aſpectu ad omnes inferiores viginti. En exem-

Promotio Centurionum. pla huius diſcriminis quoque habes. Sed iam ad promotiones eamus, quas tangit Cæſar ſed non explicat, in his verbis: *Erant in eâ legione for-*

v. Gallic. *tiſſimi viri, qui iam primis ordinibus appropinquabant, T. Pulfio & L. Varenus. Ii perpetuas controuerſias inter ſe habebant, omnibúſque annis de loco ſummis ſimultatibus certabant.* Obſeruare potes diuturnas, & vt ipſe ait, *perpetuas* has cõtentiones de loco fuiſſe, *omnibúſq; annis* repetitas. Quid

Quo ordine. ita? quia non ſaltu, ſed gradu promouebantur, & ab infimis ordinibus perueniebant lento pede ad primos. Id quî factũ, quæro. An per Genera aſcendebant? exempli cauſsâ, vt à *Decimo* Haſtato ad *Nonum*, & ſic cõſequerer ad *Primum?* tum retrogradi à *Decimo* Principe ad *Primũ?* denique à *Decimo* pilo ad *Summũ?* Hæc non opinor, nec admitto. Per cohortes &

Partiùs explicatum. manipulos magis eſt promotionem iſtam factã: hoc modo. Erant decem cohortes; infima *Decima*; & in eâ tres manipuli; in quoque horum duo Centuriones. Iſti omnes Numero pares, Genere impares: ideoque prima promotio in eodem Numero & Cohorte, à manipulo ad manipulũ, ſiue à Genere ad Genus fuit. puta, à *Decimo Haſtato* ad *Decimum Principem*, ab iſto ad *Decimũ Pilum.* Tum expletâ eâ cohorte, Numero aſcendebãt, fiebant que *Noni*, mox *Octaui*, & denique *Primi.* Cùm iam illîc, à *Primo*

Haſtato

Haſtato ad *Primum Principem*; à *Primo Principe* ad *Primum pilum ibant*. Hæc cùm ratio & analogia conſiderarunt ita ſuadent, tum & firma auctoritas Vegetij, iſta: *Vetus conſuetudo tenuit, vt ex primo Principe legionis promoueretur Centurio primi Pili*. Si ita eſt, & non ex *ſecundo Pilo*; conuenienter profectò de toto illo ordine digeſſi. Cùm igitur Cæſar ait, *primis illos ordinibus appropinquaſſe*: ſignificat in *ſecundo Principe aut Pilo* fuiſſe, in cohorte inquam ſecundâ: & id certamen pluribus annis fuiſſe, quia pariter aſcendebant, & in pari virtute adnixi præire, non præibant. Nam virtutis ſæpe hîc aſpectus, & ea eximia ad primos etiã locos ſaltu traducebat. O bona contentio! ô arcanum & vtile militiæ firmamentum! ſic in Cæſare: *Centuriones, quorum nonnulli ex inferioribus ordinibus reliquarum legionum, cauſſâ virtutis, in ſuperiores erant ordines huius legionis traducti, ne antè partam laudem amitterent, fortiſſimè pugnantes conciderunt*. Quod & indicat, traduci aliquando de legione in legionem ſolere. At de ſaltu promotionibus: exemplum in Sp. Liguſtino, apud Liuium qui à *Decimo Haſtato* ad *Primum* traductus; ab iſto ad *Primum Principem*; iterùm ab iſto ad *Primum Pilum*. Hæc omnia virtutis cauſſâ: etſi tunc militia nondum continua, nec ita ordinariæ promotiones. At Cæſaris æuo iamdiu erant: ideoque magis inſigni exemplo Scæua ille apud eum; qui cùm ſe facto probaſſet vix humanæ virtutis, & poſteris quoque ſtupendo: ſtatim hunc Imperator *ab octauis ordinibus ad primum pilum traduxit*. Ita ipſe Cæſar ſcribit, nec diſtinguit quibus *octauis*, Haſtatorum, Principum, an Pilanorum. Quid opus? inter imos ille ordo totus erat, & longè à primo: ideoque & *longum ordinem* Lucanus dixit. In eâdem enim re, de eodem Scæuâ: — *Latiam longo gerit ordine vitem*: id eſt qui longinquus, & tardæ promotionis, procul à metâ. Hoc ſenſu & Frontinus, de Veſpaſiano Principe: *Cùm adoleſcentem honeſtè natum, anguſtiarum rei familiaris cauſſâ ad longiorem ordinem deductum reſciſſet; cenſu conſtituto exauctorauit*. Laudatur humanitas eius Principis, qui cùm ordines tunc (ſuprà monui) à cenſu aſſignarentur, tenuem quendam, etſi ſtirpe honeſtum, ad infimos ordines detruſum videbat: è quibus cùm lentè debuiſſet aſcendere & emergere, liberalitate potius illum iuuit, & militiâ ſoluit. Sunt iidem, *inferiores* aut *infimi ordines* vt Cæſari: *Q. Fulginius ex primo Haſtato legionis duodecimæ, qui ob eximiam virtutem ex inferioribus ordinibus ad eum locum peruenerat*. Eidem: *Fabius Pelignus ex infimis ordinibus de exercitu Curionis*. At contrà, *primi ordines* ſunt, illi in cohorte *primâ*: *Primus Haſtatus* vterque, *Primus Princeps*, *Primus Pilus*. Non aliter acceperim, quoties *primorum ordinum Centuriones* lego. Vt in Liuio: *Legati Tribunique & primorum ordinum Centuriones approbauêre*. In Cæſare: *Legatos primorum ordinum Centuriones ad Cæſarem mittunt*. In Tacito: *Vrgebatur maximè ſeptima legio nuperà Galbâ conſcripta, occiſi ſex primorum ordinum Centuriones*. Nota & numerum: *ſex*, inquit, ergo omnes interfecti in cohorte primâ. Idem eſt, cùm *primos ordines* pro ipſis Centurionibus talium ordinum, compendio

Lib. II. cap. VIII.

Virtus rũpebat ordinem.

III. Ciuil.

Lucanus illuſtratus.

Et Frontinus. Lib. IIII. cap. VI.

Inferiores ordines. II. Ciuil.

Eadem libro.

Primi ordines.

Lib. X.

II. Gallic.

III. Hiſt.

v. Gallic. pendio quodam dicunt. Vti Cæſar: *Cùm à Cottâ primiſque ordinibus acriter reſiſteretur.* Iterùm: *Labienus Tribuniſ militum primiſque ordinibus conuocatis.* A pagete correctores. Hæc munda & bella ſunt, & Liuio quoque ſcripta: *Ipſe cum Tribunis primiſque ordinibus vadit ad contemplandos tranſitus* Sed & Frontino imitata: *Imperauit Tribunis,& primis ordinibus,& centurionibus.* Vbi tamen quaſi ſeiungit à Centurionibus: ſed hoc ſenſu, quòd illi eximij ſuper alios, non gregales: & valet, *ceteriſque Centurionibus.* At enim *primum* etiam *ordinem* ſingularie lego. In Tacito: *Iuſtus Catonius primi ordinis Centurio.* In Velleio: *Non incruentis Centurionibus, qui etiam primi ordinis cecidère.* Et quia de vno ordine, magis eſt primorum primum capi, id eſt ipſos Primopilos. Qui verò *Principes ordinum?* nam & hos in Liuio obſeruo: *Tribunos Principéſque ordinum nominatim ad pugnam ſecum iterandam vocare.* De Imperatore qui ſuos excitat: & puto eum iſtos cohortis primæ maximè affatum. Idem paullò aliter, *Centurionum Principes. Non tam ſenſim, vt antea, per Centurionum Principes poſtulant:* Sunt iſti quoque primorum ordinum, & poſtulata edita probabile eſt per cuiuſque Generis primos. En peruenimus iam ad apicem, & de ipſo Primopilo magnâ & inuidendâ militari dignitate, ſeorſim aliquid dicamus Is appellabatur variè. *Centurio primi pili,* vt in Liuio: *Populus dedicationem ædis dat M. Pletorio Centurioni primi pili.* Quæ vetuſtiſſima eius mentio in Liuio, & ſtatim à partâ libertate: vt appareat hunc ordinem, quod ad *intricata illa Liuij monuimus, vel hoc teſtimonio perpetuum Romæ fuiſſe. Nominatur deinde crebrò. vt Velleio: *Primi pili Centurionem, nomine Vibullium, fuſte percuſſit.* Cæſari: *P. Sextius Baculus primi pili Centurio.* Dicebatur & ſimpliciter *Primipilus, Primopilus*, vocibus coalitis & iunctis. Cæſar: *Primipilo P. Sextio multis vulneribus confecto.* Liuius: *Duo Primipili in vtraque acie erant.* In lapidibus: PRIMOPILO. LEG. III. & locis ſexcentis. Dicebatur & abſolutè *Primus Centurio.* Liuius: *Primus Centurio, quem nunc Primipili appellant.* Nihil cum aliis muta: *Primipili*, nempe Centurionem, & repetenda in ſtruendo ea vox eſt. Idem ἡγεμὼν τοῦ τάγματος, *dux legionis*, aliquoties Dionyſio: & στρατοπεδάρχης τοῦ τάγματος, *Præfectus legionis*: itemque Primopilatus ipſe στρατοπεδαρχία. Cur tam honeſtè? quia res ita fuit, & caput ipſe omnium Centurionum, & ductor. Dionyſius de Flauoleio Primopilo, Ἦν δ᾽ ὁ ἀνὴρ δημοτικὸς, ἀλλὰ τῶν ἐπαινουμένων δι᾽ ἀρετὴν, καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος, καὶ δι᾽ ἄμφω ταῦτα ἑνὸς τῶν ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κεκοσμημένος, ᾗ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ἕπεσθαί τε καὶ τὸ καλούμενον ὑπηρετεῖν κελεύει ὁ νόμος. τούτους Ῥωμαῖοι τοὺς ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμοπίλους καλοῦσι: *Erat vir plebeius genere, ſed virtute nobilis, & bello bonus, atque ab ea vtraque* (duplicem virtutem nota in Promotione) *ſplendidiſſima dignitate ornatus in vnâ legionum, cui ſexaginta centurias ſubſequi & quod iuſſerit exſequi, lex iubet. Hos tales duces, Romani patrio ſuo ſermone, Primopilos vocant.* Aït ſequi eum *ſexaginta centurias*: id eſt, omnes. Tot enim in legione: & ergo etiam in collegam

Margin notes: Lib. I. cap. XI. — Primus ordo quid. — III. Hiſt. — Lib. poſter. — Principes ordinum. — Lib. VIII. — Lib. II. — De Primopilo dictum. — Lib. II. — * Suprà Dial. III. — Lib. poſter. — II Gallic. — Lib. VIII. — Primus Centurio. — Lib. VII. — Dux legionis. — Lib. IX. — Omnium ductor.

legam ſuum, Siniſtrum Primopilum, ius aliquod habet. Nam hæc de Dextro accipienda,& ſummo: niſi tamen imperium hoc inhibuere per vices. Ait & *iuſſa eius exſequi* debere. Ergóne aliis imperat? non iure profectò aut more: ſuæ duntaxat centuriæ: ſed quia Imperatoris ſæpe mandata aut Tribunorum per illum edebantur in vulgus. Nec dubitare fas erat aut retractare, parebant. Etiam in acie, in agmine, illum adſpectabant,& ad eius nutum ſiſtebant aut procedebant: ideò, quia Aquilam regebat, primum ſignum. Dionyſius hoc docuerit lectorem intentum, de L. Siccio: Ἑτέρου δὲ πάλιν ἀγῶνος ἐνστάντος, ἐν ᾧ τόν τε στρατοπεδάρχην τοῦ τάγματος ἡμῶν συνέβη πεσεῖν, καὶ τὸν ἀετὸν ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀγωνισάμενος, τόν τε ἀετὸν ἀνεσωσάμην, καὶ τὸν στρατοπεδάρχην ἔσωσα. ὃς ἐμοὶ τῆς τότε βοηθείας χάριν ἀποδιδοὺς, τῆς ἡγεμονίας τοῦ τάγματος ἀφίστατό μοι, καὶ τὸν ἀετὸν ἐδίδου: *Alio iterùm prælio, in quo Præfectum legionis noſtræ contigit cadere, & aquilam venire in hoſtium poteſtatem, ego pariter pugnans & aquilam ſeruaui, & Præfectum eripui. qui gratiam mihi auxilij eius referens, ducatum legionis ceßit, & aquilam dedit.* Hîc verti στρατοπεδάρχην τοῦ τάγματος, *Tribunum qui caſtris & legioni præerat,* video: ſed *Primopilum* intellegi veriſſimum eſt, nec aliud, quàm *Primopilatum*, ipſam στρατοπεδαρχίαν, de quâ infrà addit. Argumentum certum, quòd nihil horum in Tribunum conuenit, omnia in Primopilum. quòd *Dux legionis*, quòd *Aquilam cuſtodierit.* Nam cùm alij Centuriones ſua ſigna quiſque adſiſterent & tuerentur, hic totius legionis aquilam: quod etiam in Vegetio clarè. *Centurio*, inquit, *Primipili non ſolùm aquilæ præerat, ſed etiam quattuor centurias in primâ acie gubernabat.* De aquilâ, bene & ad vetuſtum morem: de quatuor centuriis, ad nouitium. atque iſte noſter non niſi vni præfuit, & ſuæ. Ad eumdem morem Valerius: *Aquilarum altera vix conuelli à Primipilo potuit.* Indicat ita præfuiſſe, vt etiam ſub iter ipſe euelleret refixam, & Signifero ſuo in manum daret. Quin etiam in ipsâ acie adſiſtebat, & tuebatur. Dionyſiana illa ſuprà hoc oſtendunt, tum iſtud Taciti: *Ipſam aquilam Atilius Verus primi pili Centurio, multâ cum cæde hoſtium, & ad extremum moriens ſeruauerat.* Quia igitur aquila in Primopili tutelâ, & ei velut aſſignata; inde manauit, vt Aquila pro ipſo illo munere & Primopilatu vſurparetur. A Plinio: *Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas.* Id verò eſt, vitis inſigne Centurionatus, & ea per tardas promotiones & adſcenſus tandem perducit ad Primopili aquilam. Et velim inibi *lætas*, quàm *lentas aquilas*: tum quia de lentis ordinibus iam dictum, tum etiam quia re lætæ ipsâ & lætificantes, ob *præmia*, vt loquitur, *opima.* Non enim dignitas ſolùm, ſed opes adiunctæ; ideoque *locupletem aquilam* hoc ſenſu, mihi quidem, Iuuenalis dicit:

Vt locupletem aquilam tibi ſexageſimus annus
Adferat. ——

Oſtendit, quod Plinius, tardum eſſe Primopilatum, & poſt gradatim ordines (ſi morem ſpectes, & niſi virtus perrumpat) decurſos: ſed tamen

Aquila præfi.
Lib. x.
Vera ſententia Dionyſij expreſſa.
Lib. II. cap. VIII.
Lib. I. cap. VI.
III. Hiſt.
Aquila de Primopilatu.
Lib. XIIII. cap. I.
Plinius explicatus.
Sat. XI: II.
Item Iuuenalis.

præmiis inſignem. Mihi, inquam, poëta & meis auribus hoc ſonat: Scholiaſtæ veteri aliter, qui de Signifero hoc accepit. Atqui nec illa tanta dignitas, nec tam in quæſtu De iſtâ, etiam Martialis:

Lib. I.

Grata Pudens meriti tulerit cùm præmia pili.

Pecunia Primopilis. Lib. XXIIII De adim. legat. Cap. XLIII

Quæ præmia? in pecuniâ primum, quam certam iis definiuit Auguſtus; & quam Papinianus tetigit: *Pater filiam ex ratione commodorum primi pili trecentos aureos accipere voluit.* Ad quam & Suetonius adſpexit, cùm ſcribit Caligulam, per improbam auaritiam, *pleriſque Centurionum maturis iam, & intra pauciſſimos quàm conſummaturi eſſent dies, primos pilos ademiſſe, cauſſatum ſenium cuiuſque & imbecillitatem* Scilicet præmia magna Primipilorum vel ex eo colligas, quòd gregariis etiam militibus

* Ad I Annal. Tacit. *Dignitas equeſtris.*

ſatis ingens ſumma definita: de quâ * alibi dictum. Pecunia igitur primùm, fortaſſe pro cenſu equeſtri: certè adiunctus is honos, & pro equite erant, qui Primopilatu functi. Martialis:

Soſpite me ſoſpes Latias reueheris ad vrbes,
Et referes pili præmia clarus eques.

Ouidius de æmulo ſuo in amore:

III. Amor. eleg. VIII.

Ecce recens diues parto per vulnera cenſu,
Præfertur nobis ſanguine factus eques.

Rem, ait, indignam, quòd mea puella præponit mihi ſtirpe equiti hunc nouitium à militiâ factum. Itaque de eodem:

Laua manus, cui nunc ſerum malè conuenit aurum,
Scuta tulit.

Oſtendit equitem ab inſigni & anulo aureo. Denique clariſſimè ad primum pilum hæc refert, cum indignatiunculâ:

Diſcite, qui ſapitis, non hæc quæ ſcimus inertes,
Sed trepidas acies & fera bella ſequi.
Próque bono verſu primum deducite pilum.

* quid excitas lacrimã dormientẽ? Phocyll.

AVD. Interpello. & bonâ fide, an non hodie, cum poëtâ, hoc liceat? quando nullus honos artibus, à quibus verus omnis honos. Nam ſine iis quæ fama diuturna? LIPS. Omitte. —— * Τί δάκρυον ἄϊδον ἐγείρεις; Tale æuum eſt, & memento Καιρῷ λατρεύειν, μήτ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισιν: *Temporibus ſeruire, nec aduerſarier Auſtris.* Deus eſt qui hæc dirigit, alibi alia excitat aut deprimit, bona, mala, vt ei viſum. Quis legem dabit? tu querelæ tuæ, ſi ſapis, & ego ſermoni huic ne euagetur. Habes de Primopilatu, eiusque honore aut commodis: ad quæ Suidas etiam adſpexit:

Primopilarius quis.

Πριμοπιλάριος, τὸ μεῖζον ἀξίωμα τῶν στρατιωτῶν ἔχων παρὰ ῥωμαίοις: *Primopilarius, maximam inter milites dignitatem habens apud Romanos.* Cetera benè; ſed non in ipsâ voce, confundit enim *Primopilarem*, cũ *Primopilo*: id eſt qui habuit dignitatem, & qui habet. Nam certum eſt Romano vſu dici Primopilares qui fuerunt, vt *Conſulares*, & tales. Tacitus circum-

XIII. Ann. *Alij Primopili poſtea.*

ſcribit: *P. Aclium primi pili honore perfunctum.* Sunt & in vtroque legum Codice (Iuſtiniani & Theodoſij) Primopili: ſed, ne erres, diuerſi ab iſtis. Illo æuo (ſic pleraque mutant) miniſterium magis fuit, quàm honor:

nor: & ſic dicti *qui ad paſcendos milites ſollenniter ad limitem deſtinantur.* Ita in Theodoſiano leges, & ibidem *paſtum primipili.* Facitne quod in lapide veteri: LEGIONEM. PAVIT? Sed quia olim quiddam eximium, petitum ambitioſè & repetitum. Atque adeò Tribuni ipſi, poſtquàm defuncti, capiebant. Liuius: *Additum legi, nequis vbi Tribunus militum fuiſſet, poſteà ordinum ductor eſſet. id propter P. Salonium, qui alternis propè annis & Tribunus militum & primus Centurio erat, quem nunc Primi pili appellant.* Lex igitur iterare vetuit, ſed poſt Tribunatum: aliter, nihil obſtitit. Ita in Liuio *Sp. Liguſtinus, quater primum pilum duxiſſe* gloriatur: atque inibi quintùm ducit. In Valerio: *Cornelius virtutis nomine quater honore primi pili ab Imperatoribus donatur.* Denique in Liuio: *Septimùm primum pilum iam Tullius ducit.* Septimùm, dico, vt iterationē tantùm, non numerum deſignet: etſi alij aliter, & volunt *ſecundum Primumpilum, Tertium,* & deinceps dici: qui totum ſcilicet ordinem non *Pilum,* ſed *Primumpilum* appellant. Alius viderit. ego me credo liquidum hoc ſatis è turbido de Centurionibus reddidiſſe: ſiquid minùs tamen depuraui, poſce. AVD. Tu verò non clarè ſolùm omnia, ſed præclarè. Quem te dicam? totum Memoriæ dolium exhauſiſſe mihi videris. LIPS. Eâ bonâ fuiſſe me, ad audientium admirationem, non nego: ſed anni & morbi hæc talia deprædantur. Tu de re, ſiquid voles, non de me. AVD. Approbè omnia, meo quidem ſenſu. Requiſiui tamen inter exempla de Triarijs, *Secundum* aut *Tertium pilum*, aut tale: nec dediſti. LIPS. Vt rem tibi dicam, non repperi, & in eâ enunciatione hæſito. Probabile tamen eſt fuiſſe, ſic vt dicis, *Primum, Secundum pilum,* ab exemplo ordinum aliorum. Eſt quidem in Vegetio *Triarius prior,* & vidi qui pariter vellet *Triarium ſecundum,* & *tertium:* ô quàm vanè! Nam Vegetius (ipſum vide) longè hoc in aliam mentem: & totus hic ordo tunc alius, vt aliâs docebo.

Lib. VIII. Tit. IIII. l. VI. & VIII — *Qui militē paſcunt.* — *Olim iteratus hic honos.* — Lib. VII. — Lib. XLII. — Lib. VI. cap. I. — Lib. VII.

DIALOG. IX.

De Tribunis militum. eorum electio. item diſcrimina, munia, inſignia.

PROXIMOS à Centurionibus Tribunos pono, quia vt illi Manipulis, ſic iſti legioni toti præfuerunt. Toti dico: nec enim certæ eius parti. Ne moueat, quod Græci χιλιάρχας, id eſt *Millenarios duces* paſſim vocant: à ſimilitudine aliquâ eſt, non à veritate. Nam quia in Macedonum Græcorumque exercitu, ſupra Centuriones Millenarij iſti erant: ideò traduxerunt ad Romanam militiam, etſi cauſſa nominis non reſpondet. Illi ipſi Chiliarchæ apud Macedonas quando cœperint, Q. Curtius exponit. Sub Alexandro id fuit. *Singulis millibus peditum,* ait, *præfuturi erant, Chiliarchas vocabant. tunc primùm in hunc numerum copiis diſtributis. Namque anteà quingenariæ cohortes fuerant, neque fortitudinis præmia ceſſerant.* Ita lego, *ceſſerant,* non *geſſerant* vt vulgò: quoniam adſignificat Chiliarchias iſtas dari ex virtute cœptas, anteà non factum.

Tribuni cur Chiliarchæ. — *Iſti in Macedonum exercitu.* — Lib. V. — *Curtius obiter correctus.*

Diſtributio autem talis in legione Romanâ nulla fuit, ſiue Genera videas, ſiue Cohortes. Illa quattuor tantùm, iſtæ decem: at Tribuni ſex fuerunt: quomodo aptes? Sed enim legio poſteà ſex millia habuit. Scimus: ſed hoc manet, per millenarios numquam diſtributam. Tamen ecce & Latini Græcos imitantur, & Varro Atacinus in pulcherrimo carmine præfatur:

At nos congeries obnubit turbida rerum,
Ferrataq; premunt milleno milite curæ.

Potuit aſpectus tamen eſſe ad ſex illa millia, non nego, cùm & Tribuni ſex eſſent. Sed imperium tamen commune. & benè Horatius:

Quod mihi paruerit legio Romana Tribuno.

Tribuni vnde. *IIII. de L. L.* *In Varr.*

Benè totam legionem ſibi vindicat, quia bini & bini imperabant ei per vices. Apud Latinos nomen iis à tribu: *quòd*, vt Varro ait, *terni è tribus tribubus Ramnium, Lucerum, Tatium olim ad exercitum mittebantur.* Quod non valet (Turnebo viſum) ternos è quaque tribu captos: non: ſed è tribus. Nam initiò hic numerus, qui vnà cum legione poſteà auxit. Creauit autem eos primò Romulus: eiuſque exemplo reges & conſules, vt opinor, donec & populus in hunc honorem ius ac ſuffragium ſibi ſumpſit. Id factum ex Liuio colligimus circa annum vrbis *trecenteſimum nonageſimum tertium. Cùm placuiſſet*, ait Liuius, *eo anno Tribunoſmilitum ad legiones ſuffragio fieri (nam & anteà, ſicut nunc quos Ruffulos vocant, Imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locum Manilius tenuit.*

A populo quando primùm. *Lib. VII.*

Quibus verbis vltimis non ille ſenſus, quaſi duodecim tantùm Tribuni tunc creati in legiones quattuor, eorumque partem mediam populus creauerit: non aſſentior erudito Sigonio ſic cenſenti: ſed quòd è locis viginti quattuor ſex tantùm, exigua quædam pars populo deciſa. Ipſe Liuius hoc addocet, cùm poſt annos paullò plus centum (hoc eſt, anno CCCCXLIIII) iterùm mutatum narrat, atq; ait: *Duo imperia eo anno dari cœpta per populum, vtraque ad rem militarem pertinentia. vnum, vt Tribuni ſenideni in quattuor legiones à populo crearentur, quæ anteà perquàm paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum & Conſulum ferè fuerant beneficia.* Scribit populum anteà *perquàm paucos locos* habuiſſe: non ergo dimidios, vt voluit ille. Et abſurdum etiam ſit, legionem tunc quæ ſupra quattuor mille, non niſi tres Tribunos habuiſſe: aut ſi ita, Liuium de augmento pòſt non tradidiſſe. Nam quòd idem ille hìc indicari augmentum cenſet, clarè aliud eſt: nec auctum Tribunos eunt, ſed populi loca. Itaque anteà pars quarta relicta populo, id eſt ſeni: nunc pars tertia Conſulibus, & ſenoſdenos ipſe ſibi ſumpſit. Multos annos ita manſit, donec minùs idonei paullatim creati à populo, per ambitum & gratiam, vt ſolet. Igitur bello Perſei Macedonico, cùm id in metu, *Conſules*, ait Liuius, *ad populum ex SC. tulerunt, ne Tribunimilitum eo anno ſuffragiis crearentur, ſed Conſulum Prætorúmque in iis faciendis ius arbitriúmque eſſet.* Sed non id diuturnum; populus ius repetiit, & illo ipſo bello (idem auctor) *Tribunoſmilitum non permiſſum vt Conſules facerent, populus creauit.*

Excluſus populus. *Lib. XLII.* *Mox admiſſus.* *Lib. XLIII.*

creauit. Itaque variabant & alternabant, donec *Senatus decreuit* (Liuij etiam verba) *vt in octo legiones parem numerum Tribunorum Conſules & populus crearent.* Æqualis hæc partitio, & nunquid in poſterum firma? crediderim. Certè vtrumque genus Polybius noſter ſuprà agnouit, cùm Tribunos in legiones diuidit *eo ordine quo à populo ſiue ab Imperatoribus ſunt facti.* Præmittit *à populo*: & monui illos quoque habitos digniores. Feſtus etiam de his vtriſque: *Rufuli appellabantur Tribunimilitum à Conſule facti, non à populo: de quorum iure quòd Rutilius Rufus legem tulerat, Rufuli ac pòſt Rutili ſunt appellati.* Contrà videatur verius: *Rutili, ac pòſt Rufuli.* Nam Aſconij etiam æuo Rufuli vulgò dicti. Ille in Verrino Commentario: *Tribunorum militarium duo ſunt genera. primum eorum qui Rufuli dicuntur: hi in exercitu creari ſolent. Alij ſunt Comitiati, qui Romæ comitiis deſignantur.* Itáne *in exercitu?* Atqui Romæ dilectum Conſules habebant, & ante eum Tribunos oportuit fuiſſe deſignatos. Verè hoc ex Polybio: ſed ſciendum Aſconij, imò Ciceronis æuo, aliter fuiſſe. Perpetuæ iam legiones, nec annuo dilectu vltrà opus, niſi fortè in ſupplementa: ita Prętores aut Conſules, aut qui pro iis, creabant in prouinciis ſæpe. Nam & iſti in annos mutabantur. Sic à Cicerone, cùm in Ciliciâ Proconſul iam eſſet, *Scaptius Tribunatum accipit.* Ipſe ad Cæſarem in Galliam ſcribens, *Trebatio neque Tribunatum neque Præfecturam, ſed beniuolentiam petiſ.* Plura exempla: ſicut & iiſipſis temporibus creationis à populo, quæ ſemper honeſta. Cato per illum, vt Plutarchus in eius vitâ: *Martius à populo petiit*, vt Salluſtius: ipſi Cæſari *primus hic Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit*, vt Tranquillus ſcripſit. A quibus creati, vides: ſed qui creati? Duplex genus, Equites & Plebeij. Plures ex Equitibus, vt in Polybio dictum. Atque ideò Cæſar, cùm *Præfectos Tribunóſque militum ad ſe miſſos*, maritimæ ciuitates in cuſtodiâ habuiſſent: mox inter cauſſas belli recenſet, *iniurias retentorum equitum Romanorum.* Equites clarè appellat. Idem alibi: *Centuriones ampliorísque ordinis equites Rom. in tribunitium reſtituit honorem*: de his qui ab Afranio ad ſe tranſiſſent. Vbi Torrentij Antiſtitis fidus liber ſine copulâ habet, *amplioris ordinis.* Credo verius fore: *Centuriones ampliori ordini, equites R. in Trib.* vt pro conditione & genere velit quoſque promotos: Centuriones ad altiores ordines, Equites ad Tribunatum. Ita autem iſti ex Equitibus, vt etiam Senatores non rarò ſint electi: præſertim grauiore bello. Liuius: *Duo Conſulares Tribunimilitum cum eo miſſi.* Apud eundem Senatus decernit, *creari neminem Tribunum eo anno, niſi qui magiſtratum geſſiſſet.* Scilicet vt experientiores bellorum eſſent, & æui iudiciique magis maturi. Sed id rarum: alioqui contrà, gradus hic ad Senatorium ordinem erat. Seneca hac mente: *Quàm multos ſplendidiſsimè natos, Senatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit?* de Tribunis captis aut cæſis in clade Varianâ. Sic Dionis epitome in Domitiano: Ιούλιος Καλουάςεος χιλιαρχηκὼς ἐς βουλείας ἐλπίδα: *Iulius Calvaſter, qui Tribunus fuerat in ſpem Senatoriæ dignitatis.* Hoc fine Augu-

Lib. XL IIII

Duplex genus Tribunorum.

Lib. II.

Aſconius illuſtratus.

Tribuni in prouinciis facti.

Ad Att. lib. VI.

Ad Famil.

Cap. V.

Tribuni ex equite.

III. Gallic.

II. Ciuil.

Diuinatiuncula in Cæſare.

Tribuni è Senatoriis.

Lib. XLII.

Epiſt. XLVII

Suet.cap. XXXVIII. ſtus, *Senatorum liberis protinus à virili togâ latum clauum induere permiſit, militiámque auſpicantibus non Tribunatum modò legionum, ſed & Præfecturas alarum dedit.* Atque hinc illo æuo aliud diſcrimen Tribunorum ſubortum, vt quidam *Laticlauij*, quidam *Anguſticlauij* eſſent: illi qui ex Senatu, iſti qui ex equite nati. Vbique in libris & lapidibus occurrent. *Laticlauij Tribuni:* TRIBVNI LATICLAVII: atque eos Statius intellexit,

In Silu. *Quem deceat clari præſtantior ordo Tribuni.*

Cap. I. Præſtantior ordo, eſt iſte. At de Anguſticlauio Suetonius Othone: *Interfuit huic bello Suetonius Lenis, tertiadecimæ legionis Tribunus Anguſticlauius.* Vtrumque genus ambitioſè petitum & datum: & quò pluribus gratificari poſſent, factum Semeſtre. Plinius: *Hunc ego rogo Semeſtri Tribunatu ſplendidiorem & auunculo ſuo & ſibi facias.* Iuuenalis: Lib. IIII. Epiſt. *Semeſtres.*

Sat. VII. *Ille & militiæ multis largitur honorem,*
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

Iuuenalis lux. De Paride ſermo, qui gratioſus apud Domitianum tales hos Tribunatus impetrabat. Ipſe explicat:

Præfectos Pelopeia facit, Philomela Tribunos.

Et appellat ſcitè *Semeſtre aurum*, quia anulo etiam aureo Tribuni vtebantur, quod Appianus in Punicis notauit. Ita ego hunc locum interpretor. quid ego? Scholiaſtes vetus in vitâ Iuuenalis ſcribit: *Satyram non abſurdè compoſuit in Paridem Pantomimum poëtámque Claudij Neronis, eius Semeſtribus militiolis tumentem.* Sic appellat iſtas Præfecturas & Tribunatus, à temporis ſcilicet modo. Suetonij locus eſt, in quo ego nihil Claud. cap. XXV. verear verbi hoc reponere: *Equeſtres militias ita ordinauit, vt poſt Cohortem, Alam; poſt Alam, Tribunatum legionis daret.* Quid? Præfectura Cohortis, & Tribunatus, *equeſtres militiæ* ſunt? nemo dixerit. niſi fortè eo *Suetonij ſet correctio.* ſenſu, vt equitum tunc propria hæc promotio & militia, atque in curiam gradus. Quod haud reiecerim, & Cæſaris, Senecæ ſuprà, ſed & Taciti loca ſunt quæ eò ducant. Tamen coniecturæ etiam noſtræ ſua ratio eſt, *Tribuni cohortium.* & *Semeſtres militiæ* approbæ in hanc mentem. Reperio & *Tribunos cohortium* dici, vt in Cæſare: *Conſenſiſſe Gaditanos cum Tribunis cohortium:* II. Ciuil. an quia ſic in præſidia miſſis aut ſparſis Tribuni præerant? an mutatum aliquid poſt Polybium in numero Tribunorum? quod haud abſonum ſit, & Sociis iam admiſſis in legiones, aucti fortaſſe pro numero cohortium Tribuni. Sanè Scholiaſtes vetus illud Iuuenalis — *curam ſperare* Sat. I. *cohortis*, explicat *Tribunatum militum*: & in Plinij Epiſtolis eſt, *Tribunus* Lib. III. *cohortis ſub Claſſico fuerat.* Et in ſacrâ Domini hiſtoriâ, apud Iohannem: *Cohors ergo, & Tribunus, & miniſtri.* Et in Principum actis crebrò leges, *Tribunos Maurorum, Aſſyriorum, Vocontiorum,* ſociarumque gẽtium: etſi illi legionum ſemper honeſtiores. Ideò in epiſtolâ Valeriani, apud Vo- *Tribuni caſtrorum.* piſcũ: *Hoſpitia eidem vt Tribunis legionum præbebis.* Velleius Paterculus *functum ſe Tribunatu caſtrorum* cùm ſcribit, an non hunc Tribunatum militum intellegit? ſed ideò ſic agnominat, vt à Plebeio & Vrbis diſtinguat. Niſi quis accipit de *Præfecturâ caſtrorum*, quod munus ſcimus

tunc

tunc fuiſſe. Sanè *Tribunatus* vox laxâ notione vſurpari cœpta, & in variam adminiſtrationem aut præfecturam. vt *Tribunus ſtabuli, fabricæ, voluptatum*, & plura in æuo inferiore lecta tibi aut legenda. At tu Tribunos iam pernoſti, ſi Munia breuiter addam & Ornamenta. Munia ſunt Ius dicere. Liuius: *Tribunos & iura reddere in principiis ſinebant, & ſignum ab eis petebant.* Iſidorus: *Tribuni vocati, quòd militibus ſiue plebibus iura tribuunt.* Complectitur vtroſque, & militum, & plebis. Tertullianus alludit, dum quærit: an militia Chriſtiano conueniat *etiam caligata vel inferior, cui non ſit neceſſitas immolationum, vel capitalium iudiciorum.* Oſtendit Tribunos atque iſtos altiores gradus etiam de capite cognouiſſe: quod verum eſſe in Polybij de Caſtris cognoſces. Secundò, Signum excubiis dant, Vigilias curant, munitiones, exercitia: atque alia in tempore dicenda.

Munia & officia Tribunorum. Lib. xxv. ii. Lib. ix. De Idolol. cap. xix.

Ornamenta ſunt, Anulus aureus, quo ceteros milites non fas vti. Appianus: χρυσοφοροῦσι τῶν στρατευομένων οἱ χιλίαρχοι, τῶν ὑπ' ἐλάττονων σιδηροφορούντων: *Aureos ferunt anulos inter militantes Tribuni, cùm alij inferiores ferreos geſtant.* Quid ais Appiane? etiámne equites non geſtant? Atqui notiſſima hiſtoria eſt de modiis anulorum à Magone in curiâ Carthaginenſium excuſſis, quos niſi equiti etiam detraxerint, vnde ea copia? Imò verò illi geſtarunt: nec negat Appianus, cuius dictio non niſi ad pedites producenda. Equites autem pari pænè loco & dignitate cum Tribunis. Hoc diſcrimen tamen ſuſtulit diu pòſt Seuerus Imp. qui inter alia militibus indulſit καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι, *etiam aureis anulis vti.* Herodianus in ipſo. Fortaſſe & inſigne alterum in veſte, quam ſplendidiorem paullo geſſiſſe vero aſſimile eſt. ſicut & Centuriones ipſos. Liuius certè de Tribuno militum Decio: *Hæc omnia ſagulo gregali amictus, Centurionibus item manipularium militum habitu ductis, ne ducem circumire hoſtes notarent, perluſtrauit.* In Appiano eſt, Octauianum Cæſarem *veſtes prætextas, & Senatoriam dignitatem in patriâ ſuâ cuique, obtuliſſe Tribunis & Centurionibus*, præmiorum loco. Τοῖς, inquit, λοχαγοῖς καὶ χιλιάρχοις περιπορφύρους ἐσθῆτας καὶ βουλευτικὴν ἐν ταῖς πατρίσιν ἀξίωσιν. Sed hoc per bella ciuilia, cùm omnia immodica, & pleraque iniuſta. De more, ſub Auguſto & deinceps, tunica laticlaui fuit Tribunis, iis qui Senatorij gradus aut ſtirpis eſſent. Nec aliud, niſi quod poſteà *Apparitores* etiam reperio, ſed ab Alexandro Principe ſublatos. De quo Lampridius: *Apparitores nullos eſſe paſſus eſt. Tribunis aut Ducibus, niſi milites anteire nolait: iuſſitque vt ante Tribunum quattuor milites ambularent, ante Legatum decem.* Duces ibi Legati, quod ipſe explicat: & ego iamnunc tangam. Ad hos enim eo.

Inſigne eorum. In Punic. Lib. vii. v. Ciuil.

DIALOG. X.

Sociorum Duces & Præfecti.

DEDI Proprios legioni duces, ſed in Ciues, Peditesque tantùm: Equites & Socij ſuperſunt, quos vnâ operâ nunc abſoluam. Diuiſi

per

per ſe, fateor: ſed quia pauca de vtriſque dicenda, tractatione coniungam. De Equitibus, tu iſtæc in Polybio lege:

POLYB. Παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα διεῖλον. ἐξ ἑκάστης δὲ τρεῖς προκρίνουσιν ἰλάρχας. οὗτοι δ' αὐτοὶ τρεῖς προσέλαβον οὐραγούς. ὁ μὲν οὖν πρῶτος αἱρεθεὶς ἰλάρχης ἡγεῖται τῆς ἴλης. οἱ δὲ δύο δεκαδάρχων ἔχουσι τάξιν. καλοῦνται δὲ πάντες δεκουρίωνες. μὴ παρόντος δὲ τοῦ πρώτου, πάλιν ὁ δεύτερος ἰλάρχου λαμβάνει τάξιν.

Equites ſimiliter in turmas diuiſerunt decem. Ex vnaquáque tres ſumunt futuros duces. Iſtiipſi tres adſumunt Vragos, ſiue Tergiductores. Qui igitur primus electus eſt, imperat toti turmæ: reliqui duo Decurionũ locum tenent, atque adeò omnes Decuriones appellantur. Cùm primus autem non adeſt, ſecundus Præfecti turmæ locũ adſumit.

Pauca omnino hîc dicenda, & tota res clara. Ait:

„ *Tres ſumunt duces.*] Sunt igitur triginta in decem Turmis: & dignum obſeruatu eſt, quòd Turmas cum Cohortibus componunt & numero æquant: Decurias cum Manipulis. Duces igitur etiam totidem: niſi hoc diſcrimine, quòd vna turma vnum, non geminos, vt Manipulus habet. Quid autem opus geminare inter tam paucos? præſertim, cùm, vt addit,

Tot Turmæ quot cohortes: Decuriæ quot Manipuli.

„ *Iſtiipſi tres adſumant Vragos.*] Vel hinc liquere poteſt, rectè nos de Optionibus ſuprà in Centurionibus affirmaſſe. Nam quos eâdem voce hic vocat *Vragos*, non eſt alios accipere quàm *Optiones.* Varro: *Primi ſingularum decuriarum Decuriones dicti, qui ab eo in ſingulis turmis ſunt etiamnunc terni. Quos hi primò adminiſtros ſibi adoptabant, Optiones vocari cœpti, quos nunc propter ambitionem Tribuni faciunt.* Attende & examina. *Terni*, inquit, *Decuriones in ſingulis Turmis*: idem hîc Polybius. *Ij*, addit, *primò adminiſtros ſibi adoptabant, Optiones*: ſunt palàm iſti Vragi. Nam & Polybius ait, quòd ipſi ſibi eos legebant. Sed Varro hoc amplius notat, immutatum poſteà eſſe, & Tribunos militum Optionatus iam iſtos dediſſe. Idque *propter ambitionem*, inquit: quia honos ſcilicet in eo & præmium. quod *M. Cato in eâ quam habuit apud equites* ſcripſit, apud Feſtum: *Maiores ſeorſum atque diuerſum pretium parauere bonis atque ſtrenuis, Decurionatus, Optionatus, Haſtas donaticas, aliósque honores.* Titulus ipſe Orationis ad equites eſt, & res tota.

Optiones in equitibus.

IIII. de L.L.

Optionatus, ipſum munus.

„ *Qui primus electus eſt, imperat toti turmæ.*] An igitur alio & Præfecti nomine

nomine dictus? negat ſtatim Polybius, & omnes Decuriones ait appellatos. Etiam Vegetius: *Turma qui praeſt, Decurio nominatur. Vt enim centum pedites ab vno Centurione, ſic triginta duo equites ab vno Decurione ſub vno vexillo reguntur.* Vbi tamen notandum, mutatum iam in numero, nec tres ſed vnum fuiſſe, nomine tamen priſco. Nam vt illa ætas Manipulos in pedite ſuſtulit, ſic etiam Decurias in equite neglexit. Amplius ait *ſub vno vexillo.* Ergo quæque Turma vnum ſignum: non etiam quæque Decuria aut dux, vt in pedite factum. Nota, quia Polybius non dixit.

Decurio etiam Turma. *Lib. II. cap. XIIII.*

„ *Cùm primus autem non adeſt, ſecundus.*] Idem eſt, quod in Centurionibus. Sed hoc quæro & velim ſcire, an in ipſis Turmis non etiam ordo? vt alia prima fuerit, alia ſecunda, ſic deinceps? neceſſum hoc eſt. Et ſi fuit, an non inter Decuriones ipſos? vt digniſſimus ſit, qui primæ, & ſic reliquis, vt in Centurionum ſerie? id quoque opinor: non dictum tamen, quia à ſe videbatur notum.

Ordo in Turmis. *Et Decurionibus.*

„ *Præfecti turmæ.*] Ne te vox fallat, non exiſtimo Latinis ſic dictum. Reddidi quod in Græco eſt, ἰλάρχης: quâ voce aliquoties hic vtitur, & reliquos etiam duos ſic appellat. At Romani in ſuis Turmis non agnouerunt niſi Decuriones. Quid Socij? liquidò neſcio: neque adfirmem an habuerint diuiſiones iſtas tam varias in vnâ Turmâ. Præfectos habuiſſe, hoc nunc memini legere. vt in Floro: *Frentanæ Turmæ Præfectus Obſidius.* Si tamen & Decuriones ſuos; quia Turmæ maiores, plures ſcilicet in vnâ Decuriâ. Hæc de Ciuibus. in Sociis nihil inuenio diſtinctè, præter hoc in Polybio. Tu lege:

Præfecti Turmæ. *Lib. I. cap. XVIII.*

Ἀθροισθέντων δὲ καὶ τῶν συμμάχων ὁμοῦ τοῖς ῥωμαίοις, τὴν μὲν οἰκονομίαν καὶ τὸν χειρισμὸν ποιοῦνται, τούτων αὐτῶν οἱ καθεσαμένοι μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἄρχοντες, προσαγορευόμενοι δὲ πραιφέκτοι, δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες.

Iunctis congregatiſque ſociis vnà cum Romanis, horum quidem ordinationem & gubernationem habent à Conſulibus conſtituti duces, qui Præfecti appellantur, duodecim numero.

POLYB.

„ *Iunctis congregatiſque ſociis vnà cum Romanis.*] Iis videlicet ſociis, qui iungi duabus legionibus & vni Conſuli debebant.

„ *Horum quidem ordinationem.*] Spectat eò, vt velit diſpoſitos per cohortes, centurias, diſcretoſque eſſe nutu Præfectorum, ſicut ciues Tribunorum. Sed & iidem minores duces, id eſt Centuriones & Turmarum Præfectos videntur deſignaſſe.

Præfecti ordinant ſocios.

„ *A Conſulibus conſtituti.*] Hoc valde ad rem Romanam & ſecurita-

A Conſulibus Præfecti.

tem pertinet, vt arbitrio Conſulum facti præcipui duces. Ideò non placet quod Laſcaris vertit, *Conſtituti à ſocijs Principes*: inductus verbis, opinor, quæ * ſuprà aliter explicaui. Ego verò malo ipſos Conſules, & mecum Polybius: ad Græca appello. Hoc, vt dixi, è re, contra omnem motum aut rebellionem; vt ſociis duces Romani dederint, non alios ſcilicet aut animorum plenos, ſuſpectos, aut parum fideliter Romanos.

*Lib. I. Dial. VII.

Varij Præfecti. „ *Qui Præfecti appellantur.*] Paſſim leges, atque etiam Præfectos Alarum aut cohortium, ſed qui diuerſi ab iſtis. Nam hi noſtri, vt numero, ſic iure & poteſtate Tribunis pares, & qui eadem omnia in Socios vſurpabant, quæ iſti in ciues. Ipſos Præfectos Cohortium puto inferioris æui eſſe, cùm ſociis in ciues receptis Auxilia inſtituta. De Alis ambigo, an olim habuerint: ſub Auguſto quidem, de quo Suetonius: *Militiam auſpicantibus non Tribunatum modò legionum, ſed & Præfecturas Alarum dedit, ac nequis expers caſtrorum eſſet, binos plerumque Laticlauios præpoſuit ſingulis Alis.*

Cap. XXXVIII.

DIALOG. XI.

De Legatis, qui Imperatoribus attributi.

COMMVNES nunc duces profero, qui non huic aut illi parti, ſed omnibus copiis præfecti. Talium duo genera, Legati & Imperatores. De Legatis, vetus eſt: etſi non tam ad imperandum primò inſtituti aut miſſi, quàm ad conſulendum. Miſſi dico. quia hinc videtur ipſum nomen, quod Senatus quoſdam è primoribus in caſtra & ad Ducem legabat, militiæ gnaros, quorum operâ & conſilio vteretur. Dionyſius largiter explicat de L. Siccio, quem Decemuiri ex vrbe hoc prætextu & titulo miſerunt in caſtra, fraude illic, vt putabant, tollendum. Dederunt autem ei, vt inquit, ἐξουσίαν πρεσβευτικὴν, *poteſtatem Legati*. tum ſubiungit: Ἔστι δὲ πάντων τιμιώτατόν τε καὶ ἱερώτατον ὁ πρεσβευτὴς παρὰ Ῥωμαίοις, ἐξουσίαν μὲν ἄρχοντος ἔχων καὶ δύναμιν, ἀσυλίαν δὲ καὶ σεβασμὸν ἱερέως: *Eſt autem omnium res honoratiſſima & ſacerrima apud Romanos, Legatus. vim quidem ac poteſtatem Imperatoris habens, ſanctitudinem verò & venerationem ſacerdotis.* Vides nomen explicari: quod etiam Græci veteres ita ſeruant. Dionyſius hic πρεσβευτάς: Polybius ante eum ſemper, & cum additione interdum πρεσβευτὰς καὶ συμβούλους, *Legatos & Conſiliarios*, muneri ſcilicet eorum explicando. Iam olim in re Romanâ fuerunt, & quidem ſuprà Tribunos. Liuius: *Concurrunt ad eum* (Appium Conſulem) *Legati Tribunique monentes.* Idem: *Dictator Mamercus Aemilius Legatos ſe ſequi iuſſit Quinctium Capitolinum & Fabium Vibulanum.* Vbi de ratione conſtituendi etiam notes, & videntur ipſi Duces elegiſſe. Hic de Dictatore, de Conſulibus Salluſtius: *Calpurnius Conſul, parato exercitu, legat ſibi homines nobiles.* Cicero ad Atticum: *Dolabella me ſibi legauit.* & alibi exempla. Imò verò proprium hoc Conſulum fuiſſe dixeris, & eos Prætoribus quoque Legatos nominaſſe. Polybij verba eò ducunt, in Fragmen-

Legati vnde dicti. Cauſa & inſtitutio.

Lib. XI.

Vetus ea res.

Lib. II.

Lib. IIII.

Quis elegerit? Cõſules ipſi.

In Iug.

Fragmento belli Hiſpanienſis. vbi narrat *tantum fuiſſe eius terrorem,ob* Περὶ
ferociam gentis & diſcrimina, ὥστε μήτε χιλιάρχους προσπορεύεσθαι πρὸς πρεσβ.
τὴν ἀρχὴν τοὺς ἱκανούς, μήτε τοὺς εἰσφερομένους ὑπὸ τῶν ὑπάτων πρεσβευ- CXLI.
τὰς ὑπακούειν, οὓς ἔδει πορεύεσθαι μετὰ τοῦ στρατηγοῦ: *Vt nec Tribuni ſa-*
tis multi prodirent ad magiſtratum capiendum, neque nominati à Conſu-
libus Legati obedirent,quos oportebat cum Prætore ire. Quod tamen ita *Sed fere*
verum cenſeo, vt conſilium conſenſuſque interuenerit Patrum. Li- *aut conſen-*
uius: *Senatus Cn. Seruilio Conſuli negotium dedit,vt is in Macedoniam* *ſu Patrum.* Lib. XLIV.
quos L. Aemilio videretur,legaret. Et Cicero in Vatinium, hoc maximè
ei obiicit,quod morem hunc violarit. *Audire de te cupio,quo tandem S.C.*
legatus ſis. Ne hoc quidem Senatui relinquebas,quod nemo vnquam ademit,
vt Legati ex eius ordinis auctoritate legarentur? Etſi reuera alij quoque
neglexerunt,& idem Cicero in Sextianâ: *Quos Legatos non modò nullo*
S.C.ſed etiam repugnante Senatu,tute tibi legaſti. Magna autem hæc di- *Eorum*
gnitas,vt Dionyſius expoſuit:& munus eorum conſulere,adminiſtrare, *munia.*
præeſſe,& vno verbo,vicariam operam Imperatori dare. Varro: *Legati*
qui publicè lecti (nota *publicè*: ergo à Patribus.) *quorum operá conſilioque*
vterentur peregrè magiſtratus, quiue nuncij Senatus ac populi eſſent. Eoſ-
dem Cicero appellauit,*nuncios pacis ac belli, curatores, interpretes, bellici* In Vatin.
conſilij auctores,miniſtros muneris prouincialis. Larga ergo poteſtas, ſed *Poteſtas re-*
tamen Imperatori deuincta,eique obnoxia. Cæſar: *aliæ ſunt Legati par-* *ſtricta.* III. Ciuil.
tes atque Imperatoris. alter omnia agere ad præſcriptum; alter liberè ad
ſummam rerum conſulere debet. Atque eâ re idem alibi ſcripſit, *Fidu-* II. Ciuil.
ciariam operam obtinere Legatum: ſcilicet quòd reuocetur, cùm vult is *Interdum*
qui dedit; propriam,& à ſe non habet. Cùm tamen habet,imperat,& *imperans.*
imperij inſignia etiam ſumit. Liuius de Pleminio Scipionis Legato: *Cum inſi-*
Sine reſpectu non maieſtatis modò, ſed etiam humanitatis, in Legatum *gnibus.* Lib. XXIX.
impetum,lictoribus priùs indignum in modum mulctatis,faciunt. Vides li-
ctores habuiſſe. Et Cicero de Verre Legato Dolabellæ Proconſulis: *In*
Achaiam ſumptu publico & legationis nomine, cum imperio & ſecuribus
miſſus eſt. Quod tamen obtinuiſſe modò cenſeo,cùm abſens Conſul aut
Proconſul,atque ipſe ſuſtineret eius vicem. De Numero eorum,parùm *Quot Le-*
certum eſt.plures paucioreſque fuerunt.vt Senatui viſum, & vt bellum *gati.*
aut res poſcebat. Plerumque tamen pro numero legionum adtributi. *Singuli fe-*
atque ita Polybius mox in re caſtrenſi, *duos* eos agnoſcit in legionibus *rè ſingulis*
binis;& ferè ſic obſeruabis. Sub Principibus quidem duo genera Lega- *legionibus.*
torum facta: *Conſulares*,& *Prætorij*. Quorum ille toti exercitui præeſſet; *Duplices*
iſti legionibus ſingulis:idque Auguſti inuento. Quaſi enim vnus ille iam *ſub Impe-*
Imperator eſſet,rem adminiſtrabat per Legatos: nec aliter dicebantur: *ratoribus.*
eoque nec triumphi ius habebant, cùm omnia gererent auſpiciis alie-
nis. In Tacito atque illis ſcriptoribus hoc perpetuum: in quibus crebrò
legas *Legatos Conſulares*, aut compendio *Conſulares*: itemque *Legatos*
prætorios,ſiue *Legionum*. A Dione tota res explicata oratione Mæcena- Lib. LII.
tis,& alibi.vocatque hos poſteriores ὑποστρατήγους καὶ ὑπάρχους, *Sub-præ-* & LIII.

Duces pro Legatis. *tores aut Sub-præfectos*: qui ipſi poſteà *Duces* Latinis dicti. Apud Suidam aliquis ſcriptor. Ἐρρύετο τὴν πόλιν ἔνδον ἐξεταζόμενος Φορτουνίων ὑποστρατηγὸς τῶν ἐπὶ τῆς μυσίας, οὓς δοῦκας καλοῦσι: *Liberauit urbem intus quæſitus Fortunio, Legatus copiarum Myſiæ, quos Duces appellant.*

DIALOG. XII.

De Imperatore ipſo: Ductu & Auſpiciis. Lictores, Paludamenta, Equi eius.

Imperator. AT ſupremus & communiſſimus, vt ſic dicam, ducum, ipſe Imperator, à quo ciues, ſocij, equites, pedites; denique omnes & omnia
Ductus & cap. XXI. pendent. Ille eſt qui non ductum ſolùm, ſed auſpicia etiam habet. Diſtincta enim iſta, & Suetonius benè de Auguſto: *Domuit autem partim*
Auſpicia. *ductu, partim auſpiciis ſuis.* Ductu, cùm ipſe interfuit: auſpiciis, cùm illo mandante alius, & fortunam ac deos ſuos (loquamur cum priſcis) commodante. Horatius pulchrè ad Auguſtum, de priuignis:

Lib. IIII. od. XIIII.
Te copias, te conſilium, & tuos
Præbente diuos.

Significat ipſos duxiſſe, hunc direxiſſe & iuſſiſſe. Idem Ouidius clarè de Tiberio, ad eundem:

Lib. II. Triſt.
Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas,
Auſpicium cui das grande deóſque tuos.

Sed & Curtius hoc loquendi genus ad res Græcanicas tranſtulit, & ſic
Lib. VI. apud eum Alexander: *Quorum alia ductu meo, alia imperio auſpicióque*
Veterum hic religio. *peraomui.* Sumptum autem à more veteri, quo omnia geſta auſpicatò, &
I. De Diuinat. præſertim in bellis. Cicero: *Rem bellicam maiores noſtri adminiſtrari, niſi auſpicatò, noluerunt.* Et Liuius prœlio Allienſi, vt nouum, & triſte prodigium habet: quòd *nec auſpicato, nec litato inſtruunt aciem.* Denique ſæpe apud eum alioſque mentio, *Conſules auſpicio operam dediſſe.* Nec aliâ
Augurale. fini in caſtris ipſum *Augurale*, & iuxta Prætorium ſitum. Hæc olim ita,
II. De Nat. deor. & ſeriò ſeruata, poſteà non niſi imago & nomen manſit. Cicero: *Veritas*
Poſtea hæc imago manſit. *auſpiciorum ſpreta eſt, ſpecies tantùm retenta. itaque maximæ reip. partes, in his bella, quibus reip. ſalus continetur, nullis auſpiciis adminiſtrantur.* Quid verò mirum, cùm pleraque iam à Proconſulibus aut Proprætoribus ad-
II. De diuinat. miniſtrarentur, quibus ea nulla? Idem Orator: *Quàm multi anni ſunt,* *cùm bella à Proprætoribus & Proconſulibus adminiſtrantur, qui auſpicia*
Soli magiſtratus auſpicia habent. *non habent?* Cauſſa, quia ſoli magiſtratus auſpicia habebant, atque ea *domo, Latinis feriis actis, ſacrificio in monte perfecto, votis ritè nuncupatis,* *ſecum ferebant, nec priuatum auſpicia ſequebantur.* Hoc ita Liuius de Fla-
Lib. XXII. minio, qui ante initum Conſulatum, malo nouoque exemplo, vrbe abierat. Etſi tamen res neglecta, nomen manſit: & P. Scipio quoque ea ſibi vindicat, qui ſine vllo magiſtratu, Proconſule in Hiſpaniam miſſus. Ita
Lib. XXVIII. enim ad ſeditioſos milites: *Qui mihi nec hodie quidem ſcire videmini*
Dilatatio eorum. *quò amentiæ progreſſi ſitis: quid facinoris in me, quid in deos ſacramenti teſtes, quid aduerſus auſpicia ſub quibus militatis, auſi ſitis.* Atque adeò *auſpi-*

cium

cium ſimpliciter pro *imperio.* vt apud Tacitum: *Druſus vrbe egreſſus, re-* III. Annal.
petendis auſpiciis, mox ouans introiit. Reſumpſiſſe imperium Proconſula-
re ſignificat, quod ingreſſu amiſerat: nec ipſa auſpicia fas capere extra
vrbem. Summus igitur Dux, cui auſpicium ſiue imperium: eiuſque inſi- *Inſignia Imperato-*
gnia lictores cum faſcibus, atque ij paludati. Ita enim ad bellum egredi *ris.*
ſolent. Silius de Varrone Conſule: *Lictores paludati.*

Iſque vt Varronem procul inter prælia vidit, Lib. IX.
Et iuxta ſagulo circumuolitare rubenti
Lictorem, Noſco pompam atque inſignia, noſco:
Flaminius modò talis, ait.

Lictorem facit in rubenti ſagulo ire, id eſt paludamento. Quin ipſe Dux *Paludamentum ducis.*
talis. Liuius iam olim de Fabio ad Cremeram ituro: *Conſul paludatus* Lib. III.
egrediens, in veſtibulo omnem gentem ſuam videt. Varro: *Paludamenta* Lib. VI. de L. L.
ſunt ornamenta & inſignia militaria. Ideò ad bellum cùm exit Imperator,
& lictores mutant veſtem, & ſigna incinuerunt, paludatus dicitur profici-
ſci: quæ propterea quòd conſpiciuntur qui ea habent, ac fiunt palàm, paluda-
menta dicta. Obſerua inibi ritum (neſcio an alibi lectum) quòd etiam tu- *Ad tubam exibat.*
bæ tunc incinuerunt, & ad eas facta profectio. Niſi fortaſſis huc referen-
dum eiuſdem Varronis fragmentum in Nonio: *Toga tracta eſt, & abolla* In Abolla.
data eſt ad turbam, vbi ſera militiá in munera belli vt præſtarem. Lege-
rem, *ad tubam*, pro hoc ritu; & mox *vrbi ſerá:* eò pronior, quòd Nonius
inibi explicat *Abollam, veſtem militarem.* Diceret igitur Varro, aut qui-
cumque ille apud Varronem, togam ſibi extractam, & paludamentum
datum, incinente tuba. Tale in Salluſtio: *Togam paludamento mutauit.*
Et exempla plurima de hiſce paludatis: cur obuia ingeram? nec tempo-
ris huius eſt, nec mei moris. Vnum Senecæ non tranſeo, quem & viri do- *Senecæ ſua lectio aſſerta*
cti ereptum nobis iuêre aut inuerſum. Scripſerat ille, in deteſtationem
publicarum cædium: *Ex Senatuſconſultis plebiſque ſcitis ſcelera exercen-* Epiſt. XCV.
tur, & publicè iubentur vetita priuatim. Quæ commiſſa capite luerent, ea-
dem quia paludati fecêre laudamus. Nihil clarius ad hunc ritum. At qui-
dam immutarant, *palàm fecere.* quos ſecutum te M. Antoni nollem, qui
Senecam in iudicio tuo reformaſti nuper: & (liberè dicam) ſæpe tuo. Libris
& membranarum fidei plus aliquid datum oportuit. Quid autem pro-
priè *Paludamentum?* Varro dixit, *inſignia & ornamenta militaria.* Milita- *Paludamentũ, ſagũ eſt.*
ria inquam, ne ſolorum Imperatorum cenſeas. Itaque & in Lucillij ver- *Vulgarium etiam militum.*
ſu legas: *Ponè paludatus ſtabat rorarius velox.*
Nempe ſagulo militari amictus. & *Saliæ paludatæ* in Feſto, ſic ornatæ. Li- In Saliæ.
uius de Curiatio è trigeminis cæſo: *Cognito ſuper humero fratris paluda-* Lib. I.
mento ſponſi, quod ipſa confecerat. Sagum eſt: & ſuprà Silius *Sagula* licto-
ribus dat, *paludatis.* Item Cicero: *Togulæ lictoribus ad portam præſto fue-* In Piſon.
runt, quibus illi acceptis ſagula reiecerunt. In ipſo Imperatore *Sagum* aut
chlamydem ſcriptores vtriuſque linguæ paſſim appellant. Scholiaſtes Iu- *Chlamys dicitur.*
uenalis, in illud: *Cúmque paludatis ducibus:*] *Euntibus ad militiam*, inquit, Sat. VI.
chlamydatis ſcilicet. Plinius Agrippinam Claudij, in emiſſione lacus Fu-

Lib.xii. cini præſidentem, *paludamento auro textili* induit: Tacitus in capſe re, *chlamyde auratâ*. Plutarchus & Dio χλαμύδα στρατηγικὴν vel στρατιωτικὴν non ſemel vertunt: id eſt, *chlamydem Imperatoriam*, vel *militarem*. Quæ
Forma paludamenti. eius forma? lapides dant, & mox effigiabo: ſed & Strabo indicat, cùm
Lib. i. ſcribit χλαμυδοειδὲς εἶναι σχῆμα τῆς γῆς τῆς οἰκουμένης: *Chlamydis figurâ terram habitatam eſſe*, id eſt, vt addit, extremis longitudinis vtrimque anguſtis, latioribus imis. Talis facies: at color in Imperatorio eximius, & qui-
Coccum ei proprium. dem è cocco. Plinius: *Coccum imperatoriis dicatū paludamentis*. Et Silius:

At contrà ardenti radiabat Scipio cocco.

Iſidorus: *Paludamentum pallium fuit Imperatorium, cocco, purpurâ, & auro diſtinctum*. Non credimus illi de auro, pro veteri quidem more: atque hoc reſeruatum triumphis. Ab hoc colore *Puniceum* dixerũt, ſiue *Puni-*
In Epod. *cum*, vt Horatius: *Terrâ marique victus hoſtis Punico*
Horatius explicatus *Lugubre mutauit ſagum.*

De M. Antonio Imp. qui victus ab Auguſto ad priuatum & triſtem ſe habitum dedit. Græci φοινικίδα crebro. Plutarchus de Craſſo pugnaturo in Parthos: Λέγεται δὲ ἡμέρας ἐκείνης οὐχ ὥσπερ ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίων στρατηγοῖς, ἐν φοινικίδι ἐλθεῖν, ἀλλ' ἐν ἱματίῳ μέλανι: *Dicitur autem eo die, non vt mos eſt Romanorum Imperatoribus, in puniceâ veſte progreſſus, ſed atrâ*. Idem de
Lib. i. cap. vi. eodem Valerius: *Ducturus erat à carris aduerſus Parthos. ei pullum traditum eſt paludamentum, cùm in prælium exeuntibus album aut purpureum dari ſoleat*. Atque habent hoc vterque inter triſtia omina. Sed quod de
Albũ etiam paludamẽtum. *albo* etiam eſt in Valerio, nouum eſt: ſed verum. Nam etſi puniceo creberrimè, tamen & illo interdum. Hirtius de Scipione Imp in Africâ: *Cùm*
Bello Afric. *ſagulo purpureo ante aduentum regis vti ſolitus eſſet, dicitur Iuba cum eo egiſſe, non oportere illum eodem veſtitu vti atque ipſe vteretur. Itaque factum eſt illicò, vti Scipio ſeſe ad album veſtitum transferret*. At de altero colore teſtimonia magis firmant. In Silio:

Lib. iii. ——— *humeróque refulget*
Sanguinei patrium ſaguli decus.

De Sempronio Conſule. Dio Caſſius alibi de Cæſare, quem Alexandri-
Lib. xlii. ni natantem ex paludamento nouerant, ἁλουργὰ ἱμάτια, *purpureas veſtes*
Lib. xlvi. dixit. & alibi de Vibio Panſâ exituro in Antonium, *hominem qui puniceam ei veſtem adferebat prolapſum in effuſo ſanguine cecidiſſe, & veſtem maculaſſe*. Id quoque inter triſtia omina. & quod de ſanguine ait, ſcito ſa-
Vota & ſacra Imp. exeunte. crificiorum fuiſſe, quia inter vota & immolationes exibant, & tunc veſtem hanc capiebant. Cicero in Verrem: *Cùm paludatus exiſſet, votáque*
Lib. xxxi. *pro imperio ſuo, communíque populi Romani nuncupaſſet*. Liuius: *P. Sulpicius ſecundùm vota in Capitolio nuncupata, paludatus, cum lictoribus ab vr-*
Deductio eorum. *be profectus*. Quæ profectio etiam celebris eſſe ſolet frequentiâ deducen-
Lib. xlii. tium proſequentiumque. Idem Liuius: *P. Licinius Conſul, votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab vrbe eſt profectus. Semper quidem ea res cum magnâ dignitate ac maieſtate geritur, præcipuè tamen conuertit oculos animóſque, cùm ad magnum nobilémque aut virtute aut fortunâ hoſtem eun-*

tem

tem Conſulem proſequuntur. Contrahit enim nō officij modò cura, ſed etiam ſtudium ſpectaculi, vt videant ducem ſuum, cuius imperio conſilióque ſummam remp. tuendam permiſerunt. Tangit hunc morem Cicero in Gabinium & Piſonem: *An cùm proficiſcebamini in prouincias paludati, Conſules vos quiſquam putauit? Itaque, credo; ſi minus frequentiâ ſuâ veſtrum egreſſum ornando atque celebrando, at ominibus ſaltem bonis, vt Conſules, non triſtiſſimis, vt hoſtes aut proditores, proſequebantur.* Atque hæc paludamenta ſine inſignia lictorum & ipſius Imperatoris fuerunt: addo & in equis eius tale aliquid vſurpatum. Tacitus: *Turbatus equus, qui conſularia inſignia geſtabat, retrò euaſit.* Quod ille inter omina aduerſa refert Cæſennio Pæto facta, expedienti in Parthos. Nec alium ſanè equum intellegit, quàm Imperatorium, quem vnum pluréſue inſignibus iſtis ornabant. Plutarchus de Craſſo item in Parthos: ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν διαφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη: *Equus vnus ex Imperatoriis, ſplendidè ornatus, per vim abſtracto rectore in ipſum flumen, ſtatim demerſus diſparuit.* Nec ſcio an ad hunc ipſum hoc Cæſaris non referam: *Pompeius iam cùm intra vallum noſtri verſaretur, equum nactus, detractis inſignibus Imperatoriis, decumanâ portâ ſe ex caſtris eiecit.* Ambiguum enim eſt, vtrum ſibi detraxerit inſignia, an equo, an potius vtrique. Et quæ hæc inſignia? phaleræ & aurum, fortaſſe & coccineum ſtratum. Priora de eodem Pompeio lego, bello in Sertorium, cùm in manus penè hoſtium veniſſet. Plutarchus narrat: niſi quod equum eius diripuerūt, χρυσῷ κεκοσμημένον καὶ φαλάρων ἀνάπλεων: *auro ornatum & faleris plenum.* Sed & Iulius Obſequens prodigium triſte Vibio Panſæ factum ſcribit, quod *equus faleratus in ipſius conſpectu feſtinans concidit.* Denique hunc talem inter imperij inſignia Dionyſius ponit, de L. Quinctio Dictatore ad aratrum capto: ἵππους τε αὐτῷ φαλάροις κεκοσμημένους εὐπρεπῶς προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα ταῖς ῥάβδοις, ἐσθῆτάς τε ἁλουργὰς, καὶ τὰ ἄλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς: *Equos ipſi phaleris decoris ornatos admouerunt, & ſecures cum faſcibus, veſtéſque purpuratas; & alia imperij inſignia.* Ac vidi in columnâ illâ Traiani, cùm in Italiâ eſſem, hos tales extare ſculptos, & haud longè Principem à Stratoribus duci. An non apud Græcos ſimile? De Alexandro quidem Curtius ſcripſit, Taxili inter alia dona miſiſſe *triginta equos ex ſuis, cum iiſdem inſignibus, quis aſſueuerant cùm ipſum veherent.*

Orat. in Piſon.

Equi Imperatoris.

Lib. XV.

III. Ciuil.

Phaleræ in eis:

Et coccum.

Lib. X.

In regibus tale aliquid.

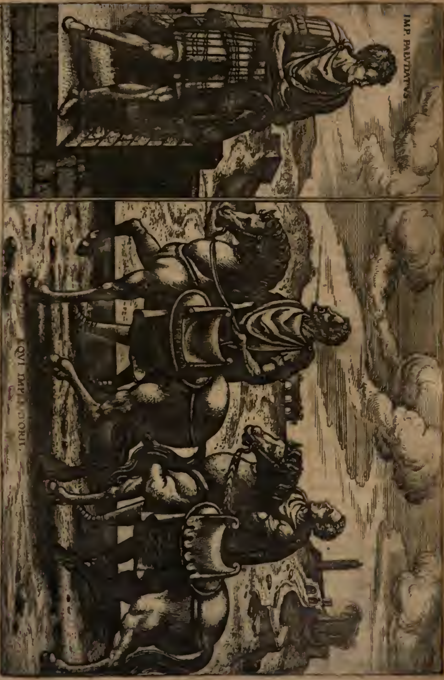
Lib. VIII.

Et iam decurri ſecundum hoc velut ſpatium *Ordinis* in meo miſſu feſſus ſum, & interiungam. A V D. Non licebit etiam de *Armis*? L I P S. Non nunc, fruſtrà reuocas. Sol tua vota non audiit, inclinauit. & is cum Homero nos monet,

> Ὥρη μὲν πολέων μύθων, ὥρη δὲ καὶ ὕπνου:
> *Tempus ſermonis largi, tempus quoque ſomni.*

Abi, cras redi. Quid etiam hæres? A V D. Saltem, quod in primo ſermone, da ſummulam. L I P S. Benè mones, cape.

TABV-

IMP. PALVDATVS
QVI IMP

TABVLA ORDINIS IN MILITIBVS.

- MILITES DVPLICES ſunt:
  - CIVES, quæ Legio dicitur, & habet
    - EQVITES *trecentos, vnius omnes generis: diuiſos in turmas decem: & has hominum triginta.*
    - PEDITES *quater mille ducentos. Atque hi ſunt quatuor generum,*
      - VELITES, *mille ducenti: diuiſi æqualiter per reliqua genera & manipulos, in quoque hominum quadraginta.*
      - HASTATI, *totidem. diuiſi in decem manipulos, ſingulos hominum* CXX. *Manipulus* Ordines *ſiue* Centurias *duas habet, hominum* LX.
      - PRINCIPES, *numero & diuiſione pari.*
      - TRIARII, *numero dimidiato, id eſt ſexcenti. Diuiſio eadem, Manipuli & Ordines dimidiati.*
      - *Iſti omnes rurſus, iuncti diuiduntur in Cohortes decem, quæque habet tres manipulos: Haſtatorum, Principum, Triariorum ſingulos: & Velites Manipulis ſuis adiunctos. Ergo ſunt hominum quadringentorum viginti.*
  - SOCII, *quæ Ala dicitur, aut Cornu: & habet*
    - EQVITES *numero duplo, id eſt ſexcentos. Diuiduntur in*
      - EXTRAORDINARIOS, *qui ſunt ducenti: ex his vna Turma, id eſt quadraginta* ABLECTI.
      - ALARES, *qui ſunt quadringenti. Diuiduntur in decem Turmas, ſingulas hominum* XL. Nota, *Sociales Turmas decuria excedere Ciuicas.*
    - PEDITES, *quater mille ducentos, vt plurimùm.* Sunt duo genera.
      - EXTRAORDINARII, *numero octingenti & quadraginta. Sunt Cohortes duæ hominum trecentorum trigintaſex: & vna dimidiata, hominum centum ſexagintaocto in* ABLECTOS.
      - ALARES, *numero ter mille trecenti ſexaginta. Diuiduntur vel in Manipulos fortaſſe & Genera, ritu Ciuium; vel dumtaxat in Centurias & Cohortes.*
      - Cohortes ſingulæ erunt, *trecentorum trigintaſex; minores quàm Ciuiles.*

TABVLA ORDINIS IN DVCIBVS.

- DVCES ſunt duplices:
  - PROPRII vt ſunt
    - CENTVRIONES, *in Manipulis. Ordo & diuiſio eorum per Genera, Velitibus Exceptis. Sunt*
      - HASTATORVM, *decem paria. duo primi, duo ſecundi, vſque ad Decimum: & pro numero, ordo eſt dignitatum. Honeſtior in eodem pari, ille qui priori Centuriæ praeſt, ſiue Dextra.*
      - PRINCIPVM, *numero & ordine ijſdem.*
      - TRIARIORVM, *numero & ordine ijſdem, niſi quòd hîc Primopilus, caput & dux Legionis. is Primus Centurio dicitur, & Aquilæ praeſt. Sunt ergo in vniuerſum Centuriones ſexaginta, & totidem Succenturiones ſiue Optiones.*
    - *Quod ad* EQVITES *ciuium aut ſociorum, per Turmas ſingulas habens tres Decuriones: quorum primus, Præfectus etiam dicitur. Sunt ergo Decuriones in Alâ triginta, & totidem Optiones.*
    - TRIBVNI, in vnâquâque Legione, *ſunt numero ſeni, & totidem Præfecti in quâque Alâ ſociali ſiue* Cornu.
  - COMMVNES, vt ſunt
    - LEGATI, *conſilij cauſâ adiuncti, & auxilij ad imperandum. Sunt ferè bini apud Polybium, aliàs plures, & mox pro numero legionum.*
    - IMPERATOR *ſummus, cui ius in omnes.*

IVSTI

IVSTI LIPSI
DE MILITIA ROMANA
LIBER III.

DIALOGISMVS I.

Ad Arma ventum. De Velitibus prædictum, eorúmque origine. tum Haſtu eorum, Parmâ, Galeâ.

DIE tertio conuenimus, & ſtatim à cibo. Ego orſus ſum, Benè maturè te ſiſtis, nec es è fœminca ſtirpe. AVD. Quid iam? LIPS. Nam eas è morâ natas, dixit Plautus: at tu vidêris potiùs è Metellis. AVD. Iterùm hæreo. LIPS. Quia enim *Celeru* cognomentum ſcis adhæſiſſe iſtis. AVD. Velim tibi, & ſtatim venias quò te voco! LIPS. Quò iſtuc? AVD. Rogas? ad Circum noſtrum, ad peragendos Martiales illos ludos. LIPS. Hodie adfatim talium, nec aliud crebrius in hoc mundi theatro. Galliam triplicem vide. ardet, imò exſtinguitur per peſſima bella, & vetus illa gloria abit in fauillas. Europam totam. hoſtis barbarus imminet, & illç ab Aſiâ tyrannus cathenas minatur perpetuæ ſeruitutis. Itaque bella ſi vis, habes. AVD. Apage talia. nec vera & acria illa volo; ſed hæc imaginaria, & quæ ſenſum ab iis abducant. LIPS. Non nego hunc quoque fructum eſſe in hiſce ſtudiis. & vt grauiora illa firmant in malis animum, ſic hæc auocant & in ſe figunt. Ergo ad *Arma* imus? AVD. Imus. *Arma, arma.* LIPS. Tu quoque canis bellicum? Multæ hodie eiuſmodi faces, vtinam vel aquis Stygiis reſtinguendæ! Sed ARMA tertia pars facta noſtri ſermonis, & incluſeram definitionis apertis verbis: MVLTITVDO IN ARMIS. Fruſtrà enim Dilectus & Ordo, niſi & hæc adſint, ac prompto iam pugnare militi, dent quo pugnet. Arma igitur duplicia: *Ad petendum, Ad tegendum.* Illa *Tela* propriè, & hæc *Arma.* Sed Polybius in exſequendo diſcrimen hoc non ſeruat: ſeiungit ipſe & deſcribit ſecundùm Genera militum, quæ dixi. Dat primò Velitibus arma ſua, tum reliquis: & vtraque illa mixtim pandit. Videamus, lege.

Καὶ τοῖς μὲν νεωτάτοις παρήγγειλαν μάχαιραν φορεῖν, καὶ γρόσφους καὶ πάρμην. ἡ δὲ πάρμη καὶ δύναμιν ἔχει τῇ

Et iunioribus quidem mandabãt gladium ferre, & haſtas, & parmam. Parma autem & firmitatem habet à POLYB.

 ſtructu-

κατασκευῇ, καὶ μέγεθος ἀρκοῦν καὶ πρὸς ἀσφάλειαν. περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διάμετρον. προσεπικοσμεῖται δὲ καὶ λιτῷ περικεφαλαίῳ, ποτὲ λυκείαν, ἤ τι τῶν τοιούτων ἐπιτίθεται, σκέπης ἅμα καὶ σημείου χάριν, ἵνα τοῖς κατὰ μέρος ἡγεμόσι προκινδυνεύοντες ἐρρωμένως καὶ μὴ διάδηλοι γίνωνται. τὸ δὲ τῶν γρόσφων βέλος ἔχει τῷ μὲν μήκει τὸ ξύλον, ὡς ἐπίπαν δίπηχυ, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαῖον· τὸ δὲ κέντρον, σπιθαμιαῖον, κατὰ τοσοῦτον ἐπιλεπτὸν ἐξεληλασμένον καὶ συνωξυμένον, ὥστε κατ' ἀνάγκην εὐθέως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς κάμπτεσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι τοὺς πολεμίους ἀντιβάλλειν. εἰ δὲ μή, κοινὸν γίνεται τὸ βέλος.

ſtructurâ, & magnitudinem quæ ſit tegendo. Cùm enim formâ rotundâ ſit, tripedalem habet dimenſionem. Adornatur præterea & ſimplici tegmine capitis, atque eſt cùm lupinam aut tale aliquid imponit, tutelæ ſimul & ſigni cauſſâ, vt ductoribus ordinum cùm ſtrenuè aut aliter pugnauerint poſſint innoteſcere. Telum verò quod Groſphos vocamus habet in longitudine quidem plerumque duorum cubitorum, in craſſitie verò vnius digiti. Ferrum eſt vnius ſpithamæ, atque adeò extenuatum & in aciem productum, vt neceſſariò ſtatim à primo iactu inflectatur, nec poſſint hoſtes retorquere. Niſi id ſit, commune fiat hoc telum.

Ad verba ipſa priuſquam venio, eſt quod prædicam. Velitibus arma hîc aſſignantur, ſed quibus? propriè dictis. Nam ecce commune nomen eſt *Leuis armatura*: ſed eius plura genera ſiue partes, vt *Rorarij*, *Accenſi*, & quos *Velites* nunc dico. Illi priores duo, in *Veteri* leui armaturâ fuerunt; iſti poſtremi, in *Nouâ*. Hoc attende, & ſcito, nouum totum iſtud de Velitibus fuiſſe, & anteà *Funditores*, *Iaculatores*, *Sagittarios* & id genus in vſu habuiſſe, quos duobus illis nominibus dicebant. Credo me alibi explicaturum: nunc hoc imbibe, manſiſſe illos ad bellum Punicum ſecundum, quo Velites inſtituti. Anteà perraro id nomen in Romanâ re aut hiſtoriâ leges: nec proprio iſto noſtro ſenſu. Sed tunc, inquam, inſtituti * obſidione Capuæ, & rem notabilem Liuius alijque notant. Cùm Romani,

Leuium militum plura genera. Veteres, Et Noui.

Velites quando primùm.

* *Anno vrbis* DXLII.

mani, inquit ille, ab equitatu Campano (cui hodie quoque meritiſſima
gloria plerumque vincerentur, ægrè generoſis animis fuit, & *quod viri-* Lib. XXVI.
bus deerat, arte æquauerunt. Ex omnibus legionibus iuuenes electi ſunt, ma-
ximè vigore & leuitate corporum veloces. Eis parmæ breuiores quàm eque-
ſtres, & ſeptena iacula quaternos longa pedes data, præfixa ferro quale haſtis
velitaribus ineſt. Eos ſingulos in equos ſuos accipientes equites aſſuefecerunt
& vehi poſt ſeſe, & deſilire perniciter, vbi ſignum datum eſſet. Inde equita-
tu quoque ſuperior Romana acies fuit. Inſtitutum vt Velites in legionibus Etiam alij
eſſent. Habes inſtitutionem, cauſſam, & armaturam. Nec ſcio an exem- populi ſic
plum non ſit à Germanis noſtris aut Gallis, quibus iam olim & diu antè vſi. Galli:
id factitatum. Ipſe Liuius: *Galli inter equites raros ſagittarios expeditóſ-* Lib. VII.
que leuis armaturæ interiecerant. Idem poſteà: *Veniebant decem millia* Lib. XLII.
Gallorum equitum, par numerus peditum, & ipſorum iungentium curſum
equis, & in vicem prolapſorum equitum vacuos capientium ad pugnam
equos. Cæſar quoque de Germanis, qui cum Ariouiſto: *Erant equitum* Et Germani.
millia ſex, totidem numero pedites velociſſimi ac fortiſſimi; quos ex omni I. Gallic.
copiâ ſinguli ſingulos ſalutis ſuæ cauſſâ delegerant. Cum his in præliis ver-
ſabantur, ad eos ſe equites recipiebant. hi, ſiquid erat durius, concurrebant:
ſiqui grauiore vulnere equo deciderant, circumſiſtebant: ſiquò erat longiùs
prodeundum aut celeriùs recipiendum, tanta erat horum exercitatione cele-
ritas, vt iubis equorum ſubleuati curſum adæquarent. Denique ſuo etiam
æuo in eâ genre Tacitus hoc obſeruat: *Mixti præliantur, aptâ & con-* De mor. Germ.
gruente ad equeſtrem pugnam velocitate peditum. Et quanquam iſtos equo
vectos non legamus, quod de ſuis Velitibus Liuius: tamen certum eſt
nec Velites poſteà vſurpaſſe, & tunc quoque cùm fecerunt, celeriter ex
equis delapſos. Video & Numidas hanc miſtionem ſic vſurpaſſe. Hir-
tius in bello Africo: *Impetum faciunt Numidæ, leuéſque armaturæ mira-*
bili velocitate prompti: qui inter equites pugnabant, & vnà pariterque cum
equitibus accurrere, & refugere conſueuerunt. Sed ad noſtros Velites, Va-
lerius de hac ipsâ inſtitutione primâ: *Q. Næuius Centurio è peditibus le-* Lib. II. cap. III.
ctos expediti corporis, breuibus & incuruis ſeptenis armatos haſtis, paruo te-
gmine munitos, veloci ſaltu iungere ſe equitibus, & rurſus celeri motu de-
labi inſtituit. quò faciliùs equeſtri prælio ſubiecti pedites, viros pariter at-
que equos hoſtium telis inceſſerent. Hæc origo. & manſit res diu poſteà, & Quamdiu Velites.
Iugurthæ bello Salluſtius: *Auxiliarios equites Tribunis legionum & Præ-*
fectis cohortium diſpertiuerat, vt cum his permixti Velites, quacumque in-
uaderent, equitatus hoſtium propulſarent. An & Cæſaris atque illo æuo,
neſcio. certè in ſcriptis eius non eſt mentio: imò ſi fuiſſent, quid opus ex
anteſignanis legionum eligere quoſdam in hunc vſum? Nam ita ipſe
bello in Pompeium: *Adoleſcentes atque expeditos ex anteſignanis electos* III. Ciuil.
milites ad pernicitatem, armis inter equites præliari iuſſit. Ac mihi ſuſpi-
cio eſt, (ſuſpicio tantùm) poſt Socios receptos in ciues mixtoſque legio- Videri deſiiſſe cum Sociis.
nibus, Velites deſiiſſe, & eorum loco fuiſſe iuniores quoſdam Anteſi-
gnanos, atque ita reliquas claſſes auctas. Liuius tale indicare videtur,

 cùm

Lib.xxx. cùm ſcribit, pugnâ Africanâ Scipionis in Annibalem: *Velitibus (ea tunc leuis armatura erat) vias compleuit.* Vt quid enim ſollicitè monet, *tunc eam fuiſſe leuem armaturam*, ſi etiamnunc erat? Sed non opinor. & profectò poſteà *Sagittarios* & *Funditores* leges inter leues, qui longè à noſtris. A V D. Ego verò iamdiu poſt Cæſarem *Velitares*, & *Velitare auxilium*, reperio in Ammiano Marcellino. Ergo iterùm rediuiui? L I P S. Non ipſi, ſed vox in quorumdam vſu, qui tamen eo verbo non niſi leuem militem ſignant. Nec abſurdè. Nam primos ipſos Velites Liuius indicat à *velocitate* dictos. & Feſtus aſſerit: *Velites dicuntur expediti milites, quaſi volites, ideſt volantes.* Iſidorus aliter, & *vel à volitatione vel à ciuitate Etruriæ quæ Velites vocabatur*, deriuat. Quæ iſta ciuitas, neſcio: *Veliates* quidem in Italiâ, ſed alibi lego. Heus tu fugerat me pænè dicere, hos eſſe quos Γροσφομάχους Polybius toto iſto libro & alibi appellat: nec Laſcarim tibi audiendum, qui *Pilanos* conſtanter vertit. Quàm ille errat? quàm ij (nec è grege homines) qui ſecuti? Quibus iiſdem *Haſta velitaris* eſt *Pilum*, eodem illo Laſcari præeunte. Quis autem neſcit, rei Romanæ non planè expers, *Pilanos* ipſos Triarios eſſe? & *Pilum* commune legionariis telum? Statim docebimus, nunc ad prima Polybij dicentis:

Vnde dicti Velites.

Laſcaris hic error.

„ *Denunciant ferre gladium, & haſtas, & parmam.*] Vniuersè primùm arma eorum nominat, mox partitè deſcribit. Sunt hæc quæ Salluſtius intellegit: *Vere ſagittarij, & cohors Peligna cum Velitaribus armis, itineris properandi cauſſâ.*

Velitaria arma

In Iug.

„ *Gladium.*] Non aliter deſcribit, nec opus erat, quia fuit Hiſpanienſis. Idem inquam ille, qui aliis quoque militibus, & poſteà ab eo exponendus. Liuius hoc mihi dicit, *Velitem* noſtrum nominans: *Hic miles parmam tripedalem habet, & in dextrâ haſtas quibus eminus vtitur, gladio Hiſpanienſi eſt cinctus. Quòd ſi pede collato pugnandum eſt, tranſlatis in læuam haſtis, ſtringit gladium.* Vides apertè quis gladius, & quo fine.

Gladius Hiſpanienſis

Lib. XXXVIII.

„ *Haſtas.*] Benè multitudinis numero, habuit nam *ſeptem*, vt ſtatim videbimus. Cur autem γρόσφους (ita in Græco) *Haſtas* vertimus? cur non cum Laſcari *Pila*? Quia iſtud quidem ratio & Polybius ipſe vetat, qui mox deſcribit Pila: illud autem Liuius ſuggerit & exempla. *Haſtæ* inquam propriæ ſunt Velitum, & ſic appellant. Liuius: *Velites, emiſſis haſtis, cominus rem gerebant.* Ouidius:

Haſtæ Velitum.

Lib.xxxi.

In Ibin.

Vtque petit primò plenum flauentis arena
Nondum calfacti velitis haſta ſolum.

Etſi Velites noſtros tempore poëtæ eius fuiſſe non opinor, ſed pro *Iaculatore* laxè ſumit: vti contrà, iſtum pro Velite Vegetius: *Claudius pluribus iaculatoribus inſtitutis atque perdoctis, hoſtem cui priùs impar fuerat, ſuperauit.* Intellegit Appium Claudium Conſulem, qui tunc ad Capuam imperabat, cùm Velites inuenti. Et primùm ſanè præcipuumque eorum munus fuit, iaculari. Iſtæ haſtæ quia ſuâ quâdam formâ & minores; diſcretim ab aliis dictæ, *Haſtæ velitares* Feſtus: *Aduelitatio, iactatio quadam*

Ouidius cautè legendus.

Iaculator pro Velite.

Lib. I. cap. XV.

quædam verborum figurata ab haſtu velitaribus. Liuius: *Conſul ingentem vim pilorum,& velitarium haſtarum, ſagittarum, glandiſque parauerat.* Lib. XXXVIII.
Plinius etiam ſcribit *Thyrrenum inueniſſe haſtas velitares,pilúmque*. Ex quo aliquid in Iſidori mentem,qui Velites ex Etruriâ deducit. Sed profectò Plinius vniuersè ibi pro haſtâ miſſili: vt Liuius,cùm de ipſis noſtris Velitibus: *Iacula*,inquit,*præfixa ferro quale haſtu velitaribus ineſt*. Atqui nónne de iiſipſis ſermo? ineptum ergo videatur eadem per eadem illuſtrare. Sed quia propriè Velites tunc perierant,communiter loquitur,& habuêre, inquit, haſtas ferro quale nunc quoque in iaculatoriis haſtis: quas illa ætas *Velitares* dicebat. Hæc ad Latinam vocem. de Græcâ,ea & in Plutarcho occurrit,ſed ſemel atque iterùm,apud alios rariùs: tamen proba eſt, & Polybius aſſiduè hac vſus. Γρόσφον ipſum telum,& ab eo Γροσφομάχους Velites dixit. Vulgata adhuc lexica aut *Pilum* cum Laſcari explicant,aut,ſi Deo placet,*glandem*. Ridiculè. audiatur optimus Scholiaſtes poëtæ optimi, Euſtathius,in iſtud —— *αἰγανέῃσιν ἱέντες, haſtis iacientes*. Οἱ,inquit, *παλαιοί φασιν καὶ ὅτι αἰγανέα γρόσχος, μικρὸν ἀκόντιον· καὶ ζητητέον μήποτε ἐσφάλθαι τὸ γρόσχος. γρόσφος γὰρ μάλιστα εὕρηται διὰ τοῦ φ. εἰ μὴ ἄρα μηχανικὴ λέξις ὁ γρόσφος, ὁ δὲ γρόσχος ἀκόντιον*: *Antiqui dicunt Aiganeam eſſe Groſchum,paruum iaculum. Et quærendum an non error in iſto, Groſchus: crebrius enim reperitur Groſphus per. ph. Niſi tamen mechanica dictio Groſphus,at Groſchus iaculum*. Vides (etſi de ſcripturâ ambigit) tamen planè explicatum pro Polybij & noſtrâ mente.

Liuij verba excuſa. · Groſphi vox. · Odyſſ.δ. verſ.631. · Lib VII. cap.LVI.

„ *Parma & firmitatem habet à ſtructurâ.*] Atque ea firmitas etiam ſit à materiâ. Vnde igitur? ex ære? nugæ: nec honeſtiores ipſi talia nunc ſcuta habuerant,nedum vt iſti minimi. E corio? video eruditos quoſdam velle inductos à Suidâ: Πάρμαι, δερματινοὶ θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις: *Parmæ, coriacea ſcuta apud Carthaginienſes*. Sed temere fortaſſe inductos. Si talia apud Romanos, cur ad Carthaginienſes reſtringit Suidas? Cur Polybius verbo non tangit,& diſcriminat à legionariorum? Nam iſtorum è ligno fuerunt,corio ſaltem ſuperducto. Cenſeo idem in iſtis. Ipſe Polybius alibi indicat, qui ſtabilitatem & * *δύναμιν* Romanæ parmæ tribuit: non habuiſſet è corio mero. Quòd ad Suidæ, certum eſt Afrorum pleraque ſcuta ſic fuiſſe: ſed Afrorum,vt *aliâs deducam.

Parma quâ materiâ. An è corio? · *E ligno potius.* · *Vide mox de Scutis, Dial. ſeq. · * In Analectis.

„ *Formâ rotundâ.*] A quâ nomen petit Varro. Nam *Parma*, inquit, *quod à medio in omnes partes par*. Iuſtus orbis ſit, ex iis verbis. Idem & *rotundas* in Fragmento quopiam facit: *Quem ſequuntur cum rotundis Velites leues parmis*. *Parma rotunda.* · In Non.

„ *Tripedalem habet dimenſionem.*] Græcè διάμετρον: & ſcimus eo verbo venire normalem plerumque lineam,& rectam: Latini *dimetientem* dicunt. Nec cauſſa videtur vel hîc ambigendi, niſi quia res inſpecta ſiſtit aliquid & moratur. Age,tripedalis eſt Diametrus? ergo Perimetrus ſiue ambitus nouempedalis. Id enim ſequitur ex certiſſimo ſcito menſuratorum. Et tu talem parmam,*paruam* appelles,*breuem*, & denique *Parmulam*? *Quanta fuerit, ad dubitatum.*

lam? His enim adiectiunculis aut nominibus Latini efferunt. vt Nonius: *Parma, breue ſcutum.* Iſidorus: *Parma, leuia arma, quaſi paruus clypeus.* Frontinus de ipſis noſtris Velitibus: *Parmulis non amplis ornati.* Valerius:

Lib. IIII. cap. VII. rius: *Paruo tegmine muniti.* Si, inquam, omnes conſenſu breuitatem & leuitatem attribuunt; qui poteſt in iſto modo? qui adfatim amplus, & nec maior ferè in grauiore armaturâ. Nam ſcutum legionarij militis etſi *quattuor pedes* habet in longitudine, tamen *duos & ſemis* tantùm in lato.

Lib. XXVI. Ergo eâ parte Parma vincat. Amplius. Liuius ſcribit, *Parmas iis fuiſſe breuiores, quàm equeſtres:* id eſt minores. Ego non credo vllum equitem commode tractare poſſe hanc vndique tripedalem. Tamen & Liuius ita: *Hic miles tripedalem parmā habet.* Et Polybius: μέγεθος ἀρκοῦν πρὸς ἀσφάλειαν attribuit: id eſt, *magnitudinem quæ ſit tuendo.* Ergo ſatis magnæ: etſi inclinabam *tripedales* in longum facere, atque in eâ diametro tantùm; non etiam in latum. Conſideretur. Feſtus quidem oſtendit pariter exiguas fuiſſe: *Parmulis*, inquit (nota diminuentem vocem) *pugnare milites ſoliti ſunt, quarum vſum C. Marius ſuſtulit, datis in vicem earum Bruttianis.* De his Bruttianis, idem: *Bruttianæ parmæ, ſcuta quibus Bruttij ſunt vſi.* Nota ſcutorum vocem, & talia in equitum poſteriorum armaturâ apparent: id eſt, oblonga.

„ *Simplici tegmine capitis.*] Significat ex ære aut ferro nihil fuiſſe, dum-

Galea à Caſſide differt. taxat è pelle aut lanâ aliquid, & *Galerum* aut *Galeam.* Nam ſic diſcernit hanc à Caſſide Iſidorus: quòd *Caſſis de laminâ eſt, Galea de corio.* Ille hoc verè, & pro eo Tacitus: *Vix vni alteriue caſſis aut galea,* de Germanis ſic ſcribens, & manifeſtò abiungens. Ipſa vox quoque præfert. quia *Galea*

Galea etymon. — E pellibus olim. eſt propriè ἀπὸ τῆς γαλέης, *à fele aut muſtellâ*: etſi Varro maluit petere à *Galero.* Sanè priſci tegmina ferè petebant à feris. vnde in Homero aliiſque, ἰκτιδέην, κυνέην, ταυρείην, αἰγείην: *muſtellina, canina, taurina, caprilla.* Lego & in Suidâ: Ἀλωπεκέα, ἡ περικεφαλαία: *Vulpina, ipſa galea.* Sic igitur dictæ, quia à talibus animalibus captæ. Mos qui paſſim tangitur à poëtis. vt

Lib. VII. Statio: *Tela rudes trunci, galeæ vacua ora leonum.*

Ipſas leoninas exuuias ſumebant, & ſic aptabant vt caput capite velarent, ceteris humeros & dorſum. Homerus de Agamemnone:

Iliad. x. verſ. 23.
Ἀμφὶ δ' ἔπειτα δαφοινὸν ἑέσσατο δέρμα λέοντος
Αἴθωνος, μεγάλοιο, ποδηνεκές. ———
Atque humeros circumiecit pellem inde leonis
Ardentis, magni, crurum tenus. ———

Noſter Virgilius de Auentino Italo:

Lib. VII.
Ipſe pedes tegmen torquens immane leonis
Terribili impexum ſetâ, cum dentibus albis
Indutus capiti, ſic regia tecta ſubibat.

Signiferi Romani leoninam induti. Nec de nihilo hoc poëta Romanus. quoniam & Romani in ſuâ militiâ vulgò vſurparunt, & adnoto in Columnâ Traiani ſigniferos omnes ſemper in hoc habitu. cum pelle dico leonis, quæ caput, humeros, dorſum tegat, & caudâ pedes flagellet. Etiam in Tacito, Germanicus *tecte*-

ctus

Hus humeros ferinâ pelle, adit caſtrorum vias. Non ſic tamen in noſtro Velite, cui galea tantùm è tali aliquo tegmine, & ſæpe lupo, (Romanâ ferâ, & Romuli nutrice) quod apertè Polybius hîc ſignat. Alludit Propertius, de caſcis illis Romanis: *Galea è lupinâ.*

Et galea hirſutâ compta lupina iubâ. Lib. IIII. eleg. I.

Virgilius: —— *ſpicula geſtant*

Bina manu, fuluóſque lupi de pelle galeros.

Aliàs ex vrſo, aut tali ferâ habuerunt. Statius:

Ille Lycaoniæ rictu caput aſperat vrſæ. Lib. IIII.

Quin Claudianus Afris dat è ſerpente:

Serpentum geſtant patulos pro Caſſide rictus. Lib. I. de Laud. Stil.

Hæc talia *Galeros* appellat Virgilius ſuprà; & Frontinus Veliti noſtro *Galericulos* adaptat. Silius *Cudones* dixit: *Galeri.* *Cudones.*

—— *caput hus cudone ferino*

Stat cautum.

Iterùm: —— *cudone comantes*

Diſiecit crines.

Sed & video Græcos iis vſos, aut finitimos. Xenophon de Thracibus: Ἐπὶ δὲ τῇ κεφαλῇ κράνη σκύτινα, οἷά περ τὰ παφλαγονικά: *In capite galea è corio, cuiuſmodi Paphlagonum.* Sed & Macedones habuêre. Dio Caſſius ait M. Antonium Caracallam, *legionem Macedonum inſtituiſſe, & priſco ritu ornaſſe. Arma autem erant*, inquit, Κράνος ὠμοβόειον, θώραξ λινοῦς, *galea è crudo boue, lorica lintea*; & quæ addit. Facit hoc poëtæ in *Cauſiam* Macedonum: Lib. V. *Paphlagonũ galea.* In Caracalla. *Macedonũ.*

Καυσίη, ἡ τὸ πάροιθε μακέδδοσιν εὔκολον ὅπλον,

Καὶ σκέπας ἐν νιφετῷ, καὶ κόρυς ἐν πολέμῳ.

Cauſia, quæ Macetum genti fuit vtile tegmen,

Pilleus in nimbis, inque acie galea.

AVD. Sed heus, Polybij verba cùm video: *atque eſt*, inquit, *cùm lupinam aut tale aliquid imponit, tutelæ ſimul & ſigni cauſſâ:* hærere incipio, vtrum nudo capiti, an galeæ alteri imponat? Eò magis, quòd in Vegetio memini legere: *galeas ipſas ad terrorem hirſutis* (alij libri *vrſinis*) *pellibus tectas.* Lib. II.

LIPS. Non ita hîc factum. cùm præmiſerit de *ſimplici tegmine*: nec ratio eſt tam cautè & cuſtoditè armare iſtos. Addo legere me *Galeam venatoriam*, pro hoc ſenſu, in Æmilio Probo, de Datami: *Ipſe agreſti duplicíque amiculo circumdatus, hirtáque tunicâ, gerens in capite galeam venatoriam, dextrâ manu clauam.* Ita enim veriùs diſtingui, quàm vt ad *clauam* referatur. Et quidni iſti vſi, quibus è cæde ferarum copia? Sed pergo. *Galea venatoria.* In Datami.

„ *Habet lignum in longitudine duorum cubitorum.*] Sunt igitur in haſtili *tres pedes*. Nam quod in Liuio eſt: *Septena iacula quaternos longa pedes data.* & in Frontino: *Septenis ſingulos haſtis quaternorum circiter pedum armauit:* id ad telum totum referendum eſt, vnà cum ferri modo, qui fuit dodrantalis, id eſt haud longè à pede. *Concordia inter Polybiũ & alios.*

„ *Craſſitie vnius digiti.*] Ergo tenue lignum, & vt hodiernæ ſagittæ. Quidni tale cùm *ſeptem* ea tulerint? ſuprà in Liuij & Frontini verbis ha- *Tenera haſta Velitum.*

Valerij locus tẽtatus. Lib. II. cap. III. bes. Septena igitur illa implebant manum. Huc facit Valerij locus, ſed cum noſtrâ correctione, qui ſcribit eos *breuibus & incuruis ſeptenis armatos haſtis*. Breuibus, pedum quattuor: ſed quomodo *incuruis*? an à ferro? non dicit Polybius. & pone hamatum fuiſſe, non tamen aptè hoc *incuruum*. Libri ſcripti quos conſului habebant, *inturmis*. Putarem *infirmis* verum eſſe, & ad hanc tenuitatem referrem.

„ *Ferrum eſt vnius ſpithamæ.*] Ita Græcis dicitur, qui Latinis eſt *Palmus maior*, ſiue & *Dodrans*.

„ *Statim à primo iactu inflectatur.*] Tale aliquid in ipſo Pilo machinatus C. Marius, vt pòſt dicam. Sed & Liuius, etiam ante inſtitutos hos Velites ad Capuam, libro XXIIII. *Sagittarij, funditoréſque, & velites etiam, quorum inhabile telum ad remittendum imperitis eſt.* Qui tamen locus conſideratione duplici eget. primùm, quòd *Velites* nominat (neſcio an alibi) veteres illos *Iaculatores*: deinde quòd ait *imperitis inhabile*. Atqui & *peritis*, ſi tale & tam flexile eſt, quale hîc deſcribitur: & Polybius apertè negat remitti. An redundat vox *imperitis?* an mutanda in *impeditis?* vt niſi quis otioſè mucronem refingat & erigat, neget remitti. An ideò etiam *imperitis* inhabile, quia àmento emittebatur, & certo motu? Sed quidquid eſt, hæc arma Velitum: à quibus moneo haud longè *Peltaſtas* ſiue *Cetratos* abiſſe Græcorum. Vt alia loca omittam, Ælianus ita deſcribit: Οἱ πελτασαὶ μέσῃ πως κέχρηνται σκευῇ. ἡ γὰρ πέλτη μικρά τις ἐστὶν ἀσπιδίσκη, καὶ ξίφη, καὶ τὰ δόρατα πολὺ τῶν ὁπλιτῶν λειπόμενα: *Peltaſtæ mediâ vtebantur armaturâ. nam Pelta paruus quidam clypeolus eſt, & leuis, & haſtæ eorum longè infra modum Grauium.*

DIALOG. II.

De Scuto accuratè. Diſcrimen à Clypeo. Magnitudo eius, Circulus, Vmbo, Origo, & exemplum.

VELITIBVS arma ſua dedit, dat nunc Haſtatis; imò & aliis iunctim, quia armis iſti leuiter inter ſe diſſidebant: & ſiquid fuit, dicit. Lege:

POLYB. Τοῖς γε μὴν δευτέροις μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἁστάτοις δὲ προσαγορευομένοις, παρήγγειλαν φέρειν πανοπλίαν. ἔστι δ' ἡ ῥωμαϊκὴ πανοπλία, πρῶτον μὲν θυρεός, οὗ τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας πένθ' ἡμιποδίων. τὸ δὲ μῆκος, ποδῶν τεττάρων. ὁ δὲ μεί-

Secundis verò ætate, & quos Haſtatos dicunt mandabant ferre omnia arma. Sunt ea more Romano Scutum primò. cuius latitudo eſt in gibbâ ſuperficie duorũ pedum & ſemis: longitudo pedum quattuor. Maius verò

ζων ἔτι καὶ παλαιστιαῖος, ἐκ διπλοῦ σανιδώματος, ταυρεκόλλῃ πεπηγὼς ὀθονίῳ, μετὰ δὲ ταῦτα μοσχείῳ δέρματι περιείληπται τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν ἐκ τῶν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν μερῶν, σιδηροῦν σιάλωμα, δι' οὗ τάς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται, καὶ τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐξερείσεις. προσήρμοσται δ' αὐτῷ καὶ σιδηροῦς κόγχος, ὃ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγὰς, λίθων καὶ σαρισσῶν, καὶ καθόλου βιαίων βελῶν.

verò etiam palmo præterea excedit. Eſt ex duplici tabulatione, taurino glutino cum linteo compactum: dehinc vituli bouiſue corio tegitur exteriorem ſuperficiem. Habet in curuatura circa ſuperam inferámque partem ferreum munimentum, quo & contra ictus enſium defenditur, & contra inclinationes aut depoſitiones in terram. Aptatur illi & ferreus vmbo; qui vehementiores ictus auertit lapidum & ſariſſarum, & vniuersè violenti cuiuſq; teli.

Aſſignat igitur primò

„ *Scutum.*] Cui nomen παρὰ τὸ σκῦτος, id eſt à loro, è quo factum. Id verius, quàm aut *à ſecando, quaſi ſecatum*, quod Varro comminiſcitur; aut *ab excutiendo*, quod Iſidorus, *quia excutiat tela*. Moneo differre à *Clypeo*, & ſeparant quicumque ſignatè ac propriè locuti. Liuius: *Scuta pro clypeis fecêre*. Et eſt diſcrimen à formâ. quæ enim rotunda & in orbem iuſtum relata, *Clypeos* dixêre; quæ in longum exibant, *Scuta*. Virgilius: *Scuti etymon.* IIII. de L.L. *Diſcrimen à Clypeo.* Lib. VIII.

—— *clypeiſque ſub orbe teguntur.* II. Aen.

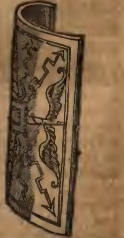
Idem: *Argolici clypei aut Phœbææ lampadis inſtar.*

Addit *Argolici*, quò magis orbem notet: quia talia illorum. Ammianus: *Iugum teretes ambitu, Argolici clypei ſpecie.* In Dionyſio: ἀργολικαὶ ἀσπίδες: *Argolici clypei*: in Seruiano cenſu, qui ſimpliciter ſunt *Clypei* Liuio noſtro. At de Scutis, contrà leges *Scuta longa*: & mox audiemus ſic fuiſſe. Simile diſcrimen apud Græcos. & Homerus Ἀσπίδας εὐκύκλους agnomento dixit, *clypeos rotundos*: at θυρεοὺς Polybius ſemper noſtra *Scuta*: nec aliter Dionyſius & Plutarchus. Dio & inferior illa ætas confundũt. Lib. XXIIII.

„ *Cuius latitudo in gibbâ ſuperficie.*] Metitur exteriorem ambitum, ſed vbi? Scutorum enim vnum & commune genus, inæquali latitudine: ac patet magis produciturque circa vmbilicum, extremis anguſtioribus. In tali, crediderim menſurari mediam partem. Alterum genus rarius, ſed tamen in vſu etiam, quod vndique æquali latitudine, & ianuæ velut *Duplex ſcutum.* *Ouatum:* *Et Imbricatum.*

formam habet, ſed incuruæ: & vt apertè dicam, ſectum canalem aut imbricem refert. Dio Caſſius vtrumque genus copulat, cùm Teſtudinem
Lib. XLIX. militarem ſtruit, & in eius medio locat τὰς τὰς πλατείας ἀσπίδας (confundit vocē, debuiſſet θυρεὺς.) ἔχοντας: *eos qui lata ſcuta habebant*: in lateribus τοὺς ἀσπίσι ταῖς κοίλαις καὶ σωληνοειδέσι χρωμένους: *eos qui ſcutis cauis in modū canalium factis vtebantur*. Vtrumque in monumentis videmus: etſi
In Macrino. cum diſcrimine vſurpatum, vt oſtēdit idem Dio. Nam notat Macrinum *Prætorianis militibus*, pugnâ in Antoninum, *abſtuliſſe* τὰς σωληνοειδεῖς ἀσπίδας, *ſcuta imbricata: quo leuiores*, inquit, *eos redderet ad pugnam*. Ergo hæc grauiora & longiora etiam, quod Polybius indicare mox videtur,
Lib. IX. & palam magis Apuleius: *Miles*, inquit, *è legione, habebat galeam nitore præmicantem, & ſcutum ceteris hìs longius*. Noſtrum intellegit, quod vulgaria antcibat, & digniores militum geſtabant. Neſcio an & Ammia-
Lib. XXIIII nus, de militibus quibuſdam Romanis: qui *veriti ne remanerent poſt ſignum erectum, ſcutis quæ patula ſunt & incurua, firmiùs adhærentes, eáque licet imperitè regendo, per voraginoſum amnem velocitatem comitati ſunt nauium*. Poteſt hæc ſignare, poteſt illa alia: quia omnia leuiter incurua. Forma & facies vtrorumque ſic in ſculpturis.

Scuta oblonga. „ *Longitudo pedum quattuor.*] Vides prominuiſſe igitur ſcuta, & ob-
Lib. III. Exc. longa magis quàm lata fuiſſe. Ioſephus ideò appellat Romanorum iſtos
In Aemilio. θυρεοὺς ἐπιμήκεις, *ſcuta longa*: & Plutarchus, ποδήρεις, *ad pedes demiſſos*. Nam reuera totum hominem tegebant, leuiter ſe inclinantem. Argumentum,
Lib. XLIIII quòd Liuius ſcribit milites in vigiliis *ſtantes, capite ſuper marginem ſcuti poſito, dormiſſe*. Si ſtantes, debuit fuiſſe productius. Reperio & inferiore ac corruptâ iam militiâ hunc modum. Nam in Nicetâ Choniate, vbi *Euſtratius quidam è legione Macedonicâ ad ſingulare certamen in hoſtem producitur*: ἀσπὶς, inquit, αὐτῷ ἐς ἀνδρομήκες κατιοῦσα δίδοται: *ſcutum illi ad hominis longitudinem datur*.

„ *Maius*

„ *Maius verò ſcutum etiam palmo prætereà excedit.*] Hoc fortaſſis illud incuruum eſt, de quo dictum. Sed quis id geſtauerit? Triarij, opinor, aut digniores Principum: nec vulgatam Liuij ſcripturam audiemus: *Spoliare cupientem Triarij obiectu clypeis arcuère.* Illinc clypeis? nuſquam iam ij Romanis, & *ſcutis* repone cum priſcis libris. *Liuius correctus.* Lib. xxii.

„ *Ex duplici tabulatione.*] Quo id ſenſu? an duas tabulas fuiſſe, incuruas ſic aptatas? an duplicatum totum textum? Ego hoc opinor, & è pluribus minutiſque tabellis corpus hoc iunctum. Varro ſubiicit, cùm etymon ſcuti quærit: *A ſecturâ*, inquit, *vt ſecatum, quòd minutè confectum ſit tabellis.* Etiam Ammianus: *Cùm apud Pariſios adhuc Cæſar Iulianus quatiens ſcutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis quis orbis erat compaginatus, in vanum excuſſus, anſa remanſerat ſola.* Oſtendit pluribus lignis & axiculis conſtitiſſe. Atque hæc è certis arboribus, quas Plinius deſignat: *Frigidiſſima quæcumque aquatica; lentiſſima autem, & ideò ſcutis faciendis aptiſſima, quorum plaga contrahit ſe protinus, claudit*q; *ſuum vulnus, & ob id contumacius tranſmittunt ferrum. In quo genere ſunt ficus, ſalix, tilia, betulla, ſambucus, populus vtraque. Leuiſſimæ autem ex his ficus & ſalix, ideóque vtiliſſimæ.* Vides Salicem inter vtiliſſimas cenſeri, atque etiam vulgatiſſimas, vt aliunde diſco. Adeò vt Græci poëtæ ἰτέαν ſiue *Salicem* dixerint pro ipſo Scuto. Euripides: *Scuti ligna cuiuſmodi.* De L. L. Lib. xxi. *E quâ arbore.* Lib. xvi. cap. xl. *E ſalice ſæpe.*

> Κρέων γε τ' ἐνθέν δ' ἰτέαν λαβὼν χερί:
> *Salicem Creon deinde ſuſcipiens manu.*

Heſychius: Ἰτέαι, αἱ ἀσπίδες. διὰ τὸ πρώτας ἐκ ταύτης τῆς ὕλης κατασκευαϑῆναι: *Salices, ſcuta. quia primitus ex hac materie ſunt facta.* In Theocrito etiam eſt:

> Ἀχϑόμενοι σακέεσσι βραχίονας ἰτείνοισιν: Eidyll. xv.
> *Brachia vimineis ſcutis preſſi atque grauati.*

De Syracuſis loquitur. & neſcio an non aliud ibi ſcutorum etiam genus tangit, quod non è tabellis, ſed è viminibus textum. Ideò etiam ita verti. Nam Siculi & Siracuſij talibus vulgò vſi. Feſtus: *Cerrones leues, & inepti, à cratibus dicti, quod Siculi aduerſus Athenienſes cratibus pro ſcutis ſint vſi, quas Græci γέῤῥας appellant.* Benè Feſtus. & cum eo Euſtathius: Γέῤῥας, ἀσπίδας περσικαὶ ἐκ λύγων, καὶ οἰσυΐνοι: *Gerra, ſcuta Perſica, ex viminibus, & ſalignâ.* Perſis adtribuit, quia creberrimè & recentiſſimè ij habuerunt Gloſſæ item: Γέῤῥον, εἶδος ἀσπίδος περσικῆς: *Gerrum* (hoc etiam genere vulgò extulerunt) *genus ſcuti Perſici.* In Xenophonte aliquoties ea vox: & Ammianus de Perſis etiam ſui æui: *Obtecti*, inquit, *ſcutis vimine firmiſſimo textis, & crudorum tergorum denſitate veſtitis.* Idem poſteà: *Manipuli peditum contecti ſcutis oblongis & curuis, quæ texta vimine & crudis coriis geſtant.* Ipſa deſcripta habes, & item formam. A quâ tamen aliquid Strabo abit. qui de Perſis: ὁπλίζονται δὲ γέῤῥῳ ῥομβοειδεῖ: *Armantur ſcuto rhombi ſpeciem.* Hæc figura non planè quadrat in Ammiani *oblongam & curuam.* Sed potuerunt à Strabone mutaſſe. In Eunapio lego Parthis quoque (gens eadem, aut in eodem ſolo) ſcuta hæc talia, imò & *Scuta è vimine.* *Gerra.* *Perſæ ſunt vſi.* Lib. xxiiii. Ibid. *Quâ formâ fuerint.* Lib. xv.

galeas fuiſſe. Οἱ δὲ τῶν Πάρθων, inquit, οἰσυΐνας ἀσπίδας ἔχοντες καὶ κράνη οἰσυΐνα, πλοκήν τινα πάτριον πεπλεγμένα: *Qui Parthorum ſcuta habebant viminea, & galeas vimineas, ſuo & patrio quodam modo intextas.* Nec verò
II Annal. *Germanis hæc ſcuta.* Perſæ tantùm, ſed Germani habuêre. Ex Tacito: *Nec ſcuta quidem ferro neruóue firmata, ſed viminum textus, vel tenues & fucatas colore tabulas*
Et Gallis interdum. *eſſe.* Galli quoque in Cæſare: *Scutis ex cortice factis, aut viminibus textis, quæ ſubitò vt temporis exiguitas poſtulabat, induxerant pellibus.* De aliâ aliquâ gente Salluſtius, in fragmento: *Soliti nectere ex viminibus vaſa agreſtia, ibi tum quòd inopia ſcutorum fuerat, ab eâ arte ſe quiſque in for-*
Improba hæc ſcuta *mam parmæ equeſtris armabat.* Sed vterque oſtendit non optima aut firmiſſima ea ſcuta fuiſſe, & adſumpta in egeſtate aliorum. Significat & Thucydides: Ναύτας ἐξώπλισεν ἀσπίσι φαύλαις καὶ οἰσυΐναις ταῖς πολλαῖς:
Macedones olim vſi. *Nautas armauit ſcutis improbis, & pleriſq; vimineis.* Tamen Macedones etiam olim vſi, ſed quæ in ærea aut argentea Alexander mutauit: & hoc
Lib X. iis apud Curtium obiicit: *Lignea enim vaſa deſiderant, & ex cratibus ſcu-*
Et Itali. *ta.* An non Itali & ipſi Romani? Dicas ex Virgilio, qui de Italis:

VII Aen. * Fortaſſe *plectunt.*

*—— * flectuntque ſalignas*
Vmbonum crates alij.

Ex Lucano, de Romanis Arimini:

Lib. I.

—— nudâ iam crate fluentes
Inuadunt clypeos.

Intellegit vetuſtos, & pelle ſciſſâ & fluidâ iam deſtitutos. *Crates* vterque dicit: quæ vox tamen & in tabellarum textum conuenire poteſt. Scuta
In fragm. ſuprà. tamen rotunda & equeſtria, cum * Salluſtius, tum Dio, indicare videntur (leuitatis fortaſſe cauſsâ) talia fuiſſe. Dio ſic de Saluidieno, qui cym-
Lib. XLVIII bas quaſdam contra Sextum Pompeium ridiculè inſtruxit: Δερμάτινα πλοῖα, κατὰ τοὺς ἐν ὠκεανῷ πλέοντας, ἐκποιῆσαι ἐπεχείρησεν, ἔνδοθεν μὲν ῥάβδοις αὐτὰ κούφαις διαλαμβάνων, ἔξωθεν δὲ βοὸς δέρμα ὠμὸν, ἐς ἀσπίδος κυκλοτεροῦς τρόπον, περιτείνων: *Coriacea nauigia, vt ſolent ij qui Oceanum nauigãt, facere eſt aggreſſus, introrſus ea virgis leuibus intexens, extrorſus verò bouis crudum corium, in modum rotundioris clypei, circumponens.* Cum rotundo clypeo diſertè comparat; qui equitum ferè fuit. Sed heus tu, cur non me reuocas euagantem? & nónne hæc extra Polybium? A V D. Non extra hiſtoriam aut militiam: & ſint vtrique illuſtrandæ. Quin ad tales excurſus liber eſto, & iamnunc mappam tibi mitto. L I P S. Reduc & contrahe. non enim lubet extra viam: ipſa lõga affatim, & fatigat. Pergo.

Glutinum in ſcuto. „ *Taurino glutino.*] Quod & linteum tabellis iunxit (de quo linteo hîc in Polybio:) & tabellas ipſas inter ſeſe. Denique & corium firmauit. Auſonius:

In Monoſ.

Tergora dic clypeis accommoda quid faciat? glux.

Et Neruì. Videntur & neruo aut ferro vinxiſſe. ex Tacito: *Ne ſcuta quidem ferro*
II. Annal. *neruóue firmata.* Sed *ferrum* referri ad orbem circumpoſitum poteſt, de quo Polybius tangit, vel ad Vmbonem: *nerui*, non niſi huic rei & tabulis vinciendis fuiſſe videntur.

„ *Vitu-*

„ *Vituli bouíſue corio.*] Potiùs profectò *bouis*: & id robuſtius: tamen quia μοσχείῳ δέρματι in Græco eſt, de *vitulo* quoque expreſſi. Corij huius Corium in inducti apud Græcos Latinoſque mentio, & creberrimè poëtas: qui co- ſcutis. ria etiam multiplicant & adaugent. Exempla illa omitto. propriè ad Polybium & ad verum, Statius:

Nec pudor emerito clypeum veſtiſſe iuuenco. Lib. III.

Idem: ——— *graues clypeos caſis veſtire iuuencis.*

Sed & Liuius teſtimonium, in re miſerabili, ſuggerit, de obſeſſis Caſilini ab Annibale: *Poſtremo ad id ventum inopiæ eſt, vt lora detractáſque ſcutis* Lib. XXIII *pelles, vbi feruidâ molliſſent aquâ, mandere conarentur.* Accuſarem cupidinem vitæ, niſi quòd à conſtantiâ non ab ignauiâ fuit. Silius idem de Saguntinis: ——— *reſolutáque nudos*

Linquentes clypeos armorum tegmina mandunt. Lib. II.

Hegeſippus de Iudæis, qui in vrbe ſacrâ à Veſpaſiano obſeſſi: *Et cùm alia famis ſolatia non reperirent, detrahebant coria ſcutis, vt cibo eſſent ſibi quæ præſidio non eſſent.*

„ *Ferreum munimentum.*] In Polybio, σιδηροῦν σιάλωμα: quę vox *labrum* Margo ferreus in ſcuto. & extremitatem talem notat: propriè tamen *Sputi* inſtar tenuem bracteam aut lamellam. Martialis: *Hoc linitur ſputo Iani caryota Kalendis.* Suidas ipſum hunc Polybij locum, opinor, reſpiciens: Σιάλωμα, σιδηρᾶ περιφέρεια τοῦ ῥωμαϊκοῦ θυρεοῦ: *Sialoma, ferreus ambitus Romani ſcuti.* Vult idem dictum Heſychius, ſed obſcuriùs: Σιάλωμα, μέρος τι τοῦ ὅπλου τοῦ καλουμένου θυρεοῦ: *Sialôma, pars aliqua armaturæ, quam Scutum dicunt.* Plutarchus λεπίδα dixit, & auctorem huiuſce rei Camillum fecit. Ille in pugnâ Camilli inuentum. contra Gallos, quorum immanes gladios timebat, cùm alia machinatus eſt, tum iſtud. Τοῖς θυρεοῖς, inquit κύκλῳ περιήρμοσε λεπίδα χαλκῆν, τοῦ ξύ- In Camill. λου κατ' αὐτὸ τὰς πληγὰς μὴ στέγοντος: *Scutis laminam ferream in orbem adaptauit, ligno ſolo ictus parùm ſuſtinente.* Ergo hæc cauſſa vna & prima rei; altera quam Polybius adiungit, ad ſcuti tutelam & ſeruamen. Inclinabant enim ſæpe in terram, & ferè ſic ante tentoria aut in excubiis habebant, pilis etiam (quod marmora nos docent) acclinatis. Ne ergo putiſceret lignum, munimen à ferro.

„ *Ferreus vmbo.*] Ita plurimùm & vulgò, è ferro. At poëtæ aureum Vmbo è vario metallo. etiam faciunt. vt Virgilius:

——— *vaſtos vmbo vomit aureus ignes.* X. Aeneid.

Sed & Sidonius poſteriore æuo reipsâ ſic fuiſſe oſtendit. *Clypeorum lux* Lib. III. *in orbibus niuea, fulua in vmbonibus, ita cenſum prodebat vt ſtudium.* Hoc Epiſt. XX. ille de Sigimere iuuene regio, eiuſque comitatu ſelecto: & ſatis indicat ditiores argentum in ambitu, & aurum in vmbone geſtaſſe. Non is luxus olim. Vmbonem autem certum eſt mediam illam partem ſcuti dictam, Quid Vmquæ protuberat & exſeritur cum rotundo tumore. Ideò Vmbo, quod bo. Græcis eſt ἄμβων. Montes & eminentias hac voce Statius poëta ſæpe Pro monte. appellat, quod iure ſuo doctus Scaliger nos docuit in Varronem. Sed & Latini veſtis poſitum qui ad pectus exibat in tumorem, ſic dixerunt. Pro veſtis parte.

Tertul-

De pall. cap. v. Tertullianus: *Totum contracti vmbonis ſigmentum.* Iterùm: *Recognito*
Ibid. *rurſus vmbone, & ſiquid exorbitauit reformato.* Perſius:

Sat v. *——totáque impunè Saburrâ:*

Perſio lux. *Permiſit ſparſiſſe oculos iam candidus vmbo.*

De tirone loquitur, qui in viros tranſſcriptus, & depoſitâ prætextâ candidam togam ſumpſit: vnà cum eâ etiam libertatem. Non aliter ego illa
Lib. xi. interpretor. Apuleius huc etiam ducendus: *Palla ſub dextrum latus ad humerum læuum recurrens, vmbonis vice, deiectâ parte laciniæ, multiplici contabulatione dependula.* Et Gloſſæ priſcæ: *Vmbilicus*, ὀμφαλὸς ἀσπίδος, τηβέννης: an non corrigendæ? *Vmbo*, ὀμφαλὸς, & cetera. Nec enim *Vmbilici* vocem profectò temerè in vtrâuis eâ notione leges.

Vmbone trudebant „ *Ictus auertit lapidum.*] Atque vſus alter, quòd auertat etiam hoſtes.
Iul. cap. lxviii. Nam in conflictu & pugnâ cominus vtebantur eo ad impulſum. Suetonius de Acilio animoſo milite: qui *abſciſâ dextrâ, tranſiliuit in nauem,*
Lib. iii. *vmbone obuios agens.* Curtius: *Totam aciem pauore ſuo fluitantem vmbo-*
Lib. ix. *nibus poſſe propelli.* Liuius: *Vmbonibus incuſſáque alâ ſternuntur hoſtes.*
Lib. xxi. Iterùm: *Alâ deinde & vmbonibus pulſantes.* Vbi Alam etiam dicit partem illam humeri brachiique adiutricem in hoc niſu. Quid, quòd ipſa
Vmbo pro humero. incurua illa pars, Vmbo? Fallor, aut ſic Statius:

Lib. ii. *——clypeum non ſuſtinet vmbo*

Mutatum ſpoliis.

De Tydeo ait, defeſſo à pugnâ & vix arma ſuſtinente. Ibi Luctatius: *Hic vmbonem pro humero poſuit, aut pro manu.* Martialis conſimiliter, de valente ſuo liberto:

In turbam incideris, cunctos vmbone repellet.

Profectò iſta pars brachij eſt, proiecta & incuruans. Satis de Scuto, pro Polybij quidem mente. A v d. Non etiam pro meâ. L i p s. Quid abeſt, aut aues igitur? A v d. Principium & inductionem ſcuti, ob Liuij verba (in mente habeo) quæ me torquent. Nam cùm illa de *Ordine legebamus, hæc quoque erant: *Clypeis antea Romani vſi ſunt, deinde poſtquam ſtipendiarij facti ſunt, ſcuta pro clypeis fecêre.* Ergóne tunc demum ſcuta introducta, cùm ſtipendia, id eſt obſidione Veienti? Atqui ipſe Liuius aliter, & iam in armandis claſſibus Seruianis, dat primori dumtaxar *clypeos* (ἀσπίδας ἀργολικὰς Dionyſius:) reliquis *ſcuta*, quos θυρεὺς idem ibi Græcus. Sed & ſæpius anteà Scutorum mentio. L i p s. Me ſpectas? propè eſt vt negem reſpondere ad talia quæ abducunt extra Polybianum campum. Sed tamen quia in margine hæres, fiat. Tetigi ſuprà leuiter de

*Lib. ii. Dial. iii. Lib. vii. *Quando Romanis ſcuta.*

Liuij interior ſententia. ſenſu verborum Liuij; qui non eſt (vt verba aſpecta præferunt) quaſi anteà clypeis tantùm Romani vſi, poſteà ſcutis. Id verò falſum: ſed quòd vtrumque genus in vſu anteà, poſtinde ſola ſcuta. Breuiter hæc ſenten-
Romulus ſcuta induxit tia. Origo igitur Scutorum à regibus, imò à primo ipſo rege, ſi fidem habes Plutarcho. Ille ſic de Romulo: Θυρεοῖς τῶν Σαβίνων ὁ ῥωμύλος ἐχρήσατο, καὶ μετέβαλε τὸν ὁπλισμὸν ἑαυτοῦ τε καὶ ῥωμαίων πρότερον ἀσπίδας ἀργολι-
In Romulo. κὰς φορούντων: *Scutis Sabinorũ Romulus eſt vſus, & mutauit ſua ac Romanorum*

rum

rum aliorum arma antea clypeos Argolicos ferentium. Id verò palàm contra Liuium,& iſto auctore diu permutatio hæc ante Veiens bellum; tūc ſcilicet cùm accepti, vnà cum Tatio, in vrbem Sabini. Sed poteſt vterque verum dicere.& fuit ita ſub Romulo,mutatum à Seruio;iterumq́ue mutatum,obſidione Veiorum. Tamen ex Græco illo dixeris ortum & notitiam ſcuti eſſe à Sabinis. At negat alius Græcus, Athenæus:qui inter ea quæ Romani à variis gentibus hauſère: παρὰ Σαυνιτῶν,inquit,ἔμαθον θυρεοῦ χρῆσιν : *A Samnitibus didicère ſcuti vſum.* Cæſar apud Salluſtium hinc ſtare videatur: *Arma atque tela militaria à Samnitibus ſumpſimus.* Et Arma & Tela nominat : atque illa propriè ſcutum eſſe ſcimus, eaq́ue quæ ab armo feruntur. Tamen ad Plutarchum magis ego eam,& à Samnitibus abiungam. Quid ita? cauſsâ duplici. Priore,quòd diu ante Samnitas notos, aut certè bello notos,in vſu Romanis ſcuta. Plutarchus,Dionyſius,Liuius teſtes ſunto. Nam iſti bello non tentati ante annum vrbis CCCCX : diu antè promiſcua iam ſcuta, ſi illis fides. Alterâ, quòd etiam forma ſcuti Samnitici diſſedit à Romani. Ita enim de illo Liuius: *Forma erat ſcuti*(Samnitici)*ſummum latius, qua pectus atque humeri teguntur, faſtigio æquali,ad imum cuneatior,mobilitatis cauſsâ.* Facilis intellectu hæc deſcriptio, & videmus etiam in maiorum noſtrorum inſignibus aut monumentis hæc talia ſcuta.Sed enim Romanum diuerſiforme fuit,& quale dixi : Non ergo meâ ſententiâ à Samnitibus. An non à Liguribus potius? ita enim Liuius præire videtur,& viri docti nuper ex eo firmant : *Stabilior aut parmâ aut ſcuto Liguſtino Romanus erat.* En apertè diſtinguit,Romaniſque tribuit & *Parmam*(nempe leuibus)& *Scutum*,(grauibus)ſed *Liguſtinum.* Nolo imponant tibi verba, aut viri cetera curioſi & docti. Hîc glaucoma in eorum oculis,& remouebo. Liuius ibi de leui tantùm milite agit, nihil de graui : Cur igitur ſcutum à parmâ diuidit? diuidit,ſed Liguſtinum. Scito igitur,totam illam à Liuio memoratam ibi pugnam,ſolius leuis armaturæ vtrimque fuiſſe. Et a Perſeo,inquam,& à Romanis,graues non concurrerunt. Liuius hîc defectus & mutilus,eoque minùs id ex eo ſtatim liqueat ; at puriſſimè è Plutarcho,qui pugnam eam deſcribit. Is facit Romanos Velites pugnaſſe, & vnà cum iis *ſeptingentos Ligures:* qui leuiùs ſcilicet armati,& ideò expreſſim hîc Liuius *Parmam* nominat,quæ Velitum; *Scutum Liguſtinum*, quod eius gentis. Quale id fuit? è Diodoro diſcas, & totam hanc litem ſopias: Ὁπλισμὸν ἔχουσιν οἱ λίγυες ἐλαφρότερον τῶν ῥωμαίων τῇ κατασκευῇ. σκεπάζει γὰρ αὐτοὺς παραμήκης θυρεὸς εἰς τὸν γαλατικὸν ῥυθμὸν δεδημιουργημένος, καὶ χιτὼν συνειλημμένος ζωστῆρι. καὶ περιτίθενται θηρίων δορὰς καὶ ξίφος σύμμετρον: *Armaturam habent Ligures leuiorem Romanâ. Tegit enim eos ſcutum longum,ad Gallicam modulum factum,& tunica cingulo adſtricta. Circumponunt etiam pelles ferarum & modicum gladium.* Ecce habes Scutum Liguſtinum,& ſimul leuiter armatos Ligures fuiſſe. Fragmentum in Suidâ reperio,quod huc facit,ſi corrigas: Τῇ δυνάμει τῆς πάρμης καὶ τῶν λιβυστικῶν θυρεῶν ἀντεῖχον ἐρρωμένως οἱ ῥωμαῖοι. *Firmitate parmæ & Lybicorum*

An à Sabinis exemplum.

An à Samnitibus. In Catil.

Potiùs à Sabinis.

Lib. IX.

Iterùm à Liguribus. Lib. XLIV.

Fallax Liuij ſcriptū.

Idcirca viros doctos explicatū.

Forma ſcuti Liguſtini. Lib. VI.

Quod diſtinguit à Romano.

Correctius Suidas aut Polybius.

corum

eorum ſcutorum fortiter reſiſtebant Romani. Itáne Lybica ſcuta Romanis? nulla. Scribe λιγυστικῶν: & ſcito è Polybio fragmentum eſſe hanc ipſam velitarem cum Perſeô pugnam denarrante. Ex eo deinde vertit, vt ſolet, pænè verbatim Patauinus. Hęc ita vera me dixiſſe ipſe Liuius etiam ſuggeret, qui paullò pôſt adiungit, *Pugnatum vtrimque leui armaturâ eſſe.* Faceſſite igitur ſcuta Liguſtina à Romanis. A V D. Gaudeo quòd abduxerim; tu me reduxiſti, atque alios fortaſſis, errantes. L I P S. Vtinam me quoque alius, cùm opus, ſed clementer! Nam noſtri plerique hodie Archilochi ſunt, & gaudent ἰαμβίζειν.

DIALOG. III.

Gladius Hiſpanienſis. Origo, Vſus, Bonitas.

SED nos ad Polybium. Dat ſecundò grauiori militi Gladium, & eum ſic depingit:

POLYB. Ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιραν, ταύτην δὲ περὶ τὸν δεξιὸν φέρει μηρόν. καλοῦσι δὲ αὐτὴν ἰβηρικήν. ἔχει δὲ αὕτη κέντημα διάφορον, καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον, διὰ τὸ τὸν ὀβελίσκον αὐτῆς ἰσχυρὸν καὶ μόνιμον εἶναι.

Vnà cum ſcuto gladium imperant, quem fert ad dextrum femur. Appellant Hiſpanienſem, habétque mucronem eximium, & ictum vtrimque vehementem, quoniam lamina eius firma eſt & ſtabilis.

Vnus olim gladius. „ *Gladium imperant.*] Gladium, inquit: non ergo plures, etſi poſteà ita fuit. Nam ſequenti æuo minorem etiam alium ferebant, quem *Pugionem* Latinâ voce Tacitus dixit; alij Græcanicâ, *Paramerium* aut *Parazonium*, quia ad femur ſcilicet aut zonam penderêt. De hoc quia nihil Polybius, omitto.

„ *Fert ad dextrum femur.*] Nouum eſt noſtris moribus, & videntur

Gladius an ad dextrū? eſſe quæ reſiſtant. Primùm, quomodo facilis ea eductio? quomodo vagina inibi non impedimento ad pugnam? Sed & Ioſephus contrà, de

Lib. III. Excid. ipſis Romanis: Οἱ μὲν πεζοί, inquit, μαχαιροφοροῦσιν ἀμφοτέρωθεν. μακρότερον δὲ αὐτῶν τὸ λαιὸν ξίφος πολλῷ. τὸ γὰρ κατὰ δεξιὸν σπιθαμῆς οὐ πλέον ἔχει μῆκος· *Pedites vtrimque gladium geſtant. Longiorem quidem iſtum ad ſiniſtrum latus: nam qui ad dextrum eſt, palmi ſiue duodecim digitorum menſum non excedit.* Nónne clarè longiorem, id eſt Hiſpanienſem iſtum ad læuam ponit? Sed & cum eo Sidonius, vbi vrbem Romam armat:

Panegyr. ad Anthem. —— *bullis hoſtilibus aſper*
Applicat à lauâ fulgentem balteus enſem.

Quis autem ambigit, quin Romam ornet pro Romano more? Amplius,

ſub ipſum Polybij æuum nummos reperio, in quibus gladij ſunt ſiniſtri. Hæc cùm ita ſint, olim dubitaui ecquid iſta Polybij vera ſatis aut ſana. Nunc minimè, & eò deſcendo vt mutaſſe hanc rem cenſeam, & aliter atque aliter geſtaſſe. Certè quin Ioſephi, id eſt Flauiorum, æuo ita fuerit vt ſcribit, gladij nempe ſiniſtri, non eſt ambigendum: & fortaſſe id introductum, cùm Gladioli aut Parameria introducta. Etſi parùm etiam firmiter. nam ecce in columnâ Traiani pleroſque militum cinctos iterùm pro priſco ritu dextros video, idemque in Antonini: etſi Imperator tamen ipſe & Tribuni habent ferè ſiniſtros. Omnino variauit ea res. & cur in Romanis ita miremur, quod non in Gallis? Nam ij quoque certò dextros geſtarunt, quod Strabo & Diodorus clarè ſcribunt. Atqui incommoda eductio. Non in Romanis quidem; qui nec longi nimis erant, & ab humero non à medio cingulo pendebant. Denique credo eos ſpectaſſe ſcuti vſum, præcipui inter arma. Id impediri videbatur eiuſque frequens motio, ſi gladius aut vagina ſub brachio ſiniſtro. Non ergo, inquies, in pugnâ idem, cùm vagina ad dextrum? Reciprocatio enim brachij ad ictus impedita. Fateor, nec habeo quod dicam; niſi reiici ſolere tunc ponè tergum. Vno verbo, arbitraria hæc res fuit, & vtrimq. cauſſæ. *Variatum in eare.*

„ *Appellant Hiſpanienſem.*] Paſſim quidem & crebrò. ſed quid ita ante Hiſpanos etiam notos? Vt Liuius in pugnâ Manlij illâ veteri cum Gallo: *Manlius Hiſpano cingitur gladio.* In eadem re Quadrigarius: *Scuto pedeſtri & gladio Hiſpanico cinctus contra Gallum conſiſtit.* Vterque diſertè notat de Hiſpanico, me mirante. Vnde is tunc? quæ commercia? cùm Romani nec in Italiâ ſuâ domini etiam eſſent. At intellegunt formâ Hiſpanici fuiſſe. Nec id quidem dicet ſcriptor incertus apud Suidam (an non ipſe Polybius?) qui hanc quoque refert ad tempora Annibalis & ſecundi Punici belli. Tunc ſcilicet, cùm Romani vires & conſtantiam experti militiæ Hiſpanicæ, adſumpsêre hunc enſem. Verba ſunt: Οἱ δὲ κελτίβηρες τῇ κατασκευῇ τῶν μαχαιρῶν πολὺ διαφέρουσι τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ κέντημα πρακτικὸν καὶ καταφορὰν ἔχουσι δυναμένην ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν. ἧ καὶ ῥωμαῖοι τὰς πατρίους ἀποθέμενοι μαχαίρας ἐκ τῶν κατ' ἀννίβαν μετέλαβον τὰς τῶν ἰβήρων. καὶ τὴν μὲν κατασκευὴν μετέλαβον, αὐτὴν δὲ τὴν χρηστότητα τοῦ σιδήρου καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν οὐδαμῶς δύνανται μιμεῖσθαι: *Celtiberi paraturâ gladiorum longè aliis antecellunt. nam & mucronem validum habent, & ictum potentem ex vtráque parte. Quare & Romani vſitatos & patrios gladios deponentes, à temporibus Annibalis iſtos Hiſpanorum aſſumpſerunt. Et formam quidem aſſumpſerunt, ipſam vero bonitatem ferri & aliam accurationem nequaquam imitari potuerunt.* Hæc ſi vera (puto eſſe:) quid pro Liuio aut Claudio? vnum. appellaſſe eos gladium Hiſpanicum, ipſum pedeſtrem: non quia re ipsâ talis eſſet, ſed quoniam Manlius eques, depoſitâ parmâ & longiore ſuo gladio (talis equitum, vt videbimus) ſumpſit pedeſtre ſcutum, & gladium breuiorem, Hiſpanicum poſteà dictum. Si tibi color melior, alline.

Gladius Hiſpanienſis quam pridem notus. *Lib. VII.* *Agell. lib. IX. c. XIII.* *Videtur cũ Hannibale illatus.*

„ *Habet mucronem eximium.*] Quo Romani etiam maximè vſi, & Hiſpani. *Punctim gladio vſi.*

ſpani hodie; etſi gladij eorum aliâ à priſcis formâ. Polybius: *Οἱ δὲ ῥωμαῖοι οὐκ ἐκ καταφορᾶς, ἀλλ' ἐκ διαλήψεως ὀρθαῖς χρώμενοι ταῖς μαχαίραις, πρακτικοῦ τοῦ κεντήματος περὶ αὐτὰς ὑπάρχοντος, τύπτοντες εἰς τὰ στέρνα καὶ τὰ πρόσωπα διέφθειραν τοὺς πλείστους*: *At Romani non cæſim ſed punctim rectis gladiis vtentes, mucrone ad hanc rem efficaci, ferientes in pectora & facies, pleroſque interfecerunt.* Scribit facies petiiſſe: ne primus Cæſar hoc iuſſerit
Lib. XXII. Pharſalicâ illâ pugnâ, *Miles faciem feri.* De Hiſpanis, Liuius: *Gallus prælongi gladij ac ſine mucronibus, Hiſpano punctim magis quàm cæſim aſſueto*
Puncta vtilitas. *petere hoſtem breuitate habiles, & cum mucronibus.* Et vtilitatem huius rei in Vegetio habes. *Non cæſim*, inquit, *ſed punctim tirones ferire diſcebant.*
Lib. I. cap XII. *Nam cæſim pugnantes non ſolùm facilè vicêre, ſed etiam deriſêre Romani. Cæſa enim quouis impetu veniat, non frequenter interficit, cùm & armis vitalia defendantur & oſſibus: at contrà puncta duas vncias adacta mortalis eſt. Deinde dum cæſa infertur, brachium dextrum latúſque nudatur: puncta autem tecto corpore infertur, & aduerſarium ſauciat antequam videat.* Bonæ & veræ cauſſæ. &, quod ipſe quoque notat, hac re facilè vicêre eos qui pugnabant cæſim. Dio Caſſius tetigit pugnâ Iulianâ in Ario-
Lib. XXXVIII. uiſtum: *Τά τε γὰρ ξιφίδια αὐτῶν (ῥωμαίων) καὶ σμικρότερα τῶν γαλατικῶν ὄντα, καὶ τὰς προσβολὰς χαλυβδικὰς ἔχοντα, χρησιμώτατα σφίσιν ἐγένετο*: *Gladioli enim Romanorum & breuiores Gallicis, & mucrones è chalybe habentes, vtiliſsimi iis fuerunt.* Appellat *ξιφίδια*, *gladiolos*, adſpectu ad Gallorum illos immanes: & re ipsâ fuerunt haud magni.

„ *Ictum vtrimque vehementem.*] Nota, *vtrimque*: & hinc facilè for-
Forma gladij Hiſpanici. mam faciemque Romani gladij colligas, qualis ferè hodie eſt noſter equeſter. Appâret ita in monumentis priſcis: etſi in iiſdem etiam acie ſimplici, & ſupernè leuiter pandus, ad Orientalem aut Turcicam for-
Is ad cæſam quoque vtilis. mam. Sed iſte rarior, & Polybio nunc ignotus. Ad cæſam igitur ſeruiit etiam hic gladius, & vt res erat, Romani vſi. Polybius, vbi Romanam
Lib. XVII. militiam & arma cum Macedonum comparat: *Τῇ μαχαίρᾳ ἐκ μεταφορᾶς καὶ διαιρέσεως ποιοῦσι τὴν μάχην*: quæ ſupinè interpres (vt pleraque alia) vertit. Ego ſic: *Gladio punctim & cæſim pugnant.* Nam illud *ἐκ μεταφορᾶς*, *è tranſlatione*, ad punctam refero: & huic *ἐκ καταφορᾶς* *ex delatione* aut *demiſsione*, oppono. quia gladius ſcilicet in pungendo reciprocatur & transfertur, in cædendo demittitur. Ex *διαιρέσεως* autem, cæſa eſt: ad verbum, *ex diuiſione*. quia ictus ille diuidit ſcilicet abiungitque. Tamen vide an non verius ſit, *ἐκ διαφόρεως*: *è ſublatione*: quod Polybius alibi vſur-
Lib. II. pat in hunc ſenſum. Scribit de Gallis: *ἴδιον τῆς γαλατικῆς χρείας, ἡ ἐκ διαφόρεως μάχη*: *Proprium Gallicani vſus, pugnare cæſim.* Fateor tamen in Sui-
Vis gladij Hiſpanici. dâ alibi & fragmentum hoc legi: *μαχομένων ἐκ διαιρέσεως ταῖς μαχαίραις*: ſed hoc quoque fortaſſe malè. De vehementiâ autem ictus, exempla in
Lib. V. De benef. Senecâ: *Galeam macharâ Hiſpanâ diuiſam*: in Liuio: *Poſtquam gladio Hi-*
Lib. XXXI. *ſpanienſi detruncata corpora brachiis abſciſis aut totâ ceruice deſectâ; & fœ-*
Lib. VI. *ditatem aliam vulnerum viderunt.* Auctoritas in Diodoro: *Οὔτε θυρεὸς, οὔτε κράνος, οὔτε ὀστοῦν ὑπομένει τὴν πληγήν*: *Neque ſcutum, neque galea, neque oſſum*

oſſum ſuſtinet ictum. Plutarchus cum eo, pugnâ Æmilij in Perſen: Μάχαιραι ἐκείνων ὑπὸ βάρους καὶ καταφορᾶς διὰ παντὸς ὅπλου χωροῦσαι ἐπὶ τὰ σώματα: *Gladij illorum* (Romanorum) *grauitate & ictu per omnia arma ad corpora peruadentes.* Ait, *grauitate.* ergóne tam magni? minimè, ſed craſſiuſculi potiùs & firmi. Sculpturæ veteres ſic oſtendunt, & erutos è terrâ ipſi vidimus, qui duos pedes in laminâ non explebant. Haud fruſtra ergo Liuius dixit, *breuitate habiles*; idemque *ad propiorem habiles pugnam*: Dio ξιφίδια, *gladiolos*: & Lucanus *exiguos* iſto verſu: In Aemil. / Breues fuere.

Cantaber exiguis, & longis Teutonus armis. Lib. vi.

Nec enim de Scutis acceperim, quæ Hiſpanis Galliſque pænè eiuſdem formæ: magis de hiſce gladiis, qui ſic diuerſi.

DIALOG. IIII.

Pilum totum deſcriptum. magnitudo, forma, violentia: & ſiquid mutatum.

TERTIVM inter arma *Pilum*: quod Polybium licet audias deſcribentem. Lege:

Πρὸς δὲ τούτοις ὑσοὶ δύο, καὶ περικεφαλαία χαλκῆ, καὶ προκνημίς. τῶν δ' ὑσῶν εἰσὶν οἱ μὲν παχεῖς, οἱ δὲ λεπτοί. τῶν δὲ στερεωτέρων, οἱ μὲν στρογγύλοι παλαιστιαίαν ἔχουσι τὴν διάμετρον, οἱ δὲ τετράγωνοι, τὴν πλευράν. οἵ γε μὴν λεπτοὶ σιβυνίοις ἐοίκασι συμμέτροις, οὓς φοροῦσι μετὰ τῶν προειρημένων. ἁπάντων δὲ τούτων τοῦ ξύλου τὸ μῆκός ἐστιν, ὡς τρεῖς πήχεις. προσήρμοσται δ' ἑκάστοις βέλος σιδηροῦν ἀγκιστρωτὸν, ἴσον ἔχον τὸ μῆκος τοῖς ξύλοις, οὗ τὴν ἔνδεσιν καὶ τὴν χρεῖαν οὕτως ἀσφαλίζονται βεβαίως, ἕως μέσων τῶν ξύλων ἐνδέοντες, καὶ πυκναῖς ταῖς λαβίσι καταπερονῶντες, ὥστε μὴ

Præter hæc pila duo, & galea ærea, & ocreæ. Pilorum autem alia ſunt craſſa, alia tenuia. E craßis & firmioribus, iterùm alia rotunda, quæ palmarem habent diametrum; alia quadrangula, quæ latus. Tenuia autem ſibynis modicis aßimilantur, quæ ferunt vnà cum prædictis. Omnium verò iſtorum longitudo ligni, ferè tria cubita. Aptatur ſingulis telum ferreum, hamatum, longitudine par ipſi ligno; cuius nexum vſionemque ita validè firmant, ad mediũ vſque ligni inſerentes, & crebris fibulis adſtringentes, vt non Polyb.

περίτερον τὸν δεσμὸν ἐν ταῖς χρείαις ἀναχαλασθῆναι, ἢ τὸν σίδηρον θραύεσθαι, καίπερ ὄντα τὸ πάχος ἐν τῷ πυθμένι, καὶ τῇ πρὸς τὸ ξύλον συναφῇ τριῶν ἡμιδακτυλίων, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τοιαύτην πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἐνδέσεως.

prius deuinctio illa inter vtẽdum ſoluatur, quàm ipſum ferrum defringatur. etſi id craßitiem habet in parte inferiore & quà ligno infigitur digiti & ſemis. Intantum & tam prouidè curant hanc connexionem.

Suſtine, & iam me audi.[1] Ait:

De voce ὑσσὸς. „ *Præter hæc pila duo.*] Pila rectè verto, quod eſt in illo ὑσσοὺς. At Laſcaris, & cum ſecuti alij, *Veruta*. Quis hoc dabit? quis non videt obnubilari aut eripi germanam *Pili* deſcriptionem, aliena hac voce immiſſa? Imò
Ea pilum in Latio. ὑσσὸς Plutarcho, Dionyſio, Appiano, noſtro aſſiduè, eſt *Pilum*. Res ipſa
Peculiare Romanis. vociferatur: & nónne hîc legionarium militem armat, cuius proprium
Lib. VIII. miſſile eſt Pilum: Inde Silius ſanè quàm commodè Latinos ſic adornat:

Non illis ſolitum criſpare haſtilia campo,
Nec mos pennigeris pharetram impleuiſſe ſagittis,
Pila volunt, breuibúſque habiles mucronibus enſes,
Aere caput tecti ſurgunt ſuper agmina criſtis.

Latini, inquit, non haſtas ſpargunt, non ſagittas; ſed pila iis telum, & breues Hiſpanici gladij, tum galea & criſtæ. Eſt ipſe legionarius miles expreſſus. Sed & in Vegetio *pilata legiones veterum*: & in Feſto, *Pilumnus populus* explicatur ipſe Romanus, *velut pilis vti aſſuetus*. Et quis populus præter eos vſus? Gloſſæ hunc faciũt: *Pilum, ὑπερῷον, ῥωμαϊκὸν δόρυ: cænaculum, & Romanum telum.* Duplex interpretamentum dant; poſte-
Corrupta Gloſſa. rius clarè verum, prius vitio exſcriptoris obſcurum aut falſum. Nam quid hoc noui aut monſtelli eſt, *Pilum* ſignificare *cænaculum?* Græca ta-
Emendata. men vox id ſonat, ſed leuiter mihi reformanda in ὕπερος: quod valet *piſtillum*. Ita ſanè, Pilum, inquit Gloſſographus optimus, duo notat, & *pi-*
Varro illuſtratus. IIII. de L. L. *ſtillum* & *telum*. Nihil hîc dubium: atque adeò Varro Pilum pro telo vſurpari cœptum vult ab illo. *Pilum enim dictum*, inquit, *ab omine quod hoſtes feriret vt pilum*. Ea lectio mihi proba & ſicut inſtrumento illo ruſtico aut cibario teri frangíque frumenta ſolent, ſic iſto hoſtes. Inde captum omen, & vox tralata in bellum. Alij tamen reſcribunt, *quod hoſtis periret, vt perilum*: mihi quidem minus probè.

Quot Pila militi. „ *Pila duo.*] Quem numerum poëtæ, vt ſolent, tangunt. Virgilius:
I. Aen. *Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.*
II. Theb. Duo videri. Et Statius: *Quæ duo ſola manu geſtans, accliuia monti*
Fixerat, intorquet iacula.

Lib. II. cap. XV. Sed & Vegetius apertè: *Habebant bina mißilia, vnum maius quod Pilum vocabant,*

vocabant, & aliud minus quod Verutum. Diſſenſu tamen aliquo cum Polybio, quòd is videatur duo maiora pila dare militi, alterum rotundum, alterum quadrum. Si tamen is eius ſenſus. Cur non ambigam? pleraque hîc breuiter aut obſcurè dicta: ſicut hoc ipſum quod ait, *tenuia taliſſe eos vnà cum prædictis.* Quid? an præter duo maiora, etiam tenuia? An ex Vegetij mente, cum vno maiorum, alterum minus? Hoc magis credam, ne nimis manum iis impleam aut onerem. Quod tamen Vegetius de Veruto addit & diſtinguit: vix ſcio an ita veteres. Imò ex Polybio & Liuio communiter hæc dicta Pila. *Diſcrimen Vegetij vanum.*

„ *Rotunda, quæ palmarem habent diametrum; quadrangula quæ latus.*] Fateor adhæſiſſe me in his verbis, nunc expedio. Dicit, Rotunda quidem palmarem diametrum habuiſſe; at quadrata, totum ambitum ſiue omne latus. Ita enim id accipiendum, etſi aliter videatur dictum. nam ſi quodque latus in his palmare; profectò ſedecim digitorum ambitus fiat, nullâ manu commodè ſtringendus. Sed nec proportio vlla ferri tunc ad lignum: cum adiungat illud fuiſſe digiti & ſemis: qui modus quid ad ſedecim? Eſto igitur pro re interpretatio, & fiant Pila χειροπληθῆ, *manum implentia,* vt Dionyſius dixit; non hercules excuntia & aperientia. Palmus hîc autem παλαιστὴ, digitorum quattuor: qui *quadrans* pedis eſt, vt mitter *Trientale latus* Laſcari verſum. *Pili craſſities.*

„ *Quadrangula.*] Quæ crebra magis fuiſſe rotundis videntur. Liuius certè vulgarem hanc Pili formam agnoſcit, vbi de Falaricâ: *Haſtili cetera tereti, præterquàm ad extremum vnde ferrum exſtabat. id ſicut in pilo, quadratum.* Niſi fortè rotunda etiam, eâ parte ſic formabantur. Sed Appianus quadrata ſola agnoſcit, aut quidem deſcribit, in pugnâ C Sulpicij cum Gallis: Τὰ δὲ δόρατα ἦν οὐκ ἐοικότα ἀκοντίοις. ἃ ῥωμαῖοι ὑσσοὺς καλοῦσι, ξύλου τετραγώνα τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ ἄλλο σιδήρου τετραγώνου καὶ τοῦδε μαλακοῦ χαείς γε τῆς αἰχμῆς: *Erant haſtæ non ſimiles iaculis, quas Romani Huſſos* (imò Pila) *dicunt, è ligno quadrangulo parte mediâ, parte reliquâ è ferro quadrangulo, atque eo molli, excepto mucrone.* Breuis, ſed bona deſcriptio. in quâ quod negat *ſimilia iaculis fuiſſe*, ferri hoc ſenſu poteſt, non ſimilia ſcilicet vulgaris leuibusque iaculis. Alioqui profectò ſimilia ſunt, imò ipſa iacula: & ſuſpicetur aliquis reſcribendum potiùs, * ἦν οὐν ἐοικότα, ſententiâ aiente. Addit *mediam partem è ligno, aliam è ferro:* & conſonat cum iis quæ Polybius hoc loco. Hoc diſſonat, quòd molle ferrum facit, credo ad inflexum, & vt in Velitum haſtâ. At nihil tale noſter, etſi poſteà opinamur ſic fuiſſe. *Pila vulgò quadrangula* *Lib. xxi.* *In Celtic.* *Explicatus Appianus.* **Vel ἦν οὐκ ἀνεοικότα. Fortaſſe correctius.*

„ *Sibunis modicis aſſimilantur.*] Variè vox ſcribitur, in primâ aut mediâ ſyllabâ, i. & y. alternante. Parum hoc eſt. ſignificatio quidem certa, venabulum fuiſſe, ſiue iaculum venatorum. Feſtus: *Sibunam appellant Illyrici telum venabuli ſimile.* Ennius: *Illyrici reſtant ſicis ſibuniſque fodientes.* Qui vult vocem, vt vides, Illyricam fuiſſe: cur non magis Græcam, certè Græcis iam olim tritam? Et ipſi illi Illyrij ſui imi tunc, opinor, Græciſſabant; & , extra controuerſiam, ipſe Ennius. Magiſtri igitur Græci *Sibuna.*

paſſim

paſſim explicant & oggerunt hanc vocem. vt Heſychius: Σιβύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον: *Sibuna, telum haſtæ conſimile*. Idem iterùm, ſed preſſiùs: *Athenæo lux. Lib. v.* Συβίνη, καπροβόλιον: *Subina, telum figendis apris*. Quo ſenſu Athenæus ſcribit, illatos in conuiuiū Carani σιάγρους σιβύναις ἀργυραῖς διαπεπερονημένους; *apros ſibunis argenteis tranſfixos*. Cur tali pompâ? vt glorioſus conuiuator oſtenderet verè feros eſſe, nec domi à coquo ſed in ſiluis à venatore cæſos. Legi & in Suidâ: Σιβύνη, ἀκόντιον ῥωμαϊκόν: *Sibuna Romanum telum*. Quod verum ſit, pro Polybianâ hîc deſcriptione minoris Pili.

Mucro vncatus. „ *Telum ferreum hamatum.*] Siue mauis, *vncinatum*. Sententia eſt, hamos retrò mucronem fuiſſe, ne facile eſſet euulſu ſemel impactū telum. *Idem ſatis latus.* Ipſe autem mucro quantus aut quâ latitudine, non dicit: ſuſpicor grandiuſculum fuiſſe, tum pro ferri modo, tum ex Flori verbis. Ait de primâ *Lib. II. cap. VII.* Romanorum pugnâ cum Philippo Macedonum: *Nihil tamen terribilius fuit ipſo vulnerum aſpectu, quæ non ſpiculis neque ſagittis, neque Græculo vllo ferro, ſed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladiis, vltra morem* (ſic lege, non *mortem*) *patebant*. Pila vocat *ingentia*, nec *minores* iis *gladios*. quæ ſi de longitudine capis, quomodo vera? Gladij certè breuiculi, & valdè intra Pili modum. Magis eſt de latitudine dici & comparari, & ita mucrones fuiſſe pænè pares.

Pilum ponderoſum, & lentum. „ *Longitudine par ipſi ligno.*] Pluſculum hîc igitur ferri, nec de nihilo Silius hoc iterauit, *pondera pili*. Sed & Tibullus *Lenti* epitheto affecit: cur niſi quia pondus & grauitas tale faciebant, præſertim nec adiutum *Ad Meſſ.* vllis pennis? —— *celeremue ſagittam*

Iecerit, aut lento perfregeris obuia pilo.

Et violentum. Oſtendit & idem vim telo fuiſſe, & obuia ab eo perfracta. Hoc quoque *Lib. IX.* Liuius: *Pilum haud paullo quàm haſta vehementius ictu miſſuque telum.* Cæſar: *Cùm primi ordines hoſtium tranſfixi pilis concidiſſent.* Vegetius *Lib. II. cap. XV.* magis apertè: *Arte & virtute directum ſcutatos pedites & loricatos equites ſæpe tranſuerberat.* Et exemplum in Suidâ ex incerto ſcriptore: Ἐξακοντίσας ὑσσὸν διήλασεν αὐτοῦ τόν τε θυρεὸν καὶ τὸν θώρακα: *Emiſſo pilo perfregit ſcutum eius & loricam.* Sed ad Polybium: *ferrum*, inquit, *par ipſi ligno*. Quod verum eſt: ſed ita, vt ſeorſim non exſtiterit & prominuerit totus ille modus, ſed pars eius dimidia circiter infixa fuerit vel adfixa ligno. Hoc ſatis oſtendit, cùm dicit *ad medium vſque lignum inſertum fuiſſe*. Eminuit ergo in mucronem & manſit cubitus & ſemis, alter ille *Magnitudo pili.* modus periit in ligno. Hoc notabis, vt iuſtam magnitudinem totius Pili noris: quæ ex hoc ratiocinio fuit quattuor cubitorum & ſemis, id eſt pedum ſeptem paullo minus. Superauit igitur menſuram hominis: ideoque Silius niti in ea milites facit:

Lib. XIII. *Stabant innixi pilis exercitus omnis.*

Non longè ab hoc modulo Dionyſius abit, cùm Pilum de induſtriâ ſic *Lib. V.* deſcribit: Ἐστι δὲ ταῦτα (ὑσσοὺς præmiſit) βέλη ῥωμαίων, ἃ συνιόντες εἰς χεῖρας ἐξακοντίζουσι, ξύλα προμήκη τε καὶ χειροπληθῆ, σιῶν οὐκ ἧττον ποδῶν ὀβελίσκους ἔχοντα προὔχοντας, κατ' εὐθεῖαν ἑκατέρου τοῦ ἄκρου, μετρίοις ἀκοντίοις

ἴσα

ἴσα σὺν τῷ σιδήρῳ: Sunt hæc tela Romanorum, quæ cùm in manus veniunt, iaculantur; haſtilia longa & manum implentia; trium non minus pedum mucrones exſtantes habentia rectâ lineâ ab vtroque extremorum; paria mediocribus iaculis vnà cum ferro. Verba, quibus inſiſtendum leuiter & examinandum eſt. Ait haſtilia *manum impleuiſſe:* ſuprà monui & diduxi. *Mucrones non minus tres pedes exſtitiſſe:* imò magis, ſi Polybium audis. Et ſanè ſeſquipede toto minus in Dionyſio eſt: an quia æuo eius iam decreuerat? an quia de ipſo exſtante mucrone modò ſentit, nec ferrum metitur quod in ligno? Sed nec ſic conſenſio vſquequaque cum Polybio: & credo reuera æuo hæc talia mutaſſe. Quidni credam? ecce Vegetij aut ſuprà temporibus, ferrum *trigonum* non tetragonum fuit: idemque non niſi *pedale*. Sic enim ſcribit: *Miſſilia quibus vtebatur pedeſtris exercitus Pila vocabantur, ferro ſubtili trigono præfixa, vnciarum nouem, ſiue pedali, quod in ſcutum fixum non poſſet abſcindi.* Amplius in Dionyſio: *rectâ lineâ ab vtroque extremorum.* Dicit igitur obeliſcos iſtos ſiue mucrones (alij *verucula* reddunt) vtrimque fuiſſe præfixos, vt verba quidem volût, vel potiùs ij qui verterunt. Nam res & ratio diſſentit. Cur duplex tam grandis ibi mucro? cui vſui, imò quomodo non impedimento ſit? Exiguum ſanè ferrum à pede, ſiue Græcorum σαυρωτῆρα fuiſſe, omnino aſſentior, quo ſcilicet in terram poſſet defigi, quod communiter ſolet, ſed non illud ad ictum & longum. Ergo in Dionyſio clariùs legatur, ἐκ θατέρου: etſi nihil opus eſt, & vulgata quoque dant hunc ſenſum.

Dionyſius explicatus.

Pilum in ferro decreuit.

Lib. I. cap. XX.

„ *Crebris fibulis aſtringentes.*] Quod non miror in longitudine illâ ferri. Puto autem, & Polybius ſubindicat, non tubum ſiue auliſcum fuiſſe tam grandem, in quem lignum immitteretur; ſed potiùs duas vtrimque alas ferreas, quas fibulæ iſtæ comprehenderent & affirmarent. Fibulæ inquam crebræ (palàm in Polybio πυκναῖς λαβίσι) etſi è Plutarcho dixeris duas modò fuiſſe. Sed, vt verum fatear, Plutarchi totum hoc mihi obſcurum eſt, aut alia valdè ratio illigandi, & in breuiore ferro. Verba eius accipe, ſed fideliter verſa, in Mario: *Dicitur,* inquit, *Marius in pugnâ illâ cum Teutonis primùm innouaſſe hoc de Pilis. Nam cùm anteà immiſſio ligni in ferrum duabus fibulis (δυσὶ περόναις) ferreis comprehenſa & obſtricta eſſet; tunc quidem Marius alteram vt erat reliquit; alteram tollens, clauum ligneum fragilem eius loco impoſuit, hoc commentus & ſpectans, vt pilum ſcuto aduerſarij incidens rectum non maneret, ſed fracto ligneo clauo flexus fieret circa ferrum, & telum ob incuruitatem mucronis ſic inhærens traheretur.* Clarè adſignat duas tantùm fibulas, nec aliter potuit ad effectum quem denarrat. Fuerint igitur duæ alæ ferreæ, atque eæ vtrimque fibulâ ſuâ comprehenſæ. Harum alteram dicit è ligno ſuppoſitam, vt ſcilicet impetu & peruaſione teli incidentis diffracta, ſolueretur ea ala, & ſic inflexâ alterâ telum pendulum & incuruum traheretur. Cui bono? vt impediret ſcilicet pugnantem, & ſcuto is commodè vti non poſſet. Quid ergo? inquies. nónne & antè inhærebat, & impediebat? Ecce in Liuio ante aliquot ſæcula, pugnâ cum Gallis: *Oneratique telis* (Pila præ-

Fibulatio in Pilo.

Diuerſa in Plutarcho.

Duæ modò fibulæ.

Cur altera lignea.

Lib. IX.

miſit) *quibus aut corpora tranſfixa, aut prægrauata inhærentibus gerebant ſcuta.* Hoc ita fuit, ob vncos ſcilicet qui vetabant extrahi pilum aut reuelli. Sed Marius putauit maius impedimentum hoſti, ſi pilum inflexum, non ita rectum penderet, & motum tranſlationemque ſcuti vetaret. Flexus in Pilo. Certè flexio hæc pili poſteà etiam manſit; ſiue à Mariano inuento, ſiue à mollitie & tenuitate ferri, quam Appianus agnoſcit. In Cæſare 1. Gallic. quidem legis, pugnâ cum Heluetiis: *Gallis magno ad pugnam erat impedimento, quod pluribus eorum ſcutis vno ictu pilorum tranſfixis & colligatis, cùm ferrum ſe inflexiſſet, neque euellere, neque ſiniſtrá impeditâ ſatis commodè pugnare poterant.* Ita & Liuius, pugnâ cum Gallogræcis. *Legionum anteſignani pila coniecerunt. Ij verò non ſolùm vulnerabantur, ſed tranſuerberatis ſcutis, plerique inter ſe conſerti hærebant.* Eſt illud Cæſarianum, & par colligatio conſertioque ſcutorum. Aduoto autem amplius, Mariani huius facti memoriam exſtare & in Scholiaſte priſco Horatij, qui hæc poëtæ:

11. Serm. 1.

—— nec enim quiuis horrentia pilis
Agmina, nec fractâ pereuntes cuſpide Gallos,
Aut labentis equo deſcribat vulnera Parthi:

Hæc inquam poëtæ iſtuc refert. & *Ex hiſtoriâ*, inquit, *de Mario hoc ſumptum eſt. nam Marius aduerſus Santonas* (legendum *Teutonas*) *talia tela commentus eſt vt fracta mitterentur, ne remitti ab hoſtibus poſſent.* In re, eadem Plutarcho dicit; in cauſsâ diſcrepat, & vult fuiſſe ne remitterentur. Vtrumque potuit eſſe, & hæc quoque cauſſa in Velitari telo à Polybio tacta.

DIALOG. V.

De Galeâ, & multiplici criſtâ.

SED perge, & lege:

POLYB. Ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικοῖς ἢ μέλασιν, ὀρθοῖς τρισὶν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος. ὧν προστεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις, ὁ μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσιος ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις.

Super hæc omnia adornantur apice plumeo, penniſque puniceis aut nigris, rectis tribus, ad cubiti longitudinem. quæ cùm in ſummo vertice aliis armis addiderint, vir duplo maior appâret, & pulchra ea ſpecies fit, hoſtiſque formidoloſa.

Galea ex ære. De Criſtis agit, cùm anteà breuiter & verbo de Galeâ dixiſſet Eſt iis, aiebat, *Galea ærea.* Tales Liuius & Dionyſius agnoſcunt in Seruiano cenſu.

Sed

Sed veteres cùm χαλκᾶ aut *ærea* dicunt, ex alio metallo non excludunt. Camillus militibus ſuis ἐχαλκεύσατο (verba Plutarchi) κράνη τοῖς πλείστοις ὁλοσίδηρα καὶ λεῖα ταῖς περιφερείαις, ὡς ἀπολισθαίνειν ἢ κατάγνυσθαι τὰς μαχαίρας: *Fabricatus eſt galeas pleriſque totas ferreas, & leues in ambitu, vt gladij aut laberentur in iis, aut frangerentur.* Hoc ille fecit contra Gallos & immanes eorum gladios. Dixeris ergo non omnibus tunc fuiſſe galeas ferro aut metallo ſolido, ſed è corio aut tali materie, ferro aliquo per lineas aut circulos inducto. Galearum autem forma, cuiuſmodi paſſim in priſci æui monumentis appâret, hæc. Antrorſum apertæ, & ferri aliquâ eminentiâ, ſed repandi. vnde & Silæ dictæ Feſto: *Silus appellatur naſo ſurſum verſus repando. vnde Galeæ quoque à ſimilitudine Silæ dicebantur.* Ad latus & malas vtraſque, *Bucculæ*: ſic dictæ, quòd buccas tegant. Liuius: *Alij galeas bucculáſque tergère.* Iuuenalis:

——— aut fractâ de caſſide buccula pendens.

Inde *Buccularij* in Paterno Iuriſconſulto, qui has parant conficiuntque. Ab imis Bucculis lora, quibus ſtringerentur ad guttur & firmarentur. De his Silius:

Caſſidis à mento maleſidæ vincula rupit.

Item Sidonius: *Alij de concauo tibi Caſſidis exituro, flexilium laminarum vincula diſſibulant.* *Flexiles* enim *laminas* Bucculas iſtas vocat, ſic aptas vt penderent à caſſide & flecterentur: *Vincula*, hæc lora. quæ & Suidas intellegit, & ὀχεῖς vocat. Ὀχεὺς, inquit, ὁ ἱμὰς τῆς περικεφαλαίας, ᾧ συνέχεται περὶ τὸν τράχηλον τοῦ φοροῦντος: *Ocheus, lorum galeæ, quo adſtringitur circa collum ferentis.* Hæ partes Galeæ: atque adnoto, veteres clauſas & vultui appreſſas vndique (more noſtrorum equitum) nec in iſtis habuiſſe. Inde illa vox Cæſaris, in acie Pharſalicâ, *Miles faciem feri*: quæ ſcilicet, niſi à ſcuti obiectu, nuda. Inde & in Perſis, vt nouum miratur Ammianus: *quòd humanorum vultuum ſimulacra ita capitibus diligenter aptata eſſent, vt imbracteatis corporibus ſolidis, ibi tantùm incidentia tela poſſent hærere, quà per cauernas minutas, & orbibus oculorum affixas, parciùs viſitur, vel per ſupremitates narium anguſti ſpiritus emittuntur.* Sunt planè hodiernæ equitum Galeæ: ſed tranſeo ad *Criſtam*, de quâ parte vix parte Polybius ſolâ dicit, aliis omiſſis. Quid ita? quia in hac mira & propria quædam ſuperbia an laſciuia Romanorum, & valdè ſibi in iis placebant. Itaque ad hanc eamus. Ait:

„ *Apice plumeo.*] Sic reddidi, quod in Græco eſt, πτερίνῳ στεφάνῳ: quod ad verbum eſſet *corollâ plumeâ*. Sed quia non propriè hæc corolla, malui *Apicem*, & habeo auctores. Virgilium: *Ardet apex capiti.* Statium: *Et cono Ledæus apex.* Ipſa vox Græca στέφανος aut στεφάνη valet etiam in hunc ſenſum. Nec enim temerè mutauerim, etſi vir eximius ingeniosè (fatendum eſt) fecerit, πτερίνῳ πετάλῳ. Sed retinet Suidas, qui vt vulgò hæc lêgit: & Plutarchus, qui στεφάνην in hac re dicit. De Pyrrho rege: Τὴν στεφάνην, ᾗ διάσημον τὸ κράνος ἦν, ἀφελὼν ἔδωκέ τινι τῶν ἑταίρων: *Apicem quo inſignis & cognobilis galea eius erat, amicorum alicui auferens eam tradidit.*

Margin notes: In Camill. — Forma galeæ. — Buccula. — Lib. XLIIII. — Lib. XIIII. — Lib. III. epiſt. III. — Lora in galea. — Criſta. — Apex pro criſtâ. — In voce πτερίνῳ. — In Pyrrho.

Non enim de regiâ vel aureâ aliquâ coronâ ſentit (etſi vertunt ſic inter-
Apex Pyrrhi. pretes) ſed de hoc inſigni galeæ, quod proprium ipſe habuit *Cornua hirci.* Idē in eodem Plutarchus: Ἐγνώσθη τῷ τε λόφῳ διαπρέποντι καὶ τοῖς τραγικοῖς κέρασιν: *Agnitus fuit ab eximiâ criſtâ, & à cornibus hircinis.* Reges enim, itemque digniores militum, inſignes maximè & ſuperbas faciebant has
Plebeia galea. partes. Contrà plebeij. nec alio ſenſu Lucanus de M. Bruto, in acie Pharſalicâ:

Lib. VIII.

Illic plebeiâ contectus caſſide vultus,
Ignotúſque hoſti, quod ferrum Brute tenebas?

Vult eum habitu gregarij militis fuiſſe, & galeâ aut criſtâ minimè inſigni. Sed & Centuriones Romano more tranſuerſas criſtas hoc fine gerebant; vt inquam internoſcerentur. Vegetij quidem æuo ſic fuit: olim
Lib. II. cap XVI. non arbitror. ſed ille ſic: *Centuriones habebant galeas ferreas, ſed tranſuerſis & argentatis criſtis, vt faciliùs agnoſcerentur.* Argenti aliquid mixti in criſtis agnoſcit, fortaſſe & auri in nobiliorum. Non pello igitur στεφάνης vocem: & totum illud criſtatum cum alio ſæpe additamento nónne coronæ etiam ſpeciem refert? maximè quia in capite, & cùm eſt triplex.
φάλοι & λόφοι diuerſa. Addo & φάλον propriè diſcretum eſſe ἀπὸ τοῦ λόφου Ille *conus* eſt; hic *criſta.* Græci litteratores: Φάλοι, τὰ ἐπὶ τῶν περικεφαλαιῶν ἀσπιδίσκια, λόφοι δὲ αἱ τριχώσεις: *Phali, clypeoli in galeis; lophi, iubæ aut criſtæ.* Euſtathius: Φάλοι κατά τινας τῶν παλαιῶν συρίγγιά τινα ἐπὶ τῶν μετώπων, εἰς ἃ καθίεντο οἱ λόφοι: *Phali, iuxta quoſdam veterum, fiſtulæ aut tubuli ſuper frontem, in quos criſtæ immittebantur.* Ita iſti. nec nego tamen aut neſcio Heſychium confundere: Φάλος, inquit, ὁ λόφος τῆς περικεφαλαίας: *Phalus, criſta galeæ.* Fortaſſis & alij, quod alius quærat. Sed quod Euſtathio φάλος, hoc Latinis eſt Conus. Statius:

——— *criſta nitenti*
Inſurgens cono.

Gloſſæ reſcripta. Et Gloſſæ explicant *Conum*, κύμβαλον καὶ ἄκρον τῆς περικεφαλαίας: *cymbalum, & ſupremam partem galeæ.* De cymbalo non credo: & reſcribo, κύμβαχον, Homeri etiam voce. Nam κύμβαχος, Heſychio interprete, eſt τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς περικεφαλαίας.

„ *Penníſque puniceis aut nigris.*] Appâret olim, & cùm Polybius ſcripſit, non niſi pennas ipſas rectas ſic tuliſſe, ſine alio paratu aut diffuſione; qui mos ferè hodie Turcarum. In monumentis tamen aliter conſpicimus, & ferè ad exemplum hodiernum. Sed quidquid eius fuit; colores
Puniceus color in criſtis. videamus, quos ponit duos. *Puniceum* primò. quem credo honeſtiorum fuiſſe, & aptum ſanè ſanguineo huic Marti. Virgilius:

——— *criſtáque tegit galea aurea rubrâ:*

Iterùm: ——— *criſtáſque rubentes Excipiam ſorti.*

Et tertiùm: *Purpurei criſtis iuuenes.* Diodorus Hiſpanos quoque oſten-
Lib. VI. dit amaſſe: Περὶ δὲ τὰς κεφαλὰς κράνη χαλκᾶ περιτίθενται φοινικοῖς ἠσκημένα λόφοις: *Circum capita galeas æreas ponunt, puniceis ornatas criſtis.* Ponit
Item niger. ſecundo, *Nigrum.* Triſtis ille & Diti ſacer, ad quem multi in ferali hoc
Et cādidus. certamine ibant. Puto viliorum fuiſſe, nec lêgi exemplum. Bene de *candido.* vt in Virgilio:

Cuius olorinæ ſurgunt de vertice pennæ.

In Statio: ——— *capiti intremit aerea caſſis,*

Ter niueâ ſcandente iubâ.

Is quoque color feſtus & dignior, datque Annibali Silius: Lib. 11.

——— *vibrant cui vertice coni*

Albentû niuea tremulo nutamine pennæ.

Laſciuia poſteà in hac re, & aſſumpsêre etiam Pauonum. Sed fallor, aut regia & Iunonia hæc auis non niſi in Regum & Principum vſu fuit. Indicat Claudianus, qui Honorio ſuo talem dat:

Quòd picturatas galea Iunonia criſtas De vi. conſul.

Ornet auis.

Et ſcriptor Panegyrici ad Maximianum: *Offert tibi etiam tum puero galeam auro gemmiſque diſtinctam, & pennis pulchræ alitis eminentem.* Cui lux à Claudiano eſto. Sed etſi de nigris aut fuſcis negaui legere, non tamen ambigo quin tulerint: vt aquilæ, & talium auium, quæ pugnaces aut rapaces. vel ominis ſcilicet cauſſâ.

„ *Rectis tribus.*] Triplex hæc criſta eſt, ſiue τριλοφία Græcorum, itemque τριφάλεια: etſi τρυφάλειαν tamen communius ſcribunt. Quis non eius meminit? poëtæ certatim. vt ille: *Triplex ſa criſta*

Cui triplici criſtata iubâ galea alta. Virg. vii.

Alter: ——— *triplici pulſans faſtigia criſtâ.* Valer. iii.

Etiam alij vt Suidas: qui Geryonem autumat dictum τρικέφαλον, ſiue *tricipitem*, ὅτι τρεῖς λόφους εἶχεν ἐν τῇ περικεφαλαίᾳ: *quòd tres criſtas in galeâ haberet.* Vide & lepidam narratiunculam apud Plutarchum in Arato, de virgine, quam captam miles galeâ ſuâ tricriſti inſigniuerat, & in Dianæ templo depoſuerat: vnde egreſſa ſubito aſpectu terruit omnes, quaſi ipſa ibi Diana, vrbemque ſeruauit. Hactenus de criſtis Polybius. AVD. Quid de Iubis, eas omittis? LIPS. Vnà cum Polybio; nec enim, quod miremur, tangit. niſi tibi noſtra coniectura ſedeat, cui leuiter viſum legere: ἢ ὀρθαῖς θριξίν: *aut rectis crinibus ſiue iubis.* Enimuerò quis neſcit *iubas* creberrimè galeis impoſitas? Nec Græcorum tantum (perpetuum pænè apud eos) ſed & Latinorum. Virgilius de Mezentio: *Suidæ inventiuncula* *Iuba in criſtis.*

——— *criſtáque hirſutus equinâ.* Lib. vii.

Silius de Curione Romano:

Horridus & ſquamis & equinâ Curio criſtâ. Lib. viii.

Idem de Flaminio Conſule:

——— *cui vertice fulgens*

Triplex criſta iubas effundit crine Sueuo.

Cui Sueuum ſiue Germanicum etiam crinem adfingit, quia ſcilicet ille Flaminius triumphauerat de Gallis, quos cum Germanis confundi à poëtis id æui, haud nouum. Aliter ego quidem Silium non intellego. Eſt & in eodem Silio, de Marcello:

Circumſtant rapidi iuuenes, aptántque frementi Lib. xii.

Sanguineas de more iubas.

 Et cùm

Et cùm recogito, etiam in lapidibus vidi, etſi minùs ſæpe.

„ *Pulcher is aſpectus, hoſtique formidoloſus.*] In re tenui momentum ad pugnam & victoriam oſtendit: & cauſsâ duplici, inquit, bonæ criſtæ. ſiue quòd vir maior, & animo quoque creſcit: ſiue quòd hoſti terrorem magis præbet. Vtrumque verum, & neſcio quo naturæ ductu vbique terrarum ferè bellatores hoc adfectant. Orientales paſſim, atque etiam rudes iſti in nouo orbe. Maiores noſtri ſtudioſè, etſi nos vulgò omiſimus: ſtudioſè? imò ambitioſè, & hinc inſignia iſta familiarum tam varia, quîs ſuperbimus. Primi auctores rei Cares, quod ſcriptores adnotarunt. vt Herodotus: Ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες: *In galeis criſtas illigare Cares ſunt qui oſtenderunt.* Strabo: Τοῦ δὲ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ζήλου τά τε ὄχανα ποιοῦνται τεκμήρια, καὶ τὰ ἐπίσημα καὶ τοὺς λόφους: *Studij ſui erga rem bellicam teſtimonia adferunt ſcutorum anſas, & inſignia & criſtas.* Idem Plinius prodidit vbi de inuentoribus rerum: idem Polyænus. Sed Galeas & Criſtas aliquot è monumentis vide.

Vis criſtarum.

Inuentores criſtæ.

In Clio.

Lib. XIIII.

Lib. VII.

DIALOG. VI.

De Loricâ, & variâ eius ſpecie.

VLTIMVM inter arma, *Lorica:* quam duplicem fuiſſe oſtendit in his verbis: Legito.

Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ προσλαβόντες χάλκωμα σπιθαμιαῖον πάντῃ πάντως, ὃ προστίθενται μὲν πρὸ τῶν στέρνων, καλοῦσι δὲ καρδιοφύλακα, τελείαν ἔχουσι τὴν καθόπλισιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τὰς μυρίας τιμώμενοι δραχμὰς, ἀντὶ τοῦ καρδιοφύλακος σὺν τοῖς ἄλλοις, ἁλυσιδωτοὺς περιτίθενται θώρακας. ὁ δ᾽ αὐτὸς τρόπος τῆς καθοπλίσεώς ἐστι καὶ περὶ τοὺς πρίγκιπας καὶ τριαρίους, πλὴν ἀντὶ τῶν ὑσσῶν οἱ τριάριοι δόρατα φοροῦσι.

At plerique capientes æream laminam quaſi palmi maioris ſiue duodecim digitorum vndique, nec amplius, eam pectori apponunt, & vocant pectorale. ac ſic plenam iuſtámque habent armaturam. Qui tamen ſuper decem mille drachmas cenſi ſunt, ij pro pectorali, ſuper cetera arma loricas capiunt hamatas. Par ratio ſimiliſque armorum in Principibus eſt & Triariis, niſi quòd pro pilis Triarij ferunt haſtas. POLYB.

„ *Plerique capientes æream laminam.*] Vult pleroſque militum non habuiſſe loricas illas hamatas, de quibus mox dicit: ſed eius loco partem æris aut ferri procuſam, quæ tegeret ſummum pectus. Nam ima ventris ſcutum ſatis muniebat. Fuit adſimile quiddam hodierno pectorali, ſed minus longum, & æquabiliter quadrum. Id, inquit, *Aeramentum ad pectus.*

„ *Vocant pectorale.*] Diu hæſi quomodo verterem καρδιοφύλακα, & ſedit tandem iſtud. Nam quod Laſcaris *Corditutum* fecit, ſcitè vocem expreſſit, non tamen ſcriptoris mentem. Cedò enim quis Romanorum ſic dixit? vbi vox ea lecta? Nec tamen dubium, quin obuiam vulgatamque vocem Polybius habuerit in mente. Eam cenſeo, *Pectorale*: & ſic à re & vſu dicebant, pectori tegendo. Varro: *De corio crudo pectoralia faciebant.* *Pectorale.*
Plinius: *E pectoralibus eorum, ocreiſque & galeis.*
Alluſit & tetigit Silius:

Pectora pellu obit caſi è venatibus vrſi: Lib. VIII.

pectoralia è corio vult fuiſſe, vti & Varro. Etiam è ferro, idem:

Ille virû pila, & ferro circumdare pectus Ibid.
Addiderat.

Xenophon de Perſis: Θώραξ μὲν περὶ τὰ στέρνα ἑκάστῳ ἔσται: *Lorica circa pectus cuique erit.* An Liuij ea mens in Saliis deſcribendis, qui armati ſal-
Lib. I. tabant? *Aeneum pectori tegimen.* Ex ipſo dicas, è Dionyſio non dicas. qui
Lib. II. hoc interpretatur, χαλκέαις μίτραις κατεζωσμένους: *areis balteis ſuccinctos:*
Lib. VII. & alibi clarius appellat χαλκέους ζωστῆρας, *aenea cingula.* Sed nec quod in eodem Liuio de Samnitibus: *Spongia pectori tegumentum*: huc conuenit
Semilorica. propriè, nec illa ex ære. Hoc genus appellat Polyænus ἡμιθωράκια, *ſemiloricas*,
Lib. IIII. in his verbis: Ἀλέξανδρος, inquit, ἡμιθωράκια τοῖς φεύγουσι στρατιώ-
Strat. ταις ἀντὶ θωράκων ἔδωκεν, ἵνα μένοντες μὲν ἀσφάλειαν ἔχοιεν, τῶν κατὰ πρόσωπον κρυπτομένων, φεύγοντες δὲ τὰ ὄπισθεν μέρη φυλάσσειν μὴ δύναιντο: *Alexander fugitiuis militibus ſemiloricas pro integris dedit, vt manentes quidem tuti eſſent, anterioribus tectis; fugientes poſtica tueri non poſſent.* Et Pauſa-
Duplex lorica. nias, loricas veterum & Homericas deſcribens, oſtendit habuiſſe duas
Lib. I. partes. Δύο ἦν, ait, χαλκᾶ ποιήματα. τὸ μὲν στέρνῳ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὴν γαστέρα ἁρμόζον, τὸ δὲ ὡς νώτου σκέπην εἶναι. γύαλα ἐκαλοῦντο. τὸ μὲν ἔμπροσθεν, τὸ δὲ ὄπισθεν προσῆγον· ἔπειτα περόναι προσῆπτον πρὸς ἄλληλα: *Duæ erant ærea partes. illa quidem pectori & iis quæ circa ventrem apta; hæc, vt dorſo tegmen eſſet. Vocabant Gyala, ſiue Caua & incurua, à forma. Illam antrorſus, hanc retrorſus inducebant: deinde fibula vtramque iungebant.* Vide & inquire, fateberis adſimiles aut ipſas eſſe hodiernas loricas noſtras. Sunt enim iſti στατοὶ θώρακες, ſiue *ſtantes & ſolidi*, quos Euſtathius alijque in Homero item agnoſcunt. Ergo duæ partes: nec diſſimile in Hamatis, quo aſpe-
Valerio quæſita lux. ctu Valerium arbitror *duas loricas* ex eâ feciſſe. Nam de Scæuâ ille cùm ſcriberet, & factum eius attolleret Britannico bello; in ſcopulo, inquit, relictus, & diu magnâ vi hoſtium ſuſtentatâ, cùm ſolus eſſet, tandem *ga-*
Lib. III. cap. II. *leâ iam ictibus diſcuſſâ, & ſcuto crebris foraminibus abſumpto, profundo ſe credidit, ac duabus loricis onuſtus inter vndas enauit.* Augendæ admirationi addit de *duabus loricis*. ſed quas eas ſuſpicer? ab hoſte alteram? non id tempus aut occaſio legendi ſpolia, cùm ſuum ſcutum ipſe amiſit, ſiue vt honeſtè Valerius, *impendit.* Opinor magis, intellegi duplicem hanc loricam, & hoc dilaudare, quòd feſſus & duplici etiam loricâ onuſtus potuerit enatare. Sanè Euſtathius mihi auctor, διπλοῦν θώρακα ſic quo-
Fibulæ loricarum. que dici: quem vide. De fibulis quidem, quæ in latere vtroque loricas iſtas iungebant, in Silio eſt:

Lib. VII.

——— *quà fibula morſus*
Loricæ crebro laxata reſoluerat ictu.

Et apud Suidam, de ſquameâ loricâ Parthorum: Περόναι δὲ εἰσι πρὸς ταῖς πλευραῖς: *Fibulæ ſunt ad latera.* Sed & Pauſanias hic apponit.

Romani vndique armati. „ *Plenam iuſtámque habent armaturam.*] Corpore ſcilicet iam vndique munito & tecto. Quod ita gloriatur Titus Cæſar de ſitis Romanis,
Lib. III. cap. XXIIII. apud Hegeſippum: *Progredimur in bellum muniti vndique. Tegitur galeâ caput, loricâ pectus, totúmque clypeo corpus. Vbi feriat hoſtis Romanum militem reperire non poteſt, quem ferro tectum circumſpicit.*

„ *Qui tamen ſuper decem mille drachmas cenſi.*] Deſignat genus militum,

tum, idque à cenſu, quibus neceſſitas ferendi non pectoralia, ſed totas loricas. Ij erant ditiores, & quod ſumma iſta indicat, è primâ claſſe. Atque iſti etiam olim, ex Seruij inſtituto, eximiè & præter ceteros debebant armari: quod ex Liuio & Dionyſio diſcas. Manſit ſub Polybio, atque etiam poſteà, vt videtur. Nam eâ cauſsâ Hirtius in Bello Hiſpanienſi aliquoties *Loricatos* exprimit & nominat, quaſi militum digniores aut certè ditiores. *Loricatus vnus*, inquit, *ex legione vernaculâ ad nos tranſfugit*. Iterùm: *Centuriones loricati octo ad Cæſarem tranſfugerunt*. Niſi tamen ita agnominat legionarios, & ad diſcrimen armaturæ leuis. Ad Polybij mentem facit quod Panegyriſtes ad Conſtantinum: *Tibi vincendi erant milites, proh nefas! paullo antè Romani, & armis omnibus more primæ claſſis armati*. Hoc ille de Prætorianis Maxentij, quos loricas eiuſmodi geſtaſſe mox docebo.

Primæ claſſis arma meliora.

Prætoriani loricati.

„ *Loricas capiunt hamatas.*] Græcè θώρακας ἁλυσιδωτὺς, quod ad verbum eſſet *Loricas catenatas*: ſed Latini, vt ego, dixerunt. credo, quia circuli & catenæ nexæ, hamuli ſpeciem dimidiatæ referebant: an quia & hami catenulas iungebant? Dicere hoc Sidonius videatur:

Lorica hamata.

—— *nec ſutilis illi*
Circulus impactis loricam texuit hamis. Paneg. ad Anthem.

Etſi potes etiam pro priore ſenſu interpretari. *Lorica* quidem *hamata* verſa à veteri Bibliorum interprete, vbi in Græco θώραξ ἁλυσιδωτὸς: & hamos ſiue catenas legis hîc paſſim. In Virgilio:

Lib. 1 Reg. cap. XVII.

Loricam conſertam hamis auróque trilicem.

In Lucano: —— *qua torta graues lorica catenas* Lib. VII.
Opponit. In Statio:
Multiplicem tenues iterant thoraca catenæ. Lib. XII.

Et non aliud quidem fuit, quàm circuli ſiue anuli ferrei inter ſe nexi, more quem hodie Galli & Germani ſeruamus, etſi exoleſcentem. Imò origo à Gallis. Varro: *Lorica à loris, quòd de corio crudo pectoralia faciebant. Poſteà ſuccuderunt Galli è ferro ſub id vocabulum ex anulis ferream tunicam.* Verè de etymo. etſi Iſidorus aliter: *Lorica, quòd loris careat. ſolis enim ferreis circulis contexta eſt.* Ridiculè, vt ſolet. Sed *poſteà*, inquit Varro, *Galli ſuccuderunt è ferro*. Quando *poſteà?* Quin ego loricas æreas Romæ diu reperio ante Gallos notos. In ipſo Seruij cenſu præſcribitur primæ claſſi *lorica ex ære*. Sed credo eam fuiſſe, qualis Homeri & veterum, è laminâ non ex anulis: quod genus ſuprà diximus, & ςαδίους vel ςατὺς appellabant: ſcilicet quia ſolidi, & ſtabant ſine inflexione. Ergo hamatæ iſtæ à Gallis. quarum alterum etiam genus, quod non anulis ſolis ſed & ſquamis conſtat. Græci φολιδωτὺς vocant, vel λεπιδωτὺς, à ſquamis piſcium vel ſerpentum. Sic Lucullum Plutarchus ſcribit, ipſo die quo pugnauit in Tigranem, indutum habuiſſe θώρακα σιδηροῦν φολιδωτόν: *loricam ferream ſquameam*. Et Dio Caſſius, Macrinum Imperatorem abſtuliſſe Prætorianis τοὺς θώρακας τὺς λεπιδωτύς, *loricas ſquameas*: noteſque ab his exemplis, honeſtiorum planè has fuiſſe. Has dico hamis & laminis

Quid ea fuerit. Galli repererunt.

De L. L.

Verba Varronis conuerſa.

Lorica ſquamea.

In Lucul.

In Macr.

πρότερον τὸν δεσμὸν ἐν ταῖς χρείαις ἀναχαλασθῆναι, ἢ τὸν σίδηρον θραύεσθαι, καίπερ ὄντα τὸ πάχος ἐν τῷ πυθμένι, καὶ τῇ πρὸς τὸ ξύλον συναφῇ τριῶν ἡμιδακτυλίων, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τοιαύτην πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἐνδέσεως.

priùs deuinctio illa inter vtendum ſoluatur, quàm ipſum ferrum defringatur. etſi id craßitiem habet in parte inferiore & quà ligno infigitur digiti & ſemis. In tantum & tam prouidè curant hanc connexionem.

Suſtine, & iam me audi. Ait:

De voce ὑσσοῦ. „ *Præter hæc pila duo.*] Pila rectè verto, quod eſt in illo ὑσσὸς. At Laſcaris, & eum ſecuti alij, *Veruta.* Quis hoc dabit? quis non videt obnubilari aut eripi germanam *Pili* deſcriptionem, alienâ hac voce immiſſâ? Imò

Ea pilum in Latio. Peculiare Romanis. ὑσσὸς Plutarcho, Dionyſio, Appiano, noſtro aſſiduè, eſt *Pilum.* Res ipſa vociferatur; & non ne hîc legionarium militem armat, cuius proprium miſſile eſt Pilum? Inde Silius ſanè quàm commodè Latinos ſic adornat:

Lib. VIII.

> *Non illis ſolitum criſpare haſtilia campo,*
> *Nec mos pennigeris pharetram impleuiſſe ſagittis,*
> *Pila volunt, breuibúſque habiles mucronibus enſes,*
> *Aere caput tecti ſurgunt ſuper agmina criſtis.*

Latini, inquit, non haſtas ſpargunt, non ſagittas; ſed pila iis telum, & breues Hiſpanici gladij, tum galea & criſtæ. Eſt ipſe legionarius miles expreſſus. Sed & in Vegetio *pilata legiones veterum*: & in Feſto, *Pilumnus populus* explicatur ipſe Romanus, *velut pilis vti aſſuetus.* Et quis populus præter eos vſus? Gloſſæ hunc faciũt: *Pilum, ὕπερον, ῥωμαϊκὸν δόρυ: cænaculum, & Romanum telum.* Duplex interpretamentum dant; poſterius

Corrupta Gloſſa. rius clarè verum, prius vitio exſcriptoris obſcurum aut falſum. Nam quid hoc noui aut monſtelli eſt, *Pilum* ſignificare *cænaculum?* Græca tamen

Emendata. men vox id ſonat, ſed leuiter mihi reformanda in ὕπερος: quod valet *piſtillum.* Ita ſanè. Pilum, inquit Gloſſographus optimus, duo notat, & *pi-*

Varro illuſtratus. IIII. de L.L. *ſtillum* & *telum.* Nihil hîc dubium: atque adeò Varro Pilum pro telo vſurpari cœptum vult ab illo. *Pilum enim dictum*, inquit, *ab omine quod hoſtes feriret vt pilum.* Ea lectio mihi proba & ſicut inſtrumento illo ruſtico aut cibario teri frangique frumenta ſolent, ſic iſto hoſtes. Inde captum omen, & vox tralata in bellum. Alij tamen reſcribunt, *quod hoſtis periret, vt perilum*: mihi quidem minùs probè.

Quot Pila miliſt. „ *Pila duo.*] Quem numerum poëtæ, vt ſolent, tangunt. Virgilius:

I. Aen. *Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.*

II. Theb. Et Statius: *Quæ duo ſola manu geſtans, accliuia monti*

Duouideri. *Fixerat, intorquet iacula.*

Lib. II. cap. XV. Sed & Vegetius apertè: *Habebant bina miſſilia, vnum maius quod Pilum vocabant,*

vocabant, & aliud minus quod Verutum. Diſſenſu tamen aliquo cum Polybio, quòd is videatur duo maiora pila dare militi, alterum rotundum, alterum quadrum. Si tamen is eius ſenſus. Cur non ambigam? pleraque hîc breuiter aut obſcurè dicta: ſicut hoc ipſum quod ait, *tenuia taliſſe eos vnà cum prædictis.* Quid? an præter duo maiora, etiam tenuia? An ex Vegetij mente, cum vno maiorum, alterum minus? Hoc magis credam, ne nimis manum iis impleam aut onerem. Quod tamen Vegetius de Veruto addit & diſtinguit: vix ſcio an ita veteres. Imò ex Polybio & Liuio communiter hæc dicta Pila.

Diſcrimen Vegetij vanum.

,, *Rotunda, quæ palmarem habent diametrum; quadrangula quæ latus.*] Fateor adhæſiſſe me in his verbis, nunc expedio. Dicit, Rotunda quidem palmarem diametrum habuiſſe; at quadrata, totum ambitum ſiue omne latus. Ita enim id accipiendum, etſi aliter videatur dictum. nam ſi quodque latus in his palmare; profectò ſedecim digitorum ambitus fiat, nullâ manu commodè ſtringendus. Sed nec proportio vlla ferri tunc ad lignum: cùm adiungat illud fuiſſe digiti & ſemis: qui modus quid ad ſedecim? Eſto igitur pro re interpretario, & fiant Pila χειροπληθῆ, *manum implentia*, vt Dionyſius dixit; non hercules exeuntia & aperientia. Palmus hîc autem παλαιστὴ, digitorum quattuor: qui *quadrans* pedis eſt, vt mirer *Trientale latus* Laſcari verſum.

Pili craſſities.

,, *Quadrangula.*] Quæ crebra magis fuiſſe rotundis videntur. Liuius certè vulgarem hanc Pili formam agnoſcit, vbi de Falaricâ: *Haſtili cetera tereti, præterquàm ad extremum vnde ferrum exſtabat. id ſicut in pilo, quadratum.* Niſi fortè rotunda etiam, eâ parte ſic formabantur. Sed Appianus quadrata ſola agnoſcit, aut quidem deſcribit, in pugnâ C Sulpicij cum Gallis: Τὰ δὲ δόρατα ἦν οὐκ ἐοικότα ἀκοντίοις. ἃ Ῥωμαῖοι ὑσσοὺς καλοῦσι, ξύλου τετραγώνου τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ ἄλλο σιδήρου τετραγώνου καὶ τοῦδε μαλακοῦ χωρίς γε τῆς αἰχμῆς: *Erant haſtæ non ſimiles iaculis, quas Romani Huſſos* (imò Pila) *dicunt, è ligno quadrangulo parte mediâ, parte reliquâ è ferro quadrangulo, atque eo molli, excepto mucrone.* Breuis, ſed bona deſcriptio. in quâ quod negat *ſimilia iaculis fuiſſe*, ferri hoc ſenſu poteſt, non ſimilia ſcilicet vulgatis leuibusque iaculis. Alioqui profectò ſimilia ſunt, imò ipſa iacula: & ſuſpicetur aliquis reſcribendum potiùs, * ἦν οὖν ἐοικότα, ſententiâ aiente. Addit *mediam partem è ligno, aliam è ferro:* & conſonat cum iis quæ Polybius hoc loco. Hoc diſſonat, quòd molle ferrum facit, credo ad inflexum, & vt in Velitum haſtâ. At nihil tale noſter, etſi poſteà opinamur ſic fuiſſe.

Pila vulgò quadrangula — *Lib. xxi.* — *In Celtic.* — *Explicatus Appianus.* — *Vel ἦν ὡς ἀκοντίοισι.* — *Fortaſſe correctius.*

,, *Sibunis modicis aſſimilantur.*] Variè vox ſcribitur, in primâ aut mediâ ſyllabâ, i. & y. alternante. Parum hoc eſt. ſignificatio quidem certa, venabulum fuiſſe, ſiue iaculum venatorum. Feſtus: *Sibunam appellant Illyrici telum venabuli ſimile.* Ennius: *Illyrici reſtant ſicis ſibuniſque fodientes.* Qui vult vocem, vt vides, Illyricam fuiſſe: cur non magis Græcam, certè Græcis iam olim tritam? Et ipſi Illyrij finitimi tunc, opinor, Græciſſabant; &, extra controuerſiam, ipſe Ennius. Magiſtri igitur Græci

Sibuna.

paſſim

paſſim explicant & oggerunt hanc vocem. vt Heſychius: *Σιβύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον: Sibuna, telum haſtæ conſimile.* Idem iterùm, ſed preſſiùs:
Athenæus lux. Lib. v. *Συβίνη, καπροβόλιον: Subina, telum figendis apris.* Quo ſenſu Athenæus ſcribit, illatos in conuiuiũ Carani *συάγρους σιβύναις ἀργυρέαις διαπεπερονημένους; apros ſibunis argenteis tranſfixos.* Cur tali pompâ? vt glorioſus conuiuator oſtenderet verè feros eſſe, nec domi à coquo ſed in ſiluis à venatore cæſos. Legi & in Suidâ: *Σιβύνη, ἀκόντιον ῥωμαϊκόν: Sibuna Romanum telum.* Quod verum ſit, pro Polybianâ hîc deſcriptione minoris Pili.

Mucro vncatus. „ *Telum ferreum hamatum.*] Siue mauis, *vncinatum.* Sententia eſt, hamos retrò mucronem fuiſſe, ne facile eſſet euulſu ſemel impactũ telum.
Idem ſatis latus. Ipſe autem mucro quantus aut quâ latitudine, non dicit: ſuſpicor grandiuſculum fuiſſe, tum pro ferri modo, tum ex Flori verbis. Ait de primâ
Lib. II. cap. VII. Romanorum pugnâ cum Philippo Macedonum: *Nihil tamen terribilius fuit ipſo vulnerum aſpectu, quæ non ſpiculis neque ſagittis, neque Græculo vllo ferro, ſed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladiis, vltra morem* (ſic lege, non *mortem*) *patebant.* Pila vocat *ingentia*, nec *minores* iis *gladios.* quæ ſi de longitudine capis, quomodo vera? Gladij certè breuiculi, & valdè intra Pili modum. Magis eſt de latitudine dici & comparari, & ita mucrones fuiſſe pænè pares.

„ *Longitudine par ipſi ligno.*] Pluſculum hîc igitur ferri, nec de nihilo
Pilum ponderoſum, & lentum. Silius hoc iterauit, *pondera pili.* Sed & Tibullus *Lenti* epitheto affecit: cur niſi quia pondus & grauitas tale faciebant, præſertim nec adiutum
Ad Meſſ. vllis pennis?

—— celerémue ſagittam
Iecerit, aut lento perfregerit obuia pilo.

Ex violentum. Oſtendit & idem vim telo fuiſſe, & obuia ab eo perfracta. Hoc quoque
Lib. IX. Liuius: *Pilum haud paullo quàm haſta vehementius ictu miſſuque telum.* Cæſar: *Cùm primi ordines hoſtium tranſfixi pilis concidiſſent.* Vegetius
Lib. II. cap. XV. magis apertè: *Arte & virtute directum ſcutatos pedites & loricatos equites ſæpe tranſuerberat.* Et exemplum in Suidâ ex incerto ſcriptore: *Ἐξακοντίσας ὑσσὸν διήλασεν αὐτοῦ τόν τε θυρεὸν καὶ τὸν θώρακα: Emiſſo pilo perfregit ſcutum eius & loricam.* Sed ad Polybium: *ferrum*, inquit, *par ipſi ligno.* Quod verum eſt: ſed ita, vt ſeorſim non exſtiterit & prominuerit totus ille modus, ſed pars eius dimidia circiter infixa fuerit vel adfixa ligno. Hoc ſatis oſtendit, cùm dicit *ad medium vſque lignum inſertum fuiſſe.* Eminuit ergo in mucronem & manſit cubitus & ſemis, alter ille
Magnitudo pili. modus periit in ligno. Hoc notabis, vt iuſtam magnitudinem totius Pili noris: quæ ex hoc ratiocinio fuit quattuor cubitorum & ſemis, id eſt pedum ſeptem paullo minus. Superauit igitur menſuram hominis: ideoque Silius niti in ea milites facit:

Lib. XIII. *Stabant innixi pilis exercitus omnis.*

Non longè ab hoc modulo Dionyſius abit, cùm Pilum de induſtriâ ſic
Lib. V. deſcribit: Ἔστι δὲ ταῦτα (ὑσσοὺς præmiſit) *βέλη ῥωμαίων, ἃ σπῶντες εἰς χεῖρας ἐξακοντίζουσι, ξύλα περιμήκη τε καὶ χειροπληθῆ, βέλη οὐχ ἧττον ποδῶν ὀβελίσκους ἔχοντα προὔχοντας, κατ' εὐθεῖαν ἑκατέρου τῶν ἄκρων, μετρίοις ἀκοντίοις*

ἴσα

ἴσα σὺν τῷ σιδήρῳ: Sunt hæc tela Romanorum, quæ cùm in manus veniunt, iaculantur; haſtilia longa & manum implentia; trium non minus pedum mucrones exſtantes habentia rectâ lineâ ab vtroque extremorum; parta mediocribus iaculis vnà cum ferro. Verba, quibus inſiſtendum leuiter & examinandum eſt. Ait haſtilia *manum impleuiſſe:* ſuprà monui & diduxi. *Mucrones non minus tres pedes exſtitiſſe:* imò magis, ſi Polybium audis. Et ſanè ſeſquipede toto minus in Dionyſio eſt: an quia æuo eius iam decreuerat? an quia de ipſo exſtante mucrone modò ſentit, nec ferrum metitur quod in ligno? Sed nec ſic conſenſio vſquequaque cum Polybio: & credo reuera æuo hæc talia mutaſſe. Quidni credam? ecce Vegetij aut ſuprà temporibus, ferrum *trigonum* non tetragonum fuit: idemque non niſi *pedale*. Sic enim ſcribit: *Miſſilia quibus vtebatur pedeſtris exercitus Pila vocabantur, ferro ſubtili trigono præfixa, vnciarum nouem, ſiue pedali, quod in ſcutum fixum non poſſet abſcindi.* Amplius in Dionyſio: *rectâ lineâ ab vtroque extremorum.* Dicit igitur obeliſcos iſtos ſiue mucrones (alij *verucula* reddunt) vtrimque fuiſſe præfixos, vt verba quidem volũt, vel potius ij qui verterunt. Nam res & ratio diſſentit. Cur duplex tam grandis ibi mucro? cui vſui, imò quomodo non impedimento ſit? Exiguum ſanè ferrum à pede, ſiue Græcorum *σαυρωτῆρα* fuiſſe, omnino aſſentior, quo ſcilicet in terram poſſet defigi, quod communiter ſolet, ſed non illud ad ictum & longum. Ergo in Dionyſio clariùs legatur, *ἐκ θατέρου*: etſi nihil opus eſt, & vulgata quoque dant hunc ſenſum.

Dionyſius explicatus.

Pilum in ferro decreuit.

Lib. I. cap. XX.

„ *Crebris fibulis aſtringentes.*] Quod non miror in longitudine illâ ferri. Puto autem, & Polybius ſubindicat, non tubum ſiue auliſcum fuiſſe tam grandem, in quem lignum immitteretur; ſed potiùs duas vtrimque alas ferreas, quas fibulæ iſtæ comprehenderent & affirmarent. Fibulæ inquam crebræ (palàm in Polybio *πυκναὶ λαβίδες*) etſi è Plutarcho dixeris duas modò fuiſſe. Sed, vt verum fatear, Plutarchi totum hoc mihi obſcurum eſt, aut alia valdè ratio illigandi, & in breuiore ferro. Verba eius accipe, ſed fideliter verſa, in Mario: *Dicitur*, inquit, *Marius in pugnâ illâ cum Teutonis primùm innouaſſe hoc de Pilis. Nam cùm anteà immiſſio ligni in ferrum duabus fibulis (δυσὶ περόναις) ferreis comprehenſa & obſtricta eſſet; tunc quidem Marius alteram vt erat reliquit; alteram tollens, clauum ligneum fragilem eius loco impoſuit, hoc commentus & ſpectans, vt pilum ſcuto aduerſarij incidens rectum non maneret, ſed fracto ligneo clauo flexus fieret circa ferrum, & telum ob incuruitatem mucronis ſic inhærens traheretur.* Clarè adſignat duas tantùm fibulas, nec aliter potuit ad effectum quem denarrat. Fuerint igitur duæ alæ ferreæ, atque eæ vtrimque fibulâ ſuâ comprehenſæ. Harum alteram dicit è ligno ſuppoſitam, vt ſcilicet impetu & peruaſione teli incidentis diffracta, ſolueretur ea ala, & ſic inflexâ alterâ telum pendulum & incuruum traheretur. Cui bono? vt impediret ſcilicet pugnantem, & ſcuto is commodè vti non poſſet. Quid ergo? inquies, nónne & antè inhærebat, & impediebat? Ecce in Liuio ante aliquot ſæcula, pugnâ cum Gallis: *Oneratique telis* (Pila præ-

Fibulatio in Pilo.

Diuerſa in Plutarcho.

Duæ modò fibulæ.

Cur altera lignea.

Lib. IX.

miſit) *quibus aut corpora tranſfixa, aut prægrauata inhærentibus gerebant ſcuta.* Hoc ita fuit, ob vncos ſcilicet qui vetabant extrahi pilum aut reuelli. Sed Marius putauit maius impedimentum hoſti, ſi pilum inflexum, non ita rectum penderet, & motum tranſlationemque ſcuti vetaret. Certè flexio hæc pili poſteà etiam manſit; ſiue à Mariano inuento, ſiue à mollitie & tenuitate ferri, quam Appianus agnoſcit. In Cæſare quidem legis, pugnâ cum Heluetiis: *Gallis magno ad pugnam erat impedimento, quòd pluribus eorum ſcutis vno ictu pilorum tranſfixis & colligatis, cùm ferrum ſe inflexiſſet, neque euellere, neque ſiniſtrâ impeditâ ſatis commodè pugnare poterant.* Ita & Liuius, pugnâ cum Gallogræcis. *Legionum anteſignani pila coniecerunt. Ij verò non ſolùm vulnerabantur, ſed tranſuerberatis ſcutis, plerique inter ſe conſerti hærebant.* Eſt illud Cæſarianum, & par colligatio conſertioque ſcutorum. Adnoto autem amplius, Mariani huius facti memoriam exſtare & in Scholiaſte priſco Horatij, qui hæc poëtæ:

Flexus in Pilo.

1. Gallic.

2. Serm. 1.

—— nec enim quiuis horrentia pilis
Agmina, nec fractâ pereuntes cuſpide Gallos,
Aut labentis equo deſcribat vulnera Parthi:

Hæc inquam poëtæ iſtuc refert. & *Ex hiſtoriâ,* inquit, *de Mario hoc ſumptum eſt. nam Marius aduerſus Santonas* (legendum *Teutonas*) *talia tela commentus eſt vt fracta mitterentur, ne remitti ab hoſtibus poſſent.* In re, eadem Plutarcho dicit; in cauſsâ diſcrepat, & vult fuiſſe ne remitterentur. Vtrumque potuit eſſe, & hæc quoque cauſſa in Velitari telo à Polybio tacta.

DIALOG. V.

De Galeâ, & multiplici criſtâ.

SED perge, & lege:

POLYB. Ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσεπικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικοῖς ἢ μέλασιν, ὀρθοῖς τρισὶν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος. ὧν προστεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις, ὁ μὲν ἀνὴρ φαίνεται διπλάσιος ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις.

Super hæc omnia adornantur apice plumeo, penniſque puniceis aut nigris, rectis tribus, ad cubiti longitudinem. quæ cùm in ſummo vertice alijs armis addiderint, vir duplo maior appâret, & pulchra ea ſpecies fit, hoſtíque formidoloſa.

Galea ex ære. De Criſtis agit, cùm anteà breuiter & verbo de Galeâ dixiſſet Eſt iis, aiebat, *Galea ærea.* Tales Liuius & Dionyſius agnoſcunt in Seruiano cenſu.

Sed

Sed veteres cùm χαλκᾶ aut *ærea* dicunt, ex alio metallo non excludunt. Camillus militibus ſuis ἐχαλκεύσατο (verba Plutarchi) κράνη τοῖς πλείστοις In Camill.
ὁλοσιδηρᾶ καὶ λεῖα ταῖς περιφερείαις, ὡς ἀπολισθαίνειν ἢ καταγνυσθαι τὰς μαχαίρας: *Fabricatus eſt galeas pleriſque totas ferreas, & leues in ambitu, vt gladij aut laberentur in iis, aut frangerentur.* Hoc ille fecit contra Gallos & immanes eorum gladios. Dixeris ergo non omnibus tunc fuiſſe galeas ferro aut metallo ſolido, ſed è corio aut tali materie, ferro aliquo per lineas aut circulos inducto. Galearum autem forma, cuiuſmodi paſſim in Forma galea.
priſci æui monumentis appâret, hæc. Antrorſum apertæ, & ferri aliquâ eminentiâ, ſed repandi. vnde & Silæ dictæ Feſto: *Silus appellatur naſo ſurſum verſus repando. vnde Galea quoque à ſimilitudine Sila dicebantur.* Ad latus & malas vtraſque, *Buccula*: ſic dictæ, quòd buccas tegant. Livius: *Alij galeas bucculáſque tergère.* Iuuenalis: Buccula.

——— aut fractâ de caſſide buccula pendens.

Inde *Bucculary* in Paterno Iuriſconſulto, qui has parant conficiuntque. Lib. XLIIII.
Ab imis Bucculis lora, quibus ſtringerentur ad guttur & firmarentur. De his Silius:

Caßidis à mento malefidæ vincula rupit. Lib. XIIII.

Item Sidonius: *Alij de concauo tibi Caßidis exituro, flexilium laminarum* Lib. III.
vincula diffibulant. Flexiles enim *laminas* Bucculas iſtas vocat, ſic aptas epiſt. III.
vt penderent à caſſide & flecterentur: *Vincula*, hæc lora. quæ & Suidas intellegit, & ὀχεῖς vocat. Ὀχεὺς, inquit, ὁ ἱμὰς τῆς περικεφαλαίας, ᾧ συνέχεται περὶ τὸν τράχηλον τοῦ φοροῦντος: *Ocheus, lorum galeæ, quo adſtringitur circa collum ferentis.* Hæ partes Galeæ: atque adnoto, veteres clauſas & vultui appreſſas vndique (more noſtrorum equitum) nec in iſtis habuiſſe. Inde illa vox Cæſaris, in acie Pharſalicâ, *Miles faciem feri*: quæ ſcilicet, niſi à ſcuti obiectu, nuda. Inde & in Perſis, vt nouum miratur Ammianus: Lora ingalea.
quòd humanorum vultuum ſimulacra ita capitibus diligenter aptata eſſent, vt imbracteatis corporibus ſolidis, ibi tantùm incidentia tela poſſent hærere, quà per cauernas minutas, & orbibus oculorum affixas, parciùs viſitur, vel per ſupremitates narium anguſti ſpiritus emittuntur. Sunt planè hodiernæ equitum Galeæ: ſed tranſeo ad *Criſtam*, de quâ parte vix parte Polybius ſolâ dicit, aliis omiſſis. Quid ita? quia in hac mira & propria quædam ſuperbia an laſciuia Romanorum, & valdè ſibi in iis placebant. Itaque ad hanc eamus. Ait: Criſta.

„ *Apice plumeo.*] Sic reddidi, quod in Græco eſt, πτερίνῳ στεφάνῳ: quod Apex pro
ad verbum eſſet *corollâ plumeâ*. Sed quia non propriè hæc corolla, malui criſtâ.
Apicem, & habeo auctores. Virgilium: *Ardet apex capiti.* Statium: *Et cono Ledæus apex.* Ipſa vox Græca στέφανος aut στεφάνη valet etiam in hunc ſenſum. Nec enim temerè mutauerim, etſi vir eximius ingeniosè (fatendum eſt) fecerit, πτερίνῳ τι φάλῳ. Sed retinet Suidas, qui vt vulgò hæc lêgit: & Plutarchus, qui στεφάνην in hac re dicit. De Pyrrho rege: Τὴν στεφάνην, ᾗ διάσημον τὸ κράνος ἦν, ἀφελὼν ἔδωκέ τινι τῶν ἑταίρων: *Apicem quo inſignis & cognobilis galea eius erat, amicorum alicui auferens eam tradidit.* In voce πτερίνῳ. In Pyrrho.

Non enim de regiâ vel aureâ aliquâ coronâ ſentit (etſi vertunt ſic interpretes) ſed de hoc inſigni galeæ, quod proprium ipſe habuit *Cornua hirci.* *Apex Pyrrhi.* Idē in eodem Plutarchus: Ἐγνώσθη τῷ τε λόφῳ διαπρέποντι καὶ τοῖς τραγικοῖς κέρασιν: *Agnitus fuit ab eximiâ criſtâ, & à cornibus hircinis.* Reges enim, itemque digniores militum, inſignes maximè & ſuperbas faciebant has partes. Contrà plebeij. nec alio ſenſu Lucanus de M. Bruto, in acie Pharſalicâ: *Plebeia galea.* *Lib. VIII.*

Illic plebeiâ contectus caſſide vultus,
Ignotuſque hoſti, quod ferrum Brute tenebas?

Vult cum habitu gregarij militis fuiſſe, & galeâ aut criſtâ minimè inſigni. Sed & Centuriones Romano more tranſuerſas criſtas hoc fine gerebant; vt inquam internoſcerentur. Vegetij quidem æuo ſic fuit: olim non arbitror. ſed ille ſic: *Lib. II. cap XVI.* *Centuriones habebant galeas ferreas, ſed tranſuerſis & argentatis criſtis, vt faciliùs agnoſcerentur.* Argenti aliquid mixti in criſtis agnoſcit, fortaſſe & auri in nobiliorum. Non pello igitur στεφάνου vocem: & rotum illud criſtarum cum alio ſæpe additamento nónne coronæ etiam ſpeciem refert? maximè quia in capite, & cum eſt triplex. Addo & φάλον propriè diſcretum eſſe ἀπὸ τοῦ λόφου. Ille *conus* eſt; hic *criſta.* *φάλοι & λόφοι diuerſa.* Græci litteratores: Φάλοι, τὰ ἐπὶ τῶν περικεφαλαιῶν ἀσπιδίσκια, λόφοι δὲ αἱ τριχώσεις: *Phali, clypeoli in galeis; lophi, iuba aut criſta.* Euſtathius: Φάλοι κατά τινας τῶν παλαιῶν συρίγγιά τινα ἐπὶ τῶν μετώπων, εἰς ἃ καθίεντο οἱ λόφοι: *Phali, iuxta quoſdam veterum, fiſtula aut tubuli ſuper frontem, in quos criſtæ immittebantur.* Ita iſti. nec nego tamen aut neſcio Heſychium confundere: Φάλος, inquit, ὁ λόφος τῆς περικεφαλαίας: *Phalus, criſta galeæ.* Fortaſſis & alij, quod alius quærat. Sed quod Euſtathio φάλος, hoc Latinis eſt Conus. Statius:

—— criſta nitenti
Inſurgens cono.

Et Gloſſæ explicant *Conum*, κύμβαλον καὶ ἄκρον τῆς περικεφαλαίας: *cymbalum, & ſupremam partem galeæ.* *Gloſſæ reſcripta.* De cymbalo non credo: & reſcribo, κύμβαχον, Homeri etiam voce. Nam κύμβαχος, Heſychio interprete, eſt τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς περικεφαλαίας.

„ *Penniſque puniceis aut nigris.*] Appâret olim, & cùm Polybius ſcripſit, non niſi pennas ipſas rectas ſic tuliſſe, ſine alio paratu aut diffuſione; qui mos ferè hodie Turcarum. In monumentis tamen aliter conſpicimus, & ferè ad exemplum hodiernum. Sed quidquid eius fuit; colores videamus, quos ponit duos. *Puniceus color in criſtis.* *Puniceum* primò. quem credo honeſtiorum fuiſſe, & aptum ſanè ſanguineo huic Marti. Virgilius:

—— criſtáque tegit galea aurea rubrâ:

Iterùm: *—— criſtáſque rubentes Excipiam forti.*

Et tertiùm: *Purpurei criſtis iuuenes.* Diodorus Hiſpanos quoque oſtendit amaſſe: *Lib. VI.* Περὶ δὲ τὰς κεφαλὰς κράνη χαλκᾶ περιτίθενται φοινικοῖς ἠσκημένα λόφοις: *Circum capita galeas æreas ponunt, puniceis ornatas criſtis.* Ponit ſecundò, *Nigrum.* *Item niger.* Triſtis ille & Diti ſacer, ad quem multi in ferali hoc certamine ibant. Puto viliorum fuiſſe, nec lêgi exemplum. *Et cādidus.* Bene de *candido.* vt in Virgilio:

Cuius

Cuius olorinæ ſurgunt de vertice pennæ.

In Statio: *—— capitis intremit area caſſu,*

Ter niueâ ſcandente iubâ.

Is quoque color feſtus & dignior, datque Annibali Silius:

—— vibrant cui vertice coni Lib. II.

Albentû niueæ tremulo nutamine pennæ.

Laſcinia poſteà in hac re, & aſſumpsére etiam Pauonum. Sed fallor, aut regia & Iunonia hæc auis non niſi in Regum & Principum vſu fuit. Indicat Claudianus, qui Honorio ſuo talem dat:

Quòd picturatas galeæ Iunonia criſtas De VI. conſul.

Ornet auis.

Et ſcriptor Panegyrici ad Maximianum: *Offert tibi etiam tum puero galeam auro gemmíſque diſtinctam, & pennis pulchræ alitis eminentem.* Cui lux à Claudiano eſto. Sed etſi de nigris aut fuſcis negaui legere, non tamen ambigo quin tulerint: vt aquilæ, & talium auium, quæ pugnaces aut rapaces. vel ominis ſcilicet cauſsâ.

„ *Rectis tribus.*] Triplex hæc criſta eſt, ſiue τριλοφία Græcorum, itemque τριφάλεια: etſi τρυφάλειαν tamen communius ſcribunt. Quis non eius meminit? poëtæ certatim. vt ille: Triplex ſe- pheriſta

Cui triplici criſtata iubâ galea alta. Virg. VII.

Alter: *—— triplici pulſans faſtigia criſtâ.* Valer. III.

Etiam alij vt Suidas: qui Geryonem autumat dictum τρικέφαλον, ſiue *tricipitem, ὅτι τρεῖς λόφους εἶχεν ἐν τῇ περικεφαλαίᾳ: quòd tres criſtas in galeâ haberet.* Vide & lepidam narratiunculam apud Plutarchum in Arato, de virgine, quam captam miles galeâ ſuâ tricriſti inſigniuerat, & in Dianæ templo depoſuerat: vnde egreſſa ſubito aſpectu terruit omnes, quaſi ipſa ibi Diana, vrbemque ſeruauit. Hactenus de criſtis Polybius. AVD. Quid de Iubis, eas omittis? LIPS. Vnà cum Polybio: nec enim, quod miremur, tangit. niſi tibi noſtra coniectura ſedeat, cui leuiter viſum legere: ἢ ὀρθαῖς θριξὶν: *aut rectis crinibus ſiue iubis*. Enimuerò quis neſcit *iubas* creberrimè galeis impoſitas? Nec Græcorum tantum (perpetuum pænè apud eos) ſed & Latinorum. Virgilius de Mezentio: Suidæ inuentiuncula ... Iuba in criſtis.

—— criſtáque hirſutus equinâ. Lib. VII.

Silius de Curione Romano:

Horridus & ſquamis & equinâ Curio criſtâ. Lib. VII.

Idem de Flaminio Conſule:

—— cui vertice fulgens

Triplex criſta iubas effundit crine Sueuo.

Cui Sueuum ſiue Germanicum etiam crinem adfingit, quia ſcilicet ille Flaminius triumphauerat de Gallis, quos cum Germanis confundi à poëtis id æui, haud nouum. Aliter ego quidem Silium non intellego. Eſt & in eodem Silio, de Marcello:

Circumſtant rapidi iuuenes, aptántque frementi Lib. XII.

Sanguineas de more iubas.

Et cùm recogito, etiam in lapidibus vidi, etſi minùs ſæpe.

„ *Pulcher iis aſpectus, hoſtique formidoloſus.*] In re tenui momentum ad

Vſus criſtarum. pugnam & victoriam oſtendit: & cauſsâ duplici, inquit, bonæ criſtæ. ſiue quòd vir maior, & animo quoque creſcit: ſiue quòd hoſti terrorem magis præbet. Vtrumque verum, & neſcio quo naturæ ductu vbique terrarum ferè bellatores hoc adfectant. Orientales paſſim, atque etiam rudes iſti in nouo orbe. Maiores noſtri ſtudioſè, etſi nos vulgò omiſimus: ſtudioſè? imò ambitioſè, & hinc inſignia iſta familiarum tam varia, quîs

Inuentores criſtæ. ſuperbimus. Primi auctores rei Cares, quod ſcriptores adnotarunt. vt

In Clio. Herodotus: *Ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσιν οἱ καταδέξαντες: In*

Lib. XIIII. *galeis criſtas illigare Cares ſunt qui oſtenderunt.* Strabo: *Τοῦ δὲ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ζήλου τά τε ὄχανα ποιοῦνται τεκμήρια, καὶ τὰ ἐπίσημα καὶ τοὺς λόφους: Studij ſui erga rem belliſcam teſtimonia adferunt ſcutorum anſas, & inſignia*

Lib. VII. *& criſtas.* Idem Plinius prodidit vbi de inuentoribus rerum: idem Polyænus. Sed Galeas & Criſtas aliquot è monumentis vide.

DIA-

DIALOG. VI.

De Loricâ, & variâ eius ſpecie.

VLTIMVM inter arma, *Lorica:* quam duplicem fuiſſe oſtendit in his verbis: Legito.

Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ προσλαβόντες χάλκωμα σπιθαμιαῖον πάντη πάντως, ὃ προστίθεται μὲν πρὸ τῶν στέρνων, καλοῦσι δὲ καρδιοφύλακα, τελείαν ἔχουσι τὴν καθόπλισιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τὰς μυρίας τιμώμενοι δραχμὰς, ἀντὶ τοῦ καρδιοφύλακος σὺν τοῖς ἄλλοις, ἁλυσιδωτοὺς περιτίθενται θώρακας. ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς καθοπλίσεώς ἐστι καὶ περὶ τοὺς πρίγκιπας καὶ τριαρίους πλὴν ἀντὶ τῶν ὑσσῶν οἱ τριάριοι δόρατα φοροῦσιν.

At plerique capientes æream laminam quæ ſit palmi maioris ſiue duodecim digitorum vndique, nec amplius, eam pectori apponunt, & vocant pectorale. ac ſic plenam iuſtámque habent armaturam. Qui tamen ſuper decem mille drachmas cenſi ſunt, ij pro pectorali, ſuper cetera arma loricas capiunt hamatas. Par ratio ſimiliſque armorum in Principibus eſt & Triariis, niſi quòd pro pilis Triarij ferunt haſtas. Polyb.

„ *Plerique capientes æream laminam.*] Vult pleroſque militum non habuiſſe loricas illas hamatas, de quibus mox dicit: ſed eius loco partem æris aut ferri procuſam, quæ tegeret ſummum pectus. Nam ima ventris ſcutum ſatis muniebat. Fuit adſimile quiddam hodierno pectorali, ſed minus longum, & æquabiliter quadrum. Id, inquit, *Aeramentum ad pectus.*

„ *Vocant pectorale.*] Diu hæſi quomodo verterem καρδιοφύλακα, & ſedit tandem iſtud. Nam quod Laſcaris *Cordituum* fecit, ſcitè vocem expreſſit, non tamen ſcriptoris mentem. Cedò enim quis Romanorum ſic dixit? vbi vox ea lecta? Nec tamen dubium, quin obuiam vulgatamque vocem Polybius habuerit in mente. Eam cenſeo, *Pectorale*: & ſic à re & *Pectorale.* vſu dicebant, pectori tegendo. Varro: *De corio crudo pectoralia faciebant.* Plinius: *E pectoralibus eorum, ocreíſque & galeis.*
Alluſit & tetigit Silius:

Pectora pellis obit cæſi è venatibus vrſi: Lib. VIII.

pectoralia è corio vult fuiſſe, vti & Varro. Etiam è ferro, idem:

Ille viris pila, & ferro circumdare pectus Ibid.
Addiderat.

tum, idque à cenſu, quibus neceſſitas ferendi non pectoralia, ſed totas loricas Ij erant ditiores,& quod ſumma iſta indicat,è primâ claſſe. Atque iſti etiam olim,ex Seruij inſtituto,eximiè & præter ceteros debebant armari: quod ex Liuio & Dionyſio diſcas. Manſit ſub Polybio,atque etiam poſteà,vt videtur. Nam eâ cauſsâ Hirtius in Bello Hiſpanienſi aliquoties *Loricatos* exprimit & nominat,quaſi militum digniores aut certè ditiores. *Loricatus vnus*,inquit,*ex legione vernaculâ ad nos tranſfugit.* Iterùm: *Centuriones loricati octo ad Cæſarem tranſfugerunt.* Niſi tamen ita agnominat legionarios,& ad diſcrimen armaturæ leuis. Ad Polybij mentem facit quod Panegyriſtes ad Conſtantinum: *Tibi vincendi erant milites,proh nefas! paullo antè Romani,& armis omnibus more primæ claſſis armati.* Hoc ille de Prætorianis Maxentij, quos loricas eiuſmodi geſtaſſe mox docebo.

Prima claſſis arma meliora.

Prætoriani loricati.

„ *Loricas capiunt hamatas.*] Græcè θώρακας ἁλυσιδωτοὺς, quod ad verbum eſſet *Loricas catenatas*:ſed Latini,vt ego,dixerunt. credo, quia circuli & catenæ nexæ, hamuli ſpeciem dimidiatæ referebant: an quia & hami catenulas iungebant? Dicere hoc Sidonius videatur:

Lorica hamata.

—— nec ſutilis illi
Circulus impactis loricam texuit hamis.

Paneg. ad Anthem.

Etſi potes etiam pro priore ſenſu interpretari. *Lorica* quidem *hamata* verſa à veteri Bibliorum interprete,vbi in Græco θώραξ ἁλυσιδωτός: & hamos ſiue catenas legis hîc paſſim. In Virgilio:

Lib. I Reg. cap. XVII.

Loricam conſertam hamis auróque trilicem.

In Lucano: *—— qua torta graues lorica catenas*
Opponit. In Statio: Lib. VII.
Multiplicem tenues iterant thoraca catenæ. Lib. XII.

Et non aliud quidem fuit, quàm circuli ſiue anuli ferrei inter ſe nexi, more quem hodie Galli & Germani ſeruamus, etſi exoleſcentem. Imò origo à Gallis. Varro: *Lorica à loris,quòd de corio crudo pectoralia faciebant. Poſteà ſuccuderunt Galli è ferro ſub id vocabulum ex anulis ferream tunicam.* Verè de etymo.etſi Iſidorus aliter: *Lorica,quòd loris careat. ſolis enim ferreis circulis contexta eſt.* Ridiculè,vt ſolet. Sed *poſteà*,inquit Varro,*Galli ſuccuderunt è ferro.* Quando *poſteà?* Quin ego loricas æreas Romæ diu reperio ante Gallos notos. In ipſo Seruij cenſu præſcribitur primæ claſſi *lorica ex ære.* Sed credo eam fuiſſe,qualis Homeri & veterum, è laminâ non ex anulis: quod genus ſuprà diximus, & σαδίους vel στατοὺς appellabant:ſcilicet quia ſolidi,& ſtabant ſine inflexione. Ergo hamatæ iſtæ à Gallis. quarum alterum etiam genus, quod non anulis ſolis ſed & ſquamis conſtat. Græci φολιδωτοὺς vocant, vel λεπιδωτοὺς, à ſquamis piſcium vel ſerpentum. Sic Lucullum Plutarchus ſcribit, ipſo die quo pugnauit in Tigranem,indutui habuiſſe θώρακα σιδηροῦν φολιδωτόν: *loricam ferream ſquameam.* Et Dio Caſſius, Macrinum Imperatorem abſtuliſſe Prætorianis τοὺς θώρακας τοὺς λεπιδωτούς, *loricas ſquameas*: noteſque ab his exemplis, honeſtiorum planè has fuiſſe. Has dico hamis & laminis

Quid ea fuerit. Galli repererunt.

De L. L.

Verba Varronis controverſa.

Lorica ſquamea.

In Lucul.

In Macr.

Eius textus & coſertio. ſolidis ſimul conſtitiſſe. ex Silio qui Flaminium Conſulem armans:

Lib. v.

Loricam induitur. tortos huic nexilis hamos
Ferro ſquama rudi, permiſtóque aſperat auro.

Et Iſidoro: *Squama eſt lorica ex laminis æreis vel ferreis concatenata in modum ſquamarum piſcis.* Ipſas ergo ſquamas catenæ iungebant. Tertullianus hanc intellegit & Alexandro Magno tribuit: *Pectus ſquamarum ſignaculis diſculptum* (malo *diſcalptum*) *textu pellucido tegendo nudauit.* Et Virgilius: ——— *rutilum thoraca indutus, aënis*

Tertullianus illuſtratus. *De Pall. cap. IIII.* *Lib. XI.*

Horrebat ſquamis.

Lib. VIII. Silius: *Horridus & ſquamis & equinâ Curio criſtâ.*

Hanc aut priorem idem:

Lib. IIII.

At laterum textus ſpatioſáque pectora ſeruat
Nexilis innumero chalybum ſubtemine thorax:

Pluma quid? Haſ ipſas ſquamas etiam *Plumas* video dici, à ſpecie pari. In Statio:

Lib. XI.

——— *enſem germani in corpore preſsit,*
Qua malè iam plumis imus tegit inguina venter.

Parthorum cataphracta *Lib. XLI.* *Lib. XXIIII* Atque explicat ibi Luctatius, *laminis.* Parthorum aſſiduum hoc tegmen, etiam in equis. Iuſtinus: *Munimentum ipſis equiſque loricæ plumatæ ſunt, quæ vtrumque toto corpore tegunt.* Ammianus de iiſdem: *Hoſtem vndique laminis ferreis in modum tenuis plumæ contectum.* Salluſtius: *In Fragm.* *Equites cataphracti, ferreâ omni ſpecie, equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant.* Et ipſe quidem linteo laminas ſupernectit, Virgilius pelli,

Spumantémque agitabat equum, quem pellis aënis
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.

Quam etiam pellem *auro conſertam* facit: an quia aurum in ſquamis mixtum, an quia ipſæ ſquamæ auro innexæ? id eſſet; catenulis aut filis ex auro. Certè ſquamas ipſas ordine connexas & ratio vult, & Curtius: *Lib. IIII.* *Equitibus equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis, ſerie inter ſe connexis.* Atque eo ſenſu *Hamari laminas* Claudianus dixerit:

Lib. I. in Rufin.

——— *coniuncta per artem*
Flexilis inductis hamatur lamina membris,
Horribilis viſu. credas ſimulacra moueri
Ferrea, cognatóque viros ſpirare metallo.

Niſi ſi ibi verius, *animatur lamina*: quòd quaſi viuere in corpore & aggenita videatur. Ammianus, qui ſæpe vidit: *Lib. XVI.* *Corpori tenui apta.* *Praxitelis manu polita crederes ſimulacra, non viros, quos laminarum circuli tenues apti corporibus, flexibus ambiebant, per omnia membra diducti, vt quocumque artus neceſsitas commouiſſet, veſtitus congrueret, iuncturâ cohærenter aptatâ.* Pleniſſimè ſcriptor Græcus apud Suidam: Θώραξ δὲ ἱππέως πάρθου τοιός δὲ ἐστι. τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ πρόσω, στέρνα τε καὶ μηροὺς, καὶ χεῖρας ἄκρας, καὶ κνήμας καλύπτει. τὸ δὲ ὄπισθεν νῶτά τε καὶ τὸν αὐχένα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἅπασαν. περόναι δέ εἰσι, πρὸς ταῖς πλευραῖς πεποιημέναι, αἷς ἑκάτερον τῶν μερῶν συμπορπηθὲν ὅλον σιδηροῦν ποιεῖ φαίνεσθαι τὸν ἱππέα. κωλύει δὲ οὐδὲν ὁ σίδηρος ὑπὸ τὰς ἐκτάσεις τῶν μελῶν,

μελῶν, ὑπὸ ταῖς συστολαῖς. οὕτως ἀκριβῶς πρὸς τὴν τῶν μελῶν φύσιν πεποίηται. ὁπλίζουσι δὲ καὶ τὸν ἵππον ὁμοίως σιδήρῳ πάντα μέχρι τῶν ὀνύχων. διότι οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος ἂν εἴη τῶν ἰδίων ὅπλων, εἰ ὁ ἵππος αὐτοῖς παραπόλοιτο : Lorica Parthi equitis eſt talis. Prior eius pars pectus & femora & manus extremas & crura tegit: poſterior, tergum & ceruicem & caput totum. Fibulæ verò ſunt ad latera, quibus vtramque partem iungunt, atque ita totum equitem ferreum dant videri. Prohibet verò nihil aut impedit ferrum membrorum extenſiones ſiue contractiones: adeò curioſè factum ſectúmque eſt ad naturam membrorum. Armant autem & equum ſimiliter ferro, totum quidem & vſque ad vngulas. hoc ideò, quia nihil iis arma proſint propria, ſi equus interficiatur. Iſti igitur Parthorum Cataphracti ſiue Clibanarij, de quibus & Propertij verſus: Lib. IIII.

Ferreus aurato neu cataphractus equo.

ſed à Douſâ filio noſtro emendatus, *ærato*. Nec ſoli illi, ſed & Sarmatæ in hac armaturâ. Tacitus: *Cataphracta Principibus ac nobiliſſimo cuique tegmen, ferreis laminis aut præduro corio conſertum*. Valerius Flaccus:

Clibanarii Sarmatarũ 1. Hiſt.

Sarmaticæ coiere manus, fremitúſque virorum Lib. VI.
Semiferi. riget his molli lorica catenâ;
Id quoque tegmen equis.

Et deſculpti hi tales in columnâ Traiani, cum contis, atque etiam ſagittis. Nec verò ferro ſolùm nectebant has loricas, ſed & cornu. Ammianus: *Sarmatis & Quadis haſtæ ſunt longiores, & loricæ ex cornibus raſis & leuigatis, plumarum ſpecie, linteis indumentis innexæ*. Ideò iure in Taciti loco ſuprà ambigam, (non enim aſſeram. abſit.) an nõ reponendum *præduro cornu*. quoniam & Pauſanias, vt proprium, Sarmatis hoc adtribuit, atque adeò negat ferrum iis eſſe. Τοὺς δὲ θώρακας, inquit, *ποιοῦσι τὸν τρόπον τοῦτον. ἵππους πολλὰς ἕκαστος τρέφει. ταύταις οὐκ ἐς πόλεμον χρῶνται μόνον, ἀλλὰ καὶ θεοῖς θύουσιν ἐπιχωρίοις. συλλεξάμενοι δὲ τὰς ὁπλὰς, ἐκκαθάραντές τε καὶ διελόντες, ποιοῦσιν ἀπ' αὐτῶν δρακόντων φολίσιν ἐμφερῆ. ὅστις δὲ οὐκ εἶδέ πω δράκοντα, πίτυός γε εἶδε καρπὸν χλωρὸν ἔτι. ταῖς οὖν ἐπὶ τῷ καρπῷ τῆς πίτυος φαινομέναις ἐντομαῖς εἰκάζων τὸ ἔργον τὸ ἐκ τῆς ὁπλῆς, οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι. ταῦτα διατρήσαντες, καὶ νεύροις ἵππων καὶ βοῶν συρράψαντες, χρῶνται θώραξιν, οὔτε εὐπρεπείᾳ τῶν ἑλληνικῶν ἀποδέουσιν, οὔτε ἀσθενεστέροις. καὶ γὰρ συστάδην τυπτόμενοι, καὶ βληθέντες ἀνέχονται: Thoraces verò ita faciunt. Multos equos quiſque nutrit. iis non ad bellum modò vtuntur, ſed & diis patriis ſuis immolant. colligentes verò vngulas, eas purgantes & diſſecantes conficiunt ex iis quiddam draconum ſquamis ſimile. aut ſiquis draconem non viderit; vidit antem nucis pineæ fructum viridem, iis è nuce ſegmentis aut lacunatis torulis ſi opus aſſimilarit, haud errarit. Has igitur ſquamulas perforantes, & neruis equinis aut bubulis conſuentes, loricas ad vſum habent, neque decore Græcanicis inferiores, neque infirmiores. Nam & cominus percuſſæ, & iactu petitæ, reſiſtunt & ſuſtinent.* Graphicè ibi loricas iſtas deſcriptas habes: ad quarum exemplum Domitiani Principis illa fuit, Martiali laudata:

Lorica cornea. Lib. XVII. *Suſpiciuncula in Tacito.* Lib. I.

BIBLIO...

Lib. VII. *Quam vel ad Aetola ſecuram cuſpidis ictum*
Texuit innumeri lubricus vnguis apri.

Martialis explicatus. Nec enim hîc optimo noſtro Turnebo aſſentior, *ſquamas æneas* explicanti, *quæ aprinarum vngularum ſpeciem referrent.* Imò ex ipſis vngulis, & imitari hoc ideò Domitianus ambitiosè voluit, quia expeditionem in Sarmatas ipſe ſuſcepiſſet (in Trãquillo leges) & lauream de iis Ioui conſecraſſet. Sed ſatis de loricis hamatis. ad quas referendi Statiani verſus

Lib. IIII. iſti: ——— *latus omne ſub armis*
Ferrea ſuta tegunt.

Lib. III. Iterùm: ——— *magnorúmque ærea ſuta*
Thoracum. Et tertiùm:

Lib. VII. ——— *ter inſuto ſeruant ingentia ferro*
Pectora. nam tergo numquam metus.

Trilices loricæ. Vbi *ſuta* hæc appellat, ſiue catenas iunctas, ſiue laminas nexas, vtrum voles. Ait & in extremis verſibus *ter inſutum ferrum:* vt oſtendat *trilicem* loricam eam fuiſſe. id eſt, catenas aut laminas ſic geminatas. Sic in Virgilio. *Loricam conſertam hamis auróque trilicem.*

Lib. II. In Valerio: *Per clypei cedentis opus, partémque trilicem.*

Lib. II. In Silio: ——— *textam nodis auróque trilicem*
Loricam.

Etſi hæc poſtrema ad lineam loricam fas ſit & transferri. At de ſquamis etiam geminis Virgilius:

Lib. IX. *Nec duplici ſquamâ lorica fidelis & auro*
Suſtinuit.

Atque hic talis textus an non *Crates* in Statio?

Lib. IIII. *Omnibus æratæ propugnant pectora crates.*

Lib. V. Item Silio: ——— *clypeo ſtetit æris in orâ*
Cuſpis, & oppoſitas vetita eſt tranſmittere crates.

*Suprà de iis, Dial. II. An clypeorum *crates intellegunt, quibus coria inducta, & vmbo ex ære aut ferro? An potiùs, vt dixi, has loricas, in quibus anulorum ordines & textus velut crates referunt? An denique aliud genus, quod Statij & Silij æuo crebrum? cùm ſegmenta ferrea, tamquam faſciæ aliæ aliis

Lorica ſegmentata. ſuperpoſitæ, corpus ambiunt. Nuſquam lêgi, fateor: ſed in columnâ Traiani aſſiduum & pænè vnicum in Romano milite hoc genus. Sunt & li-

Linea lorica. nei thoraces: ſed quid ad Polybium? omitto. AVD. Imò, te quæſo, exſequere. ſi non ad Polybium, nónne ad hiſtoriam? LIPS. Et Græcam quidem ac Romanam. In vtraque enim crebra mentio, ac varij populi vſi. Ipſi Græci primùm, & quidem vetuſtiſſimi, etiam apud Homerum: cui

Iliad. β. Aiax dicitur λινοθώρηξ, *lineo thorace indutus*, itemque Adraſtus. Quos

Lib. XIX. cap. I. locos Plinius adſpicit cùm ſcribit: *Honos lino etiã Troiano bello. cur enim non & præliis interſit, vt naufragiis? Thoracibus lineis, paucos tamen, pugnaſſe teſtis eſt Homerus.* In Alcæo etiam poëtâ apud Athenæum θώρηκας

Græcis crebra. νεόλινοι recenſentur, *thoraces è nouo lino.* Imò communiter Græci induerunt poſt Iphicratem ducem. de quo ita Æmilius Probus, an Cornelius Nepos?

Nepos? ſed quicumque is auctor: *Genus loricarum mutauit, & pro ferreis* In Iphicr.
atque aneis lineas dedit. Geſtarunt & Macedones. quorum arma olim *Macedonibus vſurpata.*
erant, Dione auctore, θώραξ λινοῦς τρίμιτος, ἀσπὶς χαλκῆ: *thorax lineus trilix, clypeus areus.* Sed & Alexander ipſe apud Plutarchum induit θώρακα λινοῦν διπλοῦν: *thoracem linteum bilicem.* Iam etiam Thracibus Xenophon adſcribit χιτωνίσκους ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λίνου στρωματοδέσμου: *tuniculas ſuper genua, craſſitie vt linum quo ſtragula vinciuntur.* Cuiuſmodi In Catacal. In Alex. *Et Thracibus.* Lib. v. Anabaſ.
Hiſpanorum credo fuiſſe, quos pugnâ Cannenſi Polybius deſtituit ἐν λινοῖς περιπορφύροις χιτωνίσκοις: *in lineis purpurâ pratextis tunicis.* Quod ipſum ex eo Liuius. Nam tunicæ illæ profectò vicem thoracum fuerunt. *Hiſpanisq.* Lib. III.
atque ita de iiſdem Hiſpanis Strabo: Λινοθώρακες οἱ πλείους· σπάνιοι δὲ ἁλυσιδωτοῖς χρῶνται: *In lineo thorace plerique, pauci hamatis vtuntur.* Quin- Lib. III.
etiam Chalybes apud Xenophontem (atquin ferri ibi copia) in hoc thorace. Εἶχον, inquit, θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου: *Habebant loricas lineas ad imum ventrem vſque.* In Italiâ quoque vſurparunt. & Liuius Auguſtum IIII. Anabaſ. *Et Italis.*
legiſſe aſſerit *in thorace linteo ſcriptum*, de Coſſi opimis ſpoliis. Qui vetus fuerit oportet, & ab illo æuo. Silius etiam populariter. Faliſcos ita Lib. IIII.
armat: *Indutóſque ſimul gentilia lina Faliſcos.* Lib. IIII.

Meminit & alibi: ——— *læuum quà tegmine thorax* Lib. IX.

Multiplicis lini claudit latus.

Sed & Suetonius de Imp Galbâ: *Thoracem induit linteum.* In vſu ergo Cap. XIX.
plurifariàm: etſi Pauſanias tamen deprimit, & venantibus magis, quàm *Pauſania de his iudicium.*
pugnantibus commendat. Οἱ θώρακες, inquit, οἱ λινοῖ μαχομένοις μὲν οὐχ ὁμοίως εἰσὶ χρήσιμοι· διιᾶσι γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σίδηρον· θηρεύοντας δὲ ὠφελοῦσιν. ἐναποκλῶνται γὰρ σφίσι καὶ λεόντων ὀδόντες καὶ παρδάλεων: *Lorica lintea pugnantibus non aquè vtiles. Tranſmittunt enim vel coacta & fracta ferrum: venantibus autem proſunt. Franguntur enim aut retunduntur in iis leonum dentes & pantherarum.* Ita Pauſanias iudicat. haud vanè de priſcâ Lib. I.
quidem conficiendi ratione, quæ erat vt è filis pluribus funiculos ſtruerent, eoſque deinde necterent & inter ſe aptarent. A multitudine filorum, an funiculorum? bilices, trilices, dixêre. Plinius auctor, Amaſim
Ægypti regem thoracem habuiſſe, *cuius ſingula fila trecentis ſexagintaquinque filis conſtabant.* Idem de eodem Herodotus, niſi quod *trecenta* Lib. XIX. cap. I. In Thal.
ſexaginta modò ſcribit. Diuerſum paullò genus videtur, de quo in Nicetâ Choniate lego: Is in Iſaacij rebus Conradum quemdam Montisferratenſem mirificè laudat, & robur eius extollit. addit deinde: Αὐτὸς μέν τοι ἄνευ θυρεοῦ τηνικαῦτα διηγωνίζετο, ἐκ δὲ λίνου πεποιημένον ὕφασμα, ὅνπερ ἀκράτῳ ἱκανῶς ἡλισμένῳ διάβροχον, πολλάκις περιπτυχθὲν, δίκην θώρακος ἐνεδύετο. ἐς τοσοῦτον δὲ ἦν ἀντιτυπὲς ἁλσὶ καὶ οἴνῳ συμπιληθὲν, ὡς καὶ βέλους εἶναι παντὸς στεγανώτερον: *Ipſe tunc quidem ſine ſcuto pugnabat, ſed ex lino factum textum quoddam, vino auſtero affatim ſalito madidatum, ſæpius replicatum, loco thoracis induerat. Adeo autem ictibus reſiſtebat vino & ſale coactum & perfuſum, vt omni telo eſſet robuſtius.* Mirus ille thorax & conficiendi ratio: cur periit? requiri deberet, & fortaſſe poſſet ex iis quæ Nicetas ſcribit. *Noua cōficiēdi ratio.*

bit. Dixit autem πολλάκις περιεστυχθὲν, *ſæpius replicatum fuiſſe:* & paullo poſt, συμπιληθὲν ὄνῳ καὶ ἅλσὶ, quaſi *fullonià arte confectum* indicans, vt
Lorica lanea. coactilia ſolent. Et verò è lanâ etiam eiuſmodi coactiles thoraces reperio. vt in Suidâ, è ſcriptore veteri: Φορῦσι δὲ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς θώρακας πιλητὺς, ὧν τὰ κύτη ὑπάρχουσι στερρὰ διὰ τὴν χρηστότητα τῶν πιλημάτων: *Ferunt in capitibus thoraces coactiles, quorum ſinuatio firma & ſtabilis manet ob bonitatem coactilium.* Significat à calonibus aut ipſis militibus per viam geſtatos, vt onera alia, in capite, ſic tamen duros vt nihil inflecterentur, & ſeruarent cauitatem ſuam & habitum corpori aptum. Video & Cæſaris æuo in vſu fuiſſe, etſi fortaſſe non tam probos. Scribit de ſuis in me-
III. Ciuil. tu hoſtilium ſagittarum: *Omnes ferè milites aut ex ſubcoactis, aut ex cen-*
Subcoacta in Cæſare. *tonibus tunicas aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent.* Subcoacta dicit, quæ Vlpianus *Coactilia*, Plinius *lanas coactas*: & ſunt noſtra hodie
Lib. VIII. cap. XLVIII. *Feltra.* Plinij verba: *Lanæ per ſe coactæ veſtem faciunt, & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt.* Aceto ipſe vim tribuit, quam Nicetas vino auſtero, niſi ſi & acetum ipſe intellexit. Lanei igitur etiam Thoraces: & an
Spongia in Liuio. non tale aliquid *Spongia* Samnitum in Liuio? *Spongia*, inquit, *pectori tegumentum.* Ego opinor, & *Spongias* item *retiariorum* Tertulliano. Labente æuo video tunicas integras ex his coactis factas, quas vulgò mili-
*Etiam Figura. tes geſtabant, & *Thoracomachos* dicebant. Exſtat *deſcriptio plena in libello qui Notitiæ imperij ſubiungitur, & ne quærere habeas, cape verba.
Inter omnia quæ aduerſum bellum prouida poſteritatis cogitauit antiquitas,
Thoracomachus. *Thoracomachum quoque ad leuamen corporis armorum ponderi & aſperitati ſubiecit. Hoc enim veſtimenti genus, quod de coactili ad menſuram & tutelam humani corporis conficitur, de mollibus lanis timoris ſolicitudo ſollertiâ magiſtrâ compoſuit. vt hoc inducto primùm lorica vel clibanus aut his ſimilia fragilitatem corporis ponderis aſperitate nõ læderent: membra quoque veſtientis inter armorum biemiſque diſcrimen tali ſolatio adiuta labori ſufficerent. Sanè ne idem Thorocomachus pluuiis verberatus, ingraueſcente pondere adficiat veſtientem, de Lybicis benè confectis pellibus ad inſtar eiuſdem Thoracomachi faciem conuenit ſuperinducere.* Plenè dicit omnia. Cauſſam inuenti, quæ leuitas & mollities; Materiem, quæ lana
Pro veſte fuit. coactilis; Vſum, qui ad muniendum & veſtiendum. Dico ad veſtiẽdum, & forma quoque talis fuit, demiſſa infra genua. Figura oſtendit. & de iſtis Agathiam cenſeo loqui cùm in Narſetis acie inſtruendâ contra
Lib. II. Agathias explicatus. Francos, collocantur ἐπὶ τῦ μετώπυ οἱ πρωτοστάται θώρακας ποδήρεις ἐνημμένοι: *in fronte Principes, loricas ad pedes vſque demiſſas induti.* In alias profectò hoc non conuenit. Itaque Penulæ ſpeciem & vſum contra fri-
Id genus penula dicta. gus habuit, & ſic etiam dixerunt. Gloſſæ veteres: *Thoracomachus, penula militaris.* Suidam hinc explicabis: Μανδύας, εἶδος ἱματίου ὅπερ καλεῖται λωρίκιον: *Penula, genus veſtis quod lorica dicitur.* Hæc, hæc lorica: & in ipsâ
Tegmen Thoracomachi. deſcriptione veſtimentum appellatur. Addit in fine tectam contra pluuias fuiſſe, & ne lana paullatim eas combiberet. Idem Iſidorus voluit: *De ciliciis autem & poliuntur & teguntur loricæ.* Suidas Zabarîum hoc tegmen

gmen dicit: Ζαβαρεῖον, ἐν ᾧ αἱ ζάβαι ἀπόκεινται. ζάβα γὰρ λωρίκιον: *Zabarium, in quo Zaba reponuntur. nam Zaba, lorica eſt.* Ita illa ætas nominabat, & reperis in Leonis libello militari *Zabis cenduclis tegi*: id eſt centunculis. In Iuſtiniani Nouellâ quapiam, τὰς λεγομένας ζάβας ἤτοι λωρίκια, *eas quæ Zabæ ſiue loricæ dicuntur*. Hem quò abeo? ad quàm diuerſum à tuo Polybi æuum? cùm omnia lapſa, & militiæ Romanæ vix vmbra. Iuuat tamen & illa noſſe ob ſcriptores infimos, quibus in occaſione non inuidemus lucem. Abſolui. AVD. Curioſè aliquid quæro. LIPS. Nego. AVD. Quid ita? LIPS. Hoc ipſum, quia curioſè. Non amo hoc genus, atque vtinam ad fructum & vſum magis referamus noſtra! AVD. Imò tale erit. Rogo in veteribus illis loricis ecquæ grauitas? Nam ſcriptor ille de Thoracomacho, hoc nomine maximè cõmendat illam nouitiam, quòd pondus præ eâ haberent veteres. LIPS. Quippe vt omnia metalla. Redeo tamen in memoriam loci in Plutarcho, qui non præit ad maximum pondus. Scribit in Demetrio: Θώρακας αὐτῷ δύο ἐκομίσθησαν ἐκ Κύπρου σιδηροῖ, ὁλκῆς ἑκάτερος τεσσαράκοντα. δυσπάθειαν δὲ αὐτῶν καὶ ῥώμην ἐπιδεικνύμενος ὁ τεχνίτης Ζωΐλος, ἐκέλευσεν ἓξ καὶ εἴκοσι βημάτων ἀφεῖναι καταπελτικὸν βέλος. οὗ προσπεσόντος, ἀρραγὴς διέμεινεν ὁ σίδηρος, ἀμυχὴν δὲ μόλις εἶχεν ἀμβλεῖαν, οἷαν ἀπὸ γραφείου: *Loricæ illi allatæ fuerunt ex Cypro ferreæ, librarum vtraque (an vtralibet?) quadraginta. Earum impatientiam & robur cùm oſtendere artifex Zoilus vellet, iuſſit immittere à ſex & viginti paſſibus telum catapultarium. quod cùm violenter incidiſſet, ferrum loricæ ſine fracturâ manſit, ſtricturam verò vix leuem & cæcam habuit quaſi à ſcriptorio ſtilo.* Non negabis & pondus hoc exiguum fuiſſe, & robur eximium, quod tamen & noſtri hodie æmulantur. Sunt enim ſolidæ Loricæ, quæ reſpuunt aut ſubſiſtunt Sclopetorum glandes, valido haud dubiè & penetrabili ictu venientes. Sequitur in Polybio: Pondus loricarum.

„ *Par ratio ac ſimilis armorum in Principibus eſt.*] Tria igitur hæc genera pariter armata, & diſcrimen modò aliquod à cenſu, vti dictum. Vnum excipit, quòd

„ *Pro pilis Triarij ferunt haſtas.*] Pila enim iſti non habent, cauſſâ apertâ: quoniam in extremo depoſiti, longiùs ab hoſte erant, quàm vt pila eorum pertingerent, aut vim perferrent miſſa. Altera etiam cauſſa, quòd fortaſſe contra equitum irruptionem & totam ordinum confuſionem muniuerunt iſtos haſtis: quibus acies, vt Liuius loquitur, *velut vallo ſepta inhorrebat.* Iſtas igitur haſtas ad ſtatariam & manuariam pugnam habebant, & vt idem Liuius, *ad ora fodienda.* Ipſi Polybio narratur, pugnâ cum Gallis, *Tribunos militum juſſiſſe haſtas Triariorum tradi primis manipulis, atque ita iis pugnari in ora Gallorum.* Ne tamen erres, haſtæ iſtæ non nimis longæ, nec vt Macedonum ſariſſæ. Quî potuiſſent? ſcutum maius ſiniſtrâ Triarij gerebant, nec videntur niſi vnâ manu commodè tractaſſe iſtas haſtas.

Zaba. Nouell. LXXXV. cap. IIII. Triarij ſine Pilis. Lib. VIII. Haſta eorū. Ibid. Lib. II.

DIALOG.

LORICAE SEGMENTATAE.
CATAPHRACTAE.

DIALOG. VII.

De Ocreis obiter. tum ex profeſſo & plenè de Equitum armis.

DE Armis, quod ad Pedites, plenè abſolui. AVD. Interrumpo, & nego. Nam vbi Ocreæ? verbo tetigerat Polybius: exſpectabam vberiorem a te explicationem. LIPS. Profectò iure me reuocas: nam exciderat: ſed breuiter cape. *Ocream* ſingulari numero tribuit & nominat Polybius: an ergo vnam tantùm? Haud de nihilo hæc dubitatio eſt. & in Vegetio palàm ſcriptum: *Pedites ſcutati etiam ferreas ocreas in dextris cruribus cogebantur accipere.* Dat vnis modò cruribus, & ſignanter *dextris*. Cur iſtis? cauſſam inibi ex eodem elicias, quòd in pugnâ cominus, *dextros pedes inante milites habere debeant: at cùm miſſilibus certatur, ſiniſtros.* Itaque iam olim legas quoſdam populos contrà, ſiniſtrum modo crus texiſſe, qui ſcilicet iaculis pugnabant. vt Liuius de Samnitibus: *Siniſtrum crus ocreà tectum.* Silius de Sabinis:

Vna ocrea an dua mibi?

Lib. I. cap. XV.

In dextro crure.

Aliis in ſiniſtro.

Lib. IX.

> *Cunctis haſta decus, clypeúſque refertur in orbem,*
> *Vertice & inplumes, & laui tegmine cruris*
> *Ibant.*

Lib. VIII.

Deſcribit eos leues cum haſtâ, cum parmâ, ſine criſtis, & quales Velites Romani erant. Igitur & ſiniſtrum modò crus armat ab hac, an ab aliâ cauſsâ, aut more? Hæc ita ex Vegetio: tamen de priſcis, magis eſt vt crus vtrumque fuerint tecti. Monumenta lapidea clamant & ſic ingerunt: Liuius etiam & Dionyſius in cenſu Seruiano, qui *Scutum & Haſtam* ſingulariè, at *Ocreas* plurium numero eloquuntur. Niſi quis de monumentis dixerit, Ocreas quidem conſpici, ſed non inferri ferreas eas vtraſque fuiſſe. Vt voles iudica. ego ad Equites tranſeo, an deſino, & ſatias te habet eiuſmodi ſermonum? AVD. Scin quomodo? Vt arena cùm multum bibit, tamen aret, ſic ego ſitiens aſſidue tuorum ſermonum. Perge & infunde. LIPS. Quin tu perge, & hæc lege:

Ὁ δὲ καθοπλισμὸς τῶν ἱππέων νῦν μὲν ἐστι παραπλήσιος τῷ τῶν Ἑλλήνων. τὸ δὲ παλαιὸν πρῶτον μὲν θώρακας οὐκ εἶχον, ἀλλ' ἐν περιζώμασιν ἐκινδύνευον. ἐξ οὗ πρὸς μὲν τὸ καταβαίνειν καὶ ταχέως ἀναπηδᾶν ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἑτοίμως διέκειντο καὶ πρακτικῶς, πρὸς δὲ τὰς συμπλοκὰς ἐπισφαλῶς εἶχον, διὰ τὸ γυμνοὶ κινδυνεύειν.

Armatura equitum nunc quidem cõſimilis eſt illi Græcorum. At antiquitus loricas non habebant, ſed in veſte ſuccincti pugnabant. Ex quo quidem ad deſcenſum aſcenſumq; facilem in equos magis expediti erant, ſed ad congreſſus minùs tuti & ſecuri, cùm inermes pugnarent.

τὰ δὲ δόρατα κατὰ δύο τρόπους, ἄπρακτα ἦν αὐτοῖς. καθὰ μὲν γὰρ λεπτὰ καὶ κλαδαρὰ ποιοῦντες, οὔτε τοῦ προτεθέντος ἠδύναντο σκοποῦ στοχάζεσθαι, πρὸ τοῦ γε τὴν ἐπιδορατίδα πρός τι προσερεῖσαι, κραδαινόμενα δι' αὐτῆς τῆς τῶν ἵππων κινήσεως, τὰ πλεῖστα συνετρίβετο. πρὸς δὲ τούτοις ἄνευ σαυρωτήρων κατασκευάζοντες, μιᾷ τῇ πρώτῃ διὰ τῆς ἐπιδορατίδος ἐχρῶντο πληγῇ. μετὰ δὲ ταῦτα κλασθέντων, λοιπὸν ἦν ἄπρακτα αὐτοῖς καὶ μάταια. τόν γε μὴν θυρεὸν εἶχον ἐκ βοείου δέρματος, τοῖς ὀμφαλωτοῖς ποπάνοις παραπλήσιον, τοῖς ἐπὶ τὰς θυσίας ἐπιτιθεμένοις. οἷς οὔτε πρὸς τὰς ἐπιβολὰς ἦν χρῆσθαι, διὰ τὸ μὴ στάσιν ἔχειν, ὑπό τε τῶν ὄμβρων ἀποδερματούμενοι καὶ μυδῶντες, δύσχρηστοι καὶ πρότερον ἦσαν, καὶ νῦν ἔτι γίνονται παντελῶς. διόπερ ἀδοκίμου τῆς χρείας οὔσης, ταχέως μετέλαβον τὴν Ἑλληνικὴν κατασκευὴν τῶν ὅπλων. ἐν ᾗ τῶν μὲν δοράτων τὴν πρώτην εὐθέως τῆς ἐπιδορατίδος πληγὴν εὔστοχον ἅμα καὶ πρακτικὴν γίνεσθαι συμβαίνει, διὰ τὴν κατασκευὴν, ἀτρεμοῦς καὶ στασίμου τοῦ δόρατος ὑπάρχοντος ὁμοίως

Haſtæ etiam dupliciter inutiles iis erant. quòd & graciles faciebant ac tremulas, eóque nec collineare rectè poterant & ſcopum tangere; & priuſquam cuſpidem in aliquo defigerent, concuſſæ ipſo motu equorum pleræq; frangebantur. Addo quòd ſine imâ cuſpide factæ, ſolam plagam ictúmque primore parte dabant: eáque defractâ reliquum inutile & inefficax iis erat. At verò ſcutum habebant ex bouillo corio, vmbilicatis placentis ſimillimum, quas in ſacrificiis ſolent apponere. quibus neque in pugnâ commodè erat vti, quia firmitatem non haberent; & ab imbre corio ſoluto aut vitiato, inutilia & olim & nunc fiant prorſus. Iccircò improba eorum vſio cùm eſſet, ſtatim aſſumpſére Græcanicam paraturam armorum, in quâ haſtarum quidem primæ cuſpidis plagam directam & validam eſſe contingit, quoniam ſtabile & immobile haſtile eſt; itémque

ἣ καὶ τὴν ἐκ μεταλήψεως τοῦ σαυρωτῆρος χρείαν, μόνιμον καὶ βίαιον. ὁ δ' αὐτὸς ὁ λόγος καὶ περὶ τῶν θυρεῶν. καὶ γὰρ πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, καὶ πρὸς τὰς ἐπιθέσεις, ἑστηκυῖαν καὶ τεταγμένην ἔχουσι τὴν χρείαν, ἃ συνιδόντες ἐμιμήσαντο ταχέως. ἀγαθοὶ γὰρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, μεταλαβεῖν ἔθη, καὶ ζηλῶσαι τὸ βέλτιον ῥωμαῖοι.

ex tranſſumptione, imæ cuſpidis vſum firmum ac violentum. Eadem ratio in ſcutis. Nam & in aggreſſione & oppoſitione ſtabilia & firmiter tenſa manent. quod cùm vidiſſent, imitati ſunt ſtatim. Boni enim promptíque ſunt Romani, ſi qua gens alia, aſſumere mores & æmulari ſi quid alibi bonum.

Habes hîc duplicem armaturam equitum, & quæ olim fuerat, & quæ tunc erat. De eâ quæ olim, ait:

„ *Loricas non habebant, ſed in veſte ſuccincti pugnabant.*] Ego ſic verto & exaudio; quod in Græco eſt ἐν περιζώμασι. At Laſcaris fecit *in ſubligaculis pugnaſſe.* Neque nego id quoque περίζωμα Græcis eſſe: ſed quis credet nudos eos & campeſtri ſolo tectos pugnaſſe? Indecorum & inutile fuerit, tum etiam (niſi fortè in Germanis aut barbaris) ſine exemplis. Mea mens eſt, veſte ſaltem fuiſſe tectos, & quò magis expediti eſſent, ſuper eam cinctos. Iuuat Feſtus: *Endo procinctu, in procinctu. nam apud antiquos togis incincti pugnaſſe dicuntur.* Item Plutarchus de teſtamentis in procinctu: μέλλουσι τοὺς θυρεοὺς ἀναλαμβάνειν καὶ περιζώννυσθαι τὴν τήβεννον: *Iam ſcuta capturis & togam accincturis.* Propriè autem ad equites, quod Dionyſius in Tranſuectione ſcribit: *eos in togis quas Trabeas dicunt trãſuectos, tamquam è pugnâ venirent.* E quo colligas pugnaſſe eo habitu, & ſuper trabeas fuiſſe cinctos. quod nec Virgilius abnuat:

Spreta vulgata verſio. *Equites veſte cincti.* Lib. VI. *Fortaſſe trabeati.*

——*paruáque ſedebat Succinctus trabeâ.*

Aliquid etiam huc Scholiaſtes vetus Horatij conferat, in illud

——*cinctutis non exaudita Cethegis.*

Cinctutis, inquit, *antiquè militaribus viris, & ad militiam paratis.*

„ *Ad deſcenſum aſcenſúmque facilem in equos.*] Quod vtrumque meritò ſpectabant, cùm auxilio nullo aut fulcro vterentur ad alleuandum. Lego interdum haſtâ innixos fuiſſe. vt in Liuio, de Cornelio Coſſo: *Quem cùm equo ictum deieciſſet, confeſtim & ipſe haſtâ innixus ſe in pedes excipit.* Videntur & equos quidam inſueuiſſe ad flectenda crura, & ſeſe demittendum: vt Silius de equo miræ fidei & ingenij:

Veteres quomodo in equum. Lib. IIII.

Inde inclinatus collum, ſubmiſſus & armos, Lib. X.
De more inflexis prabebat ſcandere terga
Cruribus.

Nempe herum ſuum grauiter læſum in pugnâ Cannenſi ſuſcipere voluit in dorſum, vt ſolet. Aliis dignioribus aut mollioribus (nec enim
Strator. vulgò) fuit qui manu tolleret, & adiuuaret. *Stratores* iis Latinis dicti, quia
In Caracal. & ſternerent equum, & in eum ſubleuarent. Spartianus: *Cùm illum in*
Lib. xxii. *equum ſtrator eius leuaret.* Ammianus de Iuliano: *Lapſo milite, qui ſe in-*
Lib. xxx. *ſeſſurum equo dextrâ manu erexit.* Idem de Valentiniano: *Cùm eum elatus non ſuſciperet equus, anteriores pedes præter morem erigens in ſublime, de-*
Anabolem pro Stratore. *xtram ſtratoris militis iuſſit abſcindi.* Sunt iſti Græcis ἀναβολεῖς, ab attollendo. Plutarchus Ἅμα δὲ ἵππος τῷ Κράσσῳ παρέστη χρυσοχάλινος, καὶ οἱ ἀνα-
In Craſſo. βολεῖς αὐτὸν ἀράμενοι περιεβίβασαν, καὶ παρείποντο πληγῇ τὸν ἵππον ἐπιταχύνοντες: *Simul Craſſo admotus eſt equus auratis frænis, & Stratores eum ſuſtollentes impoſuerunt, & ſecuti ſunt equum verberibus incitantes.* Hoc ſenſu in Suidâ ſcriptor aliquis: Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν ἀναβολέα προσκαλεσάμενος καὶ ταχέως ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, ᾔτησε πιεῖν: *Rex ſtratorem vocans, & ſtatim equum conſcendens, petiit bibere.* Ac rectè ibi Suidas interpretatur Ἀναβολέα, τὸν ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνάγοντα: *eum qui in equum tollit.* Sed quod
Etiam pro ſcanſili inſtrumento fortaſſe. idem addit: Ἀναβολεὺς, καὶ ἡ παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένη σκάλα: *Anaboleus, etiam ea quæ Romanis Scala dicitur*: quaſi velit eſſe ſcanſorium aliquod inſtrumentum: id verò mihi dubium eſt, nec exemplum quod affert euincit. Nam ſubiicit in fidem: Ὁ δὲ μασσίας γηράσας ἵππου χωρὶς ἀναβολέως ἐπέβαινεν: *Maſsias cùm ſenuiſſet, in equum ſine ſcanſorio inſtrumento conſcendit.* Non, inquam, euincit. Et moneo ex Appiani Lybico eſſe ſumptum, atque ex eo corrigendum: ὁ δὲ μασσανάσσας. De Maſaniſſa enim rege hoc narrat, eum inter cetera ſenectæ ætatis commoda, hoc quoque habuiſſe, vt agilitas non deſereret, & vltrò ac ſine ſtratoris operâ (cur non ſic interpretêre?) iret in equum. Tamen pro Suidæ ſententiâ etiam
Odyſſ. α. verſ. 155. Euſtathius, vber ſed vtilis Scholiaſtes, in Homerum: Ἀναβολεὺς οὐ μόνον τὸ σιδήρεον ᾧ τοὺς πόδας ἐντιθέντες ἔφιπποι γίνονταί τινες, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ὃς εἰς τοιοῦτο ἔργον καθυπουργεῖ: *Anaboleus non ſolùm ferrum illud minutum dicitur, cui pedes imponunt quidam vt inſcendant commodiùs; ſed etiam*
Pedanei ſubyces an veteribus. *vir ipſe qui ad tale opus adiutat.* Ex quibus doctiſſimus Budæus efficit veteribus notos etiam fuiſſe ſubiices illos pedaneos ex ephippio vtrimque dependentes, quibus hodie vtimur ad ſcandendum & innitendum. Quod tamen verba Euſtathij mihi clarè non dicunt: ſed potuit inſtrumentum deſignare non penſile; ſed portatile, quod apponerent iuxta equum, & eo velut gradu attollerentur. Fit hodie interdum in curribus, & eſſent verè ex Suidæ interpretatione *Scalæ*. Poſſet Plutarchus huc tra-
In Gracchis. hi, dum notat *Gracchum vias reparaſſe, & lapides haud longè diſtantes in marginibus defixiſſe*, ὡς εἴη ῥᾳδίως τοῖς ἵππους ἔχουσιν ἐπιβαίνειν ἐπ' αὐτοὺς, ἀναβολέως μὴ δεομένοις: *vt eſſet facile iis qui equos haberent eos inſcendere, inſtrumento ſcanſili non egentes* Etſi nihil video cur non hîc quoque vertere fas ſit *Stratorem*. Sed quidquid huius ſit, illud tamen tene, Euſtathium dicere *quoſdam* vſurpaſſe, non ergo vulgo omnes: & eius æuo ſi pedanei illi ſubiices fuerunt, non certè priſco magis, quod ſtatuæ & ima-

gines

gines omnes euincunt. Nuſquam enim in iis forma aut veſtigium, & pedes ſemper penduli, ſine alio fulcro. Atque adeò res noua, vt nec ſit ei Latinum nomen: niſi quod patrum ætate Franc. Philelphus ne res cottidiana careret vocabulo, *Stapedam* appellauit, quòd pes in eo ſtaret. Budæus meliùs puriuſque putauit circumſcribi, & *Subÿcem pedaneum* dici. A V D. Vt video non omnia laudabilium veteres inuenêre, quædam relicta & nobis. Nam certè hoc ferrum vtile & firmiori ſeſſioni eſt, vtile & ſcanſioni. quæ meo animo difficilis fuit, vtique armatis. L I P S. Nobis ita ſit, nempe inexercitatis: at illi continuo vſu diſcebant, idque inter militiæ rudimenta. Quid tamen tantopere mirandum? nónne & ruſticuli noſtri cottidie vſurpant, & nullo niſu ſubiiciunt ſe in equos? Ita veteres, atque id ſaltu quodam factum Virgilius tangit: *Inſiliebant equis priſci.*

——— *corpora ſaltu*
Subÿciunt in equos.

Et Claudianus: *Inq; frementis equi dorſum, cum pondere conti,*
Indutas chalybum ſaltu transferre cathenas.

Sed de Romanis propriè, Vegetium audi. *Non tantùm à tironibus, ſed etiam à ſtipendioſis militibus ſalitio equorum diſtrictè ſemper eſt exacta. Quem vſum vſque ad hanc ætatem, licet iam cum diſſimulatione, perueniſſe manifeſtum eſt. Equi lignei hieme ſub tecto, æſtate ponebantur in campo. ſuper hos iuniores primò inermes, dum conſuetudine proficerent, demum armati cogebantur aſcendere. Tantáque cura erat, vt non ſolùm à dextris, ſed etiam à ſiniſtris & inſilire & deſilire condiſcerent, euaginatos etiam gladios vel contos tenentes. Hoc enim aſſiduâ meditatione faciebant, ſcilicet vt in tumultu prælÿ ſine morâ aſcenderent, qui tam ſtudioſè exercebantur in pace.* Vides ſalitionem hanc inter aſſidua exercitia vel ad Vegetij tempora, cùm bona pleraque iam perierant, retentam: haud æquè neceſſariam, ſi vel tunc equeſtria iſta fulcra. A V D. At in Vegetij verbis non diſſimulo mirari me de *gladio euaginato* quod ait, & ſic quoque inſiluiſſe. L I P S. Lib. 1. cap. XVIII.

Nihil eſt. Vſus hæc & plura potuit: & nónne de Pompeio Plutarchus tradidit, *iam ſenem exercuiſſe ſe inter milites, & in equo viſum*, ſiue (vt verba eius ſunt) *ἱππότην, ἑλκόμενόν τε τὸ ξίφος ἀπραγμόνως θέοντι τῷ ἵππῳ καὶ κατακλείοντα ῥᾳδίως: trahentem atque educentem gladium ſine difficultate, equo incitato & currente, iterúmque facillimè repoſuiſſe?* Quod factitatum, & quædam talia, Viennæ memini à Turcici generis equite, ſpectante D. MAXIMILIANO Imperatorum optimo, & magnâ nobilium ac popularium turbâ. Quid ille idem Plutarchus de Iulio Cæſare? *Τὸ μὲν ἱππεύειν ἐκ παιδὸς ἦν αὐτῷ ῥᾴδιον. εἴθιστο γὰρ εἰς τοὐπίσω τὰς χεῖρας ἀπάγων, καὶ τῷ νώτῳ περιπλέκων, ἀνὰ κράτος ἐλαύνειν τὸν ἵππον: Equitare à puero illi facile erat. Aſſueuerat enim manus retrò inuertens & dorſo ſuo implicans totis viribus equum admittere & concitare.* Ecce. hæc & talia, facilia reddebant iis quæ nobis ſunt ardua, & diſcendo exercendoque verè militaris Ars fiebat. Sed alterum etiam moneo, cur facilior hæc ſalitio. nempe quod Sellas iſtas equeſtres altiuſculas, & è ferro lignoque compagina-

Pompeÿ dexteritas. In Pópeio. In Cæſ. *Iulÿ Cæſaris equitandi peritia.* *Veteribus non Sella in equis.*

tas,non habebant. Quid ergo earum vicem? ſtragula quædam è panno,
corio, pelle, quibus equos inſternebant, eoque & *Strata* dicebant: ferè vt
hodie noſtri agaſones. Seneca: *Stultus eſt, qui equum empturus, non ipſum*
Epiſt. xxx. *inſpicit, ſed ſtratum eius & frenos.* Iterùm: *Equum empturus, ſolui iubes*
ſtratum. Græci ςρώματα pariter dixêre, itemque Ἐφλάρμα: quâ voce vul-
Quidam & ſine ſtratu. gò & Latini vſi. Varro: *Mihi puero modica vna fuit tunica & toga, ſine*
faſceis calceamentum, equus ſine ephippio. Et oſtendit quoſdam duriùs aut
fortiùs habitos, ephippiis etiam caruiſſe. Quod tamen nō ita perpetuum
fuiſſe arbitror, vt Neronis denique æuo Equites in tranſuehendo ea
vſurparint: quod ex Dionis compendio ſuprà monui, & aliorſum traxi.
Profectò iamdiu in promiſcuo vſu ephippia, & omnis lectio docet. Quin
Cæſar cùm Germanos oſtendit iis caruiſſe, hoc quoque addocet, Roma-
IV. Gallic. nos habuiſſe, quos eo nomine vt molles illi contemnebant. *Nihil*, in-
quit, *eorum moribus turpius aut inertius habetur, quàm ephippiis vti. Itaque*
ad quemuis numerum ephippiatorum equitum quamuis pauci adire audent:
Ac vide quàm mutauerint. Tales Germani olim, & in dorſis equorum
nudis: nunc ſellæ iſtæ altiores & fabrè factæ, eorum quaſi peculiares.
Quâ in re, vt multis aliis, conuenit iis cum Perſis, de quibus Xenophon:
Lib. VIII. Pæd. Νῦν δὲ ςρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων, ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν. οὐ γὰρ τῆς ἱππείας
οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται: *Nunc autem ſtragula plura in*
equis habent, quàm in lectis. non enim tam equitationis curam habent, quàm
mollioris ſeßionis. Notat & ipſe duriores olim fuiſſe Perſas, ſuo æuo de-
generaſſe & has ad delicias veniſſe. Sed Germanis fortaſſe cauſſa alia
eiuſmodi ſellarum, nimirum firmitas, & quia ſecuriùs ſic concurrunt &
configunt. Certè in ſola & paſſa illa ſtragula vt facilius aſcendere, ita &
deiici aut delabi. Sed de Romanis igitur, dixi inſtrauiſſe corium aut pel-
Pelles pro ſtratu. lem. eoque in Gloſſis priſcis ſcriptum: Ἐφλάρμον, *ſcordiſcale.* Nam & in
aliis Gloſſis explicatum reperio: *Sordiſcum* (an *Scordiſcum?*) *corium cru-*
dum. E corio igitur aut pelle animalis cuiuſpiam: & poëtæ huc aſpiciunt,
cùm nobilibus viris rariores quaſdam pelles ſubſternunt. Vt Statius
Lib. IIII. Parthenopæo è lynce:

Cornipedem trepidos ſuetum præuertere ceruos,
Velatum geminæ deiectu lyncis.

Silius Flaminio Conſuli è tigride:

Lib. V. *Stat ſonipes vexátque ferox humentia frena,*
Caucaſeam inſtratus virgato corpore tigrim.

Silij fortaſſis improuida ſcriptio. Non tamen ſine notâ, quòd iamtunc Italiæ eam feram communicat, vi-
ſam primùm ſub Auguſto, vt Plinius tradit. Sed vel poëticum ius excu-
ſet; vel quòd de pelle tantùm, quæ aduehi potuit etiam ignotâ ferâ. Alij
Centunculi pro ſtratu. etiam centunculos inſternebant aut viliores pannos. Ex Frontino, in
Lib. II. cap. IIII. Stratagemate quopiam narrando: *Agaſones lixáſque armatos ſimul ire*
iuſſit, iumentorúmque magnam partem inſtratorum centunculis, vt per hoc
Lib. VII. *equitatus ſpecies obijceretur.* Ex Liuio, in re ſimili: *Mulis ſtrata detrahi iu-*
bet, biníſque tantùm centunculis relictis, agaſones armatos imponit. Vbi

Strata

Strata intelleges clitellas & talia,ad onera ſuſtruenda,aut & onera ipſa. Sed honeſtiores veſtem ſcilicet pretioſam magis inſtrauiſſe,aut tapetem: *Et tapetes.*
Silius: *Illum Sidonio fulgentem ardore tapeta:*
De equo dicit,qui ſic inſtratus. Lego & apud Liuium: *Et cùm tibi viro liceat purpurâ in veſte ſtragulâ vti,matremfamilias tuam purpureum amiculum habere non ſines? & equus tuus pretioſiùs inſtratus erit,quàm vxor veſtita?* In diſſuaſione legis Oppiæ hæc dicuntur,& temerè à quibuſdam reponi video,*lectus tuus.* De equo verum eſt,& ius fuit purpurâ aut cocco inſternere magiſtratibus & qui cum imperio erant. Atque hi ſunt, quos ſuprà dixi,*Conſulares* aut *Imperatorij equi.* A V D. Satis noua me doces. ſed amplius, Sellæ ergo iſtæ noſtræ nuper natæ? L I P S. Nequaquam,nec dixi. Negaui peruereres,non tamen facio nouitias: & fortaſſe Sidonij Apollinaris æuo iam in vſu. Inducunt hæc verba : *Alij ſanguine ac ſpumis pinguia lupata ſuſcipiunt,alij ſellarum equeſtrium madefacta ſudoribus fulcra reſupinant.* Nam & *Sellas* nominat , & *reſupinata fulcra*, vtrumque pro hodiernis. Quid,quod in columnâ Traiani(ſæpe mihi aduocatâ aut aduocandâ.multa ibi imago rerum veterum.)forma quędam noſtræ huic conſimilis? Imperatorios equos ex eâ ſuprà dedi, & reſpice. Sed fortaſſe verius, ſtructum farctumq; aliquid è pannis ibi eſſe ad molliùs inſidendum,ſine ligno tamen aut ferro. An & Dionis ea mens,vt ſub Nerone primùm hæc talia ephippia equites receperint? vix opinor, nec eò produxerim. Lib. XXXIIII. *Sellæ noſtræ quandò natæ.* Lib. III. epiſt. III.

„ *Haſtas graciles faciebant ac tremulas.*] Duplici ergo cauſſâ inutiles, cùm nec figerent fortiter, nec collinearent rectè. Sed de fixione tamen aliter apparuit in concurſu Aruntis & Bruti,cùm *vterque*(Liuij verbis) *contrario ictu per parmam transfixus,duabus hærentes haſtis ex equis moribundi lapſi ſunt.* Dixeris fortes robuſtaſque fuiſſe : aut potiùs illud pro Polybio,parmas tunc penetrabiles & infirmas. Atque id ſequitur: Lib. II.

„ *Scutum ex bouillo corio.*] Accipio,corio mero,& nullâ materie ſubiectâ aut ligno. Si enim & iſta,cur reiiciat ? cur non pedeſtre ſcutum bonitate æquipararet? Sed credo è corio ſolo fuiſſe,arte leuiter durato,quod tamen per pluuiam(vt addit)reſolueret. Fuit igitur cuiuſmodi Afrorum olim ſcuta,de quibus Suidas: Πάρμαι, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις: *Parmæ,coriacea ſcuta apud Carthaginienſes.* Salluſtius & Numidis tribuit: *Super terga gladij & ſcuta,verùm ea Numidica ex coriis,ponderis gratiâ ſimul & offenſæ,quò leuiùs ſtreperent.* Item Afris Silius: *Parma equitum. E corio mero.* In Iug.

——rudibus tunc parma,breuique Lib. II.
Bellabant enſe.

Nec aliam quàm hanc rudem è corio intellegit, *Citram* vel *Cetram* propriè iis dictam. Iſidorus: *Cetra, ſcutum loreum ſine ligno,quo vtuntur Afri & Mauri.* Scholiaſtes Iuuenalis: *Oryx animal minus quàm bubalus , quem Mauri Vncem vocant. cuius pellis ad citiras*(bene Pythœus *citras*) *proficit,ſcuta Maurorum minora.* Citra quidem & in Gloſſis ſcribitur: Λαῖς ληςρικὴ,*citra.* An quia latrocinantes vtebantur? an reſcribimus, λιβυκὴ? *Cetra propriè.*

ſed

ſed vix auſim. Addo, Hiſpanorum etiam Cetras fuiſſe, eorum maximè
1 Ciuil. qui proximi Mauris & Afris: atque inde in Cæſare *Hiſpanorum cetratæ*
Lib. xxi. *cohortes*. & in Liuio: *Hiſpani cetris ſuppoſitis incubantes flumen tranſna-*
tauere. Sed videndum an non paullò aliæ, atque alibi quæſiuero.

Saurotér in haſtâ. „ *Sine imâ cuſpide.*] Græci hoc vno verbo σαυρωτῆρα dicunt, ſiue etiam
στύρακα & οὐρίαχον. Sed priore voce Polybius hic vſus, itemq; Homerus:
Iliad. x.
—— ἔγχεα δέ σφιν
Ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο.
Vbi ſic Euſtathius: Σαυρωτὴρ, σιδήρεον κοῖλον ἐξ ἄκρου ὀξὺ, ᾧ ἐντιθέμενον τὸ ὀπίσω ἄκρον τοῦ δόρατος ὀρθὸν αὐτὸ ἵστασθαι ποιεῖ πηγνύμενον κατὰ γῆς: *Saurotér ferrum paruum cauum, in acutum deſinens, cui inſerta ima pars haſtæ efficit vt recta ſtatuatur defixa terræ*. Ac vides inibi alterum etiam vſum eius ferri, nempe ad haſtam rectam defigendam, cùm ea feriata. Sed ad vſum Polybianum, exemplum incerti ſcriptoris apud Suidam ecce iſtud: Καὶ τάχυ περιστρέψας τὸν ἵππον εἰς πεσόντα παίει τῷ σαυρωτῆρι διὰ τοῦ τραχήλου: *Et celeriter equo conuerſo ad eam lapſum, percutit eum cuſpide ima in gulâ.*

Popana. „ *Vmbilicatis placentis ſimillimum.*] In Græco eſt vox *Popani*. de quo genere Suidas: Πόπανα, πλακοῦντα πλατέα καὶ λεπτὰ καὶ περιφερῆ: *Popana, placenta lata, & tenues, & rotunda*. Ex iis & formam equeſtris ſcuti vi-
Lib. xx. des, ſiue potius *Parma*. Ita enim olim vocabant. Liuius: *Deſiliunt ex equis, & pro anteſignanis parmas obiiciunt*. Iterùm: *Vexilla ſe ſuorum parmáſque cernere equitum*. Et ferè ita Liuius. ſicut & Gloſſæ explicant: *Parma, ἀσπὶς ἱππική.*

„ *Aſſumpsère Græcanicam armaturam.*] Quæ ea fuerit, nemo meliùs
Equitum omnia arma, ordine. Ioſepho dixerit: ſi tamen tam plena & inſtructa ea iamtunc Polybij æuo. Sed Ioſephus audiatur. Τοῖς ἱππεῦσιν μάχαιρα μὲν ἐκ δεξιῶν μακρὰ καὶ
Lib. iii. Excid. κοντὸς ἐπιμήκης ἐν χειρί. θυρεὸς δὲ παρὰ πλάγιον τοῦ ἵππου πλάγιος· καὶ κατὰ γωρυτοῦ παρήρτηνται τρεῖς ἢ πλείους ἄκοντες, πλατεῖς μὲν αἰχμὰς, οὐκ ἀποδέοντες δὲ δοράτων μέγεθος. κράνη δὲ καὶ θώρακας, ὁμοίως τοῖς πεζοῖς, ἅπασι: *Equitibus gladius eſt ad dextrum oblongus, & contus item longus in manu. ſcutum ad latus equi tranſuerſum, & in pharetrâ portantur tria aut plura iacula, cuſpide latâ, & haſtis magnitudine non cedentia. Galeas & loricas omnes habent, vti pedites.* Fida & multiplex hæc armatura, ac lubet per partes in-
Gladius in dexter. ſpicere. Ait primò *gladium fuiſſe ad dextrum*. Nota igitur, more Polybiano & veteri, equites tunc geſtaſſe dextros gladios; etſi pedites eos iam
Iſque oblongus. habérent ſiniſtros. Sed addit, *oblongum* fuiſſe: aliter quàm in noſtris equitibus, qui breuiorem pedeſtri gerunt. Olim contrà, & valdè olim. Nam
Lib. viii. & in Dionyſio eſt de equitibus Romanis, ſub annum vrbis CCLXVII. Ἔπειτα οἱ μὲν εἰσηκόντιζον τὰς λόγχας. οἱ δὲ τοὺς ὁμόσε χωροῦντας ταῖς ἱππικαῖς ξίφεσι μακροτέραις οὖσι παίοντες, πολλοὺς ἔρριπτον ἡμιθνῆτας: *Deinde alij eiaculati ſunt lanceas, alij eos qui propiùs accedebant, equeſtribus longioribus gladiis ferientes, multos proſternebant ſemineces*. Ad duo notabilis locus. quòd & lanceas eiaculati equites ſint: & quòd gladij eorum tales. Ac de

iſtis,

iſtis, poſteriore etiam æuo in Dione Chryſoſtomo teſtimonium obſeruo, cum ille de Charidemo quodam viro nobili: Παρέζωσο δὲ μάχαιραν μεγάλην τῶν ἱππικῶν: *Accinctus erat longiorem gladium ex illis equeſtribus*. Pergit porrò addere Ioſephus, *contum in manu longum*. & intellegit grandiorem concurſoriam haſtam, ad hoſtem cominus feriendum aut deiiciendum. Non eſt dubium quin & olim haſtæ huic vſui, non tamen femore aut genu obnixæ, ob ferrum in imo quod dixi. Alij tamen ſic ferebant, cùm σαυρωτὴρ ſcilicet aberat: vt Afer ille, de quo Silius:

In Boryſth.

Contus vel haſta.

An femori obnixa?

> *Suſtentata genu per campum pondera conti*
> *Sarmatici prona aduerſos vrgebat in hoſtes.* — Lib. xv.

Vt Sarmata quiſpiam in Valerio:

> ——— *campis hoſtilibus vmbram*
> *Fert abies obnixa genu.* — Lib. vi.

Sed Romani an ſub brachium inclinauerint & ad latus applicauerint, haud aſſero: ratio illa & aſpectus acutioris ferri ſic poſcit. At illud ſatis nouum, quod Ioſephus ſubiungit, *in pharetrâ tria aut quattuor iacula.* Nihil tale in Polybio, aut vllo veterum: niſi quòd in Dionyſij ſuprà verbis vidimus, *eiaculatos fuiſſe haſtas.* Sed licet, imò oportet fortaſſe, intellegere concurſorias illas haſtas, quæ tunc minores & *tremulæ habere potuerunt duplicem hunc vſum. Aliter in Ioſepho, & palam diſtinguit, & velitares iſtas haſtas plures donat. Æuo igitur hoc acceſſit, ac cominus atque eminus pugnare eques ille potuit. Poſtrema ſunt, *galea ac lorica iuxta ac peditibus.* Dat igitur omnia arma, & pari, vt apparet, modo. Si ita eſt, quid igitur Appianum induxit ſcribere de Scipione, in pugnâ Africanâ cum Annibale: *Cùm pedites proculcarentur ab elephantis in acie mediâ, qui ob grauitatem armorum parùm agiles erant ad inſequendum aut refugiendum, Scipio iuſſit Italicos equites ab equis deſilire leuiùs armatos, & tela coniicere in elephantos?* Ecce, res tota & verba dicunt clarè leuia arma equitum præ pedeſtribus fuiſſe. Atqui nónne omnia eadem peditibus habebant? Ioſephus aſſerit, & ex Polybio idem dicas. Niſi fortè tunc & illis bellis, nondum mutauerant armaturam veterem, & in togis pugnabant. Sanè per bella Græcanica paullo pòſt, armaturam Græcanicam, vt noſter vult, aſſumpſiſſe haud diſſidet à vero: atque ita factum Scipionis, & Appiani dictum probes. Nec mouet me, quòd in Silio aut poetis iamantè loricæ ſunt equitum: quia poëtis, nec in talibus veri curioſis. Si tamen aliter; tum dixerim, loricas & ſcuta equitum breuiora fuiſſe, eoque ipſos leuiores. In rebus leuibus, mi Auditor, nónne interdum hæremus, & fortaſſe ſatagimus? ac vereor ne me dicas *τὰς κέγχρεις διατορνεύειν. AVD. Egóne? cui fructuoſa hæc cura, & iuuat atque opus in talibus recidere, ac ſtirpes tollere dubitationum.

Haſta etiā iaculatoria.

Galea & lorica.

Super Appiani loco.

**grana detornare.*

T DIA-

DIALOG. VIII.

Numidæ equites deſcripti, & Tarentini.

SED enimuerò Lipſi, cùm *Graues* equites deſcripſiſti, nullos etiam *Leues?* LIPS. Nullos. non enim fuerunt alij in Romanis. AVD. Sed in eos tamen, aut & cum iis poſteà pugnarunt, niſi fallor, & nominatim Numidæ: de quibus ſæpe lego, & præſertim in Annibalis rebus. Lubet ſcire quale hoc genus, cui & pretium fuiſſe video & virtutem. LIPS. *Numidæ deſcripti.* Nihil minus in ſpecie: ſed re tamen & efficaciâ haud rarò ſe probarunt. *Lib. xxxv.* Deſcribit Liuius graphicum in morem: *Nihil primo aſpectu contemptius. equi hominéſque paulluli & graciles: diſcinctus & inermis eques, præterquàm quòd iacula ſecum portat: equi ſine frænis: deformis ipſe curſus, rigidâ ceruice & extento capite currentium.* Cui paria Claudianus, in bello Gildonico:

Non contra clypeis tectos, galeiſque micantes
Ibitis, in ſolis longè fiducia telis:
Exarmatus erit, cùm miſſile torſerit hoſtis.
Dextra mouet iaculum, prætentat pallia læua,
Cetera nudus eques.

Nudi ab armis. Vides ipſos nudos, inermes, præter iacula: & læuâ, pro clypeo, veſtem prætendiſſe. Artem autem iaculatoriam paſſim iis tribui videbis. vt Salluſtius de Iugurthâ: *Vti mos gentis illius eſt, equitare, iaculari.* Herodia-*Lib. vii.* nus: Οἱ δὲ νομάδες ἀκοντισταὶ ἄριστοι. *Numidæ iaculatores certiſſimi.* Addidit *Sine fræno.* Liuius, *equos ſine frænis*: & ſic in Virgilio: *Et Numidæ infrænes cingunt.* Claudianus: *— ſonipes ignarus habenæ, Virga regit.* Vbi Virgam pro Fræno adnotes, aliis etiam expreſſum. vt Silio:

——— Numidæ, gens inſcia fræni,
Queis inter geminas, per ludum mobilis, aures
Quadrupedem flectit, non cedens virga lupatis.

In Strabone: Μικροῖς ἵπποις χρῶνται, ὀξέσι δὲ καὶ εὐπειθέσιν, ὥστε ἀπὸ ῥαβδίου οἰακίζεσθαι: *Paruis equis vtuntur, ſed velocibus itáque obſequentibus vt exiguâ virgulâ regantur.* Herodianus: Νομάδες, ἱππεῖς ἄριστοι, ὡς καὶ χαλινοῦ ἄνευ, ῥάβδῳ μόνῃ τὸν δρόμον τῶν ἵππων κυβερνᾶν: *Numidæ, equites optimi, vt vel ſine frænis, ſolâ virgâ curſum equorum moderentur.* Auſonius, ad Gratianum: *Mirabamur poëtam, qui dixerat, infrænos Numidas: & alterum, qui ita collegerat, vt diceret, in equitando verbera, & præcepta eſſe fugæ, & præcepta ſiſtendi. Obſcurum hoc nobis legentibus erat, intelleximus te videntes. cùm idem arcum intenderes, & habenas remitteres, aut equum ſegniùs euntem verbere concitares, vel eodem verbere intemperantiam coërceres* Nec fræna tantùm adimunt, ſed & Strata. Lucanus:

Et gens quæ nudo reſidens Maſſylia dorſo,
Ora leui flectit frænorum neſcia virgâ.

Sine ſtrato. Dorſo nudo imponit. vt & Appianus ipſum Maſaniſſam: γυμνὸν τὸν ἵππον ἀναβαίνων, ὡς ἔθος ἐστὶ νομάσι: *Nudum equum conſcendens, vt mos Numidis.* Satis ex horum collatione liquet qui Numidæ illi, viles aut ridiculi in

li in ſpeciem: re ſæpe validi & feroces. Sciuit Annibal & Romani: quorum ille victorias ſuas in parte, iſti clades huic generi adſignant. Et Romani poſteà, victâ Africâ, æſtimarunt & ſæpe inter auxilia habuerunt, vt Scipio minor, vt Marius, vt in Galliâ ipſe Cæſar. A V D. Benè hæc & firmiter docuiſti: tamen Liuij locus eſt, qui addit iis arma, contra tuum ſenſum. Scribit in pugnâ Cannenſi, inter dolos Annibalis, *Quingentos fermè Numidas, præter conſueta arma teláque, gladios occultos ſub loricis habentes, ſpecie tranſfugarum adequitaſſe, parmáſque & iacula ante pedes hoſtium proieciſſe.* Nónne palàm *arma* dat, imò diſtinctè *loricas* & *parmas*? L I P S. Vidi olim locum, & me tenuit: eò magis, quòd in Appiano non *Numidas*, ſed *Celtiberos* in hac ipsâ re legebam. Et ſanè magis conueniat, niſi hoc Liuium ſubleuat, quòd aliud etiam genus Numidarum equitum, qui grauiores, & frænati: de quibus ipſe libro XXIIII. *Nec omnes Numidæ in dextro cornu locati, ſed quibus, deſultorum in morem, binos trahentibus equos, inter acerrimam ſæpe pugnam, in recentem ex feſſo* A R M A T I S *tranſſultare moris erat.* Palàm armatos eos facit: & de tali genere priores illos dicam fuiſſe? haud aliud reperio. Et ſanè Deſultores iſti equites miri. & alibi tamen lecti. vt in Æliano: Ἀμφίπποι, οἱ ἐπὶ δυοῖν ἀστρώτων ἵππων συνδεδεμένων ὀχούμενοι οἱ καὶ μεταπηδῶσιν ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλον, ὅταν ἡ χρεία καλῇ: *Amphippi, qui duobus equis non ſtratis, & colligatis inter ſe, vehuntur. qui etiam de alio in alium tranſiliunt, cùm vſus poſcit.* In ludum & Circum hi traducti, & ab ipsâ re dicti Deſultores. Manilius: *Numidæ armati.* *Deſultores.*

Nec non alterno deſultor ſidere dorſo — Lib. v.
Quadrupedum, & ſtabiles poteris defigere plantas
Per quos vadit equos.

Hyginus: *Caſtor dicitur alternâ morte redemptus. Vnde etiam Romani ſeruant inſtitutum, cùm Deſultorem mittunt. vnus duos equos habet, pilleum in capite, equo in equum tranſilit, quòd ille ſuâ & fratris vice fungatur.* Propertius:

Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & eius
Traÿcit alterno qui leue pondus equo.

Vult Vertumnum varias ſpecies induere, modò aurigam videri, modò deſultorem. Homerus iſtos agnouit, & fusè deſcripſit, ſed in quattuor etiam equis alternantes.

——— ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ — Iliad. o. verſ. 679.
Θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται.
——— *hic ſemper firmiter inſtat*
Ex alio inſiliens alium, idque in perpete curſu.

Vbi Euſtathius notat: Ἐν δὲ παλαιοῖς σχολίοις γέγραπται, ὅτι Δημήτριός φησι τεθεωρηκέναι τινὰ μεταβαίνοντα, ὡς ὁ ποιητὴς λέγει, κατέχοντα τοὺς χαλινούς, καὶ ἀνεμποδίστως τηροῦντα τὸν δρόμον τῶν ἵππων. καὶ ὅτι καὶ νῦν ἐν ῥώμῃ τοῦτο γίνεται: *In priſcis Scholiis ſcriptum eſt, quòd Demetrius dicat ſe vidiſſe quemdam tranſilientem, vt poëta dicit, retinentem frena, & ſine vllo impedimento regentem equorum curſum. Et quòd etiamnunc *Romæ id fiat.* Nec mirum tibi

*In Circenſibus.

tibi nimis aut fabuloſum de quaternis Homeri equis videatur: ecce Florus, de ſenis etiam in hiſtoria dicit, libro III. cap. III. *Rex ipſe (*Theutonum*) Theutobocchus quaternos ſenóſque equos tranſilire ſolitus, vix vnum cùm fugeret, aſcendit.* Hi ſunt igitur Numidæ. Tarentini, qui & ipſi in Liuio, & alibi Polybio nominantur, haud diſſimiles, & duplex quoque eorum genus. Sunt illi leues, de quibus Ælianus: τῶν ἱππέων οἱ μὲν μόνον ἀκοντίζουσιν, εἰς δὲ χεῖρας τοῖς πολεμίοις οὐκ ἔρχονται, καὶ καλοῦνται ἱππαγωνισταὶ καὶ ταραντῖνοι: *Equitum alij iaculantur tantùm, ad manus hoſtibus non veniunt, & vocantur Hippagoniſtæ & Tarentini.* Sunt alij, de quibus Li-
Lib. xxxv. uius: *Cretenſes auxiliares, & quos Tarentinos vocabant, equites binos ſecum trahentes equos.* Nec plura de iſtis lubet, aut opus, dicere: finis in Polybio *Armorum*. AVD. Atquì multa reſtant: tela alia vbi ſunt? LIPS. Alibi promenda: fruſtrà me reſpicis, haud aliter nunc hoc fiet. AVD. Quod vis igitur fiat. Nam.

Ad loquendum atque ad tacendum tute habes portiſculum.

vt illa in Plauto. Sed tamen Apophoretum in abitu ecquod das? LIPS. Quod illud? AVD. Hoc ſollenne dico, de collectione & ſummulâ. LIPS. Vix hîc opus, tamen cape.

COLLE-

COLLECTIO ARMORVM.

ARMA ſecundùm genera. Primò

- **VELITVM**
  - *Gladius Hiſpanienſis.*
  - *Haſtula, trium pedum longitudine, digitali craſſitie, ferro molli duodecim digitorum.*
  - *Parma, tripedalis.*
  - *Galea, è pelle aut corio.*
- **HASTATORVM & PRINCIPVM & TRIARIORVM**
  - *Scutum, latum duos pedes & ſemis, longum quatuor, & interdum palmum.*
  - *Gladius Hiſpanienſis, firmus mucrone & vtrimque ictu.*
  - *Galea aerea, cum criſtis.*
  - *Ocrea.*
  - *Pila duo. Vnum maius idque* { *Rotundum* vel *Quadrangulum.* }
    Minus, ſimile Venatoriis haſtis.
  - *Omnium iſtorum longitudo in ligno, tres cubiti; in ferro, totidem. ſed pars media fibulis nexa ligno. Mucro hamatus. Triarij ferunt haſtas.*
  - *Lorica duplex. vel è laminâ aereâ ſeu ferreâ, digitorum vndique duodecim, Pectorale dicta:*
  - *Vel ex catenis & ſquamulis confecta, quæ Hamata. Hac diſiorum.*
- **EQVITVM**
  - *Scutum.*
  - *Haſta.*
  - *Gladius.*
  - *Lorica.*
  - *Galea.*

IVSTI LIPSI
DE MILITIA ROMANA
LIBER IIII.

DIALOGISMVS I.

Diſpoſitio Aciei & communis ordo, tum via & interualla: pérque iſta acceſſio & receſſio.

DIE quarto venit meus ad conſtitutum, Ecce me, inquit, ſi vnquam auidum nunc audiendi. Aciei enim & pugnæ res erit. Subtiſi, & cum hac ſpe, inquam, licet abeas. Vbi in Polybio verbulum? quære, veſtiga, non reperies: atque ita cùm dux noſter & magiſter deficit, ego ſubſiſtó & ſilco. A V D. Túne? & ſic me ludum facias? Dicat non dicat Polybius; ſi viuo ego, dices. L I P S. Flocci & pappi mihi tuæ minæ. —— *ἐλάθεσαι αἶγες ἀέρξων. A V D. Imò, tu hîc mihi obnoxius, ex promiſſo. Diuiſio & definitio tua volunt, & cum primis ipſa res: quæ nulla eſt, ſi A C I E M omittis. Nónne eius cauſſâ omnia? nec priora tantùm, *Delectus, Ordo, Arma*: ſed ipſa *Diſciplina* huc reſpicit, & nihil eâ opus niſi ad fortiter & feliciter pugnandum. Ergo vno verbo mi Doctor, doce: aut. L I P S. Quid facies? A V D. In vincla te dabo, ſed hæc brachiorum, nec dimittam, niſi impetrato. L I P S. Omitte, impetraſti: etſi reuera hæreo vnde ordiar: quà progrediar: quia orbita nulla preſſa, quam inſiſtam. Cùm omnia circumſpicio, nihil melius quàm ad Liuium me vertam, qui Latinos & Romanos ordines, tum & Aciem, inſtruxit. Hæc tu mihi lege, & Polybium dimitte: non ſine caſtigatiunculâ, quòd rem ipſam præcipuam libarit nec verbo. Cauſſam tamen fortaſſis habuit, quòd ex hiſtoriis eius & variis pugnis diſpoſitio hæc potuit eſſe nota. Sed legito:

* *immunis capra ab aratro.*

LIVIVS Lib. VIII. *Vbi his ordinibus exercitus inſtructus eſſet, Haſtati omnium primi pugnam inibant. Si Haſtati profligare hoſtem non poſſent, pede preſſo eos retrocedentes in interualla ordinum Principes recipiebant. Tum Principum pugna erat, Haſtati ſequebantur. Triarij ſub vexillis conſidebant ſiniſtro crure porrecto, ſcuta innixa humeris, haſtas ſub erectâ cuſpide in terrâ fixas, haud ſecus quàm vallo ſepta inhorre-*

horreret acies,tenentes. Si apud Principes quoque haud ſa- ,,
tis proſperè pugnatum eſſet,à primâ acie ad Triarios ſen- ,,
ſim referebantur. Inde rem ad Triarios rediſſe, cùm labo- ,,
ratur,prouerbio increbuit. Triarij conſurgentes, vbi in in- ,,
teruallo ordinum ſuorum Principes & Haſtatos recepiſ- ,,
ſent,extemplò compreſſis ordinibus velut claudebant vias, ,,
vnóque continenti agmine,iam nullâ ſpe poſt relictâ, in ho- ,,
ſtem incedebant. Id erat formidoloſiſſimum hoſti,cùm ve- ,,
lut victos inſecuti,nouam repentè aciem exſurgentem, au- ,,
ctam numero cernebant. ,,

Ecce tibi ACIES,quæ definitioni noſtræ his verbis inſita, AD IMPVGNANDVM AVT REPVGNANDVM. Nam duplici hac cauſſâ omnis acies inſtructa,idque victoriæ ſpe & fine. Pleraque autem ea omnis vno & ſimplici ordine diſpoſita, quem hîc habes: ordine dico per Genera militum ſiue claſſes. Nam

,, *Haſtati omnium primi pugnam inibant.*] Non planè aut vniuersè verum eſt,ſed *primi omnium* dumtaxat ex ſtatariâ & graui acie. Nam Velites certè ante eos,aut leues milites, pugnare ſoliti: & ſic per gradus virium pugna procedebat. Ab infirmioribus, paullatim ad magis firmos firmosque ventum. Perpetuus & inuiolabilis ferè hic ordo, veteri & bonâ quidem re Romanâ. Aliter alibi in Liuio,ſed ſuſpectè aut falsò. Falsò hic,in pugnâ Scipionis cum Syphace & Aſdrubale: *Romanus poſt Principes Haſtatorum prima ſigna,in ſubſidiis Triarios conſtituit.* Non eſt ita. aliter Appianus & Polybius in eapſe pugnâ, & diſertè ſtatuunt (Polybij verba: Πρῶτον μὲν τὰς τῶν ἀςάτων σημαίας, ἐπὶ δὲ ταύτας τῶν πριγκίπων, τελευταίας δὲ τῶν τριαρίων: *Primùm quidem Haſtatorum ſigna,poſt iſta Principum,extrema verò Triariorum*: atque inſerit, factum id à Scipione κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος: *iuxta morem Romanorum.* Simile Appianus,& nihil certius. Corrigatur ergo Liuius: *Romanus Principes poſt Haſtatorum prima ſigna*: à Carolo Sigonio quoque ante nos obſeruatum. Suſpectè autem in loco Liuij altero: *Pugna exorta eſt,non illa ordinata per Principes, Haſtatóſque,& Triarios.* Enimuerò hæc pugna talis inordinata & præter mores,nec eſt vt Liuius ita ſcripſerit. Vereor vt hos tales locos non imperitia, ſed improuida peritia corruperit cuiuſpiam, qui aut vocem *Principum* attenderit, eoque primos fecerit; aut qui Vegetij ſcripta & monita ſic locauris: *In prima acie*,inquit,*pugnantes Principes,in ſecundâ Haſtati,in tertiâ Triarij vocabantur.* Alibi iterat: *Prima acies Principum, ſecunda Haſtatorum.* Moneo te, nequid hæc turbent aut offuſcent,alio ritu ſcripta,& alio ſenſu. Ritu quidem, qui ſub Hadriano aut Traiano

Ordo in pugnâ vnus.

Lib. xxx. *Liuij correpta ſcriptio.*

Correcta.

Lib. xxii. *Suſpecta altera.*

Vegetius aliter ac priſci ordinat.

Lib. i. cap. xx.

Lib. ii. cap. xv.

cœpit

cœpit (habet hæc pro veteribus, vt obſeruabis, Vegetius) qui in militiâ
Lib. III. multa immutarunt. Senſu autem, vt *Principes* fuerint (ipſemet ſic defi-
cap. XIIII. nit) *in primo ordine exercitati & veteres milites: Haſtati in ſecundo; cir-
cumdati cataphractis ſagittarij, necnon optimi milites cum ſpiculis vel lan-
ceis, quos prius Haſtatos vocabant.* Vides diuerſa omnia à priſcis. & ſcri-
Antepilani tunc Principes bit etiam, *quos anteà Principes vocabant*. Non ergo tunc & tuo æuo? non
communiter, ſed magis *Antepilanos*. Ex Ammiano: *Antepilanis Haſta-
Lib. XVI. tíſque & ordinum primis, velut inſolubili muro, fundatis.* Alluſit in Sim-
plicio quodam, qui anteire deceſſorem ſuum omni prauitate ſtudebat:
Lib. XXVIII. *Hic in cruento certamine cum Maximino, velut antepilano ſuo contendens,
ſuperare eum in ſuccidendis familiarum nobilium neruis ſtudebat.* Is ergo
Lib. XXIIII. tunc ordo. & firmat alius Ammiani locus, ſi emendetur, iſte. *Imperator
cateruis peditum firmis medium inter acies ſpatium, ſecundùm Homericam
diſpoſitionem, præſtituit.* Quid tu ais? *firmis*? & Homerum aduocas? pla-
* Vide infr. Dial. VIII. niſſimè aduerſus ille eſt, & * infirmos in medio locat. Nota res eſt. eoque
hîc reſcribendum, *infirmis*, ad hunc Vegetianum morem. In fronte enim
Ammianus correctus. veteres & exercitati illi Principes, in medio Sagittarij & Haſtati, in ter-
go Triarij. Ergo inter firmiſſimos interiecti infirmi. Non aliter tunc fuit:
olim aliter, vt dixi, & pluribus exemplis (quid opus in re notâ?) poſſim
firmare.

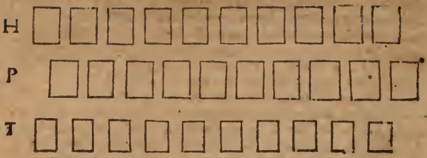
„ *Eos retrocedentes in interualla ordinum Principes recipiebant.*] Diſ-
poſitio fuit, quam poſuit: ſed ratio pugnæ, inquit, diuiſa & per partes.
Haſtati quidem primè graui armaturâ pugnabant: quid ſi pellerentur,
aut non pellerent hoſtem? retrocedebant in interualla ordinum, & Prin-
Receſſus & receptio in interualla. cipes excipiebant. In hac re ars omnis & arcanum, vt ſic dicam, militiæ
Romanæ: habere vias inter manipulos, claudere & aperire eas, prout vi-
ſum. Huic inuento, non fallor, omnes eorum victorias liceat pænè ad-
Viæ ordinū. Lib. XXX. ſcribere. Appellat hic *interualla ordinum*: aliâs, *Vias*. Vt: *Vias patentes in-
Lib. X. ter manipulos anteſignanorum.* Iterùm: *Panduntur inter ordines viæ.* Et
in hoc ipſo textu quem libamus, *Veluti claudebant vias.* Nec aliud eſt,
Lib. VIII. quod ſuprà dixit: *Manipuli diſtantes inter ſe modicum ſpatium.* Quod
Lib. VI. item de Camillo: *Obuerſus in aciem, ordines interequitans*: nempe per
hæc ſpatia. Græci *διαχώρας* vocant. Suidas: *Διαχώρες, τὰ διαςήματα τῶν
λόχων.* Quæ autem, & quot, & quanta illa: dabo pro viribus, nec rem tam
vtibilem patiar hærere in finibus Noctis. Duplicia primùm hæc inter-
Diſtincta hæc interualla ualla, *inter Genera*, & *inter Manipulos.* Inter Genera, tranſuerſa erant,
poſt ſingulum quodque militum corpus. Vt poſt Haſtatos, ſpatio reli-
Prima tranſuerſa, & Generum. cto, Principes ſequebantur; iterùm ſpatio poſt iſtos, Triarij. Ergo tranſ-
uerſa illa interualla, dumtaxat bina. Alia inter Manipulos, directa ſpa-
Secunda directa, & Manipulorum tia aut viæ, & quæ in vno ipſo Genere Manipulum à Manipulo diſcer-
nebant. Hæc in denis manipulis neceſſariò nouem erant, vt facilè per
te vides. Sed quanta ſingula? firmiter & ſolidè neſcio, imò credo pro
Modus eorū & quātitas locis, pro copiis, pro ducis arbitrio variaſſe. Tamen illa tranſuerſa gran-
diuſcula fuiſſe dixeris, ex Polybio notante, Annibalem in pugnâ Afri-
canâ

canâ *tertiam aciem* (ita diuiſerat, Romano exemplo) *plus ſtadio à ſecundâ remouiſſe*. Etſi de Romanis hoc non dixerim; ſed probabiliter, quod in poſitione & ſectione caſtrorum, id hîc fuiſſe. Quid enim alind ea, quàm velut diſpoſita acies? Ibi ergo prima via tranſuerſa *Quintana*; *quinquaginta pedum* eſt: altera *Principalis* ſiue *Principiorum, pedum centum*. Vix ambigo quin tale in acie communiter. & Principes ab Haſtatis *quinquaginta* circiter pedes remoti, Triarij ab illis *centum*. Nam hic Prætor erat, & ſigna, & Principiorum ipſa forma. Opus etiam profectò tali aliquo interuallo ad procedendum aut recedendum, & ne agmina miſcerentur. Iam in directis Viis, aliter atque aliter fuit pro vſu. Si Velites (vt ſæpè) interiecti, latiuſculas fuiſſe oportuit, *pedum* XX. aut XXX. Si non, fuerint ſanè pedum X. Id quoque pro numero legionum aliter: & vbi hæ multæ; ac quod ſequitur, manipuli, ſpatia non potuêre eſſe magna: imò fortaſſe Cæſaris & inferiorum æuo, cùm iam non binæ, ſed quaternæ, octonæ, denæ pugnarent legiones, diuiſio & interualla facta non per manipulos, ſed per cohortes. Cogitetur. Sed vſus enimuerò iſtarum Viarum magnus, & quem Liuius hîc proponit. In pugnâ, etſi diuiſi ordinibus, tamen vnum omnes corpus ſtatim fiebant, cùm opus: & per vias iſtas iungebant ſe, diſiungebant. Hoc ita exempli cauſsâ, factum. Haſtati premuntur, volo Principes ſuccedere, & iſtos recipere: ſtatim id fiebat beneficio Viarum. Recedebant enim Manipuli Haſtatorum ſinguli, & auerſi leuiter vias Principum ingrediebantur, quas ij laxabant, & ipſi quoque leuiter procedebant. Tum aut retinebant apud ſe Haſtatos, duplicato agmine; aut planè feſſos retrò ſe locabant in grandiore interuallo, ordinibus ſemper (longus vſus id faciebat) ſeruatis. Idem in Triariis: ſi Principes improſperè pugnantes receptarēt. Iámne hoc capis? AVD. Propemodum. in vnâ re hæſito, quomodo manipuli manipulos non impulerint in hoc receſſu? niſi ſi in latus flexi & obliqui retroceſſerint. LIPS. Nihil horum. video te in vnâ & ſummâ re falli, quam mea culpa eſt quòd non prædixi. Cenſes Manipulos rectos oppoſitos fuiſſe, Vias item per tria genera iuiſſe rectas: eſt error. Singula Genera Vias ſuas dimenſas habuere, ſed non per alia Genera penetrantes. Manipuli Principum claudebant à tergo Viam Haſtatorum, & liberum per eam aſpectum aut excurſum habebant: idémque Triarij, per iſtorum. In quincuncem igitur diſpoſitio iſta manipulorum fuit, vt ſemel dicam. Vide formam:

Lib. xv.

Vſus & fructus Viarum.

Ratio recedendi & ſitus manipulorum.

Iam, aut tardâ manu & mente es, aut certè capis. AVD. Capio, ſed auctorem das qui firmet? LIPS. Non ego ſufficio? AVD. Mihi. ſed quid ſi apud alium ediſſero, & refragetur? LIPS. Fundum auctoremque Polybium dabis, in pugnâ Africanâ. Attende, vnicus locus eſt, ſed firmus. Ὁ μὲν πόπλιος, inquit, ἔθηκε τὰς τάξεις τῶν ἰδίων δυνάμεων τρόπον τοῦτον. πρῶτον μὲν τοὺς ἀςάτους καὶ τὰς τούτων σημαίας ἐν διαςήμασιν. ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς πρίγκιπας, τιθεὶς τὰς σπείρας οὐ κατὰ τὸ τῶν πρώτων σημαιῶν διάςημα, καθάπερ ἔθος ἐςὶ τοῖς ῥωμαίοις, ἀλλὰ κατ᾽ ἄλλας ἐν ἀποςάσει, διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐλεφάντων: *Publius ordines copiarum ſuarum ſic inſtruxit. Primùm Haſtatos eorúmque Manipulos per interualla. poſt iſtos, Principes, ſtatuens manipulos non ad priorum manipulorum interuallum (vti mos eſt Romanis) ſed alios poſt alios recto abſceſſu, idque ob multitudinem hoſtilium elephantum.* Vide. Scipio, inquit, in hac pugnâ non ſeruauit communem receptumque Romanorum morem in manipulis collocandis. Neque enim manipulos ad interualla & vias oppoſuit, ſed ipſos ſibi & à tergo adnexuit, vt viæ directæ per omnia Genera ſine obſtaculo penetrarent. Cur ita? quia elephanti hoſtium timebantur, viſumque pro bono locum iis dari per medias acies, & ſine confuſione manipulorum agi ad extrema. Et res & cauſſa clara eſt. Si enim manipuli ſollenni more diſpoſiti, incurriſſent neceſſariò in Principes obiectos. Appianus in hac narratione conuenit cum Polybio: λόχους δ᾽ ὀρθοὺς ἐποιεῖτο πάντας, ἵνα δι᾽ αὐτῶν οἱ ἱππεῖς εὐχερῶς διαθέοιεν: *Ordines omnes rectos inſtituit, vt per eos equites faciliùs diſcurrerent.* In facto conſentit; in cauſsâ aliam dat, & ad equites tranſmittendos. Sed parum eſt Liuius mirificè obſcurat: *Non confertas autem cohortes, ante ſua quamque ſigna inſtruxit, ſed manipulos aliquantum inter ſe diſtantes, vt eſſet ſpatium quò elephanti hoſtium accepti nihil ordines turbarent.* Si auſim dicere, non videtur animum habuiſſe in Polybij animo, aut parùm intellexiſſe. Certè implicatè ſcribit. Tamen ea mens. non inſtruxit confertas cohortes, ſed quamque in recto ordine ante ſua ſigna. Nam in vulgari diſpoſitione cohortes non ſunt rectæ, nec ſigna ſignis reſpondent: quod facilè vides, ſi tres quoſque manipu-

Scipionis diuerſa locatio.

Obſcuritas in Liuio. Lib. xxx.

Fortaſſe depulſa.

los

los iungis: : & ex iis cohortem efficis. Ita enim debes. At erant recta in hac Scipionis: . Vereor moleſtus aut putidus eſſe in iſtâ minutatim deductione: ſed quid faciam? volo intellegi. Virgilij verſus commodè ſuccurrunt, qui ſunt pro communi hac locatione. Vult arbores aptè poni & ſeri, idque ad militiæ exemplum: Virgilio loc. ii. Georg.

Vt ſæpè ingenti bello cùm longa cohortes
Explicuit legio, & campo ſtetit agmen aperto,
Omnia ſunt paribus numeris dimenſa viarum.

Comparat cum manipulis aut cohortibus explicitis in legione. Quis ergo dubitat, quin certiſſimo rei ruſticæ præcepto, arbores ſeri velit in quincuncem? Atqui is ordo & ſitus eſt alternans ille, quem dixi. Habes de interuallis, in quibus momentum bonæ militiæ Romanæ poſui: ego? imò Polybius ipſe, cùm Flaminium culpat. qui imperitè aciem inſtruxerat in Gallos. *παρ' αὐτὴν γὰρ*, inquit, *τὴν ὀφρὺν τοῦ ποταμοῦ ποιησάμενος τὴν ἔκταξιν, διέφθειρε τὸ τῆς ῥωμαϊκῆς μάχης ἴδιον, οὐχ ὑπολειπόμενος τόπον πρὸς τὴν ἐπὶ πόδα ταῖς σπείραις ἀναχώρησιν: Ad ipſam enim ripam & ſupercilium fluuij aciem diſponens, abſtulit, quod proprium eſt Romanæ pugnæ, locum manipulis ad lenem retrorſum receſſum.* Lib. ii. Proprium hoc eſſe Romanorum ait: & ita fuit. Quæ gens alia habuit, ſic per minutas partes? Atque hoc Liuius in eâ attollit, & Macedonicæ anteponit: *Romana acies diſtinctior, ex pluribus partibus conſtans, facilis partienti quacumque opus eſſet; facilis iungenti.* Lib. ix. Nec aliam ſententiam Polybianis iſtis tribuo: *Οὔσης γὰρ διασπάστου τῆς ῥωμαίων τάξεως καὶ δυνάμεως, τὸν ἄνδρα συμβαίνει καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρη μάχεσθαι πρὸς πάσας τὰς ἐπιφανείας, διὰ τῆς μιᾶς ἐντάξεως, ἀεὶ ἔγγιστα τῶν δύο σημαιῶν συνεπιστρεφουσῶν πρὸς τὸ δεόμενον: Cùm enim eſſet diuidua & ſeiungi facilis Romana acies, eueniebat ſingulos & vniuersè & per partes pugnare in omnes aſpectus & latera, idque vnius inſtructionis beneficio, ſemper in propinquo duobus ſignis ſe obuertentibus quà res vocaret.* Lib. xv. Nam primùm *διασπάστου* ſcribit, *diuidi facilem* Romanam aciem: & veriſſimum eſt, ex re & Liuij verbis. Quid enim facilius quàm manipulos iungere, diſiungere, abducere quò libêret? Non vidit vir eruditus, qui reſcribi hîc cenſuit *δυσδιασπάστου*. quaſi hoc magis in laudem, quòd *ægrè ſolueretur* & firma ſtaret. Quod verum quoque, ſed alio aſpectu, nec hîc habet locum. Addit, *pugnaſſe quoſque in quaſque facies.* Id quoque verè, ſi irrupiſſet & inſinuaſſet per interualla hoſtis, aut ſi ipſi ſeorſim abiuncti. Denique exiguo illo manipuli corpuſculo, omnes vtiles, cùm ita vſus. In fine, *duobus ſignis ſe obuertentibus.* Ita feci & verti, quod etiam ante nos interpres. Sed quæ hæc duo ſigna? vnius nempe manipuli. nec aliud dicit, quàm duos Ordines ſiue Centurias in vno Manipulo ſub duobus ſignis iunctos. Sed hoc tamen ambiguum, & melius fortaſſe ſcribi: *ἐγγυτάτων δὴ σημαιῶν: proximis quibuſque ſignis.* Vulgò quidem vnâ voce editur *δυοσημαιῶν*, corruptè.

„ *Haſtati ſequebantur.*] Dixeris igitur à tergo poſitos Haſtatos, ſolis

Principibus iam pugnantibus. Nec abnuo: ſed ſæpè aliter factum, & iunctim quoque pugnaſſe ſine fraude opinor.

Subſeſſio Triariorũ. „ *Triarij ſub vexillis conſidebant.*] A quâ ſeſſione Ἐφεδροι Tertiarij explicantur in Gloſſis: & Varro, *quòd Triarij ſubſidant, ab eo ſubſidium vult dictum.* Plautus reſpicit: *Agite, ſubſid te omnes, quaſi ſolent Triarij.* Cauſſa

Lib. I. cap. XX. huic ſubſeſſioni in Vegetio: *Triarij*, inquit, *genibus poſitis ſolebant intra ſcuta ſubſidere, ne ſtantes venientibus telis vulnerarentur.*

„ *Scuta innixa humeris.*] In mentem aliquando venit legi poſſe, *innexa humeris.* quaſi vellet loris quibuſdam (πλαμῶνας Græci dicunt) ab humeris reuincta fuiſſe. Macedones ita ſolent, & commodius ſic fuiſſet tractare vtraque manu haſtas. Sed nihil muto, & capiamus à ſitu ipſo ſic ſubſidentium ſcuta in humerum inclinaſſe. Porrigebant enim & attollebant leuiter ſiniſtrum genu, eoque attollebatur & ſcutum.

Surrecti vox. „ *Sub erectâ cuſpide.*] Vnicâ voce verius, *ſubrectâ cuſpide*, à ſurrigendo. In Virgilio: —— *tot ſurrigit aures.* In Lucillio: *Nunquid mutino ſubrectóque huic opus ſigno?* malè editur, *ſubiecto.* Intellegit turpiculas illas res

Lib. VII. & phallos erectos. In ipſo Liuio: *ſubrecto mucrone.*

„ *Compreſſis ordinibus velut claudebant vias.*] Claudi ergo ordines ſolent in ipsâ pugnâ, ad vim atque impetum maiorem : iidem aperiri ad

III. Hiſt. receptum ſuorum. Tacitus & ſuo æuo manſiſſe oſtendit : *Sed vbi fortuna contrà fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos.* Sed enim

Triarij caſtra ſeruãt. hîc quæſtiuncula. Triarij, de more veteri, in cuſtodiâ ferè caſtrorum: quomodo nunc in acie? Dionyſius illud firmat : Οἱ τριάριοι,

Lib. VIII. inquit, εἰσιν οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατευομένων, οἷς τὰ στρατόπεδα ἐπιτρέπουσι φυλάττειν, ὅταν ἐξίωσιν εἰς τὴν μάχην, καὶ ἐφ' οὓς τελευταίους καταφεύγουσι διὰ τὴν ἀνάγκην: *Triarij ſunt vetuſtiſſimi militum, quibus caſtra ſolent commendare cuſtodienda cùm in aciem exeunt, & ad quos po-*

Lib. V. *ſtremos confugiunt vrgente neceſſitate.* Iterùm : ἦσαν δὲ τοῦ χάρακος φύλακες οἱ τριάριοι λεγόμενοι, παλαιοί τε καὶ πολλῶν ἔμπειροι πολέμων, οὓς ἐσχάτους, ὅταν ἀπογνωσθῇ πᾶσα ἐλπὶς, εἰς τοὺς περὶ τῶν μεγίστων ἀγῶνας καταχρῶνται: *Erant caſtrorum cuſtodes Triarij, veteres milites & multorum bellorum vſu docti, quos vltimos adhibere ſolent rebus deſperatis, & cùm nulla ſpes reliqua.* Cuſtodiæ eius & in Liuio notabis exempla. Quid ergo? non de more pugnabant? vix apparet, olim quidem. Nam quòd aliquis ſuſpicetur partem ad caſtra, partem in acie relictam; ægrè potuit. Exigua enim manus, & in duabus legionibus non niſi *mille ducenti.* Niſi tamen dimidia illa pars relicta, expleta & adaucta fuit Sociorum Extraordinariorum adiectione, itemque Euocatorum aliquot : quod haud temerè opinêre. Sed tamen ex Dionyſio ſenſeris, ſeruatos in caſtris ad res vltimas, nec niſi in magnâ neceſſitate ad aciem ductos.

DIALOG.

DIALOG. II.

Velites vbi olim & poſteà Locati. item Equites, & Socij.

HABES totam Aciem, & qualis vulgò, imò ſemper, in communi iſto ordine fuit. AVD. Egóne totam? imò manca & mutila eſt, & pleræque partes deſunt. Vbi Velites? vbi Equites? vbi Socij? in Liuij aut tuis verbis nihil vidi. LIPS. De Sociis, ne mirare. nam pugna hæc in ipſos Socios fuit. Itaque oppoſitos, non appoſitos cogitabis: & Liuius dicere nihil potuit. De Velitibus, cum diſtinctione res explicanda. *Diſcrimen leuis armaturæ* Fuit Vetus leuis armatura, vt monui, fuit Noua. Hic de Veteri cogitandum, quæ conſtitit Rorariis & Accenſis. Eorum diſpoſitio paullò alia, *Veteris eius diſpoſitio.* quàm poſteà fuit. nempe non in primâ acie aut viarum interuallis, ſed poſt Triarios in extremâ acie ipsâ. Liuius clarè dicit in pugnâ iſtâ cum Latinis. Qui ergo orſi pugnam? Haſtati. qui deinde? Principes. Sed tum *Rorarij procurrebant inter antepilanos* (ita Liuius) *addebántque vires Haſtatis & Principibus.* Procurrebant inquam, per vias illas & interualla. De Accenſis, addit, defeſſis iam aliis, *ab nouiſſimâ acie procedere ante ſigna iuſſos.* Itaque hoc ritu, profectò non committebant pugnam Leues iſti: quod poſteà factum, & ratio ſic volebat. Pugnabant enim fundis, iaculis, & telis quæ eminus mitterentur. Quod autem aliquis dixerit, non ſemper ita factum, ſed in eâ modò pugnâ, Conſule ob cauſſas ſic diſponente: non apparet id ſanè è Liuio. & Dionyſium alibi cùm examino, reperio ordinem hunc à Seruio ſic fuiſſe. Nam ille duobus locis, vbi claſſes recenſet & ordinat, oſtendit in militiâ & acie quoque ſic ſtetiſſe. Nam de *Primâ*, cùm cenſum & arma edidiſſet, ſubiunxit: χώραν δὲ κατεῖχεν ἐν τοῖς πολέμοις τὴν προαγωνιζομένην τῆς φάλαγγος ὅλης: *locum verò in bellis habuit primum, & ante reliquam totam copiam.* Iterùm de *Secundâ*: ἐκοσμεῖτο ἐν τοῖς ἀγῶσι μετὰ τοὺς προμάχους: *Ordinabatur in acie poſt primos pugnatores.* De *Tertiâ* pariter, χώρα καὶ στάσις τούτων ἐν ταῖς μάχαις μετὰ τοὺς ἐφεστῶτας τοῖς προμάχοις: *locus horum & ſtatio in pugnis iuxta eos qui poſt Principes.* De *Quartâ* denique: στάσιν ἔχει ἐν τοῖς ἀγῶσι τὴν ὑστάτην: *locum in certaminibus vltimum habet.* Quid ergo *Quinta* Dionyſi? τούτους, inquit, ἔξω τάξεως ἔταξε στρατεύεσθαι: *hos extra ordinem iuſſit militare.* Eadem, & totidem ferè verbis, poſteà iterat in iudicio Coriolani. Quæ ego adduxi fuſiùs, vt ſemel de origine & ordine militiæ priſcæ conſtet, & quomodo is paullatim mutarit. Ergo Seruij inſtituto, ditiſſimi quique in primâ acie, & hoc eſt quòd Varro *Principes* deducebat, & *olim à principio gladiis pugnaſſe* adſeuerabat. Sequebantur ordine opum alij, & in extremo denique ij viliores & pauperes, & qui leuibus telis pugnabant. Sed qui iſti extrà ordinem *Quintani?* Accenſi, ex Liuio, & qui iuſtus etiam miles non erat. Olim hæc ita. ſed cùm multa in eo ordine damnanda vſus & ratio docuiſſent, tempore mutarunt. Quæ enim ratio, optimos ditiſſimosque omnes exponere periculis, in primâ acie obiectos?

Lib. IIII. (Dionyſius)
Lib. VII.
Lib. IIII. De L.L.
* Vide ſuprà lib. II. Dial. I.

noluerunt,& Principes ſecundo loco ſtatuerunt. Poſteà etiam ætatum diſcrimina magis ſpectarunt, & reduxerunt ad morem,quem in Liuio vides. Sed nec ibi ſteterunt. res docuit Leues propugnare debere, atque eo exemplo Velites à Triariis remouerunt, & ad principia locarunt.
Varia locatio Velitũ. Vbi? aut quomodo? diſtinctè hoc dicam, quia variauit. Triplex ferè
Ante ſigna. eorum locatio. Interdum ante omnia ſigna,& in fronte. vt pugnâ Man-
Lib. xxx-viii. lij in Gallogræcos, apud Liuium: *Ante ſigna modico interuallo Velites erant.* Iterumque: *Conſul primâ in acie locatâ Leui armaturâ.* Interdum
Ibid. mixta primis manipulis,aut potiùs inſita in iam dictis Viis. Liuius pu-
Lib. xxx. *Inter ſigna.* gnâ Africanâ: *Vias patentes inter manipulos anteſignanorum Velitibus compleť.* Salluſtius pugnâ Metelli cum Iugurthâ: *Inter manipulos fun-*
In Syriac. *ditores & ſagittarios diſpertit.* Appianus pugnâ cum Antiocho: Ἀναμεμίχατό τε ἅπασι ψιλοί τε καὶ τοξόται πολλοί: *Intermixti erant omnibus Velites & ſagittarij multi.* Denique interdum, non in Viis ſparſi, ſed in
In cornibus. cornibus poſiti iunctim. Vt pugnâ Cannenſi Appianus: μέρος ἕκαστον αὐτῶν εἶχε τοὺς πεζοὺς ἐν μέσῳ, τοὺς δὲ ψιλοὺς καὶ ἱππέας ἑκατέρωθεν: *Quaque pars habebat pedites* (grauiores) *in medio, Leues & Equites vtrimque in cornibus.* Crebra ea diſpoſitio,vt obſeruabis: & Vegetius vt ſollennem recipit: *Funditores,* inquit, *& Sagittarij præcipuè in cornibus locabantur, à quibus pugnandi ſumebatur exordium.* Sed vbicumque poſiti, prodire ante alios ſoliti & pugnam committere,cùm datum ſignum. Polybius:
Lib. xi. Ἅμα τῷ τοὺς ἀκοντιστὰς προελθόντας ἐκ τῶν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, κατὰ τὸν ἐθισμὸν, ἐξακοντίζειν: *Vnà cum eo,quòd Iaculatores prodeuntes è Romanis legionibus, iuxta morem, eiaculabantur.* Oſtendit morem hunc fuiſſe, etiam priuſquam Velites propriè dicti inſtituerentur. Itaque ſiue manipulis inſiti,ſiue cornibus aſſiti, procurrebant, & vnà cum Equite ferè pugnabant: Cedentes autem inter legiones recipi ſolent, & à tergo po-
Equitum locatio. ni,aut iterum aliâ procurrere. Ipſe Eques,quid? dupliciter ferè locatus.
In cornibus. Primò in cornibus,ita vt legiones ſociosque medios haberet. Quæ ordinaria ferè poſitio,& in ſuperuacuum adduxerim exempla. Altera,vt
A tergo. à tergo interdum ponerent,ſpatiis relictis inter manipulos,aut & legiones,quâ poſſent cum impetu emitti. Id fiebat fallendo hoſti, & vt im-
Lib. x. prouiſa res eſſet. Liuius: *Dictator reliquerat interualla inter ordines pe-*
Lib. xxix. *ditum,quâ ſatis laxo ſpatio equi permitti poſſent.* Idem: *Hiſpani inter cornua & mediam aciem interualla patentia ſatis latè fecerunt, quâ equitatum,vbi tempus eſſet,emitterent. Et Romani more ſuo exercitum cùm inſtruxiſſent,id modò hoſtium imitati ſunt, vt inter legiones & ipſi patentes equiti relinquerent vias.* Ad hanc diſpoſitionem Velitum Equitumque, imò & legionum, Panegyricus ſcriptor facit,ad Theodoſium: *Ecce lux tandem,& iam omnis campus horrebat. diuiſi in cornua equites, leues ante ſigna Velites,diſpoſitæ manipulatim cohortes,& gradu pleno ferentes agmi-*
De mundo. *na quadratæ legiones.* Item Apuleius: *Cùm tuba bellicum cecinit, protinus vnuſquiſque competens capeſſit officium. Velites executione adornant ordines,principes curant, equites ordinibus præſunt.* Quæ in mendo, &

fortè

fortè purganda: *Velites excuſsionem adornant, ordines principes curant, equites ordinibus praeunt.* *Præire inquam equites ordinibus malo, quàm præeſſe, quia res magis ſic fuit. Tentabam etiam: *Velites excurrunt, adornant ordines.* Sed fortaſſe in verbis iis altior aliqua plaga, mihi nunc non ſananda. Ad interrogata tua perêgi, niſi de Sociis: quod vno verbo poteſt. Stetêre enim plerumque in Cornibus & ad latera legionum, ipſi diuiſi in cohortes, fortaſſe & Manipulos, vt legiones. Liuius: *Romani mediam aciem, Latini cornua tenuerunt.* Atque hinc eſt, quòd ipſas Alas ſiue agmina ſociorum *Cornua* appellata Polybius ſcripſit. Quid tamen, cùm nulla media acies, & duo cornua tantùm? Sæpè id, imò plurimùm olim, cùm duæ Romanæ tantùm legiones. Tum ſcilicet, exteriorés cuiuſque cornu partes Socij tenebant. Atque hæc, vt dixi, plurimùm. nam & in fronte, aut aliter, ſocios poſitos leges, pro loco aut vſu. Liuius: *Dextera Ala in primâ acie locata eſt, in ſubſidiis duæ legiones.* Idem de Equitibus. Quid te moror? numquam mihi res facta, ſi diductè omnia proſequar. Contraho, & tuæ obſeruationi aut induſtriæ, cùm viam feci, quædam relinquo.

Tentata emendatio Apuleij.
*Nam procurrere cum Velitibus ſolent.
Sociorum poſitura.
Lib. XXXVIII.
Lib. XXXI.

DIALOG. III.

Signa quot, & vbi fuerint. Anteſignani & Poſtſignani.

AVD. Magna mihi, fateor, lux affulſit per hos ſermones; nondum plena. Sed vt ſolem ſæpè cùm ſe explicuit, alia nubes excipit & intercipit: ſic fit huic menti. Priora perrupi, & iam video: obnubilat de *Signis* & *Anteſignanis.* Dic ſodes, vbi illa locata, & qui iſti? LIPS. Addam & hanc operam, & per me nihil deerit (pro copiâ quidem) quo minus rem totam & ex aſſe cognoſcas. De Signis ita habuit. Cuique Manipulo ſua fuiſſe, tum & Legioni communem Aquilam, non ignoras. Et Manipulorum ſigna in ſuo quæque Manipulo fuiſſe, ratio & exempla dicunt. Liuius: *Haſtatorum prima Signa, deinde Principum erant, Triarij poſtremos claudebant.* Idem alibi: *Principes poſt Haſtatorum prima ſigna, in ſubſidiis Triarios conſtituit.* Itaque vt ab timore profectum Cæſar notat, quòd *Collatis in vnum locum ſignis, conferti, neque ordines neque ſigna ſeruarent.* Sparſa igitur & diſpoſita: ſed vbi? in fronte manipuli, an eius medio? De fronte dicere videtur quod in Liuio eſt: *Dictator ſigna efferri, ac ſequi armatos iubet.* Si ſequuntur, præeunt ſigna. Cæſar in ipsâ acie: *Signa inferre, & manipulos laxare iuſſit.* Signa igitur prima illata in hoſtem. Et Liuius in pugnâ cum Latinis: *Omnis terror pauórque cum illo latus, ſigna primò Latinorum turbauit, deinde in totam penitus aciem peruaſit.* Sed & Tacitus alibi, de ardore militum: *Nolle requiem, non exſpectare ducem, anteire ſigna, vrgere ſigniferos.* Quod ſcilicet feſtinatione factum, vt anteirent: ſicut & in Statio:

——retrò vexilla, tubæq́;
Poſt tergum, & litui bellum inuenêre ſecuti.

Signa manipulorum.
Lib. XXXVII.
Diſpoſita per manipulos.
Lib. X.
Lib. II.
Lib. VIII.
I. Hiſt.

Vnde

Vnde & de Tubis lituiſque elicias, ſolere inter primos eſſe. Atque hoc in agmine & viâ ſic fuiſſe, nihil ambigam: nonnihil in acie: & an non vallum aliquod virorum obiectum, ne ſic nuda oſtenſa & oblata hoſti?

Anteſignani. Atque ij ſint, quos *Anteſignanos* appellarunt. Quæ vox tamen communiter de toto primo agmine inualuit, & ipſi Haſtati videntur ſic dicti: non quia ante omnia ſigna (ſua enim habebant) ſed quia ante præcipua eſſent, Aquilam & Triariorum, quæ legionis & cohortium prima erant. Hos Græci *προμάχοις τῶν σημείων* vertunt, *Propugnatores ſignorum*: ſiue & *προτάκτους*, *Præpoſitos*, à loco. Liuius de iis: *Pugna orta eſt, non illa ordinata per Haſtatos, Principéſque, & Triarios; nec vt pro ſignis Anteſignanus, poſt ſigna alia pugnaret acies.* Iterùm: *Cadunt Anteſignani, & ne nudentur propugnatoribus ſigna, fit ex ſecundâ prima acies.* Ex quibus locis dixeris, ſigna præcipua & plurima in ſecundâ acie ſtetiſſe: ac fuiſſe *Anteſignanos, Subſignanos, Poſtſignanos.* Idem Liuius: *Cæſos Haſtatos Principéſque: ſtragem & ante ſigna, & poſt ſigna factam: Triarios poſtremò rem reſtituiſſe.* Sanè oſtendit, quoſdam Principum poſt ſigna fuiſſe: nam Triarij integri, nec cæſi. Simile in Ammiano, cui *Poſtſignani* in extremâ acie: *Cùm ad alios Poſtſignanos in acie locatos extremâ veniſſet.* Hoc igitur ſenſu *Anteſignani* ſint ipſi Haſtati. quod Liuius palàm firmat, pugnâ Scipionis cum Annibale: *Vias patentes, inter manipulos Anteſignanorum, Velitibus complet.* Qui palàm ſunt Haſtati, ex Polybio, quem Liuius vertit. nam ille hoc ſic dixerat; *τὰ διαστήματα τῶν πρώτων σημαιῶν ἀνεπλήρωσε ταῖς τῶν γροσφομάχων σπείραις*: *Interualla primorum Manipulorum compleuit Velitibus.* At primi Manipuli, ſunt Haſtati. Facit eodem Liuius: *Legionum Anteſignani pila coniecerunt.* Cæſar: *Vnius legionis Anteſignanos procurrere, atque occupare eum locum iubet.* Idem iterùm; *Adoleſcentes atque expeditos ex Anteſignanis electos milites.* Ergo iſti Haſtati; & Principes ſuccedebant, ac pleraque ſigna habuiſſe ij & cuſtodiſſe videntur. Iterùm ex Liuio, ſic aciem diuidente: *Triplex ſtetit Romana acies. peditum pars ante ſigna locata, pars poſt ſigna accepta, equites cornua cinxère.* Sed quid? inquies. ergo Triarij ſine ſignis? ex Liuij octauo, vbi de Ordinibus, aliter videtur: atque ipſa ratio ſigna ſua manipulis iſtis donat. Et ſanè habuiſſe fateor, ſed in acie an non in vnam Principum partem tranſlata, ex dictis ambigendum. Non exſoluit nodum Tacitus, qui de pugnâ Othonis cum Vitellio: *Primani, ſtrata Vnaetuiceſimanorum principiis, Aquilam abſtulère.* Nam & prima acies alibi *Principia* dicta; & ſunt qui ipſos Principes, id eſt mediam, ſic appellent. Ligat etiam non explicat Frontinus, in Sullæ quodam Stratagemate: *Sulla triplicem peditum aciem ordinauit, relictis interuallis propter leuem armaturam & equitem. Tum Poſtſignanis, qui in ſecūdâ acie erant, imperauit, vt denſos numeroſóſque palos in terram defigerent: intráque eos, appropinquantibus quadrigis, ante ſigna noſtram aciem recepit.* Poſtſignanos ab Anteſignanis diſcernit: & an totam ſecundam Aciem ſic appellat, quia ſtatim pro ipſis aut ſub ipſis ſignis? an eius

Margin notes: Lib. XXII. (beside "rum: ſiue &"); Lib. IX. (beside "ſignis Anteſignanus"); Lib. VIII. (beside "ſe: ac fuiſſe"); *Poſtſignani* / Lib. XVI. (beside "cui Poſtſignani"); Lib. XXX. (beside "Liuius palàm firmat"); Lib. XXXVII (beside "ſunt Haſtati. Facit"); Lib. XXIII. (beside "diuidente"); *De loco Signorum.* (beside "Triarij ſine ſignis"); II. Hiſt. (beside "Vitellio"); Lib. II. cap. III. (beside "in Sullæ quodam").

eius primorem partem? Fateor me ambiguum nutantemque in totâ re, nec pudet: pro veteri tamen ordine, Manipulis triariorum quoque ſua ſigna fuiſſe, auſim dicere: & Liuius in octauo videatur. Quod ſi eſt, dixeris & Aquilam penes illos fuiſſe: quoniam ei Præpoſitus certè Primopilus. An tamen mutata poſteà res, imò an olim in ipsâ pugnâ, tranſlata præcipua hæc ſigna in Aciem mediam, haud affirmem: illud magis, Imperatorem & Tribunos circà ea fuiſſe.

DIALOG. IIII.

Ducum, militúmque locatio diſtinctè: & pœna qui ordinem liquiſſet.

AVD. Ergóne Imperator mediâ eâ parte? LIPS. Probabile eſt, & exempla oſtendunt. Virgilius:

—— medio dux agmine Turnus
Vertitur arma tenens. Imp. medius.

Ratio etiam vult, vt ibi ſit vnde proſpiciat & mandet facillimè in omnes partes. qui locus medius eſt, ſed paullum tamen ad finem magis admotus. Nam inter Principes & Triarios, ante aquilas, ſtetiſſe cenſeo Imperatorem. Argumento, quòd is eius ſitus in caſtris, ante Principia dico & aquilas. Itaque & Salluſtius de Catilinâ: *Ipſe cum libertis propter aquilam adſiſtit.* Cum libertis, quos fidos habebat & ad ſui cuſtodiam: ſicut Imperator Ablectos apud ſe & quoſdam Euocatos. Etſi pro arbitrio tamen mutaſſe & ſumpſiſſe eum locum ſæpe, non eſt negandum: & exempla alia docebunt. Sed vbi Legati & Tribuni? item iuxta Imperatorem: niſi tamen Legati curarent & præpoſiti eſſent certæ alicui legioni aut cornu, quod ſæpe. Tunc enim in medio eius, loco Imperatoris agebant. Quod idem aliquando in Tribunis, vt huic aut illi parti præficerentur. Sed vulgò credo retrò Principes ſtetiſſe, quo ordine in caſtris: & iuxta eos, ſociorum Præfectos. Tacitus indicat: *Ante aquilam Præfecti caſtrorum Tribuníque, & primi centurionum, ceteri iuxta ſuam quiſque centuriam.* De ingreſſu Vitellij eiusque exercitus in vrbem ſcribit: qui compoſitus & ſub ſignis. Notes inibi primopilos (ij ſunt *primi centurionum*) ad aquilas ſuas ſtetiſſe: ceteros in manipulis & centuriis ſuis. Liuius quoque pro hac mente: *Duces legatique, & quod circa ſigna roboris de exercitu fuit, Tuſculum petière.* Intellegit Tribunos, Primopilos, & Triariorum Centuriones, & fortaſſe Triarios ipſos, quorum cuſtodiæ aquila erat & præcipua ſigna. At Centuriones ipſi vbi? Tacitus dixit, *iuxta ſuam quiſque centuriam:* id eſt, opinor, in capite ipſo. Nam credo à fronte Centuriones præiuiſſe & curaſſe, vt Optiones eorum à tergo. Argumentum à caſtris. vbi item in manipulis primum locum, & ſedem habent. Et ſanè ſi *ordinum ductores* propriè, antecunt & ducunt. Seneca alluſit: *Quo quiſque genere honeſtior, famâ, patrimonio eſt, hoc ſe fortiùs gerat, memor in primâ acie altos ordines*

Marginal notes: Iuxta aquilas. — Legatorum locus. — Tribunorũ. — III. Hiſt. — Lib. IIII. — Centurionum. — De Conſtant. ſap. cap. vlt.

X

De Tranq. cap. III. *nes ſtare.* Idem alibi: *Quid ſi militare nolis niſi Imperator aut Tribunus? etiamſi alij primam aciem tenebunt, te ſors inter gregarios poſuit.* Vbi aliâs etiam ſcriptum, *inter triarios*: haud improbè. etſi prior lectio magis pro mente Senecæ videtur. & Non es, inquit, inter primos in republicâ, nec vt Imp. Tribuni, aut Centuriones: tamen inter gregarios & vulgus militas: milita igitur. Nec ea ibi ſententia, tamquam Imp. aut Tribuni ſint in primâ totâ acie: non: ſed primi in ſuo extremo ordine, ſcilicet Triariorum. Etſi fateor interdum honeſtiſſimos, gloriæ aut exempli cauſsâ, in primam ipſam aciem iuiſſe, ac pugnaſſe. Idem Seneca: *Prima acies Pompeianarum partium Senatus.* Multi enim Senatorij in illis caſtris, non legitimi milites ſed voluntarij, & quaſi Euocati: atque ij, ait Seneca, inter primos Centuriones & fronte acici ſteterunt. Fecit hoc & Catilina, ſed cauſsâ aliâ: *Centuriones omnes lectos & Euocatos, præterea ex gregarijs optimè quemque armatum in primam aciem ſubducit.* Ecce Centuriones *omnes lecti, & Euocati* in fronte ſtatuuntur, ſed præter morem ſanè. niſi eſſet, cur Salluſtius ſignanter narraret? Sed fecit ipſe, vt robur omne illic haberet, & vi perrumperet ac laceraret. Non ergo omnes ibi de more Centuriones, imò tantùm Haſtatorum: ſed nec Euocati omnes, dumtaxat qui aut ſponte vellent, aut qui manipulo pro Centurione eſſent. Talis Craſtinus in exercitu Cæſaris, qui prœlium commiſit, & *manipulares ſuos ſe ſequi iuſſit.* Atqui ille euocatus: & pugnauit tamen in legione Decimâ, in quâ primum pilum duxerat, inter primos. Aliâs, ipſe Cæſar Euocatos Pompeij *totâ acie diſpergit.* A V D. Video locatos iam Duces ſingillatim: ſed hoc adde, in equis an pedibus pugnarunt? nam videor legiſſe de equis. L I P S. Diſtinctè hoc dicendum eſt. Imperator ipſe plurimùm in equo. & ſic Liuius de Camillo: *In equum inſilit, & ante ſigna obuerſus in aciem ordines interequitat.* Hirtius de Cæſare: *Equo circumuectus, legionéſque cohortatus, ſigno dato, acceſſum hoſtium aucupabatur.* Et hoc fine Imperatorij illi equi, de quibus dictum. Ipſi Tribuni ſæpe in equis. Cæſar: *A Tribuniſ militum reliquiſque equitibus Romanis atque Euocatis equos ſumit.* Vides equos habuiſſe: imò interdum inter equites pugnaſſe. Liuius: *Equites ducibus Tribunis haud multo plus hoſtibus quàm ſuis prabuerunt tumultus.* Quod an in omnibus tribunis verum fuerit, neſcio: fortaſſe in iis tantùm, qui ordinis & loci equeſtris: plebeij, ſteterint pedites inter ſuos. Sed de his Cæſar quoque capiendus: *Cæſar primùm ſuo, deinde omnium è conſpectu remotis equis, vt æquato periculo ſpem fugæ tolleret.* Intellegit de Ducibus aliis & Tribunis. Fecit idem Catilina apud Salluſtium: *Remotis omnium equis, quò militibus, exæquato periculo, animus amplior eſſet, ipſe pedes exercitum inſtruxit.* Sed & Spartacus fugitiuorum Imp. apud Plutarchum, pugnâ in Craſſum, *admotum equum gladio confodit*, eâdem cauſsâ. Legi & in Ammiano: *Alemanorum peditum fremitus indignationi mixtus auditus eſt, vociferantium relictis equis ſecum debere verſari regales, ne ſiquid contigiſſet aduerſum, deſertâ miſerabili plebe, facilem diſcedendi copiam reperi-*

Margin notes: Seneca explicatus. In Epiſt. Imperator in equo. Lib. VI. Sæpe & Tribuni. VII. Gallic. Lib. X. Lib. I. In Craſſo. Lib. XVI.

reperirent. Avd. Teneo iam de Ducibus: ipſi gregarij milites quo *Miliţū cer-*
ordine? & an quiſque ſe locabat in ſuo manipulo vbi vellet? Lips. Mi- *tus ordo.*
nimè. nec dubito quin hoc quoque compoſitè, vt alia fuerunt. In Ve-
getio lego: *tirones ſecundùm matriculæ ordinem in aciem dirigi.* An ſe- Lib. I. cap. XXVI.
cundùm ordinem quo lecti & adſcripti? an potiùs matricula hæc fuit
ordinis à Centurione inſtituti? Nam ipſum credo ſuos iuxta vires,&
pro iudicio, locaſſe, certis quemque locis, quos in acie & agmine te-
nerent. Ni hoc eſſet, quomodo Liuianum illud verum? *Sed ſigna vn-* Lib. IX.
dique coïbant, & notis ordinibus in veteri diſciplinâ militiæ, iam ſine
præcepto vllius ſuâ ſponte ſtruebant aciem. Nouiſſe quemque ordinem *Eum quiſq;*
& locum dicit: nec potuit, niſi certum & vnum. Eo fine hoc exerci- *nouerat.*
tium, quod in eodem Liuio, cùm *crebrò decurrere milites cogebant, vt* Lib. IX.
tirones aſſueſcerent ſigna ſequi, & in acie agnoſcere ordines ſuos. Quos *Sedulò ſer-*
quidem ordines pertinaciter ſeruabant. eoque Cæſar, cùm de Hiſpa- *uabat.*
nienſi milite ſcripſiſſet: *Genus erat pugnæ militum illorum, vt magno* I. Ciuil.
impetu procurrerent, audacter locum caperent, ordines ſuos non magno-
pere ſeruarent: tum denique de ſuis & Romanis ſubiunxit, *perturba-*
tos eos fuiſſe inſuetos huius generis pugnæ. Circumueniri enim ſeſe ab aper-
to latere procurrentibus ſingulis arbitrabantur. ipſi autem ſuos ordines
ſeruare, neque ab ſignis diſcedere, neque ſine graui cauſſâ eum locum quem
ceperant, dimitti cenſuerant oportere. Itaque in ſimili genere pugnæ,
idem Cæſar (apud Hirtium) *edicit per ordines, ne quis miles à ſignis,*
quattuor pedes longiùs, procederet. Id eſt, ne quis vel paſſum vnum pro- *Pœna deſe-*
grederetur extra lineam vbi ſigna. Tanta cautio erat. imò & mors pœ- *rentibus.*
na, ſi qui reliquiſſent. Ioſephus: Οἱ νόμοι δὲ ἀεὶ καὶ τοὺς βραχύ τι τῆς τάξεως Lib. V.
παραχωρήσαντας θανάτῳ κολάζουσι: *Leges Romanæ ſemper eum qui vel le-* Excid.
uiter ordine exceſſerit, morte puniunt. Hegeſippus hoc vertit: *Legibus*
egredienti ordinem præſcripta mors eſt. Tacitus: *Qui ſigna reliquerat,* XIII. Ann.
ſtatim capite pœnas luebat. Quod idem in agmine ſeruabant. Tacitus de *Pœna in agmine.*
Corbulone: *Legiones veterem ad morem reduxit, nequis agmine decede-* XI. Annal.
ret, nec pugnam niſi iuſſus iniret. Idem: *Vexillum ad ripam vertit, pro de-* I. Annal.
ſertore fore clamitans ſiquis agmine deceſſiſſet. Etſi non mors hîc ſemper,
ſed minor pœna. Liuius de Scipione Numantino: *Quem militem ex-* Epit. LVI.
tra ordinem deprehendiſſet, ſi Romanus erat, vitibus; ſi extraneus, fuſti-
bus cecîdit. Quod intellegendum, vbi minor exceſſus & aberratio. quòd
ſi maior, profectò deſertionis pœna mors erat. Quis autem in eâ, di-
ſtinctè Appianus: τοῦ νόμου λειποστράτιον ἐν τοῖς πολέμοις ἡγουμένου τὸν ἀποχω- In Punic.
ροῦντα π[illegible]ωτέρω σάλπιγγος ἀκοῆς: *Lege deſertorem habente, qui longius* *Quatenus aliquis deſertor.*
quàm vnde tuba audiri poſſet, exceſſiſſet. O priſci, ô noſtri mores, quàm
diſſidetis? Hodie nihil tam impunè quàm vagari, prædari, rapere: olim
mors leuiter abeunti. Nec Romani ſolùm hîc ſeueri, ſed etiam Græci, *Græcis ſi-*
qui hos tales ignominiâ notabant. Demoſthenes: Ὑμεῖς τὸν λείποντα *mile.*
τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τάξιν ταχθεῖσαν, ἄτιμον οἴεσθε προσήκειν εἶναι καὶ μηδε- Orat. de Rhodior.
νὸς τῶν κοινῶν μετέχειν: *Vos eum qui adſignatum à duce ordinem deſeruerit,* libert.

infamem indicatis eſſe debere, nec vllam reip. partem attingere. Atque id, opinor, quia periuri. Athenienſibus enim ſollenne hoc iuramentum ante militiam : *μήτε ἱερὰ ὅπλα καταισχυνεῖν, μήτε τὴν τάξιν λείψειν : nec ſacra arma dedecore affecturos, nec ordinem deſerturos:* quod ita in Lycurgo Rhetore aduerſus Leocratem ſcriptum. Sed & Lacedæmoniis legem Demaratus apud Herodotum recenſet: *οὐ φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνδρῶν ἐκ μάχης, ἀλλὰ μένοντας ἐν τῇ τάξει ἐπικρατέειν ἢ ἀπόλλυσθαι : non fugere vllam virorum multitudinem in acie, ſed ſtantes in ordine vincere aut mori.* Duræ leges, inquies. duræ, ſed vtiles : & iſtæ ſunt quæ viros, quæ milites pepererunt, gentium hominumque victores. Nec miror de priſco illo æuo. ecce & Iulianus Imp. ſuo iam prauo & laxo, *decem milites ex his qui fugerant, exauctoratos capitali addixit ſupplicio, ſecutus veteres Leges.* Narrat in rebus eius Ammianus. A V D. Quàm vellem ſub talibus legibus noſtri milites? L I P S. Quid ita? A V D. Vt aut alij eſſent, aut non eſſent.

Et Spartanis. Lib. VII. Lib. XXIV.

D I A L O G. V.

In occaſione de Signis dictum, de formâ eorum ſingillatim, de cultu & religione.

AT enim alia etiam hîc mihi cupiditas. L I P S. Non amo cupidos. A V D. Imò, vt Lucilius ait,

—— cupiditas
Ex homine, cupido ex ſtulto numquam tollitur.

Honeſta hæc noſtra cupiditas, & diſcendi amor. De Signis deferendis agis, antè de locandis : dic ſemel & explica quæ ipſa Signa. Diſtuliſti? ſed res poſcit, & ego. L I P S. Atqui ad Pugnam ego iam ibam. & vereor ne vt oculi, qui huc illuc flectuntur, parum intendunt : ſic ego minus aliquid in præcipuâ re videam, tuâ auocatione. A V D. Culpa hæc mea fuerit, recipio: * *τὸ δ' ἐν ποσὶ ἴτω τρέχον*, vt ait Pindarus. L I P S. Tu quidem ſi me iubeas ſidera exhibere, credo debeam : ita quod cœpiſti vrges. Obtempero igitur Euryſtheo meo, & ſcito, Duplicia in militiâ noſtrâ Signa eſſe, *Peditum Equitúmque.* Peditum item duplicia, *Legionis* totius & *Manipulorum.* Signum legionis, Aquila, vt ſuprà tetigi: nec niſi vnius vna. Imò nec ſociorum quidem, & quia hæc præcipui imperij ſignum; ſubiungi ſub eam ſocios voluerunt & auxilia, non ſeorſum habere. Huius origo variè petitur. A Ioue alij, qui hanc inſigne militiæ habuerit; quidam à Troianis; ego fortaſſe nihil errem, ſi aut ipſos à ſe Romanos reperiſſe dixerim, aut vicinorum exemplo. Sanè rapacium aliquot animalium effigies adſumi & præferri, bello conuenit: & video variè olim feciſſe Romanos. Nec enim ſolam Aquilam priſci illi, ſed plura eiuſmodi animalia prætulerunt, nata in pugnas aut raptus. Plinius hoc docet ; *Romanis Legionibus aquilam C. Ma-*

* *Quod in pedibus eſt, eat & currat.*

Aquila legionis.

Origo eius.

Alia quoque animalia olim. Lib. X. cap. IIII.

C. Marius in ſecundo conſulatu ſuo propriè dicauit. Erat & anteà prima, cum quattuor aliis Lupi, Minotauri, Equi, Apri, quæ ſingulos ordines anteibant. Paucis antè annis ſola portari in aciem cæperat, reliqua in caſtris relinquebantur, Marius in totum ea abdicauit. Notanda nobis monitio hæc Plinij, & miranda. An non mirer rem tam nouam eſſe, & diu poſt Polybij æuum, de eximiâ & ſolitariâ hac dignitate aquilæ: & tamen non ipſum, non Liuium aut Dionyſium, aliorum illorum ſignorum meminiſſe? *Incertum, vbi ea.* Atqui fortaſſis cohortium illa fuerunt. Non poteſt: cùm quattuor ea tantùm nominet Plinius, cohortes autem decem ſint: ſed & addat, *ſingulos ea ordines anteiſſe.* An ergo manipulorum? id dicendum ſit: aut fortaſſe ad veteres illos ordines & Genera militum Plinium reſpexiſſe, cùm inſtruebantur (anteà monui ex Dionyſio) per quinque ſuas claſſes. Etſi poſteà etiam quinque ordines, in ipſo Liuio explicati; nempe *Haſtati, Principes, Triarij, Rorarij, Accenſi.* An ergo fortaſſe ſinguli iſti diſcretum tale ſignum habebant? ſed Triarij ipſam Aquilam? qui volet, examinet: in Feſto quidem lego: *Porci effigies inter militaria ſigna quintum locum obtinebat, quia confecto bello inter quos pax fieret cæſâ porcâ fœdus firmari ſolebat.* Ecce & ille *quintum locum* tribuit: ergo inter Accenſos eſto. Nam in manipulis aut cohortibus, vbi denarij ſunt numeri, non habeo aptare hoc diſcrimen. Nominat & Feſtus *Porcum*, qui Plinio eſt *Aper.* Idem & de * Minotauro commemorat: *Minotaurus*, inquit, *inter militaria ſigna, quod non minùs occulta eſſe debeant conſilia ducum, quàm fuit domicilium eius Labyrinthus.* Bellè hæc dicuntur. ſed vnde ruſticulis illis Romanis Minotaurus & fabella hæc innotuit? Vide ne verè, non Minotaurus, ſed taurus fuerit: vti alia animalia illa nota Italiæ, & capta ob cauſſam quam dixi. Certè & Taurus robuſtum ac ferox animal, atque aptum pugnæ: nec aliter etiam Germani priſci *imagines ferarum* habuiſſe à Tacito ſcribuntur inter ſigna. Sed Aquilæ hæc dignitas etiam apud alias gentes fuit.

* Etiam Vegetius Lib. III. cap. VI.

Aquila Perſarum. Perſis regale hoc ſignum: atque ita Xenophon de Cyro: ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δὲ ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει: *Erat ei ſignum aquila aurea in haſtâ longâ extenſâ. & nunc quoque ipſum hoc inſigne Perſarum regi manet.* (VII. Pæd.) Iterùm Xenophon in rebus Cyri minoris: καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾷν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης ἐπὶ ξύλου ἀνατεταμένον: *Regium inſigne videre ſe dicebant, aquilam auream in peltâ ſuper haſtam extenſam.* (I. Anabaſ.) Sed quomodo hæc *in peltâ?* depicta in eâ aut ſculpta? an ſuper peltam impoſita, & velut pedibus ei inſiſtens? quod voles, arbitrare. Meminit Curtius, de Dario: *Inter hac aquilam auream pinnas extendenti ſimilem ſacrauerunt.* (Lib. III.) Talis omnino Romana, vt ad eam redeam, quæ ſummæ haſtæ inſiſtebat ex auro vel argento, & fulmen ſæpe vnguibus tenebat, quaſi iaculatura. *Forma Romana Aquila.*

In Nummis M. Antonij & Auguſti ſic apparet: ſed & in Dione alibi lê-
Lib. XLIII gi inter prodigia triſtiora, *aquilas fulmina è pedibus abieciſſe & remiſiſſe.*
Sed nec corpus ipſum aquilæ magnum, cùm Florus ſcribat, Clade Va-
Lib. IIII. rianâ, *ſigniferum aquilam intra balthei ſui latebras gerentem in cruentâ paludè delituiſſe*: ne ſcilicet potirentur eâ hoſtes. Tale in Silio, pugnâ ad Thraſymenum:

Lib. VI.
Occulere interdum & terra mandare parabat,
Sed ſubitis victus telis labentia membra
Proſtrauit ſuper, atque illatâ morte tegebat.

Hæc forma Aquilæ: niſi quòd in Dione tamen intricatum aliquid de
Lib. XL. ſacello vel ædiculâ, in quâ eam locat. Ὁ γὰρ ἀετὸς, inquit, ὠνομασμένος, ἔστι δὲ νεὼς μικρὸς, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται, καθίσταταί τε ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ οὐδαμόσε ἐκ τῶν χειμαδίων, πλὴν εἴποτε σύμπας ὁ στρατὸς ἐξίοι, κινεῖται, καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μικροῦ ἐς ὀξὺ τὸν σύρακα ἀπηγμένου, ὥστε καὶ ἐς τὸ ἔδαφος καταπήγνυσθαι, φέρει: *Aquila quæ dicitur, eſt ſacellum exiguum, & in eo aquila aurea locatur, ſtatuitúrque in omnibus ordinarijs legionibus, nec quoquam ex hibernis effertur, niſi cùm omnis legio exit, quam vir vnus in haſtâ paruâ* (malim μακροῦ in Græco, id eſſet *longâ*) *cuius inferior cuſpis in acutum deſinit*
Obſcura illa Dionis. *vt in terram defigi poſſit, portat.* Dico intricatum hoc de ſacello. vbi enim in Numis vſquam talis effigies? quin nudæ eæ conſpiciuntur (& centenæ aliquot extant) ſine tegmine vllo ſacelli. Nónne etiam prægraue hoc pondus ferenti fuiſſet? In columnâ tantùm Traiani, neſcio quid in alis aquilarum imponitur, quod fateor me non explicare. Niſi ergo Dionis infimo illo æuo mutata aquilæ forma, cenſeo mentem eius eſſe, aquilam cùm in hibernis eſſet in ſacello repoſitam, atque in-
Signa in ædiculâ. de motam cùm educenda. Id mihi Herodianus approbat, qui de Præ-
Lib. IIII. torianorum caſtris loquens, Antoninum venire facit εἰς τὸν νεὼν, ἔνθα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατοπέδου προσκυνεῖται: *in ſacellum, vbi ſigna & imagines exercitus adorantur.* Sed & figulina opera noſtrâ ætate ibi eruta, cum inſcriptione. EX ÆDICVLA AVGVSTORVM: quam hanc eſſe nihil abſurdum. Enimuerò & olim Romæ ſigna in templo. Dionyſius: Ἐκέλευσεν ἐκ τῶν ἱερῶν τὰ σημεῖα ἐκφέρειν: *Iuſſit è templis ſigna efferre.* Etſi *templum* verius eſſet, ſingulariter: quoniam repoſita ea in ærario, templo Saturni. Liuius: *Signa Quæſtores ex ærario deferre iubet:*

iubet. Et alibi: *Signa ærario prompta feruntur ad Dictatorem.* Illìc igitur, & religionis cauſsâ; & cuſtodiæ, quia pecunia ibi publica & argentum. Nec aliter Galli olim *τὰς χρυσᾶς σημαίας τὰς ἀκινήτας λεγομένας ἐν τῷ τῆς ἀθηνᾶς ἱερῷ εἶχον*: *aurea ſigna, quæ Immota vocitabant, in Mineruæ templo habebant*: quod Polybius ſcripſit. Eſt autem in Dionis etiam deſcriptione, *defigi in terram ſolere*: quod in exemplis multis legas. Claudianus: —— *nec vt rubris aquilas figamus arenis.* Tacitus: *Plurimus circa aquilas labor, quæ neque figi limoſâ humo, neque aduerſum ferri ingruentia tela poterant.* Figebantur igitur & in ipsâ pugnâ, cùm ea in loco ſtaret, nec impelleretur hoſtis. Sed & in caſtris defixæ ſtabant, ac legis inter prodigia cùm in hoſtem eundum eſſet non potuiſſe euelli. Huius ſententiæ puto quod in Thebaide Tragœdiâ, Senecæ inſcriptâ, legitur: Fixa in terram. 1. Annal.

—— æra iam bellum cient,
Aquiláque pugnam ſignifer motâ vocat.

Non enim ibi ventilatio aliqua aut in aëre motus aquilæ capiendus, ſed quòd refixa ac loco mota ab Signifero fuerit præeunte ad pugnam. Etſi tota res vana, nec credimus Thebanos olim aut Græcos (de ijs ſermo) aquilam vſurpaſſe. Sed Romanos ſcilicet ritus poëtæ trahunt ad alios. quod ipſum Statius in iſtâ re, cùm de Adraſto loquitur, militare conſilium habente:

Ventum ad conſilij penetrale, domúmque verendam Lib. 2.
Signorum, magnis vbi dudum cladibus æger
Rerum extrema mouens fruſtrà conſultat Adraſtus.

Nam facit ſigna adſeruari in tabernaculo Adraſti, ſiue in Prætorio. quod ipſum indicare Tacitus videtur de ſeditioſo milite, *Vexillum in domo Germanici ſitum flagitare occipiunt.* Etſi aliud fortaſſe illud vexillum (in Tacito dixi) & certum ante Prætorium potiùs, quàm in ipſo Signa fuiſſe. Videndum etiam in Statio, an non veriùs diſtingui *Signorum cladibus*: enallage quadam poëticâ vt dicat, Adraſtum ægrum animi fuiſſe ob multa ſigna cladium quæ animo iam reuoluebat. Sed ego ab aquilâ noſtrâ abeo: de quâ tamen Ioſephi egregius locus: *Ἀετὸς παντὸς ἄρχει ῥωμαίοις τάγματος, βασιλεύς τε οἰωνῶν ἁπάντων καὶ ἀλκιμώτατος ὤν. ὃ δὴ καὶ τῆς ἡγεμονίας τεκμήριον αὐτοῖς, καὶ κληδὼν ἐφ' οὓς ἂν ἴωσι τοῦ κρατήσειν δοκεῖ*: *Aquila omni legioni apud Romanos præeſt, rex ipſa omnium auium, & eadem valentiſſima. Vnde etiam imperij ſignum ipſis eſt, & velut omen victoriæ in quoſcumque eunt.* Vnica autem tantùm hæc Aquila in legione vnâ: nec Socij, cùm in alijs pares, eam habuerunt. Itaque per ipſas Aquilas, numerant legiones. vt Hirtius: *Erat Pompeij acies tredecim aquilis conſtituta.* Et improuidè omninò Lucanus, qui de Arimino à Cæſare capto: 1. Annal. Lib. III.

Vt notæ fulſère aquilæ, Romanáque ſigna:

Non enim niſi vna tunc apud Cæſarem legio (ipſe & alij tradunt:) ergo nec niſi vna Aquila. Sed poëta à calore excuſetur, aut enallage & ſchemate:

ſchemate: ego tranſeo ad manipulorum ſigna: quæ olim quid fuerint ipſa vox illa indicio eſt. Nam cùm perticis fœni manipulos ſeu ſtraminis ſuſpenſos ferrent, illa ipſa manus quæ ea ſequeretur dicti Manipuli. Poëta:

Manipuli ſignum.

Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos,
Vnde maniplaris nomina miles habet.

Sed hæc ruſtica non mansêre. poſterior forma fuit, haſta in cuius ſummo 'tranſuerſum ligneolum, modum crucis. Nummi & monumenta paſſim ingerunt, &, ſæpe cum manu ſuprà eminente: nónne alluſione ad Manipuli vocem? Sed & orbiculos quoſdam vel clypeolos, qui infrà crucem haſtæ adnexi, iidem nummi & lapides oſtendunt. Quid fuerunt? ex argento vel auro imagines deorum primò, deinde & Impera-
Imagines in ſignis. torum. Tertullianus: *Omnes illi imaginum ſuggeſtus in ſignis* (ita legimus) *monilia crucium ſunt.* Trahit ad noſtræ & ſanctæ crucis gloriam: & omnes illi adtextus & ſtructura imaginum, inquit, in manipularibus ſignis, quid niſi ornamenta crucis? Dixi deorum primò fuiſſe, nec ambigo quin Martis, Romuli, & talium innexa olim: qui ſcilicet militares dij, & conſpiciuntur in nummis, ante Principum æuum: ſed ab hoc exemplo ipſorum deinde Imperatorum. Sic Druſi imago inter ſi-
I. Annal. gna, apud Tacitum: *Tua Diue Auguſte cælo recepta mens, tua pater Dru-*
Tib. cap. *ſe imago.* Sed & Seiani per adulationem, in Suetonio: *Munera Syria-*
XLVIII. *cis legionibus dedit, quòd ſolæ nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſ-*
Cal. cap. *ſent.* At de Cæſarum, ſcriptores vulgò. Suetonius: *Artabanus tranſ-*
XIIII. *greſſus Eufratem aquilas & ſigna Romana, Cæſarúmque imagines adorauit.* Etſi diſtinguere ibi à Signis videri poſſit, & ſeorſim quoque effigies illorum adoratas. Sed in Arriano certius, Diſſertationibus Epicteti: τὰ σημεῖα τῆς ἐπιλέκτου στρατιᾶς, ἀετοὶ, εἰκόνες βασίλειοι, σέμματα, πάντα χρυσᾶ, ἀναπεπταμένα ἐπὶ ξυστῶν ἠργυρωμένων: *Signa ſelecti exercitus* (id eſt, legionum) *aquilæ, imagines Principum, vexilla, omnia aurea, extenſa in*
Signa ex auro vel argento. *haſtis argentatis.* Nota, quòd aurea ipſa fuiſſe dicit, etſi haſtas argentatas. Olim tamen & ſigna ex argento, & cauſſa in Plinio: *color argento*
Lib. XXIII *clarior eſt, magíſque dies ſimilis: & ideò militaribus ſignis familiarior, quoniam is longiùs fulget.* Non abdicat aurea, ſed magis vulgò fuiſſe ait ex
I. Hiſt. argento. De his imaginibus Tacitus: *Vexillarius direptam Galbæ imaginem ſolo adflixit.* Panegyriſtes ad Maximianum: *Demens qui neſciebat, quocumque fugeret, vbique numina veſtræ diuinitatis eſſe, vbi vultus*
Lib. IIII. *veſtri, vbi ſigna coluntur.* Nec ſuſtulit ea prorſus Conſtantinus Impe-
de Vit. rator. etſi in Euſebio ſcriptum, quòd *crucem ſignis inſeri iuſſerit,* καὶ
Conſt. τῶν χρυσῶν ἀγαλμάτων ὁποῖα πρόσθεν αὐτοῖς ἔθος ἦν τὸ μηδέν: *& aureorum imaginum, cuiuſmodi antè ſolent, nullam.* Aut enim de mortuis tantùm Imperatoribus hoc ſentit; aut non diuturnum fuit. Ipſius certè Conſtantini & filiorum imagines ſunt in Signis, quæ nummi ab il-
Lib. II. cap. VI. lo æuo repræſentant. Sed & Vegetius diu poſt illum: *Prima cohors imagines Imperatorum, id eſt diuina & præſentia ſigna veneratur.* Apud

eumdem,

eumdem, *Imaginarij vel Imaginiferi, qui imagines Imperatoris portant.* Sed nota, *Imperatoris*, vnius numero: ergo non iam defunctorum. Hæc talia Tacitus intellexit, in aduentu Teridatis: *Agmina legionum ſtetêre fulgentibus aquilis ſignîſque & ſimulacris deûm in modum templi.* XIIII. An. An & Iſidorus, cùm ſcribit: *Pilam in ſigna conſtituiſſe fertur Auguſtus,* Lib. XVII. *propter nationes ſibi in cunctis orbe ſubiectas, vt * magis figuram orbis oſtenderet.* * E ſcriptis libris lego *malis*, id eſt pomis. Ego olim ſic accepi, & ad clypeolos illos retttuli: valdè nunc reſilio, & ſcio ſigna hæc imaginum, fuiſſe diu ante Auguſtum. Quid ergo Iſidorus vult? nouum imò vetus, ſed paucis notum, ſignum tangere: quod fuit pila vel globus in ſummâ haſtâ. *Signum Pila.* Turcæ hodie retinent, & equinos aliquot pilos ab eo globo pendulos demittunt. Fallor, aut hoc eſt quod Beda ſic tangit de Eduino rege: *Nec non & incedente illo vbilibet per plateas illud genus vexilli quod Romani Tufam, Angli appellant Tuuf, ante eum ferri ſolebat.* Lib. II. Hiſt. c. XVI. De ſplendore & pompâ regis eius ſcribit, & vel pacis tempore ſemper inceſſiſſe cum hoc vexillo. Gratia tibi eſto Beda qui nominaſti, & per te Vegetio iam ſuppetiamur perpetuùm aliâs laboranti. Scribit iſte in ſignorum recenſu: *Aquilæ, dracones, vexilla, flamulæ ruſæ, pinnæ.* Lib. III. cap. V. Malè *ruſæ*. quia etſi puniceas fuiſſe fateor, non tamen ſolas. Libri ſcripti (Stevvechius teſtatur) *tubæ*, imò duo ex ijs *tufæ*. *Vegetius correctus.* Amplector, teneo, & in ordine iſto ſignorum deinceps colloco: *flamulas, tufas.* Ipſa vox an non Gallis hodie *Pilam* ſonat, qui E addito *Etufam*? Sed hanc tamen inter equeſtria magis fuiſſe arbitror, quia poſt Flamulas Vegetius recenſet. Satis de Manipulorum ſignis: ad Equitum imus. AVD. Cohortium ergo omittis? LIPS. Non enim propria opinor fuiſſe, nec Polybius quidquam. *An cohortibus ſigna?* Tacitus quidem ingerere videtur: *Concionem diſcedere in manipulos iubet, vexilla præferri vt id ſaltem diſcerneret cohortes.* Et iterùm: *vexillarius comitantis Galbam cohortis.* I. Annal. Tertiùm: *Vnà tres aquilas, & ſigna cohortium locant.* I. Hiſt. Imò & ipſe Liuius: *Cohortibus, quæ ſigna amiſerant, hordeum dari iuſſit.* Cæſar: *Quartæ cohortis omnibus ferè Centurionibus occiſis, ſigniferóque interfecto, ſigno amiſſo.* Iterùm Liuius: *An ſi eoſdem animos habuiſſetis, ſigna alicui manipulo aut cohorti hoſtis abſtuliſſet?* Diſcernere etiam videtur. ſed tamen ſine calumniâ accipi hæc fortaſſe de Signis ipſis manipulorum poſſunt, qui faciunt ſcilicet Cohortem. Niſi placet Signum cohortis dici, ipſum illud Triariorum, quod digniſſimum ſcilicet erat. Sanè diuersâ formâ fuiſſe (olim quidem) vix dixerim: & conſule omnes nummos aut lapides, præter manipulorum & legionis non puto repertum iri. Rideo qui Lucanum eò traxit: —*per ſigna decem felicia caſtris. Signa decē*, inquit, *totidem cohortiū ſunt.* O bone, quàm facis quod ego ſæpe, & erras! Illa verò *caſtra decem* ſunt, non ſigna: & per caſtra totidem intellegit annos. Nuſquam ergo expreſsè cohortium ſigna? imò, ſed inferiore æuo, quo multa iam nouata: & è Vegetio colligas ſingulis cohortibus fuiſſe ſuos Dracones. Sed quid ad Polybium aut priſcos? Magis appoſitè addubites, an Sociorum manipuli

Sociorum ſigna. puli ſigna habuerint, an tantùm cohortes. Equidem in Liuio lego:
Lib. XXXIX. *Quattuor millia militum amiſſa, & legionis ſecundæ ſigna tria, vndecim vexilla ſociûm nominis Latini.* Videtur *Signa* tribuere ciuibus, *vexilla*
Lib. XXV. ſociis: vti & hoc loco: *Proxima portæ cohors Peligna erat, cuius præfectus Vibius ereptum vexillum trans vallum hoſtium iecit.* Tribuit Vexillum cohorti: ſed an toti, an eius parti? Nam de voce, haud valdè moueor, & ſcio Liuium ac Tacitum cum ſigno miſcuiſſe. Equidem temere nihil hîc adfirmem, qui nec de totâ diſtributione cohortis Socialis firmiter ſcio: etſi inclino magis, centurias etiam fuiſſe, & in iis ſua ſigna. Hoc olim. poſteà nihil abnegem, Vexilla cohortium propriè dici. Sic in Auſonio: *Clara cohortis vexilla regens:* id eſt, cohorti præfectus. In Capito-
Equitum vexilla lino de Pertinace: *Vexillis regendis adſcitus eſt.* Omitto iſta, & ad vete-
Lib. VIII. ra ac propria *Vexilla* venio, quæ Equitum fuerunt. De iis Liuius: *Vexilla ſe ſuorum parmáſque cernere equitum:* de Romanis equitibus dicit. Idem de ſociis: *Inferre vexillarios iuſſit ſigna.* Propriè *vexillarios*: & erant hæc vela quædam quadra expanſa ad haſtam: ſed vela modica, vt in monumentis compârent. Noſtra ætas retinet in equitum bandis, etſi formâ paulum diuersâ. Propiùs accedunt templorum vexilla, quæ in
Vexillatio. luſtratione & proceſſibus anteferuntur. Hinc *Vexillatio*, de ipſis Equiti-
Lib. II. cap. I. bus aut eorum Alâ, crebrũ poſteris verbum. Vegetius: *Equitum alæ, quòd protegant acies, quæ nũc Vexillationes vocantur, quia velis, hoc eſt flamulis,*
Cap. XX. *vtuntur.* In Galbâ Suetonij, *Germanicorum vexillatio:* quę Tacitus ambi-
Flamula. guo magis ſenſu dixit *Germanica vexilla.* Sed in Vegetij verbis, ſunt qui *Flamulis* in *Flameola* mutent. ô malè! abſtineant. Georgius Cedrenus: Βιξιλατίωνες, οἱ ῥωμαίων ἱππεῖς. καὶ βίξιλα, παραπετάσματα ἐκ πορφύρας καὶ χρυσοῦ, εἰς τετράγωνον σχῆμα πεποιημένα. ταῦτα ἐξαρτῶντες ἐπὶ μακρῶν δοράτων, κυκλόθεν περιπορευόμενοι τὸν βασιλέων, κατασκέπουσιν αὐτούς. Εἶεν δ' ἂν τὰ λεγόμενα φλάμουλα: *Vexillationes, Romanorum equites. Vexilla, paßim panni ſeu vela è purpurâ & auro, in quadratam formam effecta. Hæc adaptantes longis haſtis, circum Principes in orbem euntes, eos tegunt. Sint autem illa quæ nunc Flamulæ dicuntur.* Ille idem de Arabibus: τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραφον χάρτην ἐπὶ φλαμούλου κρεμάσαντες: *Chartam conſcriptam, pacis teſtem, ſuper flamulâ ſuſpendentes.* Sic vertendũ id fuit: & ducendus huc etiam Suidas: Σαυρίων, εἶδος σημαίας ἢ φλαμούλου: *Saurion, genus ſigni vel flamulæ.* Quid
Vexilla è purpurâ. tamẽ *Saurion*, ignoro. Noto vltrà in Cedreni verbis, *è purpurâ fuiſſe.* Poteſt aptari Capitolini illud in Gordianis: *Sublatâ de vexillis purpurâ Imperatores eos dicemus:* etſi Dracones tamen tunc etiam purpurei. Iſidorus
Lib. XVIII. de coloribus Circi: *Ruſſeos currere Marti ſacrauerunt, à quo Romani exo-*
Auro mixta. *riuntur, & quia vexilla Romanorum cocco decorantur.* Ille idem Cedrenus aurum miſcet, & circum Principem ea locat. Hoc ipſum Ammianus de
Lib. XVI. Conſtantio Cæſare Romam venire geſtiente: *vt pompam nimis extẽtam, rigentiáque auro vexilla, & pulchritudinem ſtipatorum oſtẽderet tranquil-*
Nomẽ Principis in Signis. *lius agenti populo.* Atque his vexillis, ſed & ſignis aliis, nomen Principis inſcriptum. Dio de Verginio Rufo: *Ipſum Cæſarem & Auguſtum appel-*
labant.

labant. cùmque non acquieſceret, τῶν ϛρατιωτῶν τις ἐνὶ τῶν σημείων ταῦτα διαταχέων ἐπέγραψε: militum quiſpiam vni è ſignis celeriter hæc inſcripſit. In Nerone.
Suetonius in Veſpaſiano: *Aſſensère cuncti, noménque eius vexillis omnibus ſine morâ inſcripſerunt.* Allusit auctor Thebaidos: Cap. VI.

—— *aureâ clarum notâ*
Nomen Ducum vexilla præſcriptum ferunt.

Oſtendit aureo textu fuiſſe iſtas litteras. Hoc quoque à ritu magis priſco videtur, cùm vnum aliquod & Imperatorium vexillum grande præferretur, nomen eius habens, non tamen aureis ſed puniceis litteris inſcriptum. eoque vexilla ipſa tunc non punicea, ſed candidi potiùs coloris. Dio de iſto in rebus Craſſi contra Parthos: Σημεῖον δέ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἱστίοις ἐοικότων, καὶ φοινικᾶ γράμματα ἐπ' αὐτοῖς πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐχόντων, εἰς τὸν ποταμὸν ἀπὸ τῆς γεφύρας περιτραπὲν ἐνέπεσε: *Vexillum quoddam ex illis magnis, quæ velorum ſunt ſimilia, & quæ puniceas litteras inſcriptas habent ad notitiam exercitus & ſummi eius Imperatoris, id tale in flumen è ponte inuerſum decidit.* Hoc ad equeſtres Flamulas commodè non referas, ſed fuit potiùs Imperatorium quoddam ſignum: quod poſterior ætas *Labarum* dixit. De quo vberiùs non nunc dico, non item de Draconibus, quia hæc inferioris æui. A V D. De Labaro remitto, de Draconibus vrgeo: &, Muſarum fidem, dicito. L I P S. Non rogas, ſed iubes, cum ſic rogas. accipe vbertim. Draconum origo vnde ſit, inuenio magis, quàm credo. Iſidorus ab alto petit & à noſtro Phœbo: *Draconis ſigna, inquit, ab ipſo Apolline morte Draconis incohata, dehinc à Græcis & Romanis in bello geſtari cœperunt.* De Apolline, haud illepidè; de Græcis falsò. Nam quis ijs vmquam ſcriptor tribuit? Alijs aliquot gentibus magis reperio. vt Aſſyrijs, Ioannes Curopalates: *Cyrus, inquit, vt Medorum principatum adeptus eſt*, Aſſyrijs quoque bellum intulit, & ab ijs cepit τὸ καββάδιον, καὶ τὸ δρακόντειον φλάμουλον: *tunicæ genus, & Draconis vexillum.* Indis tribuit ſcriptor incertus apud Suidam, cuius ipſa verba dabo, quia graphicè depingit: Ἰνδοὶ, ἔθνος βάρβαρον. κατὰ δὲ τὸν πόλεμον ἦσαν αὐτοῖς σημαῖαι τῶν ἱππέων καθ' ἑκάστην χιλιοστὺν δράκων ἐπὶ κάμακος ἀνατεταμένος. ὁ ἀργυρέα μὲν ἡ κεφαλὴ πεποίηται, σεσηρότων ὀδόντων, καὶ τοῦ χάσματος ἀπειλὴν ἔχοντος. τὸ δὲ ἄλλο σῶμα σηρικοῦ ὑφαντὸν ἦν, ἔς τε μῆκος καὶ βάθος καὶ τὸ ποικίλον τῆς χροιᾶς ἐς ἀληθινὸν δράκοντα: *Indi, gens barbara. quibus in bello erant ſigna, in quoſque mille equites Draco, extenſus in perticâ. Eius caput ex argento factum erat, dentibus reſtrictis & nudis, minace rictu: reliquum corpus ſericeo textu, longitudine & craſſitie & varietate coloris in verum draconem.* Sed qui apud eum iſti *Indi*? an Orientales illi, magnus nobiliſque populus? minimè: *barbari*, vt ipſemet ille ſcriptor ait, & niſi fallor (imò non fallor) illi ipſi quos alij dicunt & ſcribunt *Sindos*. Sed illa prior ſcriptura alibi quoque reperitur, & ſunt populi Scytharum. Certè Scythas Draconibus vſos, ex eodem Suidâ haurio, apud quem innominatus item ſcriptor: Σημεῖα σκυθικὰ ἀ φέρουσιν

Margin notes: *Signũ Imperatorium* (beside "Hoc ad equeſtres Flamulas"); Lib. XL. (beside "Dio de iſto"); *Draconum origo.*; Lib. XVII. (beside Iſidorus); *Aſſyrij vſi.*; De offic. Cõſtantin.; *Et Indi.* In χιλιοστύ, & voce Ἰνδοί.; *Indi & Sindi ijdem hic populi.*; *Scythæ Draconibus vſi.*

 ἐν τῷ

ἐν τῷ πολέμῳ ὑφάσματά εἰσι βαφῇ πεποικιλμένα, ἃ εἰς ἰδέας μάλιστα ὀφίων εἴκασται, καὶ ἀπῃώρηνται κόντων συμμέτρων: Signa Scythica, quæ ferunt in bello, ſunt vela vel textilia colore variegata, quæ in ſpeciem maximè ſerpentium aſsimilata ſunt, & ſuſpenſa è mediocribus haſtis. Vides ergo Scytharum eſſe, quorum pars aut confines cùm ſint Daci; quid mirer eos quoque vulgò vſurpaſſe? Imò non alia ſigna habent in columnâ Traiani, bello illo Dacico, & ſæpe ibi videas expreſſa. Atque ego cenſeo ab illiſipſis Romanos ſumpſiſſe, vt fit, imitatione. Placuit enim ille terror quem moti in aëre faciunt, & viſum bello aptius quàm Romana illa ſigna. Ab ijs, inquam, origo, vel hoc argumento, quòd ante Traiani æuum non eos in rebus Romanis legas. Niſi quis tamen à Perſis magis petat, cùm in Vopiſci Aureliano legam, inter ſpolia à Zenobiâ capta & traducta, etiam *Perſicos dracones*. Atque hoc faciat pro ſententiâ Curopalatæ ſuprà dictâ. Deinceps quidem crebri in Romanâ hiſtoriâ: & Vegetius notat, *Dracones per ſingulas cohortes à Draconarys ferri in prælium*. Si per ſingulas cohortes, ſanè multi. Vt addam, proprios quoſdam & peculiares Principis fuiſſe, qui toti è purpurâ ipſius comitatu. Significat, Ammianus de Iuliano veniente in prœlium: *Quo agnito per purpureum ſignum Draconis ſummitati haſtæ longioris aptatum*, Diſertè *purpureum* ibi dicit, qui color imperij: & niſi fuiſſet, cùm tam multi Dracones in acie, vnde ex vno illo Cæſar * agnitus? Sed color eminebat, vt dixi: & de ijs capiendus idem Ammianus, ingreſſu Conſtantij Auguſti in vrbem: *Alternúmque poteſtatis greſſus multiplices alios purpureis ſubtegminibus texti circumdedêre Dracones, haſtarum aureis gemmatíſque ſummitatibus illigati, hiatu vaſto perflatiles, & ideò velut irâ perciti ſibilantes, caudarúmque volumina relinquentes in ventum.* Quorum ſententia eſt (nam vulgò malè diſtinguuntur:) alias varias poteſtates ſiue Præſides & Duces circa Imperatorem inceſſiſſe, atque eos circumdediſſe deinde Dracones. Poëta Claudianus Honorij Principis ingreſſum Draconibus quoque ornat:

Item Daci. — *Romani ab iſtis.* — *Aut à Perſis.* — Lib. II. cap. XIII. — Lib. XVI. — * Niſi placet *longiorē haſtā* cum ceteris fuiſſe, ex Ammiano. — *Dracones circa Principem.*

VI. Conſul. Honor.

——— *quid fixa Draconum*
Ora velint, fluitent ventis, an vera minentur
Sibila, ſuſpenſum rapturi dentibus hoſtem.

Vbi *fixa ora* licet accipere (aliter, *fiſſa*, legerem, id eſſet aperta.) in ipsâ haſtâ per guttur ſic infixa, vt in columnâ Traiani alibi compârent. Nam vt te moneam, etſi ὑφάσματα ſuprà dicuntur; etſi *textu ſericeo*; etſi *flammulæ*; denique *ſubtegminibus texti* Ammiano: tamen profectò ambigas, an in velo ſic depicti fuerint aut acu texti; an potiùs corpus totum ſolidum è pannis & ſubtegmine factum. Moueor ita cenſere è Traiani columnâ ſæpe dictâ, in quâ palàm ſic exſtant: corpora dico, non imagines: moueor & à verbis ſuprà Græcis, vbi *longitudo* & *profunditas* ijs datur. Quid, quòd ſibilaſſe eos volunt, concepto vento? Sed hoc ad ſonitum, quem velum motum facit, referri etiam poſſit: etſi Ammiani verba magis nos inclinent illuc. *Hiatu*, inquit, *vaſto perflatiles, & ideò velut*

An in velo Dracones? — *An ſolida corpora?*

velut irâ perciti ſibilantes. Vaſtum hiatum vult perflari, & illinc ſibilum naſci. Scriptor quiſpiam in Suidâ de hoc ſibilo: *καί τι καὶ ἤχει πρὸς τὴν συγκίνησιν ὑπὸ τῇ πνοῇ διερχομένῃ βίᾳ. Atque etiam ſibilant & ſonant aliquid ad motum, à vento aut ſpiritu per vim penetrante.* Videtur & eò Sidonius ſpectare, verſibus hiſce, pugnâ inter Vandalos & Romanos: In Σημεῖα.

—— iam textilis anguis Panegyr. Maior.
Diſcurrit per vtramque aciem, cui guttur adactis
Turgeſcit Zephyris, patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem; pannóque furorem
Aura facit, quoties craſſatur vectile tergum
Flatibus, & nimium iam non capit aluus inane.

Adhibe mentem tuam & ſenſus, vix aliud poſſis dicere quàm defingi ab eo rotundum & inanem Draconem, ita textum vt vento turgeſcat quem per guttur admittit. At in ſententiam tamen aliam ducat Prudentius:

Præque ventoſis draconum, quos gerebant, palliis, περὶ στεφ. Hym. I.
Præferunt inſigne lignum quod draconem ſubdidit.

De Draconariis duobus loquitur, qui è militibus aggregati ad cœtum Chriſti. Et vocat ecce *Pallia draconum*, quod ſit pro mente & ritu vulgi: cùm & hodie in velis militaribus varia ſic pingamus. Habes quos voluiſti Dracones: ego in gradu me compono vnde deieceras, imò ad lineam ipſam venio quam inſtiti, de Signis non deſerendis. Hæc enim illa Romana ſigna, quæ ſacra habuerunt, per quæ iurarunt, & quos vnicos bellorum deos. Bono conſilio, vt religionem animis ingignerent, & ſignorum non amorem tantùm ſed venerationem. Ergo firmiùs aſſeruabant, fortius amiſſa recuperabant. Quoties legis, integras acies iam fluctuantes, iam recedentes, reſtitutas & impulſas ſignis in hoſtem iactis? Suadebat enim repetere non pœna tantùm quæ manebat iis amiſſis, ſed etiam pudor & religio, & quaſi deos ac ſacra ſua prodidiſſent. Pœnæ exempla, in Dionyſio. *Quidam*, inquit, *è ducibus ſigna ſua erepta in hoſtes iecerunt, vt languidioribus aut timidioribus ex neceſſitate robur imprimerent, ſcientibus quòd iis qui ſigna non retuliſſent, cum ignominiâ eſſet moriendum.* In Liuio: *Inermes milites, ſigno amiſſo ſigniferos, duplicarióſque qui reliquerant ordines, virgis cæſos ſecuri percuſſit.* Religionis exempla, in Tertulliano: *Religio tota caſtrenſis ſigna veneratur, ſigna iurat, diis omnibus præponit.* In rebus ipſis; quòd perfugium illic vt in ſacris. Tacitus: *Signa & aquilam amplexus religione ſeſe tutabatur.* Ammianus: *Qui fraudum conſcius & noxarum ad militaria ſigna confugit.* Quòd ea ornabant, vngebant, colebant, vt ipſos deos. Claudianus:

Signa ſacra. In hoſtem iaci ſolent. Mors pœna, ſi amiſiſſet. Lib. IX. Lib. II. Deorum iis cultus. Apologet. I. Annal. Lib. XXV.

—— Mauortia ſigna rubeſcunt
Floribus, & ſubitis animantur frondibus haſtæ.

Suetonius eo ſenſu: *Neque aquilæ ornari, neque ſigna conuelli potuerunt.* Nec aliter in eodem, de laribus: *Kalendis Ianuariis exornati lares.* Etiam vngebant. Plinius: *Aquilæ certè ac ſigna illa puluerulenta & cuſtodiis horrida,*

Claud. cap. XIII. Neron. cap. XLVI. Lib. XIII. cap. IIII.

rida, inunguntur etiam feſtis diebus, vtinámque dicere poſſemus quis primus inſtituiſſet. Scilicet deos quoque ſolent vngere, & lauare, & cibos apponere, & omnia quæ in rebus lætis more humano. In marmore antiquo: CORONÆ. INLATÆ. SIGNAQVE. VNCTA. Seneca in hanc ſuperſtitionem: *Alius fictor eſt, alius vnctor, qui vano brachiorum motu imitatur vngentem.* Minutius Felix: *Lapides vncti & coronati.* Ab hoc ergo ritu Signa vncta, ſed non ſeuero & Polybiano illo æuo; ipſe Plinius oſtendit rem nouitiam eſſe. Habes religionẽ in Signis, & verè de iis

Lib. vi. Dionyſius: τιμιώτατα ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται: *Venerabilia maximè ea Romanis, & tanquam deorum ſtatuas, ſacra arbitrantur.* Item Tacitus: *Conuerſus ad ſigna & bellorum deos.*

1.Annal. Iterùm: *Sequerentur Romanas aues, propria legionum numina:* de aquilis.

AVD. Cetera capio, Plinij locum ruminor de *cuſtodiis ſignorum.* Appellat enim ea in verbis à te dictis, *cuſtodiis horrida.* Quæ illæ? LIPS. Subitò

Carcer ad ſigna. rogas, ſubitò reſpondeo, videri ad aquilas & ſigna carcerem militarem fuiſſe: quia is locus maximè conſpicuus & nocte dieque cuſtoditus. Carcerem quidem in caſtris Tacitus agnoſcit, in ſeditione militum Pannonicâ:

1.Annal. *Blæſus paucos adfici verberibus, claudi carcere iubet.* Et ſtatim inibi: *carcere effracto ſoluunt vincula, deſertoréſque & rerum capitalium damnatos ſibi miſcent.* Iuuenalis: *Læuáque ſi longo caſtrorum in carcere manſit.* Finis eſto, figuras è columnâ Traiani vide, cuiuſmodi & in Nummis atque aliis lapidibus conſpiciuntur.

Avd. Auidè inſpicio: ſed dubium me magis quàm doctum figura hæc reddit. De aquilis ſolis dixiſti: quid iſta ſibi vult ouis, an aries in perticarum vnâ? quid ſphynx in alterâ? Lips. Mehercules mihi quoque Sphynge opus ſit, quæ doceat ſoluere quidquid ponis aut ligas. De oue, es fruſtrà, nam lupus eſt: & ſcis originem Romani parentis. Equidem in Appiano etiam lego, elephantem inter ſigna legionis cuiuſdam fuiſſe, & adſignat cauſſam: ἡ δὲ στρατιὰ τοῦ Καίσαρος ἐς τοῦτον ἀνεθάρρησεν, ὡς τὸ πέμπτον τέλος, αἰτῆσαν ἀντιταχθῆναι τοῖς ἐλέφασι, κρατῆσαι πάνυ καρτερῶς, καὶ νῦν ἀπ' ἐκείνου τῷδε τῷ τέλει ἐλέφαντες ἐς τὰ σημεῖα ἐπίκεινται: *Exercitus Cæſaris ita animo confirmatus eſt, vt Quinta legio popoſcerit opponi elephantis, eóſque egregiè vicerit, ac nunc etiam eâ de cauſſa elephantes in ſigna huic legioni conſtituuntur.* Quod tamen ita intellego, vt amotam aquilam non opiner, ſed in clypeis ſignisque manipulorum elephantem fuiſſe. Tale in Hirtio videtur bello Africo: *Non ſum, inquit, tiro Labiene, ſed de legione decimâ veteranus. Tum Labienus, Non agnoſco, inquit, ſigna Decumanorum.* Et fortaſſe diſcrimina quædam ſua habuerunt, vt in Notitiâ imperij comparent. *Lupus in ſignis.* *Elephan.* 11. Ciuil.

Dialog. VI.

Duplex, triplexque acies, & aliquot eius formæ.

Sed nobis euenire videtur, quod pueris qui ad aquas ludunt. ij cùm lapillum in ſtagnum iecerint, paullatim magis magisque maiores orbes faciunt: & tu ſcrupo vno iniecto, varios circulos conſequi facis rogationum, reſponſionum. Semel tibi dico, deſine. multa huic rei annexa, aut adſita: & ſi maximè coner,

Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσομαι αὐτὸς ἑλέσθαι: Homer.
At minimè potero complectier omnia ſolus.

Redeamus, vnde abiuimus, ad Ordinem aciei, qui tamen explicatus. Sequebatur *Forma*, id eſt quâ poſiturâ & velut facie acies inſtructa. Hæc non varia admodum apud Romanos: & fuit ferè aut *Duplex*, aut *Triplex*. Duplex, cùm tota acies in cornua duo ſecta, Dextrum ac Læuum. Ea ſępiſſimè obtinuit in exercitu Conſulari: cùm duæ legiones, & ſingulis ſua auxilia adiuncta. Hanc ſectionem certum eſt veterem eſſe, & aliis quoque gentibus vſurpatam. Polyænus quidem eam refert ad Pana auctorem. Διονύσου, inquit, στρατηγὸς ἦν ὁ Πάν. οὗτος πρῶτος τάξιν εὗρεν, ὠνόμασε φάλαγγα, κέρας ἔταξε δεξιὸν καὶ λαιόν. ταύτῃ τοι ἄρα κερασφόρον τὸν Πᾶνα δημιουργοῦσι: *Dionyſij ſiue Bacchi Dux fuit in militiâ Pan. Is primùm repperit ordinem, nominauit phalangem, cornu inſtituit dextrum & læuum. Ex quo cornutum etiam Pana vulgò defingunt.* Exempla aliquot eius locationis apud Romanos quærere, & ponere, ſit ſtillicidium de ſitulâ ſumere: ſexcenta ſunt. Triplex eſt, cùm præter cornua, alia etiam media exſurgit. Id quoque crebrum: non ſolum vbi plures legiones, ſed *Acies duplex.* *Lib. 1. Stratag.* *Cornua Pan repperit.* *Triplex acies.*

& cùm

& cùm duæ: iſtis ſcilicet in medio poſitis, ſociis ad vtrumque cornu. Res per ſe clara, & obuia exempla. Sed eſt & alia ratio Duplicis Tripliciſque aciei: cùm præter ſimplicem illam diuiſionem, à tergo etiam ſectio fit & diſcrimen. Vt ſi quattuor legiones habeam, duas in fronte cum Sociis ſuis pono; totidem à tergo, velut in ſubſidiis ſuppono. Idem in duabus quoque factum, & aut Ala vtraque ſociorum (ſiue Cornu mauis) præpoſita, ſubiunctis legionibus, aut contrà. In Liuio rem vide, pugnâ in Annibalem Marcelli: *Pugnatum amplius duabus horis eſt. cedere inde ab Romanis dextra Ala & Extraordinarij cœpère. quod vbi Marcellus vidit, duodeuiceſimam legionem in primam aciem inducit. Dum alij trepidè cedunt, alij ſegniter ſubeunt, turbata tota acies eſt.* Iterùm alio prœlio idem Marcellus: *Diu pugna neutrò inclinata ſtetit. primæ legioni tertia, dextræ Alæ ſiniſtra ſubijt.* Sed & de legionibus ipſis ſic diſpoſitis, exempla. In Liuio: *Prætoris legiones in primâ acie fuerunt, Cornelius ſuas in ſubſidijs tenuit.* Alibi: *In primam aciem ſuas legiones Sempronius induxit, in ſubſidijs locatæ P. Licinij legiones.* Et plura. Has autem ſecundarias aut tertiarias legiones ſiue copias, *ſubſidia* aût *ſubſidiarias* etiam vocabant. Idem Liuius: *Cedenti duodecimæ legioni quæ in læuo cornu erat, tertiamdecimam legionem ex ſubſidijs in primam aciem firmamentum ducit.* Salluſtius: *Ibi commutatis ordinibus, in dextro latere, quod proximum hoſtibus erat, triplicibus ſubſidijs aciem inſtruxit.* Nec totæ ſemper legiones, ſed cohortes aliquot ſic ſubſtitutæ. Liuius: *Subſidiarias cohortes, quæ integræ ad longioris pugnæ caſus reſeruabantur, in primam aciem extemplò emiſit.* Salluſtius: *Octo cohortes in fronte conſtituit, reliqua ſigna in ſubſidijs locat.* Ad has poſituras Tibulli iſti verſus faciunt, ad Meſſallam:

Aliter duplex acies. — *Lib. XXVII.* — *Ibid. antè.* — *Lib. XXX.* — *Subſidia.* — *Lib. XXIX.* — *In Iug.* — *Lib. IX.*

Seu ſit opus quadratum acies conſiſtat in agmen,
Rectus vt æquatis decurrat frontibus ordo:
Seu libeat duplicem, ſeu iunctum cernere Martem,
Dextráque vt læuum teneat, dextrúmque ſiniſtrâ
Miles, ſitq́ duplex gemini victoria caſus.

Tibullus explicatus. Facit variam *pugnæ faciem*, vt ipſe appellat. Primò, *Quadratam* ſimplicem, fronte recto: ſecundò, *Duplicem*, vtroque cornu: tertiò *Iunctam*, quam capiebam *Triplicem*, aliâ ſcilicet ad duas iunctâ. nam ſic fiebat, quod hîc dicitur, vt dexterâ ſuâ miles qui in læuo eſt ſiniſtram medij aſpiciat; ſiniſtrâ ſuâ, qui in dextero eiuſdem medij dextram. Inſpice, intelleges. Sed remoratur aut potiùs reuocat, quod ſequitur

—— *ſitq́ duplex gemini victoria caſus.*

Ita enim non duplex, ſed triplex è triplici acie victoria ſit & caſus. An *Iunctam* igitur intellegit, ſubiunctam & duplicatam, de quâ diximus? vt acies aciei ſit ſuppoſita? Hoc opinor. & vtrobique ſanè dexterâ ſuâ ſiniſtram appoſiti cornus cornu aſpicit, & contrà. Nec mihi diſplicéat etiam ſcribi: —— *duplicem ſeiunctum cernere Martem.* vt duas modò poſituras nominet, Quadratam ſimplicem, indiuiſam: & hanc abiunctam,

ctam, in duo cornua: facili ita ſententiâ. Hæ præcipuæ ſunt & receptæ Romanis inſtructiones: quas tamen leuiter variabant promouendo aut retrahendo. Quid velim, exempla docebunt. Plerumque enim æqualiter vtroque cornu & ſimul concurrebant: quod Cato apud Feſtum dixit, *Recto fronte*: Tibullus in citatis verſibus, *æquatis frontibus*. Et de eâ re Vegetius: *Vna depugnatio eſt fronte longâ, quadrato exercitu, ſicut etiam nunc & propè ſemper ſolet prælium fieri.* Altera depugnatio *Obliqua*, cùm cornu ante cornu promouetur. Græci Tactici: λοξὴ φάλαγξ, ἡ τὸ μὲν κέρας ἕτερον, ὁπότερον ἂν προῃρῆται, πλησίον τῶν πολεμίων ἔχουσα, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν ἀγῶνα ποιουμένη, τὸ δὲ ἕτερον ἐν ἀποστάσει δι' ὑποστολῆς ἔχουσα: *Obliqua phalanx, quæ alterum cornu, vtrumcumque prædictum fuerit iuxtà hoſtes magis admouet & eo prælium facit, alterum autem abiungit.* Vegetius de hoc genere: *Secunda depugnatio eſt Obliqua, plurimùm melior. Huius talis eſt modus. cùm inſtructæ acies ad congreſſum veniunt, tunc tu ſiniſtram alam tuam* (Cornu intellegit, & mox ita vocat) *à dexterâ aduerſarij longiùs ſeparabis, ne vel miſſilia ad eam vel ſagittæ perueniant: dextram autem alam tuam ſiniſtræ illius alæ iunge, & ibi primùm inchoa prælium.* Sed ipſe à Dextrâ modò committi vult prœlium, non æquè à Siniſtrâ. & damnat ideò, *quòd tunc*, inquit, *quaſi mancus eſt impetus, & aperti cum difficultate aggrediuntur hoſtes.* Benè monet, pro armaturâ veteri. Nam ſi cornu ſiniſtrum tuum promoues aduerſus hoſtile dextrum, profectò latus nudum obijcis hoſti, qui miſſilibus aut ſagittis à ſiniſtro ſuo tutò petet. Hoc eſt quod ait, *apertos aggredi tunc hoſtem*: quia ſcuta nempe in ſiniſtris. Qui aliam cauſſam quæſiuit, & ad infirmitatem ſiniſtrarum partium retulit, næ ille Vegetium aut rem non cepit. Pro hac ratione Cæſar in Arioviſtum pugnauit, & cùm triplicem aciem inſtruxiſſet, tamen *à dextro cornu* (eius verba ſunt) *quòd eam partem hoſtium minimè firmam eſſe animaduerterat, prælium commiſit.* Tertium genus, cùm in triplici acie, tertiam & mediam amoues ab hoſte, & cornua modò immittis. Seneca tangit: *Quemadmodum idem exercitus modò latiùs panditur, modo in anguſtum coarctatur, & aut in cornua ſinuatâ mediâ parte curuatur, aut rectâ fronte explicatur.* Scipio vſurpauit in Hiſpaniâ. qui cùm aliquot diebus obſeruaſſet ſic ſtructam hoſtium aciem, vt optimi in medio eſſent, infirmiores in alis: ipſe contrà inſtruxit, & auxilia in medio poſuit; ciues & quod roboris erat, in alis. *Vbi igitur* (ait Liuius) *iam incipiendæ pugnæ tempus erat, Hiſpanos* (ea media acies erat) *preſſo gradu incedere iubet. ipſe è dextro cornu nuncium ad Silanum & Martium mittit vt cornu extenderent in ſiniſtrâ parte, quemadmodum ſe tendentem à dextrâ vidiſſent, & cum expeditis peditum equitúmque priùs pugnam genererent, quàm coire inter ſe mediæ acies poſſent. Ita diductis cornibus ſinus in medio erat, quia ſegniùs Hiſpanorum ſigna incedebant.* Hæc prouiſio & inſtructio certam victoriam dedit, cùm firmiſſimi cum infirmis concurrerent, & alij dum ſuum hoſtem exſpectant in medio manent otioſi, denique alienâ fugâ & clade conſternati.

Frons recta.
Lib. III. cap. XX.
Ea vulgatiſſima.
Frons obliqua.
Ibid.
Vegetio clarius.
I. Gallic.
Sinuata acies.
De vitâ beat. cap. IIII.
Lib. XXVIII.

Gibbera acies. ſternati. Quartum genus, huic aduerſum. cùm ſcilicet ipſa media acies prominet & incurrit prima in hoſtem. Græci ἐπικαμπὴς, *flexum* dicunt, ſiue etiam κυρτὸν *gibberum*. Aelianus: Ἐπικαμπὴς παράταξις, ἐπὰν τὰ μέσα τοῖς πολεμίοις προσπίπτῃ, τὰ δὲ κέρατα ἐκ τῶν ὀπίσω μερῶν ὄρθια ὑφ' ἑαυτὴν ἔχῃ τεταγμένα: *Flexa inſtructio dicitur, cùm media hoſtibus incidunt, cornua autem retrò recta habet collocata.* Hac Annibal in pugnâ Cannenſi ſcitiſſimè eſt vſus: ſed cum eâ quoque arte, vt cornua robuſtiſſima haberet & integra ſeruaret; & medijs denique pulſis, ſinu facto, immitteret ea vtrimque legionibus, victoriæ ſuæ certam cauſſam. Quàm vtiliter talia noſtri Duces meditentur & vſurpent? & paulatim credo facturos, vt ingenia & inſtitutionem quorumdam video, qui ſuccreſcunt.

DIALOG. VII.

Aliæ quædam acierum formæ. Cuneus, Globus, Forfex, Turris, Serra.

AVD. Non aliæ igitur aut plures Aciei formæ? nam reſiſtis & ſiles. LIPS. Cogito, ſi quid vtiliter etiam addam. Nam omnia congerere, & figuras aliquot ſubtiliter ex Tacticis delineare aut explicare, non eſt viſum: quo fine? Romani rarò vſurparunt, & ſunt magis inuentiunculæ & ſchematiſmi ingeniorum. Quædam tamen apud Romanos etiam vſurpata interdum, quæ ſtrictim & per indicem dat Cato. Feſtus ex eo citat: *Siue fortè opus ſit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turribus, aut ſerrâ vt adoriare.* Cato ſenior eſt, quem ſcripſiſſe ſcimus De re militari. Hæc & pauca alia Agellius item prodit Capite proprio: *Vocabula ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies ſolet appellari, Frons, Subſidia, Cuneus, Orbis, Globus, Forfices, Serra, Alæ, Turres.* Sed Catonis verba atque ordinem inſiſtamus: quia quæ prætereà Agellius, iam per me aut ipſum te nota. Nominat *Cuneum* primò. qui eſt cùm anguſta in fronte acies, trigoni formâ, paulatim ſe pandit. Igitur & *Trigonum* vocant. Vegetius: *In Trigonum, quem Cuneum vocant, acies mutanda eſt.* Item Ἔμβολον ſiue roſtrum Græci. Illorum Scholia: Ἔμβολον παρατάξεως ὄνομα. ἔστι δὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ῥόμβου: *Roſtrum inſtructionis nomen. eſt autem dimidia pars rhombi.* Dixêre & *Caput porcinum*, quia aſſimilatur, & quia velut fodit & ruit inuadendo. Ammianus: *Deſinente in anguſtum fronte, quem habitum Caput porcinum ſimplicitas militaris appellat.* Vegetius: *Cuneus multitudo peditum, quæ primò anguſtior, deinde latior procedit, & aduerſariorum ordines rumpit. Quam rem* (lego, *Quare*) *milites Caput porcinum appellant.* Sed vberrimè & optimè hæc omnia Agathias hiſtoricus, quem locum & Suidas exſcripſit, cuius verba fideliter vertam: *Erat ijs forma aciei velut in roſtrum. Litteræ enim Δ. aſſimilabatur. Et anterior pars quà in acutum deſinebat, tecta &* denſa

Lib. I. cap. IX. (beside "militari. Hæc & pauca alia Agellius")

Cuneus. (beside "iam per me aut ipſum te nota")

Lib. I. cap. XXVI. (beside "gonum vocant. Vegetius")

Lib. XVII. (beside "tur, & quia velut fodit")

Lib. III. cap. XIX. (beside "pellat. Vegetius")

Lib. II. (beside "verba fideliter vertam")

denſa erat, quæ ſcutis vndique muniebatur. Dixeris caput eos porci ſtructurâ eâ efformaſſe. Crura autem vtrimque ſecundùm ordines & cohortes in profundum compoſita, & pleraque parte in obliquum extenſa, deïbant paullatim & diſiungebantur, donec in maximam latitudinem progreſſa deſinerent: ita vt medius locus vacuus relinqueretur, & terga militum nuda per ordinem conſpicerentur. Hoc ille de Francis, qui pugnâ in Narſetem ſic vſi. Sed & Hiſpani olim creberrimè, ac de ijs Liuius: *Celtiberi vbi ordinatâ acie & ſignis collatis ſe non eſſe pares legionibus ſenſerunt, cuneo impreſſionem fecerunt. quo tantum valent genere pugnæ, vt quacumque parte perculere, impetu ſuo ſuſtineri nequeant.* Romani etiam non rarò, vt apud Liuium: *Cuneo quidem hoc laxum atque ſolutum agmen, ac ſi nihil obſtet, tranſibimus.* Apud Cæſarem: *Milites caſtris excluſi, cuneo facto, & duce Trebonio equite Rom. per medios hoſtes perrumpunt.* Etſi vox ea notione etiam aliâ, ne erres: ſignificatque hiſtoricis multitudinem confertam. Ita Liuius: *Cuneum Macedonum, phalangem ipſi vocant.* Idem de manipulis vel cohortibus Latinorum: *Tanta cæde perrupêre cuneos.* Tacitus: *Cateruis & cuneis concurrebant.* Cæſar: *Hoſtes in foro ac locis patentioribus cuneatim conſtiterunt.* Sed ſecunda Forma in Catone, *Globus*. quem Vegetius explicat, & dici ait, *qui à ſuâ acie ſeparatus, vago ſuperuentu incurſat inimicos.* Sed credo & figurâ globosâ & in rotundum fuiſſe. Tertia, *Forceps:* quæ in Agellio *Forfex:* ſed in figurâ idem eſt. Dicitur, cùm contraria Cuneo acies inſtruitur, latioribus primis & apertis, ac paullatim deſinentibus in anguſtum. Vegetius de eâ: *Exlectiſſimis militibus confertis in V litteram hic ordo componitur, & illum Cuneum excipit, atque ex vtraque parte concludit.* Vbi & vſum eius vides, ad cuneum ſoluendum & atterendum. Fecit Narſes apud Agathiam contra Francos: τότε, inquit, ὁ Νάρσης ἐπικάμψας ἠρέμα καὶ ὑπομηκύνας τὰ κέρατα, καὶ ἐπικάμπιον ἐμπροσθίαν (ὡς ἂν οἱ τακτικοὶ ὀνομάζοιεν) τὴν φάλαγγα καταστήσας, παρακελεύεται, & alia: *Tum Narſes incuruans paullatim & cornua producens, & Inflexam anteriorem, vt ſuo verbo Militares ſcriptores dixerint, aciem conſtituens, iuſſit, &c.* Spectauit & huc Ammianus: *Cogitatum eſt enim ſolicitéque præſtructum, vt ſæuientes vltra ſolitum Alemanni vagantéſque effuſi, multitudine geminatâ noſtrorum, forcipis ſpecie, truſi in anguſtias cæderentur.* Quartum in Catone, *Turres*. Ea forma Græcis πύργος. & Heſychius explicat τάξιν ὁπλιτῶν ἐν τετραγώνῳ: *ordinem militum in quadro.* Euſtathius in hoc Homeri:

Hiſpani vſi cuneo.
Lib. x L.
Lib. xxxv.
vi. Gallic.
Lib. xxxii.
Lib. viii.
vii. Gallic.
Globus.
Lib. iii. cap. xix.
Forceps.
Lib. ii.
Turris.

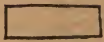
Οἱ δέ τε πυργηδὸν σφέας αὐτοὺς ἀρτύναντες: Iliad. μ.
Aſt hi turritim ſeſe ipſos deinde locantes:

is, inquam notat: πύργος δὲ νῦν ἐῤῥέθη διάταξις στρατιωτικὴ τετραγωνοειδὴς, κατὰ πλινθίον συντεταγμένη: *Turris nunc à poeta dicta eſt inſtructio militaris, quadriformis, iuxta laterculum diſpoſita.* Vúltne idem cum laterculo eſſe? an conſtare è laterculis, & Turrim eſſe in altum pro-

Turris.

Laterculum.

fundumque quadram inſtructionem? laterculum autem potiùs, iacentem, & in latum. Voces & imagines ſubindicant. Quintum *Serra*. de quâ in Feſto: *Serra prœliari dicitur, cùm aſſiduè acceditur receditúrque, neque vllo conſiſtitur tempore.* Id fiebat cùm manipuli primæ aciei modò inuadebant, modò reſiliebant, & reddebatur dentata quædam forma. Potuit & aliter, cùm Velites ex interuallis manipulorum inſiliebant & reſiliebant. Ita Paulus Æmilius, pugnâ in Perſem: *Triplicem aciem cuneis* (id eſt manipulis) *inſtruxit. inter quos ſubinde Velites emiſit. Quo genere cùm profligari nihil videret, cedere inſtituit, vt duceret hoſtes in confragoſa.* Non alia equidem de figuris habeo digna aut vtilia dictu.

Serra.

Lib. II. cap. III.

DIALOG. VIII.

Exempla aliquot pugnarum: Craſſi, Manlij, Cæſaris cum Afranio, Cæſaris cum Pompeio.

AVD. Commodum & comem te mihi exhibes, teſtari debeo, ita me Deus amet. Sed ecquid etiam magis? & per exempla te diffundis, atque illuſtras aut approbas præcipuas iſtas formas? Inſignes multæ pugnæ pugnatæ ſunt, velim quaſi * αὐτόπτης pauliſper eſſe, & luſtrare te deſignante. LIPS. Poſſim cum Socrate dicere, * σὺ δέ με οἴει λόγων τινὰ εἶναι θύλακον. Et vnde hæc mihi prompta? AVD. Nempe cottidie iis inuerſaris, & Hiſtoriæ, tuum pabulum. Denique an vnquam * ἑρμῆς ἀμύθητος? LIPS. Perrendis, & ideò ſequor. Molli fronte ſum ad negandum. atque vt aqua in ligno aut læui lapide facilè ducentis digitos ſequitur, ſic ego preces. Videbo an memoria fauebit: audi. Eſto prima forma *Quadrata* ſimplex, ſine vllâ diuiſione. Haud ſæpe repperi: eſt tamen in Plutarchi Craſſo his à me redditis verbis. Nam ille ita ſtruxit in Parthos.

* *ocularis ſpectator.*
* *Tu me cenſes ſermonũ aliquem eſſe ſaccum.*
* *Mercurius infans.*

Quadrata iuſta acies.

PLVT. *At Craſſus attonitus fuit prorſus, & præ trepidatio-
„ ne non planè conſiſtens ſtruxit aciem. Primùm quidem,
„ de Caßij ſententiâ, raram & tenuem per plurimum cam-
„ pi producens, ne circumueniretur: & equitatum ad cornua
„ diffudit. Poſteà immutauit, ac contractis copiis ancipi-
„ tem aciem fecit, & profundum laterculum, ſic vt duode-
„ cim cohortes quodque latus teneret. Ad quamque cohor-*

tem

tem equitum Turmam appoſuit, vt nulla pars indiga auxilij equeſtris eſſet. „ „

Mira hæc fuit diſpoſitio, ſingillatim examinanda. Ait:

„ *Raram & tenuem*] Caſſiana hæc ſententia bona erat contra equitatum, quo hoſtis valebat. Alioqui contra grauem & ſtatarium militem non item, quia facilis perruptu: quod ſic in Liuio, XXV. *Porrectæ in longitudinem acies, clamantibus Tribunis, nihil introrſus roboris ac virium eſſe, & quacumque impetum feciſſent hoſtes, perrupturos.*

„ *Profundum laterculum*] Vides ergo plurimùm eſſe laterculum non profundum, id eſt, vt dixi ſuprà, expatſum & iacentem. Sed iſte Craſſi æquilaterus fuit.

„ *Vt duodecim cohortes vnumquodque latus teneret.*] Iſtæ ſint cohortes non niſi quadragintaquattuor, ſimplici ordine ſic diſpoſitæ: ſi tamen repeti placet, & in numerum bis venire cohortes aut turmas angulares. Si non, age ponamus reipsâ vndique duodecim: atque erunt quadragintaocto. etſi neutrum ſine ſcrupulo fiet. Nam Craſſus legiones ibi habuit, ipſo Plutarcho auctore, *ſeptenas*. at ille cohortium numerus non explerit omnino *quinas*. Deſunt enim cohortes duæ. Cogitandum igitur & adſumendum, reliquas *vigintiduas* cohortes in mediâ quadraturâ ad ſubſidium ſitas. Idem de leui armaturâ ſupplendum. quam habuit ad *octo millia*, ex eodem Plutarcho. Vbi igitur hæc? vel inter equitatum & cohortes interiecta, vt ſolet, vel ſparſa in fronte. *Penſitata Plutarchi verba.*

„ *Ad quamque cohortem equitum turmam.*] Nec hîc res ſine nodo. In Græco eſt ἱππέων ἴλην. *Alam* igitur vertimus, vt alij? Oportet tum fuiſſe tot alas quot cohortes, & eſſent *ſeptuaginta*: inmanis numerus, etiamſi minuas & reducas. An magis ergo *Turmam*, vt ego? omnino verius eſt. etſi nec ſic numerus vndique iuſtus: quia Turmæ *ſeptuaginta* efficiant non niſi equites largiſſimè *bis mille octingentos*. At enimuerò *quattuor millia* equitum noſter iſte tribuit Craſſo. Tamen hîc maneo & perſeuero: ſed cum indicatione, aliquot turmas equitum præſidij causâ aut ſubſidij in medio ſteriſſe, iuxta ipſos Duces. Paullò pòſt quidem lego in Plutarcho, Craſſum filium erupiſſe cum *mille trecentis equitibus*: atque ita facilè ad numerum dictum, aut ſuprà, pertingas. Hæc ſcrutari interdum vtile: nec cum vulgo, ſcriptores tenui lectione & velut ſummis labijs libare. Eſto forma altera. *Quadrata* duplex. Exempla centena: ſed ſume acrem illam pugnam pro imperio inter Latinos & Romanos, ad quam Liuij verba pertinent quæ ſuprà adduximus, & hæc quæ addit: *Ἴλη pro Turmâ.* *Quadrata gemina.*

Livius Lib.viii.

Inſtructis ſicut antè dictum eſt ordinibus, proceſſere in
„ *aciem. Manlius dextro, Decius læuo cornu præerant. Pri-*
„ *mò vtrimque æquis viribus res gerebatur, deinde ab læuo*
„ *cornu Haſtati Romani non ferentes impreſſionem Lati-*
„ *norum ſe ad Principes recepêre.*

Ecce quattuor hîc legiones fuêre, in quoque cornu igitur duæ. Quomodo inſtructæ? *ordinibus*, inquit, *quibus antè dictum eſt*: id fuit, vt diuiſio corporum eſſet in Haſtatos, Principes, Triarios. Quæ diuiſio in quacumque diſpoſitione olim firma: & in ſimplici forma aperta. Fiebat enim tum retrorſum quaſi triplex acies, porrecta & in laterculum iacens. Homerica illa vetus non longè abſiſtit

Ordo triplex.

Iliad. δ.

Ἱππῆας μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφι,
πεζοὺς δ' ἐξόπιθεν στῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλοὺς
Ἕρκος ἔμεν πολέμοιο· κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν:
Atque equites poſuit cum curribus ordine primo,
A tergo pedites præſtanti robore, belli
Munimen ſeptúmque, ſed in medio agmine viles.

Ecce, triplex in profundum eſt acies, cum vijs & interuallis: ſed differt à Romanâ, quòd in medio viles ſint & imbecilli, quos ipſi in fronte magis ponebant. Cetera vix abeunt, & fortiſſimi certè in tergo, vt Triarij noſtri. Euſtathius in hunc locum: *Herodorus & Apion*, inquit, *dicunt ad laterculum aciem hanc ſtructam: hoc eſt, ad ordines oblongos, pari numero conſtantes, vt inter duos ordines via aliqua ſit media, per quam progredi ac regredi liceat: quas vias poëta appellat pontes.* Tales igitur Ordines, ſiue Genera, vt ego appellaui: ſed hæc ipſa deinde diuiſa in manipulos, cum ſuis interuallis. Sed ipſi manipuli quomodo, & quàm densè ordinati? In quadrum fuiſſe hoc primùm moneo: & ex cuneis illis quadris quadratum deinde corpus totius legionis. Iccircò Ennio *Quadrata legio* dicta, non à numero quater millium, vt vult Feſtus. Et hoc ſenſu Panegyricus de acie iam diſpoſitâ: *Gradu pleno ferentes agmina quadrata legiones.* Ergo ſi iuſtè propemodum quadratos manipulos volumus; fuerint in quaque lineâ deni milites in latum, duodeni in longum. Ita legio Polybiana in fronte habuerit *centum* viros: in profundum *trigintaquattuor*, ſic vt Triarios (ij dimidiati ſunt) diuidas in ſenos & denos. Senos in latum, denos in profundum. Haud longè à meo calculo acies & phalanx Antiochi regis abiit: *quæ à fronte introrſus in duos & triginta armatorum ordines patebat.* Ita Liuius deſcribit: qui non alibi (quod ſciam) tenuiter ita de ipſis Romanis. Niſi quis tamen huc ducit, quod eſt in pugnâ cum Latinis: *Aciem in plures ordines instructam,*

Quadrata legio.

Lib. xxxvii

Examinata Liuij ſcriptio.

ctam, ordinem ſexagintaduos milites habuiſſe: ita inquam, vt quiſque manipulus diuiſus in duas partes, in fronte *duos* viros habuerit, introrſus *ſexaginta duos*. Ita legio vna Polybiana in profundum habuiſſet viros *centum quinquaginta*: in latum, non niſi *viginti*. Quod fortaſſe ſub initia haud abſurdum ſic fuiſſe: & inde *Ordines* dicti, quia duplex ita ſeries eſſet in Manipulo vno. Cogitetur. At poſteà, non mihi dubium manipulos raros, denſos, factos pro tempore & arbitrio ducum, & legionem tamen in latum magis extenſam. Id eò, quò plures in fronte pugnatores eſſent, nec tot otioſæ manus; tum etiam, vt Principes pila ſua poſſent permittere ad hoſtem. Quod identidem factitatum legimus, haud commodè ſi prior acies tam profunda. Huic rei etiam inuentum reperio, vt in genua primi ſubſiderent donec poſteri emiſiſſent. Appianus notat de Sulpicio Dictatore in Gallos: Ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τοῦ μετώπου πρώτους ἐξακοντίσαντας ὁμοῦ συγκαθίσαι τάχιστα, μέχρι βάλωσιν οἱ δεύτεροι, καὶ τρίτοι, καὶ τέταρτοι. τοὺς δ' ἀφιέντας ἀεὶ συνίζειν, ἵνα μὴ κατ' αὐτῶν ἐνεχθείη τὰ δόρατα: *Iuſſit eos qui in fronte erant cùm ieciſſent, ſimul inclinare & ſubſidere, donec ſecundi & tertij & quarti ieciſſent. Vt autem quiſque emiſiſſet, ſubſidere, ne in ipſos tela inferrentur*. Hoc etſi ibi factum Appianus velut ſingulariter notat; tamen credo & aliàs, atque hunc fuiſſe communem morem. Quomodo efficaciter alioqui tot tela emiſſa? De ordinibus hoc poſſum dicere. quos tamen valdè interdum auctos, & * ἐς βάθος ductos non nego, cùm locus arctus ita vellet. Liuius appellat *Multiplicare ordines*. *Quæres*, inquit, *& paucitatem eorum inſignem, & multitudinem Etruſcorum, multiplicatis in arcto ordinibus faciebat*. Ad quem locum Glareanus ſubſiſtere & caligare ſe fatetur, Sigonius & Robortellus digladiantur: ſententia autem planiſſima videtur & facilis tranſitu, cùm pauci in arcto loco ſunt, è propinquo numerari & conſpici, quod in Romanis ibi: cùm multi, magis etiam apparêre, tergo retrorſum diffuſo & vaſto, quod in Etruſcis. Multiplicantur igitur ordines ſiue in profundum, ſiue etiam in latum: vt in Curtio: *Triginta & duo armatorum ordines ibant. neque enim latiùs extendi aciem patiebantur anguſtiæ. paullatim deinde laxare ſe ſinus montium & maius aperire ſpatium cœperant, ita vt non pedes ſolùm pluribus ordinibus incedere, ſed etiam lateribus circumfundi poſſet equitatus*. Ordines enim ſinguli viri, quos alij vel ponè ſequuntur, vel ad latus adhærent: pro duplici aſpectu. Vegetium video & *Acies* hoc ſenſu dixiſſe, libro II cap. XV. Sed enim vt quanto loco quanti milites ordinari poſſint & ſoleant videamus, opus prænoſcere ſpatium quod inter eos fuit. Id Polybius noſter expreſſit, cùm Romana arma & militiam componit cum Macedonicis: Ἵστανται μὲν οὖν ἐν τρισὶ ποσὶ μετὰ τῶν ὅπλων καὶ Ῥωμαῖοι: *Conſiſtunt igitur in tribus pedibus vnà cum armis etiã Romani*. Significat tam Romanos quàm Macedonas *tres pedes* ſpatij habuiſſe: idque vtrimque, à latere & à tergo. Ita enim addit: *ob gladij ſcutique vſum commodum, debere eos habere ſpatium, vt minimum, tres pedes*.

Ordo in manipulo.

Ratio mittendi pila.

In Gallic.

* in profundum.

Lib. II.

Multiplicatio ordinum.

Lib. III.

Spatium inter ſingulos.

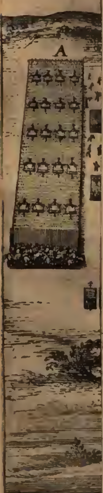
Lib. XVIII.

des, κατ' ἐπιστάτην καὶ κατὰ παραστάτην, vt loquitur: *inter ſubſtitem, & inter adſtitem*: quod eſt, à tergo & ad latus. Vegetius paullum diuerſè. *Singuli armati*, inquit, *in directum ternos pedes inter ſe occupare conſueuerunt, hoc eſt in mille paſſibus, mille ſexcenti ſexaginta ſex ped.tes ordinantur in longum: vt nec acies interluceat, & ſpatium ſit arma tractandi. Inter ordinem autem & ordinem à tergo in latum ſex pedes diſtare voluerunt, vt haberent pugnantes ſpatium accedendi & recedendi. Vehementiùs enim cum ſaltu curſúque tela mittuntur.* Ecce in directum, vt ipſe ait, ſiue κατὰ παραστάτην cum Polybio, *pedes* dat *ternos*, & in hoc conſentiant: inter ordines, id eſt inter præſtites & ſubſtites, duplicat & facit *ſex pedes*. Atqui Polybius & hic non niſi *ternos*. Concilies, quòd Polybius de pugnâ propinquâ & in manibus loquitur; Végetius aſpicit magis longinquam, & cùm iacula emittuntur. Hic autem pluſculo ſpatio opus: ſed poſteà coëunt & ſe denſant. Semel hæc dicta ad vniuerſam inſtructionem ſunto: & Imaginem tibi communis huius pugnæ pingo, ſed ad numeros Polybianos.

Diſſenſio Vegetij à Polybio. Lib. III. cap. XIIII.

Inſeratur Iconiſmus Aciei vulgata.

DECLA-

A. *Equites ſ*
cornu
B. *Haſtati ſ*
C. *Haſtati l*
D. *Haſtati*
E. *Haſtati ſ*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

III. Ciuil.

II. Hiſt.

I. Ciuil.

CÆS.
I. Ciuil.

Diſſenſio Vegetij à Polybio. Lib. III. cap. XIIII.

BIBLIOTHECA

DECLARATIO ICONISMI.

ACIES media *legiones duas habet: quarum honeſtior ad dexteram. Sic Hirtius, bello Hiſpanienſi:* Hic Decumani ſuum locum, cornu dextrum tenebant; ſiniſtrum tertia & quarta legio. *Ipſe Cæſar, acie Pharſalicâ:* Cæſar ſuperius inſtitutum ſer- III. Ciuil.
ſeruans, decimam legionem in dextro cornu collocauerat. *Inſtitutum, id eſt morem in diſponendo. Atque hoc eximia virtus eius legionis faciebat: alioqui vel dilectuum ordine poſita, vt* Prima, Secunda, Tertia: *vel forte, ad vitandam æmulationem. Tacitus:* Dum legiones II. Hiſt.
de ordine agminis ſortiuntur, equites prorupêre.

SOCII, *ſunt in cornibus: ſiue per Manipulos, ſiue magis per Cohortes diſpenis. Ij numerum legionum (ob detractiones) non æquant: ſed ſubuentio ab Extraordinarijs, quos à tergo ijs iungam. Et ſanè iunctim ita pugnaſſe lego. vt in Liuij XXVII.* Cedere inde ab Romanis dextera Ala & Extraordinarij cœpêre. *Iterum XXXV.* Siniſtra Sociorum Ala & Extraordinarij in primâ acie pugnabant. *Iſta enim Ala de peditibus capienda.*

EQVITES *ad latera paullum prominentes, vt ſolent. Diuiſi in turmas ſuas intellegi debent: & ſæpe ſeorſim Romani, ſeorſim Sociales.* Extraordinarij *equites tamen Romanis iungi potuerunt, quia hi pauciores, & Socij excedebant. Facile hæc ἀναλόγως deducere & partiri, ſiquis intendet.*

INTERVALLA agminum *aliqua, & aliàs alia, pro locis copiiſque. In Cæſare obſeruo, vbi ipſe atque Afranius aciem ſub caſtris inſtruunt, hæc verba:* Non amplius pedum mil- I. Ciuil.
libus duobus ab caſtris caſtra diſtabant. Hinc duas partes Acies occupabant duæ, tertia vacabat ad incurſum. *Conſidera, videbis in quaque trium partium paullo plus quàm ſtadium eſſe: ergo tota vna Acies, cum ſuis interuallis, interdum non plus occupauit. Simile ex altero eius loco eruo. I. Ciuil.* Pompeius, *inquit*, exercitum pro caſtris conſtituebat, ſic vt tertia Acies vallum contingeret, omniſque eius exercitus telis ex vallo adiectis poſſet protegi. *Atqui multæ ibi legiones: nec tamen profunditas maior, quàm vt intra teli iactum eſſent. Is autem iactus, nec in ſagittis quidem, Stadium excedit, imò ſæpe nec pertingit. Ergo verè diximus, atque hic oſtendimus, in longum magis quàm denſum veterum Acies inſtitutas.*

AQVILAS *in Triarijs poſui, & iuxta Imperatorem, Tribunorum quoſdam, & Euocatos Ablectóſque. Si non omnia tam expreſſè; è verbis noſtris hic aut alibi expleantur. Nam ſculptores (vt ſemel moneam) non ſemper pro noſtrâ mentem ſuam & manum aptant. Quòd ſi Aquilæ etiam in Principibus ponendæ; fiat, & mutanda mutentur. Omnia minuta, & quidquid tricarum occurrit, in ſcripto ediſſerere difficile eſt.*

AT NOS pergamus porrò, & exemplum etiam pugnæ vnius aut alterius ex inferiore æuo habe. Prius Cæſarianæ cum Afranio: etſi non pugnæ propriè (nec enim ad manus ventum) ſed inſtructionis ad pugnam, quæ ſperabatur. Cæſar ipſe ſic deſcribit:

Acies erat Afraniana duplex, legio V. & III. in ſub- CÆS. I. Ciuil.
ſidijs locum alariæ cohortis obtinebat. Cæſaris triplex, ſed "
primam aciem quaternæ cohortes ex V. legione tenebant, "
has ſubſidiariæ ternæ, & rurſus aliæ totidem ſuæ cuiuſque "
legionis ſubſequebantur. Sagittarij funditoréſque mediâ "
continebantur acie, equitatus latera cingebat. "

Res perobſcura videtur, & eò magis quia parum pura verba. Scribitur, *acies Afraniana duplex legio* V. *&* III. *in ſubſidijs.* Quid? eóne ſenſu, vt vna legio quinta in fronte fuerit, altera in ſubſidijs vt ſolent alariæ cohortes? An magis placet cum Faërno (viro & Critico bono, quod ſcripta mihi probant) reſcribere, *duplex ex legione primâ & tertiâ, in ſubſidijs locum alariæ cohortes obtinebant*. In parte melius veriusque, fateor: ſed vtrouis modo, duæ tantùm legiones Afranio tribuuntur, falsò. Ille vero quinque habuit, quod ex Cæſaris priori ſcriptione certum eſt: imò vel ſeptem, ſi emendata eſt epitoma Liuiana. Sed ſunto quinque: & legamus igitur, *Acies erat Afraniana duplex, legionum quinque, & in ſubſidijs l. a. cohortes obtinebant.* Iſte eſt ſenſus. Afranius duplicem aciem ſtruxit. prior fuit è quinque legionibus diſtincta, altera ſubſidiaria è cohortibus alaribus ſiue ſocijs, nempe Hiſpanis. Hos enim grandi numero Afranius conſcripſerat, habebatque ad cohortes circiter *octoginta*, quod è prioribus item Cæſarianis conſtat. Ergo quia numero æquabat ferè octo legiones, pro legionibus ijs eſt vſus in acie ſecundâ. Quid autem Cæſar? ipſe triplicem ita ſtruxit.

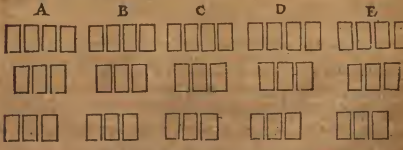
Deprauatus Cæſar.

Is correctus.

,, *Primam aciem quaternæ cohortes ex quintâ legione tenebant.*] Si hæc ſequeris, non niſi paucula cohortes in totâ acie erunt, impar valdè numerus pro Afranij: & falſus etiam pro copijs, quas Cæſar tunc habebat. Nam & ipſi legiones quinque fuerunt, nec eâ parte vincebatur: ſed auxilia exigua aut nulla habebat, eoque artificiosâ diuiſione ſe muniuit, & copias locauit. Lege igitur: *quaternæ cohortes ex quinque legionibus*, & ſcito numerorum errorem eſſe. Diſpoſitio talis. In primâ acie quinquies quaternæ cohortes, in ſecundâ quinquies ternæ, in tertiâ totidem: atque addit, *ſuæ cuiuſque legionis*. id eſt, quamque vnam legionem ſic in tres partes diuiſam, vt primâ acie habuerit quattuor cohortes, ſecundâ & tertiâ ternas. Nihil verius aut clarius: & nónne bis ternæ, & ſemel quaternæ cohortes, legio vna ſunt? Diſpoſitio autem haud dubiè cohortium fuit obliqua, cum interuallis ſuis, & ad inſtar manipulorum. Addit de Sagittarijs, qui in mediâ acie: hoc eſt vel in medio totius, vel in Partium interuallis. Equites ad latera, de more. Ecce delineabo craſsè hanc Aciem, nequid erres.

Reiecta vulgata lectio.

Vera repoſita.

A. ſignat legionem primam, cuius ſunt ſubſitæ cohortes: B. ſecundam, & ſic deinceps.

Altera explicanda mihi pugna & inſtructio eiuſdem Cæſaris in Pompeium in campis Pharſalicis. Ea pugna magna, inter magnos duces, vltima in libertate & pro libertate. Cæſaris verba plura ſunt, excerpam quæ meæ rei.

Cæſar cùm Pompeij caſtris appropinquaſſet, ad hunc modum aciem eius inſtructam animaduertit. Erant in ſiniſtro cornu legiones duæ, traditæ à Cæſare ex Sc^o. initio diſſenſionis. quarum vna prima, altera tertia appellabatur. in eo loco ipſe erat Pompeius. Mediam aciem Scipio cum legionibus Syriacis tenebat. Ciliciensis legio coniuncta cum cohortibus Hiſpanis, quas traductas ab Afranio docuimus, in dextro cornu erant collocatæ. Has firmiſſimas ſe habere Pompeius exiſtimabat. reliquas inter aciem mediam cornuáque interiecerat, numeróque cohortes centum decem expleuerat. hæc erant millia quinquagintaquinque. Euocatorum circiter duo millia, quæ totâ acie diſperſerat. CÆS. III. Ciuil. ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,,

Ipſa verba priùs luſtranda breuiter ſunt, verè inquam luſtranda alibi & purganda. Ait:

,, *Altera tertia appellabatur.*] Ineptè hoc, *appellabatur*: nec vnquam ita ipſe Cæſar. Qui hoc fecit, quaſi de æuo veteri locutus eſt, & cùm iam non iſtæ appellationes. Sed hoc & alia vitia aut interpolationes crebrò nos in Cæſare deprehendimus, & protrahemus vnà cum ipſo, ſi Deus volet. Nunc de re. *Tertia*, inquit. Imò *Quarta* eſt Lucano: *De cognomine legionu dubitatum.*

—— cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule cum primâ, quæ tum fuit optima bello,
Et quartâ legione datur.

Poëtam hoc ignoraſſe, aut neglexiſſe? non ſolet in his talibus, & hiſtoricâ fide agit. Ego verò numerum eius in Cæſarem admiſerim: hoc magis, quòd Commentarij iſti alibi in eodem numero vacillant. Nam quæ hic eſt *tertia*, ea ſcribitur in octauo Gallicorum, *decimaquinta*. *Ex ſuo numero*, inquit Hirtius, *decimamquintam ex Sc. tradi iubet.*

,, *In eo loco ipſe erat Pompeius.*] Diſſentiunt Plutarchus, Appianus, Lucanus: quos vide. Cæſari in hac re cur non eſt creditum? an ipſe mente totus in pugnam parum certò hæc animaduertit? & vidit ibi fortaſſe Pompeium, ſed non ſubſtitit & aliò mox iuit?

,, *Cum legionibus Syriacis.*] Quæ duæ. Initio huius libri: *Exſpectabat cum Scipione ex Syriâ legiones duas.*

,, *Cum cohortibus Hiſpanis.*] Caue imponat tibi, & putes Hiſpanos *Cohortes Hiſpanienſes*

gente fuiſſe. Non. nec is hoſtes vel fortiſſimis exteris, vt inter legiones locentur & pugnent. Intelligit Romanas cohortes, ſed quæ in Hiſpaniâ fuerant cum Afranio, & ab eo traductæ ad Pompeium erant: aptiusque dixiſſet *Hiſpanienſes*. Veteranus haud dubiè miles, & reliquiæ illarum legionum, quæ partim Cæſari adhæſerant, partim domum iuerant relictis ſignis.

„ *Traductas ab Afranio docuimus*] Nuſquam in his libris doctum, qui & aliàs mutili.

„ *Has firmiſsimas ſe habere.*] Non ad cohortes tantùm refert, ſed ad legiones omnes dictas: quæ veteranæ ſcilicet fuerunt.

„ *Reliquas*] Nempe quinque legiones tironum. Ex ipſo Cæſare, qui Pompeio cohortes CX. tribuit: ergo legiones vndecim. De hac locaturâ Lib. I I. cap. I I I I. Frontinus: *Legiones ſecundùm virtutem cuiuſque firmiſsimas in cornibus & in medio collocauit, ſpatia his interpoſita tironibus ſuppleuit*. Sed quo ſenſu *ſpatia interpoſita ſuppleta* dicit Frontinus; aut Cæſar, *legiones reliquas interiectas*? An vt in fronte ſimplici vndecim iſtæ legiones fuerint? an vt, more manipulari illo, iſtæ quinque introrſum paullo reductæ & ad ſpatia appoſitæ fuerint? Mihi hoc aptius videatur, & vt triplex illa acies maneat diſtincta, fortaſſe alioqui confundenda: etſi verba tamen in priorem etiam mentem eunt.

„ *Hæc erant millia quinquagintaquinque.*] Negant Plutarchus & Appianus, qui de *quadragintaquinque* millibus magis dicunt. Nam Plutarchus Cæſarem habuiſſe XXII. *millia* ſcribit, Pompeium paullò *plus altero tanto*. Eſt etiam in optimo Torrentij (Antiſtitis noſtri in religione & doctrinâ) libro, XLV. *millia* palàm ſcriptum. Atqui vndecim legiones Mediocres aut paruæ legiones veteres. fuiſſe diximus. Quid tum? ſex veteranæ fuerunt, eoque parum plenæ: ſed nec tironum illo æuo tam grandes. Argumentum è pluribus Cæſaris locis, ſed & ex iſto: cùm ſuas copias ſcribit non niſi XXII. *millium*. fuiſſe. Atquin habuit *octoginta cohortes*, id eſt legiones octo. Ergo nec *termillenæ* ſingulæ fuerunt, ſcilicet quia prœlijs acciſæ, & veteranæ.

Euocatorū loci. „ *Totâ acie diſperſerat.*] Hoc verò notandum eſt. & colligas Euocatos in acie certum locum non habuiſſe, ſed aut circa Imperatorem ſtetiſſe quoſdam, aut maiorem partem per manipulos variè ſparſos: idque in fronte iuxta Centuriones, reliquis regimen & exemplum. Nunc Cæſaris aciem videamus, & lege hæc verba:

CÆS. *Cæſar ſuperius inſtitutum ſeruans, decimam legionem*
„ *in dextro cornu, nonam in ſiniſtro collocauerat, tametſi*
„ *erat Dyrrhachinis prœlijs vehementer attenuata. huic ſic*
„ *iunxit octauam, vt penè vnam è duabus efficeret, atque*
„ *alteram alteri præſidio eſſe iuſſerat. cohortes in acie habe-*
bat

bat octoginta, quæ ſumma erat XXII. ∞ *. Siniſtro cor-* ,,
nu Antonium, dextro P. Sullam, mediâ acie Cn. Domi- ,,
tium præfecerat, ipſe contra Pompeium conſtitit. ſimul his ,,
rebus animaduerſis quas demonſtrauimus, timens ne à ,,
multitudine equitum dextrum cornu circumueniretur, ce- ,,
leriter ex ternâ acie ſingulas cohortes detraxit, atque ex ,,
his quartam inſtituit. ,,

,, *Huic ſic iunxit octauam.*] Cæſar numero legionum non tam potens quàm Pompeius, robore præpollebat. Itaque ad eius exemplum aciem triplicem quidem inſtruxit, ſed non legionibus ſic denſauit. Dumtaxat ſiniſtro cornu duæ fuerunt, eæque ſemiplenæ: medio, & dextro, vtrobique vna. Superſunt ergo quattuor etiam legiones, vbi locandæ? nihil ipſe dixit, quod miror. ſed cogitandum, ab eodem Pompeij exemplo, fuiſſe interiectas, aut ſubiectas. Sed addit:

,, *Ex ternâ acie ſingulas cohortes detraxit, & ex his Quartam inſtituit.*] Legendum, *ex ternâ acie ſenas cohortes.* Senas dico, & ita palàm Plutarchus: ἀπὸ τῆς ἐσχάτης τάξεως ἓξ σπείρας: *ab extremo agmine ſex cohortes.* Et in Pompeio: σπείρας ἓξ ἀπὸ τῶν ἐπιταγμάτων: *cohortes ſex ex vltimis aut ſubſidiariis.* In Frontino quoque is numerus: *Sex cohortes*, inquit, *in ſubſidio tenuit, ſed dextro latere conuerſas in obliquum.* De quo ſitu etiam Lucanus: *—— tenet obliquas poſt ſigna cohortes.* Correctus Cæſar.

Atque hæc eſt quarta illa acies, victoriæ eius cauſſa. Detraxit autem eas binas è quaque acie vltimâ: atque ita rectè ſcriptum, *ex ternâ acie.* Si tamen *extremâ* etiam ſcribas, haud malè. Miramur Florum has *Germanorum cohortes* appellare: quas Cæſar quidem oſtendit ex ipſis legionibus detractas. Lubet Frontini verba addere ſuper vtraque hac acie: *Cn. Pompeius aduerſus C. Cæſarem Palæpharſali triplicem inſtruxit aciem, quarum ſingulæ denos ordines haberent in latitudinem. Legiones ſecundùm virtutem cuiuſque, in cornibus & in medio collocauit, ſpatia his interpoſita tironibus suppleuit. Aduerſus hanc ordinationem Iulius Cæſar & ipſe triplici acie diſpoſitus in fronte legionibus, ſiniſtrum latus ne circuiri poſſet, admouit paludibus.* Noto quod ait, *denos ordines habuiſſe ſingulas Pompeij acies in latitudinem.* quo id ſenſu? opinor, hoc vult: cùm quæque acies duas legiones haberet, in fronte quinas & quinas cohortes ſtetiſſe, aliis quinis & quinis ſubiunctis: atque ita factos decem ordines, vt appellat, ſiue ſeries & velut ſtrigas. Non enim tam diſtinctè in manipulos hîc diuiſi, vbi tantus legionum numerus: ſed nec fortaſſe in Haſtatos, Principes, Triarios, nimis accuratè. Imò vereor vt poſt Sullam & ſocios receptos nomina quidem iſta in Ordinibus manſerint & Centurionibus: vix vſum habuerint in acie ipsâ. Appello ad Cæſarem, Tacitum & illos ſcriptores, nuſquam locatam aciem ſignatè ſic reperies: ſed per cohortes Lib. II. cap. III. Frontinus explicatus.

aut legiones diuiſam. A v d. Magiſter, hoc de Ordinibus in Frontino ſubobſcurè à te dictum, recipe & ediſſere. L i p s. Dico, in quaque legione quinque cohortes ſtetiſſe in fronte, & quinque alteras in ſubſidiis: cùm autem duæ legiones in quaque acie, ſurgunt deni illi Ordines Frontini, id eſt cohortes Nam lineas ipſas virorum ſingulas, Ordines ſi hìc pro vulgato more appellem; valdè hæream, & omnes iſtæ legiones, non niſi triginta viros habuerint in fronte. Omnino moleſtus Frontini locus, an & ſuſpectus? & fortaſſe, *in altitudinem* melius apud eum ſcribi. Etſi nec ea profunditas magna, pro numero quidem copiarum. An nota numeralis praua eſt, & pro x. *denaria* notâ, hæc finitima ∞. *millenaria* ſubſtituenda eſt? Ita eſſent tria millia virorum in fronte. Heu tenebras meas, aut rerum veterum! quas reuera per leues coniecturas, & fallacia veſtigia venamur.

Dialog. ix.

Allocutio exercitus ante pugnam, de ſuffragio & refragio militari.

Ac iam abſoluimus totum hoc de Acie: ipſa ſtructa eſt, Signa diſpoſita, Forma expoſita: quid ſupereſt niſi pugna? quæ iam manuum eſt, non verborum. Ergo mittamus. A v d. Enimuerò frigida hæc tua pugna, & non in magnâ ſpe victoriæ. L i p s. Quid iam? A v d. Non enim vides? languent tui milites, non *Alloquio* non *Claſſico* à te excitati. Et cur ſollemnia omiſiſti militiæ Romanæ? L i p s. Homo audacule, & cur edictum à te ſpretum Dictatoris? quod pro numine ſemper obſeruatum non ignoras. Nónne paulloantè vetui ſubijcere aut interpellare? Age lictor, ſtringe ſecurim. A v d. Interitus exſpecto, nec à Papirio hoc ego Fabius Romam fugero. Quid fugero? imò vt Diogenes olim Cynicus, cùm affectaretur aſſiduè Antiſthenem & vel inuito adhæreret, atque ille tandem baculum etiam tolleret & minaretur, *Percute,* inquit, *vel ſic maneo:* idem ego mi doctor, *Cæde, non cedam.* L i p s. Tu quidem Canius mihi videris, & ludens ac cauillans ire ad mortem. A v d. Modò ne canis. L i p s. Imò & canis: vſque eò enim gannis aut latras, donec auferſ. A v d. Ergo vnum hoc etiam ſermonis fruſtulum, & das me in ſoporem. Spondeo, in hunc diem quieſcam. L i p s. Faciundum eſt, vt video: ſed cum tuâ lege. Attamen conſidera, an non ordine & orbitâ nos remoues crebrâ hac interpellatione? A v d. Imò in ipſam adeò repono. Nam profectò poſt ſtructam aciem, aut ſub id tempus, duo illa ferè ſecuta. L i p s. Ergo accipe ó auide Cerbere & hac offas: priorem de *Allocutione*. Sic appello, cum Imperator affatur publicè ſuos milites, & retinet aut impellit. Retinet, aliquando nimis aut properè geſtientes; impellit, tardantes aut timentes. Ad ſummam, format in quacunque re & docet. Vtile haud dubiè vetus hoc inſtitutum, hodie vt alia omiſ-

** Perierunt honeſta. Fructus alloquij.* ſum, & cum licet illud Spartani cuiuſpiam vſurpare, * Ἔῤῥει τὰ καλά. Vtile inquam. cùm Imperator conſilio & ſæpe eloquio validus, & ſemper auctoritate, ſuos compoſitâ oratione excitaret, & vel timidis robur ac vires

ac vires daret. Ab illo autem ardore ad pugnam rectà ibant, cùm præſentia Imperatoris adhuc in oculis, & verba in auribus verſarentur. Mihi certum eſt, acies aliquot erectas, & ad victoriam firmatas ſolâ hac concione. Sed quâ ea formâ? videamus. Sæpe interequitans ordines, ita affatus eos eſt, ſub ipſam pugnam: ſæpe in caſtris & ante egreſſum. Aliquando etiam extra ſuſpicionem omnem pugnæ, ſiqua ſeditio aut querela, aut alius animorum morbus, cui ſermone mederetur. Sed cùm in caſtris, aut etiam in ipſo campo interdum, fiebat in Tribunali, quod è ceſpite ſubitò erigebant. Altior enim eſſe Imperator debebat, & ad auditum faciliorem ac latiorem, tum ad auctoritatem. E ceſpite dixi Tribunal fuiſſe, etſi in Hibernis fortaſſe etiam è lapide nihil vetat: ſed illud ferè ſollemne, & è militiæ ritu reperio. Tacitus de ſeditioſis: *Congerunt ceſpites, exſtruunt Tribunal.* Lucanus de Cæſare: *Adloquutio in Tribunali.* *1. Annal.*

——ſtetit aggere fulti Lib. v.
Ceſpitis intrepidus vultu.

Statius, de Bolano:

Hîc ſuetus dare iura pater, hoc ceſpite turmas
Affari.

Dio, de Boundicâ reginâ Britanniæ: *καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὸ βῆμα ἐκ γῆς ἑλώδους ἐς τὸν ῥωμαϊκὸν τρόπον πεποιημένον: Et conſcendit tribunal è terrâ paluſtri, Romanum in morem factum.* Mulier ſcilicet illa plus cordis habuit, quàm multi viri: & militem ſuum non duxit ſolùm, ſed publicè affata eſt & inſtruxit. idque Romano ritu, in ceſpite, vt Dio notat. Circa autem hunc ceſpitem ſiue tribunal, milites diſpoſiti non confusè nec vt quiſque accurrerat, ſed per manipulos & turmas. Germanicus Cæſar apud Tacitum, *Concionem, quia permiſta videbatur, diſcedere in manipulos iubet; vexilla præferri, vt id ſaltem diſcerneret cohortes.* Vbi & vexilla prælata notes, id eſt Signa manipulorum turmarumque & ipſarum legionum. Plinius in laudatione Traiani: *Multa poſt ſæcula tribunal viridi ceſpite extructum, nec faſcium tantùm ſed pilorum ſignorúmque* honore circumdatum.* Laudat in Traiano, quòd is quoque ritu priſco militem affatus ſit: ritu, qui exoleuerat ſub Domitiano & eiuſmodi ignauis. Affatus autē, inquit, *in ceſpite*: quem non cum faſcibus lictores ſolùm adſtarent, ſed circūſtarent milites cum Pilis & Signis. Ergo armati: & ſic Claudianus: *In Nerone.* *Milites ordinati in audiendo.* *1. Annal.* *Nec malè horrore.*

Dictu antè tamen Princeps confirmat ituros, De bell.
Aggere conſpicuus. ſtat circumfuſa iuuentus Gildon.
Nixa haſtis, pronáſque ferox accommodat aures.

Signa autem anteſtabant, & iuxta ea Centuriones & Duces: etſi Legati & Tribuni fortaſſe à lateribus illi aut tergo. In figurâ mox videbis. Ammianus de Conſtantio: *Tribunal inſiſtens, ſigniſque ambitus & aquilis, & agmine multiplicium poteſtatum, his exercitum allocutus eſt.* Idem de Iuliano: *Ipſe aggere glebali aſſiſtens, coronáque celſarum circumdatus poteſtatum, talia ſereno ore diſſeruit.* Vides Aggerem, vides Signa, vides poteſtates. Lib. xvii. Lib. xxiii.

teſtates ſiue Duces. Etſi legas etiam vocatos milites in concionem ad ipſa ſigna: id eſt ad Principia: cùm nempe in caſtris affatio eſſet. Ibi quippe ante Prætorium, vt dicam in re caſtrenſi, ipſum Tribunal. Hoc ſenſu Lucanus de Cæſare:

Lib. I. *Conuocat armatos extemplò ad ſigna maniplos.*

Sed nota & inibi, cum armis conueniſſe. Iſta in Nummis & lapidibus ſic expreſſa.

Tale

Tale igitur alloquium: quid in eo amplius? approbatio aut improbatio, *Clamor in aſſenſu.* & vtrumque per ſua ſigna. Veteri quidem ritu reperio clamorem in aſſenſu, & dextras ſublatas; contrà, fremitum aut mæſtam taciturnitatem. *Lib. VII.* In Liuio: *Omniáque ea ingenti alacritate per clamorem militarem indicem omnium aſſenſus agebantur.* Idem ſcriptor in ipsâ Ducis oratione: *Lib. II.* *Si iam ſatis animi eſt decernique placet, agitedum, clamorem qualem in acie ſublaturi eſtis, hic tollite, indicem voluntatis virtutíſque veſtræ.* Atque *Lib. VII.* adeò appellat hunc communiter *aſſenſum militarem* alibi: *Hoc ſilentium milites, omiſſo militari aſſenſu, in me audiendo ſeruandum eſt. Vbi ſententiam meam peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextram partem taciti tranſibitis.* Noluit enim Dux ibi clamorem, quia hoſtes fallendi erant, & pro militari Senatorium aſſenſum vſurpauit. Valerius Flaccus ad hunc ritum:

——— *oritur clamor dextraq; ſequentum*
Verba ducis.

Item Dextra elata. Vbi & Dextras elatas habes, vt in Lucano:

Lib. I. ——— *his cunctæ ſimul adſenſere cohortes,*
Elatáſque altè, quæcunque ad bella vocaret,
Promiſere manus.

Apposito ſanè ſigno: ſiquidem manibus peragendum plerumque erat *Vel arma concuſſa.* quod incitabantur. Sed & tertium aſſenſus genus exſtat, Concuſſio ar- *Lib. XX.* morum: ſic, vt haſtis ferirent ſcuta. Ammianus: *Hac fiduciâ miles, haſtis feriendo clypeos, ſonitu adſurgens ingenti, vno propemodum ore dictis fa-* *Lib. XVI.* *uebat & cœptis.* Idem aliàs: *Nec finiri perpeſſi quæ dicebantur, ſtridore dentium infrendentes, ardorémque pugnandi haſtis illidendo ſcuta monſtrantes, in hoſtem duci exorabant.* Diſſentire tamen idem & abire à ſe videtur, *Lib. XV.* cùm ſcribit: *Militares omnes horrendo fragore ſcuta genibus illidentes, quod eſt proſperitatis indicium plenum (nam contrà cùm haſtis clypei feriuntur, iræ documentum eſt & doloris) immane quo quantóque gaudio Auguſti probauêre iudicium.* Satis palàm quidem dicit, *haſtis ſcuta ferire,* in diſſenſu & irâ eſſe; in aſſenſu & fauore, *ſcuta genibus illidi.* Sed credo conciliari ſi dixeris, aſſenſum eum per iracundiam bonum optabilemque in hoſtem eſſe: itaq; accipi, cùm Imperator de pugnâ aut acie affatur. At contrà infauſtum hoc idem, cùm aliâ de re allocutio, & in quâ animis iiſque *Vel eadem ſublata.* nihil opus. Inuenias & paullò aliter aſſenſum hunc indicatum in eodem ſcriptore, videlicet ſublatis ſcutis. Vt libro XXIII. *Concluſâ oratione prœliator miles exſultans, ſublatis altiùs ſcutis, nihil periculoſum fore vel ar-* *Vel cum crepitu mota* *duum clamitabat ſub Imperatore.* Quod ſimile eſt illi de ſublatis Dextris. Iterùm etiam aliter, in crepitu armorum. *Hac modeſtâ Imperatoris ora-* *Lib. XXIIII* *tione delinitus pro tempore miles, auctoritatem eius ſublimitatémque cordis conſenſu extollebat in cælum. quod cùm verè atque ex animo dicitur, ſolet amor ex crepitu leui monſtrari.* Sed hæc talia profectò non priſci nimis *Germanorũ hi ritus proprii.* nec merè Romani ritus: ab exteris & barbaris cenſeo manaſſe. Germani quidem & Galli ſic factitarunt ab antiquo. Tacitus de illis: *Si diſplicuit ſententia,*

ſententia, fremitu aſpernantur; ſi placuit, frameas concutiunt. Honoratiſſimum genus aſſenſus eſt, armis laudare. Iterùm de iiſdem: *Vbi ſono armorum tripudiiſque (ita illis mos) approbata ſunt dicta.* At de Gallis Cæſar: *Conclamat omnis multitudo, & ſuo more armis concrepat, quod facere in eo conſueuerunt, cuius orationem approbant.* De morib. Germ. v. Hiſt. vii. Gallic.

DIALOG. X.

De Claſſico. de Tubâ, Lituo, Cornibus, Buccinâ, ſeorſim: item de Tympanis.

ALLOCVTIO finiit, *Claſſicum* excipit. Id eſt, cùm ſigna omnia pariter canunt, & militem vocant incitantque ad pugnam. Ducta vox à Claſſe, quòd ſono tali claſſes olim ad concionem vocabantur: ſiue etiam, ipſa primitùs *à calando* (quæ Iſidori ſententia eſt) *calaſſica*. Sanè vocari claſſico ſolere, verum eſt. & ita Liuius: *Conſul claſſico ad concionem vocat.* Simile in ipsâ vrbe olim. & in Lucillio lego: *Claſſico concio aduocata.*

Rauco conuentionem ſonitu & curuis cogant cornibus. Lib. vii.

Velit fortaſſe aliquis, *Rauco concionem*, cauſsâ verſus: et ſi *conuentio* in hac quoque re bona. Ritus valdè antiquus: & Propertio ſi fides,

Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites,

iam tum Romulæo illo æuo. Idem Dionyſius: τοὺς δημοτικοὺς ὑπηρέταί τινες κέρασι βοείοις ἐμβυκάνοντες ἐπὶ τὰς ἐκκλησίας συνῆγον: *Plebem miniſtri quidam cornibus bouillis, id eſt buccinis, inſonantes ad concionem cogebant.* Lib. ii.

Vterque de Buccinâ, cui *Claſſici* nomen propriè etiam aptare Vegetius videtur. *Claſſicum, inquit, appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt.* Lib. ii. cap. xxii.

Sed & Seneca in Oedipo: *Sonuit reflexo claſſicum cornu.*

Tamen contrà, ſoli etiam Tubæ Suetonius adſcribit: *Raptâ ab vno tubâ; ingenti ſpiritu claſſicum exorſus eſt.* Sed in his talibus non aliud eſt, quàm τὸ πολεμικὸν ſiue τὸ παρακλητικὸν σημαίνειν; *bellicum & incitatorium canere*, certis videlicet modis. Quod in pugnâ quidem legitimâ fiebat omni illo inſtrumento, & Cornuum & Tubarum. Fabius: *Quid autem aliud in noſtris legionibus cornua ac tubæ faciunt? quorum concentus quanto eſt vehementior, tanto Romana in bellis gloria ceteris præſtat.* Vegetius: *Quoties pugnatur, & Tubicines & Cornicines pariter canunt.* Video & *Lituum* miſceri ab Horatio: In Iul. cap. xxxii. *Claſſicum, è pluribus ſonu.* Lib. ii. cap. xviii. Lib. ii. cap. xxii.

Iamiam minaci murmure cornuum Ode. i. lib. ii.
Præſtringis aures, iam litui ſonant.

Quid igitur iſti? diſtincti à cornu? Horatius facit. à tubâ? Seneca: *Litui, quid? Diuerſi à tubâ.*

Sonuit reflexo claſſicum cornu,
Lituúſque adunco ſtridulos cantus In Oedipo.
Eliſit ære.

Nam facit *aduncâ* eſſe formâ, quæ vix in Tubâ. Et Lucanus apertè ſeiungit: ——*ſtridor lituûm clangórque tubarum.* Lib. i.

Dixeris à ſimilitudine Auguralis litui appellatos. qui in extremo incur-

uus. Feſtus ita de noſtro, etſi alio etymo: *Lituus, quòd litũ ſit teſtũ. eſt* Sunt inter cornua. *enim genus buccinæ incuruæ, quo qui cecinerit, dicitur Liticen. Ennius: Inde loci Lituus ſonitus effũdit acutos.* Dat acutum ſonum, vti & Statius:

Lib. VI. *Et Lituus aures circumpulſantur acutis.*

Stridulum Seneca, in verſibus datis. & alibi idem:

Iam tacet murmur graue claßicorum,
Iam ſilet ſtridor Litui ſtrepentis.

E quibus colligimus grandem aut patulum canalem hunc non fuiſſe. Lib. I. Nec malè fortaſſe Chariſius: *Liticen à Lituo, quod eſt genus tubæ minoris.* Fuit igitur medium aliquid inter Tubam & Cornu: non rectum prorſus vt illa, nec totum incuruum, vt iſtud. Quin tamen confundant interim ſcriptores, haud abnuo. vt Ammianus: *Vocum Lituorúmque intonante fragore cohorruit*: de claſſico ipſo, & laxè ac diffusè eâ voce eſt vſus. vt idem alibi: *Litui itinerarium ſonant*, de tubis cornibúſque. ſed & ſæpius. In Scholiaſte Horatij eſt, *Lituum equitum fuiſſe, vt peditum Tubam*: neſcio an verè. AVD. Sed ipſa igitur Tuba quæ, & cuiuſcemodi? LIPS. Tubæ forma. Huiuſce, cuius hodie apud Europæos ferè vides. Ære directo ducta eſt, canali ad exitum latiore. Itaque Ouidius diſcriminat à Cornibus:

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

Et Iuuenalis:

Cornicini, ſiue hic recto cantauerat ære.

Tuba ærea. Neſcio, inquit, Cornicinem hunc an Tubicinem fuiſſe dicam. Ex ære igitur, & talis. Hac cauſsâ in Propertij verſu vidi qui mutarent,

Lib. IIII. *Et ſtruxit querulas rauca per oſſa tubas.*

Fortaſſe ex oſſe mista. Mutant, inquam, in *æra*: quod nolim nunc ego. poteſt enim laxè & ποιητικῶς per Tubam Cornu intellegere: poteſt dicere, primas Tubas ab exemplo cornuum ſtructas: poteſt denique ſimpliciter capi, & aſſeri in ipſa tubâ oſſeum aliquid fuiſſe, quod inſitum aut impactum ad ſonorem. Artemidorus dicet, qui de iis *qui in ſomnio tubâ canere viſi, id tale ſomnium*, Lib. I. cap. LVIII. inquit, *ægrotantes tollit.* σύγκειται γὰρ (ἡ σάλπιγξ) ἐξ ὀστέου καὶ χαλκοῦ: *compoſita eſt enim tuba ex oſſe & ære.* Subtilis interpretatio. Mortem tuba præſignificat. quianam? quòd ex oſſibus facta, notat in cineres & oſſa te iturum. Potuiſſet & alia addi, quòd funera quædam *clara ad tubam, vt * Statim doceo. iamnunc dicam. Iſta militaris tuba, eſt & alia ſacrorum diſpare vſu, ne- Tuba in ſacris. ſcio an formâ. Varro de eâ: *Tubæ à tubis, quod etiamnunc ita appellant tubicines ſacrorum.* Deducit à tubo ſiue canali, quem referebat. De eâ Feſtus: *Armiluſtrum, feſtum quo res diuinas armati faciebant, ac dum ſacrificant tubis canebant* Ipſe iterùm Varro: *Tubiluſtrum appellatum, quòd eo die ſacrorum tubæ luſtrantur.* Calpurnius in Eclogis:

Inter ſacra tubas, non inter bella ſonare.

Suidas: Σάλπιγξ, ἱερατικὸν τοῦτο ὄργανον. ἱερεῖς γὰρ ἐχρῶντο τῇ σάλπιγγι: *Tuba, ſa-* Vbi ſuprà. *crũ hoc inſtrumentum. ſacerdotes nam vtebantur tubâ.* Artemidorus, Σαλπίζειν δοκεῖν σάλπιγγι τῇ ἱερᾷ, δούλους καὶ πάντας ἐν ὑπηρεσίᾳ ὄντας τῆς δουλείας ἐλευθεροῖ. ἴδιον γὰρ ἐλευθέρων τὸ ὄργανον: *Videri ſacrâ tubâ canere, ſeruos & omnes*

omnes qui in miniſterio aliquo,liberat & abſoluit.proprium enim liberorum hoc inſtrumentum. Diſcis hinc & vile nihil in hac re fuiſſe,imò ſummates viros exercuiſſe. vt in Dione *Norbanus conſul tubâ canere ſolitus & in eâ re multus,prodigium tamen fecit,quòd ipſis Kalendis anni cecinit, quaſi belli ſignum dediſſet.* De Tubâ ſatis dictum, niſi vis me addere curioſa quædam de genere Tubarum & diſcrimine,ex Euſtathio petita. Ille adnotat, *Homerum quidem Tubam nouiſſe,nuſquam tamen heroibus tribuiſſe, quia nondum tunc in vſu Græcorum.* Facit autem ſex eius genera. primam quam *Mineruæ inuênit,quæ etiam Argiuis colitur hoc cognomento,* Σάλπιγξ ἀθηνᾶ. *Alteram apud Aegyptios,quam Oſiris repperit,quæ* * *Chnoue, dicitur ipſis,vtuntúrque ad ſacrificia. Tertiam,* * *Gallicam, conflatilem, haud nimis magnam,quæ os habeat deformatum in beſtias, & canalem ipſum plumbeum,in quem inſpirant Tubicines: atque eſſe eam acuti ſoni. Vocatur autem ab ipſis Gallis Carnyx. Quartam, Paphlagonicam,cuius os effigie bouis,graui mugitu,ſurſum inflandam. Quintam, Medicam, è calamo tubum habentem,graui ſono. Sextam,Tyrrhenicam, cuius inuentores Tyrrheni,quæ ſimilis* * *tibiæ Phrygiæ,habens orificium ſciſſum aut fractum. Ea valdè acuta eſt.* Hæc ille Scholiaſtes.& notabis de Tyrrhenicâ,quam volunt eſſe hanc noſtram & Romanam,atque ab ijs traductam. Volunt inquam Græci Latinique conſenſu. Diodorus Siculus de Tyrrhenis; τήν τε σάλπιγγα λεγομένην ἐξευρεῖν, εὐχρηστοτάτην μὲν εἰς τοὺς πολέμους, ἀπ' ἐκείνων δὲ ὀνομασθεῖσαν τυῤῥηνήν. *Et tubam dictam inuenerunt,vtiliſſimam ad bella, quæ ab ijs Tyrrhena appellatur.* Athenæus *Cornua* etiam adiungit: τυῤῥηνῶν δέ ἐστιν εὕρημα κέρατά τε καὶ σάλπιγγες: *Tyrrhenorum inuentum ſunt, Cornua & Tubæ.* Statius:

Horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus. Lib. VII.

quod valet,Muſas abhorrere (ô quàm verum!) à bellico tumultu & ſono. Hyginus aliquid addit ſingulare: *Tyrrhenus Herculis filius tubam inuênit.qui conchâ pertuſâ buccinauit, & pagum conuocauit, teſtatúque ſunt ſe mortuum ſepulturæ dare. Vnde tuba Tyrrhenum melos dicitur. Quod exemplum hodie Romani ſeruant, & cùm aliquis decedit,tubicines cantant, & amici conuocantur, teſtandi gratiâ eum neque veneno neque ferro perijſſe.* Notabis de tubâ ad mortuos: ſed mortuos nobiliores. neque enim vulgò ea, ſed in funeribus,opinor, Indictiuis: ſcilicet ad populum claſſico conuocandum. Propertius amoliens illam pompam:

Nec mihi tunc fulcro ſternatur lectus eburno,
Nec tuba ſit faſti vana querela mei.

Perſius de beatulo, qui calces porrexerat: *Hinc tuba, candelæ.* Quod ipſum in militibus decorè ſeruatum, vt ij ſepelirentur ad bellicum hoc inſtrumentum. Tertullianus de Coronâ Militis: *Et mortuus tubâ inquietabitur æneatoris?* Sed ne euager, de Tyrrhenicâ tubâ Suidæ locum addo: κώδων καλεῖται τὸ πλατὺ τῆς σάλπιγγος. σοφοκλῆς· χαλκοστόμου κώδωνος ὡς τυρσηνικῆς. πολλὰ δὲ εἰσὶν εἴδη σαλπίγγων, αἰγύπτιαι, βιευστικαί, τυῤῥηνικαί. φέρεται δὲ ἀρχώνδας συμμαχῶν τοῖς ἡρακλείδαις ἤγαγεν εἰς ἕλληνας τὴν τυῤῥηνικὴν

Marginalia: Tubâ digniores etiã vtebantur. — Lib. LVII. — In Iliad. Σ. — Tuba priſcis Græcis ignota. — Eius ſpecies plures. — * χνοίῳ — * Nota hoc de Gallicâ. — * Obſerua. — A Tyrrhenis Tuba. — Lib. V. — Lib. IIII. — Fabulâ CCLXXIIII. Vel à Tyrrheno Herculis. — Tuba ad funera.

νικὴν σάλπιγγα. διὰ τοῦτο φησὶ τυρσηνικῆς: *Codon dicitur latior pars & os tubæ. Sophocles: Tanquam arei codonis è Tyrrheniâ. Sunt enim multa genera tubarum, Aegyptiæ, Libycæ, Tyrrhenicæ. Primus porrò Archondas** *Heraclidis commilitans, adduxit in Græciam Tyrrhenicam tubam. Ideò Sophocles dicit Tyrrhenicam.* Totidem iſta in Scholiaſte Sophoclis: & obſerues tempus ſignatum, quo ad Græcos denique hæc tuba.

*Anno circiter octogeſimo poſt Troiam captam.

Græca an diuerſa à Romanâ?

An ergo eadem Græcanica cum Romanâ? ſiquidem ab eâdem vterque populus gente deſumpſit. Non vult Liuius, qui de captâ per inſidias Tarento:

Lib. xxv.

Terrorem (potiùs *errorem*) *& tuba audita ex theatro faciebat. nam & Romana erat à proditoribus ad hoc ipſum præparata, & inſcienter à Græculo inflata, quis aut quibus ſignum daret, incertum faciebat.* Et ſanè grandiorem fortioriſque ſoni Romanam fuiſſe, è Fabij ſuprà verbis diſcas. Dimitto Tubam, *Cornua* venite. De ijs Varro: *Cornua, quòd ea quæ nũc ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.*

Cornua quid & vnde.

Nihil verius. & prima origo à boum cornibus, & paſtorum inſtituto. Nam illi ſic calabant pecus aut boues. Propertius. *Nunc intra muros paſtoris buccina lenti Cantat.*

Lib. IIII.

Columella: *Ad ſonum buccinæ pecus ſepta repetere conſueſcat.* Et in Dionyſio ſuprà fuêre, κέρατα βόεια, *cornua bubula*, de conuocando populo per Buccinam.

Diſcreta à Buccinâ.

Ergo olim nihil diſcriminis inter Buccinam & Cornu: poſteà fuit, & Cornua iſta ex ære facta grandiora, & magis reflexa. In lapidibus appârent.

Lib. II. cap. VII.

Diſtinguit & Vegetius apertè, *Tubicines, Cornicines, Buccinatores: qui vel tuba, vel ære recuruo, vel buccinâ committere prælium ſolent.* Artemidorus de Cornibus: στρογγύλῃ δὲ σάλπιγγι σαλπίζειν, πονηρόν· οὐ γὰρ ἱερὸν τὸ ὄργανον, ἀλλὰ πολεμικόν: *Inflexâ tubâ* (id eſt recuruo ære) *canere, malum. non enim ſacrum hoc organum, ſed bellicum.*

Olim miniſtè.

At olim, vt dixi, confundebant. nec aliter Dionyſij hæc exaudio, in claſſium deſcriptione σαλπιγκτὰς καὶ βυκανιστὰς recenſentis, qui Liuio ſunt *Tubicines & Cornicines*: ipſi inquam Dionyſio, *Tubicines & Buccinatores.* Confundere etiam poſteà Vegetius videtur: *Buccina*, inquit, *quæ in ſemet æreo circulo reflectitur.*

Vegetius ex vris facit Lib. III. cap. V.

Sed vt rem dicam, implexa iſta in Vegetio. vti cùm *Cornu* etiam facit, *quod ex vris agreſtibus argento nexum, temperato arte ſpiritu, auditur.* Inconſtans eſt, & antè ex *ære recuruo* id conflauit. Vnde autem Romanis vrorum cacopia? ſed hæc inferioris æui ſunt, & à barbaris fortaſſe deſumpta.

Buccina.

Ad *Buccinam* ſeorſim eo: quam ſeiunctam à prioribus fuiſſe, etiam Vigiliæ oſtendunt. Nemo illîc Cornu aut Tubam ſonuiſſe dixerit, ſed Buccinam ſignanter plerique omnes. Exempla audies in ipſis * Vigilijs.

*Lib. V.

Nunc quid fuit? Cornu bouillum initio, vt dixi: nec à boue malè deriues, vt inſtrumentum quod bubus canit, aut quod boues canit & vocat. Varro tamen *Buccinatorem à vocis ſimilitudine & cantu dictum* mauult, quia *Bou Bou* canit. Quod Iſidorus ineptè flexit, & *Buccinam à voce, quaſi Vocinam* deriuat, *quòd Pagani eâ vocabantur.*

*An & à Græco βυκάνη?

Vtut de * verbo eſt, rem in re Romanâ teneo: an illud ipſum cornu? vix puto, ſed & hanc ex ære factam, ſimilitudine tamen retentâ, & ſono. Ouidius deformat:

—caua

—— caua buccina ſumitur illi,
Tortilis in latum quæ turbine creſcit ab imo.

Suidam ride & reiice, qui in litterâ Iotâ initiali, Ἰβύκινον appellat, & ab *Suidæ error.*
Ibyco deducit. Ride dico, & quæ citat ex Polybij libro ſecundo eſſe ſci-
to, vbi βυκανιστῶν, non ἰβυκανιστῶν hodieque ſcriptum. A V D. Plura talia
& Suidas ille & Grammaticorum gens peccat, ter inepti ſæpè aut ſtulti.
L I P S. fateor. ſed admoneo, vtcumque pecus Suidas eſt, aurcam ta- *De ſcriptis eius iudi-*
men eſſe, & è meliore metallo vellus ferre. Carpſit & ſumpſit ex opti- *cium.*
mis qui fuerunt, & plerique non ſunt; vtinam iudicio & curâ, addo &
fide, meliori! Nam & nomina ferè ſupprimit, & intendere oportet quid
eius ſit, quid alienum. Ceterùm etſi ille, vt dixi, Arcadicum & Midinum
ſapit; alios tamen lectores ſuos facit, qui curioſi quidem ſint & intenti.
Hoc in occaſione volui: & peregi, opinor, de toto hoc genere quod in
Claſſica venit. Vniuerſè appellabant *Aeneatores*, quia omnia ex ære. In *Aeneatores.*
Gloſſis: *Aeneator*, σαλπιστής. In Ammiano: *Aeneatorum occentu ſigno dato,*
progrediendi ad pugnam. Idem iterum: *Dato aeneatorum occentu ſolemni-*
ter ſigno ad pugnandum. Et in Suetonio alijſque ea vox. A V D. Equidem
diſcrimina hæc habeo; numerum, ſi id poteſt, velim ſcire. L I P S. Ægrè *Quot in*
equidem diuino: ſuſpicor tamen multos fuiſſe, & cuique manipulo aut *exercitu?*
turmæ ſuos. Inducit Salluſtius, de Mario: *Cohortium, turmarum, legio-*
num tubicines ſimul omnes canere iubet. Laxè Tubicines, & intellegit eâ
voce etiam qui cornu. Sed vides cohortibus, id eſt manipulis, niſi fallor,
& turmis, & legionibus ipſis diſtinctè aſſignari. Quomodo? vt ſingula- *Non infrà*
rum partium ſui fuerint & tot fortaſſe quot Signa: tum etiam commu- *Signorum*
nes legionis. Illi tempore pugnæ, in ſuâ quiſque parte ſteterunt; iſti iuxta *forte numerum.*
aquilas & Imperatorem. Dionis locum conſidero, & huc apto, pugnâ *Lib XLVII.*
Philippenſi inter Brutum & Octauianum: *Deinde Tubicen vnus vtrim-* *Modus in-*
que inſonuit, & mox alij pariter reſponderunt. Priores quidem ij qui rotun- *cinendi*
do quodam loco conſtituti, tubis certum aliquid modulabantur; quo vt con- *Claſſici.*
ſiſterent & prælio ſe pararent milites, admonebantur: tum deinde omnes
reliqui, qui animos iráſque militum acuebant, & ad pugnam excitabant.
Obſerua triplicem tubæ ſonum. Primum, vnius & ſingularis; qui pri-
mopili fortaſſe, haud longè ab Imperatore, eiuſque nutu incinuit: ſe-
cundum, aliquot aliorum qui in loco quodam orbiculato & fortaſſis
editiore ſtabant, ad ſigna & aquilas, vt exiſtimo: tertium, omnium alio-
rum per cohortes, per turmas, qui pariter iam claſſicum canebant. Nam
duo priores ſoni non niſi expediendo militi videbantur, paullatimque
eius animi & iræ motæ. Facit enim profectò hoc ſonus, & magnam vim
habet ad ſpiritus & ſanguinem euocandum. Ideò placent hic quoque
Romani, qui non in equitibus ſolùm Tubas, vt nos, ſed & peditibus ha-
bebant. Tubæ autem illius primæ exemplum fortaſſe in Apuleio, in *De Mundo.*
quo multi mores reconditi, paucis verbis adumbrati: *Cùm tuba bellicum ce-*
cinit, milites clangore incenſi, alius accingitur gladio, alius clypeum capit, *Apuleius explicatus.*
alius equum frænis temperat. Eſt enim adhuc non verum claſſicum, ſed
præpara-

præparatorium illud ad pugnam. Tangitur & totus iſte mos ab Hirtio, bello Africano: Cùm, inquit, Cæſar deliberaret etiam de pugnâ; *ſubitò dextro cornu tubicina iniuſſu Cæſaris canere cœpit*. Ecce in cornibus etiam tubicines, & omnino ſparſi per manipulos: ſed ij ſignum à Primopili Tubicine, aut Imperatoris, exſpectare debebant, tum ſuccinere. Lego & in Græcorum militiâ: ἑκατονταρχίαν ἐκτάκτους ἔχειν ε. σημειοφόρον, οὐραγὸν, σαλπιστὴν, ὑπηρέτην, στρατοκήρυκα: *Centuriam quamque habere ſupernumerarios*, (aut *extraordinarios*) *quinque, vnum Signiferum, Vragum, Tubicinem, Miniſtrum, Præconem*. Itaque & hîc per centurias: ſi idem in Romanis, numerum tenes. A V D. In peditibus etiam Tubas locaſti aut Cornua: nihilne tympanorum, & cuiuſmodi hodie vaſa pulſamus? L I P S. In Romanis nihil: apud alias tamen gentes obſeruitaui. A V D. Imò in Romanis, niſi aliud doces: & redeo in memoriam legere apud Dionyſium, in claſſibus deſcribendis ſub Ser. Tullio, *duas centurias* * *Tubicinum & Tympaniſtarum, & qui alijs quibuſdam organis ad bella vocabant*. Habes & alia etiam genera, nempe Cornua, præter Tympana & Tubas. L I P S. Loci commemini, ſed ſemper mihi in ſuſpicione. Quis enim vmquam Tympana prætereà Romanis aſſignauit? Imò in conuicio apud illos. **Tympanotriba* (in Plauto) & Galli matriſdeûm, id eſt effœminati pulſabant. Quid etiam ipſe Dionyſius non refellit? cùm dicta ſua ibidem recolligens σαλπιστὰς καὶ βυκανιστὰς nominat, tympanorum nullâ mentione. Idem libro ſeptimo facit, vbi de cladibus hæc repetuntur: ibi quoque, inquam, βυκανισταὶ leguntur, nec dubito quin verbis illis tuis reponendi. Maximè cùm Liuius in eâdem re, *Tubicines & Cornicines* vſurpet. Verera tamen Tympana, & ab ipſo Baccho, ſed in eo ferè choro relicta & apud molles. Polyænus de Baccho, eiuſque rebus: καὶ κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις ἐσήμαινεν ἀντὶ σάλπιγγος: *Et cymbalis & tympanis ſignum dedit, loco tubæ*. Et ab eo fortaſſis eſt, quòd in bello vſi etiam Indi. Curtius: *Indi tympana ſuo more pulſantes*. Iterùm: *Poſt elephantos Porus peditem poſuerat ac ſagittarios tympana pulſare ſolitos. id pro cantu tubarum Indis erat*. Scriptor quiſpiã apud Suidam: Σάλπιγξιν Ἰνδοὶ οὐ χρῶνται, ἀλλ᾽ ἀντὶ σαλπίγγων αὐτοῖς εἰσὶν αἱ μάστιγες, ἃς ἀποκτυποῦσιν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ τύμπανα φρικώδη τινὰ βόμβον ἐξ ἑαυτῶν ἀνιέντα: *Tubis Indi non vtuntur, ſed pro ijs ſunt Flagella, quæ excutiunt in aerem; & tympana item, horribilẽ quemdam bombum emittentia*. Inuenio Abaros quoque, gentem barbaram (Hunos alij vocant) habuiſſe. Menander hiſtoricus: Οἱ δὲ Ἄβαροι κατὰ τὴν τοῦ πολέμου κίνησιν ἐβούλοντο ἦχον ἐγεῖραι ξυμμιγῆ τε καὶ ἄγριον, ἅμα τε ξὺν τῷ ἀλαλάγματι ἐπιδουπῆσαι τοῖς τυμπάνοις: *Abari initio prælij ſtatuerant excitare mixtum quemdam & ferum ſonum, ſimúlque cum barritu perſonare tympanis*. Cuiuſmodi tamen hæc tympana, haud probè ſcio: & à noſtris certè diuerſa illa Indorum. Nam in Suidâ deſcribuntur: *ex palma arboris cauato ſtipite, cui tintinnabula ex orichalco introrſus adaptabant, & os deinde vaſi taurino corio occludebant, atque id in altum ferebant, concutiebántque in acie. Tintinnabula igitur, quæ multa & magna intus,*

Et Hirtius. — *In Centurijs Græcorum Tubicen.* — *Tympana an Romanis?* — Lib. IIII. — * σαλπιστῶν τε καὶ τυμπανιστῶν. — * Simile in Senecâ & Quinctil. — *Dionyſius corrigendus.* — Lib. I. Strat. — *Habuerũt Indi.* — Lib. VIII. — Ibid. — *Et Abari.* — *Tympana Indorum qualia.*

intus, inconditum quemdam ſonum edebant. Plutarchus Parthos quoque facit *non cornibus, aut tubis incitare ſe ad pugnam* : ἀλλὰ, inquit, ῥόπτρα βυρσοπαγῆ καὶ κοῖλα περιτείναντες ἠχείοις χαλκοῖς ἅμα πολλαχόθεν ἐπιδουποῦσι. τὰ δὲ φθέγγεται βύθιόν τι καὶ δεινὸν, ὠρυγῇ θηριώδει καὶ τραχύτητι βροντῆς μεμιγμένον : *ſed ſtipites quoſdam corio tectos & concauos tintinnabulis areis circumpoſitis plurifariam ſimul pulſant. Illi verò obſcurum aliquid & terribile reſonant, ex vlulatu ferino & tonitru commixtum.* Hæc illi de Tympanis. etſi in marmoribus tamen Galli matriſdeûm conſpiciuntur tympanum manu tenentes, rotundum infrà, ſuprà planum : atque ibi corium inductum, quod bacillis pulſant. cuiuſmodi hodie equeſtria Germanorum vel Afrorum tympana. Plinius ab eâ formâ margaritarum quoddam genus *Tympanium* vocat : *quibus*, inquit,* *vna tantùm eſt facies, & ab eâ rotunditas, auerſis planities. ob id Tympania nominantur.* Deſcribit Apollodorus hæc talia, & vult Salmoneum ijs tonitru imitatum : καὶ βύρσας μὲν ἐξηρτημένας ἐξ ἅρματος μετὰ λεβήτων χαλκῶν σύρων, ἔλεγε βροντᾶν : *Et pelles detractas, in curru, cum æneis lebetibus agitans, dicebat ſe tonare.* Imò tales etiam pelles non in ære tantùm, in ligno ſic cauato & aptato, apud Iſidorum : *Tympanum*, inquit, *eſt pellis vel corium ligno ex vnâ parte extentum.* Dimidiatum noſtrate tympanum : iam plenum in eodem, ſed alio nomine. nam *Symphoniam* vocat. *Symphonia*, inquit, *vulgò appellatur lignum cauum, ex vtraque parte pelle extenſâ, quam virgulis hinc & inde Muſici feriunt.*

Et Parthis talia.

In Craſſo.

Diuerſa in lapidibus.

Lib. 1x.

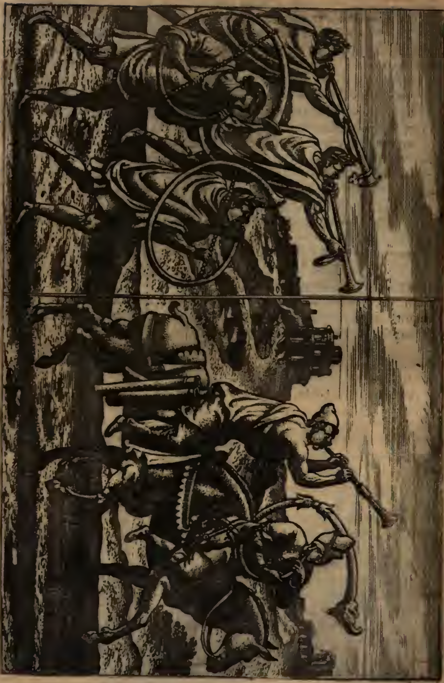
*Lego ima.

Lib. 1.

Biblioth.

Tympana noſtra lignea.

C DIALO-

DIALOG. XI.

Clamor militum ſub pugnam & Baritus: concuſſio item armorum.

SED iam remos inhibeo, & demitto vela, portum attigi propoſitum
in hodierno curſu. AVD. O ſi auſim! LIPS. Nouus hic pudor. elo-
quere. AVD. Imò vetus mi præceptor, nec ille ſolùm in animo iſto ha-
bitat, ſed in vultu ſæpe rubor. Quòd apud te excuſſerim, alia virtus fecit
(ſic interpretor) cupiditas diſcendi. Sed ſi vis, hanc omitto: illa ſeruo.
LIPS. Serua, ſerua fili, gemmas pulcherrimas in iuuentute. Quod ad
me, cum Plauto,

Ego illum periiſſe duco, cui quidem periit pudor.

Sed & rubor ille non improbus, quem ſcitè aliquis dixit *Colorem virtu-
tis.* Quid tamen vis? nam vel ſilentio & modeſtiâ iſtâ à me impetrés,
quod non verbis. AVD. Si vacat & commodum eſt, aliquid etiam de
Incitamentis in Acie aut *Signis*: quæ videntur his abeſſe. Nam de *Allo-
cutione* dixiſti, item de *Claſſico*: ſed ego & *Clamorem* legiſſe recordor, &
Signa quædam pugnæ. Si inquam vacat, doce. LIPS. Ego verò faciam.
& vt vinitor in vindemiando minutos etiam racêmos repetit & colli-
git: ſic ego vel hæc tenuia, ſiquid omiſi. Subiicis de *Clamore*: benè atque *Clamor poſt claſſicum.*
ordine. nam ille Claſſicum excepit. Iaque edebatur in ipsâ imminente
iam coniunctione & conflictu, incitatio pariter animi & virium, atque
hoſti terror. Nam hos habebat fines. Itaque antè, & cùm eminus, ſilen-
tium vaſtum erat: idque Homerico v.rſu A.gellius approbat, apud quem *Quando in editum?*
Græci taciti enni, ſpirantes robur: at Troiani contrà *cum clamore, vt grues.*
Subiicit deinde, quod huc valdè facit, & ad litteram dabo: *Quid ergo il- Lib. I. cap. XI.*
*le vult ardentiſſimus clamor militum Romanorum, quem in congreſſibus
præliorum fieri ſolitum ſcriptores Annalium memorauerunt?* Et reſpon-
det, ac prudenter diſtinguit: *An tum etiam gradu clementi & ſilentio eſt
opus, cùm ad hoſtem itur, in conſpectu longinquo procul diſtantem? Cùm ve-
rò propè ad manus ventum eſt, tum iam è propinquo hoſtis & impetu pro-
pulſandus eſt, & clamore terrendus.* Oſtendit incurſum & impetum dum-
taxat cum clamore factum. Atque ita etiam Vegetius: *Clamor autem,* Lib. III. cap. XVIII.
*quem Barritum vocant, non antè debet attolli quàm vtraque acies ſe iunxe-
rit.* Vetus herculè hoc inſtitutnm. & Cæſar ita memorat, cum cauſſis,
vbi Pompeij conſilium damnat, qui id omiſerat: *Neque fruſtrà antiqui-* III. Ciuil.
*tus inſtitutum eſt, vt ſigna vndique concinerent, clamorémque vniuerſi tol-
lerent, quibus rebus & hoſtes terreri, & ſuos incitari exiſtimauerunt.* Du-
plicem dat cauſſam, à me tactam, Hoſtium terrorem, Sui incitamentum.
Iam tum in Romuli rebus Liuius clamorem hunc agnoſcit: *Fuſi primo* Lib. I.
impetu & clamore hoſtes. Et ſtatim poſt reges: *Conſul nec promouit aciem,* Lib. II.
nec clamorem reddi paſſus. Et ſparſa in omni hiſtoriâ exempla: omni,
etiam Barbarorum. Velut enim naturâ duce hic clamor vſurpatus: & fa-
cere hodie ſollenniter lêgi noui orbis gentes. Quis autem clamor ille, *Quis ille clamor?*
aut in quæ verba, Græcorum ſiue Romanorum? nam probabile eſt cer-

ra & perpetua quædam fuiſſe. Equidem velim ſcire, & indago, ſed vereor vt certò adipiſcar. Arbitror vocem aliquam confuſam, rĕpetitam fuiſſe, nec quidem ſignificantem: cuiuſmodi ſubitæ & primi impetus eſſe ſolent, ſillabæ potiùs quàm verba. Facit apud Græcos quidem ipſa vox, ἀλαλάζειν καὶ ἀλαλαγμὸς, aſſidua in iſtâ re: & quid aliud quàm formatæ à ſillabâ iſtâ repetitâ, *Al al?* quâ vtebantur ſcilicet in prouocando. In Suidæ collectaneis hoc apertè ſatis dicitur: Οἱ προσιόντες εἰς πόλεμον τὸ Ελελεῦ ἐφώνων μετά τινος ἐμμελοῦς κινήσεως: *Euntes ad prælium illud Elelcu acclamabant, cum modulato quodam motu.* Ibi tenuius, & malo litreram tamen grandiorem. Apud Romanos quid fuerit, planiſſimè ignoro: niſi quod *Baritum* vel *Barritum* poſteriore æuo reperio, ſed Germanorum verbum. Vſi tamen Romani. an quia ſillaba illa repetita prior, vt hodie Germanis quibuſdam, *Har har?* an à clamore ductum? quoniam **Baeren* vel *Bêren* hodieque ſublatè & ferociter clamare nobis ſignat. An denique ab vrſis formatum? qui *Bêren* item nobis: & haud abſurdè ab iis peritum, quòd quaſi vocem illam imitantur. Vox quidem noſtras, Tacito teſte: *Sunt illis* (Germanis) *hæc quoque carmina, quorum relatu, quem Baritum vocant, accendunt animos, futuræq́; pugnæ fortunam ipſo cantu augurantur. Affectatur præcipuè* * *aſperitas ſoni, & fractum murmur obiectis ad os ſcutis, quo plenior & grauior vox repercuſſa intumeſcat.* Nec abſonum quod de vrſis dixi, cùm & λυκηθμὸν legam, quaſi dicas *Lupinum ſonum*, in re eâdem, & qui lupos vlulantes imitabantur. Scriptor apud Suidam: καὶ οἱ Ἄβαρες ἰσέβαλλον ἀθρόως, χρησάμενοι τῷ συνήθει λυκηθμῷ. φίλη δὲ αὐτοῖς ἡ τοιαύτη ὠρυγή: *Igitur Abari ingruunt conferti, vtentes conſueto ſuo lupino ſono. gratus autem & ſolens iis talis vlulatus.* Credo & Gallos vſos, ex Liuio: *Galli occurſant in ripam, cum variis vlulatibus cantúque moris ſui.* Sed Germanorum igitur Baritus. quem & Romani inferiores aſſumpsêre, nec vno loco iis tribuit, & deſcribit Ammianus. Vt in concione Conſtantij Imp. ad milites: *Vt nec oculorum veſtrorum vibratæ lucis ardorem, nec baritus ſonum perferant primum.* Alibi: *Et Romani quidem voce vndique Martiâ concinentes, à minore ſolitâ ad maiorem protolli, quam gentilitate appellant Baritum.* Vbi deſcribitur in parte etiam Baritus: clariusque eidem, de Germanis ipſis: *Geſturientes Baritum ciêre vel maximum, qui clamor ipſo feruore certaminum à tenui ſuſurro exoriens, paullatímque adoleſcens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſorum.* Hic Baritus igitur. qui in Feſto etiam *Barbaricum* dictus: *Barbaricum appellatur clamor exercitus, quòd eo genere barbari vtantur.* At Romani non clamore ſolùm vſi, ſed ſtrepitu etiam & concuſſione armorum. Polybius in pugnâ Reguli cum Xantippo: κατὰ τὰ παρ' αὐτοῖς ἔθη συνεψόφησαν τοῖς ὅπλοις καὶ συναλαλάξοντες ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους: *Ex more iis conſueto armis concrepuerunt, & vnà clamantes inuaſerunt hoſtem.* Idem in pugnâ Scipionis cum Annibale: Οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὰ πάτρια συναλαλάξαντες καὶ συμψοφήσαντες τοῖς ξίφεσι τοὺς θυρεοὺς, προσέβαλλον τοῖς ἐναντίοις: *Romani, iuxta morem patrium, clamore ſublato, & gladiis ad ſcuta*

Alalagmus Græcorum.

Baritus.

*Vnde & fluctibus marinis apud nos nomen.

De morib. Germ.

* Quæ eſt in litterâ R.

Lupinus vlulatus.

Lib. xx.

Baritus & Romanorū.

Lib. xxi.

Lib. xxxi.

Lib. xvi.

Arma item concuſſa.

Lib. i.

Lib. xv.

ſcuta concrepantes, inuaſerunt oppoſitos. Dio Caſſius in pugnâ Pompeij nocturnâ cum Mithridate: πρῶτον μὲν οἱ σαλπιγκταὶ πάντες ἅμα τὸ πολεμικὸν ἀπὸ συνθήματος ἐσήμηναν. ἔπειτα δὲ οἵ τε στρατιῶται καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος πᾶς ἐπηλάλαξε. καὶ οἱ μὲν τὰ δόρατα πρὸς τὰς ἀσπίδας, οἱ δὲ καὶ λίθους πρὸς τὰ χαλκᾶ σκεύη προσέκρουσαν: *Primùm tubicines omnes ex compoſito* * *ſimul bellicum cecinerunt: tum milites & reliqua turba omnis* (id eſt, calones & lixæ) *conclamarunt. Et illi quidem haſtas aut pila ad ſcuta concutiebant,* * *iſti lapides etiam ad ærea vaſa*: Quâ tamen narratione hoc de calonibus nouum, & temporis illius modò fuit, nec trahendum ad morem: tunc ſcilicet vſurpatum, quò maior ſonus ſtrepituſque eſſet terrendo hoſti. At de militibus ipſis, iterùm Dio in pugnâ Philippenſi: κἀκ τούτου ἀλαλάξαντες οἱ ὁπλῖται, τάς τε ἀσπίδας τοῖς δορατίοις ἔκρουσαν, καὶ ἐκεῖνα ἐπ' ἀλλήλους ἐξηκόντισαν: *Deinde* (poſt claſſicum) *clamantes milites, ſcuta ſua pilis percuſſerunt, & ea ipſa in ſeſe mutuò iecerunt.* Manſit mos Ammiani etiam æuo, atque ipſe cum cauſsâ additâ prodit: *Quibus occurrere benè pertinax miles explicatis ordinibus parans, haſtíſque feriens ſcuta (qui habitus iram pugnantium concitat & dolorem) proximo iam geſtu terrebat.* Quod ipſum vſurpabant etiam nondum vicino hoſte, & cùm duci in eum vellent. Idem ſcriptor: *Nec finiri perpeſſi quæ dicebantur, ſtridore dentium infrendentes, ardorémque pugnandi haſtis illidendo ſcuta monſtrantes.* Et meminiſſe huic rei oportet, quæ dixi in Aſſenſu militari, ſuprà. Habes de clamore. qui tanti apud illos æſtimatus, vt ex eo diiudicarent de euentu pugnæ. Liuius: *Clamor indicium primum fuit, quò res inclinatura eſſet. excitatior crebriórque ab hoſte* (Volſco) *ſublatus; ab Romanis diſſonus, impar, ſegnis, ſæpe iteratus, prodidit pauorem animorum.* Simile Plutarchus in futurâ clade Craſſianâ. *Cùm is*, inquit, *ſuos clamorem tollere iuſſiſſet; mæſtitiam eorum accuſauit, quòd imbecillum & inæqualem edidiſſent.* A V D. Hoc mihi mirum: & tantíne ea res? an homines, vt aues, olim clamore abigebantur? L I P S. Ne illude. momentum habet ea res etiam à naturalibus cauſſis. Quippe duo ſenſus in nobis per quos Timor maximè in animum penetrat, Oculi & Aures. Alterutrum igitur illorum qui turbat, næ ille victoriæ ſuæ multum confert. Quid autem magis aures, quàm validus & magnus ſonus? Itaque non iniuriâ Catoni priſco hoc adſcribitur: *Verba plus quàm gladium, & voces quàm manum, hoſtes territare & in fugam vertere.* Sciuit Ioſephus ille, & bonus dux, & ſcriptor. qui bello in Romanos, cùm morem eorum noſſet occlamandi, metuens ne ſui terrerentur: ἐκέλευσε πρὸς τὸν ἀλαλαγμὸν τῶν ταγμάτων ἐπιφράξαι τὰς ἀκοάς, ὡς μὴ καταπλαγεῖεν: *iuſſit ad clamorem legionum aures obſtruere, ne percellerentur.* Idque illi vtiliter & ſuo bono fecerunt. Quid opus, ſi non violenta aliqua vis in iſtâ re? Itaque iam olim & aliæ viæ gentes: idque Pane inuentore, vt vult Polyænus. Is ſcribit, *cùm Bacchus expeditione Indicâ in valle aliquâ cauâ cum copijs eſſet, ex aduerſo autem infinita hoſtium multitudo; nonnihil in animo pertimuiſſe. Tum Pana ſuaſiſſe, vt noctu Dionyſij exercitus maximum clamorem tol-* leret,

Lib. XXXVI.
* Quod nõ ſic ſolet, vt antè monui.
* Calones nempe.
Lib. XLVII.
Lib. XIIII.
Lib. XVI.
Clamor momenta habebat.
Lib. IIII.
Catonis dictum.
Lib. III. cap. XVIII.
Lib. I. Stat.

leret, quem cùm & petra & valles exceptum referrent & augerent, hoſtes territos in fugam ſe dediſſe. Inde natum vt terrores eiuſmodi Panici appellentur. Imò verò Macedones & Perſæ etiam vſi. de quibus ita Curtius:
Lib. III. *Iam in conſpectu, ſed extra teli iactum, vtraque acies erat, cùm priores Perſæ inconditum & trucem ſuſtulêre clamorem. Redditur & à Macedonibus maior, exercitus impar numero, ſed iugis montium vaſtíſque ſaltibus repercuſſus.* Etiam Græci, quibus aut τὸ ἀλαλάζειν paſſim tribuitur, aut τὸ παιανίζειν. Thucydides: Ἐπαιάνισαν αὐτοῖς ὡς ἐπέπλεον: *Paan iis clamatus ad naualem congreſſum.* Ibi Scholiaſtes: Δύο παιᾶνας ᾖδον οἱ Ἕλληνες, πρὸ μὲν τοῦ πολέμου, τῷ Ἄρει· μετὰ δὲ τὸν πόλεμον, τῷ Ἀπόλλωνι: *Duos Paanas norunt Graci. vnum ante prælium, Marti; alterum poſt pralium, Apollini.* Illum priorem, ἐμβατήριον παιᾶνα, *congreſſiuum Paana*, Plutarchus in Lycurgo dixit: hunc alterum, ἐπινίκιον παιᾶνα, *victorialem* in Romuli rebus. Videntur cum cantu aut rythmo quodam fuiſſe, atque ideò Pæanes dicti.

Paan Græcorum. *Lib. I.*

Chriſtianorum. Manſit apud imos etiam Græcos, qui, tamen vt Chriſtiani, *Vicit crux*, pro pæane habebant. Cedrenus hoc tradit in Baſilio Imperatore, pugnâ cum Manichæis: Βοῇ σοβαρᾷ παιανίσαντες, καὶ τὸ (Σταυρὸς νενίκηκε) συμβοήσαντες, ἐπιτίθενται τοῖς ἐχθροῖς: *Voce magnâ Paanem canentes, & illud, Crux vicit, conclamantes, aggrediuntur hoſtes.*

DIALOG. XII.

Signum pugnæ, Tunica punicea: ſignum pugnæ, vox & teſſera.

DE *Clamore* habes: qui rarus apud nos, aut nullus, niſi quòd Aſiaticos & Turcas audio ſeruare. Etiam Hiberni in Europâ ſuum *Pharro* ingeminant, & Hiberi interdum acclamant. Sed mos non in magno hodie, nec ſollennis. Supereſt de *Signo* pugnæ, quod diuerſum à Claſſico: quia iſtud mutum. Illud auribus, hoc oculis ſeruiit, & tempore Claſſicum præiuit. Nam Romani, cùm decretum iam pugnare, tunicam ruſſam in Prætorij faſtigio extendebant in haſtâ, vt eo ſigno miles moneretur parare ſe & arma; tum etiam, vt ſiqui diſperſi, conuenirent. Vtile fuit in re ſubitâ, & vt momento omnes monerentur. De hoc ſigno aut palàm, aut occultius, plures ſcriptores. Palam, vt Plutarchus: Τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἐξέθηκεν. ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος: *Pugnæ ſignum propoſuit. Eſt autem tunica coccinea ſuper tabernaculum Imperatoris extenſa.* Idem iterùm: Ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προὔκειτο ἐν τῷ Βρούτου καὶ Κασσίου χάρακι σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών: *Vnà cum luce propoſitum fuit Bruti & Caſſij caſtris pugnæ ſignum, punicea tunica.* Iſidorus: *Ruſſata, quam Græci phœniceam vocant, nos coccineam. Hac ſub Conſulibus Romani vſi ſunt milites, vnde etiam Ruſſati vocabantur. Solebat enim pridie quàm dimicandum eſſet, ante Principia poni, admonitio & indicium futuræ pugnæ.* Ait ante Principia, quod Plutarchus ſuper tabernaculum Ducis: & benè. quia Prætorium ante ipſa Principia ſitum. Sed quod iſti Tunicam, alij Vexillum appellant. vt Cæſar: *Cæſari omnia vno tempore erant agenda. Vexillum proponendum, quod erat inſigne cùm ad arma*

Signum mutum pugnæ. *Tunica ruſſa.* In Fabio. In Bruto. *Aut vexillum ruſſum.* II. Gallic.

ma concurri oporteret. Hirtius: *Cùm iter facere Cæſar vellet, renunciatum* Bell. Hiſp.
eſt à ſpeculatoribus Pompeium de tertiâ vigiliâ in aciem ſtetiſſe. Hoc nuncio
allato, vexillum propoſuit. Ammianus: *Signis illicò fixis ex more, cùm vn-* Lib. xxvii.
dique ad arma conclamaretur, ſtetit regibilis miles, vexillum operiens extol-
lendum, quod erat opportunè ſubeundæ indicium pugnæ. Et de hoc ſanè
Vexillo Gloſſas capio: Ῥούσιον φάρσος, *vexillum.* Fortaſſe & Taci-
tum: *Vexillum in domo Germanici ſitum flagitare occipiunt:* quaſi ius & 1. Annal.
arbitrium pugnæ. Niſi magis ibi ſenſus, periſſe Vexillum quaſi vt eme-
riti eſſent, & ſub vexillo Veterani. Notus enim & ille mos: ſed ab hoc
ritu fuit, quòd Scipio ad Numantiam, cùm caſtella circa vrbem plura
ſtruxiſſet; inſtituit, εἴ τι ἐνοχλοῖεν οἱ πολέμιοι, σημεῖον ἐξαίρειν, ἡμέρας μὲν,
φοινικίδα ἐπὶ δόρατος ὑψηλοῦ, νυκτὸς δὲ πῦρ: *ſiquid hoſtes incurrerent aut mo-*
leſtarent, ſignum tollere, de die quidem puniceam veſtem in haſtâ altâ, de
nocte ignem. Ita Appianus in Ibericis. Et hæc ſatis aperta ſunt: rectè aut
obſcuriùs alij etiam tangunt. Vt Liuius: *Poſcunt pugnam, poſtulant vt ſi-* Liuio lux. Lib. ii.
gnum detur. Quod tamen aliquis vel ad Claſſicum, vel ad vocale ſignum
etiam trahat. Firmiùs alibi: *Latus ad milites iam arma ad propoſitum pu-* Lib. vi.
gnæ ſignum capientes proceſſit. Nam ait *propoſitum*: quod non conuenit
niſi in iſtud. Iterùm: *Varro nihil conſulto collegâ ſignum pugnæ propoſuit.* Lib. xxii.
Nec minùs apertè etiam Dionyſius: Ἐπειδὴ δὲ τὰ σημεῖα ἤρθη παρ' ἑκατέ- Lib. vi.
ρων τῆς μάχης: *Poſtquam vtrimque ſigna ſublata ſunt pugnæ.* Iterùm: Ἐπει- Et Dionyſ.
δὴ τὰ σημεῖα ἐκέλευσεν ἀρθῆναι τῆς μάχης: *Poſtquam ſigna tolli iuſsit pugnæ.* Lib. x.
Mihi, inquam, apertè: etſi alij de Signis militaribus capiunt & vertunt.
Ea quidem ipſa Græcanica phraſis in Thucydide eſt, & in ſimilem huic
meo ſenſum. Ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἑκατέροις ἤρθη, ἐναυμάχουν: *Poſtquam vtriſ-* Lib. i.
que ſigna ſublata ſunt, nauale prælium inierunt. Et poſt: ὡς ἡ μάχη ἐγίνετο Græcis tale aliquid.
καὶ τὰ σημεῖα ἤρθη, βραχύ μέν τι προῆλθον ὡς βοηθήσοντες. ἐπεὶ δὲ διὰ τάχους
ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων ἐγίγνετο, καὶ τὰ σημεῖα κατεσπάσθη, πάλιν ἐπανεχώρουν ἐς
τὸ τεῖχος: *Vt pugna facta eſt, & ſigna ſublata, paullum quid progreſsi ſunt vt*
auxilium laturi. poſtquam verò victoria Athenienſium celeriter fuit, & ſi-
gna detracta ſunt, iterùm ad præſidium ſuum rediêre. Ea Suidas & Scho-
liaſtes ſic interpretantur: Σύμβολά τινα εἶχον ἃ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μάχης Suid. in σημεῖα.
ἐδείκνυτο. καὶ ὅτε μὲν ἀνετείνετο τὰ σύμβολα, ἤρχοντο τῆς μάχης. ὅτε δὲ κατεσπᾶ-
το, ἐπαύοντο: *Signa quædam habebant, quæ ſub tempus pugnæ oſtendebantur.*
& cùm ea erigebantur, pugnam incipiebant; cùm demittebantur, deſinebant.
Aliquid ad hunc morem, quod Dio Chryſoſtomus ſuo etiam æuo vſur-
patum oſtendit, vt in muris Signum poneretur, inſtante hoſte. Nam ita
in Boriſthenetico: Καὶ αἵ τε πύλαι συγκέκλειντο, καὶ τὸ σημεῖον ἦρτο ἐπὶ τοῦ τεί-
χους τὸ πολεμικόν: *Et portæ clauſæ erant, & in muro ſignum ſublatum belli-*
cum. Imò de iſtâ ipsâ ruſsâ tunicâ reperio exempla. Plutarchus de pugnâ In Philopœm.
Antigoni cum Cleomene, *quieſcere,* inquit, *quoſdam iuſsit,* ἄχρις ἂν ὑπὸ
τοῦ βασιλέως ἀρθῇ φοινικὶς ὑπὲρ σαρίσσης διατεταμένη: *donec à rege ſublata eſſet*
punicea veſtis, ſuper ſariſſam extēſa. Quòd ipſum & in Polybio ita leges. Lib. ii.
Simile, quod Polyænus de Conone: Ἐπῆρε τὴν φοινικίδα. ἦν δὲ ἄρα μάχης
σύνθημα.

σύνθημα τοῖς κυβερνήταις: *Suſtulit puniceam veſtem. erat ea autem ſignum pugnæ gubernatoribus nauium.* Eſt quidem in Homero etiam, de Agamemnone ſuos ad pugnam vocante:

Il. 8. verſ. Πορφύρεον μέγα φᾶρος ἔχων ἐν χειρὶ παχείῃ.
221. *Purpuream endo manu validâ tollens ſibi veſtem.*

Sed non niſi de propriâ & regali eius veſte Euſtathius accipit, quam ſuſpicari licet manu alleuatam ab eo, in feſtinatione & curſu. Sanè de tali aut alio ſigno vix mentio in Homero. Nec huic rei aliud lêgi, niſi ſi fortè
Signum ad in Curtio, de Alexandro. qui cùm Tubæ ſonus haud pariter ab omni-
iter. bus exaudiretur, cùm caſtra mouenda eſſent, *Perticam quæ vndique con-*
Lib. v. *ſpici poſſet, ſupra Prætorium ſtatuit, ex quâ ſignum eminebat pariter omnibus conſpicuum.* Sed id quale fuerit, non dicit. Etiam Perſas (in Ammia-
Lib. xx. no) video ad oppugnationem vocari, *ſigno per flammeum erecto vexillum.*
Et iam habes omnia Signa: an mentior? & vnum etiam ſupereſt, leue, facile, quod *pugnæ ſignum* item dicunt, aut ſimpliciter *Signum.* Illud
De Teſſerâ. idem, *Teſſera*: & Græcis σύνθημα. quod datur in vno alteroque verbo ſub ipſam pugnam ab Imperatore, vt eo ſymbolo commilitones inter ſe norint, & item hoſtem. Cuius vſus perit, cùm iſte quoque tenet. Taci-
III. Hiſt. tus in bello ciuili: *Crebris interrogationibus notum pugnæ ſignum.* In
Lib. VII. Thucydide ſimile, pugnâ inter Syracuſios & Athenienſes: Καὶ τοῖς ἐρωτήμασι τοῦ ξυνθήματος πυκνοῖς χρώμενοι, σφίσι τε αὐτοῖς θόρυβον πολὺν παρεῖχον ἅμα πάντες ἐρωτῶντες, καὶ τοῖς πολεμίοις σαφὲς αὐτὸ κατέστησαν: *Crebris interrogationibus ſigni vtentes, ſibiipſis tumultum crearunt omnes ſimul interrogantes, & hoſtibus notum id fecerunt.* Remedium huic rei non ab-
Acutum. ſurdum in Polyæno, qui inter Strategemata recenſet quòd *Aeneas qui-*
Lib. I. *dam dux Arcadum* τοῖς ἰδίοις ὁπλίταις ἔδωκε σύνθημα, κτείνειν τοὺς τὸ σύνθημα ἐρωτῶντας: *ſuis militibus ſignum dedit, interficere eos qui ſignum interrogaſſent.* Ita Arcades cùm non rogarent tacitique eſſent, interrogantes Lacædæmonios (noctu autem hæc geſta) interimebant. De hoc ſigno
II. Gallic. Cæſar capiendus, pugnâ ſubitariâ in Neruios: *Cæſari omnia vno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat inſigne cùm ad arma concurri oporteret: ſignum tubâ dandum, acies inſtruenda, milites cohortan-*
Cæſar illu- *di; ſignum dandum.* Tria hîc habes noſtra ſigna: *Vexillum, Claſſicum,*
ſtratus. *Teſſeram.* de quâ poſtremâ, niſi verba poſtrema capis, ſuperflua videantur aut inculcata. De eodem Hirtius, bello Africo: *Cæſar ſigno Felicitatis dato, equo admiſſo in hoſtem ire cōtendit.* Fuit igitur ibi ſignum, *Felicitas*: vt Bruto *Libertas*: & plerumque tale aliquid, breue, & ominis boni.
Lib. III. Vegetius: *Vocalia ſigna dicuntur, quæ voce humanâ pronunciantur. ſicut in*
cap. V. *vigiliis, vel in prælio, pro ſigno dicitur; vt puta, Victoria, Palma, Virtus, Deus nobiſcum, Triumphus Imperatoris, & alia quæcumque voluerit dare is qui in exercitu habet maximam poteſtatem.* Veteres magis, nomina ferè deorum dabant, quos aut patria, aut ipſi Duces colebant. Ita Cyro ſi-
VII. Pæd. gnum erat, Ζεὺς σύμμαχος, ἡγεμών, σωτήρ: *Iupiter ſocius, Dux, Seruator,* vt
II. Ciuil. Xenophon tradit: Cæſari *Venus genitrix,* vt Appianus: Auguſto, *Apollo,* vt Vale-

vt Valerius. Etſi alia quoque, imò & dicta & verſus: quæ longum ſit 1. cap. v.
perſequi, & ſponte occurrunt. Ego verò peregi iam plenè, tu abi, cura corporis me vocat. AVD. Nónne in craſtinum reuocas? LIPS. Sub lege, ſi illud nobis erit. Ego in tam tenui valetudine quid mihi pollicear? nec *multa* aut longè *iaculor*, vt poëta loquitur, tam imbecillus. AVD. O vtinam aliter ſit! vtinam de meis viribus, imò & annis, tibi addam! LIPS. Amanter hæc potiùs, quàm ſapienter: nec è medio ſpatio reuocari ad carceres velim, vtique in tam exercito curſu. Tu BREVIARIVM cape, & ſalue.

BREVIARIVM LIBRI QVARTI.

- IN ACIE quattuor dicta:
  - ORDO & DIVISIO in
    - GENERA
      - *Haſtatos, qui per manipulos diſpoſiti primi, cum interuallis.*
      - *Principes ſecundi, pariter.*
      - *Triarij tertij, pariter.*
      - *Velites ſparſi in manipulos, in lateribus, in fronte.*
      - *Equites, ad latera, aut interdum in vijs & à tergo.*
  - SIGNORVM locatio & DVCVM
    - *Hæc circa frontem, in quoque Genere. Vnde Anteſignani & Poſtſignani.*
    - *Ex his Tribuni, Primopili & Imperator, circa medium, circáque Aquilas: Centuriones in fronte, ad ſuos quiſque manipulos.*
    - *De ipſis Signis & formâ, in occaſione additum.*
  - FORMA inſtructionis
    - *Quadrata plurimùm: eáque duplex, aut triplex.*
    - *Aliter etiam duplex aut multiplex, cum Subſidijs.*
    - *Variatur Schematiſmis, Cuneo, Globo, Forcipe, Turribus, Serrâ.*
  - ADIVNCTA Aciei, vt
    - *Allocutio.*
    - *Claſsicum.*
    - *Clamor.*
    - *Signum pugnæ.*

IVSTI LIPSI DE MILITIA ROMANA LIBER V.

Dialogismvs I.

Ad Diſciplinam tranſitum, ac primò de ſede eius, Caſtris. Ea laudata, diuiſa, partes recenſita.

AVDITOR ad me ſolito maturior venit, & inſit, Amœnior hic, Lipſi, dies eſt,

Diffuſúmque nitet pacato lumine cælum:

vt ait Lucretius: viſne ambulemus? Aura prouocat, tum etiam liberior ſermo atque animus erit in ſpatiis his camporum. LIPS. Non nolo: & ſcis me, cum Cicerone olim, tueri valetudinem crebrâ iſtâ domeſticâ ambulatione: quidni magis amem & vſurpem, cùm licet, illam ſubdiualem? Fiat. heus puer, cedo calceos & pallium. Habeo. imus? quò? AVD. Ad mœnia hæc ſi voles, verè amœna. A quam hinc vides, illinc viridia, paullo longiùs agros & camporum ſpatia olim culta, nunc, heu, deſerta. LIPS. Deſerta? imò excîſa pleraque aut deiecta. En ſtirpes, en arbores, quæ fuerunt! en domus & ædificia, quæ fuerunt! Ferum Martem, nec qui animata ſolùm vitâ deuoluit, ſed euertit quidquid ſtetit. O etiam ferini animi, qui cladibus his auctores!, qui delectamini, qui gaudetis, & per malam ambitionem fouetis. Meo voto, in vos & capita veſtra expetant primæ glandes emiſſæ aut prima tela. AVD. Tu ille mitis ſic loqueris? LIPS. Loquor. iſti malorum fons & cauſſa, iſti per prauam cupidinem aut metum bella nobis ſuſcitant, poſt ipſos manſura. Iterùm voueo. cadant, & his victimis Bellona placata abeat, & candida Pax ſuccedat. AVD. Pacem laudare tecum poſſumus, atque etiam amare: ſed te doctore didici, vt in aëre, ſic in terrâ, ſuas eſſe bellorum tempeſtates, & deiici iſtâ grandine atque atteri hominum aliquot ſtirpes. Nónne ferre noſtrum eſt? nónne iurare, vt ſic dicam, in communem iſtam legem?

Euripid. *Μοχθεῖν ἀνάγκη. τὰς δὲ δαιμόνων τύχας*
Ὅστις φέρει κάλλιστ', ἀνὴρ οὗτος σοφός:
Dolere & affligi neceſſe. at qui Deûm
Ariſtot. *Sortem optimè fert, ille vir verè ſapit.*

LIPS. Scio, & à me fiet. qui noui non caſus ſolùm, ſed ludibria rerum humanarum. In eo tamen maneamus, * τὸν σοφὸν μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δ' οὔ *

* Sapientem mediocres affectus ha-

ἀπαθῆ δὲ μὴ εἶναι. AVD. In iſtâc re maneo, in aliâ affectum vehementem habeo. LIPS. Quem, aut in quâ? AVD. Deſiderij vel cupidinis potiùs perandiendi de re inſtitutâ. AD DISCIPLINAM ventum, quâ opus hodie maximè, & quæ non vſu ſolum, ſed notitiâ videtur mihi ceſſiſſe. Tu renouas? LIPS. Non mearum virium. Suggerere aliquid poſſum ex illâ veteri, capiat ex eâ aut hauriat ſi quis volet. Ambulemus, fabulemur, Polybium habes? AVD. Ecce meâ præuiſione puer habet. LIPS. Benè eſt, audi. Diſciplinam comprehendi in definitionis meæ verbis, SVB CERTA LEGE. Nec enim aliud ea eſt, quàm *Præſcriptum & lex quædam militandi, & in militiâ ſe gerendi*. Itaque ea continet, *tempus, modum, munia, opera* militiæ: & quæ pleraque Polybius exſequitur, etſi nec diſpoſitè ſatis, nec plenè. Sed ſiquid ille omittit, aut alibi aut hîc dicam. Politicis enim noſtris Monitis ſiue Notis quædam reſeruamus, antè etiam à nobis factum. Tu librum cape, & lege:

bere, nullos non habere.

Diſciplinæ definitio.

Τούτων δ' εὐπρεπῶν γινομένων, παραλαβόντες οἱ χιλίαρχοι τοὺς ῥωμαίους, ὁμοῦ καὶ τοὺς συμμάχους κατεστρατοπεδεύουσιν, ἑνὸς ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῖς θεωρήματος ἁπλοῦ. ἐπὶ τὰς παρεμβολὰς, ᾧ χρῶνται πρὸς πάντα καιρὸν καὶ τόπον. διὸ καὶ δοκεῖ μοι πρέπειν τῷ καιρῷ, τὸ πειραθῆναι καθ' ὅσον οἷόν τε τῷ λόγῳ τοὺς ἀκούοντας εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τοῦ κατὰ τὰς πορείας καὶ στρατοπεδείας καὶ παρατάξεις χειρισμοῦ τῶν δυνάμεων. τίς γὰρ οὕτως ἐστὶν ἀπεοικὼς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα τῶν ἔργων, ὃς οὐκ ἂν βουληθείη μικρὸν ἐπιμελέστερον ἐπιστῆσαι ἐπὶ τῶν τοιούτων, ὑπὲρ ὧν ἅπαξ ἀκούσας ἐπιστήμων ἔσται πράγματος ἑνὸς τῶν ἀξίων λόγου καὶ γνώσεως;

POLYB.

His ita paratis, accipiunt Tribuni Romanos vnà & Socios, & caſtrametantur: vnâ quidem apud eos & pariformi metatione, quâ vtuntur in omni tempore & loco. Ideoq; & viſum mihi nunc decorum, conari, quantùm id verbis poteſt, audientes inducere in notitiam modi & ordinationis, circà itinera, circà metationes, circà inſtructiones copiarum. Quis autem adeò abhorret abiunctúſque eſt à pulchris & honeſtis rebus, vt nolit paullò attentiùs hæc inquirere, quæ cùm ſemel audierit, gnarus erit vnius rei inter alias digniſſimæ notitiâ, & conſideratione?

Ad caſtra, vt vides, nos ducit: & Diſciplinam ego iſtinc ordior, non quia ſola ea pars, aut non ea alibi, ſed quia hic præcipuè. Nam Caſtra re ipsâ gymnaſium, palæſtra, ſedes imò & domicilium Diſciplinæ. *Munia, Opera, Exercicia, Præmia, Pœnæ* ſunt in caſtris: & vno verbo, hic regitur

Laudatio Rom. caſtrorum. miles & formatur. Ipſa caſtra non ſine Diſciplinâ fiunt, aut conſtant: quæ accuratiſſima ſanè apud Romanos. Audi hoc à me. ſi in togâ aut ſago pars alibi aut ſpecimen Romanæ prudentiæ: hîc reperies, imò ſapientiæ, & iudicio eo verbo vtor. Non vanè aut leuiter Polybius hîc attollit, & *rem vnam omnium cognitione digniſſimam* ait. Quis Polybius? quo vix alius ſcriptor iudicio firmior, & nemo certè vſu atque experientiâ doctior. Ergo verba cogitatè examinemus & penſiculemus.

„ *Caſtra metantur.*] Nam quamprimùm iuncti ciues & ſocij, non conſident ſine caſtris. Sed ea iunctio plerumque in locis hoſti vicinis, aut certè extra Romanum ſolum. Nullam illi noctem (vide curam & prouidentiam) ſine caſtris agebant, & ſemper ligneis terreiſque iſtis mœni-

Vetera caſtra. bus, vt in vrbe, cincti. Quando id inſtitutum? ab antiquo, ſi Liuium & Dionyſium interrogas, qui ſub regibus & ſtatim poſt eos, caſtra ponunt,

Frontinus tamen vult à Pyrrho. Lib. IIII. cap. I. vallo & foſſâ cingunt. Pluries meminerunt. Eò mirer à Frontino hanc rem ad Pyrrhi tempora relatam, & aſſeri ab eius exemplo, inſtitutam. Nam ait: *Caſtra antiquitus Romani paſſim per corpora cohortium, veluti mapalia, conſtituere ſoliti erant: Pyrrhus Epirotarum rex primus totum exercitum ſub eodem vallo continere inſtituit. Romani deinde, victo eo in campis Aruſinis, caſtris eius potiti & ordinatione notatâ, paullatim ad hanc*

Non meo aſſenſu. *vſque metationem quæ nunc eſt peruenerunt.* Totâ in re dubito, & controuerto. Romani, inquit, anteà *per cohortes*? atqui Manipulos fuiſſe docuimus, & eam olim diuiſionem. Pyrrhus *primus exercitum ſub eodem vallo*? nec apud Græcos quidem verum, & in Homero ipſo exempla ſunt quæ refellunt. Illud fortaſſe potuit, Pyrrhum (vt fuit diligens ordinis & inſtructionis) primum curioſius meliuſque caſtra digeſſiſſe: & fortaſſe ad illud inſtar Romani. Fortaſſe inquio. nam cur adfirmem? video in reliquo ordine omnia compoſita iam antè apud Romanos: potuit & debuit ἀναλόγως etiam in caſtris. Si aliter: cur Polybius, qui ſic libens abit & trahit in laudem ſuæ gentis, imitationem hanc ſiluit? Imò cur diuerſa tota & alia apud Græcos ratio? quod ipſe infrà dicet. Sed ſiue à ſe, ſiue ab aliis Romani: pulchra & admirabilis hæc facies ipſis etiam Græcis.

Lib. XXXI. Philippus Macedonum, narrante Liuio, *ſubiecta cernens Romana caſtra, admiratus eſſe dicitur & vniuerſam ſpeciem caſtrorum; & deſcripta ſuis quæque partibus, tum tendentium ordine, tum interuallis: & negaſſe Barbarorum ea caſtra vlli videri poſſe.* Idem hoc Pyrrho Plutarchus adſcribit: illi dico, Pyrrho Epirotæ: ſi verè, quomodo Frontinus verè? Sed Plu-

In Pyrrho. tarchi verba hæc: Τάξιν τε καὶ φυλακὰς καὶ κόσμον ῥωμαίων καὶ τὸ σχῆμα τῆς στρατοπεδείας ἐθαύμασε. καὶ τῶν φίλων προσαγορεύσας τὸν ἐγγυτάτω, τάξις μὲν, εἶπεν, ὦ μεγάκλεις, αὕτη τῶν βαρβάρων οὐ βάρβαρος: *Ordinem, & ſtationes, & diſpoſitionem Romanorum, & figuram ipſam caſtrorum admiratus*

eſt,

eſt:& proximum amicorum affatus, O Megacles, inquit, hic ordo barbarorum, non eſt barbarus. Si ipſe Pyrrhus metationi huic adſtupuit: non ab eo profectò exemplum.

„ *Vnâ quidem apud eos & pariformi metatione.*] Aliter quàm apud
Græcos aliosque, qui pro locis & temporibus mutabant. Non ſic Ro- *Vniformia Romanis*
mani, ſimplex ſemper & eadem, excipio quòd minor vel auctior ſpatio, *caſtra.*
pro numero legionum. Sed quadrata ſemper, ſed portæ & ſectiones eæ-
dem, ſed tabernacula ducum & militum eodem ſitu. Hinc vtiliſſima il-
la notitia caſtrorum, & præuiſa & inuenienda militibus omnia, ſicut ci-
uibus in aliquâ vrbe. Vniuſmodi igitur ſemper caſtra, ſi formam conſi-
deres: paullò alia, ſi apparatum totum & inſtructum. Nam moneo, du- *Duorum generum.*
plicia Romanis caſtra fuiſſe, *Aeſtiua* & *Hiberna*. Illa, quæ mobilia, & *Aeſtiua.*
æſtatis ſiue expeditionis tempore, in vnam ſæpe noctem ſtructa. Quæ
iterùm duplicia, à moræ manſionisque differentiâ. Si enim vna altera-
que, aut omnino paucæ noctes in iis agendæ: ſine aliâ additione *Caſtra*
dicebant, aut *Manſiones* etiam poſteriore æuo. Si diutiùs ſubſiſtendum;
ab ipsâ re *Statiua*, aut *Statiuas*. In Suetonio Æſtiua habes: *Obiit in caſtris* *Statiua.* Claud. ca. 1.
Aeſtiuis, quæ ex eo Scelerata ſunt appellata. Statiua in Liuio, ſub Rege Lib. 1.
Tarquinio: *In iis Statiuis, vt fit, longo magis quàm acri bello.* Cæſar: *Eo-
dem die vterque eorum ex caſtris Statiuis, à flumine Apſo, exercitum edu-
cunt.* Dixi & *Statiuas* appellari, voce in poſtremis ſcriptoribus reperien-
dâ, & intellegunt *Sedes*. Verba edicti Alexandri Imp apud Lampridium:
*Illâ die, illâ horâ, ab vrbe ſum exiturus, & ſi dij voluerint, in primâ manſio-
ne manſurus. Deinde per ordinem manſiones, deinde Statiuæ.* Sedes dixi *Sedes, pro*
intellegi: & ipſa ea vox pro caſtris. Vegetius: *Eruditi in ſedibus milites.* *caſtris.*
Ammianus: *Militares numeri deſtinatas remearunt ſedes.* Et pluſcula ex-
empla. At *Hiberna* ſunt, quæ per hiemem & in diuturnâ manſione mili- *Hiberna.*
tibus receptaculum: ab ipſo itèm ſic tempore dicta. *Hiemalia* Vopiſcus
appellauit: *Tuum eſt illic Hiemalia & Aeſtiua diſponere, vbi tuis nihil de-* In Aurel.
erit. Iſtorum origo in Liuio, bello Veienti: *Hibernacula etiam, res noua* Lib. v.
Romano militi, ædificari cœpta. Annæus Florus: *Tunc primùm hiematum* Lib. 1.
ſub pellibus, taxata ſtipendio hiberna. Id fuit ſub annum Vrbis CCCLVIII. cap. XII.
Etſi Liuius & Cæſar, *Pelles* remouere & ſeiungere ab *Hibernis* videntur.
vt ille lib. XXXVIII. *Inſtare hiemem. aut ſub pellibus milites habendos fore:
aut ſi concedere in Hiberna vellent, differendum in æſtatem bellum.* Cæſar
lib. III. *Huiuſmodi tempeſtates conſecutæ ſunt, vt continuatione imbrium,
diutiùs ſub pellibus milites contineri non poſſent. Itaque exercitum Cæſar
in Hibernis collocauit.* Itaque, pro iſtorum mente, *Statiua* illa ſint ſub
Pellibus: *Hiberna*, in opidis, aut caſtris, quæ tabernaculis & alio opere
accuratiùs inſtructa. & meritò, tum contra cæli iniurias, tum quia vſui
plura neceſſaria in diuturnâ morâ. Itaque hæc talia, fortaſſe & Statiua,
partes ſiue membra habebant magis diſtincta, vt *Armamentarium, Fa-* *Membra caſtrorum.*
bricam, Valetudinarium, & ſiquid reperis tale. Imò reuera inſtar opido-
rum ſæpe ſtruebantur, præſertim in finibus imperij, & vbi perpetuæ ſta-

tiones & prætenturæ contra hoſtem. Tale in Euphratis, Danubij, Rheni noſtri ripâ: & hæc ea origo & genitura nobilium aliquot hodie opi-
Proceſtria. dorum. Ad hæc etiam, ea quæ *Proceſtria* dicebant, niſi fallor. Feſtus enim in eâ voce explicandâ nutat: *Proceſtria, quò proceditur in muro. Aelius Proceſtria ædificia eſſe dixit extra portam. Artorius quæ ſunt ante caſtra, etiam qui non habent caſtra, propugnacula quibus pro caſtris vtuntur ædificant.* Sententiæ tamen haud nimis diuerſæ, ſi attendis. Prima eſt, locum ſpatiumque ſic dici proceſſus in muro. quid vult? ambulacra
Diuinatio in Feſto. illic, à procedendo? vix opinor, & malim ſcribi, *quò proceditur a muro.* vt ſint Proceſtria, quidquid ante muros eſt. quomodo Ælius, *ædificia extra portam*: quaſi ſuburbia aut προάστεια. At Artorius, vult ædificia eſſe ante caſtra: & ſi non ſint caſtra, illa ipſa quæ loco caſtrorum ſunt, *propu-*
Et iterùm. *gnacula ædificiáue*. Ita enim poſtremam vocem ſcripſerim, & me capis. Duplex eſt ſententia ſcilicet Artorij: aut ædificia ante caſtra eſſe, aut ipſa
** ſubtiliter vellere, ſpinas abligere.* illa quæ vice caſtrorum vſurpantur. Sicut *Pro caſtris*, duo notat, & ante ea, & pro ipſis. Sed quid iuuat hæc * ἀκανθίζειν? tenuis fructus: magis noto, pro Artorij priore ſententia morem caſtrenſem eſſe, quem Tacitus
Tacito lux. IIII. Hiſt. notat. *Subuerſa longæ pacis opera, haud procul caſtris in modum municipij exſtructa.* Sunt profectò hæc *Proceſtria*: quæ adnexa ferè Hibernis aut Statiuis, vt eò reciperentur lixæ, aduenæ, & qui alij paganorum caſtra ſequerentur. Miſceri enim eos militibus, non Romanus vſus. Cæſar pro hac conſuetudine, cùm Germanos equites ſubitò ſcribit ad caſtra aduo-
Lib. VI. laſſe: *Nec priùs ſunt viſi quàm caſtris appropinquarent, vſque eò, vt qui ſub vallo tenderent mercatores, recipiendi ſui non haberent facultatem.* Manifeſtò dat intellegi, lixas, id eſt mercatores & id genus, ſub caſtris tetendiſſe, non in caſtris; & receptum denique in ea habuiſſe, hoſte inſtante.

„ *Circa itinera, circa metationes, circa inſtructiones copiarum.*] Tria polliceri videtur iam dicturus, *Agmen, Caſtra, Acies.* Priora duo exſecutus eſt, etſi ordine alio: tertium deſidero, ſi tamen id ſenſit. Vox Græca ſanè eò ferè ducitur: & ſi ita eſt, abſoluo culpæ Polybium cuius antè reum feci, quaſi neglegenter de Acie omiſiſſet. Fortaſſe nunc non ipſe, ſed exſcriptorum aut temporum culpa hæc ſubduxit.

DIALOG. II.

Prætorij poſitura, eius magnitudo, & partes.

POLYB. Ἔστι δὲ τὸ γένος αὐτῶν τῆς στρατοπεδείας τοιόνδε. τοῦ κριθέντος ἀεὶ τόπου πρὸς στρατοπεδείαν, τοῦ τὴν ἐπιτηδειοτάτην εἰς σύνοψιν ἅμα καὶ παραγγελίαν, ἡ τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴ καταλαμ-

Eſt autem metatio caſtrorum eiuſmodi. loci ſemper, quem caſtris delegerint, aptiſſimam & commodiſſimam partem aſpectui ſimul & iuſſioni, eam ſibi vindicat Prætorium.

βάνει. τεθείσης δὲ τῆς σημαίας, οὗ μέλλουσι πηγνύναι ταύτην, ἀπομετρεῖται πέριξ τῆς σημαίας τετράγωνος τόπος. ὥστε πάσας τὰς πλευρὰς ἑκατὸν ἀπέχειν πόδας τῆς σημαίας, τὸ δ' ἐμβαδὸν γίνεσθαι τετράπλεθρον.

torium. Signo autem poſito, vbi id defixuri ſunt, menſurâ definitur circùm id ſignum quadratum ſpatium, ſic vt omnia latera à ſigno centum pedes abſint, fiátque tota ipſa area ſiue pedatura iugerum quaternûm.

CVM laudauit Polybius caſtra, ponit & deſignat: ſed Prætorium primò. Quidni illud? honoris & decentiæ cauſsâ primo Duci primus locus. Tamen Vegetius ipſa Signa militaria præmittit, atque ijs locum præmetatur. *Prima*, inquit, *ſigna ſuis locis intra caſtra ponuntur, quia nihil eſt venerabilius, eorum maieſtate militibus. Deinde Duci Prætorium eiuſq́; comitibus præparatur, ac Tribunis tabernacula collocantur.* Et Polybius hîc quoque (& magis poſteà) *Signi* aut *Vexilli* meminit primò poſiti: ſed in alium ſenſum, nec illius militaris. Sanè Vegetij æuo dixeris Signa in vno loco circa Principia conſtitiſſe: quod & ex Taciti ſcriptis liceat opinari. At Polybius Signorum mentionem haud aliter facit, videturq́ue locare in Manipulis ſuis quodque, aut Turmis. Iſta quidem Signa, quæ ad locum notificandum, metatorum ſunt, vt poſteà dicam, non legionum aut manipulorum. *Signa primo locat Vegetius.* *Lib. III. cap. VIII.*

„ *Aptiſſimam & commodiſſimam partem aſpectui ſimul & iuſsioni.*] Nempe eam partem quæ editior, aut cui aliunde nihil obſtabat: quæ aſpici vndique & aſpicere poterat, è quâ dari mandata & audiri. Nam ecce Allocutio, Signi ad pugnam propoſitio, circa Prætorium aut ſuper ipſum facta: quæ locum volebant liberum & conſpectum. Ea ipſa res ad maieſtatem aliquam & vim imperij faciebat, eminere loco qui dignitate eminebat. Ipſum etiam Tabernaculum, niſi fallor, non latius ſolùm ceteris, ſed altius, & quaſi in vrbe aliquâ templum. *Prætorium in edito aut conſpicuo.* *Ipſum erectum.*

„ *Prætorium.*] Vna iſta vox Latinis, quam duplici Polybius interpretatus eſt, τῆς στρατηγοῦ σκηνῆς: *tabernaculum Prætoris.* Etſi Græci quoque ſimpliciter στρατήγιον, quaſi *Imperatorium* aut *Prætorium* dicunt. Corrigi Suidam ita cenſeo: στρατήγιον ὁ τόπος τοῦ στρατοῦ: *Startegium locus exercitus:* imò verò τοῦ στρατηγοῦ, vel ex ijs quæ Suidas adtexit. Sed cur Latinis *Prætorium*? Feſtũ audi: *Initio Prætores erant, qui nunc Conſules, & ij bella adminiſtrabant, quorum tabernaculum quoque dicebatur Prætorium.* Auguſtea ætas videtur & hoc *Auguſtale* dixiſſe: vt quidem in Fabio lego, ſed ſolo: *Carmen funebre, propriè Nænia; & tabernaculum ducis, Auguſtale.* Poteſt ab Auguſtis ita dictum eſſe, qui in eo tendebant: ſed exemplum tamen eius verbi aut vſurpationem, mirum nuſquam reperiri. Aliter *Strategiũ.* *Prætorium vnde dictũ.* *Auguſtale.* *Li. VIII. cap. II.* *Sed ſine exemplo.*

autem

Alio ſenſu Prætorium. autem etiam Latinis vox *Prætorij*: nec pro loco ſolùm, ſed pro conuen-
Lib. xxx. tu & hominibus qui in eo loco. Hoc ſenſu *Prætorium dimittere* dicunt:
Lib xxxvi. quod eſt proinde, quaſi *Curiam mittere, aut Senatum.* Liuius: *Tribunus edicit, vt vbi Prætorio dimiſſo ſigna concinuiſſent,* Idem iterùm: *Priuſquam Prætorium dimitteret, denunciauit.* Iterumque: *Fuluius dimittens Prætorium Tribuniſmilitum imperat.* Quæ miſſio ſemper ad horam & ſtatutum tempus facta, ſcilicet veſpere & luce abeunte, cùm Vigiliæ mox conſtituendæ eſſent, & quiſque ad corpora aut munia ſua curanda abiret. Ideò mandata, ſiqua in noctem aut primam lucem Imperator vellet, tunc dabat: ne quies turbaretur caſtrorum. Dictio hæc reſtituenda Liuio, in rebus Annibalis. vbi acer ille Imperator & in dolos intentus, ſub pugnam ad Trebiam, fratri ſuo Magoni in tabernaculo infit:
Lib xxi. *Delige centenos viros ex omni pedite atque equite, cum quibus ad me vigiliâ primâ venias: nunc corpora curare tempus eſt. Ita præconium miſſum.* Sic ſcribunt vſque adhuc, & explicant Præcones circummiſſos, qui edicerent corpora curare. Ego verò non admitto in Romanâ aut Punicâ
Correctus Liuius. militiâ *Præcones*: etſi Græcos habuiſſe probè ſcio: magiſque accedo veteribus libris, in quibus conſtanter repperi, *Prætorium miſſum*: & quis
Principia mittere. non probet? Simile eſt alterum illud è militiâ, *Mittere Principia.* In
Lib. IIII. cap. I. Frontino leges: *Perſtare in principijs, donec ea mitterentur, præcepit.* Quod ille de militibus dixit ignominiâ notatis, & oculis omnium in fœdo habitu ibi expoſitis. Tentanda non eſt aut immutanda ea ſcriptio (conati quidam:) firmaturque iterùm à Frontino: *Tempus elegit quo miſſa*
Lib. II. cap. V. *principia quietem omnibus caſtrenſibus dabant.* Quid igitur hoc eſt? pænè
Quo ſenſu dictum. idem quod alterum prius: & dicuntur mitti aut dimitti Principia, cùm Tribuni non vltrà ibi præſident, ius aut mandata diſpertiunt, ſed ſub noctem ad Prætorium eunt, mox ad ſe ituri. Id verò eſt *mittere principia*, & conuentum militum ſoluere qui ibi frequentes. Cùm de Vigilijs agemus, capies hoc magis.

„ *Vt omnia latera à ſigno centum pedes abſint.*] Signum hoc fuit vexillum album, vt infrà dicam. Ab eo remouet quaquauerſus latera pedes centenos. Eſt igitur quadratum hoc iuſtum, cuius latera ſingula *pedum ducentenûm.* Nam vide in figurâ. Grandis igitur & capax hæc metatio, ac par (vt mox videbis) illi quattuor manipulorum, ſiue hominum *quadragintorum octoginta.* Ergóne opus tantâ? opus. Primùm, quia ipſe Prætor pro ſe laxiùs paullo agere & rendere debuit, quàm caput aliquod è vulgo. Deinde

Area Prætorij.

Cur tam ampla.

Deinde, quia miniſtri aut comites illi plures, quos iuxta ſe habebat. Inter *Miniſtri &*
miniſtros, lictores erant primò, & peculiares deinde ſerui ad varios eius *apparitio Prætoris.*
vſus. Inter comites, honeſtiores multi, qui amicitiæ cauſsâ aut militiæ,
ſponte eum ſecuti. Hi *è contubernio Prætoris*, aut *Contubernales* eius di- *Comites & Contuber-*
cebantur, quòd eâdem iſtâ pedaturâ tendebant. Imò Senatorum filij, *nales.*
& tale nobilius genus, comitari ita magiſtratus ſolebant. Atque ipſe
Iulius Cæſar, cum ſua quadam cauſsâ peregrinari nobiles nollet, tamen
hoc vtiliter à maioribus inſtitutum non abrogauit, & cum exceptione
edixit: *Ne quis Senatoris filius, niſi contubernalis aut comes magiſtratus,* Cap. XLII.
peregrè proficiſceretur. Ita Suetonius in eius rebus. Et ſanè vtilitas hic
clara, quòd iuuentus caſtè modeſtèque agebat, ſub oculis & in latere
ducis: quòd ſermonibus ſæpe militaribus, & interdum conſilijs, in-
tererat: denique *duces agere*, vt Plinius admonet, *parendo diſcebat*. Sed &
laxitate Prætori opus, ad mulos & iumenta quæ plura habebat, itemque *Muli &*
ad ſupellectilem & vaſa. Pecunia è publico ad *Mulos & tabernacula* daba- *vaſa mul-*
tur: & altera ad *Vaſa*, *Vaſarium* appellata. In his quidem, adeò non vſum *ta Iuliana de-*
ſed delicias & luxum quidam ſpectabant, vt de Cæſare ſcripſerit Sueto- *licia.*
nius: *In expeditionibus teſſellata & ſectilia pauimenta circumtuliſſe.* ſcili- Cap. XLVI.
cet quibus Prætorij ſui ſolum parte aliquâ tegeret, & ſterneret in breuem
vſum. Nec de Prætorio plus hauſeris è Polybio: de meo aliquid addam?
quoniam toto capite adnuis, fiat. Forma eius fuiſſe videtur rotunda, ex *Forma Prætorij*
Varrone: *In cauædio ſi locus nullus relictus, ſub diuo qui eſſet, teſtudo dice-* IIII. de
batur, à teſtitudinis ſimilitudine: vt eſt in Prætorio in caſtris. Significat te- L.L.
ſtudineâ formâ id fuiſſe, pęnè in rotundum. Hac cauſsâ fortaſſe Ioſephus
cum templo componit: τὸ στρατήγιον, inquit, ναῷ παραπλήσιον: *Prætorium* Lib. III.
templo ſimile, quòd templa pleraque rotunda: aut etiam, quòd eminebat Excid.
in medijs caſtris, vt in vrbe aliquâ templum. An & quia religio ibi, & *Cũ templo cõparatur.*
pars ſacrorum: certè *Augurale* fuit, vbi ſacrificare & auſpicari Impera- *Augurale in eo*
tor ſolet. Tacitus de Germanico: *Nocte cœpta egreſſus Augurali, per oc-* II Annal.
culta & vigilibus ignara. Meminit iterùm: *Structam ante Augurale aram* XV. Annal.
ſubditâ face accendi. Ita enim legerim magis, quàm vt vulgatur: *Structa* *In Tacito noſtra lectio.*
ante Auguralem aram. Quaſi Ara aliqua cognomento *Auguralis* fuerit:
quod non probo, nec etiam ante aram aliquid ſtrui mos, ſed in ipsâ, aut
ſuper ipſam. Itaque crediderim ante ipſum Augurale aram hanc fuiſſe, *Ara ad*
in quâ ſollenniter libamenta aliqua illata & cremata, cotidianæ religio- *Augurale.*
nis ergo. An non Dionyſius hanc intellegit, cùm inter prodigia ſcribit:
Τοῦ ἑτέρου τῶν ὑπάτων Γαΐου Μαλλίου κεραυνὸς εἰς τὸ στρατήγιον ἐμπεσὼν, τήν τε Lib. IX.
σκηνὴν διέσπασε, καὶ τὴν ἑστίαν ἀνέτρεψε: *In alterius Conſulum, C. Manlij Præ-*
torium fulmen incidens, & tabernaculum diſiecit, & focum ſiue Aram
euertit. Niſi ſi de Larum magis foco intellegit: quod in medio pono. At
ipſum noſtrum hoc eſt, quod *Auguratorium* Iulio Hygino dicitur (vir
ille de Caſtris ſcripſit, & vidi in codice veteri ac libaui) *Auguratorium*,
inquam, ipſi: qui & ſitum docet: *Auguratorium parte dextrâ Prætorij,* *Vbi id ſitũ.*
Tribunal læuâ, vt accepto augurio inſuper aſcendat. Ecce duo membra

Prætorij, Augurale & Tribunal, & vtrique ſuum locum. Quod autem *dextrâ* ait, aut *ſiniſtrâ*: puto capiendum pro intrantium ratione, & aſpectu venientium à Decumanâ. Sed & Stabula, Culinam, & eiuſmodi partes ſeorſim in Prætorio fuiſſe, tu tibi ſubieceris me ſilente, nec longè à Prætorio *Armamentarium*, cùm id fuit.

„ *Tota ipſa area ſiue pedatura iugerum quaternûm.*] In Græco *Plethra quaterna* ſunt: nos fecimus *iugera*, etſi plurium opinione Iugerum eſt

Verſus, quid. 1. de R R. cap. x. paullò maius. Poſſis veriùs firmiuſque, *Verſus.* Varro: *Verſum dicunt centum pedes quoquouerſus quadratum.* Quod ipſum dimenſum quater eſt in areâ Polybianâ. Sed Varro addit, *in Campaniâ* vulgò ſic appellare & metiri: contrà Hyginus *in Dalmatiâ. Iugerum*, inquit, *in Dalmatiâ Verſus appellant, in prouinciâ Narbonenſi alij Libram, alij Paralleuam.* Sed in verbis quid inſiſtam, cùm rei adfatim? A V D. Etiamnum inſiſtes, & te

Pedatura. rogo. L I P S. Quid illud? A V D. *Pedaturam* hîc quam appellas, ea firmat mihi pedem. Libera & expedi. L I P S. In facili eſt: quia tamen voce

Podiſmus. câ ſæpe & neceſſariò vtar, audi. Quod Græcis ποδισμὸς, id Latinis *Pedatura*: etſi *Podiſmi* ipsâ Græcanicâ voce crebrò in hac tali re Vegetius vſus. Podiſmus autem, dimenſio, aut & dimenſum ipſum per pedes: ſicut σαδιασμὸς, per ſtadia. Ad verbum eſt, *Pedatura.* Gloſſæ illæ fidæ: ποδισμὸς, *pedatura.* Vegetius: *Singulæ centuriæ accipiunt pedaturas.* Caſſiodorus: *Pedaturas murorum omnes ſubeatis.* Hyginus in iſtâ re caſtrorum: *Si ſtrictior fuerit pedatura.* Et accipiunt, vt vides, non pro ipsâ menſurâ

Lib. III. cap. VIII. v. Var. IX.

Pes pro eodem. tantùm, ſed pro ſpatio areaque quam ſic dimenſi. Neſcio an Frontinus

Lib. IIII. cap. III. magis nouè hoc ipſum non *pedem* dixerit: *Pomiferam arborem*, inquit, *quam in pede caſtrorum fuerat amplexa metatio.* Interpreter equidem, pedaturâ & areâ: niſi quis extremum & finem caſtrorum malit. Sed pro

De Tranq. cap. x. priore tamen ſenſu ſciat & Senecam eſſe: *Exiguæ ſæpe areæ in multos vſus deſcribentis arte patuerunt, & pedem quamuis anguſtum diſpoſitio fecit habitabilem.*

D I A L O G. III.

Tribunorum metatura, Quæſtoris, Euocatorum, Ablectorum, Extraordinariorum.

I A M perge ſodes, & lege.

POLYB. Τούτου δὲ τοῦ σχήματος ἀεὶ παρὰ μίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευρὰν, ἥτις ἂν ἐπιτηδειοτάτη φανῇ πρός τε τὰς ὑδρείας καὶ προνομὰς παραβάλλεται τὰ ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα τὸν τρόπον τοῦτον. ἐξ ὑπαρχόντων χιλιάρχων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ

Ad huius figuræ ſemper vnum adſpectum & latus, quod optimum videatur aquationi & pabulationi locantur Romanæ legiones hunc in modum. Cùm ſex Tribuni ſint in legione, vt

κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, δυεῖν δὲ στρατοπέδων ὄντων τῶν ῥωμαϊκῶν ἀεὶ μεθ' ἑκατέρου τῶν ὑπάτων, φανερὸν ὅτι δώδεκα χιλιάρχους ἀνάγκη συστρατεύειν ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων. τιθέασι δὴ τὰς τούτων σκηνὰς ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἁπάσας, ἥτις ἐστὶν παράλληλος τῇ τοῦ τετραγώνου προκριθείσῃ πλευρᾷ. πεντήκοντα δ' ἀπέχει πόδας ἀπ' αὐτῆς, ἵπποις ἅμα δ' ὑποζυγίοις καὶ τῇ λοιπῇ τῶν χιλιάρχων ἀποσκευῇ τόπος. αἱ δὲ σκηναὶ τοῦ προειρημένου σχήματος εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμέναι, πήγνυνται πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, ἥντινα ἔσω καὶ καλείσθω δὲ καθάπαξ ἡμῖν ἀεὶ τοῦ παντὸς σχήματος κατὰ πρόσωπον. ἀφεστᾶσι δ' ἀλλήλων μὲν ἴσον αἱ τῶν χιλιάρχων σκηναί. τοσοῦτον δὲ τόπον, ὥστε παρ' ὅλον τὸ πλάτος ἀεὶ τῶν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων παρήκειν.

vt diximus, & duæ ſint vtique legiones ipſius Cõſulis; liquet duodecim Tribunos alteri Conſulum in militiâ adeſſe. Collocant horum tabernacula ad vnã rectam lineã omnia, quæ parallela ſit & pari diſtans lateri Quadrati in hãc rem capto. Diſtet autem ab eo quinquaginta pedes: equis ſcilicet, & iumentis, & reliquis Tribunorum impedimentis locandis. Tabernacula autem prædicta Figuræ auerſa ponuntur, vt extrorſum ſpectent. quod ſit, & appelletur ſemel à nobis totius figuræ caſtrenſis frons & facies. Diſtant inter ſe Tribunorum tentoria æqualiter, & eò producuntur, vt omne ſpatium attingant Romanarum Legionum.

Statuto Prætorio & ſede Conſulis, proximum eſt locare ab eo proximos. ij ſunt Tribuni. Ponit: & indicat quâ parte ſemper. Ait:

„ *Ad huius figuræ ſemper vnum aſpectum & latus.*] Seriò hoc monet & præmittit, numquam variatum in hac poſiturâ. Semper ad vnum latus idemque huius Quadrati Tribuni collocati; & infra eos, legiones. Quod autem latus? id, inquit, quod aquando aptiſſimum ſit & pabulando. Igitur aptabant ita caſtra, vt Prętoria ferè porta hoſtem ſpectaret, Decumana auerſiſſima ab illo. Et per hanc plurimùm aquabantur & pabulabantur: ergo & facies caſtrorum tota verſa in illam. *Prætorij aſpectus Decumanam verſus*

„ *Quinquaginta verò pedes ab eo diſtat.*] Rimanti aut inquirenti omnia hîc

nia hîc ſatis clara. Linea iſta, inquit, parallela diſtat à lineâ Quadrati quinquaginta pedes. Quo fine hoc ſpatium? vt tabernacula illîc Tribunorum poſſint ſtatui: atque ea ipſa laxiora, calonibus, equis, mulis. Quis neſcit honeſtiùs paullò comitatos inſtructoſque fuiſſe hos militum duces, & ſæpe Senatores?

Frons caſtrorũ, duplici conſideratione. „ *Totius figura caſtrenſis frons & facies*] Id eâ cauſsâ, quòd omnia illuc ſpectent & intendant. Hac igitur conſideratione Prætoria porta, & quæ iuxta eam, tergum & poſteriora caſtrorum ſunt: Decumana & introrſum alia, facies & pectus. Diuerſa inſpectio eſt, cùm Tacitus *auerſa caſtrorum*, Decumanam appellat: & Liuius, *abs tergo caſtrorum* eam ponit: quod fit intuitu & relatione ad hoſtem. Nam hæc ferè ſemper illi auerſa, & tum frons cenſetur pars ei proxima & oppoſita.

„ *Diſtant inter ſe Tribunorum tentoria æqualiter.*] Nota non continua igitur fuiſſe, nec connexa. Cur autem ſeparata? credo ad vſum militarem, & vt commeatus ac tranſitus vndique ad Forum vtrumque eſſet, per minutas illas vias & ſpatia interiecta. Sed & dignitas locationis maior, ſic diuiſæ & abiunctæ. Quanta autem illa interualla? in Tabulâ videbis. Nunc, ſi placet, lege non quæ ſequuntur, ſed paullò inferiùs, quæ huc ſpectant. Etſi enim Polybius ipſe Principia & legiones hîc adiecit: tamen ordini meo & intellectui tuo aptius, totam *Superiorem* partem ſimul deſcribi, & tum ad *Imam* iri. Ergo iſta nunc lege:

POLYB. Ὁ δ' ὑπὸ τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς ὄπισθεν τόπος ὑποπεπτωκώς, ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους τοῦ τῆς στρατηγοῦ παραστάσεως παρακείμενος, ὁ μὲν εἰς ἀγορὰν γίνεται τόπος, ὁ δ' ἕτερος τῷ ταμιείᾳ, καὶ ταῖς ἅμα τούτῳ χορηγίαις. ἀπὸ δὲ τῆς ἐφ' ἑκάτερα τελευταίας τῶν χιλιάρχων σκηνῆς, κατόπιν οἷον ἐπικάμπιον ἔχοντες τάξιν πρὸς τὰς σκηνάς, οἱ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων ἀπόλεκτοι, καί τινες τῶν ἐθελοντηδὸν στρατευομένων τῇ τῶν ὑπάτων χάριτι. πάντες οὗτοι στρατοπεδεύουσι

At qui ponè Tribunorum tentoria locus iacet, & ex vtraque parte Prætorio adiacet, eius vna pars Foro deſtinatur, altera Quæſtori eiúſque apparatibus. Ab vtroque verò extremo Tribunorum tabernaculo, retrò quaſi inflexam metationem habent Extraordinariorum equitum Ablecti, & quidam ex iis qui vltrò ac ſponte in gratiam Conſulum militant. Hi omnes locantur

&

παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων τοῦ χάρακος ἐπιφανείας· βλέποντες οἱ μὲν ἐπὶ τὰς τοῦ ταμιείου παρασκευάς, οἱ δ' ἑκατέρου μέρους εἰς τὴν ἀγοράν. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει τούτοις, μὴ μόνον στρατοπεδεύειν σύνεγγυς τῶν ὑπάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πορείας, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας χρείας περὶ τὸν ὕπατον, καὶ τὸν ταμίαν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν ὅλην διατριβήν. ἀντίκεινται δὲ τούτοις ἐπὶ τὸν χάρακα βλέποντες οἱ τὴν παραπλήσιον χρείαν παρεχόμενοι πεζοὶ τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν. ἑξῆς δὲ τούτοις δίοδος ἀπολείπεται πλάτος ποδῶν ἑκατόν, παράλληλος μὲν ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς. ἐπιθάτερα δὲ τῆς ἀγορᾶς, καὶ τοῦ στρατηγίου, καὶ τοῦ ταμιείου παρατείνουσα, παρὰ πάντα τὰ προειρημένα μέρη τοῦ χάρακος. παρὰ δὲ τὴν ἀνωτέρω πλευρὰν ταύτης, οἱ τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἐπίλεκτοι στρατοπεδεύουσι, βλέποντες ἐπί τε τὴν ἀγορὰν ἅμα καὶ τὸ στρατήγιον, καὶ τὸ ταμιεῖον. κατὰ μέσην δὲ τὴν τούτων τῶν ἱππέων παρεμβολήν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ στρατηγίου πρόστασιν, δίοδος ἀπολείπεται πεντήκοντα ποδῶν, φέρουσα μὲν ἐπὶ τὴν ὄπισθεν πλευρὰν τοῦ στρα-

& ſpectant tranſuerſa latera, alij Quæſtorium intuentes, alij Forum. Plerumque autem euenit, iſtos non modò metari circa Conſules, ſed & in agmine & viâ faciendâ, aliiſque adminiſtrationibus, curare atque agere apud Conſulem & Quæſtorem. Opponuntur iſtis in vallum ſpectantes, conſimilem prædictis vſum præbentes pedites. Supra deinde vtroſque via relinquitur lata pedes centum, parallela Tribunorum tentoriis, ad vtrumque autem Fori latus & Prætorij & Quæſtorij pertingens & ad omnes dicti valli partes. Ad ſuperum huius viæ latus ſociorum equites Extraordinarij metantur, Forum verſus aſpicientes, & Prætorium, & Quæſtorium. Circa mediam horum metaturam, & è regione ipſius Prætorij, via relinquitur quinquaginta pedum, quæ fert ad poſtica caſtro-

τοπεδείας, τῇ δὲ τάξει πρὸς ὀρθὰς κειμένη τῇ προειρημένῃ πλατείᾳ. τοῖς δ' ἱππεῦσι τούτοις ἀντίτυποι τίθενται πάλιν οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι πεζοί, βλέποντες πρὸς τὸν χάρακα, καὶ τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης στρατοπεδείας. τὸ δ' ἀπολειπόμενον ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τούτων κένωμα παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων πλευρὰς δίδοται τοῖς ἀλλοφύλοις, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ καιροῦ προσγινομένοις συμμάχοις.

rum, ordine autem & ſitu rectangula eſt prædicta via lata. His demum equitibus auerſi locantur ſociorum Extraordinarij pedites, aſpicientes vallum & tergum caſtrorum. Quod autem ſuperat vacuum ex vtraque harum partium ad latera tranſuerſa, id datur extraneis & ſiquis ſubitò & ex tempore ſocius aduenerit.

Tribunos cùm locauimus, videamus ecquis alius è dignioribus in iſto tractu? Ita, inquit, etiam Quæſtor. Vbi? deſignat:

„ *Qui ponè Tribunorum tentoria locus iacet.*] Ille, qui ab vtraque parte Prætorij, vtriſque Tribunorum tentorijs reſpondet. Atque is duplici vſui. Nam

„ *Eius vna pars Foro deſtinatur.*] Quod & rebus vænalibus, opinor, ſeruiit, & conuentibus, & Legationibus etiam audiendis. In Suidâ reperio fragmentum: Ὀλίγον ἐξωτέρω τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς, χωρίον τι ὥσπερ ἀγορὰ ἀπεδέδεικτο. ὃ δὴ γνώμα προσηγορεύετο. ἐκεῖσε δὲ αἱ πρεσβεῖαι καὶ αἱ
*Lego ἄλλα. ἀγγελίαι καὶ * ὅλα ἐγίνοντο: *Paulum vltra tabernaculum Prætorium, locus oſtenſus fuit velut Forum, qui Gnoma appellabatur. Illic autem legationes & nuncij, & alia adminiſtrabantur.* Sed neſcio tamen an non de loco & Foro Quæſtorio hoc accipi verius ſit, quoniam ad eum veniebant & deducebantur primò legati. Ita ſanè in Hygino ſcriptum: *In Quæſtorio maximè legati hoſtium & obſides, & ſiqua præda facta fuerit in quæſtione* (fortè *Quæſtorio*) *ponitur.* Quod autem Suidas ait *Gnomam* appellari, mihi inauditum eſt: doceat qui nouit.

„ *Altera Quæſtori, eiúſque apparatibus.*] Vtrumque hoc ſpatium grande fuit, & in omni latere circiter *pedum trecentorum.* Vnum igitur, atque id dextrum (reſpectu Prætoris in caſtra verſi) Foro ſeruiit: alterum, de
Quæſtoriũ vbi. quo nunc, Quæſtori. Sed itáne Polybi ponis? palàm, & mox reponis.
Liuius diſſenſire videtur. At nobis tamen dubitatio aut remora, ex Liuianis aliquot locis, qui inte pugnant. Narrat alibi, Samnites in caſtra Romana improuiſos irrupiſſe: *& ab tergo,* inquit, *caſtrorum, portâ Decumanâ, impetus factus, itáque captum Quæſtorium, Quæſtórque ibi L. Opimius Panſa occiſus.* Quid
Lib. x. clarius, quàm haud longè à Decumanâ Quæſtorium fuiſſe? Sed & *Quæſtoriam*

ſtoriam portam idem nominat, & ponit à Prætoriâ longè. vt cùm de L. Æmilio, qui ſuos inſtruit in caſtris aduerſus Ligures. Is *M. Valerium erumpere extraordinariâ portâ iuſſit: ad dexteram principalem haſtatos legionis primæ inſtruxit: tertia legio aduerſus ſiniſtram principalem, Q. Fulius Flaccus cum dexterâ alâ ad Quæſtoriam portam poſitus.* Preſſiùs hæc conſidera. Ad quattuor portas exercitum inſtruxit, & orſus ab *Extraordinariâ* (ea eſt *Prætoria*) ad vtramque *Principalem*, & tum *Quæſtoriam* deſcendit. Quæ hæc eſſe poteſt, niſi *Decumana* ipſa? ſic dicta ſcilicet, quia Quæſtorio vicina. Indicat iterum Liuius, cùm Galli Boij Sempronium in caſtris aggrediuntur. ac dum ille, inquit, ſuos diſponit & *duabus Principalibus portis ſigna efferre iubet: alius tumultus ab aduersâ parte caſtrorum eſt exortus. In portam Quæſtoriam irruperant Galli.* Et mox addit: *tria prælia circa caſtra locis diſtantibus fuiſſe.* Ecce duas *principales* portas abiungit à *Quæſtoriâ*, & hanc ait in *aduersâ* (ſiue magis placet *auersâ*, aut *diuersâ*) *parte* fuiſſe: item, prœlia illa *diſtantibus locis facta.* Atquin profectò ſi Quæſtorium, vbi Polybius ponit; nihil clarius, quàm ad alteram Principalem id fuiſſe. Hæc talia ſunt mi Auditor, vt ego quidem ſine calumniâ nihil iis obtendam. Deſcendo illuc, vt olim & veteri æuo Quæſtorium fuerit è regione Decumanæ, viâ mediâ *Quintanâ.* Rationem ille ſitus habuit. Quòd in vtraque caſtrorum parte voluerunt imperium aliquod & magiſtratum eſſe. Si ita eſt, tum & viam illam latiorem fecerim, & centum haud minus pedum. Argumentum aliquod pro hac re, quod etiam poſteà (Quæſtorio iam tranſlato) forum illud Quæſtoris *Quintana* appellata: quid niſi priſco nomine, vt ſolet, retento? Nam quod Iſidorus ait: *Quintana, pars plateæ quinta eſt, quâ carpentum progredi poteſt*: aut nec verum eſt, aut nihil ad noſtram facit. De quâ Feſtus: *Quintana appellabatur in caſtris poſt Prætorium, vbi rerum vtenſilium forum fuit.* Etſi in eo legitur: *Quintana appellabatur porta in caſtris.* Sed portæ profectò vox delenda (palàm enim falſa) aut in *partem* commutanda eſt. Vnde enim in portâ forum? Sed etiam alibi ſic appellabant, exemplo caſtrenſi. Suetonius de Nerone: *Quintanâ domi conſtitutâ, vbi partæ prædæ & ad licitationem diuendendæ pretium aſſumeretur.* Hæc olim dico ſic fuiſſe: ante Polybij tamen æuum muraſſe, & viſum transferri Quæſtorium in Prætorij latus, vt vicinius eſſet. Neſcio an non huc Hygini nota faciat: *Quæſtorium*, inquit, *dicitur quòd aliquando ibi Quæſtores pedaturam acceperint, quod eſt ſupra Prætorium in rigore portæ, quæ à cohortibus decimis ibi tendentibus Decimana eſt appellata.* Videtur agnoſcere veterem illum ſitum, & retentam etiam appellationem: etſi aliter oſtendit nunc eſſe. *Aliquando*, inquit, *ibi acceperunt pedaturam:* nempe priſcis temporibus. An magis eſt intellegi, quòd iam æuo Principum Quæſtores non ampliùs in militiam irent: atque ita nomen loci ſine re eſſet? Sed tamen ſitus quem tangit, non eſt profectò iſte Polybij & nouus: ſed planè vetus ille, è regione Decumanæ. Niſi quis alius in verbis iis ſenſus, quem ſcrutari magis periculatè haud poſſum: quoniam

Quæſtoria porta.

Lib. XL.

Lib. XXXIV.

Conciliatio tentata.

Quintana.

Cap. XXVI.

niam ſcriptus ille codex non vltrà mihi ad manum, & paucula ſunt excerpta. Siquis habet, & tanti eſt, videto, imò edito & videndum etiam aliis præbero. Qualiacumque illa vetera, præ iſtis certè nouitiis ponenda quæ ſic affatim Typographia, atque etiam ἀκρίτως nobis protrudit. Vis dicam tibi verum verbum? Ars ea quæ inſtaurandis litteris fuit, eadem ipſa perdendis profligandiſque erit, vt facilitatem hanc video imperitum quidquid aut ineptum diuulgandi. Sed ad meum Quæſtorium. cenſeo igitur variaſſe, quod ad locum: & occurrit Liuij teſtimonium, è quo colligas ſatis longulè antè Polybij ætatem pro eius ſitu fuiſſe. Ita enim libro XLI: *Prætorio deiecto, direptis quæ ibi fuerant, ad Quæſtorium, forum Quintanámque hoſtes peruenerunt.* Apparet ad Prætorium & Forum adſitum tunc fuiſſe, vt verba hæc præferunt. Sed quid tam curiosè hæc perſequor? & an non in ventum brachia iacto, aut cum Ariſtotele,
* Volantia ſectar. *Τὰ πετόμενα διώκειν? vereor: de modo Quæſtorij magis addo: etſi nec id liquidò poſſum. Polybius ſiluit: credam dimidiatum ad Prætorij fuiſſe, id eſt *ducentos pedes* in longum, *centenos* in latum. Amplitudo quidem opus fuit, ad commeatus, veſtes, pecuniam, prædam, aliáque reponenda. Sed in verborum textu pergamus.

„ *Ab vtroque extremo Tribunorum tabernaculo.*] Impleuit de præcipuis imperijs, tranſit ad milites qui vſui aut tutelæ eorum adiuncti. Nam
Supera pars tota Ducum. Supera iſta caſtrorum pars nihil habet præter duces, & eorum comites, aut adminiſtros. Valdè hoc notandum. atque omne corpus legionum & ſociorum infrà metationem habuit: eaque causâ ibi denique *Principiorum* nomen, & quaſi hæc Supera, eſſet extrà caſtra. Sed iam ad verba. AVD. Imò ad mea rogata. Nam dicebas, *impleſſe eum de imperijs*: itáne?
Legatorum metatio. Vbi ergo *Legati*, quos nuſquam video locatos? LIPS. Benè hoc iniicis, dabo. Polybius quidèm etſi Legatos in caſtris ſtatim agnoſcit, & excubias ijs aſſignat; tamen omiſit & oblitus eſt Pedaturam. Quam aptè videor ijs dare ad latus alterum Prætorij, & vbi Forum. Ita parte vnâ Quæſtor ſit, parte alterâ ipſi. Omnino ratio vult haud longè Prætorem eos tetendiſſe; quia & dignitate proximi, & ad eum ſermonis conſilijque cauſsâ ſæpe aduocati. Quid ſi plures iam Legati, & tot quot legiones, vt inferiore æuo factum? Credo, cùm tunc Quæſtor non ita vulgò comitaretur, eos vtrimque ad latus Prætorij fuiſſe, & ſic medium habuiſſe ſuum Ducem. Ioſephus hæc talia vult: Μέσας δὲ τὰς τῶν ἡγεμόνων
Lib. III. Excid. σκηνὰς τίθενται, μεσαίτατον δὲ τούτων τὸ στρατήγιον: *Media tabernacula ducum ſuorum ponunt, maximè autem medium, & inter iſta, Prætorium.*
Dux ſummus medius Ducũ. Quod veteri nouoque more verum eſt, & ſemper in medio Tribunorum aliorumque Ducum Prætoris locus. Profectò vt in ipsâ acie, Prætor ſiue Conſul (confundimus iſta, vt ſcis) poſt Haſtatos & Principes, ante Triarios ſtabat, mediâ ferè acie; & ad latera Tribuni: ita hîc, niſi quòd pro Triarijs, Ablecti & Extraordinarij, & Euocati ſubſtituti. Quia
Lib. XVI. igitur medium ita Prætorium, in Ammiano ſcriptum: *Alemannos aduſque Primanorum legionem locatam in medio perueniſſe, quæ confirmatio*

tio

tio Caſtra Prætoria dictitatur. Nempe à ſimilitudine iſtâ poſituræ in caſtris. Sed ohe, iam ad verba. *Caſtra Prætoria.*

„ *Ab vtroque extremo Tribunorum tabernaculo.*] Intellegit extremum, verſus portas Principales, & vbi deſinunt legiones, ſocij excipiunt. Nec tamen ita accipio, quaſi ab ipſo tabernaculo metatio iſta rigidè cœperit: imò interuallum decorè medium aliquod fuerit, ſeparandis Tribunis à Præfectis, vt mox dicam.

„ *Quaſi inflexam metationem habent.*] Non incuruam aut lunatam, ſed quæ in cubitum aut anconem. Figura caſtrenſis, quam dabo, hæc & alia aperiet.

„ *Extraordinariorum equitum Ablecti, & quidam ex ijs qui vltrò ac ſponte militant.*] Duo genera hîc collocat, *Ablectos* equites & *Euocatos*. Vbi? & quo ordine? Vtroſque Forum aut Quæſtorium intuentes: quod ex Tabulâ quoque clarum eſt: ſed ſuprà, niſi fallor, Ablectos, infrà Euocatos. Iſtos enim digniores habeo, & ideò iuxta Præfectos Tribunoſque ſtatim eos loco. De modo pedaturæ, nihil ipſe dicit: & in Euocatis incertus fuit: nec in Ablectis quidem nimis certus. Suprà diſputaui de eâ re, ſed ratiunculas nondum diſpunxi: nec ſcio an vna in totum cohors, an duæ, id eſt è quoque cornu vna fuerit in hoc genus. Sed obſerua etiam, quòd ait *quoſdam* ex Euocatis. non enim ſemper *omnes*: & numerus ſi grandior, extra exiguam hanc areolam iis locus, quem poſteà dicet. Nam tibi lectione & mente hæc coniungenda ſunt, aut mihi ſuperuacuè multa iteranda, quod fugio, fugi, fugiam. *Incertum quot Ablecti.*

„ *Euenit iſtos non modò metari circa Conſulem, ſed & in agmine & viâ aliiſque adminiſtrationibus curare atque agere apud Conſulem & Quæſtorem.*] Clarè hîc habes munia & vſum Ablectorum & Euocatorum, tam equitum quàm peditum: qui fuit, à cuſtodiâ & velut ſatellitio Conſulis eſſe. Plurimùm ij iuxta eum, in caſtris, in agmine, puto & in acie ipsâ.

„ *Via relinquitur lata pedes centum.*] Pari igitur magnitudine, quâ via principiorum. Cur tanta? vt foro latitudo ſua maior & Quæſtorij areæ eſſet, ad res vænales, ad prædam, ad circulos etiam & ſermones. Quid ſi & illa cauſſa, vt in neceſſitate commodè in iſto vacuo copiæ inſtrui & educi in hoſtem poſſent? puta, cùm eruptione pugnandum, aut tempore tali. Hæc eſt quam *Quintanam*, vt opinor, Hyginus appellat: *Lateribus Quæſtorij tendere debet ad viam Quintanam centuria Statorum, vt poſticum Prætorij tueantur.* Cùm enim de *Poſtico Prætorij* exprimat, nō eſt intellegere aliam illam & inferiorem Quintanam. A quâ tamen & hanc ego cenſeo dictam, & quia Quæſtor olim in verâ Quintanâ (à quintis cohortibus ibi tendentibus dictâ) nunc eo translato, hæc quoque proxima via, & quæ vſui vænalium, vt prior illa, ſeruiebat, vênit in idem nomen. Pars ſuperior explicata eſt, quâ fini quidem opus. Nam verba Polybij ſingula rimari, non eſt otium aut pretium: & quamuis obſcura quædam aſpicienti videantur, inſpicienti minimè. & ſiquid erit, in lucem dabit Tabula ſubiicienda. *Quintana duplex.*

f DIA-

DIALOG. IIII.

Inferior caſtrorum pars explicata, & deinde cum Declaratione & Pediſmis ſuis propoſita.

AD Inferiorem partem eamus,& tu(quod ille de viro magno olim) *Cedò magiſtrum.* Polybij inquam hæc lege.

POLYB. Ἀπομετρηθέντων δὲ πάλιν ἑκατὸν ποδῶν εἰς τὸ πρόσθεν κατὰ πάσας τὰς σκηνὰς, λοιπὸν ἀπὸ τῆς τοῦ τὸ πλάτος ὁριζούσης εὐθείας, ἥτις γίνεται παράλληλος ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἀπὸ ταύτης ἄρχονται ποιεῖσθαι τὰς τῶν στρατοπέδων παρεμβολὰς, χειρίζοντες τὸν τρόπον τοῦτον. διχοτομήσαντες τὴν προειρημένην εὐθεῖαν, ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου πρὸς ὀρθὰς τῇ γραμμῇ, τοὺς ἱππεῖς ἀντίους ἑαυτοῖς ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβάλλουσι, πεντήκοντα διέχοντας πόδας ἀλλήλων, μέσην ποιοῦντες τὴν τομὴν τοῦ διαστήματος. ἔστι δ᾽ ἥ τε τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν σκηνοποιΐα παραπλήσιος. γίνεται γὰρ τὸ ὅλον σχῆμα καὶ τῆς σημαίας καὶ τῶν οὐλαμῶν τετράγωνον. τοῦτο δὲ βλέπει μὲν εἰς τὰς διόδους, ἔχει δὲ τὸ μὲν μῆκος ὡρισμένον,

Iterùm cùm dimenſi fuerint centum pedes antrorſus legiones verſus, tum à lineâ rectâ ſpatium hoc finiente (quæ linea reſpondeat & parallela ſit Tribunorum tentoriis) à lineâ illâ, dico, ordiuntur facere caſtra & domicilia legionum, hoc modo adminiſtrantes. Cùm diuiſerunt prædictam lineam rectam in duas partes, ab hac ſectione & ſigno rectis ad lineam angulis equites vtriuſque legionis aduerſos inter ſe locant, quinquaginta pedum interuallo: ſic vt mediam faciant ſectionem ipſam eius interualli. Eſt autem metatio tentoriorum tam equitum quàm peditum ſimilis. Fit enim vniuerſa figura & Manipuli & Turmæ quadrata. Aſpicit verò in vias ſiue exitus, & habet longitudinem definitam & certam

τὸ πλατεῖαν δίοδον. ἔστι γὰρ ἑκατὸν ποδῶν. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ βάθος ἴσον πειρῶνται ποιεῖν, πλὴν τῶν συμμάχων. ὅταν δὲ τοῖς μείζοσι στρατοπέδοις χρῶνται, τὸ κατὰ λόγον καὶ τῷ μήκει καὶ τῷ βάθει προστιθέασι. γενομένης δὲ τῆς τῶν ἱππέων παρεμβολῆς κατὰ μέσας τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνάς, οἱονεὶ ῥύμης τινὸς ἐπικαρσίας πρὸς τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν εὐθεῖαν, καὶ τὸν πρὸ τῶν χιλιάρχων τόπον. τῷ γὰρ ὄντι ῥύμαις παραπλήσιον ἀποτελεῖται τὸ τῶν διόδων σχῆμα πασῶν, ὡς ἂν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους, αἷς μὲν ταγμάτων, αἷς δ' οὐλαμῶν. ἐπὶ τὸ μῆκος δὲ παρεμβεβληκότων, πλὴν τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν κατόπιν σὺν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων τελαρίους κατ' οὐλαμὸν ἑκάστην σημαίαν ἐν ὁμοίῳ σχήματι τιθέασι συμψαυόντων μὲν τῶν σχημάτων ἀλλήλοις, βλεπόντων δ' ἔμπαλιν πρὸς τὰς ἐναντίας τοῖς ἱππεῦσιν ἐπιφανείας, ἥμισυ ποιοῦντες τὸ βάθος τοῦ μήκους ἑκάστης σημαίας, τῷ καὶ κατὰ τὸ πλῆθος ἡμίσεις ὡς ἐπίπαν εἶναι τούτους τῶν ἄλλων μερῶν. διόπερ

certam illam quæ ad viam. Eſt enim centum pedum. Plurimùm verò & latitudinem adæquare conantur, præterquàm in Sociis. Quòd ſi legionibus magis plenis & numeroſis vtantur, pro ratâ ád longitudinem & latitudinē adiiciunt. Factâ igitur hac locatione Equitū ad media tabernacula Tribunorū, quaſi Strigâ aut Vico tranſuerſario ad dictam rectam lineam (re enim ipſâ vicis aſſimilatur hæc Figura viarū, ab vtraque parte & Manipulorum & Turmarum, in longum ſe extendentium) tum dictis equitibus à tergo Triarios vtriuſque legionis adponunt, quemque Manipulum cuique Turmæ, figurâ pari. Sic quidem vt figuræ ſe mutuò tangant, ſed Triarij in alteram partem aſpiciant Equitibus obuerſi. Faciunt etiam dimidium latitudinis pro longitudine in quoque Manipulo, quia Triarij numero dimidiati ſunt ad Manipulos alios. Itaque

ἀνίσων ὄντων πολλάκις τῶν ἀνδρῶν, ἰσάζειν ἀεὶ συμβαίνει πάντα τὰ μέρη κατὰ τὸ μῆκος, διὰ τὴν τοῦ βάθους διαφοράν. αὖθις δὲ πεντήκοντα πόδας ἀφ' ἑκατέρων τούτων ἀποστήσαντες, ἀντίους παρεμβάλλουσι τοῖς τριαρίοις τοὺς πρίγκιπας. νευόντων δὲ καὶ τούτων εἰς τὰ προειρημένα διαστήματα, δύο αὗται πάλιν ἀποτελοῦνται ῥύμαι, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας λαμβάνουσαι, καὶ τὰς εἰσβολὰς ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσιν, ἐκ τοῦ περὶ τῶν χιλιάρχων ἑκατομπόδου διαστήματος, λήγουσαι δὲ πρὸς τὴν καταντικρὺ τῶν χιλιάρχων πλευρὰν τοῦ χάρακος, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα κατὰ πρόσωπον εἶναι τοῦ παντὸς σχήματος, μετὰ δὲ τοὺς πρίγκιπας ὄπισθεν τούτων ὁμοίως ἔμπαλιν βλέποντας. συμψαύοντα δὲ τὰ σχήματα τιθέντες, τοὺς ἀστάτους παρεμβάλλουσι. δέκα δὲ σημαίας ἐχόντων ἁπάντων τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς διαίρεσιν, πάσας ἴσας συμβαίνει γίνεσθαι τὰς ῥύμας καὶ κατὰ τὸ μῆκος, καὶ τὰς ἀποτομὰς

cùm numerò ſæpe impari ſint ipſi viri, tamen lõgitudinem æqualem eſſe contingit, quoniam latitudinem variant. Atque iterùm quinquaginta pedes ab iis vtriſque abſcedentes, oppoſitos & aduerſos Triariis locant Principes. His ipſis ſpectantibus & vergentibus in ſpatia atque interualla iam dicta, duo iſti iterùm vici fiunt, initium quidem capientes ab eàdem rectâ lineâ, & ingreſſus eoſdem cum equitibus, ex ſpatio illo centumpede quod ante Tribunos eſt, deſinentes porrò finientéſque in partem latúſque caſtrorum Tribunis oppoſitum, quod ab initio diximus velut frontem eſſe figuræ totius. Secundùm Principes verò, iterùm auerſos locant Haſtatos, figuris tamen & areis contingentibus ſe & iunctis. Cùm autem decem Manipulos ſingulæ partes ac Strigæ habeant, ex dictâ diuiſione: efficitur vt omnes vici æquales ſint longitudine, itémque fines & de-

ἰσάζειν αὐτῶν τὰ πρὸς τῇ κατὰ τὸ πρόσωπον πλευρᾷ τοῦ χάρακος, πρὸς ἣν καὶ τὰς τελευταίας σημαίας ἐπιστρέφοντες στρατοπεδεύουσιν. ἀπὸ τῶν ἀστάτων πεντήκοντα πάλιν διαλειπόντες πόδας, τοὺς τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἀντίους παρεμβάλλουσι τούτοις, ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας, καὶ λήγοντες ἐπὶ τὴν αὐτήν. ἔστι δὲ τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων, ὡς ἐπάνω προεῖπα, τὸ μὲν τῶν πεζῶν πάρισον τοῖς ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, λεῖπον τοῖς ἐπιλέκτοις. τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλάσιον, ἀφῃρημένου καὶ τούτων τοῦ τρίτου μέρους εἰς τοὺς ἐπιλέκτους. διὸ καὶ τὸ βάθος αὔξοντες τούτοις πρὸς λόγον ἐν τοῖς στρατοπεδευτικοῖς σχήμασι, πειρῶνται κατὰ τὸ μῆκος ἐξισοῦν τοῖς τῶν ῥωμαίων στρατοπέδοις. ἀποτελεσθεισῶν δὲ τῶν ἁπασῶν πέντε διόδων, αὖθις εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμένας, ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσι τιθέασι τὰς τῶν συμμαχικῶν πεζῶν σημαίας, αὔξοντες τὸ βάθος πρὸς λόγον, βλεπούσας δὲ πρὸς τὸν χάρακα, καὶ πρὸς τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας ἑκατέρας. καθ' ἑκάστην δὲ σημαίαν τὰς πρώτας ἀφ'

& deſinentia pares in latere caſtrorum ad frontẽ. in quam verſos etiam extremos Manipulos locant. Ab Haſtatis rurſus quinquaginta pedum interuallo Sociorum equites ponunt, aduerſos illis, initium facientes ab eadem rectâ lineâ, & deſinentes in rectâ. Eſt autem multitudo Sociorum, vt prædixi, peditum quidem par Romanis legionibus, exceptis tamen detractíſque Extraordinariis; equitum verò dupla, his quoque tamen vt detrahas tertiam partem in Electos. Ideóque & latitudinem iſtis augentes in figuris caſtrenſibus, conantur longitudine exæquare legionibus Romanis. Abſolutis igitur omnibus quinque viis, iterùm auerſos ab Equitibus locant peditum ſocialium Manipulos, augentes latitudinem proportione, aſpectum habentes vallũ verſus, & vtramque faciem aut latus tranſuerſum. In omni autem Manipulo, prima ab

ἑκατέρου τοῦ μέρους σκηνὰς οἱ ταξίαρχοι λαμβάνουσιν. ἅμα δὲ τὸν προειρημένον τρόπον παρεμβάλλοντες καθ' ἕκαστον μέρος τὸν ἕκτον οὐλαμὸν, ἀπὸ τοῦ πέμπτου πεντήκοντα πόδας ἀφιστᾶσι. παραπλησίως δὲ καὶ τὰς τῶν πεζῶν τάξεις, ὥστε γίγνεσθαι καὶ ταύτην ἄλλην διὰ μέσων τῶν στρατοπέδων δίοδον, ἐπικάρσιον μὲν πρὸς τὰς ῥύμας, παράλληλον δὲ ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἣν καλοῦσι πέμπτην, διὰ τὸ παρὰ τὰ πέντε τάγματα παρήκειν.

vtraque parte tentoria Centuriones habent. Ad prædictum verò modum locantes ad quodque latus Sextam Turmam, à Quintâ pedibus quinquaginta eam abducunt. ſimiliter & peditum Manipulos, vt fiat alia via per medias legiones, tranſuerſa quidem quòd ad Strigas, ſed parallela tentoriis Tribunorum: quam appellant Quintanam, quòd quinque illos ordines ſecat & peruadit.

Iam ſiſte. Diutiùs paſſus ſum te legere, vt ſemel liberarem. Nunc denique abſoluiſti totam Inferiorem partem, diuiſam & ipſam in duas partes, ſed conformes. Via enim media tranſuerſa ſecat diſparatque quinos Manipulos à quinis: ſed in locatione aliâ, nullum diſcrimen. Percurramus igitur Polybiana verba, quia hoc ſolum & fundamentum eſt cui inædificamus: ſed verè percurramus. Faciam breue, & ſcio te velle. Ait:

„ *Iterùm cùm dimenſi fuerint centum pedes antrorſus.*] Vides hîc ſpatium centenarium à Tribunis ad legiones: quid id fuit? *Principia* Romanis dicta. Etſi enim propriè ſic appelles initium ipſum caſtrorum vbi legiones (inde enim vox) tamen totum hoc ſpatium medium conſtat ſic eſſe dictum. Plutarchus in Galbâ verbatim conuertens, ἀρχαῖα dixit, cum additione, ἃ πριγκίπια ῥωμαῖοι καλοῦσι: *Archæa, ſiue Initia, quæ Romani Principia appellant.* Cicero ad Brutum: *Spes libertatis nuſquam niſi in caſtrorum veſtrorum principijs eſt.* Cur non tota caſtra nominat? cur hæc eximiè? quia in Principijs, aut iuxta illa, Tribuni, Præfecti, honeſtiſſimi Decurionum & Centurionum: quibus ſcilicet cura maior & amor reip. ac libertatis, quàm militari vulgo. Capita ergo intellegit & vertices caſtrorum, qui ibi metabantur. Liuius: *Tribunos iura reddere in principijs ſinebant.* Credo ſediſſe eos, iuri dicundo, ante tentoria ſua; non ad Signa aut Aquilas ipſas. Idem ibidem: *In Principijs Prætorióque, vbi ſermones inter ſe ſerentium circulos vidiſſent.* Profectò viam & ſpatium ipſum intellegit, inter legiones medium & Tribunos. Etſi legas propriè & ſtrictè

Principia in caſtris.

Duplici ſenſu.

Ciceroni lux.

Lib. xxvii.

& ſtrictè magis, ipſa initia caſtrorum militarium, & vbi Signa præcipua defixa, ſic appellata. Suetonius: *Capite puniuit; & quidem ante principia caſtrorum.* Id valet, in viâ iſtâ & ſpatio ante ſigna. Simile in Quinctiliani Declamatione pro Milite: *Sed neque hoc Mars parens, neque ſigna militaria aquilæq; victrices ſinant, vt tuâ quoque ſententiâ quiſquam vir, & Romanus & miles, nimium pudicus ſit, apud quem ante principia agendū eſt.* Othon. cap 1. Sed hoc pro priore fortaſſe ſententiâ, quia probabile cauſſam hanc ad Tribunal dictam, & ante Prætorium ipſum. Poteſt & eò trahi Suetonianum ſcriptum: vt ille punitus ſit viâ & vacuo eo quod Prætorio anteiacet. E Quinctiliani autem verbis colligas, ſacra & caſta hæc Principia habita, & fuiſſe in religione. Tacitus, ipſum indicat, cùm de laſciuiente fœminâ narrat: *In ipſis principijs ſtuprum auſam.* Exaggerat flagitiū, à ſanctimoniâ loci. Et ita fuit, ob præcipua ſigna quæ ordine illic antefixa. Tacitus de Seiano: *Tiberius coli effigies eius inter principia legionū ſineret.* Nam primæ omnes Decuriæ & Manipuli metabantur illic, vt intelleges è Polybio: ergo & ſigna quæque prima, id eſt primi Haſtati, primi Principis, & Primipili etiam, id eſt Aquilæ ipſæ. An & hoc verum, omnium cohortium ſigna ibi defixa, ante Prætorem ſcilicet, & non mouenda niſi eo ſciente, iubente? nonnulla ſuadent, maximè quæ lego in hiſtorijs ſequentis æui. Sed vt nunc hoc non definiam, conſtat ſanctiorem hunc locum habitum: vbi legionum ſcilicet numina, & vbi aræ item atque altaria exſtructa. Quod verum eſſe volo tamen non niſi in Statiuis aut Hibernis. Tacitus de Planco: *Ac ni aquilifer Calpurnius vim extremā arcuiſſet, rarum etiam inter hoſtes, legatus populi Romani, Romanis in caſtris, ſanguine ſuo altaria deûm commaculauiſſet.* Præmiſit autem, Plancum in caſtris primæ legionis *ſigna & aquilam amplexum, religione ſeſe tutatum fuiſſe.* De hiſdem aris in Dione Caſſio, qui inter ſigna Varianæ cladis refert, quòd *δόρατά τε ἀπ' ἄρκτου φερόμενα πρὸς τὰ τῶν ῥωμαίων στρατόπεδα προσπίπτειν ἐδόκει, μέλισσαί τε περὶ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν κηρία ἀνέπλασσον*: *Haſtæ à Septemtrione delatæ incidere in Romana caſtra videbantur, & apes circa altaria eorum cerificauerant.* Caſtrenſia altaria, iſta ſunt: fortaſſis & Ara ante Augurale obuerſa, de quâ ſuprà. Equidem in Græcorum etiam rebus hanc morem & religionem recognoſco. vt cùm Homerus de Achæis ſuis ſcribit:

Principia ſacra. 1. Hiſt. Signa præcipua ibi. Ara in Principiis. 1. Annal. Ara in Græcorum caſtris.

——— *ἵνα σφ' ἀγορή τε θέμις τε*
Ἤην, τῇ δὴ καί σφι θεῶν ἐτετεύχατο βωμοί:
——— *vbi ijs Fora, iudiciúmque*,
Atque inibi conſtructa deorum altaria ſancta.

In Foro ille ponit, & vbi iudicia: Romani in Principijs, vbi item iudicia, præmia & pœnæ.

„ *Quinquaginta pedum interuallo.*] Ordinaria iſta dimenſio, & viæ ſic grandes, non decoræ ſolùm, ſed vtiles ad equos & iumenta educendâ, inducenda. Interdum tamen contractas reperio, ob aliquam cauſſam. vt in Cæſare: *Caſtra etſi erant exigua per ſe vix hominum millium ſeptem,* Via caſtrenſis. 1. Gallic.

præſertim-

præſertim nullis cum impedimentis; tamen anguſtijs viarum, quantum poteſt contrahit. Quin nomina ſua Vijs iſtis fuerint, vix ambigo: nondum tamen mihi fuit reperire.

„ *Latitudinem adæquare conantur, præterquam in Socijs.*] Longitudo,
Pedatura diuerſa. inquit, areolarum ſemper pariat: non æquè latitudo. & cauſſa eſt, quòd Turmæ quædam aut manus militares grandiores. Vt in Socijs ecce, equites quadraginta ſunt in Turmam: at in ciuibus dumtaxat triginta. Ergo meritò iis ſpatium & pedatura amplior: ſed id accedat in latum. Et Socios quidem excipit ipſe tantùm: tu potes & Triarios, qui anguſtiùs quàm longiùs (dimidiatus enim numerus) metantur. Obſerua hic
Longitudo caſtrorum quæ autem, longitudinem caſtrorum Polybio dici & cenſeri, à Prætoriâ ad Decumanam: latitudinem, à Principali Dextra ad Siniſtram.

„ *Quaſi Strigâ aut vico tranſuerſario.*] Ῥύμη eſt in Græco, quod ſulcum & tractum notat, παρὰ τὸ ῥύειν. Ioſephus in caſtrorum re adhibet
Lib. III. hoc quoque verbi ῥυμοτομοῦσι δὲ διαθέντες εἴσω τὸ στρατόπεδον: *Diuidunt in ſtrigas & ordines introrſus compoſitè admodum ſua caſtra.* Latinam vo-
Striga. cem *Striga* Hyginus præit: *Poterunt Singulares in ſtrigâ Prætorianorum tendere.* In Feſto, *Striges* ſunt (fortaſſe *Strigæ*) *ordines rerum inter ſe coniunctè collocatarum à ſtringendo.* In arando quoque ſulcum vno ductu peractum, Strigam vocabant. Sed verri & *Vicum*. nec malè: cùm in Gloſſis ſit, ῥύμη, *vicus*: in Apoſtolorum Actis, πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν: vbi bene interpres, *Vade in vicum qui vocatur rectus.* Vt
De L.L. igitur Vici in vrbibus *id quod ex domibus conſtat*, ait Varro, id eſt medium illud inter vias: ita in caſtris manipulorum ordo cum tentorijs. quæ caſtra ipſe Polybius cum vrbe confert.

„ *Figurâ pari.*] In longum, non in latum.

„ *Duo iterùm vici fiunt.*] Scilicet in quaque legione vnus: an duo, quia Quintanâ mediâ ſecantur?

„ *Ingreſſus eoſdem cum Equitibus*] Siue & Triarijs. Equites tamen nominat, quia illorum ἐξόχως hæc area, & Triarij additi ac ſubiuncti.

„ *In partem latúſque Tribunis oppoſitum.*] Nempe in decimo ſuo ordine deſinunt, ad vallum & Decumanam.

„ *Figuris tamen & areis contingentibus ſe & iunctis.*] Vt lucri locus fiat, nec via interſeratur non neceſſaria. Auerſi enim ſic poſiti & tergis contingentes, vtrimque exitus ſuos habent, nec alteri alteris moleſti.

„ *Ideóque & latitudinem iſtis augentes.*] Scilicet Equitibus ſociorum, qui Romanis plures.

Quot viæ caſtrorum. „ *Omnibus quinque vijs.*] Haud plures agnoſcit, directas quidem & in longum. Nam tranſuerſariæ tres ſunt, vt in Figurâ vides.

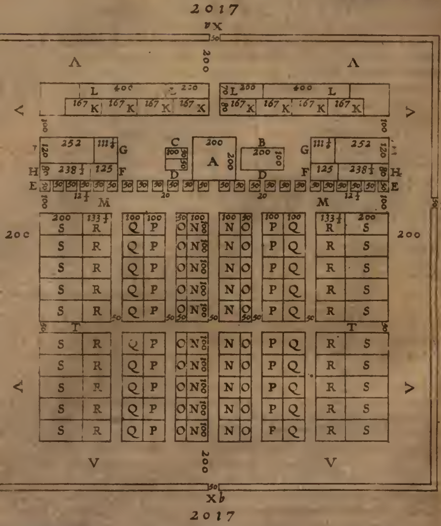
„ *Iterùm auerſa locant ab equitibus peditum ſocialium ſigna.*] Hîc du-
Socij an manipulatim diſtincti. bitatio mihi iuſta de ſociorum locatione. Vtrúmne vt Romani, per manipulos ſuos & vias diſtinctè locati? an coniunctim magis per cohortes? Illud prius ſimilitudo ſuadere & ratio etiam videatur: quia ſic cum

equi-

equitibus omnes iuncti iiſque appoſiti, conferti ſint, nec commodè poſiti ad ingreſſus aut egreſſus. Hoc tamen alterum magis pro Polybij mēte videtur, certè verbis, cùm dicit: *Omnes quinque vias abſolutas*: omnes inquam non ergo aliæ reſtant. Item cùm addit, *auerſa equitibus locari peditum ſocialium ſigna*: non diſtinguit Triarios tantùm, ſed vniuersè profatur. Ampliùs, cùm ſcribit *auctam latitudinem pro portione*. Iráne *auctam?* minutam oportuit, ſi manipulatim locati: quoniam minores & infrequentiores ij in ſocijs, quàm in Romanis. His inducor, cohortatim locatos ſocios, ſed ſuâ quadam manipulorum fortaſſe diuiſione. Dicam ad Tabulam. *Cohortes ſocia minores.*

„ *Aſpectum habentes vallum verſus, & vtramque faciem aut latus tranſuerſum.*] Triplex ergo ijs egreſſus: in vallum primò, & deinde ad Principia & ad Quintanam. Hoc appellat vtrumque latus tranſuerſum. Etſi duplex etiam vallum eſt, quod ſpectant, in latum & in longum. Vt paullum diducam. vide quinque ſuperiores cohortes, ex ijs prima in Principia, ſi volet, exit: tres mediæ in vallum oppoſitum: quinta, vel iſtuc, vel in Quintanam. Simile de quinque alijs: & iam iſta intellegis? nam contractiore frōte te eſſe video. AVD. Mentiri non eſt meum. quod igitur apud te mi Magiſter liceat, totidem hæc iſta, quot effatus es, perdidiſti verba. In ſitu hoc toto nihilo ſum tibi doctior. LIPS. Hem! te ſic eſſe, quod non es? Nam acumen & ſagacitatem tuam ſæpe in experimento didici. Sed quod euēnit tamen, præuidi: & ſuſpicabar auditum vnum fugitiuum, non eſſe combibendæ huic doctrinæ. Ad oculos me vertam, & Tabulam tibi habe, quam conſultò attuli, depictam & deſcriptam Intuêre. AVD. O meum Solem! ſic te appellem, imò & publicum: & proprium hoc tuum, quæ vis & concepiſti, ſermone aut ſtilo efferre atque illuſtrare ſuper multos. LIPS. Ne blandire. haud magna laus eſt: & fortaſſe quia ego minùs acutus, diffuſiùs alios doceo, quæ ægrè fuerit cepiſſe mihi. Sed tu hoc age, & vide.

TABVLA ET FORMA CASTRORVM.

A. *Praetorium.*
B. *Quaeſtorium.*
C. *Legati duo.*
D. *Tribuni.*
E. *Praefecti ſociûm.*
F. *Euocati equites.*
G. *Ablecti equites.*
H. *Euocati pedites.*
I. *Ablecti pedites.*

K. *Extraordinarij equites.*
L. *Extraordinarij pedites.*
M. *Principia.*
N. *Equites Romani*
O. *Triarij legg.*
P. *Principes legg.*
Q. *Haſtati legg.*
R. *Equites ſocij.*
S. *Pedites ſocii.*

T. *Quintana.*
V. *Spatium ad vallum.*
Xa. *Porta Praet.*
Xb. *Porta Decum.*
Xc *Porta Princip. dextra.*
Xd. *Porta Princip. ſiniſtra.*

DECLARATIO ET DISQVISITIO TABVLÆ.

INTENTE aſpicis. dic ſodes, Tabula hæc te iuuat? AVD. Vel maximè,& ex veteri verbo, non ſolùm oculis quàm auribus plus credo, ſed etiam plus diſco. Vtinam tu porrò adiuues, & velut diſſignator per ſingula loca me circumducas & illuſtres! LIPS. Comiter fiet: & tanquam ramulos omnes huius arboris excutiam ad tuum fructum. Prima eſto

PARS SVPERA, ET

Prætorium cur medium.

PRÆTORIVM *in eâ, quod in medio ſitum vides, non quidem caſtrorum, ſed aliorum ducum. Magnæ rationis hic ſitus. Primùm, non longè ab hoſte, & ad Prætoriam portam, quam illum ſemper ferè ſpectabat: nimirum vt obſeruet ſiquid ille moliatur aut moueat, & nuncios quoque aut exploratores ſtatim admittat. Cauſſa altera, vt duces omnes ſecum ſe habeat, quorum conſilio, cùm opus, ſtatim vtatur: item iubeat aliquid aut mandet. Tertia, vt in conſpectu habeat ſubiecta caſtra & militem totum, videátque ſiqui peccent aut turbent. Ipſe ille aſpectus coercebat milites, qui ſciebant ſemper ſub oculis ſui Ducis ſe verſari eóque in omnibus magis compoſitè ſe gerebant. Nec Ducis tantùm, ſed Ducum. quoniam Quæſtor, Legati, Tribuni omnes ferè huc ſpectabant. Denique cauſſa etiam hic, honos & dignitas quòd media omnia honeſtiora, imò & tutiora. Atque ita in corpore etiam iſtô cor circa mediam, & ſubiectas habet inferas illas partes. Ad Prætorium ſitum eſt*

Quæſtor, dexter.

QVÆSTORIVM, *ad latus, dextrum dicam an ſiniſtrum? Si Imperatorem aſpicio in caſtra verſum, ſiniſtrum fuerit: ſi Aquilas & ipſa caſtra, magis dextrum. Eadem dubitatio in Dextrâ & Siniſtrâ portâ Principali. Sed quod ad rem, hilum non intereſt vtrum Latus ſic appelles: teneas tamen Quæſtorium ad dextram fuiſſe. cur? & an ſupra Legatos? ita, quia ille magiſtratus populi Romani, alij non niſi in dignitate. Itáque ſupra Legatos Quæſtor.*

LEGATI, *meritò iuxta Prætorium à nobis ſiti, etſi Polybius non fecit verbum. In latum tabernacula illorum produxi, vt ne Prætorium eiúſque conſpectum Ablectis & Euocatis prorſus eriperent: quod idem in Quæſtorio ſum ſecutus. Alioqui ſi quis malit in longum obtendere, haud repugnem: niſi quòd meum illud magis fortaſſe decorum. Alter eorum facie in Ablectos ſpectauerit, alter in Ablectos Tribunos. Viam inter ipſos & Prætorem mediam feci, ſed exiguam; quâ vel ad ipſum adiretur, & item qui in contubernio Prætoris illac exirent. Adiungi enim prorſus & adnecti haud placet.*

Situs Tribunorum diſtinctus.

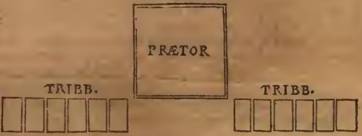
TRIBVNI, *ſub ipſum Prætorium ordine ſiti. Diuiſi in duas partes viâ mediâ, quæ à legionibus ad Prætorium ducit: & ita collocati ſeni, & ſeni, vt quiſque ordine ſuam legionem habeat in conſpectu. Exempli cauſſâ, ſex Tribuni primæ legionis, huic ſunt oppoſiti: ſex ſecundæ, illi. Ordo etiam inter ipſos, vt primus Tribunus (nam ſcis dignitatem & ambitionem in eo fuiſſe) ad Prætorium primus eſſet, oppoſitus equitibus; ſecundus deinceps & ſic ad ſextum. Tabernacula illorum ſecreta & diſparata: ſiue quia dignitas in eo aliqua eſt, ſeorſim tendere: ſiue quia ratio voluit vias quaſdam medias eſſe, per quas ad Forum vtrumque ſine ambitu iretur. Eæ viæ vtiles quattuor ſunt in vtraque parte: quinta enim perit Prætorij obiectu. Caput tu moues? quid diſplicet?*

Via inter Tribunos.

Addubitatū in hac re.

AVD. *Diſplicet, quòd Prætorium totum non eſt liberum; & amplius, quòd viæ illæ duæ inutiles, & cum loci iacturâ.* LIPS. *Me quoque aliquid mouit initiò ſed cùm Polybij verba penſitaui, aliter non potui. Ait enim diſertè,* Tribunorum tentoria æqualiter inter ſe diſtetiſſe: *ergo viæ & interualla fuerunt. Ait amplius cùm equites locat,* initium iis eſſe à mediis Tribunorum tentoriis. *Igitur palàm locanda duo prima, id eſt media, ad viæ illius vtrumque marginem, iuxta quam equites metantur. Niſi hæc in Polybio eſſent: ego verò libens totum Prætorij ſpatium vacuum liberúmque reliquiſſem, pulchrè & vtiliter etiam ad commeatum. Idem ad aliquia*

loquia aut iudicia. & profectò cùm hæc conſidero, inducor vt credam ſi- fuiſſe. Nam Tribunal ecce ad latus vnum fuit: quomodo alloqui milites commodè illinc potuit, tentoriis obiectis? Iam iudicia ſi exercenda, cum conſilio militari: videantur ea commodè in aditu & veſtibulo Prætorij exercita, ſed ſpatio vaſtiore. Quod ſi placeat, remoueantur vndique Tribuni à Prætorio, imò via etiam inter ipſos & illud media ſit pedum vigintiquinque: *(ij pedes reſultant ex quinquaginta pedum viâ Prætorio oppoſitâ: numera, & reperies,) quæ via ſeruiat pulcbrè ad tranſitum in Forum vtrumque: tum Tribuni excipiant, & degant in ſpatio iuſto pedum trecentorum. Ita ſingulis pedatura ſua manebit pedum* quinquaginta: *& decorè incipient à peditibus ipſis, id eſt Triarijs: habebúntque equites (honeſtiſſimi ciuium) liberum in Prætorium aſpectum & acceſſum. Iſta placent: quid tamen Polybij verbis fiet de interuallis? Vide an non ſeruare ea poſſis, imò debeas, legionibus magis plenis. Nam cùm ea eſſent* quinque millium & ducentorum: *palàm eſt auctum modum in Principum & Haſtatorum pedaturâ: ergo & in ſpatio oppoſito, vbi Tribuni. Commodè igitur tunc & loces ita, & exigua des interualla. Etiam vt id non ſit; verba tamen Polybij & præcepta ſeruet, ſi in latum tentoria Tribunitia faciat pedum modò* quadraginta. *Nihil impedit, & via tunc fuerint mediæ pedum* duodenûm. *Alterum de equitibus, quod obſtat: benignè intellegendum ſit, opponi eos medijs Tribunorum tentorijs in parte. quod verum eſſe ex ſitu vides: & accipe, ſi vis, tabellam.*

Præfecti æquantur Tribunis.

PRÆFECTI *ſociorum. quos Polybius (ô incuriam! nec aliter poſſum dicere, ſi ſcriptum hoc integrum) nuſquam locat. Nos ad latera Tribunorum ponimus, ſitu & modulo paribus: quidni?, cùm pari munere & dignitate. Vtique eos Polybius æquiparat: niſi quòd illi tamen honeſtiores, quatenus ciues. Ratio etiam vult opponi eos ſuis Alis ſiue Cornibus: ſicuti legionibus Tribuni. Diuidantur ergo, & ſint in quaque parte ſeni, eâdem metaturâ quâ Tribuni, niſi quòd via aut interualla hic magis exigua, an potiùs nulla? Cui enim vſui? nec tranſitus hic aut commeatus vlli, cùm à tergo excipiant Euocati & Ablecti. Quid ergo fiet ſpatio grandiori, quod eſt ped.* trecentorum ſexagintatrium & ſemis? *Nam triginta pedes ex ipsâ illâ viâ capimus* quinquaginta *pedum, quæ Socios à legionibus abiungit. Hoc ideò, quia Polybius ſcribit Ablectorum & Euocatorum tabernacula incipere obliquo flexu ſtatim ab extremis Tribunorum. Igitur non tam grandi interuallo abiungenda videntur: aliquo tamen, vt & ipſi, & Præfecti etiam, diſtincti ſint à Tribunis. Meâ iſtâ menſione ſunt interiecti pedes* viginti. *Illinc ergo ſi ordiare Præfectorum tabernacula, poſſis in longum minuere de menſurâ Tribuniciâ, nec dare ijs* quinquaginta, *ſed* quadraginta *pedes tantùm. Ita pariabis, & reliquum ſupernè Euocatis addes. Imò ſi plures infrà ſocij (quod ſæpe, & non rarò duplici numero:) tum profectò magis etiam minuenda illa menſura altior, aut ipſi Præfecti non producendi ad vltimos Sociorum. Vtrouis modo, vacuum accedet ſupernè aut ad latus vtiliter imò neceſſariò, quia tunc quoque Extraordinarij augendi, & Ablecti.*

Examinata eorum pedatura.

Hæc notanda.

EVOCATI *equites. quos hîc colloco proximos à Præfectis, quia dignitate ſupra Ablectos ſunt. Polybius tamen Ablectos priores nominat, & parum refert ſupernè an infernè ponas.*

EVOCATI *pedites. Horum omnium numerus incertus eſt, & ſæpe plures quàm vt iſta*

alea

area capiat. Sed Polybius quoſdam Euocatorum modo hic ponit: vbi reliquos? Si plures fuerint, vel ad latera Præfectorum locandi, vel Extraordinariorum, ſuprà in Vacuo: vel etiam noua area ijs in foro tranſuerſo. Nam hoc quoque interdum impleri, & tunc Forum in Quæſtorium transferri Polybius infra dicet.

ABLECTI *equites. Turma vna.*

ABLECTI *pedites. Cohors vna nunc eſto.*

EXTRAORDINARII *equites. Sunt turmæ in vniuerſum octo: vtrimque locantur quattuor. Eos infra ponimus, Prætorium & Fora ſpectantes (etſi quidam aliter:) quia Polybij verba volunt. Eſt quoque pro ceterâ locaturâ, vt pedites à tergo equitum ſint (vt Triarij in legionibus) equis obſeruandis.*

EXTRAORDINARIÆ *Cohortes. quas tres an quattuor faciam, neſcio: ſed tres ponamus nunc eſſe: & quomodo locamus, vt par vtrimque numerus? non poteſt ſine diuiſione. Eſto igitur vtrimlibet vna cum dimidiâ: ſed dimidia dua viam aſpiciant, atque ita iunctæ quodammodo ſint, niſi pedum aliquot interuallo. Si plures hic locas, & pauciores in Ablectis: facile è dictis partare. Habes partem totam Superam. quæ intricatior eſt, quia à Polybio minùs ſignatè deſcripta. Itáque variant poſitione alij & numeris: ego me ſpero, ſi non vera, veriſimilia dixiſſe. Nunc conſidera, quod ad prudentiam Romanam, in omni hac parte vix ciues vllos eſſe. En cuſtodiam primarij Ducis & Ducum, committere ſocijs voluerunt: quid niſi vt fide ſic habitâ magis adſtringerent eorum fidem? Sed & cauſſa occultior altera, quòd præcipuos ſociorum circa ſe & in ore atque oculis habebant, ne quid clam conſulerent aut innouarent. Etſi autem iſti vndique cingunt Imperatorem & in cuſtodiâ habent; non tamen ita, vt non ſit præſidium aliquod ciuile, ſi opus. Nam & Euocati vtrimque ſunt, veterani milites: ſunt in contubernio eius centeni aliquot homines: adſident cum ſuis Quæſtor & Legati: præſident Tribuni, ad quos ei ſemper receptus, & per eos in medias legiones. Conſideratio altera, quòd loca hic magna & vacua. quare? vel quia de carè ibi, vel quia [illegible] in propinquo qui ſoluant aut vlciſcantur. Vtiliter, vt Quintana illa magna; quia ſi opus inſtruere exercitum in caſtris, ibi & in Foro vtroque facillimè fiat. Item ſi educendus; ſublatis Extraordinarijs & in latus ſepoſitis, grande ſpatium ad ordinandum.* Sequitur nunc

Conſiderata poſitio ſuperior.

Tota è Socijs ferè.

Cur ibi vacuat

PARS INFERA,

EQVITES *Romani. Hi, vt digniſſimi, in medio locati, & liberrimos habent egreſſus. Tuti hic: & quamquam in acie alia diſpoſitio; tamen recepti nunc inter pedites, quia in caſtris nullus eorum vſus.*

TRIARII, *honore & loco ab iſtis proximi, & conueniunt in vnam aream: tum vt via compendifiat, tum vt equos obſeruent, ne in caſtris ſoluti aut vagi dent turbas. Hoc Polybius infrà dicet.*

PRINCIPES & HASTATI. *in vnâ item areâ, & vides non manipulatim ſolùm, ſed cohortatim pulchre locatos. Triarij enim, Principes, Haſtati, ſic in vnâ lineâ faciunt quique ſuam cohortem. Sed vbi Velites igitur? inquies. hic verò dubitatio aut velitatio: & ô Polybi cur ſiluiſti? Per te ſumus in errore aut tenebris, & verbo vno alteróque poteras illucere. Non feciſti. & ideò ecce qui intentiùs hæc ſcrutamur, ſententijs diſſidemus. Volunt quidam Velites mixtos manipulis fuiſſe, & areas ſatis eſſe capaces. Mouet eos, quòd Polybius de ordine antè dixit,* Velites per manipulos æqualiter eſſe diſtributos. *Hic igitur, inquiunt, ſunto. Sed quid dicitur?* æqualiter? *Iniuria Triariorum fit: quorum dimidiata pedatura habere & recipere tantos debeat, quantos in plenâ ſuâ Principes & Haſtati. Subueniunt, & aliter diuidunt, ac Principibus & Haſtatis duplum aſſignant, nempe* quadragintaocto: *Triarijs non niſi* viginti quattuor, *in manipulum quemque. Proportio eſt, fateor: ſed quomodo Polybio igitur innituntur, qui de* æquali diuiſione *aſſerit? Ruit hoc fundamentum: ſed nec aliàs firmum. Enimuerò ſi Velites mixti Triarijs: cur non ijs obſeruationem equorum potiùs Polybius iniungit? certè miniſterio illi propiores. Amplius, cur tam diſtinctè Triarios, Principes, Haſtatos collocat: nec*

De Velitũ metaturâ.

Aliorum ſententia.

Ea refutata.

verbum de iſtis adiungendis adiungit? At enim alibi non eſt eos collocare. Imò verò eſt, & for-
Noſtra Locatio. *taſſis Polybio praeeunte. Certè cùm verba eius examino, quæ infrà ſunt de Excubijs, ſedem videor Velitarem repperiſſe. Ait:* Τὴν δὲ ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οἱ γροσφομάχοι πληροῦσι, περὶ ὅλον καθ' ἡμέραν τὸν χάρακα παρακοιτοῦντες. Exteriorem ambitum Velites noctu complent, de die ad totum vallum accubantes: *ſiue vt alia lectio,* παροικοῦντες, adhabitantes: *quod magis etiam ſit pro meâ mente. Ait clarè Polybius noctu excubare Velites pro caſtris, & extra vallum: de die iuxta vallum (interius profectò) tendere & adiacere. Haud aliter acceperim, & ſunt quæ in-*
Confirmata ea. *ducant. Illud maximè. quòd ſicut in acie, in agmine, & paſſim extra ordines Velites ſunt: ita hîc quoque, & ad latera ſunt proiecti. Tota etiam caſtrenſis ratio ſic vult, in quâ optimi quique medij, & paullatim venitur ad extremos. Vt igitur infimi omnium ſunt Velites, ita extimo ordine neceſſe locandi. Quis is eſt? ad vallum & ſpatium illud quod caſtra interiora ambit. Amplius, notat infrà Polybius Velites ab excubijs & miniſterijs diurnis eſſe immunes: ergo, ne planè feriati, hîc ad vallum ſint, & obſeruent. & vt in acie quoque, proximi ſint hoſti. Sanè incuſtoditum hoc totum vallare ſpatium eſſe non conuenit, aut leuiter cuſtoditum. Quid multa? conſidera, nihil aptius inuenies ad hos locandos. Partitio autem, cùm duplices ſint Velites, legionum & so-*
Quomodo locati Velites. *ciorum, vt illi ſint ad ſuperam inferámque partem; iſti ad latus vtrumque. Eadem enim partitio Polybij ſtatim in opere caſtrorum, vt ſocij latera ſua muniant: legiones quæque vnum, prima ſuperum, & inferum ſecunda. Itaque* mille ducenti *Velites ſuprà Prætorium tendent, totidem ad Decumanam:* mille, *ad quamque Principalem. Tendent autem ſimplici ordine, nec multum ſpatij ſument introrſum: quia ſcilicet grande vnumquodque latus eſt, & pedum* bis mille *ac ſuprà. Sed nec impedimenta multa Velites habent aut arma, & minore podiſmo ijs opus. Opponat aliquis. At enim ſic laxiùs Principes & Haſtati tendent. Non eſt ita. nam* ἀναλόγως *ſi equites triginta, & totidem equi, par ſpatium manipulo habent: cur non homines centum viginti? maximè cùm centuriones, optiones, ſigniferi & honeſtiores illi militum, calones ſuos* [illegible] *ad tentoria, molas, & hæc talia ferenda: quæ non reperio geſtaſſe milites ipſos. Cogitetur etiam aliquid loci periiſſe in tabernaculis figendis, & ſingulorum interuallis. quoniam omnia ſic iuncta fuiſſe, vt exitus aut tranſitus non eſſet, haud opinor, nec fuerit decorum. Iſta in eâ re mihi videntur, ſed non affirmatè; & hîc illud locum habeat, quod in pleroque hoc antiquario ſtudio.*

Σοὶ μὲν τάδε δοκοῦντ' ἐστὶν, ἀλλ' ἐμοὶ τάδε.
Tibi illa ſic videntur, aſt iſthæc mihi.

Pergamus: *ſequuntur*

EQVITES *ſocij. vniuerſum autem corpus ſociale extrorſum ſitum eſt, vt ferè in acie ipsâ. Nec imprudentia fuit eos diuidere, & vtrer ſeiungere: vt contrà Romani medij iuncti, & numero firmi.*

PEDITES *ſocij. quibus vias nullas dat aut interualla, ſed ſic per cohortes locat. Cohortes autem iſtæ, detractis Velitibus, modicæ ſunt nec niſi hominum* ducentorum trigintaſex.
Socij quomodo locati *An autem confuſe locati? an per genera ſua diuiſi? ponamus iſtud fuiſſe (etſi ſuprà diſputaui) & Triarios ſeorſim, Principes, ac Haſtatos fuiſſe. Ita dico ſeorſim, vt iuncti tamen lateribus eſſent. ſicut Haſtati & Principes tergis. Ideò autem lateribus hîc iungo: quia ſi Triarios iuxta equites in longum pono, profectò incommodiſſimo illi loco ſint, & ad exitus inepto. Malim ergo aliter: & ſic locare, vt omnes Centuriones Vallum ſpectent, aut Principia & Quintanam. Hoc ex dignitate eorum, & commodo & facit, quòd Polybius* in capite vtroque cuiuſque manipuli ordinum ductores *ponit. Hoc notare te volo in totâ metatione: & Decuriones aut Centuriones ſciue eſſe in capitibus ad Vias, & iuxta eos Signiferos, vt opinor. Præcipua hæc ſunt monenda: niſi quid tu ſuggeris.* AVD. *Suggero. Prætoria cohors aut cohortes vbi ſunt? nuſquam locaſti.* LIPS.
Prætoria cohortes, vbi. *Non enim Polybius, nec tunc adhuc vulgò erat. Cùm fuit autem, omnino oportet iuxta Prætorium tetendiſſe, iuxta Legatos aut Quæſtorem. Sed aliud mihi hîc occurrit. Superior tota pars Socios*
Mutatio in caſtris. *ferè habet: quid ergo cùm Socij non fuerint? cùm omnes ciuitate donati & in legiones tranſſcripti? quod haud longè nimis à Polybij æuo fuit. Cenſeo partem eam tunc occupaſſe Prætorias cohortes, quæ magis cœperunt inualeſcere, itémque equitum aliquos ſelectos. Puta idem de Euocatis,*

quì

quitum quoque plures. In Hygino ad hanc rem reperio, Prætorianos & Equites Singulares iuxta Prætorium tetendiſſe, Principum ſcilicet ſuo. Nec ambigere oportet, quin tunc multa mutata, præſertim in ſuperius. Si quis volet Vexillarios quoque legionum, id eſt Veteranos, ibi metaturam habuiſſe: meo animo haud aberret. Sed iam quoque dentur & declarentur Tabulæ noſtræ numeri &

PODISMI.

PODISMOS appello, vt dixi, Pedaturas ſiue menſiones pedales. Sed cùm Pes duplex ſit, Simplex & Magnus: vtriuſque nobis vſus erit. illius, in menſuris longitudinis aut latitudinis; huius in vtraque. Nam pes magnus Varronis eſt, qui aliis Planus aut Conſtratus, & vulgo noſtro Quadratus aut Superficialis. Huius vſus in areis metiendis, & vt planities ac capacitas tota innoteſcat. Videamus.

PRÆTORIVM quadratum iuſtum eſt, ducentorum vndique pedum. Latere in latus ducto efficitur area ped. 40000. paſſuum 1600.

QVÆSTORIVM dimidiatum feci ad Prætorium, haud abſurdâ cauſſâ. Proximus ille dignitate eſt: dimidium ergo pedaturæ eſto. & magis ideò, quia ampla ei vaſa, & inſtrumenta. Habet 200 ped. in latum, 100 in longum. Planities ped. 20000.

LEGATI iterùm dimidiati ad Quæſtorem. Ergo habento in longum ſinguli 50. ped. in latum 100. Ne aberres in lato aut longo: ex Polybij mente longum appello, ſpatium à Prætoriâ ad Decumanam, latum à Principali ad Principalem. Eſt area 5000.

TRIBVNI iterùm dimidiati, & habent æqualiter in quadro 50. ped. Sunt in areâ 2500.

PRÆFECTI pares Tribunis, cum exceptiunculis quas dixi.

EVOCATI, quorum numerus incertus, & ideò pedatura. Sunto tamen triginta, id eſt Turma vna Romana: habebunt 80. ped. in longum, 125. in latum. Area 10000. S [illegible] ſunt mihi $238\frac{1}{2}$. Ea area eſſet pedum circiter 20000. Caperet igitur manipulos duos ciuiles peditum, id eſt homines 240.

ABLECTI, ſint Turma vna ſocialis. ergo 40. equites: ergo area $13333\frac{1}{3}$. Efficiunt eam numeri à me notati, in longum 120. in latum $111\frac{1}{9}$. A tergo (item opinatione meâ) cohors vna eiuſdem nominis, 336. hominum. Area illi eſſe debet 28000. ergo eſſent in latum $233\frac{1}{3}$. circiter, in longum 120. Superſunt ped. 19. Ego eos inſuper habui notare in mea Tabulâ, & plenos adnumeraui.

EXTRAORDINARII equites, Turmæ quattuor ſociales. areolæ diuiſæ ad modum dictum. Idem in Cohortibus supernè tribus, vtrimque vna cum dimidiâ. Vacuum ſupereſt, palàm ita Polybio ſcriptum, ſocijs aduenientibus relinquendum. In

PARTE INFERA, primi EQVITES. Podiſmus è Polybio notus, eſt area ped. 10000. Ad paſſus ſi redigas, ſunt 400. Hoc in omnibus manipulis æqualiter & turmis. An non grande ſpatium triginta equitibus, triginta equis? nec enim vnus plus vno militari equo, opinor, habuit. Dico non prægrande. nam cogitanti calones totidem, fortaſſe & Decurionibus ipſis aliqui honeſtiores comites aut miniſtri: item iumenta aut muli ad ſarcinas, hordeum, frumentum. Nec enim ipſi equites onuſti, aut eorum inſeſſorij equi.

TRIARII. Dimidiati ad equites, liquet. Cetera paria, & ratio eadem podiſmorum etiam in legionibus auctis.

VIÆ definitæ à Polybio, ſúntque omnes aut quinquaginta, aut centum pedum. Excipio minuſculas inter Tribunos aut Præfectos: excipio & ſemitas inter tabernacula, ſiqua fuerunt.

PORTÆ ſingulæ 50. ped. meâ menſione. latiore enim ingreſſu opus vehiculis & iumentis.

VALLI

*V*ALLI *modus parte vnâ 2017. ped. alterâ pluſculo maior 2050. Metatio ſuperior viſa mibi exigere: etſi potes aliquid recidere, ſi voles. Nam Polybius ſane* æquilatera caſtra *mox dicet: ſed an capiendus ſic rigide? Ego verò ſcio Martiam banc eſſe, non Mathematicam arenam. Illi ipſi qui æquare voluerunt, cùm ad rem ventum, non fecerunt. Vides in toto ambitu eſſe* milliare vnum & ſemis, & aliquot paſſus. *In eo ſpatio peditum 16800. locarunt bellè & commodè, equitum 1800: præter comites Prætoris, Legatorum, Quæſtoris Tribunorum, præter omne genus calonum, iumentorum & impedimentorum. An noſtri ſic hodie? milisares ſciunt, & ij viderint: ego non diutiùs bis immoror, ne tibi cum Claudio videar* môrari.

DIALOG. V.

De Tentoriis, Foſſâ, Vallo, Portis.

AVD. Tenet me & oculos hæc ſpecies, tota pulchra, prudens, imò ſapiens, quod initio dixiſti. Vnde ruſticulis iſta mens? nam tales putantur priſci Romani: etſi multa ſub regibus, quæ & cor & elegantiam oſtendunt. LIPS. Nobis ſic videntur, fateor: ſed velim examinari à peritis & Martialibus; quia, vt Fabius ait, *tum dignum operæ pretium venit, cùm inter ſe congruunt præcepta & experimenta.* Sed examinari dico ab ijs, qui non omnium litterarum aut artium rudes: in quos profectò conuenit ——* νοῦς οὐκ ἔνι κενταύροισι. At nos, ſi lubet, pergamus: enucleanda etiam quædam in his caſtris. Polybij iſta lege:

** Mens non ineſt Centauris.*

POLYB. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, τὸ μὲν σύμπαν σχῆμα γίνεται τῆς στρατοπεδείας τετράγωνον ἰσόπλευρον. τὰ δὲ κατὰ μέρος ἤδη τῆς τε ῥυμοτομίας ἐν αὐτῇ, καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας, πόλει παραπλησίαν ἔχει τὴν διάθεσιν. τὸν δὲ χάρακα τῶν σκηνῶν ἀφιστᾶσι κατὰ πάσας τὰς ἐπιφανείας διακοσίους πόδας. τοῦτο δὲ τὸ κένωμα, πολλὰς καὶ δοκίμους αὐτοῖς παρέχεται χρείας. πρός τε γὰρ τὰς εἰσαγωγὰς, καὶ τὰς ἐξαγωγὰς τῶν στρατοπέδων εὐφυῶς ἔχει καὶ δεόντως. ἕκαστοι γὰρ κατὰ τὰς ἑαυτῶν ῥύμας εἰς τοῦτο τὸ κένωμα ποιοῦνται τὴν ἔξοδον, ἀλλ' οὐκ εἰς μίαν συμπίπτοντες ἀνατρέπουσι

His ita conſtitutis, tota figura caſtrorum fit quadrata, æquilatera. Partes autem eius & in ſtrigarum ſectione, & in alio ordine, vrbi ſimilem locationem habent. Vallum verò ipſum abiungunt à tentoriis quaquauerſus pedes ducentos. Id vacuum multas & ſpectabiles vtilitates iis præbet. quoniam & ad egreſſus ingreſſúſque copiarum conuenit (ſinguli enim iuxta Strigas ſuas in hoc vacuum exeunt, nec confuſi proterunt ſe & con-

καὶ συμπατῶσιν ἀλλήλους, τάς τε τῶν παρεισαγομένων θρεμμάτων, καὶ τὰς ἐκ τῶν πολεμίων λείας εἰς τοῦτο παραγαγόντες ἀσφαλῶς τηροῦσι τὰς νύκτας. τὸ δὲ μέγιστον ἐν ταῖς ἐπιθέσεσι ταῖς νυκτεριναῖς, οὔτε πῦρ, οὔτε βέλος ἐξικνεῖται πρὸς αὐτοὺς, πλὴν τελείως ὀλίγων. γίνεται δὲ καὶ ταῦτα σχεδὸν ἀβλαβῆ, διά τε τὸ μέγεθος τῆς ἀποστάσεως, καὶ διὰ τὴν τῶν σκηνῶν περίστασιν.

& conculcant:) & pecudes adductas aut prædas ex hoſtico captas huc agũt ferúntque & noctibus ſeruãt. Præcipuum verò, quòd in nocturnis aſſultibus, neq; ignis, neque telum ad eos peruenit, præter pauca: eáque ipſa innoxia ferè fiunt, tum ob interualli ſpatium, tum ob tentoria circumpoſita.

Paullo pòſt:

Τῆς δὲ ταφρείας καὶ χαρακοποιίας, δύο μὲν ἐπιβάλλουσι πλευραὶ τοῖς συμμάχοις, παρ' ἃς καὶ στρατοπεδεύει τὸ κέρας αὐτῶν ἑκάτερον. δύο δὲ τοῖς ῥωμαίοις, ἑκατέρῳ τῷ στρατοπέδῳ μία. διαιρεθείσης δὲ τῆς πλευρᾶς ἑκάστης κατὰ σημαίαν, τὴν μὲν κατὰ μέρος ἐπιμέλειαν οἱ ταξίαρχοι ποιοῦνται παρεστῶτες. τὴν δὲ καθόλου δοκιμασίαν τῆς πλευρᾶς δύο τῶν χιλιάρχων.

Foſſæ verò ac valli ſtruendi duo latera incumbunt ſociis, ad quæ vtrumque eorum cornu metatur: duo alia Romanis, cuique legioni vnum. Diuiſo autem latere vnoquoque per manipulos, curam partium Centuriones gerunt, iíque aſſiſtunt: vniuerſi autem operis probationem duo Tribunorum.

Hæc ſola noſter doctor de totâ facie Externâ: leuiter profectò, imò neglegenter, ſi fas hoc mihi dictu. Nam cùm tres ſint Externę huius partis partes: *Foſſa, Vallum, Porta*: duas priores libat, tertiam nec verbo tangit. Ait:

„ *Figura caſtrorum fit quadrangula.*] Hanc formam Romani amauerunt, & elegerunt præ Græcanicâ, quæ ſæpe rotunda. Ita de Spartanis quidem Xenophon: Ἐρῶ δὲ καὶ ἣ στρατοπεδεύεσθαι ἐνόμισε χρῆναι Λυκοῦργος. διὰ μὲν γὰρ τὸ τὰς γωνίας τοῦ τετραγώνου ἀχρήστους εἶναι, εἰς κύκλον ἐστρατοπεδεύσατο, εἰ μὴ ὄρος ἀσφαλὲς εἴη, ἢ τεῖχος, ἢ ποταμὸν ὄπισθεν ἔχοιεν: *Dicam & quomodo caſtra* *Græcorum rotunda caſtra.* De rep. Laced.

ſtra poni oportere cenſuerit Lycurgus. Quia enim angulos diſpoſiti loci inutiles arbitrabatur, in orbem magis caſtra ponebat, niſi aut mons aliquis tutamen daret, aut murus, aut fluuius à tergo haberent. Nec cauſſa nulla illa Lycurgi, quam in opidis ferè condendis ſecuti ſunt: tamen Romanis placuit aliter, & ex iuſtâ item causâ. Interior enim illorum tota diſpoſitio hanc talem formam cupit, aut potiùs poſcit. Itaque Ioſephus etiam

Lib. III. ſic deſcribit: Διαμετρεῖται, inquit, παρεμβολὴ τετράγωνος αὐτοῖς: *Ad menſuram conſtituuntur iis caſtra quadrangula.* Vegetius tamen & alias formas ſuo æuo in vſu oſtendit, & exemplo Græcorum ad locum ferè apta-

Lib. III. tas. *Pro neceſſitate loci*, inquit, *vel Quadrata, vel Rotunda, vel Oblonga ca-*

cap. VIII. *ſtra conſtitues.* Vbi quæ ſint *Oblonga*, ne addubites: non ouatâ ſanè formâ, ſed *quibus*, vt mox ait, *vltra latitudinis ſpatium tertia pars longitudinis additur.* Itaque ea quoque *Quadra*, ſed nón *Quadrata*, id eſt æquilatera, pro Vegetij ſenſu. Leo Imperator, cuius vtilem bonumque libellum De militiâ habemus, is quoque duas haſce quadrangulas agnoſcit: *Diuerſos ſitus & formas Foſſatorum antiqui tradiderunt in caſtris ponendis. Laudabilis autem Quadrata atque Oblonga eſt, tum quia ordinata, tum quia neceſſaria.* Sed in Vegetio etiam Rotunda ponitur, tunc recepta: &

Lib. XXIV. exemplum eius in Ammiano: *In valle graminea prope riuū, multiplicato ſcutorum ordine, in orbiculatam figuram metatus tutiùs caſtris, quieuimus.*

,, *Æquilatera.*] Exiguo quidem diſcrimine, vt ego ſuprà depinxi.

,, *Vrbi ſimilem locationem habens.*] Iterat hoc infrà vberiùs.

,, *Vallum verò ipſum abiungunt à tentorijs.*] Quod vacuum, ſi manere in imagine iſtâ vrbis lubet, haud abſurdè *Pomœrium* dicam, quia introrſum poſt muros eſt. Eius vſum triplicem Polybius promit. Primum,

,, *Ad egreſſus ingreſſúſque copiarum.*] Nempe vt compoſiti ineant, atque in vacuo eo per Genera & Manipulos ſe diſiungant: iterumque in egreſſu, ſic iungant. Quod vtibile maximè, ſi eruptione pugnandum, & inſtat hoſtis. Secundum,

,, *Ad pecudes adductas aut prædas.*] Mira prouidentia, & ne hoc quoque nomine confuſio minima in caſtris. Nec tamen in longum ibi præda ſeruata: ſed ab ipſis, aut Quæſtore, mox vendenda. Pecudes etiam intellego, tam eas quæ ex hoſte captæ, quàm has quæ in militarem cibum, etſi paucæ, ſequebantur. Nec enim tales multæ deliciæ. Tertium,

,, *In nocturnis aſſultibus.*] Si hoſtis, inquit, noctu aſſiliat, aut per inſidias & clàm tela immittat, innoxia ferè ſunt ob illud ſpatium interiectum, & cùm perueniunt, viribus defecta.

,, *Neque ignis, neque telum.*] Ignis voce, tela ignita ſiue faces intellegit, in crebro vſu veteribus ad pugnas, vt * alibi ſcribo.

*In Pace Hiſt.

Tentoria cuiuſmodi? ,, *Tum ob tentoria circumpoſita.*] Nihil nobis vſquam de tentorijs dixit, cuiuſmodi ea fuerint: firma tamē fuiſſe hinc diſcas. An igitur ex aſſeribus aut tabulis, & ideò Tabernacula dicta? In hibernis fortaſſe & perpetuis

petuis illis caſtris nihil abſonum: tamen vulgò minimè. & conſtat fuiſſe tentoria hæc è corio & pelle. Inde & nomen, quia funibus tendebant & *E corio aut pelle.* detendebant. Cæſar: *Signo profectionis dato, tabernaculiſque detenſis.* Ta- VII. Gallic. citus: *Inciſis tabernaculorum funibus, ſuiſmet tentorijs coopertos trucida-* IIII. Hiſt. *bant.* Iſidorus: *Dicta Tabernacula, quòd cortinæ funibus diſtentæ tabulis interſtantibus, appenderentur, quæ tentoria ſuſtinerent.* Etſi ipſe *Cortinas* dicit, & è lino fortaſſe intellegit, de quibus ſtatim. Nec *Tabernaculorum* vox imponet cùm Feſtus monuerit, *à tabernis tecta caſtrenſia, quamquam pellibus contegantur, Tabernacula dicta.* A formâ igitur aut vſu ſimili, non à materie: & iſtæc è pellibus corioque fuerunt. Ioſephus de Romanis: Τὰς διφθέρας αἷς ὑπεσκήνουν: *pelles ſub quibus tendebant.* In epiſtolâ Valeriani apud Trebellium: *Tribuno Claudio pellium tentoriarum decurias* In Claud. *triginta dabis.* Adnota obiter, è publico etiam datas: ſed Ducibus. Nam Tacitus contrà, Tiberij æuo, *veſtem & tentoria redimi* a militibus dicit. Sed de pellibus his & Tacitus, de Friſijs: *Tributum ijs Druſus modicum iuſſerat pro anguſtia rerum, vt in vſus caſtrenſes coria boum penderent.* In tentoriorum ſcilicet vſum, atque etiam ſcutorum. In eiuſdem Taciti ſuprà loco: *ſuiſmet corijs coopertos* (non autem *tentorijs*) ſcripta lectio probè ad hunc ſenſum refert. Ita igitur de more: interdum, vbi inopia, etiam ſtramentis, centunculis, aut veſtibus vſi. Sic Cæſar cùm milites in Africam expeditos & nihil præter arma ferentes tranſuexiſſet: *Atte-* De Bello Afric. *nuati illi, opido perquàm pauci ſub pellibus acquieſcebant; reliqui ex veſtimentis tentoriolis factis, atque arundinibus corijſque contecti permanebant.* In Hirtio ita ſcriptum, nec ſine vitio. Quomodo enim *arundinibus coriiſque contecti*, ſi negat pelles habuiſſe? Corij ſanè vox falſa: & puto *flo-* *Correctus Hirtius.* *reiſque* verum eſſe. In vetuſtiore tamen libro, *arundinum copijs* lego: ex quo haud malè, *arundinum copulis.* Ergo pellibus ſic vſi, & inde vulgata hiſtoricorum ſcriptio, *Sub pellibus eſſe.* Fecerunt & Græci, quibus Xenophon στεγάσματα διφθέρας adtribuit: *tentoria & tegmina, pelles.* Q. Cur- I. Anabaſ. tius de Alexandro Macedone: *Pellibus ſæpe tabernaculi alleuatis, vt con-* Lib. III. *ſpiceret hoſtium ignes.* Quod autem in Polyæno ſcriptum de Ageſilao, cum *iuſſiſſe milites caſtra bis ter in die mutare, atque ita neceſſariò ligna* Lib. II. *multa incidiſſe, cùm tentoria erigerent* (τὰς καλύβας ἐγείροντας) *eáque arte* Stratag. *Bæotiam callidè vaſtam reddidiſſe & ſine arboribus*: id non eò facit, quaſi tentoria tota è lignis, ſed dumtaxat fulcra & tigilla lignea fuiſſe quibus erigerentur & ſuſtinerentur. Quod ipſa eius verba ſignificant. Etſi tamen è ligno etiam reperio. vt in Procopio (verſionem modò vidi) de Beliſario: *Ipſe ſubitò tugurio ex craſſis aſſeribus compacto, quod Papilionem* Lib. II. *vocant.* Vocem & hanc notabis, quæ item in Trebellij triginta tyrannis, Bell. Perſ. de Herode: *Homo Orientalis & Græcæ luxuriæ, cui erant ſigillata tentoria, & aurati papiliones.* In Lampridij Alexandro: *Apertis papilionibus prandit atque cœnauit.* Iſidorus: *Papiliones, à ſimilitudine parui animalis volantis.* Hæc ita priſcis: etſi è lino etiam, noſtrate ipſo ritu, adnoto fuiſſe. Iſidorus ſuprà indicat: & clarè Suidas; Τένδα παρ' ἡμῖν σκηνὴ ἐκ λίνου:

Quot tentoria in Manipulū? Contuberniũ. *Tenda apud nos domus ex lino.* Res & vox eſt hodierna. Talia igitur tentoria, ſed quàm multa in Manipulum? lubet inquirere: & credam duodecim fuiſſe. Vegetius quidem auctor vndecim homines vnà tetendiſſe, & id *Contubernium* appellatum. *Singula*, inquit, *contubernia, hoc eſt vndecim homines deputantur.* Idem præſidem ijs dat Decanum, qui & ipſe ſcilicet vndecimus: *Decani decem militibus præſunt, qui nunc caput contubernij vocantur.* An ab iſto capite Italis hodie *Caporales*: etſi *Corporales* alij efferunt, & ad Ammiani *Concorporales* nos remittunt. Hyginus porrò numerum hunc minuit, & *octo* in contubernio ponit. *Centuria habet milites octoginta, papiliones tendit decem, papilio tegit homines octo.* Vegetij numerus magis pro Polybiano æuo, nec pro ipsâ areâ ineptus, vt terna & terna ſteterint tabernacula, ordine quaterno. Atque iſtæ ſunt velut domus militares, cuique notæ, & ſciebant quoto, & apud quem manerent. Itaque familiaritas quædam erat & nexus, *Contubernalem* eſſe: ſicut *Adtubernales* Feſto dicti, quorum tabernacula iuncta. Ipſi autem Centuriones in capite cuiuſque Manipuli ad exitum ſiti, vt Polybius palàm ſcripſit: reliquos adſitos probabile eſt, vt ætas aut dignitas cuiuſque erat. A v d. Sed enim hoc quoque aueo ſcire. nihil membrorum aut diſcriminum in his tentorijs? non culina, non cubicula & lecti? L i p s. Rideo. & tu verò parùm cogitas ſtrictam & duram militiam Romanam. Quid culinâ opus? cùm panis cibus eſſet, & obſonia nulla aut rara? de quibus poſteà tamen dicam. De cubiculis aut lectis, apage. Illi verò aut humi iacebant, aut ſuper gramen aliquod aut ſtramen. Liuius de Annibale: *Multi ſæpe militari ſagulo opertum humi iacentem inter cuſtodias ſtationéſque militum conſpexerunt.* Et lego Scipionem Æmilianum (cui comes noſter Polybius) cùm ſolutam diſciplinam corrigeret ad Numantiam, *lectos vetuiſſe habere, atque ipſum primum in ſtramento dormiuiſſe.* Appiani verba: Κλίνας τε ἀπεῖπεν ἔχειν, καὶ πρῶτος ἐπὶ στιβάδων ἀνεπαύετο. Facit huc illud Plinij lib. VIII. *Antiquis torus è ſtramento erat, qualiter nunc etiam in caſtris gauſape:* ſiue vt libri aliquot ſcripti, *gauſapinis*. Sed ſatis de Tentorijs, ad Polybij verba redeamus.

Lib. II. cap. vlt. — Decani. Lib. II. cap. VIII. — Militum ſtibadia. — Lib. XXI. — In Iberic.

„ *Foſſæ autem ac valli ſtruendi duo latera incumbunt ſocijs.*] Vbique prouidentiam videas & mireris. Ecce & in muniendis caſtris perpetuus & certus ordo: & vt quiſque in ijs locum & tentorium ſuum nouerat, ſic partem quoque operis, quæ obueniret. Nam Socij ſemper duo latera habebant, vbi tendebant: & eo ordine etiam, niſi fallor, quo tendebant: Romani duo reliqua, per manipulos ſic diuiſi. Quid autem, cùm deficerunt iam eſſe Socij? tum per legiones diuiſio facta; & ſi plures, ſingulis ſuum latus. In Cæſare: *Singula latera caſtrorum ſingulis attribuit legionibus munienda.*

Ordo in munitione. — III. Ciuil.

„ *Curam partium Centuriones gerunt.*] Quiſque in ſuo manipulo. Vegetius: *Opus Centuriones decempedis metiuntur, ne minus foderit aut errauerit alicuius ignauia.* Vbi velim legi, *erueret*: ſicut & *Rutra* in hac re legas.

Lib. III. cap. VIII.

„ *Operis*

„ *Operis probationem duo Tribunorum.*] Centuriones quidem per partes intendunt: ſed toti operi præſunt & curant duo Tribuni. vt ſcilicet vniuerſè omnia aptè & cohærenter, & nequid ipſi Centuriones remittant. Vegetius idem: *Tribuni circumeunt, nec antè diſcedunt, quàm fuerint vniuerſa perfecta.* Qui ſunt autem iſti *duo* Tribuni? è quaque legione vnus, qui per menſes ſuos imperium habeat, vt mox diſces. Nec plura nobis de Foſsâ aut vallo Polybius: ego neceſſariò aliquid ad lucem tuam addam. Foſſa igitur exteriùs vallo prædučta: prædučta, inquam, & ſic ab ipsâ re dicebant. Tibullus:

Tribuni recenſent munitiones. *Lib. III. cap. VIII.* *Foſſam producere.*

Quà deceat tutam caſtris præducere foſſam.

Vegetius: *Tunc opere tumultuario foſſa præducitur.* Cæſar: *Foſſas tranſuerſis vijs præducit.* etſi vulgò ibi *perducit.* In Silio:

——*foſſas inſtant præducere muris.*

Dicebant & *Deprimere foſſam*, itemque *Percutere*: ac notabis per te exempla. Ea foſſa lata plurimùm octo pedes, & totidem alta. Ioſephum ſic interpretor, vbi de caſtris: Τάφρος ἔξωθεν περιβάλλεται βάθος τετράπηχυς, καὶ εὖρος ἴσον: *Foſſa exteriùs circumijcitur profunda quattuor cubitis, lata æqualiter.* Definit quattuor cubitis: ſed cubitum illic maiorem accipio & duorum pedum: etſi nec ſic modus Foſſæ nimis amplus. Nec abs re fortaſſe in Ioſepho legi: δεκάπηχυς. qui eſſent *quindecim pedes*: vt in Cæſare plus ſemel lego. Imò etiam alij adaugent. & Vegetius, etſi rebus labentibus, ac poſt Ioſephum: *Milites*, inquit, *gladio cincti foſſam aperiunt, latam aut nouem aut vndecim aut tredecim pedibus: vel ſi maior aduerſariorum vis metuitur, pedibus decem & ſeptem vel nouem. Imparem enim numerum ſeruari moris eſt.* Ait primò, *accinctos fodiſſe.* quò facit hoc Taciti, inter Corbulonis ſeuera recenſentis, *Militem quia vallum non accinctus, atque alium quia pugione tantùm accinctus foderet, morte punitos.* Ponit deinde modum, ſed varium, vti reuera fuit, pro temporibus, pro arbitrio Ducis. Sed quod notat *imparem de more ſeruatum*: ipſe contrait, dum alibi ſcribit: *Vbi vis acrior imminet hoſtium, tunc legitimâ foſsâ ambitum conuenit munire caſtrorum, ita vt duodecim pedes lata ſit, & alta ſub lineâ, ſicut appellant, nouem.* En, facit legitimam foſſam duodenûm pedum: quem parem numerum eſſe liquet. Sed quod dicitur hîc *ſub lineâ*: idipſum Hirtio, niſi fallor, *directis lateribus. Foſſam duplicē*, inquit, *pedum quindenûm lateribus directis deprimi iubet.* Ita altitudo maior, quàm ſi iacētia latera facias & metiare. Atque hoc de Foſsâ: *Vallum* ipſum nunc deſcribo, quod appello aggeſtum è terrâ & ſudibus, ad labrum interius foſſæ, velut murum. Duæ igitur eius partes (vt diſtinctè explicem) *Agger*, & *Sudes*. Agger eſt ipſa terra, de quâ Virgilius:

Magnitudo eius. *Lib. III.* *Lib. III. cap. VIII.* *II. Annal.* *Lib. I. cap. XXIIII.* *Vegetij à ſe diſſenſio.* *VIII. Gall.* *Quid Vallum?* *In eo Agger.*

Caſtrorum in morem pinnis atque aggere cingunt.

Deſcribit eum Vegetius: *Si nimia neceſſitas non premit, ceſpites circumciduntur è terrâ, & ex illis velut murus inſtruitur, altus tribus pedibus ſupra terram: ſed vbi vis acrior imminet hoſtium, tunc creſcit in altum quattuor pedes.* Ponit ceſpites ad hanc ſtructuram: vti & Plinius. *Ceſpitum*, inquit,

Lib. I. cap. XXIIII. *Modus eius* *Lib. XXXV. cap. XIIII.*

natura caſtrorum vallis accõmodata. Huius & modulum præſcribit Vege-
Ibid. tius: *Ceſpes fit altus ſemiſſem, latus pedem, longus pedem ſemis.* Nam nec
Ceſpes ipſe quantus. temerè aut pro arbitrio hunc exſcindere licuit, ſed omnia ad normam.
Ibid. Quid autem ſi *terra ſolutior fuerit* (vt Vegetius loquitur) *vt ad ſimilitu-
dinem lateris, ceſpes non poßit abſcindi?* Tum ſanè, vt inibi addit, aut *foſſa*
Sepes aliquando circumpoſita. *praducitur, cuius intrinſecus agger excreſcit*: aut vt poſteà, *ſepibus ductu,
vel interpoſitu ſtipitibus ramiſq; arborum, ne terra facilè dilabatur, Agger*
Aut rami interpoſiti. *erigitur.* Hoc ipſum Hygino monitum: *Ceruoli, trunci ramoſi. ad hos de-
curritur, ſi ſoli naturâ, nimiâ teneritudine, ceſpes frangeretur.* Iſte Agger
eſt, qui ſæpe, vt opinor, vltra Vegetianum modum. In Cæſare quidem
III. Ciuil. lego: *Erat eo loco foſſa pedum quindecim, & vallus contra hoſtem in alti-*
Valli altitudo *tudinem pedum decem, tantumdémque eius valli Agger in latitudinem pa-
tebat.* In Hirtio etiam: *Caſtra imperat vallo pedum duodecim muniri.* Pars
Sudes, & Valli, idem altera, vt dixi, *Sudes*, qui propriè *valli*, & inde compoſitum ex vtroque,
dixêre *Vallum*, Virgilius priore & propriâ notione:

Quadrifidáſque ſudes, & acuto robore vallos.

Ibi Seruius: *Bis idem dixit. nam & Valli & Sudes idem ſunt.* Magis priſci
dixêre & *Suros. Suri, fuſtes*, ait Feſtus, *vnde* ὑποκοριστικῶς *Surculi.* Idem
Ennij *Crebriſuro* notat: eaque voce notari *vallum crebris ſuris, id eſt palis*
Lib. VII. cap VII. *munitum.* Sed Sudium vox creberrima. vt in Valerio: *Tragulis & pilis,*
E quâ arbore. *quia roborea ſudes deerant, vallauit.* E robore eas ſumit, ex acere Proper-
tius: *Hunc Tatius fontem vallo præcingit acerno.*
Lib. IIII. Sed non eſt dubium quin è quocunque & obuio ligno, robuſto tamen,
Lib. XXXI. cùm daretur Iterùm de Sudibus Ammianus: *Vallo ſudibus foſſáque fir-
mato.* Idem: *Vallum ſudibus dēſis & foſſarum altitudine cautius adſtrueba-*
Lib. IIII. cap. XVI. *tur*, ſæpiuſque. In Vegetio igitur cùm legitur: *Quibus protecti bellatores,
ſi lutum obſuerit, ciuitatis foſſatum etiam comportatis lapidibus complent*:
longè aliam lectionem ſcripti libri præeunt: in quibus ferè eſt, *bellatores
ſudatum auferunt.* ex quo illud natum: *ſi lutum obſuerit.* Atqui (vide &
Correctus Vegetius. conſidera) *luto* non ibi locus. Equidem lego: *Sudetum auferunt.* Sub muſ-
culis, inquit, protecti bellatores detrahunt ſudes mœniorum, & foſſas
complent. Nam & in opidis etiam iſtæ ſudes. Sidonius ad Narbonem
Martium: *Non te foſſa patens, nec hiſpidarum*
Obiectu ſudium coronat agger.

Igitur quâ formâ *Vepres Vepretum* faciunt, *Salices Salicetum*, tali *Sudes*
Et Suidas. *Sudetum.* In Suidâ eſt: Σέδετον, τὸ φωσάτον: *Sedetum, foſſatum.* Vide ne Σύ-
δετον vera lectio ſit, *Sudetum*: niſi quis exiſtimat à *Sedibus* dictum hoc
Ipſi Valli quales? *Sedetum.* Forma Sudium ſiue Vallorum quæ fuerit, diffusè in Polybio
ipſo noſtro habes, de rebus Quinctij Flaminini in Græciâ. Ipſum vide.
Lib. XVII. Inter alia oſtendit, non *æquabili & ſimplici ligno fuiſſe, ſed habuiſſe*, vt
ipſe appellat, δύο κεραίας ἢ τρεῖς ἢ τέτταρας: *duas eminentias & velut cor-
nua, aut tres aut quattuor.* Significat ramos in maiore ſtipite, qui receiſi vt
Varro explicatus. cornua eminebant. Tales præſertim in ſummo erant, eoque Varro, me
De L. L. iudice, aſpexit cùm ſcripſit: *Vallum, vel quòd ea varicare nemo poßit, vel
quod*

quòd ſingula ibi extrema bacilla furcillata figuram habeant litteræ V. Du-
plex etymon dat. ſiue quòd nemo ea varicando trāſcendat; ſiue quòd in
capite & extremo bacillorum V. littera ſit expreſſa. Oſtendit amplius
idem Polybius, *Φιλοπόνως ἀπωξυμμένας τὰς κεραίας: ſtudioſè acutas fuiſſe* Valli ſuper-
eminentias illas vallorum: & cauſſam addit, nequis facilè poſſet appre- nè acuti.
hendendo euellere, lubrico ſcilicet ligno. Cauſſa etiam altera in prom-
ptu, contra tranſgreſſum aut tranſcenſum. Hæc acumina Ammianus
ita exprimit: *Caſtra ponuntur, vndique, in modum mucronum, præacutis* Lib. xxv.
ſudibus fixis. Iſti ſunt Valli aut Sudes: quas in Aggere illo terreo defi-
xas ſatis liquet. Vegetius: *Super aggerem valli, hoc eſt ſudes vel tribuli li-* Lib. III.
gnei, per ordinem digeruntur. Itaque longiuſculos fuiſſe oportuit hos cap. VIII.
vallos, cùm pars in terram defigeretur, firmamenti cauſſâ, & pars emi-
neret. Etſi implexos & deuinctos inter ſe etiam fuiſſe, ex Polybio diſcas.
Hæc ratio tota vallandi nec antiquis Græcorum ignota, imò vſurpata Valli ratio
fuit, ex Homero. Nam ille Agamemnonem ſic facit caſtra ædificare ad Græcis no-
ta.

Troiam: Καὶ δὴ τεῖχος ἔδειμε, καὶ ἤλασε τάφρον ἐπ' αὐτῷ Iliad. η.
Εὐρεῖαν, μεγάλην, ἐν δὲ σκόλοπας κατέπηξε: verſ. 349.
Et murum conſtruxit, & hunc fodit prope foſſam,
Latam atque ingentem, & vallos poſuit quoque in ipsâ.

Satis de Vallo: pars tertia, *Portæ.* Quot eas fuiſſe dicimus? quattuor. Ex Portæ in
caſtris.
Liuio: *Ad quattuor portas exercitum inſtruxit.* Vbi autem? ad vnum- Lib. XL.
quodque latus vnam, ex Ioſepho: Πύλαι δὲ ἐνοικοδομοῦνται τέσσαρες, καθ' Lib. III.
ἕκαστον τοῦ περιβόλου κλίμα: *Portæ inædificantur quattuor, ad vnamquamque*
ambitus partem. Atque inter eas prima *Prætoria,* quæ ſcilicet vicina & à Prætoria.
tergo Prætoris. Ammianus: *Auſi inter hæc equitum cunei, portâ perru-* Lib. xxv.
ptâ Prætoriâ, prope ipſum tabernaculum Principis aduenire. Feſtus: *Præto-*
ria porta appellatur in caſtris, quâ exercitus in prælium educitur. Et ſanè
ſolet ea plerumque obuerti hoſti, vt Decumana auerti. Vegetius: *Porta*
Prætoria aut Orientem ſpectat, aut illum locum qui ad hoſtes pertinet, aut il-
lam partem ad quam exercitus eſt iturus. Vbi igitur hoſtis in vicino, illum
ſpectat; vbi minimè, alterutrum ex iis quæ dicit. Hæc ipſa *Extraordina-* Extraordi-
ria Liuio dicta: *M. Valerium erumpere Extraordinariâ portâ iuſſit*: ab iis naria eadē.
Lib. XL.
ipſis Turmis & Cohortibus, quæ illîc tendunt. Duæ laterales & proxi-
mæ, *Principales*: è quibus *Læua* altera ad diſcrimen, altera *Dextra.* Vnde Principales
duæ.
nomen? Feſtus dicet: *Principalis caſtrorum porta nominatur, quòd in eo*
loco eſt, in quo Principes ordines tendunt. Id eſt, primi ordinos, capita &
apices caſtrorum; vt Tribuni, Præfecti, primique Centurionum. Bona
deriuatio: alioqui nec mala à *Principiis* ipſis: ſed tum *Principialis* magis
eſſet. mentio in Liuio ſatis crebra: & loca alibi dedi, aut tu excerpes.
Quarta, *Decumana,* à cohortibus Decimis ibi tendentibus ſic dicta. Ea Decumana.
eſt oppoſita Prætoriæ, & remota ab hoſte. Tacitus: *Cuncti ruebant ad*
portas, quarum Decumana maximè petebatur, auerſa hoſti & fugientibus
tutior. Vegetius oſtendit ſupplicia extra hanc ſumpta: *Decumana quæ*
appellatur poſt Prætorium eſt, per quam delinquentes milites educuntur ad
pœnam.

pœnam. Hæc eadem *Quæſtoria* olim dicta, vt ſuprà diſſertum. Iſta olim: nec inferior ætas valdè mutauit, niſi quòd minores quaſdam portulas interſtruxit. Leo Imp. *Ambitus foſſatis Portas quattuor maiores & publicas habere debet, portulas autem paruas præterea complures.* Sed illas maiores quantas fuiſſe arbitramur? Ioſephus grandes fuiſſe oſtendit, Πρὸς τε εἰσόδους τῶν ὑποζυγίων εὐμαρεῖς, καὶ πρὸς ἐκδρομὰς, εἰ κατεπείγοι, πλατείας: *ad introitus iumentorum faciles, & ad excurſus, ſi opus ſit, latas.* Ergo ſuprà, non minus patuiſſe quàm Vias cenſui, id eſt pedes quinquaginta.

Poſteà plures portulæ.

Fores in portis. Fores & ianuæ etiam iis impoſitæ, ad ſerandum ac reſerandum. Virgilius indicauit, in caſtris Troianorum:

Lib. IX. *Portam, vi multâ, conuerſo cardine torquet,*
Obnixus latus humeris.

III. Gallic. Hirtius item expreſsè: *Portis fores altioréſque turres impoſuit.* Vbi & turres in portis ad defenſionem notes: quod item ſæpe in toto ambitu caſtrorum Ioſephus: Καὶ τὸ μὲν ἔνδον, εἰς σκηνὰς διαλαμβάνουσι, ἔξωθεν δὲ ὁ κύκλος τείχους ὄψιν ἐπέχει, πύργοις ἐξ ἴσου διαστήματος κεκοσμημένος. ἐπὶ δὲ τῶν μεταπυργίων, τούς τε ὀξυβελεῖς, καὶ καταπέλτας, καὶ λιθοβόλα, καὶ πᾶν ἀφετήριον ὄργανον τιθέασιν, ἅπαντα πρὸς τὰς βολὰς ἕτοιμα: *Et introrſum quidem tabernaculis locum capiunt, extrorſum verò ambitus muri præbet ſpeciem, turribus ex æquo ſpatio inſtructus. & per interualla balliſtas, & catapultas, & aliud omne inſtrumentum miſſile diſponunt, cuncta ad iactum parata.* Quæ talia tamen non niſi in Statiuis, & diuturnioribus ſedibus, credendum eſt habuiſſe. In vnam noctem, ne for.bus quidem valdè opus.

Turres in portis. Et Vallo. Lib. III.

DIALOG. VI.

De operibus. qui Immunes in iis, qui Munifices. Secordia poſterioris æui.

HABES exteriorem quoque caſtrorum faciem: in quâ tamen ſcito variatum interim aliquid maioris firmitatis aut tutelæ cauſsâ. Legas enim non rarò duplicem foſſam, & duplex vallum: ſed quæ ſcilicet eadem iam dictis. AVD. Linguam mihi ſoluis, quam ægrè coërcui: & rogare libido, an hæc talia & tot opera ipſi milites? LIPS. Ipſi. nec pro noſtro more aut ſecordiâ, munitores quoſdam ſeorſim cogita circumductos. AVD. Non cogito. ſed calones, lixas, & id genus in mente habeo: & non an ij potiùs ad ſeruilia hæc munera admoti? LIPS. Seruilia appellas? ad quæ ego reperio ipſos Imperatores manum interdum admouiſſe, in calcar & exemplum. Excute hæc noſtri æui iudicia, & ſcito Romanos ſocioſque communiter & ſollenniter in his operibus fuiſſe. Cotridiana erant; & ſiqua alia res, hæc militem firmabat & indurabat. Vt tamen ſemel tibi explicem, Polybio paullùm ſepoſito, diſce. Duo genera militum fuiſſe *Munifices* & *Immunes*. Illos, qui munus facerent: id eſt, foſſas, vallum ſtruerent, excubias ſtationeſque obirent. Iſtos, qui his omnibus vacarent. De prioribus ita Feſtus: *Munifices, qui non*

Ipſi milites muniuerũt.

Munifices.

non vacabant, ſed munus reip. faciebant. Vbi illud, *reipublicæ*, ſuſpectum
leuiter habeo, nec ſcio an non magis *publicè* legendum, abiecto *rei.* Ve-
getius: *Munifices appellantur, qui munus facere coguntur.* In hoc genere
omnes gregarij, & quibus honos aut gradus vacationem non dabat.
Quidam enim, vt poſui, *Immunes* erant, quos Feſtus *Beneficiarios* vo- *Immunes.*
cat. *Beneficiarij,* inquit, *dicebantur qui vacabant muneris beneficio.* Et hic
diſplicet *beneficium muneris*: illud verò onus eſt. Lego: *muneribus, bene-
ficio.* Senſus, ſic dictos qui beneficio Imperatorum, muneribus vaca-
rent. Duo enim genera eiuſmodi Immunium: alij, qui ex lege & more
vacabant; alij, qui ex beneficio. Ex lege, omnes Tribuni, Centurioneſ- *Tribuni,*
que, qui arbitri & exactores munerum erant, non actores. Item equites, *Centuriones, Equites*
ob dignitatem. Valerius me docuit in exemplo: *Equeſtris,* inquit, *ordinis* *vacant.*
bona magnáque pars, quadringenti iuuenes, cenſoriam notam patiente ani- Lib. II. cap. IX.
mo ſuſtinuerunt; quia in Siciliâ ad munitionum opus explicandum ire iuſſi,
facere id neglexerant. Clariùs ex Frontino, in eâdem re: *Aurelius Cotta* Lib. IIII
Conſul, cùm ad opus equites neceſſitate cogente iuſsiſſet accedere, eorúmque cap. I.
pars detrectaſſet imperium, queſtus apud Cenſores effecit vt notarentur. Ex
quo liquet immunes eos vulgò fuiſſe, nec niſi in neceſſitate admotos:
quod tunc quoque recuſarunt in parte, ne ius ſcilicet ſuum remittere
aut proiicere viderentur. In eodem numero pono etiam Veteranos &
Euocatos, quos omnino probabile eſt, cùm ſponte militiam ſumerent, *Euocati vacant.*
munerum hac neceſſitate non adſtrictos, niſi item in neceſſitate. A quo *Item Vexillarij.*
exemplo exauctorati & qui ſub vexillo habebantur temporibus Princi-
pum, *ceterorum immunes erant* (ait Tacitus) *niſi propulſandi hoſtis.* At- 1. Annal. *Et quidam*
que iſti tales lege vacabant: beneficio autem, quibus id indultum per *beneficiarij.*
gratiam, ſiue quia virtute meruiſſent. Tale cùm Annibal Imperator *Imperator*
Campanis concedit, apud Liuium, *Ne ciuis Campanus inuitus militaret,* *indulgebat.* Lib. XXIII.
munúſue faceret: quod valet, nec ad militiam adigi debere, nec ſi in eâ
ſponte eſſet, ad munus. In eodem Liuio, octo cohortes Hernicorum ſcri-
buntur, *quæ duplex ſtipendium acciperent, immunes quoque operum mili-* Lib. VII.
tarium eſſent, in vnum pugnæ laborem reſeruati. Sed & apud eundem, Se-
natus inter cetera, quæ ignominioſè de Cannenſibus reliquiis, cenſet:
Nequis eorum munere vacaret, neu dono militari, virtutis ergo, donaretur. Lib. XXVI.
Nec Imperatores ſolùm ipſi dabant, ſed indulgebant aut conniuebant
etiam pro tempore Tribuni. In Quintiliani Declamatione, pro Milite: *Et Tribu-*
Tranſeo oblatam nolenti munerum vacationem, & blandiùs adulatum mi- *ni.*
litis Tribunum. Talia olim: at remiſſiore iam & minùs intentâ militiâ, in-
ualuit, Vacationes pretio etiam, idque à Centurionibus emi. Inter alia, *Et Centu-*
quæ militiam & rem Romanam euerterunt, hanc ſcito eſſe inter occul- *riones.*
tas cauſſas. Redimebant igitur, & iam per bella ciuilia cœptum manſit *Vacationes*
ſub Auguſto. Tacitus in ſeditione quæ ſtatim ab eius morte, loqui mili- *empta.*
tes facit: *Hinc* (è decem aſſium ſtipendio) *arma, veſtem, tentoria, hinc ſæ-* 1. Annal.
uitiam Centurionum & vacationem munerum redimi. Quomodo hîc ſæ-
uitia, & Centurionum etiam auaritia aut fraus, declarat idem ampliter

1. Hiſt. in rebus Othonis. *Flagitatum*, inquit, *vt vacationes præſtari Centurionibus ſolitæ remitterentur. Namque gregarius miles* (nota *gregarium* tantùm exprimi) *vt tributum annuum pendebat, pars manipuli, pars per commeatus aut in ipſis caſtris vaga; dum mercedem Centurioni exſolueret, neque modum oneris quiſquam, neque genus quæſtus, penſi habebat. Per latrocinia aut raptus, aut ſeruilibus miniſteriis, militare otium redimebãt. Tum locupletiſsimus quiſque miles labore ac ſæuitiâ fatigari, donec vacationem emeret. Vbi ſumptibus exhauſtus ſecordiâ miſer elanguerat, inops pro locuplete, & iners pro ſtrenuo in manipulum redibat. ac rurſus alius atque alius eadem egeſtate ac licentiâ corrupti, ad ſeditionem ac diſcordias, & ad extremum, bella ciuilia ruebant. Sed Otho, ne vulgi largitione Centurionum animos auerteret, ex fiſco ſuo vacationes annuas exſoluturum promiſit: rem haud dubiè vtilem, & à bonis poſteà Principibus perpetuitate diſciplinæ firmatam.* Tota res explicata, & ſeueriter etiam damnata: niſi quòd poſteà remittit aliquid, & probat vacationes ſolui è fiſco. Si te noui Tacite & rectum tuum ſenſum; non pro iudicio, ſed pro tempore, & quia eò ventum vt foueri hæc vulnera poſſent non ſanari. *In Tacito ſcrupulus.* Quod autem ait, *rem eam à Principibus poſteà perpetuitate diſciplinæ firmatam:* quid hoc eſt? an vt nemo poſteà munifex? omnes pretio è fiſco ſoluto vacarent? Profectò non potuit, aut omnis iam munitio, & vigiliæ, & munia, ceſſarunt. Non *Is ſublatus.* ea mens. ſed certo aliquo numero vacationes Centurioni ſolutas; ceterùm, militi nullam ſæuitiam vltrà adhibitam, aut immodicè exagitatum; ſed cùm opus, feciſſe opus. Spes enim cùm reciſa extorquendi, ceſſauit & tormentum. Sanè qui in poſteriore etiam æuo munierint opuſque fecerint, dubitari non poteſt vel ex Vegetio, qui diſtinguit duo genera *Lib. II. cap. VII. Principales milites.* militum: *Principales, qui priuilegiis muniuntur, Munifices, qui munus facere coguntur.* Ipſe *Principales* appellat, illos eximios & in gradu: *Munifices pro gregariis.* *Munifices*, viliores & gregales. Ita Ammianus: *Munificus militis vili & fortuito cibo contentus:* quod ita ſcribit in laudem & continentiam Iuliani Imperatoris. *Lib. XVI.* Iterumque: *Portio pultis parabatur exigua, etiam munifici faſtidienda gregario.* *Lib. XXV.* In Codice Theodoſij: *Qui contra hanc ſanctionem fecerit, promotus regradationis humilitate plectetur, munifex pœnam deportationis excipiet.* *Lib. VIII. tit. V. l. 11.* Quibus locis *Munifices* palàm diſtinguuntur à Principalibus ſiue Promotis. Vides quid moris fuerit, quomodo minuetit. & facit eò Dionis ſcriptio, qui Mæcenatem Auguſto ſuadentem inducit, *vt allegat in Senatum quoſdam etiam ex Centurionibus*, *Lib. LII.* πλὴν τῶν ἐν τῷ τεταγμένῳ ἐστρατευμένων. τούτων μὲν γὰρ τῶν καὶ φορμοφορησάντων καὶ λαρκοφορησάντων καὶ αἰσχρὸν καὶ ἐπονείδιστόν ἐστιν ἐν τῷ βουλευτικῷ τινὰς ἐξετάζεσθαι: *præter eos, qui aliquando inter gregarios militaſſent. Nam ex iis qui corbes aut ſportulas tuliſſent, turpe & ignominioſum ſit quoſdam in Senatu cenſeri.* *Dio explicatus.* Ita Dio. qui cenſet Centuriones quoque Senatores fieri, ſed nempe qui ab initio tales, aut in gradu aliquo: nec qui vnquam vilia iſta obiiſſent. Vtilia, vt ipſe iudicat, pro ſuo iam æuo: an pro veteri? abſit, aliter oſtendimus. Et quid C. ille Marius, nónne à caligâ ad Conſulatum peruę-

peruenit? nónne munifex, & qui vitem capite ſæpe excepit & fregit,

Si lentus pigrá muniret caſtra dolabrâ?

vt ait Satyricus. Sed molliore illo æuo, fracta & mollia etiam iudicia: puluerulenta virtus ſorduit, & iam pænè dedecus, eſſe verè virum. Audi Tacitum de Syriacis legionibus, quas Corbulo deſides & ignauas reppe- rit: *Satis conſtitit*, inquit, *fuiſſe in eo exercitu veteranos, qui non ſtationem, non vigilias iniſſent, vallum foſſámque quaſi noua & mira viſerent, ſine galeis, ſine loricis, nitidi & quæſtuoſi militiâ per opida expletâ*. O milites, ſed Nerone non Corbulone dignos! Et tale, quod de Prætorianis Spartianus ſcribit: quos cùm Iulianus, is qui Imperium ab iis emerat, in campum produceret & exercere militariter vellet: *illi vicarios operis, quod cuique præſcribebatur, mercede conduxerunt*. Planè, vt de Aegyptiis Valerius: *qui ductu Archelai aduerſus A. Gabinium mœnibus egreſſi, cùm caſtra vallo atque foſſâ cingere iuberentur, vniuerſi ſucclamarunt, vt id opus publicâ pecuniâ faciendum locaretur*. Rides? qui magis quàm in noſtris hominibus & moribus, per quos certum eſt idem futurum ſi rogarentur? imò ſeditionem futuram, ſi iuberentur? Iſta ſunt quæ militiam perdiderunt, & perdūt: vilia habere & ſeruilia, quæ domini vſurparunt orbis terræ. Romani enim certè tales: atque etiā Macedones, de quibus apud Curtium, obſidione Tyri: *Macedonas inclytos armis, dorſo, ſicut iumenta, onera portare*. Quod iis obiiciunt obſeſſi, dum terram fodiunt & ſportis egerunt: obiiciunt, inquam, ſed mox ſubiiciendi. Nec Flori ſanè illud æquis oculis lego: qui de Scipione ad Numantiam, priſcam diſciplinam reuocante: *Aſſiduis, & inuiſtis, & ſeruilibus maximè operibus attriuiſſe* milites ſuos ſcribit. Apage, *ſeruilibus*. numquam id in Romanis caſtris ſerui: quos ſemel aut iterùm dumtaxat lego manum his operibus admouiſſe. In Hirtio de bello Alexandrino: *Cum more operis cottidiani, magnam illam ſeruorum multitudinem quæ aggerem portabat, militum eſſe crediſiſſet*. Nam Cæſar ibi ſeruos huic rei adſtrinxit, quia militem paratum habere volebat in pugnam: atque id Pharnacem fefellit. Rarò aut perrarò igitur, dico legiſſe me id expreſſim, & quòd ſerui ſoli: etſi quin milites interdum iuuerint, cùm opus ſubitum, haud negem. In Cæſare etiam, obſidione Maſſilienſi, cùm magnæ munitiones inſtituerentur, lego *C. Trebonium ad efficienda opera magnam iumentorum atque hominum multitudinem ex omni prouinciâ euocaſſe*. Sed rara hæc exempla olim: poſteà tota res abiit, & deſierunt muniri etiam caſtra. Vegetius de ſuo æuo: *Huius rei* (metationis caſtrorum) *ſcientia prorſus intercidit, nemo enim iamdiu ductis foſſis fixiſque ſudibus caſtra conſtituit*. Obſerues inde Valentiniani iunioris igitur tempore Vegetium vixiſſe: nam ſenioris, caſtra adhuc in vſu. Ammianus ſanè aliquoties munit in Iuliani & Valentiniani rebus: & de huius fratre Valente in Alanos ducente, *Vallo*, inquit, *ſudibus foſſáque firmato*. Non ergo tunc ſcientia prorſus interciderat, aut vſus. Etſi iam aliud muniendi genus & leuius cœperat, vt non vallo ſed ſcutis, idque multiplicatâ ſerie, cingerentur. Idem Am-

XIII. Ann. Mollitia ſub Principibus. In Iuliano. Lib. IX. cap. I. Macedones operarij. Lib. IIII. Lib. II. cap. XVIII. Calones aut ſerui raro muniebant. II. Ciuil. Interdum & prouinciales. Munitio deſita. Lib. I. cap. XXI. Lib. XXXI. Scutorum munitio.

Lib. xvii. mianus in rebus Iuliani: *Quibus terminatis, reuocatus inuictiſſimus miles, prope ſupercilia Rheni tendebat, ſcutorúmque ordine multiplicato vallatus, victu fruebatur & ſomno.* Iterum, in eodem Principe: *In valle graminea prope riuum, multiplicato ſcutorum ordine in orbiculatam figuram metatis tutiùs caſtris quieuimus* Quod ipſum in obſidionibus opidorum aliquoties in eo ſcriptore factum aduertas. vt libro xxi. *Ordine itaque ſcutorum gemino Aquileia circumſepta.* Alibi de *triplici ordine*, imò & *quintuplici* legas. *Quinquies ordine multiplicato ſcutorum cingitur ciuitas:* quod de Perſis Ammianus ſcripſit. Sed hæc ſcuta ſola & ſine viris depoſita non eſt arbitrandum: recta quidem ſic & iuncta ſtetiſſe arbitror ad pila aut haſtas acclinata, ſed milites item appoſitos ad tuendum. Sed ad Vegetium quod facit, periiſſe hunc vſum: idem in fragmento Græcanici ſcriptoris apud Suidam mihi obſeruatum: qui Mauricium quemdam diu deſitam ſepultamque hanc rem ait reſtituiſſe & eduxiſſe. Οἱ ῥωμαῖοι γὰρ, inquit, τὸ πρότερον οὐκ ἀπετάφρευον, οὔτε μὴν ἐν ἐπιστήμῃ πάμπαν τὸ ἔργον δὲ εἶχον πρότερον ἢ Μαυρίκιον τὸν Παύλου ἡγήσασθαι τοῦ ἑῴου πολέμου. ἐπειδὴ δὲ ὅτι τὴν στρατηγίαν εἶχε, τὸ ἔργον δὲ ῥᾳθυμίας παρεῖθεν ἐς τὸ δέον ἐπανήγαγε. ῥωμαίοις γὰρ μὴ βουλομένοις ἦν τὸ χρῆμα, καὶ ἐς λήθην κατωλίσθεν. πόνος γὰρ ὄκνῳ πολέμιος: *Romani antea caſtra non muniebant, atque adeò ſcientiam eius rei prorſus non habebant, priuſquam Mauricius Pauli filius dux Orientali bello eſſet. Is poſtquam ducatum ſuſcepit, hoc totum ignauiæ prioris correxit, & ad decorum atque vtile redegit. Romanis tamen ea res volentibus minimè erat, atque in obliuionem iam lapſa erat. Labor ſiquidem ignauiæ aduerſarius.* Habes adfirmatum hoc ipſum quod in Vegetio, ſed auctorem etiam reſuſcitatæ artis, dignum quem norîmus. Vir enim profectò fuit, quicumque iſte Mauricius. Et ſanè ſub Græcis iterùm vixiſſe ea videtur, ſi Leonis Imperatoris præcepta vſum habuerunt, quæ de Caſtris exſtant. Ea ipſe, voce eius ſæculi, Ἄπληκτα vocat: & interpretatur Ἄπληκτον, τὸ φωσάτον. Suidas haud aliter: Ἄπληκτον, τόπος ἔνθα καταλύουσι τῆς ὁδοιπορείας τὰ στρατόπεδα: *Aplectum, locus vbi à via quieſcunt legiones.* Quis alius ille locus, quàm caſtra? Eſt & in Conſtantino Porphyrogenetâ id verbi: οὗτοι, inquit, τὰ τῶν βασιλέων ἄπληκτα διορθοῦσι, καὶ τὰς ὁδοὺς ἐκκαθαίρουσι: *Iſti & caſtra Imperatorum diſponunt ac dirigunt, & vias mundant*: de officij certo genere.

Lib. xxiii

Lib. xix.

Inſtaurata iterùm munitio.

Aplecta pro caſtris.

DIALOG. VII.

SED exceſſimus, in viam redimus & ad Polybium noſtrum, cum quo etiam ratiunculæ aliquid ſubducendum de caſtris. Nam quia mutari in iis ſolet pro numero militum maiore, imò ſub duobus Ducibus geminari: hæc quoque addit, non aliâ in re, fateor, quàm in hac caſtrenſi, ſerius magis & accuratus. Nec omnino de nihilo, qui hunc libellum *De metatione caſtrorum* inſcripſerunt: quia plurima certè pars de iſtis. Verba hæc lege:

Quòd

Ἐὰν δέ ποτε πλεονάζῃ τὸ τῶν συμμάχων πλῆθος, ἢ τῶν ἐξ ἀρχῆς συστρατευομένων, ἢ τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ προσγινομένων. τοῖς μὲν ἐκ τοῦ καιροῦ πρὸς τοῖς προειρημένοις, καὶ τοὺς παρὰ τὸ στρατήγιον ἀναπληροῦσι τόπους, τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ταμιεῖον συναγαγόντες εἰς αὐτὸν τὸν κατεπείγοντα πρὸς τὴν χρείαν τόπον. τοῖς δ' ἐξ ἀρχῆς συνεκπορευομένοις, ἐὰν ᾖ πλῆθος ἱκανώτερον, ῥύμην μίαν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τῶν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας παρατιθέασι. πάντων δὲ τῶν τεττάρων στρατοπέδων, καὶ τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων εἰς ἕνα χάρακα συναθροισθέντων, οὐδὲν ἕτερον δεῖ νοεῖν, πλὴν δύο στρατείας κατὰ τὸν ἄρτι λόγον παρεμβεβληκυίας, ἀντεστραμμένας αὑταῖς συνηρμοσμένας κατὰ τὰς τῶν ἐπιλέκτων ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβολάς. οὓς ἐποίουν μὲν εἰς τὴν ὀπίσω βλέποντες ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης παρεμβολῆς. ὅτε δὴ συμβαίνει γίνεσθαι τὸ μὲν σχῆμα παράμηκες, τὸ δὲ χωρίον διπλάσιον τοῦ πρόσθεν, τὴν δὲ περίμετρον ἡμιόλιον. ὅταν μὲν οὖν συμβαίνῃ τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέ-

Quòd ſi aliquando maior ſit Sociorum multitudo vel ab initio comitantium, vel poſteà fortè ſuperuenientium: his quidem qui poſteà, præter loca dicta, etiam eum qui ad Prætorium eſt complent, Forum ipſum & Quæſtoriũ, ſi res exigat, in vnum conferentes. Iis verò, qui ab initio ſimul egreſſi fuerunt, ſi iuſta multitudo ſit, Strigam vnam parte alterâ legionum addunt verſus vallum. Omnibus autem quattuor legionibus, ab vtroque Conſule, in vna caſtra conductis, nõ aliud mente concipere oportet, quàm duos exercitus, modo quem ſuprà dixi, pariter metatos, atque inuicem ſibi obuerſos eſſe: iunctos & ſeſe contingentes, quâ parte Extraordinarij vtriuſque exercitus locantur. quos feci ſcilicet metari ad caſtrorum tergum. Ita fiet, vt Figura quidem ſit oblonga, locus priore duplo maior, ambitus ſeſquialter. Cùm igitur Conſules vnà

ἐς ὁμοῦ στρατοπεδεύειν, οὕτως ἀεὶ χρῶνται ταῖς στρατοπεδείαις ὅταν δὲ χωρὶς τ' ἄλλα μὲν ὡσαύτως, τὴν δ' ἀγορὰν, καὶ τὸ ταμιεῖον, καὶ τὸ στρατήγιον, μέσον τιθέασι τῶν δυεῖν στρατοπέδων.

metantur, eiuſmodi ſemper vtuntur metaturâ: cùm ſeorſim, alia quidem ſunt ſimilia, Forum verò, Quæſtorium, & Prætoriũ in medio vtriuſque exercitus ponunt.

Duo proponit, & exponit, quæ morari lectorem poſſint. Prius, de Sociis. Nam ij aliquando plures aut ſuperueniunt (puta à regibus aut ſociis gentibus miſſi:) aut ſimul lecti & egreſſi ſunt. quod crebrum, cùm è Latio aliquando duplicem numerum aut ſeſquialterum, vt docui, capere ſolerent. Quid tum igitur factum? ordine explicat. & pro aduentoribus quidem, inquit,

,, *Præter loca dicta.*] Quæ iſta? Vacua, vt opinor poſt Extraordinarios relicta Nam hoc diſertè dixit, ſpatij ibi aliquid redundare, aduenientibus implendum. Sed ſi ea non ſufficiant; addit,

,, *Etiam qui ad Prætorium eſt, complent.*] Nimi um ſpatium illud centum pedum & viam lâtam, anteà relictam. Quod ſi opus etiam ſit, totum Forum ad Prætorium vſque complent. Dixeris. vbi tunc igitur Forum? reſpondet, in vnum locum ſolere cum Quæſtorio conferri: id eſt, vt locus ille vacuus anteà vſibus Quæſtoris deſtinatus tantum, nunc etiam foro rerum vænalium ſeruiat. At verò ſi ab initio maior fuerit multitudo, & caſtris nondum poſitis aut vallatis: tum aliter & magis compoſitè rem expediunt. quomodo?

Forum & Quæſtoriũ iuncta.

,, *Strigam vnam parte alterâ legionum addunt.*] Caſtra ſcilicet in latitudine augent, & ad ſocios alios ſocios ponunt, prorſus formâ & modo dicto. Ita fit tunc via media, & alter Vicus. Sed hoc tantum, ſi iuſta multitudo, inquit, ad locum implendum. Si non, ſupernè ſcilicet locantur. Credo idem factum, ſi tres (quod tamen rarò) ſub vno Conſule legiones: in latum, inquam, caſtra producta. Quid tamen ſi quattuor, & vterque ibi Conſul? facilis ratio: & ait,

Caſtra in latum ſemper aucta.

,, *Non aliud mente concipere oportere, quàm duos exercitus.*] Sententia tota. Binas eſſe copias, & bina velut caſtra, vno ſaltèm vallo clauſa. Itaque diſpoſitio tota eadem manet; dumtaxat notandum binos iſtos exercitus à tergo ſibi iungi, & Extraordinarios limitem caſtrorum eſſe. Atque iſtud facile: aliud mouet, obſcurius aut implexius nobis. Quid enim ſi vnà quidem, ſed non miſceri volunt caſtris? vterque Conſul ſeiunctos habere ſuos? Tum, inquit,

,, *Alia quidem ſunt ſimilia, Forum verò, Quæſtorium & Prætorium in medio.*] Videtur dicere (videtur. nam ſatis hæc ambigua.) quod ad legiones, omnia tunc fuiſſe eadem: dumtaxat Prætorium, Quæſtorium & Forum admota vtrimque ad vallum, & ſic communionem inter Conſules

Partitio caſtrorũ, vbi duo Impp.

ſules

ſules fuiſſe: ſingulis tamen caſtris vallo ſuo diſcretis. Nam hoc niſi fuiſſet, iam non eſſet metatio, & caſtra diuerſa. Hoc autem fieri potuit, vel in Oblongâ illâ figurâ iam dictâ: ſaltem vt Extraordinarij amouerentur, & ad latus locarentur: vel in figurâ aliâ, vt caſtra velut geminarentur, ſed duplici vallo ſecreta: Prætorium autem & adiuncta, ad latus vtrumque circa portas Principales. Iſta ex Polybio. etſi rarò aut non leges (in libris qui hodie) Conſules ſic iunctis caſtris, vallo tamen diuiſos. Et quid opus? niſi ſi auctoritatis ſeruandæ gratiâ: etſi & aliter ea ſalua. Scipio Imp. ad Pompeium venit: & vt Cæſar narrat, *receptis omnibus in vna caſtra legionibus, ille ſuum cum Scipione honorem partitur, claſſicúmque apud eum cani, & alterum iubet Prætorium tendi.* Simile Auguſtus in Agrippâ. & vt Dio ait, *ſiquando ſimul ad bellum irent, tabernaculum ſui ſimile dabat, & ſignum ab vtroque peti iubebat.* Diuiſa quidem caſtra etiam lego, ſed loco etiam diuiſa & abiuncta: idque vel ob numerum militum maiorem, vt apud Cannas maiora & minora fuerunt: vel ob alium vſum, vt Cæſar in Arioviſtum. Illud rari exempli, vtrumque Conſulem conueniſſe, & in caſtris nil mutaſſe: ſed Haſtatos ab Haſtatis, Principes à Principibus, & ſic ordine; itemque Centurionem à Centurione, Tribunum à Tribuno receptos. Quod Claudius Nero & C. Liuius vſurparunt, contra Aſdrubalem: ſed dumtaxat in vnam noctem, & ad fallendum hoſtem. Diſcas tamen ex eo, ſatis laxè metari ſolere, cùm tot millia in iiſdem locis poſſent recipere & inſerere: expulſis, niſi fallor, & in vacuum ad valla redactis calonibus & iumentis pleriſque.

III. Ciuil.

Lib. LIII.

DIALOG. VIII.

De miniſteriis, quæ Tribunis & Equitibus & alibi præſtantur, item de Excubiis & Stationibus.

SED de Caſtris ipſis denique iam peregimus, ſermone & re haud illepidâ, ſed longâ: & ſubinde cum Pindaro vereor, *μὴ κόρος ἐλθὼν κνίσῃ. *ne ſatietas veniens offendat.
AVD. Harum quidem dapum haud ſatier, te condiente: & vetus illud verum didici.

Οὐ τοῦ γε παντός ἐστιν ἀρτῦσαι καλῶς:
Condire ſcitè non cuilibet datum eſt.

LIPS. Fortaſſe nec mihi, niſi quia amor tuus ita vult, cui bella etiam non bella. Sed ſedem igitur Diſciplinæ quia vidimus, nunc ipſam. Tria ad eam ſpectant, *Munia, Exercitia, Leges.* Quædam ex his prompta nobis in Polybio, quædam non erunt. Ipſum primò excutiamus: ſi quid deerit, & tempus & hic animus ferent, poſt dabo. *Munia* appellamus excubias, miniſteria, & hæc talia: quæ in his Polybij verbis habes. Lege:

Ἑξῆς δὲ τούτοις διέταξαν τὰς σημαίας ἐξ ἑκάστου στρατοπέδου	*Deinde verò ordinant manipulos ex vtraque legione,*

POLYB.

Prin-

τῶν πριγκίπων, καὶ τῶν ἁστάτων, δύο μὲν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ τόπου τοῦ πρὸ τῶν χιλιάρχων. τὴν γὰρ διατριβὴν ἐν ταῖς καθημερίαις οἱ πλεῖστοι τῶν ῥωμαίων ἐν ταύτῃ ποιοῦνται τῇ πλατείᾳ. διόπερ ἀεὶ σπουδάζουσι περὶ ταύτης, ὡς ῥαίνηται καὶ καλλύνηται σφίσιν ἐπιμελῶς. τῶν δὲ λοιπῶν ὀκτωκαίδεκα, τρεῖς ἕκαστος τῶν χιλιάρχων διαλαγχάνει. τοσαῦται γάρ εἰσι τῶν ἁστάτων καὶ πριγκίπων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ σημαῖαι, κατὰ τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν διαίρεσιν. χιλίαρχοι δὲ ἕξ. τῶν δὲ τριῶν σημαιῶν ἀνὰ μέρος ἑκάστῳ τῶν χιλιάρχων λειτουργεῖ λειτουργίαν τοιαύτην. ἐπειδὰν καταστρατοπεδεύσωσι, τὴν σκηνὴν ἱστᾶσιν οὗτοι, καὶ τὸν περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἠδάφισαν. κἄν τι περιφράξαι δέῃ τῶν σκευῶν ἀσφαλείας χάριν, οὗτοι φροντίζουσιν. διδόασι δὲ καὶ φυλακεῖα δύο. τὸ δὲ φυλακεῖόν ἐστιν ἐκ τετάρων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν πρὸ τῆς σκηνῆς, οἱ δὲ κατόπιν παρὰ τοὺς ἵππους ποιοῦνται τὴν φυλακήν. οὐσῶν δὲ σημαιῶν ἑκάστῳ χιλιάρχῳ τριῶν, ἐν ἑκάστῃ δὲ τούτων ἀνδρῶν ὑπερχόντων ὑπὲρ ἑκατὸν, χωρὶς τῶν τριαρίων καὶ γροσφομάχων (οὗτοι γὰρ οὐ λειτουργοῦσι)

Principum & Haſtatorum, duos ad curam loci qui ante Tribunos eſt. In hac enim latiore viâ plerumque diem pleriq; militum terunt: ideóque curæ iis eſt, ut aſpergatur verratúrque diligenter. Reliquorum autem manipulorum octodecim quiſque Tribunus tres ſortitur. tot enim ſunt Haſtatorum & Principum in quaque legione manipuli, Tribuni autem ipſi ſex. atque è tribus iſtis manipulis ſinguli & per vices Tribuno hoc miniſterium miniſtrãt. Cùm caſtra metantur, tentorium eius ſtatuũt, & locum circà complanant: & ſiquid ſepiẽdum aut claudẽdum ſit ad vaſorum cuſtodiam, id præſtant. Dãt & duas excubias: excubia autẽ eſt è viris quattuor, quarum pars ante tentoriũ, pars poſt illud iuxta equos agunt. Cùm autem ſint cuiq; Tribuno tres manipuli, & in quoq; iſtorũ viri ſupra centũ (Triariis exceptis & Velitibus. nam hi nõ miniſtrant:)

leue

τὸ μὲν ἔργον γίνεται κοῦφον, διὰ τὸ παρὰ τετάρτην ἡμέραν ἑκάστῃ σημαίᾳ καθήκειν τὴν λειτουργίαν. τοῖς δὲ χιλιάρχοις ἅμα μὲν τὸ τῆς εὐχρηστίας ἀναγκαῖον, ἅμα δὲ τὸ τῆς τιμῆς, διὰ τῶν προειρημένων ἀποτελεῖται σεμνὸν καὶ προστατικόν. αἱ δὲ τῶν τριαρίων σημαῖαι, τῆς μὲν τῶν χιλιάρχων παραλύονται λειτουργίας. εἰς δὲ τὴν τῶν ἱππέων οὐλαμοὺς ἑκάστη σημαία, καθ' ἡμέραν δίδωσι φυλακεῖον ἀεὶ τῷ γειτνιῶντι κατόπιν τῶν οὐλαμῶν, οἵ τινες τηροῦσι μὲν καὶ τἄλλα, μάλιστα δὲ τοὺς ἵππους, ἵνα μήτ' ἐμπλεκόμενοι τοῖς δέμασι, βλάπτωνται πρὸς τὴν χρείαν, μὴ τελούμενοι καὶ προσπίπτοντες ἄλλοις ταραχὰς καὶ θορύβους ἐμποιῶσι τῷ στρατοπέδῳ. μία δ' ἐξ ἁπασῶν καθ' ἡμέραν σημαία ἀναμέρος τῷ στρατηγῷ παρακοιτεῖ, ἥτις ἅμα μὲν ἀσφάλειαν παρασκευάζει τῷ στρατηγῷ πρὸς τὰς ἐπιβουλάς, ἅμα δὲ κοσμεῖ τὸ πρόσχημα τῆς ἀρχῆς.

leue munus ſit, nec niſi in quartum quemque diem ad manipulum redit & incumbit. Tribunis verò ſimul & commoditas ex hiſce miniſteriis, ſimul & dignitas atque honos imperio accedit. Triariorum porrò manipuli liberi quidem ſunt à miniſterio Tribunitio, ſed Turmis equitum excubiam cottidie præbent, vt quiſque manipulus à tergo Turmæ aſsidet. Atque hi curant cùm alia, tum equos maximè, ne aut vinculis impediti ínque ligati lædantur, inutiles futuri ad militiam; aut ſoluti & ruentes turbas ac conſternationem excitent in caſtris. Unus verò ex omnibus manipulis in diem Imperatori excubat, qua res & tutum eum præſtat ab inſidiis, & ornatum ſpeciémque magiſtratui addit.

Poſitis caſtris, primùm poſt iuramentum (de quo dicetur in Legibus) præſtitum, quod curant Tribuni, eſt partitio manipulorum ad miniſteria, & munia diurna. Attende. pulchra videbis & compoſita, haud aliter quàm in familiâ boni Patris.

,, *Ordinant manipulos*, inquit, *ex vtraque legione Principum & Haſtatorum.*] Qui verò ordinant? Tribuni: quomodo? ſorte. Quos? non omnes,

 nes,

nes,ſed Principum & Haſtatorum ex vtraque legione. Triarios & Velites omittunt, quorum nullus hic vſus. Et ex vtraque legione ita, vt tamen ſex & ſex Tribuni, quique nonniſi ex ſuâ legione manipulos capiant: nec miles extra ſuam legionem miniſterium Tribuno præſtet. Summatim hæc iſtis verbis primis dicuntur: quæ velim te libare oculis interdum, & eos tum ad me referre. Vix enim ſermonem meum capias,niſi & Polybiana adiungas.

Quot manipuli ad primam curam. „ *Duos ad curam loci.*] Iſti duo manipuli in totum ſunt? an duo ex quaque legione? nempe vnus Principum, vnus Haſtatorum ex quaque? Sunt verò ex quaque,atque ita quattuor ſimul,argumento claro ex verbis infrà,cùm *octodecim manipulos* reliquos in legione dicit. Sunt autem in quaque ex vtroque hoc Genere viginti,decem Principum, decem haſtatorum.

Frequẽtia Principiorum. „ *Loci qui ante Tribunos eſt.*] Ea ſunt Principia,celeberrimus & ſacerrimus locus,vt ſuprà dictum, & hîc quoque clarè vides. Sermones enim ibi & conuentus in totum diem, atque etiam iudicia,& ſiquid aliud publicè agendum.

„ *Vt aſpergatur verraturque diligenter.*] Heus tu Batane, qui munditiâ & politiâ prouocatis aut vincitis omnes gentes, quid Romani tibi noſtri videntur? non & ipſi politi,munduli,idque in ipſis caſtris? Noluerunt ſordium hîc aliquid: & quia frequenti itu & attritu neceſſum erat puluerem aut lutum fieri, iuſſerunt in dies viam hanc adſpergi & mundari. Illud, cùm puluis; hoc,cùm lutum. Sed fortaſſe etiam non fallar, ſi ceſpitem hîc diſpoſitum teſſellatim dicam, inſtar pauimenti. Sit pro reliquâ diligentiâ Romanâ: & Tribuniciis tabernaculis ita factum mox dicet. Hoc magis adfirmem in Statiuis aut Hibernis; ſi iſta quidem lapide aut glareâ etiam ſtrata non fuerunt. A V D. O gratam mihi curam! & quæ alterum iniicit à te celatum. L I P S. Quid illud? profer. A V D. Verecundor. L I P S. Quid tandem? impurum aut infandum aliquid in caſtis his caſtris? A V D. Non tale. à naturâ eſt, ſed & naturâ duce ſilemus. L I P S. Dic clariùs. A V D. Ea inquam quæ natura requirit, cùm tam mundi Romani tui, vbi depoſuerunt? L I P S. Profectò in riſum me das inopinato hoc & iocoſo quæſito. Tamen certè neceſſaria res, videamus. Quî autem definiam? veteres ſilent, quod tu quoque nunc ægrè proferebas. Conicio, extra caſtra & vallum hæc feciſſe, cùm liceret: id eſt,de die. Quòd ſi noctu vrgerentur; in tentoriis & vaſis, ac calones aut ipſos aſportaſſe. Diſcurriſſe enim in tenebris per caſtra & excubias non opinor: & fraudi fuerit locus. Quid ſi etiam, vt Turcas hodie audio, in foſſis quibuſdam hæc excreuerint, iiſque terrâ repletis, alias ſubinde nouas foderint? Id potuit, & Turcæ maioribus tabernaculis tentoriola quædam coniuncta habent cum his ſcrobibus: quæ tentoriola ſcilicet crebrò mutant. Faciunt ſimile in extis aliiſque reiectamentis carnium, & ea defodiunt atque humo operiunt ſtudioſè, contra fœtores. Salubria haud dubiè caſtra per minutas has obſeruationes. At enim Spartani libe-

Principia verſa, ſerſa.

Vbi ſordes humanæ.

Turcarum munditiæ.

ni liberiùs aut inuerecundiùs ſe hîc gerebant. de quorum militiâ caſtriſ-que Xenophon hoc quoque narrat: Καὶ τοὺς ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀπιόντας οὐ δεῖ θαυμάζειν, ὅτι οὔτε ἀλλήλων, οὔτε τῶν ὅπλων πλέον, ἢ ὅσον μὴ λυπεῖν ἀλλήλους, ἀπέρχονται· καὶ γὰρ ταῦτα ἀσφαλείας ἕνεκα ποιοῦσιν: *Atque eos qui ad neceſſaria ſecedunt, non oportet mirari quòd haud longiùs ab alijs aut ab armis ſuis recedunt, quàm quod ſatis ſit ne nares offendant. hoc enim ſecuritatis cauſſâ faciunt, & ne excipiantur.* Sed in miniſteriis noſtris pergamus. *Spartanorum mos.*

„ *Quiſque Tribunus tres ſortitur.*] Hîc de ſorte, antè non dixit: ſed antè quoque admiſi à ſolenni militiæ, in quâ ſors aſſidua aut certè crebra. Ait, *quemque Tribunum tres habere:* quid clarius? Sunt reliqui octodecim manipuli, ſeni Tribuni: tres igitur in ſingulos. Quid autem iſti faciunt? ſequitur,

„ *Tentorium eius ſtatuunt.*] Non ergo lautioribus hiſce Tribunis proprij miniſtri & ſerui? Fuerunt, ſed viſum tamen hæc omnia quæ militiam tangunt per milites fieri, tum contra ignauiam & otium, tum cauſſâ obſequij, & vt opportuni magis imperijs atque obnoxij eſſent. Hodie abnuant, per malum faſtum, qui in milite bonus, ſed in hoſtem: apud Duces obſequioſi & flexi animi conueniunt.

„ *Locum circà complanant.*] In Græco, ἠδάφιζαν: *pauimentabant.* Nec tamen de vero lapideoque pauimento ceperim: vnde cottidiani & ſubiti iſti lapides? ſed de ceſpiticio, & credo virides ſic eos comportatos à milite & teſſellatim diſpoſitos. Si locus tamen vicinus præberet, aut diuturnior mora poſceret (vt in Statiuis aut Hibernis) non abnuam etiam de glareâ aut lapide, quia iſtos homines video omnia de facili præſtitiſſe, quæ ardua nobis & onerosa. Iulius quidem Cæſar *ſectilia ſua & teſſellata* in hunc vſum circumtulit, vt ſuprà monui: ſed Iulius ille, qui omnia ſupra vulgus, & ipſe reuera non è vulgo. Hæc miniſteria Vegetius quoque tetigit: *Duci Prætorium præparatur, ac Tribunis tabernacula collocantur, quibus per contubernales deputatos aqua, lignum, & pabulum miniſtrantur.* Quæ poſtrema etſi Polybius non expreſſit: tamen fuiſſe olim cenſeo, & aquatum, lignatum, pabulatum milites iſtos iſſe in vſum Tribunorum, *Tentoria teſſuestrata.* *Cæſaris ſplendor.* Lib. III. cap. VIII. *Miniſteria alia Tribunis.*

„ *Dant & excubias duas.*] Præter dicta, è ternis iſtis manipulis ordine Tribunis ſunt excubitores. Quid iſti agunt? velut cuſtodes quidam ſunt aut apparitores. Imò fallor, aut cum ipſis Tribunis, ſi exibant, pars eorum exibat: vt honeſtè ſcilicet per caſtra & alibi incederent, militibus ſic comitati. Hunc morem collapſum reſtituit Alexander Seuerus, Imperator inter optimos, ſiquis facta & dicta eius iuſtâ trutinâ librat: *Apparitores nullos eſſe paſſus eſt.* (ita in vitâ eius Lampridius) *Tribunis aut Ducibus niſi milites anteire noluit. iuſſitque vt ante Tribunum quattuor milites ambularent, ante Ducem ſex, ante Legatum decem.* Ecce *quattuor* milites attribuit, quid niſi ipſam vnam Excubiam noſtram? *Duci ſex.* quis iſte Dux, qui olim Legatus dictus, legioni nempe præpoſitus: ex quo colligas tres excubias cum habuiſſe. At ipſi *Legato decem*: id eſt, Le- *Excubiæ Tribunis.* *Comitantur eos.*

 gato

gato Conſulari, aut exercitus primario Duci. Ex hiſce Lampridij arbitror Trebellium Pollionem caſtigandum in triginta Tyrannis, Baliſtâ decimoſeptimo: *Eſt Valeriani epiſtola, in quâ docet ſibi præcepta gubernandæ reip. ab eodem* (Baliſtâ) *data, gaudens quòd eius conſilio nullum adſcriptitium, id eſt Vacantem haberet, & Tribunum nullum ſtipatorem, qui non verè pugnaret.* Scribo, *& Tribunus.* Eſt hoc ipſum quod Alexander ſuſtulerat, ſed poſteà iterùm irruperat, ne Tribuni apparitores aut ſtipatores proprios haberent, qui annonas ſcilicet acciperent, & militum ſalaria abſumerent: ſed dumtaxat verè milites ante eos irent.

Trebellius leuiter reſcriptus.

Quot hominum excubiat

„ *Excubia eſt è viris quattuor.*] Notetur ſeriò excubiarum hic numerus. qui ipſe fuit etiam Vegetij æuo: *De ſingulis*, inquit, *Centurijs quaterni equites, & quaterni pedites, excubitum noctibus faciunt.* In Actis Apoſtolicis hoc ſenſu ſcribitur, cap. XII. de Petro: *Miſit in carcerem, tradens quattuor quaternionibus militum cuſtodiendum*: id eſt, adiungens ei excubias quattuor.

„ *Leue munus, quoniam in quartum quemque diem ad manipulum redit, & incumbit.*] Ita eſt. Sunt tres manipuli, ergo ad primum quarto die munus redit. Sed in ipſo Manipulo quoque, quindecim duplices tales Excubiæ: ergo quadragintaquinque in tribus: atque ita non niſi tali die ad ſingulos venit.

„ *Triariorum Manipuli liberi ſunt à miniſterio Tribunicio.*] Atque etiam Velitum, vt præmiſit: ſed Triariorum, ob dignitatem, iſtorum ob vilitatem: & quia vtrique aliò vocantur. Quò Triarij? addit,

Equitibus excubia vna.

„ *Turmis equitum excubiam cottidie præbent.*] Obſerua & equitibus honorem habitum, qui primores ciuium & proximi à Tribunis. Sed nónne iñ vili, quòd iſtis miniſtrant Triarij? nónne dignius, ſi digniori? Non hîc quidem. aſpectus ad locum metationemque fuit: & quia Triarij poſt ipſos equites, percommodum viſum vt ijs miniſtrarent, ſine moleſtiâ vllâ ſuâ, & in ſuis tabernaculis manentes. Nam & hoc adiungit, quemque Manipulum Excubiam dediſſe Turmæ præpoſitæ, & cui ipſe ſubiunctus. Hoc leue. & amplius: dedêre tantùm excubiam vnam. Nam φυλακεῖον hîc ſingulari numero Polybius: conuenienter id ipſum. quoniam nec equitum tanta dignitas; & quia ipſi Triarij etiam non niſi dimidiati ad alios manipulos. Vide vbique, in minimis maximis, analogiam & circumſpectionem.

„ *Turbas & conſternationem excitent in caſtris.*] Cuius rei exemplum

1. Annal. in Tacito: *Fortè equus abruptis vinculis vagus & clamore territus, quoſdam occurrentium obturbauit. Tanta inde conſternatio in caſtris irrupiſſe Germanos credentium, vt cuncti ruerent ad portas.* Et addit, ſiſti non potuiſſe, niſi quòd ipſe Legatus ſe proiecit in limine portæ, & pudore calcandi fugam repreſſit. Inſigne exemplum etiam hæc talia minima cauenda, vicino maximè hoſte: & vides Romanos veteres feciſſe.

Excubia Imperatori

„ *Vnus verò ex omnibus manipulus in diem Imperatori excubat.*] Dubitare

tare

tate aliquis poſſit, vnúſne ex omnibus omnino manipulus, an tantùm ex
triginta vnius legionis? Nihil enim definit, etſi hactenus ſermo de vnâ
legione fuit. Sed poſteà tamen etiã in Vigilijs vnius Manipuli accuban-
tis Prætorio mentio tantùm fit. Ergo hoc non decido: magis quæro, So-
cijs quid factum? Quæro? imo queror etiam de te Polybi qui ſiluiſti. *Sociorum excubiæ.*
Certè immunes & vacuos eos fuiſſe non ego opinor, nec ratio vlla ſua-
det. Puto igitur tribuendos ad exemplum Legionis, vt quidam etiam
Manipuli Principia munda habuerint in ſuâ parte: aliæ excubiæ item
Præfectis, exemplo Tribunicio: denique & Imperatori manipulus for-
taſſis vnus. Fortaſſis. nam hîc hæreo: ſumam ex Cornibus, an ex ijs qui
adiacent Prætorio Extraordinarijs ipſis? Poſſet non incommodè, aut in-
decorè ſic fieri, vt Manipulus vnus ciuium excubuerit à fronte & à ter-
go diuiſus: vnus Sociorum, ad vtrumque latus. Deinde ipſos etiam qui
proximi Equitibus, ſiue in Cornibus ſiue in extraordinarijs, probabile
eſt Excubiam vnam ijs dediſſe, exemplo Triariorum. Quæro amplius,
Cùm hæc ita in caſtris, quid ad portas & vallum, quis ſeruauit? nam *Excubiæ ad*
aliquam ibi tutelam & cuſtodiam fuiſſe ratio & teſtimonia euincunt. *portas.*
Paſſim lego de excubitu in portâ, atque etiam ante portam. In Salluſtio:
Neque ſecus atque ſi hoſtes adeſſent, iter facere, caſtra munire, excubitum in In Iug.
portâ (lego cum priſcis libris, * *portas*) *cohortes ex legionibus, pro caſtris* * plures e-
equites auxiliarios mittere. Virgilius alluſit de animalculo aëreo: nim in ca-

Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti. ſtris. IIII. Geor.

Atque adeò Romanus mos fuit totas Cohortes & Turmas habere &
ponere quietas ante ipſas portas: non vnum aut alterum militem, vt
hodie ſolet, quos à ſentiendo *Sentinellas* vocamus. Illi plures, atque etiam
cùm periculum eſſet, alios ſuper alios, & longiùs abiunctos. Id vocabant *Stationes.*
ab ipsâ re *Stationes*. Stabant enim. Cæſar: *Quæ in ſtatione pro caſtris erant* II. Ciuil.
Afranij cohortes. Palàm hîc pedites habes: at equites in Salluſtio ſuprà, *E pedite.*
& nunc in Liuio: *Manlius ſuper caſtra hoſtium cum turmalibus ſuis euaſit.* *Ex equite.*
vt vix teli iactu ab ſtatione proximâ abeſſet. Ibi Tuſculani erant equites. Lib. VIII.
Hirtius: *Turmæ interim equitum, quæ pro vallo in ſtationibus eſſe ſolent.*
Communiter & indiſtinctè Cæſar: *Ij qui pro portis in ſtatione erant,* IIII. Gall.
Cæſari renunciarunt. Iterùm: *Qui erant in ſtatione pro caſtris collocati,* V. Gallic.
acriter pugnauerunt. Virgilius: Lib. IX.

Tant quoque communi portam ſtatione tenebant. *Stationes*

Et diſtinguũt paſſim à Vigilijs, quòd hæ diurnæ eſſent. Liuius: *In ſtatio-* *aliæ à Vi-*
nes ac vigilias ordine ibant. Tacitus: *Vigilias, ſtationes, ac ſiqua alia præ-* *gilijs.* Lib. XXVIII
ſens vſus indixerat. Iterùm Liuius: *Muros aliáque loca, in quibus ſtatio-* I. Annal.
nes vigiliáſque eſſe placuerat. Et ſunt omnino iſtæ, quas Græci προφυλα-
κὰς benè & aptè vocant, quaſi dicas *Procuſtodias*. Dio Caſſius: Ἀντώνιος Lib. L.
ἱππομαχίᾳ τινὶ πρὸς τὰς τοῦ Καίσαρος προφυλακὰς ἡττήθη: *Antonius eque-*
ſtri quodam prælio à Cæſaris ſtationibus eſt ſuperatus. Dionyſius: οἱ πρὸ τοῦ Lib. XX.
στρατοπέδου τὰς φυλακὰς φυλάττοντες, ſuo more explicat & dilatat: *ij qui*
ante caſtra cuſtodias agunt. Ammianus *Stationes agrarias* aliquoties di-

 xit,

Agraria. xit, quòd in agris ſcilicet & ſub diuo: Vegetius compendio, *Agrarias*,
IV. Aduer. cap. VII. quæ vox ſæpe apud eum in *Angarias* mutauit, malè. Hadr. Turnebum vide. Atque hæ Stationes olim quidem totum diem habitæ: ſed muta-
Lib. XLIIII uit Æmilius, ob cauſſas. Liuius: *Stationum quoque morem mutauit, ar-*
Bina in diê. *mati omnes, & frenatis equis equites, diem totum perſtabant. Id cùm æſti-*
uis diebus, vrente aſsiduo ſole fieret, tot horarum æſtu ac languore ipſos equóſque feſſos, hoſtes integri ſæpe adorti, vel pauci plures vexabant. Itaque ex matutinâ ſtatione ad meridiem decedi, & in poſtmeridiem ſuccede-
Lib. III. cap. VIII. *re alios iuſsit.* Manſit in æuum Vegetij: *Caſtris*, inquit, *poſitis alij manè, alij poſt meridiem, propter fatigationem hominum equorúmque agrarias faciunt.* Iſtæ igitur Stationes: &, meo iudicio, vtiles, quòd numquam hoſtis imparatos aut paucos deprehendebat, imò qui eſſent reſiſtendo do-
Stationem nefas deſeri nec ſuccurreretur. Anxiè autem ſeruatæ: & omnino capitale (niſi magnâ vi abriperentur potiùs, quàm pellerentur) deſeruiſſe. Polybius;
Lib. I. Πρόστιμον παρὰ ῥωμαίοις θάνατός ἐστι τῷ προϊεμένῳ τὸν τόπον, καὶ φυγόντι τὸ παράπαν ἐξ ἐφεδρείας: *Pœna mortis apud Romanos, illi qui locum deſeruiſſet aut omnino fugiſſet ex ſtatione.* Suidas ex hoc ſiue alio eius loco: παρὰ ῥωμαίοις θάνατος ἦν πρόστιμον τῆς ἐφεδρείας λιπόντι τὴν τάξιν: *Apud Roma-*
Lib. XXIIII *nos mors pœna, ſiquis liquiſſet locum ſtationis.* Liuius: *Apud Romanos, præſidio decedere, capitale eſſe, & nece liberorum etiam ſuorum parentes eam*
cap. XXIV. *legem ſanxiſſe.* Suetonius de Auguſto: *Centuriones ſtatione deſertâ, itidem vt manipulares, capitali animaduerſione puniit.* Mitior poſteà militia
Lib. III. De re mil. facta, & Modeſtinus de hoc delicto: *Qui ſtationis munus relinquit, pluſquàm emanſor eſt. Itaque pro ratione delicti caſtigatur, aut gradu militiæ*
Modus Stationum. *deiicitur.* Sed qui igitur iſtas, quo numero, quo ordine ſubierunt? Adſeueranter non dixero: ſed ex omni genere militum (exceptis Velitibus) ſuſpicor obiiſſe. Quot? ad ſingulas portas non minus Cohorte, & Turmâ vnâ: interdum & plures, cùm iuxtà hoſtis. Quattuor autem portæ, in vniuerſum quadraginta cohortes, & totidem turmæ (exceptis iis qui ad Prætorium Extraordinarij aut Selecti:) ergo munus rediit decimo quoque die: imò quinto die, ſi illum medium diuidis (quod ab Æmilio inſtitutum) & ſecas. Ab hac re Extraordinarij immunes? fortaſſe, quia Imperatorem exeuntem comitabantur, eique præſidio erant. Si non; tum Prætoria porta cuſtodiæ illorum eſto: ſed non ſine ciuibus. Dixi plures interdum aut geminatas cohortes fuiſſe: & verum eſt. In Hirtio, de bello Africo: *Opera interim ipſe cottidie* (de Cæſare) *circumire, & al-*
Hirtius correctus. *ternas cohortes in ſtatione habere, propter hoſtium multitudinem.* Vbi vetus editio *alteras cohortes*: vt ſignificet duas fuiſſe. Nam *alternas* profectò non conuenit, & fuerit hoc releuandis militibus, at non pellendis magis hoſtibus. In libro autem ſcripto Tortentij, *a[illegible]rras* compendio quodam ſcriptum: è quo libens fecerim, *ad ternas*. Sed de *duabus*, oſtendit Cæſar ſollenne fuiſſe, vicino præſertim hoſte. *Cohortes, quæ in ſtationibus erant, ſecum in eam partem proficiſci, ac duas ex reliquis in ſtationem ſuccedere iuſsit.* Abduxit ab vnâ portâ duas, & duas iuſſit ſuccedere.

Atque

Atque ita in ſtationibus Romani: paullò aliter Spartani, bonæ & compoſitæ itē militiæ homines, de quibus Xenophon: Φυλακάς γε μὴν ἐποίησε μεθημερινάς, τὰς μὲν πρὸς τὰ ὅπλα εἴσω βλεπούσας. οὐ γὰρ πολεμίων ἕνεκα, ἀλλὰ φίλων αὗται καθίστανται. τούς γε μὴν πολεμίους, ἱππεῖς φυλάττουσι ἀπὸ χωρίων ὧν ἂν ἐκ πλείστου προορῷεν: *Diurnas cuſtodias inſtituit* (Lycurgus) *illas quidem quæ in caſtra & ſuorum arma verſæ eſſent. non enim hoſtium cauſsâ, ſed ſociorum & amicorum eæ conſtituuntur. alteras quæ hoſtes obſeruent, equitum, idque in locis è quibus longiſſimè ſit proſpectus.* Spartani igitur aſſeruabant fœderatos ſuos & armorum ſocios, vnâ illâ cuſtodiâ, alterâ hoſtes. Cuſtodia in ſocios peditum fuit; in hoſtes equitum, atque ea in locis ferè montanis, aut excelſis.

DIALOG. IX.

De Vigilijs. Teſſera in ijs, Teſſerulæ, & Diuiſio, & Circuitio, omnia diſtinctè.

MINISTERIA dicta ſunt & diurnæ Excubiæ, ad Vigilias tranſit, quæ propriè ſunt noctis. Sed quia tria in his ordine dicit, de *Teſſeris* primò, tum de *Vigilijs* earumque numero, denique de *Circuitione*: hæc, inquam, omnia, quia ipſe diſtinctè, ego quoque partiar & diſtinguam, & ſingillatim de his dicam. Da te mihi, quæſo: vereor enim vt tenebroſum aliquid in his Vigilijs & ab ipſâ Nocte. Verba Polybij cedò:

Τὴν δὲ τοῦ νυκτερινοῦ συνθήματος παράδοσιν ἀσφαλίζονται τὸν τρόπον τοῦτον. καθ᾽ ἕκαστον γένος καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν ἐκ τῆς δεκάτης σημαίας τοῖς τελευταίοις μέρεσι στρατοπεδεύουσιν κατὰ τὰς ῥύμας. ἐκ τούτων εἷς ἑκάστης ἀνὴρ λαμβάνεται καθ᾽ ἐκλογήν, ὃς τῶν μὲν κατὰ τὰς φυλακὰς λειτουργιῶν ἀπολύεται. παραγίνεται δὲ καθ᾽ ἡμέραν δύνοντος ἡλίου πρὸς τὴν τοῦ χιλιάρχου σκηνήν, καὶ λαβὼν τὸ σύνθημα (τοῦτο δ᾽ ἐστὶ πλατεῖον ἐπιγεγραμμένον) ἀπαλλάττεται πάλιν. διαχωρήσας

Nocturni ſigni traditionem tutam ſecurámque hoc modo reddunt. In quoque genere equitum & peditum, ex decimo ſigno, quod vltimum eſt & in ſtrigarum parte extremâ, vir vnus quiſpiam eligitur, qui à reliquo munere excubiarum immunis ſit. Is cottidie, ſole iam inclinante, ad Tribuni tentorium venit, & ſignum accipiens (id verò eſt tabella latiuſcula, inſcripta) iterùm abit. Rediens POLYB.

autem

δ' ἐπὶ τὴν αὑτοῦ σημαίαν τότε ξυλύφιον παρέδωκε, καὶ τὸ σύνθημα μετὰ μαρτύρων τῷ τῆς ἐχομένης σημαίας ἡγεμόνι, παραπλησίως δὲ πάλιν οὗτος τῷ τῆς ἐχομένης, τὸ δ' ὅμοιον ἑξῆς ποιοῦσι πάντες, ἕως ἂν ἐπὶ τὰς πρώτας, τὰς συνεγγὺς τοῖς χιλιάρχοις στρατοπεδευούσας σημαίας ἀφίκηται. τούτους δὲ δεῖ τὸ πλατεῖον ἔτι φωτὸς ὄντος ἀναφέρειν πρὸς τοὺς χιλιάρχους, κἂν μὲν ἀνενεχθῇ πάντα τὰ δοθέντα, γιγνώσκει, διότι τὸ σύνθημα πᾶσι, καὶ διὰ πάντων εἰς αὐτὸν ἥκει. ἐὰν δ' ἐλλείπῃ τι, παραπόδας ζητεῖ τὸ γεγονός, εἰδὼς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἐκ ποίου μέρους οὐχ ἥκει τὸ πλατεῖον. οὗ δ' ἂν εὑρεθῇ τὸ κώλυμα, τυγχάνει τῆς καθηκούσης ζημίας.

autem ad ſuum ſignum, taleolam iſtam, ſiue ligellum, tradit proximi ſigni duci, atque ille ſimiliter conſequentis; denique alij ſic ordine, donec ad prima & prope Tribunos metata ſigna perueniat. Hos oportet tabellam, cùm lux nondum occidit, referre ad Tribunos. Quòd ſi omnes relata ſunt quæ data erant, cognoſcit ſignum ad omnes, & per omnes ad ſe veniſſe. At ſi quod deſit, confeſtim inquirit in factum, noſcens ex inſcriptione cuius partis ſignum non ſit perlatum: & cuius culpâ aut morâ id factum, is ſubit conuenientem pœnam.

,, *In quoque genere equitum & peditum, ex Decimo ſigno.*] Dicturus de Vigilijs, quia tota illarum ratio Teſſeris conſtat, de his præmittit, & qui eas acceperint, dederintque. Ait igitur ex decimo quoque Signo (Manipulum, Cohortem, Turmam intellegit) vnum aliquem eligi qui à Tribuno petat, auferat, diuidatque. Quare ex decimo & vltimo ſigno? quia commodum diuiſionem illinc fieri, vt ita ordine redeant ad Tribunos. In textu verborum habes.

,, *Vir vnus quiſpiam eligitur.*] Et cui vnum hoc munus: vtque ei vacet, eſt à reliquo munere immunis. Dictus ab ipsâ re *Teſſerarius*, quod nomen in marmoribus, inter militares titulos, ſæpius legitur: etiam in Tacito, *Teſſerarius optio*: & in Vegetio, *Teſſerary qui teſſeram per contubernia militum nunciant.*

Teſſerarij.

1. Hiſt.

Lib. 11. cap. vi.

,, *Ad Tribuni tentorium venit.*] Ergo à Tribuno ſignum petitur? ita, ſed non primò. Ille ab alio accipit, & acceptum transfundit. Nam

ſummi Ducis hoc eſt, & conſenſu refertur inter imperij notas. Scipio *Signum à Duce, ſed*
cum ſeditioſos increpat, hoc ijs obiicit: *In Prætorio tetenderunt Albius* *per Tribu-*
& Atrius, ſignum ab ijs petitum eſt? Tacitus de Tiberio verbis abnuen- *nes.* Lib. XXVIII
te, re Principatum arripiente: *Signum tamen Imperatorijs cohortibus, vt* I. Annal.
Imperator dederat. Dio cum notat honorem Agrippæ habitum, & com-
municatum ab Auguſto, vt Imperatori: Τότε σύνθημα παρ' ἀμφοτέρων Lib. IIII.
αὐτοῖς ἐδίδοτο: *Et ſignum ab vtroque eorum dabatur.* Sed dabatur, nempe
ipſis Tribunis atque ita Suetonius Claudio: *Excubitori Tribuno ſignum,* Cap. XLII.
de more, petenti. Idem Nerone: *Signum excubanti Tribuno dedit, Opti-* Cap. IX.
mam matrem. Appianus de L. Antonio, qui ſe Octauiano ſubmiſit, &
Tribunos, inquit, *miſit teſſeram militarem accepturos à Cæſare. Illi autem* V. Ciuil.
& numerum copiarum ei attulerunt: vti & nunc in more eſt, Tribunum
petentem ſignum, dare Imperatori pugillares qui numerum contineant mi-
litis præſentis. Attende quod inibi eſt, de numero militum cottidie rela- *Mos de nu-*
to. Quis præter Appianum tradidit? niſi quod Seneca tamen tetigit, De *merando*
Tranquillitate cap. VIII. De Pompeij liberto Demetrio agit, eiuſque opi- *milite.*
bus: *Numerus illi quotidie ſeruorum, vt Imperatori exercitus referebatur,*
cui iamdudum diuitiæ eſſe debuerant duo vicarij & cella laxior. Stomacha-
tur in ſeruum, ita ſeruorum diuitem, vt ei, exemplo caſtrenſi, cottidie re-
ferretur numerus ſuperſtitum. Vtile ſanè hoc in militiâ, & omnino cau- *Valdè lau-*
to Duci imitandum. vt quoniam multi per cõmeatus, aut quâ aliâ cauſ- *dabilis.*
sâ, diffluunt; multi caſu aut ferro pereunt: ſciat cottidie ſuas vires, &
quid militum ad manum. Ruunt multi in pericula, fiduciâ virium quas
habere putant, nec habent: & fraudes quæ hîc hodie, non eſt ignotum,
cùm nomina magis Centuriarum quàm numeri conſtant. Ergo pete-
bant & capiebant Tribuni ab ipſo primo Duce: at à Tribunis deinde mi-
lites. Liuius de ſeditione in Scipionem, quam tetigi: *Conſtabat tamen* Lib. XXVIII
forma caſtrorum, quòd Tribunos iura dare in Principijs ſinebant, & ſi-
gnum ab ijs petebant. Nec pugnat cum eo quod Scipio dixit, *Albium &*
Atrium dediſſe: quia id quoque, vt dixi, factum. Hæc ita olim: Vegetij
tempore dabat Præfectus legionis. Scribit inter eius munia: *Vigiliarum* Lib. II.
vel profectionis teſſera ab eodem petebatur. cap. IX.

,, *Id verò eſt tabella latiuſcula, inſcripta.*] Quia Synthema nominauit, *Signum aut*
& ſæpius iterandum eſt, quid & quale ſit meritò dicit. Eſt, inquit, *tabella* *teſſera mili-*
paullo latior. Græcè vno verbo, πλατεῖον. *Tabellam* quidem & è ligno eſſe, *taris.*
ipſe ſtatim dicit, cum ξυλύφιον ſiue ligellum appellat. Sed & Plinius: *Li-* Lib. XVI.
guſtrum teſſeris aptiſſimum. In ambiguo tamen, an non luſorias intelle- cap. XVIII.
gat. Sicut & in eodem, cùm ſcribit, *Signi dationem, teſſeras, vigilias, Pa-* *Quis rep-*
lamedem inueniſſe bello Troiano. Dixeris quidem ex adiunctis, cum has *perit?* Lib. VII. cap. LVI.
noſtras militares intellegere; ſed ſuſpendunt aſſertionem noſtram Græci,
qui Palamedi non niſi illas ad luſum aſſignant. Sophocles: *Palamedes luſorias.*

—— χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας,
Πεσσοὺς, κύβους τε, τερπνὸν ἀργίας ἄκος
Ἐφεῦρε.

——catóſque temporu furunculos,
Scrupóſque teſſeráſque, fallendo otio,
Inuenit.

Gorgias in Oratione pro Palamede, inter alia quæ repperit, enumerat πεσσὺς χολῆς ἄλυπον διατριβὴν: *calculos, otij ſine faſtidio tranſactionem.* Alcidamas contrà Palamedem, πεσσὺς καὶ κύβους inueniſſe item tradit. Hoc Pauſanias, & alij: ſed de militari iſto ſynthemate, quod ſciam, nemo. Nam φρυκτοὶ ſiue *ignes excubitales*, quos ad eum quoque referunt, alij ſunt ab iſto ſigno. Quiſquis tamen inuentor, res vetus, & hiſtoricis ac poëtis nominata. Virgilius:

Lib. VII. *Claſsica iámque ſonant, it bello teſſera ſignum.*

Lib. X. Statius: *——dat teſſera ſignum*
Excubijs, poſitaq́; vices.

Mandata per teſſeras. Nec ad ipſas Vigilias ſolùm, ſed ad mandata adhibuerunt, quæ Teſſeris ſic inſcripta. Liuius: *Scipio teſſeram veſperi per caſtra dedit, vt ante lucem* Lib. XXVIII *viri equíque curati & pranſi eſſent, armatus eques frenatos teneret equos.* Hirtius bello Hiſpanienſi: *Teſſerâ datâ* (à Cæſare) *extra vallum omnes* Cap. VI. *conciſi ſunt Mundenſes duces.* Suetonius de Galbâ: *Sollenni ſpectaculo plaudentes milites inhibuit, teſſerâ datâ, vt manus penulis cohiberent.* Atque ex his vides, Teſſeras grandiuſculas ſæpe fuiſſe, & quibus inſcribi Cap. XVIII plura poſſent. Imò *libellos* Suetonius appellat in Tiberio: *Præcepta ſequentis diei omnia, & ſiquid ſubiti muneris iniungendum eſſet, per libellos dabat, additâ monitione, vt de quo quiſque dubitaret, ſe neque alio interprete, quacumque vel noctis horâ, vteretur.* Hoc ille in bello Germanico fecit, etſi reuera hæc talia Teſſeræ non ſemper erant, non propriè quidem illæ noſtræ. Mandata potiùs, & ſecuritatis cauſsâ, nequis quid excuſaret, data in ſcripto: quæ tamen cùm omnes tangerent, ſic veſpere data & tranſmiſſa, iſto Teſſerarum exemplo, quid impediat? quia nempe tutò ſic data ſub noctem, & ſine periculo reuelationis, vigilijs iam ponendis. Denique & celeriter ſic tranſmiſſa, ordine noto. Statius hac mente: *——longo fugit ordine velox*
Teſſera. Velocem appellat, & Polybius mox oſtendit.

Teſſera ad iter. Sed mandata igitur: atque adeò ſæpiſſimè quæ ad Iter. Ammianus: Lib. XXI. *Per teſſeram edicto itinere.* Idem: *Teſſerâ datâ ſollenni, armatos omnes* Lib. XXIII. *celeri eduxère procurſu.* Et idem: *Miſſâ per Prouinciales numeros expeditionali teſſerâ, cunctos tranſire iuſſit Eufratem.* Abſentibus etiam miſſa. Vides ad abſentes etiam miſſam: nec aliud, quàm mandatorium hunc libellum. Idem ſcriptor: *Miſſam ad ſe teſſeram finxit, redeundi cum milite Gallicano.* Iterumque: *Militem diffuſum per prouinciales leui teſſerâ colligere.* Sed de his vialibus teſſeris Sidonius etiam:

——nec teſſera caſtris
In Cteſiphonta datur.

Dolet & tangit imminutas imperij vires, nec iam, inquit, teſſera expectanda, *Pete Cteſiphontem.* Silius de Aſdrubale:

——taci-

—— tacitum dat teſſera ſignum, Lib. xv.
Dimiſſá, in colles, pugná, ſiluáſque ferantur,
Diſperſi.

Quod ille Dux induſtriè fecit,& occultè præcepit ordinum ductoribus,
vt ſi vincerentur, diſperſi quiſque ſuos ducerent ad Pyrenæum. Alluſit Lib. III.
& Hegeſippus: *Miles teſſeram expectat, ſeruus imperium. ſiquis horum* cap. XVII.
ſine præcepto exierit, alter deſertor, alter fugitiuus eſt. Atque addo, aſtu- Stratagema in Teſſeris.
tiæ vel cautioni potiùs, locum etiam hic fuiſſe. Dabant enim interdum
ſignatas,nec niſi tempore & loco reſerandas. Cæſar in more habuit, vt
magis celaret ſuum iter, auctore Hirtio: *Neque certum locum guberna to-* De Bello Afric.
ribus quem peterent, neque vt mos ipſius conſuetudóque ſuperioribus tem-
poribus fuerat, tabellas ſignatas dederat, vt in tempore ijs perlectis locum
certum peterent vniuerſi. Simile olim Hamilcar Pœnorum dux: qui *vt* Lib. I.
in Siciliam inopinatus appelleret, non pronunciauit quò proficiſceretur, ſed cap. I.
tabellas, in quibus ſcriptum erat quam partem peti vellet, ſignatas guberna-
toribus tradidit, præcepítque ne quis legeret, niſi vi tempeſtatis à curſu Præ-
toriæ nauis abductus eſſet. Sed redeo ad verba Polybij, qui addit, πλατεῖον
hoc *inſcriptum fuiſſe.* Nempe ipſo nocturno ſigno aut dicto, quod eſſe Inſcriptio Teſſeræ.
vellet Imperator. Sæpe vnum, alterum verbum erat; interdum man-
datum, aut ſententiam habebat, aut verſum. Claudius quidem à Sueto-
nio, in coniuratione dediſſe ſcribitur *excubitori Tribuno haud temerè ſi-*
gnum aliud, quàm Ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. Qui integer
Homeri verſus eſt. Et Imperator quidem ipſe ore dabat & pronunciabat
(in hoc, alijſque exemplis:) ſed Tribuni tum inſcribebant, & diuide-
bant. Modus diuidendi iam ſequitur:

„ *Rediens ad ſuum Manipulum, ligellum iſtud ſiue talcam tradit proximi* Teſſera ab vltimis dimiſſa.
Manipuli duci.] Teſſerarius acceptâ teſſerâ à Tribuno, non loci aut di-
gnitatis ordine dabat, incipiens à primis manipulis: ſed contrà, redibat
ad ſuum & vltimum Manipulum, & Centurioni dabat: ille acceptam
proximi Manipuli Centurioni, iſte iterùm proximi: donec ad primos
manipulos peruentum eſſet. Bonus hic ordo dupliciter. tum, vt Vigiliæ
in vltimis caſtris & hoſti propinquis ſtatim conſtituerentur; tum vt teſ-
ſera ſic viâ rectâ, & ſine flexu, ad Tribunos rediret.

„ *Hos oportet tabellam, cùm lux nondum occidit, referre ad Tribunos.*]
Vides celeritatem. Luce ambiguâ, & ſole occiduo, Teſſeræ à Tribuno
datæ; ante eundem occaſum oportuit relatas. Quid ſi mora aut culpa?
inquiritur, punitur. Et culpa quidem ſic cognoſcitur:

„ *Siquid deſit, confeſtim inquirit in factum, noſcens ex inſcriptione, cu-*
ius partis teſſera non ſit perlata.] Ecce, pono teſſeram vnam ad Tribu-
num non rediiſſe: inter plures, vnde ſciet ipſe cuius partis aut claſſis de-
ſit? Ait Polybius, ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, *ex inſcriptione.* Quid? nónne inſcri- Inſcriptio generum in Teſſeris.
ptio eadem in omnibus? ita, quod ad ſymbolum aut ſignum nocturnum
attinet; vnum & idem omnibus, in vnam noctem: ſed præter hoc, alia
etiam inſcriptio quæ notaret partem aut genus. Exempli cauſâ, teſſe-

ratius Haſtatorum, Principum, Triariorum, Equitum, quiſque ſuam Teſſeram accipiebat, cum notulâ H. P. T. E. aut tali, quæ initialibus aut pluribus litteris notaret genus. Quo fine? ne longè quærendum eſſet, ſi fraus aut delictum: ſed ſtatim conſtaret in tali parte peccatum. De ipsâ peculiari notâ, nihil certum habeo: ſed probabile talem aliquam fuiſſe. Quæro amplius. in ipsâ illâ claſſe, vbi peccatum, quid ſi neget aliquis ſibi datam? ſi Thuſco quodam, vt dicitur, iurgio, alter alterum culpet? Non potuit. nam teſtibus adhibitis conſignatam, hoc eſt præſumendum: exemplo à Circuitoribus, qui in exploratione idem faciebant, Polybio mox teſte In re cuiuſque capitali, credo hanc diligentiam & cautionem vſurpatam. Facile id autem: quia Centurionibus in tabernaculo, præſentibus militibus data. Hæc ratio Teſſerarum, mihi proba & firma, præ noſtrâ & hodiernâ. In aures ſaltem inſuſurramus, quàm facili lapſu aut veniâ, ſi neges intellectam? Diſcurſu datur: nihil hîc opus, & diſtribuitur in ſummâ quiete. Et ipſi quidem Centuriones legunt, & porrò tradunt: ſed lectam ijs enunciant, quorum ſunt vigilandi vices. Ita omnia ordine. à ſummo Imperatore Tribunus; ab iſto Centurio; ab hoc miles in manipulo ſuo quiſque accipit. Denique ratio ſic imperitandi aliud etiam aliquid proba, & quæ ad omnes it ſine tumultu. Sequitur de ipſis Vigilijs. Lege:

Laudata Teſſera.

Polyb. Τὰ δὲ περὶ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς οὕτως οἰκονομεῖται παρ' αὐτοῖς. τὸν μὲν στρατηγὸν, καὶ τὴν τούτου σκηνὴν ἡ παρακοιτοῦσα σημαία φυλάττει. τοὺς δὲ τῶν χιλιάρχων καὶ τοὺς τῶν ἱππέων ἰλαμοὺς, οἱ διατεταγμένοι, κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἐξ ἑκάστης σημαίας. ὁμοίως δὲ καὶ παρ' ἕκαστον τάγμα πάντες ἐξ ἑαυτῶν τιθέασι φυλακὴν, τὰς δὲ λοιπὰς ὁ στρατηγὸς ἀποτάττει. γίνονται δὲ ὡς ἐπίπαν τρεῖς φυλακαὶ παρὰ τὸν ταμίαν, καὶ παρ' ἕκαστον τῶν πρεσβευτῶν, καὶ συμβούλων δύο.

Ea verò quæ ad vigilias nocturnas ſpectant, ſic ab iis adminiſtrantur. Imperatorem & Prætorium accubans manipulus cuſtodit; Tribunos & Equitum turmas, ij qui è quoque manipulo conſtituti ſunt, vt diximus. Similiter etiam per ſingulos manipulos omnes ex ſeipſis Vigiliam diſponunt, reliquas ipſe Imperator ordinat. Fiunt autem plerumque tres Vigiliæ apud Quæſtorem, & apud quemque Legatorum duæ.

Exte-

τὴν δ' ἐκτὸς ἐπιφάνειαν (4) γροσφομάχοι πληροῦσι, παρ' ὅλον καθημέραν τὸν χάρακα παρακοιτοῦντες. αὕτη γὰρ ἐπιτέτακται τούτοις ἡ λειτουργία. ἐπὶ τῶν εἰσόδων ἀνὰ δέκα ποιοῦνται τούτων αὐτῶν τὰς προκοιτείας. τῶν δ' εἰς τὰς φυλακὰς ἀποταχθέντων ἀφ' ἑκάστου φυλακείου, τῶν τὴν πρώτην μελλόντων τηρεῖν, εἷς ἐξ ἑκάστης σημαίας οὐραγὸς ἄγει πρὸς τὸν χιλίαρχον ἑσπέρας. ὁ δὲ δίδωσι τούτοις πᾶσι ξυλήφια κατὰ φυλακὴν, βραχέα τελέως, ἔχοντα χαρακτῆρα.

Exteriorem verò aſpectum caſtrorum Velites complent, per totum vallum de die accubantes. Hoc enim munus iis incumbit. In portis ſingulæ eorum decuriæ excubant. Qui verò ad Vigilias deſtinati ſunt, ex ſingulis eorum excubiis, vnus cuiuſque manipuli Tergiductor, ducit veſpere ad Tribunum qui primas ſunt acturi. Is verò dat omnibus iſtis Teſſerulas planè exiguas iuxta Vigiliam, habentes characterem.

Iam ipſas Vigilias enumerat atque ordinat, quas νυκτερινὰς φυλακὰς *nocturnas cuſtodias* dicit. Latini vno verbo *Vigilias*, & diſtinguunt ab *Excubiis*, quæ diurnæ etiam ſunt. Iſidorus non malè: *Excubiæ autem diurnæ ſunt, Vigiliæ nocturnæ*: etſi illæ quoque pro iſtis vſurpatæ, & eſt generale nomen; at non contrà. Ait: Excubiæ & Vigiliæ diſcretæ. Lib. ix.

,, *Prætorium accubans manipulus.*] Vti & in diurnis excubiis: & in numero nihil, ſed homines mutantur.

,, *Per ſingulos manipulos.*] Græcè eſt, παρ' ἕκαστον τάγμα. quod *per quamque legionem* ſonare etiam poteſt: ſed Polybius *Ordinem* & *Manipulum* ferè ſic appellat, & res vult de iſtis capi. Quantulum enim eſſet, vnam Vigiliam in quaque legione excubare? at illud bonum & ad ſecuritatem diſpoſitum, eſſe ordine per ſingulos manipulos, in longum latumque caſtrorum: atque ita nihil vſquam incuſtoditum. Sunt autem in quaque legione manipuli triginta: ergo excubabant homines *centum viginti*. Quid in Turmis equitum? non ponit, nec credimus fuiſſe. Iuncti enim iis Triarij dabant, & ipſi equites diſtricti in circuitione. Si tamen aliter, nihil mali. De Sociis, paria dicenda. Vigiliæ per manipulos.

,, *Reliquas ipſe Imperator ordinat.*] Quas reliquas? An omnes, præter eas quas ex ſe ipſi manipuli? vix apparet. nam de more & ſorte, vt in diurnis, probabile eſt in orbem iuiſſe. An iſtas reliquas quæ ſequuntur, Quæſtori & Legatis? Haud abſurdum ſit, dignioribus illis Vigiles ab

ij ſo Imperatore adſignatos: & fortaſſe è ſuperiori illo corpore Extraordinariorum, qui vicini. An *reliquas* etiam intellegere eſt, vt iſtæ quidem manipulares tali numero manſerint: aliæ variauerint pro libitu Imperatoris, & pro diſcrimine temporum? Conſidera. non iuuat me opinionum hanc * χύ[illegible] ποικίλλειν.

** ollam depingere.*

Ambigua Polybij ſententia.

" *Tres vigiliæ apud Quæſtorem.*] Verſio & ſententia noſtra valdè abeunt à Ioh. Laſcaris qui ſic reddidit: *Fiunt plerumque tres excubiæ, apud Quæſtorem vna, binæ apud Legatos.* Quaſi hoc vellet Polybius, reliquas excubias ab Imperatore diſponi, atque eas ferè tres eſſe: vnam Quæſtori, duas duobus Legatis. Ego malim capi (& verba mecum Polybij) de numero excubiarum, vt tres ipſi Quæſtori fuerint, id eſt homines duodecim: cuique Legato binæ. Etſi ſuprà tamen ſuſpicatus ſum huic quoque tres fuiſſe. Sed reuera ſuſpicionibus hæc conſtant: & cur tam curioſè rimamur nullâ induſtriâ fortaſſis indaganda?

Velites vbi?

" *Exteriorem aſpectum Velites complent.*] Ambigas quid velit. vtrum fuiſſe eos intra caſtra, medios inter vallū & milites, vacuo illo ſpatio an extra ipſa caſtra, & ad foſſas. Illud ſecuritas eorum magis ſuaſerit; iſtud Feſtus, qui ita ſcribit: *Procubitores dicuntur ferè Velites, qui noctu cuſtodiæ cauſſâ ante caſtra excubant, cùm caſtra hoſtium in propinquo ſunt. vt M. Cato in eo quem De re militari ſcripſit.* Notandus locus, & omnino huc facit. nam ait *noctu* excubaſſe, & *ante caſtra*. Sed fortaſſe hoc intellegit, quòd in portis, aut ante eas. Certè ſi ad ipſum vallum extrorſus, non abſque periculo eorum fuerit: etſi video ſemper iſtos in leui habitos & in vili. Seneca: *Bona aduentitia eo nobis loco ſint, quo in caſtris auxilia & armatura leuis. Seruiant iſta, non imperent.* Etiam de die Polybius eos ad vallum locat, & videntur illic ſedes & tentoriola ſua habuiſſe. Sed ait idem, *compleuiſſe exteriorem aſpectum.* Ergo multos vigilaſſe oportet, in tantâ latitudine valli, quod fuit pedum ſupra *bis mille* in quoque latere, vt diximus. Sed intellego non confertim impleſſe & iunctos: ſed ſparſim, & per excubias diuiſos. Pone (vt in manipulis) ſingulis centenis pedibus excubiam vnam: tutelæ ſatis erit. nempe viginti excubiæ in latere, ſiue viri *octoginta*. Adde eos qui in portis.

Velites projecti & viles.

De Vit. beat. cap. xxv.

Portarum Vigiliæ.

Equites in ibi.

Lib. III. cap. VIII.

" *In portis ſingulæ eorum decuriæ excubant.*] An ſoli Velites? an nulli è ciuibus aut ſocijs adiuncti? Equidem vereor, vt parùm firma ſit hæc cuſtodia, & Vegetio libenter acceſſerim qui & equites apponit. *Equites*, inquit, *extra vallum nocturnas excubias facere debent.* Id eſſet ab exemplo diurno, quo Stationes poſuimus ante portas. Certè firmiorem aliquam manum ad ipſos aditus vt locemus, ratio inducit: & puto etiam manipulos, an cohortes potiùs excubaſſe. Toties illud *Puto*? Quid enim faciam? vacillandum eſt, cùm ſcipio noſter Polybius deſerit, ille qui olim ipſius Scipionis.

Diuiſio Vigilum.

" *Ducit veſpere ad Tribunum qui primam ſunt acturi.*] Ex his alijſque certum eſt, Vigiles quaternos ſe diuiſiſſe in quattuor partes, ita vt ſinguli

guli vigiliam vnam noctis obirent, ſorte diuidente. Ad quam ſortem Virgilius aſpexit:

Omnis per muros legio ſortita periclum
Excubat, exercétque vices quod cuique tuendum eſt.

Ad vices autem & mutationem Vegetius: *Quia impoſsibile videbatur* Lib. III.
in ſpeculis per totam noctem vigilantes ſingulos permanere, ideò in quat- cap. VIII.
tuor partes ad clepſydram ſunt diuiſæ vigiliæ, vt non amplius quàm tribus *Per ternas*
horis nocturnis neceſſe ſit vigilare. Bona & commoda ratio. Erant quat- *quique ho-*
tuor vigiles, atque ij vnà. ſed vnus ex ijs ſuâ vigiliâ quiſque perſtabat in- *ras.*
tentus & verè vigil, alij adiacebant aut accubabant. Itaque his quies aliqua; & ille ſtans ſi auxilium poſceret, ad manum habébat. Multo melior hæc ratio quàm noſtrorum Sentinellarum, qui prorſus ſolitarij, aut certè à ſuis abiuncti. Itaque facilè intercipiuntur, imò & occiduntur, ſine aliorum ſenſu. Sed iam ad Polybium, ait: Tergiductorem ſiue Optionem, ducere primos quoſque Vigiles ad Tribunum, quis ergo ſecundos, tertios, quartos? Nemo, nec vllus vltrà diſcurſus in caſtris: ſed probabile eſt, ipſos iſtos primos Teſſerulas quoque eorum vicem accepiſſe. Caſtra quidem noctu omnino quieta: ideoque ſtatuendum, Vigiles primos, etſi depenſo ſuo penſo, tamen non abiuiſſe ad tentoria, ſed illic reliquum noctis manſiſſe. Idem in ſecundis & tertijs, non pòſt veniſſe ſub ſuam horam: ſed illic eam otio exſpectaſſe. Quærere lubet de Velitibus. an non ijs Teſſerulæ? ſi fuerint, quis deduxit? Non enim ijs Optio aut Centurio. Fuiſſe Teſſeras tamen, neceſſarium videtur pro fide Vigiliarum: & arbitrari liceat Optionem deduxiſſe manipuli eius, cui pars quæque Velitum adtributa. In Ordine ſuprà declaratum.

„ *Dat omnibus teſſerulas, planè exiguas, iuxta Vigiliam.*] Vide ne te confundant aut turbent iteratæ iſtæ Teſſeræ. Nunquid enim anteà ha- *Teſſerulæ à*
buimus, & Teſſerarius ipſe eam à Tribuno accepit? Ita planiſſimè. ſed *prioribus*
nempe diuerſam ab iſtis. Illa vniuſmodi fuit, & ſignum aut dictum no- *aliæ.*
cturnum, quo ſeſe ab hoſte internoſcerent: iſtæ diuerſiformes, & propriè cuique Vigiliæ. Etiam in modulo diſcrimen. Illa *tabella latiuſcula*, vt dixit: iſtæ *planè exiguæ*, & vt appellat, χάρφη aut velut *taleolæ*. Omnino non aliud fuiſſe videntur quàm ligneola, cum notâ duplici impreſſa: alterâ manipuli, alterâ Vigiliæ ipſius. Id hoc fine, vt Tribunus eâ redditâ, ſtatim conſpiceret quis in quoque manipulo, & quotâ Vigiliâ, munus feciſſet aut non feciſſet. Puta igitur fuiſſe inſculptum. H. P. T. cum numeris *primi, ſecundi, tertij, quarti* manipuli: itemque V. I. V. II. aut talia, id eſt, *Haſtati, Principis, Triarij* ille & ille manipulus: & *Vigilia prima, Vigilia ſecunda*, ſic deinceps adiunctum. Sed iam de ipsâ *Circuitione* Polybium nobis lege:

Ἡ δὲ τῆς ἐφοδείας πίστις, εἰς τοὺς ἱππεῖς ἀνατίθεται. δεῖ γὰρ	*Fides circuitionis equitibus committitur. Oportet enim*	POLYB.
	primum	

τὸν πρῶτον ἰλάρχην καθ᾽ ἕκαστον στρατόπεδον ἐπὶ τῶν οὐραγῶν τῶν αὐτοῦ παραγγεῖλαι πρωῒ παράγγελμα τοιοῦτον, ἵνα τέτταρσιν οὗτος ἐμφανίσῃ νεανίσκοις τῶν ἐκ τῆς ἰδίας ἴλης πρὸ ἀρίστου τοῖς μέλλουσιν ἐφοδεύειν. μετὰ δὲ ταῦτα τῷ τῆς ἐχομένης ἴλης ἡγεμόνι δεῖ τὸν αὐτὸν ἀφ᾽ ἑσπέρας παραγγεῖλαι, διότι τούτῳ καθήκει τὰ περὶ τῆς ἐφοδείας φροντίζειν εἰς τὴν αὔριον. τοῦτον δ᾽ ἀκούσαντα παραπλησίως ταῦτα δεῖ ποιεῖν τοῖς προειρημένοις εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἑξῆς. οἱ δὲ προκριθέντες ὑπὸ τῶν οὐραγῶν, ἐκ τῆς πρώτης ἴλης τέτταρες, ἐπειδὰν διαλάχωσι τὰς φυλακὰς, πορεύονται πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ γραφὴν λαμβάνουσι, πόστην καὶ πόσας ἐφοδεῦσαι δεῖ φυλακάς. μετὰ δὲ ταῦτα παρακοιτοῦσιν οἱ τέτταρες, παρὰ τὴν πρώτην σημαίαν τῶν τριαρίων. ὁ γὰρ ταύτης ταξίαρχος τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖται τοῦ κατὰ φυλακὴν βουκανᾶν. συνάψαντος δὲ τοῦ καιροῦ

primum Turmæ Præfectum, aut Decurionem in quaque legione, vni Tergiductorum ſuorum præcipere manè præceptum huiuſmodi. vt quattuor iuuenibus Turmæ ſuæ indicet atque edicat ante prandium, iis qui debebunt circuire. Deinde ſequentis Turmæ Præfecto oportet eũdem veſperè indicare, quòd ad eum ſequentis diei circuitionis cura pertineat. Qui cùm audierit, oportet conſimiliter iam dictis eum facere in ſequentem diem: pariter & eos qui ſequuntur. Qui verò ordinati ab Tergiductoribus fuerint, ex primâ Turmâ quattuor, poſtquam ſortiti fuerint Vigilias, eunt ad Tribunum, & ſcriptum accipiunt, quotam & quot debeant obire. Poſt quæ illi quattuor accubant ad primum Manipulum Triariorum, ſiue Primum pilum. Eius enim Centurio curam habet ad quamque Vigiliam buccinâ ſignum dandi. Cùm verò tempus appetierit,

primam

τὴν πρώτην ἐφοδεύει φυλακὴν ὁ ταύτην λαχὼν, ἔχων μετ' αὐτοῦ μάρτυρας τῶν φίλων. ἐπιπορεύεται δὲ τοὺς ῥηθέντας τόπους, οὐ μόνον τοὺς περὶ τὸν χάρακα καὶ τὰς εἰσόδους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ σημαίαν ἅπαντας, καὶ τοὺς κατ' οὐλαμόν. κἂν μὲν εὕρῃ τοὺς φυλάττοντας τὴν πρώτην ἐγρηγορότας, λαμβάνει παρὰ τούτων τὸ κάρφος. ἐὰν δ' εὕρῃ κοιμώμενον, ἢ λελοιπότα τινὰ τὸν τόπον, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς σύνεγγυς, ἀπαλλάττεται. τὸ δὲ παραπλήσιον γίνεται καὶ ὑπὸ τῶν τὰς ἑξῆς φυλακὰς ἐφοδευόντων. τὴν δ' ἐπιμέλειαν τοῦ κατὰ φυλακὴν βυκανεῖν, ὡς ἀρτίως εἶπον, ἵνα σύμφωνον ᾖ τοῖς ἐφοδεύουσι πρὸς τοὺς φυλάττοντας, οἱ τῆς πρώτης σημαίας τῶν τριαρίων, ἐξ ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου ταξίαρχοι, καθ' ἡμέραν ποιοῦνται. τῶν δ' ἐφόδων ἕκαστος ἅμα τῷ φωτὶ πρὸς τὸν χιλίαρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα, κἂν μὲν ᾖ πάντα δεδομένα χωρὶς ἐγκλήματος, ἀπαλλάττονται πάλιν. ἂν δέ τις ἐλάττω φέρῃ τοῦ πλήθους τῶν φυλακείων, ζητοῦσιν ἐκ τοῦ χαρακτῆρος, ποῖον ἐκ τῶν φυλακείων λείπεται. τούτου δὲ γνωσθέντος, καλεῖ τὸν ταξίαρχον. οὗτος δ' ἄγει

primam Vigiliam circuit is qui eam ſortitus eſt, habens apud ſe teſtes aliquos ex amicis. Perluſtrat verò dictos locos, non ſolum circa vallum & portas, ſed etiam circa manipulos & turmas. Quod ſi reperit qui Primam agunt vigilantes, capit ab iis teſſerulam. ſin aliquem dormientem, aut loci deſertorem, teſtificatus proximos abit. Idem fit & ab iis qui ſequentes vigilias luſtrant. Curam verò buccinandi ad quamque Vigiliam, vt circuitoribus conueniat cum vigilibus, Centuriones primi manipuli Triariorum in quaque legione per dies curant. Quiſque autem circuitorum vnà cum luce ad Tribunum defert Teſſeram. & ſi omnes redditæ ſint, ſine culpâ abeunt. Quòd ſiquis pauciores fert quàm pro numero Vigiliarum, inquirunt ex charactere quanam Vigilia defecerit. Quo cognito, vocat Centurionem, qui ducit

τοὺς ἀποταχθέντας εἰς τὴν φυλακὴν, οὗτοι δὲ συγκρίνονται) πρὸς τὴν ἔφοδον. ἐὰν μὲν οὖν ἐν τοῖς φύλαξιν ᾖ τὸ κακὸν, εὐθέως δῆλός ἐστιν ὁ τὴν ἐφοδείαν ἔχων, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς σύνεγγυς. ὀφείλει γὰρ τοῦτο ποιεῖν. ἐὰν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦτο γεγονὸς, εἰς τὴν ἔφοδον ἀναχωρεῖ τοὔγκλημα. καθίσαντες δὲ παραχρῆμα συνεδρίου, τῷ χιλιάρχῳ κρίνεται. κἂν καταδικασθῇ, ξυλοκοπεῖται.

eos quorum Vigilia fuerat. hi diſceptant cum circuitore. Et ſi Vigilum delictum eſt, ſtatim oſtendit circuitor adhibitis teſtibus è proximis. id enim facere tenetur. Si nihil horum; in ipſum cadit culpa. Statímque conſilio aduocato, Tribunus iudicat, & ſi damnatus fuerit, fuſte percutitur.

Poſuit Vigilias, non eſt ſatis: firmandæ ſunt, alioqui in noxam ituræ, adeò non in bonum. Dum infidis aut incautis vigilibus fido, parùm ipſe caueo, & obijcior hoſti. Abſit, abſit à Romanâ prudentiâ: benè & tutò muniemus. Ait ergo.

Circuitio. „ *Fides circuitionis.*] Græcè ἐφοδείας, paſſim in re iſtâ: quod eſt, *obitus aut luſtrationis*. Placet vox *Circuitionis* deſtinata in hanc rem olim, vt euincunt exempla. Magis tamen priſci aliter, dixeruntque (auctor Feſtus) *Fraxare, vigiliam circuire.*

Equites circumeunt. „ *Equitibus committitur.*] Optimâ ratione. quieſcant paullùm Tribuni & Centuriones, feſſi diurnis curis: ſuccedant iſti, dignitate & fide proximi, aut pares. Hoc ante Polybium obtinuiſſe, etiam Liuius docet, qui
Lib. xxII. Liuio lux. inter prodigia memorat bello primo Annibalico: *Circumeunti vigilias equiti ſcipionem, quem manu tenebat, arſiſſe.* Quem ſcipionem? fortuitum, opinor, & per tenebras ad fulcrum: niſi quis ſignum aliquod imperij fuiſſe vult, ritu Centurionum: quod non probo. Alluſit ad hanc equeſtrem circuitionem & Statius:

Lib. x.
—— monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem vigilatáque caſtra
Explorare datus.

Tribuni aliquando idem. Hæc de more. nec tamen neſcias ipſos interim Tribunos circumiuiſſe, ſi propius diſcrimen. Liuius: *A cuſtodibus probra in circumeuntes Vigi-*
Lib. xxvIII *lias Tribunos iacta.* Quin & ipſe Imperator interdum. quod de Tito in
Et Imperator aut Legati. obſidione Hieroſolymorum, Ioſephus prodit: & de Mario Salluſtius: *Vigilias ipſe circuire.* Idem & Legatos iungit, de Metello: *Vigilias crebras ponere, & eas ipſe cum Legatis circuire.* Poſteriore æuo dixeris hac
An & Centuriones? II. Hiſt. in re aliquid etiam Centurionibus fuiſſe. ex Tacito: *Deflagrante paullatim ſeditione addit conſilium, vetitis obire vigilias Centurionibus, omiſſo tubæ ſono, quo miles ad belli munia cietur.* Sed hoc magis ſit intellegi de

initiis

initijs vigiliarum, quæ Centuriones procurant: itemque de Tubâ, quâ ſolent Primipili ſingulas ordiri. Eſt etiam in eodem Tacito: *Initia vigiliarum per Centurionem nunciari.* Quod ille inter ſollennia Romanæ militiæ refert, & ea quæ Teridates mirabatur. Credo autem fuiſſe, vt Centurio (an non ille ipſe Primipili?) nunciaret Imperatori Vigilias iam poſitas, & caſtra in quiete eſſe. At ſub Vegetij æuum *Circitores* proprium munus fuit, & vt ipſe loquitur, *militiæ gradus.* xv. Annal. *Circitores.* Lib. III. cap. VIII.

„ *Primum Turmæ Præfectum.*] Turmæ, non *Alæ*, vt Laſcaris vertit. In quaque Turmâ tres Præfecti ſiue Decuriones: nunc ait, hanc curam fuiſſe primi è tribus. Idque per vices iuiſſe in orbem: ergo vndecimo die redibat ad Turmam circumeundi munus. ſi tamen è quaque legione Circuitores capti, quod Polybij verba hic oſtendunt. Ergo octo fuerunt in vnam noctem, & partiti ſunt luſtrationem, quod nunc dicet.

„ *Scriptum accipiunt, quotam, & quot debeant obire.*] Si quattuor modò Circuitores fuiſſent, atque ij tota caſtra luſtraſſent: quid opus ſcripto, aut deſignatione? nullâ. Sed quia octo, & bipertitò obibant: ecce cuique parti adſignant Tribuni Vigilias quas luſtrent. Sed an per legiones? id eſt, vt cuiuſque legionis equites, ſuos luſtrauerint? hoc neſcio. Sed ſiue illud, ſiue aliter, vtile tamen ſcriptum. Si enim quique in ſuâ legione obibant, ſciebant quidem Vigilias in manipulis: ſed quis, cuius partis, ad Prætorium, Quæſtorium, Legatos, portas excubarent, id haud certè ſciebant. Optime Tribunus, qui ideo ſcribebat. Sin autem Tribunus ipſe caſtra diuidebat, & partes luſtrandas, ne certum eſſet vnde inciperent, aut quos obirent: multo magis ſanè hoc opus. Sed dices, cur *quotam* etiam ſcribit? Nam id iam conſtabat, & inter ipſos, vt Polybius dixit, ſortiti erant. Maioris firmitatis causâ, & vt quiſque cum notâ ſuæ Vigiliæ omnes eas haberet. In re, vnde ſalus caſtrorum pendebat, nolebant quæſtioni aut excuſationi locum vllum eſſe. Poſſes etiam in Græcis interpretari & legere πόσον καὶ πόσας: *quantam & quàm multas.* Quod eſſet, vt non ſolùm numerum Vigiliarum, ſed modum & magnitudinem ſcirent. Nam hæc variabant: & alibi vna erat, alibi duplices, triplices, alibi manipulus totus. Hæc autem ſcienda, vt non de certitudine tantùm, ſed de numero quoque referrent. *Inquiſita ratio luſtrandi.*

„ *Accubant ad Primumpilum.*] Bonâ cauſsâ, vt proximi ſint ad audiendum Signum, atque ei ipſi attendendum vt in tempore detur. Sed & honeſtum decorumque id Aquilis; ante ipſas, velut equeſtres excubias illas eſſe. Vno enim abeunte, reliqui tres accubabant. *Circuitores ad Aquilã adiacent.*

„ *Cuius Centurio curam habet.*] Cur ille? quia magna hæc res: & ideò commiſſa capiti Centurionum.

„ *Ad quamque Vigiliam.*] Quæ quattuor erant, & ſingulæ diuiſæ in horas ternas. Lucanus clarè: *Vigiliæ quaternæ.*

——— iam caſtra ſilebant, Lib. v.
Tertia iam vigiles commouerat hora ſecundos.

m 2 Quies,

Quies, inquit, in caſtris erat, & tertiâ horâ parabant ſe Vigiles ſecundi.

In Auſonio ſalebra In Gripho Ternario. In Auſonio hic Griphus:

—— *noctiſque per vmbram*

Tergemini vigiles.

Mihi quidem griphus, & ipſe carmen ſic inſcribit. Vir doctiſſimus explicat: *Cùm ſint quattuor Vigiliæ, in ſingulis ternos vigiles fuiſſe, quemque pro ſuâ horâ excubaſſe.* Id verò numquam factum, vigilijs quas Polybius & nos hactenus explicamus. Sed nec Vegetij temporibus aliter, qui Vi-

Lib. III. *Vigiles per ternas horas.* gilias diſertè *quattuor virorum* facit; & ſingulos *tribus horis* excubaſſe. Confuſio fuiſſet illa * toties mutandi: & quo ſigno? quis de horâ indicaſſet? Nam buccina dumtaxat tertiâ quaque horâ ſonabat. Aliud eſt in

* præſertim breuioribus horis æſtiuis. Auſonij verſu, & niſi quis explicat, muto: *noctiſque per vmbram Tergeminam.* Vmbra inquam *tergemina*, non ipſi vigiles: id eſt, horæ ternæ in vigilijs: quod clarum. Poëtica quidem illa phraſis, eoque audacior; cur offendat? Niſi quis cenſet tres propriè Noctis vigilias hic dici, & quartam relinqui adſcribique diei. Siue quis etiam ad priſcos Græcos referet, qui ſecuiſſe Noctem videntur non niſi in tres partes. In Homero & Theocrito ſunt loca. Sed Romanis, & Auſonij æuo, tot, quot dixi, Vi-

Clepſydra ad Vigilias. giliæ: & Primipilus Clepſydris eas diſcernebat. Habebat vaſcula aquaria, ſiue *menſuras ex aquâ*, vt Cæſar appellat quibus quattuor illa tempora æqualiter diſtinguebant. Vegetius: *In quattuor partes ad clepſydram ſunt*

Lib. V. *diuiſæ vigiliæ.* Cæſar de Britanniâ: *Certis ex aquâ menſuris breuiores eſſe noctes quàm in continente videbamus.* Agnitum id & obſeruatum è vigiliarijs hiſce clepſydris ſignificat, quæ caſtra comitabantur.

Buccina ad Vigilias. ,, *Signum buccinâ dandi.*] *Tubâ* dixit Laſcaris: ſed eſt in Græco clarè βυκανᾶν: nec aliter factum. Buccina huic rei ſeruiit. Liuius: *Vbi ſecundæ*

Lib. VII. Lib. XXVI. *Vigiliæ buccinâ ſignum datum eſſet.* Idem: *Vt ad tertiam buccinam præſto eſſent.* Propertius:

Lib. IIII. *Et iam quarta canit venturam buccina lucem.*

Lib. VII. Silius: —— *mediam ſomni cùm buccina noctem*

Diuideret, iámque excubias ſortitus iniquas

Tertius abruptâ vigil iret ad arma quiete.

Vbi attende item de ſorte ad vigilias, & mediam noctem, id eſt tertiam iniquiſſimam habitam, quia turbaret totam quietem. Nam reliquis, bonam partem primæ aut ſequentis noctis licebat dormire. Hauris etiam, dormiſſe Vigiles cùm eorum ſors & vices non eſſent. Sed de buccinâ,

Lib. I. cap. V. item Frontinus: *Sulla bello ſociali nocte profectus, relicto buccinatore, qui vigilias ad fidem remanentium diuideret, & quartâ vigiliâ commiſſâ eum ſequeretur, incolumes ſuos perduxit.* Idem aſtus in Cæſare, quem Varus inſtituit contra Curionem, II. Ciuil. *Buccinatore in caſtris, & paucis ad ſpeciem tabernaculis relictis, de tertiâ vigiliâ exercitum ſilentio in opidum*

Orat. pro Mur. *reduxit.* Ad hunc morem Cicero aſpexit: *Te gallorum, illum buccinarum cantus exſuſcitat.* Salluſtius communi verbo, & multitudinis numero,

In Iug. eſt vſus: *Marius quàm maximum ſilentium haberi iuſſit, ne ſigna quidem,*

vti ſolent per vigilias, canere. An quia reuera plura, an quia pluries. Iſtud Auſonius ſignificat:

> *——— ter clara inſtantis Eoï*
> *Signa canit ſerus, depenſo Marte, ſatelles.*

At illud è Vegetio firmes: *A tubicine,* inquit, *omnes vigiliæ committun-* Lib. III. cap. VIII.
tur, & finitis horis à cornicine reuocantur. Itaque tubam adhibet ad ini- *An & Tuba adhibita?*
tia, Cornu ſiue buccinam ad finem. Tacitus quoque in verbis ſuprà da-
tis tangit, *Omiſſo tubæ ſono, quo miles ad belli munia cietur.* Tubà, diſer- II. Hiſt.
tè. Sed & Ioſephus: *Τὰς φυλακὰς καὶ τὰς ἐξεγέρσεις *σάλπιγγες προσημαί-* *Sed Græca ea vox communis eſt.
νουσι: *Vigilias & excitationes, Tubæ præſignificant.* Et certum eſt iam
olim ſigna omnia ceciniſſe initio Vigiliarum, aut potiùs paullò ante ip-
ſas, cùm ſcilicet Prætorium dimitteretur. Polybius, de Scipionis ſtrata- *Signa omnia ſub Vigilias.*
gemate, quo caſtra Syphacis incendit: Ἔστι γὰρ ἔθος Ῥωμαίοις κατὰ τὸν τοῦ δεί-
πνου καιρὸν τοὺς βυκανίτας καὶ σαλπιγκτὰς πάντας σημαίνειν παρὰ τὴν τοῦ στρατη- Lib. XV.
γοῦ σκηνὴν, χάριν τοῦ τὰς νυκτερινὰς φυλακὰς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἵστασθαι: *Eſt
enim mos Romanis, ſub tempus cænæ buccinatores & tubicines omnes cane-
re ad Prætoris tabernaculum, vt tunc vigiliæ nocturnæ conſtituantur.* Li-
uius ipſum illud narrans: *Vbi Prætorio demiſſo ſigna concinuiſſent.* An & Lib. XXX.
ideò Propertius?

> *Nil tibi ſit rauco Prætoria claſſica cornu*
> *Flare, nec Aonium cingere Marte nemus:*

Nam *Prætoria* claſſica ſignatè appellat. Atque hoc eſt illud ſignum im-
perij, quod Cæſar tangit: *Pompeius receptis omnibus in vna caſtra legioni-* III. Ciuil.
*bus, ſuum cum Scipione honorē partitur, claßicúmque apud eum cani, & al-
terū illi iubet Prætorium tendi.* Haud dubiè hoc ipſum eſt: ſed ambigo an
Liuius item eò aſpexerit, ſiue Aſdrubal apud Liuium: qui ſuſpicione *De Liuij ſententia.*
iniectâ de aduentu alterius Conſulis in caſtra Liuij, *attendi iubet, ſemel* Lib. XXVIII
bíſue ſignum canat in caſtris. Et ſtatim addit: *Illud veterem ducem, & aſ-
ſuetum Romano hoſti mouit, quòd ſemel in Prætorijs caſtris ſignum, bis in
Conſularibus referebant ceciniſſe. Duos profectò Conſules eſſe.* Putarem de
ipſo iſto claſſico intellegendum: ſed Liuius ſingulariè *ſignum* dicit: &
Silius in eâ re *Buccinam* nominat:

> *——— bis clarum buccina ſignum* Lib. XV.
> *Prætereà, gemino prodebat iuncta magiſtro*
> *Caſtra regi.*

Vt fortaſſe ad Vigilias ipſas hæc ſint referenda: & in vnis caſtris Bucci-
nam vnam ſonuiſſe: niſi cùm duo Prætoria, & duo duces. In Tacito au- *De Tacit.*
tem quod legitur, inter ſollennes militiæ ritus: *Initia vigiliarum per* XV. Annal.
Centurionem denunciari, conuiuium buccinâ dimitti: referebam olim ad
hoc claſſicum. Sed reſiſto: quia ante cænam videtur illud ceciniſſe: hæc
Buccina finit cænam. Sed & ea hîc ſola; in Polybio omnia ſigna. An
non magis hic mos & ſenſus? Ante cænam claſſicum ceciniſſe: eo ſigno
Prætorem alioſque cænaſſe: tum Centurionem nunciaſſe Vigilias inci-
pere: & mox ad primam Buccinam conuiuium dimiſſum. vt quiſ-

que ſcilicet ad ſe iret, nec vltrà diſcurſu vllo caſtra inquietarentur. Hoc nunc placet.

„ *Teſtes aliquos ex amicis.*] Primùm fidei cauſâ, vt ſi culpam alicui ingerat, non ille regerat aut abnuat: deinde decori etiam cauſâ & periculi, quia nec honeſtum, nec tutum fortaſſe, ſolos ita circuire. Ergo aliquem aut aliquos ex amicis aſſumebant: ſæpe eiuſdem illius ordinis, & quibus operam hanc in ſimili reddebant.

„ *Atteſtatus proximos abit.*] Tam illos, quos apud ſe amicos habet, quàm Vigiles proximos.

„ *In quaque legione per dies curant.*] Hoc ille de Primopilo iterùm, qui ſignum dat Vigilijs. Atque ait, *ex vtraque legione Centuriones per dies feciſſe.* Ita vertere malo illud Græcum καθ' ἡμέραν, quàm cum Laſcari *cottidie.* Non enim, opinor, bis ſignum datum, & ab vtroque Centurione, ſed per vices id factitatum: & cùm quattuor eſſent (duo in quoque Manipulo) munus haud graue fuiſſe in quintum quemque diem. Si vt Laſcaris, profectò graue, & ſingulis, aut alternis noctibus peruigilandum ad curam, in quâ nihil remiſſè aut otioſè agendum.

„ *Vocat Centurionem.*] Eius manipuli, in quo culpa. Cetera clara, vtique ſi vnà cum meis iungas: quod ſemel te hortor. Finem Vigiliarum

Vigiles cum armis. habes: nihil omiſſum? quædam. Primùm de *Armis* nihil dixit: ſed ſciri etiam eo ſilente poteſt, armatos vigilaſſe. Tacitus de inſtauratâ diſcipli-

XI. Annal. nâ à Corbulone: *Stationes, Vigiliæ, diurna nocturnáque munia in armis agitabantur.* Quod tunc omiſſum ſcilicet, per longam pacem. Æmilius

Scutũ olim ademptum. Paullus tamen olim ſine ſcuto ire eos cenſuit: *& nouo more*, ait Liuius,

Lib. XLIIII *ſcutum in vigiliam ferre vetuit.* Cauſſam dedit: *Stare enim galeatos, deinde vbi feſſi ſint innixos pilo, capite ſuper marginem ſcuti poſito, ſopitos ſta-*

Epiſtol. XXXVI. *re.* Seneca hoc ipſum eueniſſe teſtatur: *Vt ſi neceſſe fuerit, ſtans etiam aliquando ſaucius pro vallo peruigilet, & ne pilo quidem incumbat, quia ſolet obrepere interim ſomnus in aliquod adminiculum reclinatis.* Etſi hoc de

Poſteà redditum. ſcuto non manſiſſe arbitramur: & in monumentis lapideis Vigiles cum ſcuto ante ſe depoſito ſtare cerno. Sed de pilo aut lanceâ, cum eo ſtetiſſe etiam Tertullianus approbat, qui ſic de milite Chriſtiano, libro De

Cap. XI. Coronâ: *Et excubabit pro templis, quibus renunciauit, incumbens & requieſcens ſuper luncho, quo perfoſſum eſt latus Chriſti?* In eodem etiam Senecâ lectum moneo, qui illo die in expeditione fuiſſent, ne vicibus

De Tranq. cap. vlt. quidem ſuis vigilaſſe. *Miles*, inquit, *vigilias diuidit: at nox immunis eſt ab expeditione redeuntium.* Cauſſa ab humanitate, & quia tales egent

Voces Vigilum. quiete. Secundùm. Nihil de *Vigilum vocibus* in Polybio: at Tacitus in-

I Annal. iecit. *Inualidi ignes, interruptæ voces*: de nocte quam Romani egerunt

V. Hiſt. in angore, obſidentibus Germanis. Iterùm clariùs: *Vigiles flagitium ſuum ducis dedecore excuſabant, tamquam iuſſi ſilere, ne quietem eius turbarent. Ita intermiſſo ſigno & vocibus, ſe quoque in ſomnum lapſos.* Duo adhibita oſtendit ad excitandum, *Signum* ſiue buccinam, & *Voces.* Et de his Dionyſius iam olim. cùm Sabini caſtra Romana tentarent noctu,

& illi

& illi de compoſito neglegentiam & ſomnum præferrent: οἱ πρῶτοι προ- Lib. v.
ελθόμενοι, inquit, οὔτε φέγγη λαμπτήρων ἑώρων, οὔτε φωνὰς φυλάκων κατήκουον: *Qui primi* (Sabinorum) *progreſſi ſunt, neque ſplendores facium videbant, neque voces vigilum audiebant.* Nota ibi & Faces, de quibus ſtatim. Lego & in Polyæno, Clearchum cùm timeret incurſuros noctu hoſtes, iuſſiſſe ſuis ἐν τοῖς ὅπλοις διατελεῖν, καὶ τὰς ἐγέρσεις ποιεῖσθαι πυκνάς: *in armis permanere, & excitationes crebras facere.* Lib. II. Stratag. Ad voces has referendum videtur, quibus Vigiles cum clamore proximos & ſucceſſuros excitabant. Ambroſius & eò reſpicit de gruibus: *Poſt vbi vigiliarum munus fuerit completum, perfuncta munere in ſomnum ſe, prauio clangore componit, vt excitet dormientem, cui vices muneris traditura eſt.* Lib. v. Hexaëmer. cap. xv. Et quæ autem voces? opinor, ex ipsâ re: *Vigila, vigila.* *Quæ ea fuerint?* Tale aliquid in Seruio, qui ſacerdotes ad templum Martis iuiſſe, inſtante bello, & *motis ancilibus dixiſſe, Mars vigila,* ſcriptum reliquit: quaſi illum, more militiæ, adexcubandum prouocantes. Facit magis, quòd hodie apud Turcas ille mos, & in arcibus opidiſque excubias ita agunt, vt altâ voce inuicèm appellent ſe & reſponſent. *Turcæ his vocibus vtuntur.* Petrus Bellonius diligens vtiliſq. obſeruator monuit: itemque amicus noſter Carolus Cluſius, Pannones idem factitare, qui clarè & mutuò ſibi accinunt *Szolaÿ Szolaÿ virratzio, Szolaÿ*, id eſt, *Vigila vigila vigil, vigila.* *Et Pannones.* Et cùm ſub auroram ſe recipiunt, canunt: *Haynal vagÿon ſzeppyros, haynal haynal-vagÿon*, hoc eſt, *Erumpit iam elegans rubens* (ſcilicet aurora aut dies) *erumpit iam.* Sed & Perſæ cantitare ſoliti in Vigilijs laudes ſui regis *. *Et Perſæ.* *Idem hoc in Zoſimo, Lib. III. Ammianus: *Noſtri obtruncarunt vigiles omnes, ex vſu moris gentici iuſtitiam felicitatémque regis ſui canoris vocibus extollentes.* Quæ omnia bona & vtilia contra ſomnum nemo neget. Atque iſtæ olim voces. Græcis etiam Tintinnabula ſiue Campanulæ, ad excitandum. *Tintinnabula Græcis.* In Thucydide: Τοῦ γὰρ κώδωνος παρενεχθέντος, ὅπως ἐς τὸ διάκενον, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν παραδιδόντα αὐτόν, ἡ πρόσθεσις ἐγένετο: *Tintinnabulo enim prolato, priuſquam rediret is qui tradiderat, ita in vacuum locum ſcalarum admotio facta.* Lib. IIII. De Braſidâ loquitur, qui Potidæam conatus capere noctu, dum is qui circuit tintinnabulum porrigit, atque ita locum paulliſper deſerit. Ibi Scholiaſtes: Ἕως γὰρ ὁ περιιὼν μετὰ τοῦ κώδωνος ἄλλῳ παρεδίδου τὸν κώδωνα, χρόνου ἐγγινομένου, ἔλαθε προσθεὶς τὴν κλίμακα: *Intereà dum is, qui circuibat cum tintinnabulo, alteri illud traderet, tempore aliquo medio, fefellit ſcalas admouens.* Hoc ipſum tempus (apud Plutarchum) Aratus inſidiis legit, cùm Sicyonem caperet: Ἀναβαινόντων δὲ τῶν πρώτων, ὁ τὴν ἑωθινὴν φυλακὴν παραδιδοὺς ἐφώδευε κώδωνι, καὶ φῶτα πολλὰ καὶ θόρυβος ἦν τῶν ἐπιπορευομένων: *Aſcendentibus primis, is qui matutinam vigiliam tradebat, tranſibat cum tintinnabulo, erántque lumina multa & ſtrepitus ingredientium.* Dio Caſſius Romanis Vigilibus in vrbe videtur ea dare, cùm ſcribit Auguſtum ſomnio monitum, *Iouem Tonantem quaſi* προφύλακα, *procubitorem Iouis Capitolini feciſſe, eóque tintinnabulum ei appendiſſe.* Lib. LIIII. οἱ γὰρ, addit, τὰς συνοικίας νύκτωρ φυλάσσοντες, κώδωνι χρῶνται, ὅπως σημαίνειν σφίσιν ὁπόταν βουληθῶσι, δύνωνται: *qui enim vicos noctu cuſtodiunt,*

ſtodiant, campanulâ vtuntur, vt ſignificare inter ſe, cùm voluerint, poſſint.

In κωδωνοφορίᾳ. Etſi haud prorſus eadem ibi cauſſa. Sed Suidas de illo ritu: Οἱ περίπολοι οἱ τὰς φυλακὰς περιπολοῦντες καὶ περισκοποῦντες, ἐρχόμενοι ἐπὶ τὰς φυλακὰς, κώδωνας εἶχον, καὶ τούτοις ἐψόφουν πειράζοντες τὸν καθεύδοντα, καὶ ἵνα οἱ φυλάσσοντες ἀντιφθέγγωνται: *Circuitores, qui vigilias circuibant & explorabant, euntes ad Vigiles, tintinnabula habebant, atque ea concutiebant explorantes ſiquis dormiret, & vt vigilantes voce reſponderent.* Quod nec hodie prorſus exoleuit, & in arcibus pleriſque ad campanulam Vigiliæ ex-

Ignes Vigilum. citantur. Satis de iſtis: addo aliquid & de *Ignibus*, quos reperio crebrò. In Propertio:

Lib. IIII. *Ignes caſtrorum, & Tatiæ prætoria turmæ.*

Lib. IIII. In Statio: —— *noctiſque per vmbras*

Nunciat excubiis vigiles arſiſſe plateas.

I. Annal. In Tacito: *Apud Romanos inualidi ignes.* In Liuio: *Pluribus ignibus,*

Lib. XXI. *quàm pro numero manentium, in ſpeciem factis.* Ac poſſis ad ignes referre,

Ii ſub cœnā ſtructi. quibus cœnæ & corporum curandorum cauſſâ vtebantur. quò Diodo-

Lib. XIX. rus ducit, de Eumene: *Iuſſiſſe ſuos luculentam flammam facere, per interualla circiter viginti cubitorum, tamquam ad cœnam curámque corporis; ſecundâ vigiliâ minorem; tertiâ minimam; vt procul ſpectantibus vera caſtra viderentur.* Quos ſcilicet ignes ita ſtructos, in noctem & Vigilias producebant, donec paullatim exſtinguerentur. Etſi tamen de Facibus

Tamen & Faces aliæ. propriè ad Vigilias, aliquid ex Dionyſio ſuſpicere, qui ſuprà φέγγη λαμπτήρων ſignanter dixit, id eſt *Facium lumina.* Item Statio, qui & ipſe verbo Facium vſus:

Lib. VIII. *Incertæque faces, & iam malè peruigil ignis.*

de languidis excubiis & remiſſis, vti Tacitus *inualidos ignes.* Atque idem Statius, vbi crebras excubias & denſas notat,

Lib. XII. *Contractæque vices, & crebrior excubat ignis.*

Quin & in Columnâ Traiani, vbi Vigiles ponuntur, video ſuper eos in turris feneſtrâ exſertam facem: quid? ad illucendum, & vt accedentes noſcerent? opinor.

Etſi

Etſi alio etiam fine ignes in turribus aut ſpeculis fuiſſe, probè ſcio: nempe ad indicandum aliquid aut ſignificandum. Cæſar: *Ignibus ſignificatione factâ, ex proximis caſtellis eò concurſum eſt.* Tale hoc genus Græci dicunt φρυκτοὺς. Suidas inter alios: *Phrycti, faces quædam è ligno factæ,* Φρυκτοὶ Græcorum.
quas ſuper muros ferentes ſignificant viciniæ aut ſociis cùm vident hoſtes aduentantes. Atque etiam cùm ſocios vel auxilium vident: ſed cùm iſtos, geſtant faces quietas; cùm hoſtes, quatiunt & mouent. Talia Scholiaſtes Thucydidis: & res ab ipſo Thucydide aliquoties memorata, & crebrò alibi in Græcorum actis. Conuenit quod Polybius διὰ τῶν πυρσῶν σημαίνειν, *per faces ſignificare* dicit: & varium vſum eius rei explicat, & poſſe Eorũ vſus pro litteris.
pro litteris etiam eſſe. Cur hodie ignorant aut neglegunt? & alia vſurpant magis moleſta, & minùs certa. Sed ille ſcriptor diffusè exſequitur Decimi libri fine, quem vide. Inuentum hoc Sinoni adtribuit Plinius: Quis inuenerit.
Specularem ſignificationem Troiano bello Sinon inuenit. An verius de Palamede? cui plerique Græci. vt Sophocles: Lib. vii.

—— ὅς στρατῷ φρυκτωρίαν,
Τ᾽ εὗρε φυλάξεις, τὰ θεὰ σημαντήρια
Ἔδειξε.

Vt Alcidamas Oratione in Palamedem: Πυρσοὺς αὖ ἐσοφίσατο, ἀλλ' ἐφ' ἡμετέρῳ κακῷ: *Faces inuenit, ſed in noſtrum malum.* Ipſe Palamedes apud Gorgiam ait, ἐξευρηκέναι πυρσοὺς, κρατίστους καὶ ταχίστους ἀγγέλους: *inueniſſe faces, optimos & celerrimos nuncios.* Et quod tamen Plinius de Sinone, cauſſam habet, quòd illum volunt ſuſtuliſſe facem quâ Græcos aduocabat. Q. Calaber:

> Δὴ τότ' ἄρ' αἰθαλόεντα σίνων ἀνὰ πυρσὸν ἄειρε
> Δεικνὺς ἀργείοισι πυρὸς σέλας:
> *Tunc Sino flagrantem faculam ſublime leuauit,*
> *Oſtendens Græcis ignis decus.*

Romani interdum vſi. Romani etiam vſurparunt. vt Scipio apud Numantiam, quem Appianus ſcribit *diuiſiſſe caſtra & per partes aßignaſſe Tribunis, cum præcepto,* In Iberic. *vt ſi impeterentur ab hoſte, de die panno rubro in haſtâ ſublato ſignificarent;* 11. Gallic. *de nocte, igne.* Vt Cæſar: *Celeriter, vt antè imperauerat, ignibus ſignificatione factâ, ex proximis caſtellis eò concurſum eſt.* Vegetius inter vſitata refert: *Si diuiſæ ſint copiæ, per noctem flammis, per diem fumo ſignificari ſocijs.*

DIALOG. X.

De imperiis caſtrorum, & adminiſtratione in his talibus. Tribuni per vices faciunt. Et Salutationes ducum.

TANDEM, tandem, de Vigilijs abſoluimus, & ad *Exercitia* imus. AVD. Nec nunc quidem plenè. LIPS. Quid autem abeſt? AVD. De Tribuno ſiue Tribunis, quos crebrò Polybius & tu nominaſtis, & ferè duos, aut vnum. Quis igitur iſte? certus, an quem caſus dabat? LIPS. Ille verò certus, & nihil hîc à caſu. Commodè autem petis: & dabo. quia facit non ad dicta ſolùm, ſed dicenda. Ordo in hac adminiſtratione certus fuit, nec omnes Tribuni ſimul imperitarunt, ne qua confuſio aut diſſenſio etiam, eſſet. Scis illud vetus, * Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Quâ ſerie & diſcretione, iſta Polybij verba dicent: recita.

*Multorũ imperium non vtile.

POLYB. Τὴν δὲ καθόλου δοκιμασίαν τῆς παρεμβολῆς, δύο τῶν χιλιάρχων· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τὴν κατὰ τὸ στρατόπεδον ἐπιμέλειαν οὗτοι ποιοῦνται. κατὰ δύο γὰρ σφᾶς αὐτοὺς διελόντες ἀνὰ μέρος τοῦ ἑξαμήνου τὴν δίμηνον ἄρχουσι, καὶ πάσης οἱ λαχόντες τῆς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προΐστανται

Vniuerſam latexis probationem duo Tribuni faciunt. Similiter aliam etiam caſtrẽſem curam hi ſunt qui gerunt. Nam in binos & binos ſe diuidentes, ſemeſtris ſpatij duos menſes imperant, & quos ea ſors tangit, vniuerſæ adminiſtrationi caſtrenſi

χρείας. ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς ἀρχῆς μὲν ἐστὶ τῶν πραιφέκτων περὶ τοὺς συμμάχους. οἱ δ' ἱππεῖς καὶ ταξίαρχοι, πάντες ἅμα τῷ φωτὶ παραγίνονται πρὸς τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνάς. οἱ δὲ χιλίαρχοι πρὸς τὸν ὕπατον, κἀκεῖνος μὲν τὸ κατεπεῖγον ἀεὶ παραγγέλλει τοῖς χιλιάρχοις, οἱ δὲ χιλίαρχοι τοῖς ἱππεῦσι καὶ ταξιάρχοις. οὗτοι δὲ τοῖς πολλοῖς, ὅταν ἑκάστων ὁ καιρὸς ᾖ.

caſtrenſi tunc præſunt. Idem imperitandi modus Præfectorum in ſocios. Equites verò & Centuriones cum primâ luce veniũt ad tentoria Tribunorum, Tribuni ad Conſulis: atque ille quidquid agendum Tribunis edicit: Tribuni equitibus Centurionibúſque: iſti vulgo militum, cùm tempus cuique rei venit.

,, *Vniuerſam lateris probationem.*] Hoc ad caſtrorum munitionem ſpectat, de quâ dictum.

,, *Duo Tribuni.*] E quaque legione vnus, vt iam audies.

,, *Aliam etiam caſtrenſem curam.*] Nempe vigilias diſponere, circuire; teſſeras & ſignum dare; denique, quidquid ad vſum, imperare. Sed *Munera Tribunorũ.* inprimis etiam ius dicebant, & cauſſas ſiue lites militares cognoſcebant. Liuius: *Tribunos & iura reddere in principiis ſinebant, & ſignum ab eis* Lib.xxviii *petebant.* Imò puniebant etiam, & de capite cognoſcebant: in Polybio infrà.

,, *In binos & binos ſe diuidentes.*] Totum hoc ita exaudio, vt velit vniùs legionis ſex Tribunos in tres ſe partes diuiſiſſe, & binos imperaſſe *Diuiſio Tribunorũ.* per binos menſes. Ita, cùm duæ legiones in caſtris, quattuor erant qui imperabant: ſed nec ij continuò, diebuſque, niſi fallor, alternis. Id à Con- *A Conſulũ* ſulibus quoque factum, cùm vterque in vnis caſtris, vt imperia in dies *exemplo.* demutarent. Cauſſa ſic cenſendi non vno loco Polybius (in totâ hac re caſtrenſi:) qui ferè ad vnum Tribunum omnia refert. Ad vnum dico, cùm de vnâ legione; ad duos, cùm de duabus. Niſi obſeruas, hærebis ſæpè in eius verbis. Iſta diuiſio commoda fuit & prudens: commoda ad *Vnus in diẽ* alternam requiem; prudens ad concordiam. Quiſque enim ſuis diebus *imperabat.* & menſibus, in ſuâ legione, imperium inhibebat. Ad hanc diuiſionem ſpectauit Liuius: *Secundæ legionis Fuluius Tribunus militum erat, is ſuis* Lib.xxxv. *menſibus dimiſit legionem.* Diſertè ait *menſes*, multitudinis numero: & *Alia diui-* Polybius hîc *duos menſes.* Alioqui potuiſſet diuiſio inſtitui, vt è quaque *ſio reiecta.* legione vnus in menſem. Sed non eſt ita. & quæ ratio in Centurionibus duobus valuit, ea hîc: vt altero ægro aut impedito, alter nihilominus *Cur ſeme-* munia obiret. Libet etiam quærere, cur in *ſemeſtre* tantùm? cur non diſ- *ſtris ea fue-* creti ſic in totum annum? Ratio fuit, quòd annus actionibus & negotiis *rit?*

inæqualis. Æſtas tota in expeditione & opere; hiems pigra & otioſa. Nequis ergo queri poſſet, aut honoratum ſe parùm, aut nimis oneratum; omnes ad res aut otium admittebant, prout tempora erant. Cogitandum etiam, an non hæc ſemeſtris diuiſio occaſionem dederit *Tribunis Semeſtribus*, de quîs dixi.

„ *Idem impertiendi modus Præfectorum in ſocios.*] Qui Præfecti Tribunis vbique adæquantur.

Equitum nomine Decuriones.

„ *Equites verò & Centuriones.*] Omnéſne equites? indefinitè dicit: ſed Decuriones intellegi tantùm, ratio & exemplum dictare videntur: vt iuerint modò ij, qui in imperio. Certè alius ille numerus prægrandis.

Centuriones & Decuriones ad Tribunos.

„ *Cum primâ luce veniunt ad tentoria Tribunorum.*] Ita me Deus, hoc pulchrum Ecce ſexaginta Centuriones, triginta Decuriones (in vnâ legione ſupputo.) veniunt agmine, & compoſitè, ad Tribunos: (omnéſne? an eos modò, quorum illis menſibus imperium? hoc verius.) veniunt, inquam, ad Tribunos, per ſpeciem officij, vt ſalutent & vt deducant. Quid tum? ipſi Tribuni cum hoc comitatu ad Imperatorem ſummum. Nonne decorè omnia & vtiliter, ad dignitatem imperantium augendam? ad imprimendam ſubditis venerationem? Ioſephus de totâ iſtâ re: Ὑπὸ δὲ τὴν ἕω, τὸ ςρατιωτικὸν μὲν ἐπὶ τὰς ἑκατοντάρχας ἕκαςοι, πρὸς δὲ τὰς χιλιάρχας οὗτοι συνίασιν ἀσπασόμενοι, μεθ᾽ ὧν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν ὅλων οἱ ταξιάρχαι πάντες: *Manè & ſub auroram, milites quidem ſinguli ad Centuriones, ad Tribunos porrò iſti conueniunt ſalutaturi: cum quibus ad Ducem primarium omnes deinde ordinum ductores.* Eadem dicit quæ Polybius: ſed hoc amplius de militibus, quòd ij quoque venerint è ſuâ quiſque centuriâ ſalutatum ducem. Iam addit noſter:

Tribuni ad Imperatorem.

Lib. III. Excid.

Signum manè datum Tribunis.

„ *Ille quidquid agendum, Tribunis edicit.*] Non otioſa hæc aut honoraria tantùm ſalutatio, ſed viſio, *Numquid vellent?* Itaque Imperator tunc ijs *Signum dabat*, atque alia pro tempore edicebat agenda. De Signo, clarè ita Ioſephus: Ὁ δὲ αὐτοῖς τό τε ἐξ ἔθους σημεῖον, καὶ τὰ ἄλλα παραγγέλματα δίδωσι διαφέρειν εἰς τὰς ὑποτεταγμένους: *Ipſe vero* (Imp.) *tunc illis ex more Signum dat & alia mandata perferenda ad ſubiectos.* Cur tamen tam manè ſignum? nam illud * nocturnum opinor intellegi, & vigiliarum. Ideò, quia & Tribuni plerumque diem occupati; & ipſe Imperator huc illuc diſtrahi poterat, & abire. Prouidè igitur & maturè: atque ipſi tamen apud ſe habebant, donec promendi tempus, & veſpere peterent Centuriones. Sed vide mihi etiam pulcherrimum imperandi modum. Imperator Tribunis edicit; iſti Centurionibus; Centuriones ſuis. Qui ipſe apud Spartanos, vt ſcribit Thucydides: Βασιλέως ἄγοντος ὑπ᾽ ἐκείνου πάντα ἄρχεται. καὶ τοῖς μὲν πολεμάρχοις αὐτὸς φράζει τὸ δέον, οἱ δὲ τοῖς λοχαγοῖς, ἐκεῖνοι δὲ τοῖς πεντηκοντατῆρσιν, αὖθις δὲ οὗτοι τοῖς ἐνωμοτάρχαις, καὶ οὗτοι τῇ ἐνωμοτίᾳ: *Rex cùm ducit, ab eo omne imperium. & ipſe quidem Polemarchis* (velut Tribuni ſunt) *quod opus eſt edicit; iſti Centurionibus; hi Quinquagenarijs; hi Decanis; hi Decuriæ.* Prorſus idem ordo, niſi quod pluſculum etiam ſectus. At in illo Romano leuiter innouaſſe Paullus Æmi-

Lib. III.

** Niſi & in diurnis excubijs velimus fuiſſe.*

Ordo in imperijs.

Lib. V.

Æmilius videtur, de quo ita Liuius: *Vt ordine ac ſine tumultu omnia in agmine, ad nutum imperiúmque Ducis fierent, prouidit. Vbi omnibus ſimul pronunciaretur quid fieret, neque omnes exaudirent, incerto imperio accepto, alios ab ſe adijcientes plus eo quod imperatum ſit, alios minus facere. clamores deinde diſſonos oriri omnibus locis, & priùs hoſtes quàm ipſos quid pararetur ſcire. Placere igitur Tribunum militum Primopilo legionis ſecretum edere imperium, illum & dein ſingulos proximo cuique in ordine Centurioni dicere quid opus facto ſit: ſiue à primis ſignis ad nouiſſimum agmen, ſiue ab extremis ad primos perferendum ſit.* Seneca huc ſpectauit, Epiſt. LX. *Quod in exercitibus his, quos magni Imperatores ordinant, fieri videmus, vt imperium ducis ſimul omnes copiæ ſentiant, ſic diſpoſitæ vt ſignum ab vno datum peditem ſimul equitémque percurrat: hoc aliquanto magis neceſſarium eſſe nobis.* Othonis etiam illud apud Tacitum huc refero: *Ita ſe Ducum auctoritas, & ſic rigor diſciplinæ habet, vt multa Centuriones Tribunóſque tantùm iuberi expediat.* Sic enim rectè ſcripſimus, cùm anteà vulgatum eſſet; *multa per Centuriones.* Quis neſcit autem per Centuriones omnia iuberi? ſed hoc Otho ait, quædam ſecreta imperia eſſe, & ipſis tantùm Tribunis Centurionibuſque edita: qui cum opus, promant. Lib.XLIIII I. Hiſt. Tacitus explicatus.

DIALOG. XI.

Ad Exercitia tranſitum. Ea diuiſa, & primò dictum de Oneris exercitiis. Tuliſſe cibos, vallos, ſarcinas, præter arma.

SED heus, vel nunc denique Labyrinthum hunc euaſimus, & ventum ad *Exercitia*, alteram Diſciplinæ partem. Abſoluimus, an producimus? Longiuſcula enim eſt, & licebit Augurum verbo, *Alio die.* Hoc magis, quòd dum caſtra & Vigilias ambimus, vrbem ambiuimus, & ad locum venimus vnde digreſſi. Ergóne domum? Quid rides? AVD. Nam tu mihi facere, quod fœminæ in amantes, videris. LIPS. Quâ cauſâ? AVD. Subducere te paullum, vt magis incites. Quid autem opus? famem meam vides, quæ ipsâ auditione creſcit. Res enim magis magiſque allicit. & vt in puteis quo plus ſumitur, melior dulciórque aqua euadit: ſic in hac militari re, ad meum quidem guſtum. Perge, & ſuggere. LIPS. Sed enim ipſe puteus noſter deficit, Polybius inquam: nec ille de Exercitijs verbum. AVD. Tu Polybius eſto, & è pectore illo prome. Ibi quoque Muſarum fontes ſaliunt. LIPS. Theatrum hoc, vt video, iterum referandum eſt, & fabella tota pergenda Ergo porrò ambulemus paullum, vel extra hanc vrbem. De Exercitiis autem vt ordine dicam, triplicia ea facio: *Oneris*, *Operis*, *Armorum.* De primis, ſuccurrit M. Tullium aliquid ſcripſiſſe, quod vſui erit, & pro Polybio vicarium hunc dabo. Verba ſunt è Tuſculanâ ſecundâ, cùm laborem dilaudat & commendat ab exemplo militari.

Noſtri exercitus primùm, vnde nomen habeant, vides. CICERO.

,, *deinde quis labor & quantus Agminis? Ferre plus dimi-*
,, *diati menſis cibaria, ferre ſiquid ad vſum velint, ferre val-*
,, *lum. Nam ſcutum, gladium, galeam noſtri milites in onere*
,, *non plus numerant, quàm humeros, lacertos, manus. Arma*
,, *enim membra eſſe militis dicunt, quæ quidem ita geruntur*
,, *aptè, vt ſi vſus foret, abiectis oneribus, expeditis armis vt*
,, *membris pugnare poſſint.*

Romani laborioſiſſimi. Pleraque hîc omnia, quæ ad *Oneris* exercitia ſpectant; vſurpata Romanis præter & ſupra pleraſque gentes. Quid ſimile vſquam, quale hîc legis, & audies? Atque eius rei fructus, indureſcere, & corpus habere cuique *Facti tolerare.* labori fĕrendo. Plutarchus quidem de Romanis noſtris tradidit, *eos ſic* *In Mario.* *fuiſſe laboribus ſuetos factóſque* (διαπόνους vno verbo) *vt nec ſudantem, nec ſuſpirantem quemquam cerneres: ídque in diuturnâ illâ pugnâ cum Cimbris magno æſtu & acri concurſu, Q. Catulum notaſſe, & ad Senatum ſic ſcripſiſſe.*

,, *Noſtri exercitus vnde nomen.*] Clarum, quòd ab exercendo. Vege- *Lib. II. cap. I.* tius: *Exercitus ex re ipsâ atque opere exercitij nomen accepit.* Varro: *Exer-* *Fructus exercitij.* *citus, quòd exercitando fit melior.* Planè melior, fortiórque. Hippocrates: *Lib. II. de Diæta.* οἱ γὰρ ἀγύμναστοι τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ παντὸς κοπιῶσι πόνου: *Inexercitati homines ab omni labore fatigantur.* Et idem generatim prolocutus: Ῥαθυμίη *Ibid.* ὑγραίνει, καὶ ἀσθενὲς τὸ σῶμα ποιέει. πόνος δὲ ξηραίνει, καὶ τὸ σῶμα ἰσχυρὸν ποιέει: *Deſidia humectat, & imbecillum corpus fluidúmque reddit; labor ſiccat, & robuſtum ſtrictúmque corpus facit.*

,, *Qui labor & quantus agminis.*] Alia enim exercitia omittit, illa ſola agminis, id eſt Oneris diducit. Quæ profectò magna, & Virgilij verbo, penè iniuſta. Ille ſic de iſtâ re:

III. Georg.
Non ſecus ac patriis acer Romanus in armis
Iniuſto ſub faſce viam dum carpit & ante
Hoſti exſpectatum poſitis ſtat in ordine caſtris.

Lib. XI. cap. III. Eius exemplo Fabius: *Aſſueta gymnaſiis & oleo corpora, quamlibet ſint* *Onera in Faſce.* *in ſuis certaminibus ſpecioſa atque robuſta, ſi militare iter faſcéſque & vigilias imperes, deficiant & quærant vnctores ſuos.* Faſces & ipſe dixit, quia ſic alligatas ferebant velut in faſcem ſarcinas: & malè atque imperitè, qui hîc *Falces.*

,, *Ferre plus dimidiati menſis cibaria.*] Quattuor Oneris genera mili- *Cibos ferunt.* tibus imponit, *Cibum, Vtenſilia, Vallum, Arma.* De cibo, ait, *Ferre plus dimidiati menſis.* Omnino *plus*: & ſæpe etiam totius menſis. Liuius: *Præ-* *Lib. XLIIII.* *tore dimiſſo Conſul, menſtruum iuſſo milite ſecum ferre, profectus eſt.* Idem *Lib. LVII.* in Epitoma, de Scipione Numantino: *Militem triginta dierum frumen-* *I. Ciuil.* *tum ferre cogebat.* Paullò minus in Cæſare de Afranianis: *Frumenti copiam legionarij nonnullam habebant, quòd dierum vigintiduorum ab Ilerdâ*

frumen-

frumentum iuſſi erant efferre: cetrati auxiliaréſque nullam, quorum erant & facultates ad parandum exiguæ, & corpora inſueta ad onera portanda. Tot dierum portaſſe legionarios vides, ſed ſolos. Auxiliares, inquit, inſoliti erant & rudes ferendi. Manſit hæc durities etiam molliore æuo, & in Principum inferiorum rebus onera iſta legis. In Alexandro Lampridij: *Milites expeditionis tempore ſic diſpoſuit, vt in manſionibus annonas acciperent, nec portarent cibaria decem & ſeptem, vt ſolent, dierum, niſi in barbarico: quamuis & illic mulis eos & camelis adiuuerit.* En illo quoque æuo ſeptemdecim dierum (id eſt, *plus dimidiati menſis*, vt in Cicerone) cibaria ferebant: idque etiam inter ſocios & amicos. niſi quod remiſit & laxauit paullùm Alexander. Remiſit, ſed non diſſoluit. nam & poſteà dierum hunc numerum reperio in Ammiano: *Tutum ex annonâ decem & ſeptem dierum, quam in expeditionem pergens vehebat ceruicibus miles.* Sed an iſto æuo frumentum ipſum datum & latum, an verò panis excoctus, quem Buccellatum (quia ſectus in bucceas) vocabant, ambigo: imò potius iſte. Spartianus in Piſcennio: *Piſtores ſequi expeditionem prohibuit, buccellato iubens milites, & omnes, contentos eſſe.* Dat intellegi, Buccellatum communem cibum fuiſſe: ſed delicatiores quoſdam aſperitatem illam aut ſiccitatem refugiſſe, & habuiſſe in exercitu piſtores ad panem recentem. Ille vetuit, & iuſſit milites, imò & omnes (Legatos, Duces, honeſtiores) eo cum alijs vti. Ammianus in Iuliani rebus: *Viginti dierum frumentum ad vſus diuturnitatem excoctum, Buccellatum, vt vulgò appellant, humeris impoſuit libentium militum.* Atque vt verum fatear, poſterior iſta ratio veteri vtilior & prior: quia ponderis minus, in menſurâ & modo eodem frumenti. Procopius de Iohanne quodam Præfecto Prætorij ſub Iuſtiniano: *Panem qui in exercitu fertur, bis eſt conſuetudo in clibanum ponere, vt diligenter coctus diu duret, neu citò corrumpi poſſet: verùm eumdem pondere à primo deficere, pro quartâ minimum parte, neceſſum eſt.* Addit deinde, varum & vafrum illum Iohannem, *vt pondus hoc lucri ſibi faceret, nec ſumptus tamen ad ignem adderet, panem hunc in blaneis iuſſiſſe ſiccari, vt in ſpeciem coctus videretur: ſed eumdem in naues illatum (maritima tunc fortè expeditio erat) ſtatim in farinam ſolutum, eámque olidam & rancidam, cuius eſu milites inciderunt in morbos.* Sed panis igitur talis, *bis* inquam *coctus*: quod nomen hodie retinet, atque ita olim Græcis. Δίπυρον enim dicebant, *bis ignitum.* Suidas: Δίπυρος ἄρτος, ὁ παρὰ Ῥωμαίοις λεγόμενος πάξαμας: *Biſcoctus panis, qui Romanis dicitur Paxamas.* Intellegit Græculos illos Romanos in imperio Byzantino, qui ſic dixêre: ſiue *Paxamadium*, vt in Leone Imp lego: *Commeatus paxamadij ſiue biſcocti habeas viginti aut triginta libras.* Fragmentum ſuper hoc pane in eodem Suidâ eſt incerti ſcriptoris: Σισύρας ἐπὶ τῶν ὤμων φέροντες, ἐν αἷς δὴ ἄλλο οὐδὲν, ὅτι μὴ διπύρους ἄρτους οἴκοθεν ἐμβεβλημένοι ἀφίκοντο: *Saccos pelliceos in humeris ferentes, in quibus nihil aliud quàm panes biſcoctos domi impoſuerant, abibant.* Simile olim, quod ad ſaccos, quas πήρας, *peras* Polybius appellat. Eius quoque hoc fragmentum:

Auxiliares non ferunt.

Lib. XVII.

Buccellatū ferunt.

Lib. I. Bell. Wandal.

Biscoctus panis.

Cap. X.

Cibi in peris aut ſaccis.

Μήδ'

Μήδ' ἐπὶ ὑποζυγίων, ἀλλ' ἐν σάκκοις δέχ' ἡμερῶν ἔχειν ἐφόδια: *Neque in iumentis, ſed in ſaccis decem dierum habêre cibaria.* Atque habes de onere frumenti. A V D. Quæro. ipſius olim frumenti an farinæ? L I P S. De frumento memini legere tantùm. A V D. Vnde igitur panis, cùm opus,

Mola in exercitu. & qui comminuebant? L I P S. Aut tundebant pinſebantque, aût molis manuariis frangebant. Certè iſtas quoque inter inſtrumenta militaria fuiſſe, & comitatas caſtra, dicas ex Liuio apud quem varij Italiæ populi

Lib. XXIX. Scipioni ituro in Africam conferunt, *ſcuta, galeas, haſtas, ſecures, rutra, falces, alueolos, molas.* Sed & Plutarchus auctor, Antonij exercitum è Parthiâ reducem, fame tentatum, *quòd ægrè frumentari liceret, & deficerentur molis: quæ relicta omiſſaq́ fuerant, iumentis partim mortuis, partim ad ægros ferendos tranſlatis.* Ergo & in Iumentis hæc ferebantur.

„ *Ferre ſiquid ad vſum velint.* Hæc ſunt, quæ Vtenſilia dixi. quæ illa?

Vtenſilia Romanorū. Partem eorum Ioſephus dat: *Ferunt*, inquit, Romani pedites *haſtam & ſcutum*: Πρὸς δὲ τούτοις, πρίονα καὶ κόφινον, ἄμην τε καὶ πέλεκυν. πρὸς δὲ, ἱμάντα καὶ δρέπανον καὶ ἅλυσιν: *Præter iſta, ſerram, & corbem, rutrum, & ſecurim; amplius, lorum, falcem, & catenam.* Multa ſanè hæc onera, & pertinent pleraque ad lignandum, pabulandum, muniendum: poſtremum, id eſt *Catena*, ad captiuos vinciendos. Sed tu me reſpicis, & vultu rogas an hæc tulerint omnia? Iſta, & plura etiam. nam vbi olla, veru, & talia ad victum? Atqui tuliſſe iſta cum Appianus in Ibericis dicit, tum ipſa res vult & monumenta antiqua oſtendunt. In columnâ Traiani militem ſic videas:

„ *Ferre vallum.*] Tertium id onus. Sed vallum, an vallos tulere? Sæpè & plurimùm vallos. In Liuio de ſeptenis, vbi Scipio diſciplinam reformat ad Numantiam: *Triginta dierum frumentum ac ſeptenos vallos ferre cogebat.* In eodem de duodenis. *Armati cum cibariis in quinque dies, valliſque duodenis Martio in campo adeſſent.* Sed hæc rariora: ex vſu & more fuit, ferre ternos aut quaternos. Ipſe Polybius, vbi ex profeſſo de Vallis, libro XVII. Εἷς ἀνὴρ φέρει τρεῖς καὶ τέτταρας συνθεὶς ἐπ' ἀλλήλους: *Vnus vir fert tres aut quattuor, ſimul eos componens.* Iſti autem ferebantur, vt ſtatim liceret vallare ſe & munire, ſi caſtra ſubitò locanda, aut alia neceſſitas eſſet. Cogita numerum militum, qui fuêre in Conſulari exercitu ſupra *ſedecim millia:* ter aut quater tot vallos: profectò denſa & firma munitio ſtatim ſtrui potuit, contra equitem peditemque. Ita nec in agmine facile fuit eos opprimere aut diſſipare.

Vallorum numerus. *Epiſt. LVII* *Lib. III.* *Eorum vtilitas.*

„ *Nam ſcutum, galeam.*] Quartum onus, Arma. Imò non onus, ait Cicero, & habent milites quaſi ſua membra. Tale de Annibalis veterano milite Silius, aſpectu & imitatione non dubiâ Ciceronis:

Ac ne nocte quidem clypeiue enſéſue repoſti,
Non pharetræ aut iacula, & pro membris arma fuêre.

Simile Hegeſippus, apud quem ſic Romani: *Aliis arma oneri ſunt, nobis integumento quia vſu leuantur.* Sed addit Cicero, *aptè geſta fuiſſe.* quod videre eſt in imagine ſuprà poſitâ è columnâ Traiani. Pendet galea ab dextro humero ad pectus; ſcutum in ſiniſtrâ; in eadem, pertica cum ſarcinis. Polybius tamen ait, *ſcutum ab humeris loro reuinctum pependiſſe, manibus tuliſſe pila & vallos.* Sed Galea cur non in capite? id quoque ad duritiem, vt incederent eo nudo. Sed tu quid ad iſta? ſiles? AVD. Stupore quidem defixus. Tot & talia vt vir vnus tulerit? mihi non vir, ſed iumentum. LIPS. Rectiſſimè dicis. & ſic Ioſephus comparat, qui ſcribit ὀλίγον ἀποδεῖν τῶν ἀχθοφορούντων ὀρέων τὸν πεζόν: *Parum abeſſe à mulis ſarcinariis peditem* Romanum. Itaque & *Mulos* ioco etiam vocabant, an ipſos milites, an Furculas eorum? Feſtus: *Muli Mariani dici ſolebant C. Marij inſtituto, cuius milites in furcâ interpoſitâ tabellâ, varicoſiùs onera ſua portare adſueuerant.* Frontinus: *C. Marius recidendorum impedimentorum gratiâ, quibus maximè agmen oneratur, vaſa & cibaria militum in faſciculos aptata furcis impoſuit, ſub quibus & habile onus & facilis requies eſſet. Vnde & in prouerbium tractum eſt, Muli Mariani.* Tales iſtas Furculas appellarunt *Aerumnulas*: quod Feſtus in eâ voce notat. Et ſic quidem onuſti milites, quod admirationem tuam intendat, iter grande ſæpe conficiebant. Vegetius tirones ſuos adſuefacit, *pondus baiulare vſque ad *ſexaginta libras, & iter facere gradu militari: quibus in arduis expeditionibus, neceſſitas imminet, annonam pariter & arma portandi.* Ait *gradu militari*: qui ſcilicet grandior. atque ita quaſi prouerbialiter Plautus: *Quin hinc metimur gradibus militariis?*
Sed quod iſtud iter & quantum, dignum ſit inquiri Vegetius ita definit: *Horis quinque æſtiuis, viginti quinque millia paſſuum, militari gradu confici.*

Lib. XI. *Arma pro membris.* *Lib. III.* *Ratio ferendorum.* *Lib. XVII.* *Romani muli.* *Lib. IIII. cap. I.* *Onuſti diu ambulant.* *Lib. I. cap. XIX.* *Credo in veteri onere plus fuiſſe.

Cæſaris celeritas.

fici. Et ſunt pro hoc modo, aut ſupra eum (vbi celeritate opus) exempla. Vt in Hirtio, de Cæſare, bello Africo: *Tertiâ vigiliâ egreſſus ab Agar, ſedecim millia paſſuum nocte progreſſus, ad Thapſum caſtra ponit.* En tot illa millia conficit nec ſex totis horis, idque nocturnis, & (quod notes) æſtiuis. Eæ autem ſanè noctu breuiores, pro more Romano: atque hæc ſub Iunium menſem geſta. In ipſo Cæſare, ad Gergouiam nuncio accepto de Æduorum defectione, poſt mediam noctem *legiones quattuor expeditas, & equitatum educit: paſſuum millia* X X V. *progreſſus*, agmen Æduorum conſpicit, moratur, in deditionem accipit: *tribúſque horis nocturnis exercitui ad quietem datis, ſummo ſtudio militum, ante ortum ſolis, in caſtra redit.* Ita quinquaginta millia conficit à mediâ nocte ad diei alterius initium: ſed, quod ſanè mirum, rebus gerendis & hoſte impeditus. Sed & idem Cæſar, periclitante Q. Cicerone, cum M. Craſſus horâ tertiâ diei adueniſſet, *eo die circiter viginti millia paſſuum progreditur.* Nec longè

Macedones ad Romanã militiam.

aliter Macedones, de quibus Polyænus: *Philippus exercebat vnà cum armis trecenta ſæpe ſtadia ambulare, ferentes galeas, peltas, ocreas, ſariſſas, & intereà commeatum, & quæcumque vaſa cottidiani vſus.* Reddidi fideliter ipſa verbà: & nónne hæc ſunt milliaria *trigintaſeptem* amplius? Vide & ſarcinas, & arma, haud longè abeunt à duritiâ Romanâ. Imò verò in frumenti modo paria feciſſe etiam lego, & menſtruum tuliſſe. Frontinus:

Lib IIII. cap. 1.

*Philippus cùm primùm exercitum conſtitueret, vehiculorum vſum omnibus interdixit. equitibus non amplius quàm ſingulos calones habere permiſit, peditibus autem denis ſingulos, qui * molas & funes ferrent. In æſtiua exeuntibus triginta dierum farinam collo portari imperauit.* O eximium regem, & dignum filio Alexandro! cuius felicitas tamen & magnitudo fuit à virtute & ſeminibus paternis. Nec Macedones iſta ſolùm, ſed de Cattis

* Nota de molis, vt ſuprà.

Etiam Cattis priſci.

Tacitus: *Omne robur in pedite. quem ſuper arma ferramentis quoque & copiis onerant.* Quin & Turcas hodie, *ollam æneam, ſcutellam, ſecurim, igniarium, ſacculum cum annonâ*, & talia quædam ferre, ſcimus per eos qui vidêre. Quid noſtra ad hæc ignauia? refragatur, aut ridet: & tantùm ab onere ferendo abſunt, vt vix ſua arma. quid arma? imò vix ſeſe ferũt,

Turpe militem in equo vehi.

& pedites etiam videas in equo vehi. Quàm malè memores dicti illius Scipionis! qui tales quoſdam ignauos cùm in agmine ſuo vidiſſet, equis iuſſit detrahi, & addidit: *Nihil ab eo milite boni exſpectandum, qui pedibus ſuis ambulare non poſſet.* Appianus in Ibericis: A V D. Quidquid adfers, non deſino admirationis, nec video quî tot onera iis lata. L I P S. Commodè & facilè, ſed doctore vſu. Nam à primo tirocinio condiſcebant, & aſſiduò deinde vſurpàbant. *Nihil autem eſt*, ait verè Vegetius, *quod non aſſidua meditatio facillimum reddat.* A V D. Sed quæro tamen, an non Serui iis & Iumenta? Si hæc fuerunt, quid opus illa ipſos ferre?

Calones etiã pauci.

L I P S. Reſpondebo diſtinctè. Habuêre ſeruos, ſed nec multos, nec vulgò. Tribuni, Centuriones, & digniores militum habebant: gregarij non

In Iug.

habebant. Salluſtius, de Metello: *Ne lixæ exercitum ſequerentur ne miles gregarius in caſtris, néue in agmine, ſeruum aut iumentum haberet.* Vides

ampu-

amputata hæc adiumenta inertiæ,& neutrum gregariis licuiſſe. Sed addit idem etiam Salluſtius:*ceteris arctè modum ſtatuiſſe*.id eſt,dignioribus quoque præfiniſſe,vltra quos & quot non haberent. Nec aliter in veteri militiâ:in ſequenti,hoc & alia ſolutiora. *Poſteà increbuerunt.* Tacitus de Vitelliano exercitu: *Sexaginta millia armatorum ſequebantur licentiâ corrupta. Calonum numerus amplior.* *II. Hiſt.* Grandis numerus, & ſupra ipſum militum : quod probo noſtro Cenſori non probum , & inter corruptelas militiæ habet. Ioſephus tamen aliter , qui de numeroſis iſtis calonibus recenſet , & parte aliquâ probat. *Erãt*,inquit,*Veſpaſiano ad ſexaginta millia militum, præter calones,qui multi admodum ſequebantur, vſu & peritiâ militari vix infra dominos ponendi.* *Calones illi militares planè.* *Nam & in pace,aſſiduè exercitijs eorum interſunt; & in bello cum ijs verſantur & periclitantur . adeò vt nec peritiâ nec robore à quoquam, niſi à ſolis dominis vincantur. In quo admirari eſt Romanorum prudentiam , qui famulos ita aſſuefaciunt & inſtituunt , vt non ſolùm ad vitæ officia , ſed ad belli munia ſint apti.* Diſcis ex eo Calones iſtos grandiores fuiſſe,& bello quoque bonos quod Ioſephus laudat & prudentię aſcribit;me diſſentiente, qui puto turbam hãc ſemper corrumpendæ diſciplinæ eſſe.Sed de Seruis.tãtùm eſt:à quibus *Lixæ* diuerſi,qui velut negotiatores,quæſtus ſui cauſsâ caſtra ſequebantur.De quibus aliâs.Nunc de Iumentis , dico. ea quoque in caſtris plura fuiſſe , ſed gregarijs militibus non niſi ad vſum communem : nempe vt tentoria , vt molas, & *Iumenta multa publica.* ſiquid tale ferrent. Digniores ſibi quædam habuêre & ad proprium vſum.Reperies & his & vehiculis modum etiam poſitum: imò rarenter vehiculis eos vſos.quia hæc ſcilicet impediunt aut morantur iter , præſertim per anguſta aut confragoſa.Mei iudicij ſiquid eſt,malim & in noſtrâ militiâ frequentiora iumenta *Sagmaria* eſſe , quàm currus : excipio quod ad Tormentorum vecturam.

DIALOG. XII.

De Agmine toto. tum de metatione caſtrorum, & metatoribus.

SED illud etiam opportunè hîc monebo (non enim ad lancem aut dimenſum verba damus) compoſitos & ordinatos ſub his oneribus iuiſſe,nec viæ tantùm ſed pugnæ aptos. Mira eorum hîc prouidentia & diſpoſitio , quam licet è Polybio cognoſcas. Puer librum reddito, & tu legito:ego paullùm hîc conſido.

Τὰς δ' ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἀναστρατοπεδείας ποιοῦνται τὸν τρόπον τοῦτον· ὅταν τὸ πρῶτον σημήνῃ, καταλύουσι τὰς σκηνὰς, καὶ συντιθέασι τὰ φορτία πάντες.

E caſtris ſuis diſcedunt hunc in modum. Cùm primum ſignum datum eſt, tabernacula ſua detendunt, & ſarcinas componunt omnes. POLYB.

οὔτε δὲ καθελεῖν ἔξεστιν, οὔτ' ἀναστῆσαι πρότερον οὐδεμίαν τῆς τῶν χιλιάρχων καὶ τοῦ στρατηγοῦ σκηνῆς. ὅταν δὲ τὸ δεύτερον, ἐπιτιθέασι τὰ σκευοφόρα τοῖς ὑποζυγίοις. ἐπειδὰν δὲ τὸ τρίτον σημήνῃ, προάγειν δεῖ τοὺς πρώτους, καὶ κινεῖν τὴν ὅλην παρεμβολήν. εἰς μὲν οὖν τὴν πρωτοπορείαν, ὡς ἐπίπαν, τάττουσι τοὺς ἐπιλέκτους. τούτοις δὲ τὸ τῶν συμμάχων δεξιὸν ἐπιβάλλει κέρας. ἑξῆς δὲ τούτοις ἕπεται τὰ τῶν προειρημένων ὑποζύγια. τῇ δὲ τούτων πορείᾳ τὸ πρῶτον τῶν ῥωμαϊκῶν ἀκολουθεῖ στρατόπεδον, ἔχον ὄπισθεν τὴν ἰδίαν ἀποσκευήν. ἐπὶ τούτοις κατακολουθεῖ τὸ δεύτερον στρατόπεδον, ἑπομένων αὐτῷ τῶν ἰδίων ὑποζυγίων, καὶ τῆς τῶν συμμάχων ἀποσκευῆς, τῶν ἀπὸ τῆς οὐραγίας τεταγμένων. τελευταῖον γὰρ ἐν τῇ πορείᾳ τάττεται τὸ τῶν συμμάχων εὐώνυμον κέρας. οἱ δ' ἱππεῖς ποτὲ μὲν ἀπουραγοῦσι τοῖς αὐτῶν ἕκαστος μέρεσι, ποτὲ δὲ παρὰ τὰ ὑποζύγια πλάγιοι παραπορεύονται, συνέχοντες ταῦτα, καὶ τὴν ἀσφάλειαν τούτοις παρασκευάζοντες. προσδοκίας δ' οὔσης κατὰ τὴν οὐραγίαν, τὰ μὲν ἄλλα

Sed nec detrahere, nec cõſtituere cuiquam tabernaculũ fas, priuſquam Tribunorum & Imperatoris erigatur deponatúrue. Cùm verò ſecundũ ſignum ſonuit, imponunt ſarcinas iumentis. Cùm tertium, procedere oportet primos & mouere tota caſtra. Ad primũ autem agmẽ plerũque ponunt Extraordinarios. his ſuccedit ſociorũ cornu Dextrum. Poſt iſtos ſequuntur iumẽta prædictorũ. Horum agmini ſuccedit & conſequitur Romana prima legio, à tergo habẽs vaſa ſua & impedimenta: tum ſecunda legio, cui ſubſequuntur iumenta ſua, & ſociorum itẽ impedimenta, qui ad tergum locati ſunt. Vltimum enim in agmine eſt ſociorum cornu Siniſtrum. Equites porrò interdum à tergo ſunt quiſque ſuæ parti, interdum ad latera iumentis adequitant, continentes & coërcentes ea & ſecuritatem item præſtãtes. Cùm autẽ ſuſpicio à tergo eſt, reliqua quidem

eodem

παρ' αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. αὐτοὶ δ' οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι, τὴν οὐραγίαν ἀντὶ τῆς πρωτοπορείας μεταλαμβάνουσι. παρὰ δὲ μίαν ἡμέραν τὰ μὲν ἡγεῖται τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν κεράτων, τὰ δ' αὖτα πάλιν ἕπεται ταῦτα κατόπιν, ἵνα τῆς περὶ τὰς ὑδρείας καὶ σιτολογίας ἀκεραιότητος πάντες ἐπίσου κοινωνῶσι, μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὴν ἐπὶ τῆς πρωτοπορείας ἐναλλὰξ τάξιν. χρῶνται δὲ καὶ ἑτέρῳ γένει πορείας ἐν τοῖς ἐπισφαλέσι τῶν καιρῶν, ἐὰν ἀναπεπταμένους ἔχωσι τόπους. ἄγουσι γὰρ τριφαλαγγίαν παράλληλον τῶν ἀστάτων καὶ πριγκίπων καὶ τριαρίων, τάττοντες τὰ τῶν ἡγουμένων σημαιῶν ὑποζύγια πρὸ πάντων. ἐπὶ δὲ ταῖς πρώταις σημαίαις τὰ τῶν δευτέρων, ἐπὶ δὲ ταῖς δευτέραις τὰ τῶν τρίτων. καὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐναλλὰξ ἀεὶ τιθέντες τὰ ὑποζύγια ταῖς σημαίαις. οὕτω δὲ συντάξαντες τὴν πορείαν, ἐπειδὰν προσπίπτῃ τι τῶν δεινῶν, ποτὲ μὲν παρ' ἀσπίδα κλίναντες, ποτὲ δ' ἐπὶ δόρυ προσάγουσι τὰς σημαίας ἐκ τῶν ὑποζυ-

eodem modo atq; ordine manent, ipſi tantùm Extraordinarij pro fronte tergum curãt, eóque traducuntur: alternis autem diebus altera legio & alterum cornu præcedunt, eadémque rurſus ſequuntur. ut commodi ſcilicet, quod ex aquatione aut pabulatione integrâ & illibatâ euenit, æqualiter omnes participes fiant, mutantes ſemper ordinem, ut alternatim primi incedant. Vtuntur & alio genere agminis tẽporibus intutis, cùm patẽtes hâbent locos. Ducunt enim triplicem phalangem ſiue aciem æquidiſtãtem, Haſtatorum, Principum, Triariorum, iumenta primorum manipulorum omnibus præponentes; poſt autem primos manipulos, iumenta ſecundorũ; poſt ſecundos, tertiorum: atque hoc modo ſemper alternatim iumenta collocantes. Jta agmine conſtituto, ſiquid hoſtile incidit, aliâs ad ſcutum inclinantes, aliâs ad haſtam, producunt manipulos ex iumentis & impedi-

γίων πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. λοιπὸν ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ μιᾷ κινήσει τὸ μὲν τῶν ὁπλιτῶν σύστημα λαμβάνει παραλλάξεως διάθεσιν, ἐὰν μήποτε προσεξελίξαι δέῃ τοὺς ἀστάτους, τότε τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν παρεπομένων τούτοις πλῆθος ὑπὸ τοὺς παρατεταγμένους ὑπεσταλκὸς ἔχει τὴν καθήκουσαν χώραν πρὸς τὸν κίνδυνον. ὅταν δὲ κατὰ τὰς πορείας ἐγγίζωσι στρατοπεδεύειν, προπορεύονται χιλίαρχος καὶ τῶν ταξιάρχων οἱ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἀεὶ προκεχειρισμένοι. οἵτινες ἐπειδὰν συνθεάσωνται τὸν ὅλον τόπον, οὗ δεῖ στρατοπεδεύειν, ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον μὲν διέλαβον τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν, οὗ δεήσει θεῖναι κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, καὶ παρὰ ποίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευρὰν τῆς περὶ τὴν σκηνὴν περιστάσεως παρεμβαλεῖν τὰ στρατόπεδα. τούτων δὲ προκριθέντων, διαμετροῦνται τὴν περίστασιν τῆς σκηνῆς. μετὰ δὲ ταῦτα τὴν εὐθεῖαν, ἐφ' ἧς αἱ σκηναὶ τίθενται τῶν χιλιάρχων. ἑξῆς δὲ τὴν ταύτης παράλληλον, ἀφ' ἧς ἄρχεται τὰ στρατόπεδα παρεμβαλεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπὶ θάτερα μέρη ταῖς τῆς σκηνῆς καταμετρήσαντο γραμμαῖς, περὶ ὧν

* In Græco leg. ἔχειν.

*pedimentis in hoſtium aſpectum. Ceterùm breui tempore armatorum corpus accipit pugnæ ordinem: niſi quòd euoluere Haſtatos oporteat, & iumenta ac ſubſequentem iis multitudinem * habere conuenientem locum ad diſcrimen. Cùm verò appropinquauerint vbi caſtra ponenda, præeunt Tribunus & Centurionum illi, qui ad hoc munus ſemper electi ſunt. Hi cùm totum locum conſpexerint vbi metari oportet, in eo primum capiunt & deſignãt Prætorium, vbi id ponere oportebit iuxta ea quæ diximus: & ad quod latus aſpectùmque loci Prætorio adiacentis ponere legiones. His electis & captis, dimetiuntur Prætorij ambitum: deinde lineam rectam, ad quam tabernacula Tribunorum locantur: tum aliam lineam æquidiſtantem, à quâ incipiunt metari legiones. Conſimiliter & latera vtrimque ad Prætorium dimetiuntur & deſcribunt lineis, de quibus*

ὑπεδείξαμεν ἄρτι διὰ πλειόνων κατὰ μέρος. γινομένων δὲ τούτων ἐν βραχεῖ χρόνῳ, διὰ τὸ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καταμέτρησιν, ὡς ἁπάντων ὡρισμένων καὶ συνήθων ὄντων διαστημάτων. μετὰ δὲ ταῦτα σημαίαν ἐπήξαν μίαν μὲν καὶ πρώτην, ἐν ᾧ δεῖ τόπῳ τίθεσθαι τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνήν, δευτέραν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς προκριθείσης πλευρᾶς, τρίτην ἐπὶ μέσης τῆς γραμμῆς, ἐφ' ἧς οἱ χιλίαρχοι σκηνοῦσι, τετάρτην παρ' ἣν τίθενται τὰ στρατόπεδα. καὶ ταύτας μὲν ποιοῦσι φοινικᾶς, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ λευκήν, τὰ δ' ἐπὶ θάτερα ποτὲ μὲν ψιλὰ δόρατα πηγνύουσι, ποτὲ δὲ σημαίας ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων. γενομένων δὲ τούτων, ἑξῆς τὰς ῥύμας διεμέτρησαν, καὶ δόρατα κατέπηξαν ἐφ' ἑκάστης ῥύμης, ἐξ ὧν εἰκότως ὅταν ἐγγίσῃ τὰ στρατόπεδα κατὰ τὰς πορείας, καὶ γίνετ' εὐσύνοπτος ὁ τόπος τῆς παρεμβολῆς, εὐθέως ἅπαντα γίνεται πᾶσι γνώριμα, τεκμαιρομένοις καὶ συλλογιζομένοις ἀπὸ τῆς τοῦ στρατηγοῦ σημαίας. λοιπὸν ἑκάστου σαφῶς γινώσκοντος ἐν ποίᾳ ῥύμῃ, καὶ ποίῳ τόπῳ τῆς ῥύμης σκηνοῖ, διὰ τὸ πάντας ἀεὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἐπέχειν τῆς στρατοπεδείας. γίνεταί τι παραπλήσιον οἷον ἂν εἰ τὶς

bus diximus vbertim & diſtinctè. His in breui abſolutis, quoniam facilis dimenſio, omnibus interuallis definitis iamantè & conſuetis: tum Vexillum defigunt, vnum quidem & primum in loco vbi Prætorium ponendum; ſecundum in latere electo; tertium in mediâ lineâ vbi Tribuni tendunt; quartum, vbi legiones. Et hæc quidem faciunt punicea, illud autem Imperatoris album: ad latera porrò interdum tenues haſtas defigunt, interdum vexilla coloris alterius. His factis, Strigas dimetiuntur, & haſtas in quaque eâ defigunt: è quibus, cùm appropinquarunt copiæ & in conſpectu habent caſtra, ſtatim omnia omnibus innoteſcunt, indicio & ratiocinio vſis à Prætorij ſigno. Et cùm quiſque ſciat in quâ Strigâ, & quâ parte tendat, (ſemper enim in eâdem:) fit quiddam ſimile, vt ſi exercitus in notam & ſuam

vrbem

πόλιν εἰσίῃ στρατόπεδον ἐγχώριον. καὶ γὰρ ἐκεῖ διακλίναντας ἀπὸ τῶν πυλῶν, εὐθέως ἕκαστοι προάγουσι, καὶ παραγίνονται πρὸς τὰς ἰδίας οἰκήσεις ἀπλανώτως, διὰ τὸ καθόλου καὶ κατὰ μέρος γινώσκειν, ποῦ τῆς πόλεώς ἐστιν αὐτοῖς ἡ καταλυσις. τὸ δὲ παραπλήσιον τούτοις καὶ περὶ τὰς ῥωμαϊκὰς συμβαίνει στρατοπεδείας, ἣ καὶ δοκοῦσι ῥωμαῖοι καταδιώκοντες τὴν ἐν τούτοις εὐχέρειαν, τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορεύεσθαι τοῖς ἕλλησι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. οἱ μὲν γὰρ ἕλληνες ἐν τῷ στρατοπεδεύειν ἡγοῦνται κυριώτατον τὸ κατακολουθεῖν ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ὀχυρότησιν, ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν περὶ τὰς ταφρείας ταλαιπωρείαν, ἅμα δὲ νομίζοντες οὐχ ὁμοίας εἶναι τὰς χειροποιήτους ἀσφαλείας, ταῖς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχούσαις ὀχυρότησιν. διὸ καὶ κατά τε τὴν τῆς ὅλης παρεμβολῆς θέσιν, πᾶν ἀναγκάζονται σχῆμα μεταλαμβάνειν, ἑπόμενοι τοῖς τόποις, τά τε μέρη μεταλλάττειν ἄλλοτε πρὸς ἄλληλα καὶ καταλλήλους τόπους. ἐξ ὧν ἀνάστατον ὑπάρχειν συμβαίνει καὶ τὸν καθ' ἰδίαν καὶ τὸν κατὰ μέρος ἑκάστῳ τόπον τῆς στρατοπεδείας. ῥωμαῖοι

vrbem ingrediatur. Illic enim ſtatim à portis declinantes procedunt, & quiſq; veniũt ad ſuas ædes ſine ambage aut errore: quoniam & vniuersè & in parte cognoſcunt, quâ regione vrbis iis diuertendum. Simile igitur & in Romanis metationibus euenit: eóque videntur Romani, facilitatem hanc ſpectantes, contrariam Græcis hac in parte viam inſtitiſſe. Græci enim in metatione præcipuum cenſent, ſequi & captare ex ipſis locis firmitatem: ſimul & laborem muniendi detractantes, tum & cenſentes haud pares eſſe naturalibus manufactas munitiones. Itaque & in vniuersâ caſtrorum poſiturâ, quamlibet formam aſſumunt neceſſariò, locis obſequentes, & partes ipſas commutare aliter atque aliter pro ſitu. E quibus incertum accidit locum eſſe & priuatim cuique & in partibus aßignandum. Romani

verò

δὲ τὴν περὶ τὰς τάφρους ταλαιπωρίαν, καὶ τἄλλα τὰ παρεπόμενα τούτοις ὑπομένειν αἱροῦνται χάριν τῆς εὐχερείας, καὶ τοῦ γνώριμον καὶ μίαν ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν ἀεὶ παρεμβολήν.

verò illam quæ circa foſſas eſt ærumnam & laborem, quæque alia adhærent, ſubire eligunt, cauſsâ facilitatis & aptitudinis, & vt notam atque vnicam eamdémque ſemper habeant metationem.

Pluſcula hæc verba ſunt, & ideò in pleriſque clara. Summa eorum eſt (vtiliter enim contraham:) duplex genus agminis eſſe. Prius commune, & cùm ſine motu incedunt: quod eſt tale. Præeunt & exeunt *Extraordinarÿ*, & agmen ducunt. Cur illi? quia portæ Prætoriæ vicini, per quam ferè egreſſus: atque etiam quia ordine pænè illo exeunt, quo metati. Secundi, *Cornu Dextrum* Sociorum: tertij, *prima legio*: quarti, *ſecunda*; vltimi, *læuum cornu*. Ad latera *equites*, aut quiſque poſt ſuorum agmen: id eſt, Sociorum poſt ſocios, Romani poſt legiones. Habet enim quæque legio ſuam Alam, & item Cornu. Media his ſingulis ordinibus ſunt impedimenta. Si conſideras, pulcher eſt, & pænè idem qui caſtrorum ordo: præſertim cùm equites medij incedunt. Alterum genus non ita commune, & cùm in hoſtico, & vicino periculo incedunt. Id tale. Præeunt impedimenta Haſtatorum, ipſi ſequuntur: tum iterùm impedimenta Principum, & mox ipſi: idem in Triarijs. Eſt igitur tum quaſi compoſita ad pugnam acies, niſi quòd euoluere ſe oportet ab impedimentis: quod fit, ad latus alterum declinando, & in hoſtem eundo, illis ſubſiſtentibus, aut retrò ſubductis. Summatim hæc ſententia: niſi quòd adtexit de ratione metandi & delineandi caſtra. Nunc verba luſtremus. Ait: *Duplex agmen.*

„ *Cùm primum ſignum datum eſt.*] Id *Itinerarium ſonare* Ammianus dixit: *Extractâ quiete nocturnâ, itinerarium ſonare lituos iubet.* Ad primum autem hoc ſignum vaſa colligantur, & ad ſecundum mulis imponuntur, vt mox in Ioſepho. Inde ſerui apud Plautum dictio: *Cor colligatis vaſis expectat meum.* *Claſſicum ad iter.* Lib. XXXIII

„ *Cùm tertium.*] Nota ergo ter ſonuiſſe ſignum, vt nihil trepidè aut confusè: & cuique ſigno actionem ſuam adnexam. Ioſephus ita prorſus: *Ter ſignum ſonuit.*
Ἐξιέναι δὲ τοῦ στρατοπέδου δέον, ὑποσημαίνει μὲν ἡ σάλπιγξ, ἠρεμεῖ δ' οὐδείς, ἀλλ' ἅμα νεύματι τὰς μὲν σκηνὰς ἀναιροῦσι, πάντα δὲ ἐξαρτύονται πρὸς τὴν ἔξοδον. πάλιν δὲ αἱ σάλπιγγες ὑποσημαίνουσι παρεσκευάσθαι. οἱ δὲ ἐν τάχει τοῖς τε ὀρεῦσι καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἐπιθέντες τὴν ἀποσκευήν, ἑστᾶσιν ὥσπερ ἐφ' ὕσπληγος ἐξορμᾶν ἕτοιμοι, ὑποπιμπρᾶσί τε ἤδη τὴν παρεμβολήν, ὡς αὐτοῖς μὲν ῥᾴδιον ἐκεῖ πάλιν τειχίσασθαι, μὴ γένοιτο δὲ ἐκεῖνό ποτε τοῖς πολεμίοις χρήσιμον. καὶ τρίτον δὲ ὁμοίως αἱ σάλπιγγες προσημαίνουσι τὴν ἔξοδον, ἐπισπέρχοντες τοὺς δι' αἰ-

τίαν τινὰ βεβραδυκότας, ὡς μή τις ἀπολειφθείη τάξεως. ὅτι κήρυξ δεξιὸς τῷ πολεμάρχῳ παραστάς, εἰ πρὸς πόλεμοι εἰσὶν ἕτοιμοι τῇ πατρίῳ γλώσσῃ τρὶς ἀναπυνθάνεται, κἀκεῖνοι τοσαυτάκις ἀντιβοῶσι μέγα τι καὶ πρόθυμοι, ἕτοιμοι λέγοντες φθάνουσί τι τὸν ἐπερωτῶντα, καί τινος ἀρηΐου πνεύματος ὑποπιμπλάμενοι, τῇ βοῇ συνεξαίρουσι τὰς δεξιάς. ἔπειτα προϊόντες ὁδεύουσιν ἡσυχῇ, καὶ μετὰ κόσμου πάντες, ὥσπερ ἐν πολέμῳ τὴν ἰδίαν τάξιν ἕκαστος φυλάσσων: *Cùm caſtris egrediendum eſt, ſignificat quidem id Tuba, nemo autem quieſcit, ſed vel ſolo nutu moniti* (fortaſſe in Græco meliùs ἅμα πνεύματι, quod eſſet, *vnà cum tuba flatu & ſpiritu*) *tabernacula tollunt, atque omnia ad exitum aptantur. Iterùm verò tuba ſignificant paratos eſſe. atque illi mulis & vehiculis imponentes impedimenta, ſtant velut in carceribus exire parati & auidi: incendunt verò tunc ſua caſtra, vt quibus facile eſt iterùm ea conſtruere, & ne hoſtibus quandoque ea vſui ſint. Et ſimul tertiò tuba dant ſignum, quæ vrgent & excitant ob cauſſam aliquã tardantes, nequis ordinẽ deſerat. At præco dexter Imperatori adſiſtens, an ad bellũ parati ſint, patrio ſermone ter percunctatur: atque illi toties contrà acclamant altâ & alacri voce, paratos ſe eſſe. Occupant autem & præueniunt interrogantem, & Martiali quodam ſpiritu repleti vnà cum voce dextras attollunt. Tum progredientes viam faciunt, ſilentio & quiete, decenter omnes, tamquam in bello, proprium ordinem aſſeruantes.* Pulchrè iſta narrat & explicatè; vt pleraque ille ſcriptor mente & iudicio bonus. Sed ait in primo ſigno σάλπιγγα ſiue *Tubam* ſingulariter ſonuiſſe: in altero tertioque, σάλπιγγας, *Tubas*. Et credo ſic fuiſſe: ac ſecũdò tertioque claſſicum ceciniſſe. Nam etſi in Ioſepho σάλπιγγες dicuntur ſiue tubæ, totũ genus tamen intellegit: vt & Ammianus in verbis datis *Lituorum* voce. Liuius II. *Claſſico ſignum profectionis dedit.*

Mos ſingularis. Singulare autem hoc, quod adnotat *Præconem ter interrogaſſe, An parati ad bellum?* mos quem non alibi ego lêgi: ſed nec temerè de Præcone in Romanis caſtris. Sed etſi κήρυξ illi eſt, tamen licet intellegere & vertere, *Accenſum*, aut *Apparitorem*: & de ipſo ritu, cenſeo rogaſſe, *An in procinctu eſſent*? Et fortaſſis hic ille clamor eſt reſpondentium, quem Cæſar aliique tangunt, cùm *Vaſa* aiunt *clamari*: & id inter ſollennia ponunt. Signum nempe alacritatis ac fiduciæ erat, nec clàm ſe ſubducentium. Cæſar III. Ciuil. *Scipio, ne conclamatis quidem vaſis flumen tranſijt.* Idem: *Cæſar legiones præmiſit, paruóque intermiſſo ſpatio, vt & militare inſtitutum ſeruaretur, & ne citiſſimè eius profectio cognoſceretur, conclamari iuſsit.* Porrò quod ad tria ſigna, ſimile à Clearcho factum

II. Anabaſ. iuſſumque Græcis, cùm iret in Perſas, de quo Xenophon: Ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε. ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια. ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ, ἕπεσθε τῷ ἡγουμένῳ: *Cùm ſignum cornu datum fuerit, vt ſolet ad quietem, tum vaſa colligite; cùm ſecundò, imponite iumentis; cùm tertiò, ſequimini veſtrum Ducem.*

Ad ſcutum inclinare. ,, *Aliâs ad ſcutum inclinantes.*] Id verò non aliud eſt, militari Græcanicâ phraſi, quàm *ad ſiniſtram deflectere* & ſeſe obuertere: ſicut contrà, *ad haſtam*, valet *ad dextram*. Ratio ſermonis, quia in alterutrâ câ

manu

manu Scutum vel Haſta. Phraſis, quâ creberrimè Polybius, Diodorus, Xenophon vſi. qui etiam dicunt ἐπιστρέφειν ἐπὶ δόρυ, ἐκκλᾷν ἐπὶ δόρυ: item ἐκ δεξιᾶς παρεμβάλλειν, & talia quæ nihil opus ſubtiliùs hîc explicare.

„ *Romana prima legio, à tergo habens vaſa ſua & impedimenta.*] Hæc eſt conſuetudo, de quâ Cæſar II. Gallic. *Quidam ex Belgis, eorum dierum conſuetudine itineris noſtri exercitus perſpectâ, nocte ad Neruios peruenerunt, atque his demonſtrarunt, inter ſingulas legiones impedimentorum magnum numerum intercedere: neque eſſe quidquam negotij, cùm prima legio in caſtra veniſſet, reliquaq́ legiones magnum ſpatium abeſſent, hanc ſub ſarcinis adoriri.* Hæc ita Belgæ haud vanè obſeruarant, & retulerant: ſed fefellerat, quod Cæſar mox mutauit, vicinus hoſti: & Agmen inſtituit alterum, de quo Polybius addit.

„ *Euoluere Haſtatos oporteat.*] Ita accipio (etſi obſcura vel ambigua) vt velit nihil rei aut operæ eſſe; niſi vt conſpecto hoſte, ſubſiſtant impedimenta, & ad latus explicent ſe, & libero loco ſtatuant Haſtati: quod idem Principes deinde ac Triarij: & ſic pugna legitima inſtructa. Sed vbi, inquies, Velites? ego verò miror Polybium in neutro genere Agminis meminiſſe. Credibile eſt locum iis fuiſſe qui in Acie, id eſt in fronte aut lateribus iuxta equites ipſos. Malim tamen nunc in fronte, & præmiſſos ad explorandum hoſtem: quod factitatum aliàs legi. Ad hæc porrò duplicia Agmina pertinet, quod Seruius ex Varrone notat: *Duo ſunt genera agminum: Quadratum, quod immiſtis etiam iumentis incedit, vt vbiuis poſſit conſidere: Pilatum alterum, quod ſine iumentis incedit, ſed inter ſe denſum eſt, quò faciliùs per iniqua loca tramittatur. Scaurus de vitâ ſuâ: In agrum hoſtium veni, pilatim exercitum duxi, id eſt, ſtrictim & denſè.* Ita quidem Seruius. & videtur in altero genere nulla prorſus interponere iumenta: quod haud video quî verum eſſe poſſit. Nam vt Polybius quidem deſcribit, non immixta iumenta fuerunt, ſed tamen interſita: ſic vt ordines non turbarent, & triplex modò agmen omnium copiarum eſſet: haud aliter quàm in acie ſtructâ ſuprà à me eſt oſtenſum. Nam cùm dixit Haſtatos præiuiſſe, capere non Legionarios tantùm, ſed & Socios debes: idemque in Principibus & Triarijs: Imperatorem deinde & Extraordinarios cum Ablectis agmen clauſiſſe, aut loco ſuo (ſi mauis) ante Triarios inceſſiſſe. Vera igitur hæc acies, niſi quòd interpoſita iumenta, in fronte & grandioribus illis tranſuerſis interuallis. Amoueantur: ad manus imus. Habet me & hoc dubium, quòd idem Seruius prius agmen *Quadratum* appellat: non magis alterum? imò hoc verius. Certè de iſto in hoſtili agro Salluſtius ſenſit, cùm de Mario ſcripſit: *Neque tamen victoriâ ſecors aut inſolens factus, ſed pariter atque in conſpectu hoſtium, quadrato agmine incedere.* Item Seneca epiſt. LX. *Ire quadrato agmine exercitum, vbi hoſtis ab omni parte ſuſpectus eſt, pugnæ paratum.* Prius quidem illud quadrum eſt, ſed in longum magis magiſque extenſum. Itaque Appianus cum laterculo comparat, in Iberico: Lucullus, inquit, *metu hoſtium*, τετράγωνον ἐν πλινθίῳ τὸν στρατὸν ἄγων: *quadratum,*

Euoluto quid?

Velites à Polybio neglecti.

Seruij locus ad Agmina.

Dubitatio ſuper eo.

Quadratū agmen.

Variatū in agmine. *dratum, in formam laterculi, agmen ducens.* Moneo etiam, etſi hæc ſola duo Seruius cum Polybio commemorat: tamen aliter atque aliter agmina ſæpè inceſſiſſe. A lectione & obſeruatione res pendet, ad quam te remitto. Vnde omnia mihi prompta ſic ambulanti & fabulanti? Occurrit tamen Ammiani de Iuliano Imperatore, qui in Perſide, haud malo

Iuliani agmen. Lib. xxiiii. conſilio, *ſarcinas & calones & apparitionem imbellem, impedimentorúmque genus omne, inter vtrumque latus inſtituit procedentium ordinum, nequà vi ſubitâ raperentur, vt ſæpe contigit, improtecta.* Quæ diſpoſitio fuit, vt vtrimque à lateribus miles eſſet, in mediâ ſerie atque ordine iumenta. At verò in Ioſepho ordo totus alius, quem ille bis, vt ſollennem, pariformiter deſcribit. Breuiùs de Tito, qui Hieroſolyma ibat: *Progredientē in hoſtilem terram Titum præibant regia auxilia & omnes ſociales copiæ: poſt quos Munitores viarum, & metatores caſtrorum: deinde Ducum iumenta: ac poſt eorum armatos ipſe Titus, cùm alios ſelectos tum lancearios* (ſiue Speculatores) *habens. Poſt ipſum equites legionum, qui machinas anteibant: & poſt has, vnà cum ſelectis Tribuni & cohortium Præfecti. Secundùm iſtos, circa Aquilam ſigna, & ante eam Æneatores. Poſt iſtos ipſa phalanx* (ſiue legionum agmen) *ſenûm virorum ordinibus dilatata. Seruitia autem & calones cuiuſque legionis retro eam, & ante ipſa iumenta. Vltimi verò omnium, Mercenarij, eorúmque cuſtodes * Vragi, ſiue agminis coactores.* Diffuſiùs de Veſpaſiano: ſed quid verba adnumerem? quin tu è libro tertio eius pete. Ego pergo in reliquis quæ Polybius addit. Nam in occaſione redit ad figenda caſtra, quod ſolet ſcilicet poſt iter: atque ita dicit vtiliter quædam antè non dicta.

Ioſephi ordo diuerſus à dictis. Lib. vi. Excid.

*Hic enim *Vragi* eâ notione.

„ *Præeunt Tribunus & Centuriones.*] Vnúſne Tribunus, an duo? ex quaque ſcilicet legione vnus, vt antè dictum in adminiſtratione totâ caſtrenſi? iſtud opinor. Hoc etiam, Legatum aliquando aut tales adiunctos, cùm periculum maius eſſet & diligentiùs ponenda caſtra. Ita Statius in Bolani laudibus ponit, qui Legatus, quòd eum Corbulo ſæpe dilegerit ad hanc curam:

Tribuni ad caſtra metanda. Vel Legati.

v. Silu.

——— *Bolanus iter prænoſſe timendum,*
Bolanus tutis iuga commoda quærere caſtris,
Metari Bolanus agros.

„ *Centurionum illi, qui ad hoc munus electi ſunt.*] Oſtendit munus fuiſſe in hominibus certis, quod & Vegetius oſtendit: qui appellat eos *Metatores.* Sed credo eius æuo diſtinctos à Centurionibus fuiſſe. Ipſe deſcribit *Metatores, qui præcedentes locum caſtris idoneum eligunt.* Metari ſanè non aliud, quàm diuidere, ſecare ſuis finibus & metis, *Vineas metari*, in Columella: *agros metari* in Virgilio leges, ad ſationem: *Metata porticus* in Horatio, *menſurata, diſpoſita* explicatur à Scholiaſte. Tertullianus ita vocat *Tempus, arbitrum & metatorem initij & finis.* Separat enim & abiungit. Ipſe *metator agrorum*, Ciceroni in Agrariâ eſt *Finitor.* Huic rei *Groma* & *Decempeda* ſeruiebat. Vnde in Lucilliano verſu veteri: ——— *viámque Vis degrumari, vt caſtris menſor facit olim.* In Gloſſis:

Metatores. *Metari.* *Groma quid.*

Gloſſis: *Gruma* (nam & ſic ſcribitur) γνώμων, βασιλικὴ γνώμη, διόπτρα. Eadem: *Grumat, μετρεῖ, ἐξισοῖ: metitur, exæquat.* Feſtus: *Groma, genus machinulæ quâ regiones agri cuiuſque cognoſci poſſunt, quod Græci dicunt γνώμονα.* Eſt ſcilicet διόπτρα τεχνικὴ, quadratum duabus rectis ſe interſecantibus ſectum: cuius forma ſuprà, in Prætoria ſede. At Decempedam Cicero etiam huc aduocat: *Peritus metator & callidus decempedâ ſuâ Saxa diuiſerat.* Inde pro Metatore *Decempedator*, in eodem: *Aequiſſimus agri priuati & publici decempedator.* Porrò Metandi vox, vt ſolet, fuſa latiùs, & à caſtris in vrbem iit. Hoſpitia, manſiones, & quidquid tale adſignatum, *Metari* dicunt, & *Metata.* Primò quidem ipſorum militum, aut Palatinorum: ſed mox & aliorum. In libris legum hæc exſtant, & iam olim tibi innotuêre. In Cedreno eſt, *Theodoſij milites turbaſſe Theſſalonicæ* διὰ μιτάτα, *ob * metata.* Latinam ipſam vocem Græculus non inſolens vſurpat. Sic in Suidâ, μιτάτωρ, ὁ προαποστελλόμενος ἄγγελος πρὸς τοῦ ἄρχοντος: *Metator, præmiſſus nuncius à Principe,* nempe ad loca deſignanda: *Forrerius* noſtro verbo. Cyprianus honeſtè tranſtulit, ad Martyres: *Hoſpitium vobis in carcere præparauit, & metator quodammodo veſter nunc quoque vos antecedit.* Et Sidonius: *Metatoriam paginam, quaſi cum Muſâ præuiâ, miſi.* Metator Muſa fuit, & charta eius rei index. In Iſidoro eſt vniuersè: *Hoſpitium, vbi quis ad tempus inhabitat, vnde & Metatum, quia mutatur.* In re nihil peccat, in etymo pueriliter, vt ſæpe. Tertullianus: *Noſtra metatio, totum verſiforme eſt.* Id eſt, mundus in quo hoſpitamur aſſiduè mutat. Sic *Metatura* Nouatiano: *Eius metatura regio ad meridianam reſpicit plagam.* *Metatorium* in Eccleſiæ hiſtorijs, pro domo aduentoribus paratâ. *Metacula deorum,* Marciano Capellæ, domicilia & ſedes ab Aſtrologis datæ. Simili ſenſu, idem, *Apollinem Zodiaca hoſpitia præmetari,* id eſt Solem. In eâdem cæleſti re Ouidius:

Et Decempeda. Philip. XIV. Phil. XIII. *Metari, de hoſpitiis.* * ob hoſpitia. Lib. IIII. Epiſt. I. Lib. VIII. epiſt. XI. *Iſidori nugamentum.* De Pace. cap. II. De Trinit. Cap. XI.

Nos quoque ſub ducibus cælum metabimur illis.

Diuidemus, & domos ſuas diis adtribuemus. Obſcurius in Ammiano. qui de mollibus & ad oſtentationem diuitibus, cùm anulis depoſitis in balneo, eoſdem abituri reſumunt, ſcribit: *digitis vt metatus abire.* Quiáne loca ſua & ſedes cuique anulo in digitis certæ? Sed ad rem meam redeo. Metator in militiâ, qui vel caſtra vel hoſpitia deſignat. Ille apud Lucanum ferox ad Cæſarem:

Ammianus fortè explicatus.

Signa ſuper Thuſci ſi ponere Tibridos vndas,
Audax Heſperios veniam metator in agros.

Si in ipsâ Italiâ, imò ad vrbem matrem ponere me, inquit, ſigna iubeas & caſtra: en ego metator. Optatus Mileuitanus: *Cùm ante venturos milites, metatores, vt fieri ſolet, mitterentur.* Lib. III.

„ *Vexillum vnum ſtatuunt.*] Græcè eſt σημαίαν: ſed ita verti, quia vela quædam & pannulos paruos fuiſſe diuerſicolores ad indicium, ex Polybio ipſo diſcis. In militum tamen metaturis nudæ Haſtæ. Súntne hæc quæ *Metas* vocat Feſtus? *Metari dicuntur caſtra, quia metis diriguntur.* Etſi ad lineas aliaſque partitiones potes ducere.

„ *Quartum in eâ, ad quam ponunt legiones.*] Hoc obſcurè, imò prauè in Græco, nec Laſcaris expediuit. Emendo: Παρ' ἣν τίθενται τὰ στρατόπεδα: ſenſu quem Latinè expreſſi, & res ipſa præfert.

Lib. I. cap. XXI. *Caſtra inſtar vrbis.* „ *Vt ſi exercitus in notam & patriam vrbem ingrediatur.*] Pulchra imago & apta, quæ ſic etiam in Vegetio: *Si rectè conſtituta ſunt caſtra, quaſi ciuitatem muratam videntur ſecum portare.* Et res ipſa eſt. Adeſte omnes non periti ſolùm, ſed ſapientes: nego aliquid aptius, & per omnes partes effectius; cogitari à vobis poſſe. Xenophon vt magnum in Cyri caſtris laudat, quòd εἶχον καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς, *habebant ſigna quædam omnes Duces in ſuis tabernaculis.* Ex quo efficiebatur, inquit, *vt quemadmodum in opidis induſtrioſi magis ſerui variorum domicilia norunt, & eorum maximè quorum opera crebra aut opportuna: ita in Cyri caſtris miniſtri eius & ſigna Ducum noſſent, & ſiquo eorum conuento opus eſſet, nihil quærerent, ſed rectà ſtatim ad eum irent.* At enim hîc non Duces ſolùm noti aut nobiles, & perpetuæ eorum ſedes: ſed ſinguli pænè milites, in quâ claſſe aut manipulo quiſque eſſet. Polybij igitur comparatio veriſſima. Sunt hîc portæ, ſunt directæ viæ, ſunt fora, ſunt omnia dimenſa & diſpoſita, vt in ordinatiſſimâ ciuitate ſolent.

Lib. VIII. Pæd.

DIALOG. XIII.

De Exercitio Operis. Exempla aliquot eiuſmodi illuſtria.

ET de Agmine quidem iſta in occaſione, vtiliter an neceſſariò, dicta ſunto: ad *Opera* vocamur, ſecundam Exercitij partem. Quis ea quoque ſuggeret? quis Theſeus filum ſermonis huius diriget? non reperio, niſi quod ſparſim tangunt & vniuersè. Vniuersè quidem ita Liuius:
Lib. IX. *Iam in Opere quis par Romano miles? quis ad tolerandum laborem melior?*
Macedones operarij. Atque hoc ille, vbi Romanos cum Macedonibus comparat, & hac parte longè anteiuiſſe adfirmat. Tamen & illi profectò hîc laudabiles. &
Lib. V. Polybius eos deſcribit λειτουργοὺς, περὶ τὰς ταφρείας καὶ χαρακοποιίας, καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην κακοπάθειαν φιλοπονωτάτους: *operarios, & circa foßiones & caſtrorum munitiones, & omnem eiuſmodi ærumnam, laborioſiſsimos.* Sed haud dubiè ſuperarunt Romani: nec fuerunt, aut erunt, iſtâ re iis milites comparandi. Horreſcit mihi animus (vero verbo vtor) cùm opera illorum video, nec à magnâ manu, nec in magno tempore facta. Gygantes fabulata eſt vetuſtas, & Perſicos quoſdam reges, qui montes ſtruxerunt, aut complanarunt? hîc veros eos habes. Iſti patrarunt, quidquid fidem ſuperat, & fieri humanâ manu vix poſſe videatur. Longus aut ſuperfluès ſim, ſi omnia colligam: rem afferam in paucis & illuſtribus exemplis.
Cæſaris opus in Atuaticos. Cæſar dum in Galliâ eſt, præter alia, Atuaticorum opidum obſidens, *vallo pedum duodecim, in circuitu quindecim millium paſſuum, crebriſque caſtellis circummuniuit.* Vide & ſpatium, quod eſt *quindecim milliarium*, & valli continui altitudinem *pedum* XII. & pro ratâ latitudinem: amplius tot turres ligneas in ambitu exſtructas: admiratio te tanget in paucis

cis diebus, ſolâ militari manu hæc confecta. Quid idem Cæſar, ingreſſu *Eiuſdem in*
Heluetiorum in Prouinciam excitatus? is verò *cum vnâ legione quam ſe-* *Heluetios.* *I. Gallic.*
cum habebat, militibúſque qui ex prouinciâ conuenerant, à lacu Lemano ad
montem Iuram, millia paſſuum nouemdecim, murum in altitudinem pedum
ſedecim, foſſámque perducit. Eo opere perfecto, præſidia diſponit, caſtella
communit, quò faciliùs, ſi ſe inuito tranſire conarentur, prohibere poſſet. Id
quoque opus non multis diebus confecit, & Heluetios conſilio & adi-
tu deiecit. Grande mehercules ſpatium *nouemdecim milliarium*: non tam
grandis munitio quæ ad Aleſiam eiuſdem Cæſaris, ſed operoſa magis *Item ad*
& multiplex. Ipſa enim *in circuitu vndecim millia paſſuum tenebat:* ſed *Aleſiam* *VII. Gall.*
(poſteà addit) *foſſa fuit pedum viginti directis lateribus ducta.* Iterùm
ab eâ foſſâ pedes quadringentos recedens, reliquas munitiones inſtruxit. *Eæ*
erant, duæ foſſæ quindecim pedes latæ, eâdem altitudine: quarum interiorem
aquâ ex flumine deriuatâ impleuit. Poſt iſtas, aggerem & vallum pedum
duodecim exſtruxit: ſiue loricam pinnáſque adiecit, grandibus ceruis emi-
nentibus, qui adſcenſum hoſtium tardarent. Et turres toto opere circumde-
dit, quæ pedes octoginta inter ſe diſtarent. Omittas alias minores foſſas,
Cippis conſitas; & ſcrobes *Stimulis* repletas. Quid amplius? certè am-
plius. Nam iterùm, *His rebus perfectis, præ loci naturâ quattuordecim mil-*
lia paſſuum complexus, pares eiuſdem generis munitiones, diuerſas ab his
contra exteriorem hoſtem fecit. Vides duplicatum totum opus, & poſt
tot illas moles contra opidanos, alteras tantas adiectas contra externum
hoſtem ſi adueniret. Ita incluſus vtrimque Cæſar opidum clauſit, & vim
ſuſtinuit *ducentorum quadraginta millium* peditum, equitum *octo mil-*
lium, qui ſubſidio veniebant: & erant in ipſo opido hominum *millia ad*
octoginta. Addo eiuſdem Cæſaris munitionem, quâ Pompeium ad Dyr- *Item contra*
rhachium clauſit, omnia omnium opera ſuperantem: *quâ millia paſſuum* *Pompeium.* *III. Ciuil.*
octodecim in circuitu erat complexus. Ita enim in Cæſare ipſo ſcribitur; etſi
in Floro paullo minus, & *ſedecim millia* reperies. Sed fas mihi dubitare *Ambigui*
in his numeris, & ex Appiano valdè etiam augere. Nam ille de hac re. *numeri.*
Cæſar, inquit, *aggreſſus eſt difficile & inopinatum opus, vt vno muro omnes* *II. Ciuil.*
Pompeij copias circumplexus, à mari ad mare eum duceret: etiam ſi cœptis ex-
cideret, magnam apud poſteros ſuper hac audaciâ gloriam laturus. Erant
enim ſtadia ducenta & mille. Hæc ita verbatim ex Appiano. Quæ ſi vera,
abeſſe non poteſt quin ambitus operis fuerit, non *octodecim* aut *ſedecim,* *Auctiex*
ſed ad *centum quinquaginta* circiter milliarium. O rem incredibilem! *Appiano.*
ſed vix mihi. præſertim cùm verba Appiani attendo τόλμημα, *magnum*
facinus: itemque δυσχερὲς καὶ παράλογον, *arduum & ſupra fidem atque opi-*
nionem: denique *tanta gloria* apud poſteros appellantis & aſſerentis.
Quorum nihil eſt, ſi non niſi inuulgata illa magnitudo: quæ in eodem
Cæſare, & ab eodem, alibi maior. Lucanum etiam qui inſpicit, (poëtam *Item ex Lu-*
in his talibus non poëtam. fideliter agit.) iudicabit pro numero illo *cano.*
maiore. Nam ipſe grandi ore hoc opus attollit:

Franguntur montes, planúmque per ardua Cæſar

Ducit opus, pandit foſſas, turritáque ſummis
Diſponit caſtella iugis, magnóque receſſu
Amplexus fines, ſaltus nemoroſáque teſqua,
Et ſiluas, vaſtáque feras indagine claudit.
Non deſunt campi, non deſunt pabula Magno,
Caſtráque Cæſareo circumdatus aggere mutat.
Flumina tot curſus illic exorta fatigant,
Illic merſa ſuos: operúmque vt ſumma reuiſat,
Defeſſus Cæſar, medijs intermanet agris.
Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
Adſcribátque Deis: fragili circumdata teſtâ
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi:
En, quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
Aſſyrijs quantum populis telluris Eöæ
Sufficit in regnum, ſubitum bellíque tumultu
Raptum clauſit opus. quanti periere labores!

Et alia etiam præmiſit & ſubſerit, eiuſdem admirationis & magnificentiæ: fruſtrà, ſi non niſi vulgare aliquod in obſidiis opidorum opus. Conſidera verò quod ait, *magno receſſu ſaltus, teſqua, ſiluas* incluſiſſe: & Magnum ſic clauſum *caſtra* tamen *mutaſſe*, pabuli copiam habuiſſe. Quî potuerunt hæc à tot legionibus in vulgato illo ſpatio? Amplius, *Flumina* in eo ſpatio *oriri & deſinere* dicit: ridiculè, in eo minuto. Etiam Cæſar vno die extrema & *ſumma operis* ſui non videt: manſio nocturna interponi debet: nec id poteſt, niſi in numeris Appiani. Denique extra controuerſiam, comparat hoc ſpatium cum terris quas Orontes aut Tigris ambit: quâ non dicam fide, ſed fronte, ſi tam exiguum? Imò tota regna, inquit, in Oriente vix ſunt maiora. Hæc niſi ad vaſtum illud ſpatium refers, non ineptè ſolùm dicta, ſed ſtultè. A V D. Heu, res miras & nouas! alia iudicia induere cogor & ſenſus. L I P S. Quidni in rebus veteribus? quas ab ignauiâ aut impotentiâ noſtrâ metiri, deſipere eſt. Sed tu iam Appiano accedis? A V D. Pede timido. & Oroſius etiam retinet; in quo (ſi commemini) *quindecim millıaria* legi. L I P S. Vt voles, non te.* vltrà impello: ſed hoc ſuperaddo, nihil magni miri in iſtis octodecim fore, cùm Licinius Craſſus opus ſtruxerit altero tanto maius. Leges in Plutarcho, bello Spartacio, *Cùm fugitiui peninſulam Brutiorum inſediſſent quæ circa Regium, Craſſum inſecutum aſſediſſe, & eum in breui tempore* (verba & hæc nota) *foſſam à mari ad mare duxiſſe, per ceruicem peninſulæ, ſtadiorum trecentorum, latitudine & altitudine quindecim pedum. Super foſſam verò vallum ſtruxiſſe altitudine & firmitate mirandum.* Sunt totidem in Græco pænè Plutarcho verba. Atque ecce, ſi hæc foſſa *trecentorum ſtadiorum*: ergo milliarium *triginta ſeptem cum dimidio*: duplo maius Cæſariano illo opus, præſertim cum vallo tam firmo & alto. A V D. Eia, iam credo, manum tollo. Sed addoce, poſteà etiam in vſu hæc Opera? L I P S. Poſteà. Auguſtus certè aut eius Legati vſurparunt: vt bello

* Vide Analecta.

Craſſi opus in Spartacum.

vt bello in Cantabros Florus auctor, *Medullum montem perpetuâ quindecim milliarium foſſâ obſidione cinctum.* Magis magna Appianus de eodem iſto Octauiano, ciuili bello ad Peruſiam. Facit eam vrbem circumuallatam ab eo primùm *quinquagintaſex ſtadiorum ſpatio*, nec longiore ob tumulos qui impediebant: ſed brachia inde ducta ad Tiberim, quæ vſum fluminis eriperent: poſteà alias foſſas vallumque ſtructum, *additis mille quingentis ligneis turribus, quæ ſexaginta pedes inter ſe diſtarent.* Ex hac turrium diſtantiâ, valli vtriuſque (duplex enim fuit) magnitudinem dimetiare. Quid Hadrianus Imp. & Seuerus, qui vallo & foſſâ Britannos per multa milliaria à barbaris ſeiunxerunt? Plura etiam exempla: atque ea operæ & ſtructuræ melioris: vt pontium, baſilicarum, theatrorum, aquæductuum: & quæ talia peritè & adfabrè facta. Non quia olim in ipſis legionibus ſeorſum fabri: ſed quia ipſi milites, aut aliqui inter eos, longo vſu ſic docti, & mixti fortaſſis aliqui ex profeſſo tales, denique præerat & dirigebat Præfectus fabrûm. At tempore Vegetij & ſuprà, quæque iam legio *habebat fabros lignarios, ſtructores carpentarios, ferrarios, reliquoſque artifices* ad hos vſus. Itaque etiam in pace & otio, ſed contra otium, militari manû manſura multa ſtruebant. Flaminius Conſul apud Liuium, *ne in otio militem haberet, viam à Bononiâ perduxit Aretium.* Apud Frontinum: *P. Naſica in hibernis, quamuis claſſis vſus neceſſarius non eſſet, ne tamen deſidiâ miles corrumperetur, naues ædificare inſtituit.* Auguſtus in Suetonio, *Foſſas Nili manu militari deterſit.* Domitius Corbulo apud Tacitû, *ne ſegnem militem attineret, inchoatum à Druſo aggerem, Rheno coercendo, abſoluit.* Vopiſcus de Probo Imp. *Milites otioſos eſſe numquam eſt paſſus. Exſtant apud Aegyptum eius opera, quæ per milites ſtruxit in plurimis ciuitatibus. Pontes, templa, porticus, baſilicas, labore militum ſtruxit, ora fluminum multa patefecit, paludes multas ſiccauit, atque in his ſegetes agróſque conſtituit.* Varia, imò omnis generis, opera vides à manu militum: quid ſi opida etiam tota? Dio Caſſius Lugdunum illud hodie nobile à militibus ſtructum in otio teſtatur: & quid ſi pleræque coloniæ ab iis qui in eas deductæ? ego nihil ambigo. O pulchras, ô ſalutares has curas! & quibus haud vanè adſcripſerim cultum & politum noſtrum hunc orbem. Maiores noſtri imitari in bello cœperant. & de Nerviis Cæſar: *Vallo pedum vndecim, & foſſâ pedum quindecim: hiberna cingunt. hæc ſuperiorum annorum conſuetudine à noſtris didicerant.* Sed mox deſierunt, & noſtro æuo quod ſpecimen? Guicciardinus prudens ille ab Italiâ hiſtoricus, pro magno & mirando refert, *Proſperum Columnam, obſidione arcis Mediolanenſis, foſſas duas duxiſſe, ad intercludendum hoſtem, ſpatio milliarij vnius.* Rideo. & quid hîc noui? certum eſt, Romana caſtra cottidie latiùs & operoſiùs munita.

Lib. IIII. cap. vlt.

Octauiani opera.

Et varia paſſim.

Fabri in legionibus.

Lib. II. cap. XI.

Lib. XXXIX.

Lib. IIII. cap. I.

XIII. Ann.

V. Gallic.

DIALOG. XIIII.

Armorum exercitia, quàm crebra, & quàm paſſim? Tum ordine quædam data.

AT de Operibus ſatis eſto: ego exſurgo, & porrò ambulo, & ſimul ad Exercitia venio *Armorum.* Diligenter hæc quoque pars ab ijs habita: & eſt ſanè proprium militis, arma peritè tractare & habere, ad defendendum aut offendendum. Quid in hac re Romani, memoriâ teneo Ioſephum, & narrare & laudare. Eius ſenſus, & fortaſſe verba:

Lib. III. Excid.

JOSEPH. *Quòd ſi quis alium Romanorum ordinem in militiâ inſpexerit, videbit hoc grande imperium eos habere virtutis meritum, non fortunæ beneficium. Non enim initium illis armorum ipſum bellum eſt, nec ſolùm cùm vſus aut neceſſitas eſt manus mouent, in pace feriati: ſed tamquam congeniti armis, numquam pauſam Exercitij faciunt, nec exſpectant occaſiones. Meditationes autem illis ſiue exercitia nihil à vero vſu fortitudinis & audaciæ abeunt, ſed quiſque cottidie miles omni alacritate tamquam à bello exercetur. Quo fit vt facillimè & penè ſine laboris ſenſu pugnas tolerent. Neque enim vel confuſio eos à conſueto ordine amouet & diſſipat, vel metus reddit attonitos, vel labor fatigatos. Sequitur verò victoria ſemper eos, cùm in hos pugnent qui non pariter confirmati. Nec ſanè errauerit qui dixerit, Exercitia eorum pugnas ſine ſanguine, Pugnas exercitia cum ſanguine eſſe.*

Primùm magnificat Romanos, & iudicat eos Orbem terræ habere non Fortunæ beneficium, ſed Virtutis meritum. idque maximè docet ab exercitijs, quæ tam aſſidua, vt neceſſariò robur & peritia, ideoque & Victoriæ ijs adſint. Dicit:

In pace exercitia. Epiſt. XVIII.

„ *Non enim illis initium armorum, bellum eſt.* Non hercules, ſed ante bellum cogitant & præparantur ad bellum. Pulchrè Seneca: *In ipsâ ſecuritate animus ad difficilia ſe preparet, & contra iniurias fortunæ, inter beneficia firmetur. Miles in mediâ pace ſine vllo hoſte decurrit, vallum iacit, & ſuperuacuo labore laſſatur, vt ſufficere neceſſario poſſit. Quem in ipsâ re trepidare nolueris, ante rem exerceas.* Ita ſapiens noſter ſcriptor, quem ſupra omnes Socratas veneror & miror. AVD. Indignantibus multis,

multis, & Agellios aut Diones tibi opponentibus. L I P S. Nunc iſta & iſtos mitte. ego ex animo ita cenſeo, qui eum ſcriptorem non amat, non ipſam Virtutem. De noſtrâ re, Theodericus rex apud Caſſiodorum: *Diſcat miles in otio, quod proficere poſſit in bello. Animos ſubitò ad arma non erigunt, niſi qui ſe ad ipſa idoneos, præmiſſâ exercitatione confidunt.* Hæc mera oracula ſunt. & miror acutum illum doctorem ab Etruriâ noluiſſe artem eſſe militiam, idque ob cauſſas quaſdam: ſed leues aut nullas, præut eſt vtilitas ab vſu, & per eum arte.

„ *Numquam pauſam exercitij faciunt.*] Toto die exercentur, omni ætate exercentur. Vegetius: *Iuniores & noui milites, manè & poſt meridiem, ad omne genus exercebantur armorum: veteres autem & eruditi, ſemel in die exercebantur.* En diſcrimen. Tirones bis die, Veterani ſemel. *Iuniores ſeniſque exercentur.*
Quid de militibus dicam? Ipſi duces faciebant, vt ſcientiam oſtentarent, & in exemplum. Talis Scipio, qui pòſt Africanus, deſcribitur à Silio: *Ipſi Imperatores.* Lib. VIII.

Ipſe inter medios ventura ingentia laudis
Signa dabat, vibrare ſudem, tranſmittere ſaltu
Murales foſſas, vndoſum frangere nando
Indutus thoraca vadum, ſpectacula tanta
Ante acies virtutis erant. ſæpe alite plantâ
Ilia perfoſſum & campi per aperta volantem
Ipſe pedes prænertit equum: ſæpe arduus idem
Caſtrorum ſpatium & ſaxo tranſmiſit, & haſtâ.

Laudat & P. Valerium Conſulem Liuius: *Non alius militi familiarior dux fuit, omnia inter infimos militum munia haud grauatè obeundo. In ludo præterea militari, cùm velocitatis viriúmque inter ſe æquales certamina ineunt; comiter facilis, vincere ac vinci vultu eodem, nec quemquam aſpernari parem qui ſe efferret.* Et de Pompeio Salluſtius: *Cum alacribus ſaltu, cum velocibus curſu, cum validis vecte certabat.* De eodem Plutarchus: *in bello ciuili iam ſenem & duodeſexaginta annos natum, peditem atque equitem, ſe inter ſuos aſſiduè exercuiſſe.* Ipſi Imperatores poſteà fecerunt, & de Traiano Plinius: *Quid apud milites? quam admirationem, quemadmodum comparaſti? cùm tecum inediam, tecum ferrent ſitim, cùm in illâ meditatione campeſtri militaribus turmis Imperatorium puluerem ſudorémque miſceres, nihil à ceteris niſi robore ac præſtantiâ differens. cùm libero Marte nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata ſuſciperes; alacer virtute militum, & lætus quoties aut caſſidi tua aut clypeo grauior ictus incideret. Laudabas quippe ferientes, hortabaríſque vt auderent: & iam audebant. Cùm ſpectator moderatórque ineuntium certamina virorum, arma componeres, tela tentares, ac ſi quod durius accipienti videretur, ipſe vibrares.* Ergo omnes exercebantur, atque etiam in dies. Quo ſenſu additur. *Vt Valerius.* Lib. VII. *Vt Pompeius.* In Pŏpeio. *Et Traianus.* In Panegyr.

„ *Quiſque cottidie miles.*] Iam diximus, quòd in dies. ſed addo, quòd id maximè in Statiuis aut Hibernis, cùm quies ſcilicet à vero certamine & ab hoſte. Ideò in Plinio ad Traianum: *Cùm die Statiuorum proximum* *In quiete exercitia maxime.*

Lib. II. cap. XXIII. Sub tecto hieme. Sereno, in campo. Campidoctor.

campum alacritate, diſcurſu, puluere attolleres. Vegetius notat, nec pluuiis & hiemantibus diebus ceſſaſſe: ſed ei rei porticus quaſdam & baſilicas leuiter cannâ aut ſtramine rectas habuiſſe, in queis equites pediteſque exercerentur. Aliâs, in campo. Inde *Campeſtres exercitationes* in Suetonio: *Meditatio campeſtris* ſuprà in Plinio: *Campidoctor* ipſe ὁπλοδιδακτὴς (ita Gloſſæ reddunt) ſiue *Doctor armorum*, vt Vegetius. Certum hoc officium inferiore æuo: non certum veteri. ſed tunc Centurio aliquis aut miles annorum armorumque vetus docebat. Plinius Panegyrico: *Poſtquam exercitationibus noſtris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut ciuica, ſed Græculus magiſter adſiſtit.* Ego verò talem elegiſſem, præ omnibus iis qui officio doctores. Vniuersè de Exercitio dictum: licuiſſet & decuiſſet forſitan partitè adiungere eius ſpecies & genera. ſed quæ ſermonum finis? & vt ij qui opido aut metæ accedunt quam deſtinant, magis properè properant: ſic ego, mi Auditor, præcipiâ iam quiete feſtino. AVD. At ne nimis. Ego ex meo & militari vſu cenſeo paullum te illa ſaltem libare. LIPS. Libare igitur. cape. Exercitia pleraque omnia Vegetius ſuppeditat, etſi haud vno loco. Ex ipſo aliiſque colligam, & diſpoſita (ita amo) ſubiecta oculis tuis ſiſtam. Primum, ad Ordinem facit, & gradum ſub ſignis: dicebatur

Lib. I. cap. XI.

AMBVLATIO. Vegetius: *Nihil magis in itinere vel in acie cuſtodiendum eſt, quàm vt omnes milites incedendi ordinem ſeruent. Quod aliter non poteſt, niſi vt aſsiduo exercitio Ambulare celeriter & æqualiter diſcant.* Ecce, duo in hoc Exercitio ſpectantur, *Celeritas* in ordinato inceſſu, ſub ſignis & ſub armis; tum etiam *Aequalitas*, vt ſuis iuſtiſque interuallis. Idem alibi oſtendit curæ hanc rem fuiſſe bonis Imperatoribus: &

Lib. I. cap. XXVII.

Vetus, inquit, *conſuetudo permanſit, & D. Augusti atque Hadriani conſtitutionibus præcauetur, vt ter in menſe, tam equites quam pedites educantur Ambulatum. hoc enim verbo hoc exercitij genus nominant. Decem millia paſſuum armati inſtructiq; omnibus telis pedites, militari gradu ire, ac redire in caſtra iubebantur. ita vt aliquam itineris partem curſu alacriore conficerent.* Inſigne & vtile factum. & in quo notes *decem millia paſſuum*: quæ tamen vereor vt accipienda ſint *viginti*. AVD. Corrigas igitur? LIPS. Minimè. non dixi: ſed accipienda, nec inuitis Vegetij verbis, vt ego diſtinxi. Sic enim ſonare ea volo, vt iuerint decem millia, eademque redierint: fiunt viginti. AVD. Nam quo argumento? valdè ad laborem addis. LIPS. Ex ipſo Vegetio, qui libro primo, capite illo ipſo de Ambulatione: *Militari gradu viginti millia paſſuum horis quinque, dumtaxat æſtiuis, conficienda ſunt. Pleno autem gradu, qui citatior eſt, totidem horis vigintiquattuor.* Hæc ſeriò notanda, vt ſcias quid in Cæſare aliiſque ſit, *Eo die iuſtum iter confectum*: quod eſt, quantum militari gradu vulgò ſolet, aut certè circà: ſic tamen, vt horas ſemper aliquot ſumas ad quietem. Ad Ambulationem hanc pertinet Spartiani locus in Hadriano: *Exemplo virtutis ſuæ ceteros adhortatus, cùm etiam vicena millia pedibus armatus Ambularet.* Vtitur enim & Ambulandi verbo, & totidem illa millia vicena

Vegetius illuſtratus. Iuſtum iter diurnum.

cena exprimit. In Tertulliano item obſeruo: *In pace, labore & incommo-* Ad martyr.
dis bellum pati iam ediſcunt, in armis Deambulando, campum Decurrendo, cap. III.
foſſam moliendo, teſtudinem deſudando. Legerim hoc vltimum, *deſidendo,* In Tertul-
quia is habitus multorum in teſtudine inclinantium ſe & ſubſiden- liano nota-
tium, vt fiat imbricatum illud decliue tectum. Alibi explicandum. *le.*
Nunc ſecundum inter exercitia,

DECVRSIO. Haud longè ab Ambulatione eſt, & fit in armis, &
ſub ſignis. Finem & fructum Vegetius pandit: *Ad curſum præcipuè aſ-* Lib. I.
ſuefaciendi ſunt milites, vt maiore impetu in hoſtem procurrant; vt loca cap. IX.
opportuna celeriter occupent; vt ad explorandum alacriter pergant; vt fu-
gientium terga faciliùs comprehendant. Nominauit Tertullianus ſuprà:
& Seneca: *Miles in mediâ pace decurrit ſine vllo hoſte, & vallum iacit, &* Epiſtol.
ſuperuacuo labore laſſatur, vt ſufficere neceſſario poſſit. Item Liuius inter XVIII.
militaria exercitia ludoſque quos Scipio inſtituit: *Primo die Legiones in* Lib. XXVI.
armis quattuor millium ſpatio decurrerunt. Spatium & illic habes, grande
profectò ſi attendis curſum non itum fuiſſe. Capitolinus de hac ipsâ, in
Maximinis: *Quintâ quaque die iubebat milites decurrere.* Suetonius
Nerone: *Indictâ decurſione Prætorianis, ſcutum ſuâ manu prætulit.* Idem Cap. VII.
in Galbâ: *Ipſe maximè inſignis, quòd campeſtrem decurſionem ſcuto mode-*
ratus, etiam ad eſſedum Imperatoris per viginti millia paſſuum cucurrit.
Notanda hæc exempla, & rimanda vt admiremur. Cucurrit, inquit, vi-
ginti milliaria ad eſſedum, nempe incitatiùs: idque cùm iam prælato
ſcuto etiam decurriſſet. Magnum robur, & ſpiritus Galbæ, fateri oportet.
Sed quid de ſcuto ibi laudatur? Puto tale eſſe. quòd viri Principes & *Scuti præ-*
Duces armigeros haberent, qui ſcuta ferrent: & quamquam in exem- *latio aut*
plum decurrerent, tamen plerumque ſine onere ſcuti. At Nero & Gal *prætentio.*
ba contrà. & vterque ſcutum ſuâ manu prætulit, ſic extenſum. Hæc De-
curſio ad Tubam facta, & ad eandem reuocata. quod Vegetio ſcriptum
libro II. cap. XXII. Tertium

SALTVS. Eius vtilitas in Vegetio: *Ad ſaltum etiam exercendus eſt mi-* Lib. I. cap.
les, quo vel foſſæ tranſiliuntur, vel impediens aliqua altitudo ſuperatur. vt IX.
cùm eiuſmodi difficultates venerint, poſſit ſine labore tranſire. Silius ſu-
prà de Scipione: ——— *tranſcendere ſaltu Murales foſſas.* Et Salluſtius
de Pompeio: *Cum alacribus ſaltu certare.* Quartum

NATATIO. Aperta vtilitas. Vegetius de ipsâ re: *Seu mare ſeu flu-* Lib. III.
mius vicinus eſt ſedibus, æſtiuo tempore ad natandum cogendi ſunt omnes.* cap. IIII.
In ipsâ vrbe, aut ad vrbem; hoc olim factum. & *Romani veteres* (ait alio * Ipſis ca-
loco idem Vegetius) *Campum Martium vicinum Tiberi ideò delegerunt,* ſtris.
in quo iuuentus poſt exercitium armorum, ſudorem puluerémque dilueret, In Tiberi
ac curſus laſſitudinem natandi labore deponeret. An non *lauore deponeret?* natabant.
nec labor ſanè laſſitudinem ſedet. Fuit & Piſcina huic rei, in Feſto: *Piſci-* In Piſcinâ.
na publica hodièque nomen manet, ipſa non exſtat, ad quam & natatum &
exercitationis alioqui cauſſâ veniebat populus. Cum curâ res habita, imò
parentes quidam ipſi liberos ſuos docebant. vt Cato Priſcus apud Plu-

 tarchum,

In Caton. tarchum, *Filium ſuum præiuit & docuit ipſe, non ſolùm iaculari, aut armis depugnare, & equitare, ſed & pugillatum exercere, & æſtum ac frigus ferre, ac fluminum vorticoſa aut rapida natando ſuperare ac tranſmittere.* Ergo iam ſero in Suetonio legi, de Auguſto: *Nepotes & litteras, & natare, & alia rudimenta per ſe pleraque docuit.* Et ſi notare ibi aliquando arriſit: nec nunc prorſus aſpernor. Cogito enim Auguſtum ſplendore & æſtimatione ſui ſupra Catonem fuiſſe, & vix illum iam ſenem ad hæc externa ſe demiſiſſe. Tamen eſto, errauerim: quid noui aut mali in his talibus? Peruicacia aut aſſertio odio eſto; aberratio riſui, aut veniæ. Vetus eſt:

Cap. LXIV.

Αἰ πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς.
Si multa iactas, aliter aliàs ieceris.

Quintum in exercitiis,

PALARIA. Amplitèr de his Vegetius lib. I. cap. XI. quem lege. Quid fuêre? non aliud quàm armorum exercitium & pugnæ, quæ in manibus eſſet. Statuebatur palus in terram rectus & fixus, qui ſex pedes emineret ad modum hominis: cumque hinc illinc tyro aſſiliebat, & variis ictibus, aſtante magiſtro, petebat. *In qua exercitatione*, ait Vegetius, *ſeruabatur illa cautela, vt ita tiro ad inferendum vulnus inſurgeret, nequà ex parte ipſe pateret ad plagam.* Meminit huius exercitij Seneca: *Exerceamur ad palum, & ne fortuna imparatos deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris.* In Spartiani Hadriano legitur: *Equitauit ambulauítque* (nota de Ambulatione) *plurimùm, armíſque & pilo ſe ſemper exercuit.* At ego verò *palo* mauelim: & duplex genus exercitij intellegi, *Armaturam*, & *Palaria*. Eſt tamen iterùm in Vopiſci Aureliano: *Nullum prætermiſit diem, quamuis feſtum, quamuis vacantem, quo non ſe pilo & ſagittis ceteríſque armorum exerceret officiu.* Sed nec ibi religio mihi ſit in vicinam vocem *Pali* demutare. Sanè. Pilum & Iacula aliorſum pertinuêre, nempe ad id quod ſubiungam. Nunc de Palo, etiam in Iuuenali (ó Venus ſpecta & ride) cùm de fœminis:

Epiſtol. XVIII.

Spartianus explicatus.

Quis neſcit aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat aſſiduis ſudibus ſcutóque laceſſit.

Pro *Sudibus*, *Rudes* ibi mallem, & mecum vetus interpres, qui *Ferulas* interpretatur. Quæ in Saturnalibus ſcripſi, huc adtexe. Sextum,

ARMATVRA. quod leuium fuit, vti Palaria grauium. De eo Vegetius: *Illo exercitij genere quod Armaturam vocant, & à Campidoctoribus traditur, imbuendus eſt tiro.* Adde ſequentia capita: diſces, non aliud quàm haſtilium, iaculorum, pilorum, ſagittarum miſſionem ſub hoc nomen veniſſe. Cauſſa, quòd ipſi leues milites dicti tunc *Armaturæ*. Olim quidem, iuncto nomine altero *Leues armaturæ*, Liuio atq; aliis: ſed compendio poſteà, ſic vt poſui. Vegetius: *Poſt hos erant ferentarij & leues armaturæ, quos nunc Exculcatores & Armaturas dicimus.* Aliæ ſunt ab iſtis, de quibus Græcorum ſcholia: Ὁπλορχῆσαι, οὓς καλοῦσιν Ἀρματούρας, οἵ εἰσι περσικαὶ οἱ μεθ' ὅπλων ὀρχούμενοι: *Armiſalij, quos dicunt Armaturas, quales ſunt*

Lib. I. cap. XIII.

Armaturæ de Leuibus.

Lib. II. cap. XV.

De ſaltatoribus armatis.

qui

qui cum armis ſaltant. Credo hoc intellegi ab Artemidoro, & ὅπλον ſimpliciter dici: Τὸ δ' ὅπλον τὸ λεγόμενον, παρολκὰς σημαίνει. τελευταῖον γὰρ καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ ἆθλον: *Quod Arma dicunt, dilationes & moras ſignificat, eſt enim vltimum & poſt alia præmiũ.* Inter Agones ponit, ſiue ludos Gymnicos; & Plato receẽſet lib. VIII. De Legibus. Non id ad nos, & eſt Pyrrhica quædam, aliena à ſeriâ militiâ: ad noſtram Seneca: *Iuuentutem maiores noſtri rectam exercuerunt, haſtilia iacere, ſudem torquere, equum agitare, arma tractare.* In Silio ſuprà: *—vibrare ſudẽ.* Fortaſſe & hoc Feſti: *Sub vineam iacere dicuntur milites, cùm adſtantibus Cẽturionibus iacere coguntur ſudes.* Item iſtud priori explicando: *Sub vitem haſtas iacere dicitur veles, cùm eas ſub manu ſurſum mittit.* Nota autẽ & hîc adſtitiſſe Centuriones (in Feſti verbis) quaſi arbitros & doctores. An nõ huc propriè faciunt Iuuenalis verſus iſti? De Iuuenalis verſibus diſceptatio.

> *Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit*
> *Qui tegitur parmâ & galeâ, metuénſque flagelli*
> *Diſcit ab hirſutâ iaculum torquere capellâ.*

Quidam, imò plerique volunt: etſi iam diu litigatur ſuper germanâ ſententiâ in Senatu noſtro litteratorum. Nuper conſularis vnus cenſuit, legendum in poſtremo verſu, *hirſuto Capellâ*: vt viri nomen ſit, nempe Centurionis alicuius aut armorum doctoris. Ille hirſutus & piloſus, vt ſolent fortes & minimè molles. Fundus & auctor huic ſententiæ Scholiaſtes vetus, in quo eſt: *Capellâ, ſene magiſtro, campi doctore.* Sed nulla inuidia ſit cenſere aut ſapere aliquid etiam præter veteres: ego hîc facio, & aliorſum totam rem traho. Primùm, ſi de tirone ij verſus: cur illum maximè in exemplum aduocat vilium ciborum? cur parmâ tegit, quæ iam deſierat? cur poma in caſtra transfert, quæ ibi rariſſima? Sed reſpondent de pomis è Plinio, & ſtabiliunt ſententiam eo fulcro. Nam ille ſic de Ziziphis & Tuberibus: *Sex. Papinius, quem Conſulem vidimus, primus vtraque attulit* (in Italiam) *Diui Auguſti temporibus, in caſtrorum aggeribus ſata, baccis ſimiliora quàm malis, ſed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in tecta iam ſiluæ ſcandunt.* Vbi nihil equidem pro hac re video, imò contrà. Plinius ait ſeri iam & arbores in aggeribus caſtrorum: ſed quas? peregrinas, & quæ in deliciis: atque ipſe in eâ re indignatur. Quid cenſes igitur vilia illa poma hîc intellegi à poëtâ? Imò in pretio fuerunt: etſi reuera vix poma, & ſimilia baccis, vt ait Plinius: ſed exotica erant, & vmbræ ac decori magis cauſsâ in caſtris hibernis ſata. Quin iſtæ aut ſimiles erant *Trichila* & vmbracula caſtrorũ, de quibus * poſtea monebo. Tamen demus etiam de vilibus ibi pomis: an quod ſequitur cadere in tironem poteſt? Ait, *metuentem flagelli.* Nemo liber ei ſubiectus, aut eius metuens, nedum miles. Vitis aut fuſtis eos puniit, non flagrum. Quid ergo eſt? pro meo ſenſu, Venator hîc deſcribitur & beſtiarius, qui feras iaculari condiſcit in capellâ. Quod talis, omnia addocent. Tegitur parmâ & galeâ; vt ſolent iaculatores illi & leues. metuit flagellum; ſub eo enim arenarij & totum hoc genus erat, infimæ conditionis ſerui. Docui in Saturnalibus noſtris: & addeſis propriè de Venatoribus

Lib. xv. cap. XIIII.

* Dial. XVI.

locum

Ad Mart. locum Tertulliani: *Alij inter venatorum taureas patientiſsimis ſcapulis inambula erunt.* De Chriſtianis loquitur, qui damnati ad beſtias, fortes & alacres ſuſtinuerant verberari taurinis iſtis tergis, id eſt flagellis. Claudianus etiam de hiſce ludis:

——— inſonuit cum verbere ſigna magiſter.

& noti ſunt Maſtigophori, Græcis in hac re dicti. Iam de vilitate cibi, in tenues iſtos & inopes conuenit, famelicos ſemper, nec in gladiatoria ſagina. Leue enim hoc genus & ſtrictum eſſe debebat. Denique *in Aggere* conuenit. quo? non illo caſtrenſi, ne errent: ſed vrbano, & qui Romæ. Illinc vicinum & in oculis exemplum Satyricus mutuatur. Nam fuit à Tarquinio rege ſtructus agger, *opere imprimis mirabilis*, ait Plinius. quem magis explicat Dionyſius: *Vrbs*, inquit, *ab Eſquilina portâ Collinam vſque opere munita eſt. nam foſſâ cingitur latâ centum pedes, & ſupra foſſam muro ſiue aggere alto & lato.* Strabo item libro v. in deſcriptione Romæ: vbi Aggerem hunc in *ſex ſtadia* producit. Scholiaſtes Iuuenalis nominat: *Iuxta Aggerem primus caſtra poſuit Seianus, id eſt iuxta Diocletianas.* Ipſe Iuuenalis alibi:

Agger Roma.

Lib. 3.

Plebeium in Circo poſitum eſt & in Aggere fatum.

Sat. vi.

Sat. x. Iterumque: *Aut qua ventoſo conducta ſub Aggere texit.*

Vtrobique oſtendit viliores & paupertinos illic egiſſe. Nominat & Victor, ac ponit, *Campum Viminalem ſub Aggere*.* Plures alij, ſed ſignanter Horatius:

Nunc licet Eſquilijs habitare ſalubribus, atque
Aggere in aprico ſpatiari.

* Suet in Calig. Lãprid. in Eligab. Lib. 1. Sat. viii.

Et oſtendit ambulationes illic & circulos fuiſſe. Idem Fabius de Voce: *Adducit animos naturali voluptate vox omnis, neque aliunde ibi per fora atque Aggerem circuli.* Scito igitur & iuniores nouitioſque Beſtiarios illic exercitos & à magiſtris doctos. A V D. Mihi verò in fronte ſententia tua ridet: à tergo eſt quod diſplicet. Quomodo enim didicit *à Capellâ iacularì*? niſi tu explicas. L I P S. Iam explicaui, ſed breuiter, & te fugit. Ecce, diſcere debebat rectâ ferire feram aut beſtiam currentem, emiſſo iaculo. itaque diſcebat & experiebatur in capellâ. Nam in leone aut vrſo periculum facere: id verò periculum. nec aut ſoluere feras iſtas expediebat, aut lædere, imò nec laceſſere: denique integræ ſeruabantur ad ipſos ludos. Ne vltrà de iſtis, tepidi iecoris es, ſi hæc non capis. A V D. Capio. ſed de Capellâ argutum eſt, fateor: etiámne omnibus probandum? L I P S. Vt volet quiſque. & ſi *hirſutam Capellam* aliquis mauult, facito; ſed cum ſenſu tamen à me dicto. Supereſt inter Exercitia

S A L I T I O. Ea ad equites ſpectat: diſcebantque celeriter & expeditè, ab vtrauis parte, gladiis etiam ſtrictis, aut contum tenentes ſaltare in ligneum equum. Res tota deſcripta Vegetio lib. I. cap. XVIII. quem vide. Neceſſarium hoc illi æuo, quod adiumenta ad ſcandendum in equis nulla habuit. A V D. Non aliud in exercitio equitum? L I P S. Imò verò, curſus, flexus, orbes, aliaque didicêre; etſi ſeorſim Vegetius non dixit.

dixit. Noſtri equites tenuêre concurſus quoſdam ludicros, quos [b] *Torneamenta* & *Gioſtra* vocant: ſed ij ad delicias ferè verſi & oblectamenta aulæ. Si vis de iis iam ante ſæcula aliquot videre quid fuerit; lege Nicephorum Gregoram, & Nicetam Choniatem in Græcorum rebus. ſed hunc maximè, qui floridè & vbertim deſcripſit, an depinxit? [b] Otho Friſing. *Tirocinia* vocat.

DIALOG. XV.

Ad leges itum, ac primò de eâ quæ Furta tangit, tum quæ prædam.

ME ſeria noſtra vocant, & veni ad vltimam Diſciplinæ partem LEGES. Euge, recreor, aura à terrâ adflat. Dico Leges, *inſtituta militiæ ſcripta aut non ſcripta.* Ea multa & varia fuiſſe ſcio, ſed pauca Polybius ſuppeditat, quæ perſequamur. Primum eſt, quod *Furta* tangit: Eorum quia magna occaſio & materies in caſtris, vbi pleraque aperta & incuſtodita; placuit ſeuerè cohibere & punire. Verba in hanc rem Polybij habes:

Μετὰ δὲ τὴν στρατοπεδείαν συναθροισθέντες οἱ χιλίαρχοι, τοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου πάντας ἐλευθέρους ὁμοῦ καὶ δούλους ὁρκίζουσι. καθ' ἕνα ποιούμενοι τὸν ὁρκισμόν. ὁ δ' ὅρκος ἐστὶν, μηδὲν ἐκ τῆς παρεμβολῆς κλέψειν, ἀλλὰ κἂν εὕρῃ τις τοῦτ' ἀνοίσειν ἐπὶ τοὺς χιλιάρχους.

Poſt metationem caſtrorum, Tribuni conuocantes omnem copiam, tam liberos quàm ſeruos, iuramento adigunt viritim, quod tale eſt: Nihil è caſtris furto tollere, imò ſiquis inuenerit quidpiam, id ad Tribunum relaturos. POLYB.

„ *Poſt metationem caſtrorum.*] Intellege, primam: & ſtatim vt Dilectus habitus eſt, & educti ſunt in campos.

„ *Tam liberos quàm ſeruos.*] Valde notandum, hoc iuramentum calones & ſeruitia etiam aſtrinxiſſe, & quidquid humanorum capitum in caſtris.

„ *Adigunt viritim.*] Quò maior religio & firmior, nec per centurias aut manipulos hîc iuratur.

„ *Quod tale eſt.*] An ipſa igitur illa verba quæ ponit? Sed Cincius apud Agellium pleniùs & diſtinctiùs reponit, quæ antiquæ prouidentiæ cauſsâ opus eſt recitari: *Cùm dilectus*, inquit, *antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, iuſiurandum eos Tribunus militaris adigebat in verba hæc:* IN MAGISTRATV *C. Lelij C. F. Conſulis, L. Cornelij P. F. Conſulis, in exercitu decémque millia paſſuum prope, furtum non facies dolo malo, ſolus neque cum pluribus, pluris nummi argentei in dies ſingulos, extráque ha-* Lib. XVI. cap. IIII.

ſtam, haſtile, ligna, pomum, pabulum, vtrem, follem, faculam, ſiquid ibi inueneris ſuſtuleríſue quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, vti tu ad C. Lælium C. F. Conſulem, L. ue Cornelium P. F. Conſulem, ſiue quem ad vtrum eorum ius erit, proferes aut profitebere in triduo proximo, quidquid inueneris ſuſtuleríſue, ſine dolo malo; aut domino ſuo, cuium id eſſe cenſebis, reddes, vti quod rectum factum eſſe voles. Accurata & pulchra formula, digna examinari, ſi otium nunc eſſet. Sed ad Polybium me recipio. & quæ autem pœna, ſiquis in hac culpâ? neuter hic expreſſit: ſed Polybius infrà clarè dicit, *Fuſte percuſſum qui furto aliquid abſtuliſſet è caſtris.* Hem: nō hic quadrupli, aut alia mitior pœna? nulla, ſed abſciſſa omnia, vt in cetero delicto militari. Exempla hercules etiam poſteriore æuo reperio. vt in Suetonij Tiberio: *Is*, inquit, *militem Prætorianum ob ſurreptum è viridario pauonem, capite puniuit.* Eſto de pauone, quid in vili vno gallinaceo? Spartianus auctor, *Peſcennium Nigrum ob vnius gallinacei direptionem,* * *decem commanipulones, qui raptum ab vno comederant, ſecuri percuti iuſſiſſe.* Iſta noſtris moribus miracula & mera monſtra ſunt, ſed, Deus bone, pulchra: & laudare liceat, ſi non lubet imitari. A V D. Iſta profectò ſunt * παλαιοῦ κόμματος, vt Græci dicunt: eiuſmodi nummos non cudit noſtra Moneta. Sed aueo quærere. furta ſi ſic vetita, an etiam in hoſtico? non licuit prædari, rapere, res hoſtiles? L I P S. Dubito, an ſic paſſim, & ſparſim. In Salluſtio lego inter flagitia militiæ relatum, quòd Albiniani milites *ab ſignis aberant, lixæ permiſti cum militibus diu noctúque vagabantur; & palantes, agros vaſtarent, villas expugnarent, pecoru & mancipiorum prædas certantes agerent.* Hæc, inquam, inter turpia & dedecora, quæque adueniens Metellus recîdit. Non ergo liberum ius ſic prædari: ſed credo per manipulos, cohortes, legiones ſæpe miſſos milites, vt agerent ex hoſtili terrâ & ferrent: ſed cum lege, quam ex Polybio iam dicam, vt communis nempe ea præda eſſet: Sæpè dico, non ſemper: nec iſtud ſtudium bonos vmquam milites aut fecerit, aut ſeruarit. Romani igitur auaritiæ huic, & quæ aſſita eſt, iniuſtitiæ coërcendæ, Prædam omnem in publicum ferè vindicabant, & ad Quæſtorem iubebant deferri. Plautus alludens. *Nunc hanc prædam omnem iam ad Quæſtorem deferam.* Atque is diuendebat. & ex pecuniâ militi perſoluebat. Decius quidam in accuſatione M. Coriolani, apud Dionyſium hoc ſic exprimit: *Scitis omnes, quòd ſpolia & præda ex hoſtibus, quamcumque noſtrâ virtute adipiſcimur, eam lex iubet publicam omnem eſſe. Nec ſolùm gregarius miles aut priuatus aliquis ius in hanc non habet, imò nec ipſe Imperator. Sed Quæſtor eam accipiens diuendit, & pecuniam in ærarium publicum refert. Quam legem, ex quo vrbem hanc incolimus, nemo non dicam ſoluit, ſed nec culpauit.* Pulchrè & clarè Dionyſius: & in eius verba paſſim in hiſtoriis ſunt exempla. Præda igitur plurimùm relata in publicum: & ſiquando militi conceſſa, ad excitandum eum in re aliquâ arduâ, id quoque ſub lege & diuiſionis normâ. Siqua res, prudenter & hæc à Romanis aduerſa, prudentiſſimè cauta. Quot victores exer-

Furta ſeuerè puniia.

Cap. ix.

In Peſcennio.

* Nota tot in Contubernio fuiſſe, vt dixi

* *antiqua moneta.*

Prædatio non libera.

In Iug.

Præda publica erat.

Lib. vii.

Præda a qualiter diuiſa.

citus

ctus prædæ ſectatio hæc afflixit? illâ & victoriâ ſimul exuit? nota & aſſidua exempla ſunt. Cauerunt Romani hac lege vel inſtituto, quod ipſis Polybij verbis dicam. Ille in libro Hiſtoriæ ſuæ decimo, cùm Carthago Noua capta à Scipione eſſet, & in eâ magna præda.

Eſt Romanis eiuſmodi mos & adminiſtratio in expugnationibus opidorum. Aliâs enim ſingulis diebus diuidunt copias iuxta vrbis magnitudinem; aliâs per manipulos diſtribuunt. ſed ſic, vt numquam plus dimidiâ parte ad hanc rem adſumant. Reliqui in ordinibus ſuis manentes ſunt in ſubſidiis, interdum extra vrbem, interdum in ipsâ, ita vt ſemper tamen ſe oſtendant. Copiis verò plurimùm diuiſis in duas legiones Romanas, in duas alas Sociales (raro enim omnes quattuor legiones ſimul conueniunt) omnes qui ad prædam & raptus deſtinati ſunt, ferunt quiſque ea quæ ceperint ad ſuas Legiones vel Alas. Quo facto, Tribuni æqualiter omnibus diuidunt, non ſolùm iis qui in præſidiis aut ſubſidiis fuerunt. ſed & qui caſtra ſeruauerunt: itemq́ ægris, ſauciis, aut ad munus aliquod aliò miſſis. Quòd verò nihil fraudaturi ſint aut ſubducturi è prædâ, id omnes iurant cumprimùm in caſtra veniunt ituri ad bellum. quâ de re pluribus dictum eſt nobis in iis quæ De republicâ ſcripſimus. Ceterùm, cùm ſic dimidia militum pars ad prædam diſcurrit; dimidia, ſeruatis ordinibus, iis curat & ſubſidiatur; numquam euenit periclitari Romanos de ſummâ rerum. Spe enim lucri certâ inter omnes, ſiue maneant ſiue prædas agant, nemo locum ordinémque deſerit. quæ res ſæpe noxæ aliis ſolet eſſe. ”

Vides Romanum laudabile inſtitutum, perpetuum in omni prædâ. Imò verba paullùm ſcrutemur. Ait:

Aliâs ſingulis diebus diuidunt copias.] Id eſt, interdum cottidie permutari milites qui maneant, qui rapiant: interdum minimè, ſed ſemel per manipulos ſeponi & ſecerni. Puta, ex quaque legione vel alâ, quinque cohortes mitti, quinque ad ſigna retineri.

„ *Numquam plus dimidiâ parte.*] Prouidè & ex tuto. in hoſtem profligatum quidni dimidia pars victorum ſufficiat? abundè.

„ *Copyjs plurimùm diuiſis in duas legiones Romanas.*] Sententia eſt. cùm duæ ſint partes totius exercitus, Ciues & Socij: horum iterùm duæ, Legio duplex, Ala duplex: ſeruari, vt qui ad raptus miſſi, quiſque ſua ad ſuos ferat, ciues ad ciues, ſocij ad ſocios. nec id tantùm, ſed ad talem legionem ſuam, ad talem alam: omnia confuſioni vitandæ, & vt noti veniant ad notos. Cur verò Socij æqualiter ſic mixti? quia pars eorum æqualis. Dimidium prædæ in omni diuiſione habebant, idque ex veteri inter ipſos pacto. Dionyſius promit in fœdere icto anno Vrbis CCLXI. *Auxilia inuicem ſibi ferunto* (Romani & Latini) *ſiqui bello petantur, totis viribus. Spoliorum & prædæ ex bello æquam partem ſorte vtrique accipiunto.* Nota etiam de *ſorte*, quam interueniſſe vbi res diuidebant intellegimus, non vbi manubias ſiue pecuniam ipſam. Hæc res vna eſt inter præcipuas, quæ Socios tot ſæculis tenuit in fide, lucellum, & gloria, ex aſſiduis & felicibus bellis.

Socij æquas partes capiunt.

Lib. VI.

„ *Quòd verò nihil fraudaturi ſint.*] Memorat iuramentum nunc contra ſubtractiones aut fraudes: iuramentum illud ipſum, quod iam explicatum. Et nota, quòd hoc ſcriptum ſuum (quod nunc commentamur) aduocat, & germanum ſuum oſtendit. De Furtis ſatis eſto. à quibus quàm caſti Romani, & quàm manus eorum continentes, exemplo illuſtri docuerit Frontinus; *Vniuerſi quoque exercitus notabilis ſæpe fuit continentia: ſicuti eius qui ſub M. Scauro meruit. Nam memoriæ tradidit Scaurus pomiferam arborem, quam in pede caſtrorum amplexa fuerat metatio, poſtera die abeunte exercitu, intactis fructibus relictam.* Iuſtitia vbi es? ride è cælo, & ſi terras iterùm inhabites, non aliter fiat.

Lib. IIII. cap III.

Mira abſtinentia Romanorum.

DIALOG. XVI.

De ſtipendio militum, eius origine & auctu. De Frumenti modo, & hordei. de iis quæ ad victum.

AVD. Stipes ſit, qui non ſtupeat, fateor: ſed tamen, ſi hîc ita continentes, an igitur aliunde lucra magna quæ implerent? an non ſtipendium pingue & largum? LIPS. Ducis me quò iter affectabam. Nam id quoque mirabile, quàm exiguo ære meruerint; etiamtunc cùm publicè diuites, priuatim in re anguſtâ. Et ego Philoſophis feriò hoc aſſentior, opes eſſe quæ vitiant, quæ effæminant, de quarum capite ſemina malorum orta. Vide igitur de Stipendiis, quod doctor noſter ita dicit:

POLYB.

Ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολοὺς, οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν,	*Stipendium pedites accipiunt in diem duos obulos, ductores Ordinum duplum, equites*

οἱ δ᾽ ἱππεῖς δραχμήν. σιτομετροῦνται δ᾽ οἱ μὲν πεζοὶ πυρῶν ἀττικοῦ μεδίμνου δύο μέρη, μάλιστά πως. οἱ δ᾽ ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. τῶν δὲ συμμάχων οἱ μὲν πεζοὶ τὸ ἴσον, οἱ δὲ ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα καὶ τρίτου μέρος, κριθῶν δὲ πέντε. δίδοται δὲ τοῖς μὲν συμμάχοις τοῦτ᾽ ἐν δωρεᾷ, τοῖς δὲ ῥωμαίοις τοῦ τε σίτου καὶ τῆς ἐσθῆτος, κἂν τινος ὅπλου προσδεηθῶσι, πάντων τούτων ὁ ταμίας τὴν τεταγμένην τιμὴν ἐκ τῶν ὀψωνίων ὑπολογίζεται.

equites drachmam, id eſt triplum. Frumenti modū accipiūt pedites Attici medimni duas partes admodum; equites hordei ſeptem medimnos in menſem, frumenti duos. Socij, pedites capiunt par Romanis, equites verò frumēti medimnum vnum & trientem, hordei quinque. Datur hoc autem ſociis muneri, Romanis verò & frumenti & veſtium, & ſiquibus armis egeant, omnium horum nomine Quæſtor certam definitámque pecuniam de Stipendio deducit.

Stipendium triplex, in *Pecuniâ, Frumento, Veſte:* quæ omnia aut tractat, aut tangit. Primùm de Pecuniâ, *Accipiunt,* inquit,

,, *Stipendium pedites in diem duos obolos.*] Quod nos *Stipendium*, ipſe ὀψώνιον dixit. Sed certum eſt pecuniam tamen hîc ſignari, ſicut à Thucydide aliquoties & Dionyſio Halicarnaſſæo, qui & ὀψωνιασμὸν appellat: credo ideò, quòd velut in obſonium pecunia ea primò data. Eſt etiam in laudatiſſimis illis Gloſſis: *Stipendium,* ὀψώνιον στρατιωτικόν. Simile quod Latini inferiores dixêre *Annonas.* nec enim ipſum quod eſui modò, ſed mercedem militarem & pecuniam intellexerunt. Video Græcos infimos ῥόγας, *rogas* appellare: an ab *erogando*? Nam & ipſam rem ῥογεύεσθαι etiam dicunt. Leges in Cedreno plus ſemel, atque etiam Suidâ: qui tamen pro Donatiuo Principis capit & interpretatur.

ὀψώνιον pro mercede Græcis.

Roga.

,, *In diem duos obolos.*] Modum habes diurni ſtipendij antiqui, de cuius origine & progreſſu in Electis ſcripſi. Scis me non amare ταυτολογίαν: addam aliquid non ibi ſcriptum, aut non ſic ſcriptum. Olim certum eſt Romanos nullo publico ære militaſſe, idque annis plus trecentis. Feſtus ita adnotat: *Priuato ſumptu ſe alebant milites Romani, penè ad id tempus quo Roma capta eſt à Gallis.* Ait *penè*, & iure addit, quia Stipendium inſtitutum *ſeptemdecim* circiter annis ante vrbem captam. Liuius hoc

Sine ſtipendio olim Romani.

Quando cœperit

docet libro quarto, ſtatim poſt Anxur captum: *Additum*, inquit, *vt ſtipendium miles de publico acciperet, cùm ante id tempus de ſuo quiſque functus eo munere eſſet.* Liuius dicit *de ſuo* militaſſe, Feſtus *priuato ſumptu*: quid clarius? Et tamen hic quæro & inicio, an igitur nihil è publico?

An non annona frumentum? non arma, non frumentum? Ambigo, & ſunt quæ inducunt accepiſſe.

Lib. V. Dionyſij iſta in bello cum Sabinis: *Τούτων δὲ πραχθέντων δημοσίᾳ, τὰς κατ' ἄνδρα γενομένας εἰσφορὰς αἷς ἐστείλαντο τοὺς στρατιώτας, ἅπαντες ἐκομίσαντο: Iis diuenditis* (prædâ ſcilicet) *publicè, collationes quæ viritim factæ erant in milites, eas omnes receperunt.* Nónne clarè ſatis collatum aliquid in milites dicit? & quo fine aliâs tributa, quæ Romani ex cenſu dabant? Amplius, in eodem Dionyſio, cùm Veientes pacem peterent, ſcribitur

Lib. IX. *frumentum eos obtuliſſe exercitui in duos menſes, pecuniam in ſtipendium ſex menſium, vti victor imperarat.* Hîc verò & frumentum in menſes datum habes, ſed & pecuniam in ſtipendium (Græcè *χρήματα εἰς ὀψωνιασμὸν*) definitam. Etſi de pecuniâ, non opinor ſed ſcio, oblatam eam non ad modum ſtipendij viritim capti (nullum enim fuit) ſed in belli ſumptus & militum ſingulorum, pro æſtimatione victoris. Atque hæc talia aliquoties in Dionyſio leges, ſed benignè ſemper & æquiter capienda,

Modus primi ſtipendij ſtipendio nondum conſtituto. Idipſum cùm fuit, ſanè exiguum; *& *duo oboli* etiam Polybiano æuo: id eſt **tres aſſes*. Haud aliter Latinè extuleris: cùm duo oboli ſint tertia pars Drachmæ. At Drachma vincitur leuiter à Denario Romano: etſi alternant hæc & confundunt ſcriptores. Quantulum iſtud eſt? in menſem *decem denarij*, id eſt Philippæus noſter.

* Aut verius ſtrictiſſimè, cum triete.

Veteris reſtrictio & frugalitas. En lucrum, quo obiecto tanto opere gauiſi milites (in Liuio habes) & viſi rem ſuam ſtabiliuiſſe. Sed ita tunc ſcilicet parcimonia & mores, quibus magis quàm opibus res Romana ſtetit. Lubet Liuianum elogium

Lib. I. initio. opportunè addere: *Nulla vmquam reſpublica nec maior* (quàm Romana) *nec ſanctior, nec bonis exemplis ditior fuit, nec in quam tam ſera auaritia luxuriáque immigrauerint, nec vbi tantus ac tam diu paupertati ac parcimoniæ honos fuerit.* Benè & verè Liuius: iſta res docet, & in tot victorijs ac triumphis, imperio tam latè propagato, nihil additum ad ſtipendij modum reperio ante Iulianum æuum. Quis non miretur? vbi tot Tribuni populares, & per publicâ damna ad priuatam gratiam aut com-

Cæſar ſtipendium auxit. moda graſſantes, nullum ex iis auxiſſe, aut (quod proditum exſtet) conatum augere? Iulius ille fuit, qui per milites magnus, hic quoque leges

Cap. XXVI. fregit, & *legionibus ſtipendium*, ait Suetonius, *in perpetuum duplicauit.*

Item Auguſtus. Res ſemel mota non hîc ſtetit, ſed magis Auguſtus auxit, qui *omnes vbique milites ad certam ſtipendiorum præmiorumque formulam adſtrinxit,*

Cap. XLIX. vt in vitâ eius Tranquillus. Eum modum fuiſſe, *decem diurnos aſſes*,

Vel potius firmauit. ex Tacito liquet. Hæc ita ſcripta: etſi ſuſpicio mihi eſt, per bella illa diuturna ciuilia, magis etiam auxiſſe ſtipendia: ſed reciſa, rebus iam tranquillis, ab Auguſto, & in ſummam eam firmiter redacta. Manſit tamen non diu. ſed ſiue Nero ſiue Claudius, ſiue potiùs Otho aut Vitellius, aliquid imò multum addidêre: & iam Domitiani æuo, ſtipendium

mcn-

menſtruum erant *aurei terni*. Ij eſſent in diem *vigintiquinque aſſes*: quibus ipſe Domitianus iterùm addidit menſtruum *aureum vnum*, id eſt denarios *viginti quinque*. Tanti enim Romanus aureus, & res hæc tota è Iohanne Zonarâ ad liquidum à nobis reducta. Ille ſic de Domitiano: Καὶ τοῖς στρατιώταις τὴν μισθοφορὰν ἐπηύξησε τάχα διὰ τὴν νίκην. πέντε γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα δραχμὰς ἑκάστου λαμβάνοντος, ἑκατὸν ἐκέλευσε δίδοσθαι. μεταμεληθεὶς δὲ, τὴν ποσότητα οὐκ ἐμείωσε, τὸ δὲ πλῆθος τῶν στρατευομένων συνέστειλε: *Militibus ſtipendium auxit, ſcilicet ob victoriam. nam cùm ſeptuaginta quinque drachmas ſinguli acciperent, ipſe iuſſit centenas dari. Pœnitens verò poſteà ſummam non imminuit, ſed multitudinem militantium reecidit.* Ex quibus certum, in Suetonio rectè nos olim emendaſſe: *Addidit & quartum ſtipendium militi*, * *aureis ternis*. Inferiore æuo quid fuerit, non vltrà repperi, nec dicam. AVD. Iſta quidem Domitiani ſumma pinguiuſcula, ſed & Auguſti tolerabilis: illa Polybiana quid habuit *Cur quiſquam caput vnctius referret?* vt iocer cum poëtâ. Nam certè exigua: & cur tam multi tamen ad militiam prompti? LIPS. Ipſa illa ſumma exigua, non nego: ſed frumentum additum cogita, tum crebras etiam in triumphis donationes. Liuius hoc te docuerit, quoties & in quo modo, donati. Amplius, cogita promotiones, & quòd per virtutem ad altiores ordines venirent; ergo & ad ſtipendia meliora. Multi enim duplicarij, vt audiemus: & addit,

Domitianus auxit.

Domit. cap VII.

* Aut ſi velis, inſertâ voculâ *ad aureos ternos*.

Alia commoda militia.

„ *Ductores ordinum duplum*.] Ταξίαρχοι ſunt in Græco, quos licet Centuriones etiam reddere: ſed hîc conſpectè *Ductores* magis feci. Non enim ſolos Centuriones opinor intellegi, ſed & Succenturiones ſiue optiones, fortaſſe & Signiferos ipſos. In Liuio quidem lego, cùm Appius in fugacem ſuúm exercitum animaduertit: *Ad hoc Centuriones duplicarióſque, qui reliquerant ordines, virgis cæſos ſecuri percuſſit*. Ergo duplicarij aliqui præter ipſos Centuriones, vt palàm vides. Sed vnde, inquies, iam tum illo æuo, haud longè à regibus exactis? cùm ſtipendium nondum inſtitutum eſſet. Ergo memento quorum diximus, frumentum videri è publico militibus iam olim datum. Varronem aduoco: *Duplicarij, quibus ob virtutem duplicia cibaria vt darentur inſtitutum*. Oſtendit quoſdam etiam è grege milites fuiſſe, ſic honeſtatos ob egregia facta. Et tale in Liuio: *Milites qui in præſidio ſimul fuerant, duplici frumento in perpetuum, in præſentiâ ſingulis bobus donati*. Quod factum etiam diu poſt ſtipendium pecuniæ inſtitutum. Manſit hic vſus, & in Cæſare legas: *Cohortem poſteà duplici ſtipendio frumentóque, ſpeciarijs, militaribus donis ampliſſimè donauit*. In Vegetio: *Armaturæ duplares, quæ binas conſequuntur annonas*. Sed & *Seſquiplares* in eodem, *qui vnam ſemis*.

Duplicarij.

Lib. II.

Nodus in Liuio exſolutus.

IIII. de L. L.

Lib. VII.

III. Ciuil.

Lib. II. cap. VII.

„ *Equites drachmam*.] Id eſt, ſtipendium triplex. Itaque ſuper Centuriones erant; tum quia genere digniores, tum quia onerum plus ferebant. Ipſe hic modus in Liuio: *Atque impudens poſtulatum fuit, vt de ſtipendio equitum (merebant autem eâ tempeſtate triplex) æra demerentur*. Hoc ille aliquot annis poſt ſtipendia inſtituta: & vides vulgò inuidioſam.

Equiti triplex in ſtipendio.

Lib. VII.

ſam hanc ſummam fuiſſe. Poſtularunt igitur minui, ſed non impetra-
Penſitata Liuij verba. runt: an non factum poſteà? ſed diu, inquam, poſteà? Ex Liuij commatio ſuſpicor, quod hîc inſerit, *eâ tempeſtate meruiſſe:* non ergo tuo æuo? Appâret: fruſtrà alioqui ſubmonuiſſet. Et hercules cùm recogito, ſtipendia à Iulio ab aliis aucta; ingens hæc ſumma & prægrandis in equitum fuiſſet, ſi pariter creuiſſent. Accedit, quòd dignitas equitum non iam tanta, poſt Socios ciuitate donatos. Illi enim cùm equitatu abundarent, ferè ad bellum ibant, paucioribus paullatim è dignióri & ciuili illâ ſtirpe. Sed ſuſpiciuncula eſt, quam ſperni tam facilè à te volo, quàm à me pro-
Tribunorū ſtipendia. di. Iſta Polybius de diſcrimine ſtipendiorum. Sed heus in Tribunis quid fuit? cur ij omiſſi? Magna eorum ſalaria, vt video, & ſic celebrantur à Iuuenali:

——— alter enim quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ vel Catienæ.

Lib xxxiv. cap. iii. A Plinio: *Nec pudet Tribunorum militarium ſalariis emere.* Vterque de productiore ſummâ, & velut per adagionem vſurpat. Quania igitur? Appiani locus eſt, niſi erro, qui ſcitiores nos eius faciat iſte. De Cæſare
iv. Ciuil. ſcribit, eiuſque triumpho quadruplici. Καὶ διένειμε, ἔφη, στρατιώτῃ μὲν ἀνὰ πεντακισχιλίας δραχμὰς ἀττικάς, λοχαγῷ δὲ αὐτοῦ διπλάσιον, καὶ χιλιάρχῳ καὶ ἱππάρχῳ τὸ ἐπὶ διπλάσιον: *Diuiſit dedítque militi ſuper quinque mille drachmas; Ductori ordinum eius duplum; Tribuno militum & Præfecto equitum, iterùm eius duplum.* Ex analogiâ hac donorum, iuſtè & probabiliter inferas de Stipendiorum tali modo. Ergo Tribunus & Præfectus alæ quadruplum ſalarij vulgaris habuit, & alia vberiora in veſte, frumento, ſpeciebus. Hæc talia in Lampridio, Capitolino, Vopiſco videre tibi fas: vbi epiſtolæ aliquot Principum ad litteram poſitæ, cum Tribuniciis iſtis commodis aut donis. Haud diſſimile apud Græcos. & ſcribit Xeno-
Græcorum ſtipendia. phon, *Seuthen regem Thraciæ, cùm Græcos mercede iungere ſibi vellet, ob-*
vii. Anabaſ. *tuliſſe & polliceitum,* τῷ μὲν στρατιώτῃ κυζικηνὸν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν: *militi Cyzicenum, Cēturioni duplum, Prætori quadruplum.* Hi Prætores, velut Tribuni Romanorum erant, aut noſtri Colonelli. Fecerunt idem Lacedæmonij in iiſdem copiis (quarum laus inclyta, & propagata per inclytum ſcriptorem) alliciendis, & inter pro-
Ibid. infrà. miſſa, hæc ſunt: Δαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς, λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν: *Daricum feret quiſque veſtrûm in menſem, Centurio duplum, Prætor quadruplum.* Vbi pariter obſerues, in ipſo ſtipendio
A Romanis vix diuerſa haud longè à Romanis abire, præſertim ſub Auguſti æuum. Nam etſi Daricus non niſi viginti drachmis æſtimabatur; tamen alibi lego pluſculum etiam accepiſſe, & Drachmam habuiſſe diurnam. Thucydides de
Lib. vii. Athenienſibus: Δραχμὴν γὰρ τῆς ἡμέρας ἕκαστος ἐλάμβανεν: *Drachmam in*
Lib. iii. *diem quiſque accipiebat.* Iterùm idē διδράχμους ὁπλίτας nominat in cuſtodiâ Potidææ: *qui binas drachmas ferrent,* ſed (nē diſſimulem) extra ordinem & ſolitum morem. Idem cenſeo ſuprà. Paullùm igitur infra drachmam meruerunt vulgò. A v. D. Contra te cenſere Demoſthenes

me

me hîc iubet. Ille in Philippicarum primâ deſinit quæ opus ſunt militi. *Στρατιώταις δισχιλίοις τετταράκοντα τάλαντα, ἵνα δέκα ἑκάστου μηνὸς ὁ στρατιώτης δραχμὰς σιτηρέσιον λαμβάνῃ. τοῖς δ' ἱππεῦσι διακοσίοις οὖσι, ἐὰν τριάκοντα δραχμὰς ἕκαστος λαμβάνῃ τοῦ μηνὸς, δώδεκα τάλαντα: Bis mille militibus talenta ſumto quadraginta, ita vt quiſque decem drachmas in menſem accipiat: equitibus verò ducentis talenta duodecim, ſi quiſque triginta accipiat in menſem.* Alia hîc definitio, minor tuo dicto. LIPS. Particulam verborum affers, plura inſpexiſſe oportuit. Redeo autem in memoriam, *Demoſthenes explicatus.*
Oratorem illic ſuadere & dicere, vt dumtaxat in annonam (Græcè *σιτηρέσιον*) tot talenta & menſtruas drachmas dent: at reliquam pecuniam in ſtipendium, bellum ipſum ſuppeditaturum. Hæc ibi poſtcà, atque ita nihil diſſentit. Imò, quod valdè notes, in triplici equitum Annonâ cum Romanis conſentit.

„ *Frumenti modum accipiant.*] Cuius diſtributi ſæpè mentio. vt in Cæſare: *Diem inſtare, quo die militibus frumentum metiri oporteret.* Iterùm: *Poſt diem ſeptimum ſe reuerſurum confirmat, quam ad diem legioni, quam in præſidio relinquebat, deberi frumentum ſciebat.* Ac vides etiam certo die datum, & cum curâ ne is laberetur. Bonum & vtile inſtitutum, militi ſemper victum eſſe, nec inopiâ cogi ad rapiendum, aut deſerendum. Si pecunia in hunc vſum, potuiſſet ire in alium vſum: igitur maluerunt rem dare ipſam. Atque ita, vt nefas etiam haberetur vendere. Salluſtius inter militaria probra recenſet: *Frumentum publicè datum vendere, panem in dies mercari.* Itáne culpa mercari, aut vendere? hodie nec rapere, & Vis aut Iniuria ferè eſt quæ militem alat. Sed quis finis, ſi noſtra incompoſita cum illo ordine componam? & verbo fortaſſe lædam, qui ferro poſſunt. At in ipsâ re, exemplum ſeueritatis quâ Galba vſus, apud Suetonium: *Militi, inquit, qui per expeditionem annonâ arctiſſimâ, reſiduum cibariorum tritici modium centum denariis vendidiſſe arguebatur, vetuit ſimulatque indigere cibo cœpiſſet, à quoquam opem ferri. atque is fame extabuit.*

Frumenti datio. I. Gallic. VII. Gallic. *Ea laudata.* *Non vendebant.* Cap. VII.

„ *Attici medimni duæ partes.*] Suidas, & Nepos vitâ Attici, ſex modios in Medimno ponunt: & ita eſt: ergo nunc militi, Romano modo & ſermone, damus Modios quaternos. Quidni tantum, cùm ipſi ſerui eos acceperint in Dimenſo? Donatus in Terentium: *Serui quaternos modios accipiebant frumenti in menſem, & id Dimenſum dicebatur.* Liceret & de *quinis* ſuſpicari ex Senecâ: *Seruus eſt, quinque modios accipit, & quinque denarios.* Sed arbitror hoc ita ibi in vtiliore & honeſtiore ſeruo fuiſſe, nempe actore ſcænico: cui & pecuniola præter morem acceſſit. Aut ſi modij etiam quini dati? Salluſtius tangere videtur Oratione Marcij Tribuniplebis: *Niſi fortè Frumentariâ iſtâ lege munia veſtra penſantur, cùm tamen quinis modijs libertatem omnium æſtimauere.* Dicas alludere ad ſeruile dimenſum, & ideò indignari libertatem ſic taxatam. Sed hoc incertum: de militibus noſtris, è Polybio firmum. Magno & multo igitur frumento opus ad plures legiones: & vnde hæc copia? Nam eguiſſe

Militi dimenſum, vt ſeruorum. Epiſtol. LXXX.

ſ Roma-

Vnde Frumenta Romanis. Romanos, aut per hanc inopiam ab incœpto aliquo deſtitiſſe, rarò aut non leges. Cenſeo è prouincialibus frumenta hæc coacta, & è Decimis quas hoc fine aratoribus imponebant. Quid ſi ergo in hoſtili? etiam tum è vicinis prouinciis, aut ex ipſo hoſtico: ſed ſic, vt non in commune & ſibi miles raperet, ſed deſecta aut inuenta frumenta deferret ad Quæſtorem, In publicum omnia ſepoſita, & tum cum modo & ordine diſtributa. Magnæ conſiderationis res, & ſummi ad bellum vſus, de quo Politici vidento.

„ *Equites hordei ſeptem medimnos, frumenti duos.*] De hordeo, peculiare hoc equiti ad iumenta: pro quo & æs aliquando accepêre, quod *Hordearium* appellat Feſtus. Sed in frumento, inquies, cur tanto plus accipit? Nam duo medimni ſunt modij duodeni. Triplo igitur peditem excedit: quid miraris? fit idem quod in pecuniâ, quod in donatiuis, & triplum vbique capit. *Frumentum triplex equiti.* Neque ambigo in Ordinum ductoribus ſimile fuiſſe, & ſemel dictâ analogiâ duplum quoque frumenti eos cepiſſe. Cui tamen vſui equites tantum? vtne venderent? negauimus. vt abſumerent? quî potuêre ſoli? Ne cenſeas: non enim ſoli. Seruũ aut ſeruos potiùs habuêre, & iuſtum eſt hoc Dimẽſum in capita terna. De hordeo, ſatis etiam largiter: ſed certum eſt, præter equum militarem, iumenta alia habuiſſe. Eſt in Plutarchi Catone Cenſorio, quod huc faciat, & illuſtretur aut illuſtret. *Catonis abſtinentia.* Narrat in ceterâ abſtinentiâ eius, ὅτι στρατηγῶν ἐλάμβανεν ἑαυτῷ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν, οὐ πλέον εἰς τὸν μῆνα πυρῶν, ἢ τρεῖς ἀττικοὺς μεδίμνους, εἰς δὲ τὴν ἡμέραν κριθῶν τοῖς ὑποζυγίοις ἔλαττον τριῶν ἡμιμεδίμνων: *quòd etiam in imperijs & Præturis accipiebat ſibi, & ijs qui apud ſe, frumenti in menſem non plus tribus medimnis Atticis, in diem verò hordei iumentis ſuis minus ſeſquimedimno.* Si cõſtaret de numero familiæ Catonianæ, facile eſſet aptare modum, etſi pænè etiam conſtat, & in eodem Plutarcho lego *quinque* eum ſeruos in Hiſpaniam duxiſſe. Ipſe ergo ſextus: & habuere ſinguli modios non niſi ternos. Hoc ad aſtruendam frugalitatem Catonis recenſet: & ideò certum, accepiſſe eum intra legitimum modum. Sed, inquies, lictoribus ſuis & apparitoribus nihil accepit? Diſcas hinc eos ſibi & in capita ſeorſim è publico accepiſſe. Addo, quòſdam Imperatores laxiùs hîc ſe geſſiſſe, quod de Cæſare quidem lego: qui (ait Suetonius) *frumentum quoties copia eſſet, etiam ſine modo menſuráque præbuit militibus, & ſingula interdum mancipia & prædia viritim dedit.* *Cæſar extra diſciplinam.* O virum magni benignique animi, ſed non nati ad priſcam & ſtrictam Diſciplinam! quæ ab illo profectò magis magiſque eſt lapſa.

„ *Socij pedites capiunt par Romanis.*] Meritiſſimò. nam & tantum capiebat eorum venter. At non tamen equites, de quibus ſubdit:

„ *Equites verò frumenti medimnum vnum & trientem.*] Iſti enimuerò minus quàm Romani, ab hac cauſsâ quòd minùs digni aut opulenti: eóque nec à familiâ ſic inſtructi. Singulis ergo famulus vnus ſuffecerit: & eſt menſura hæc in duo capita, modiorum ſcilicet octo. Simile in hordeo, & habuêre pauciora impedimenta. A V D. Delectantia verò iſta, & mihi.

mihi non niſi confusè adhuc audita aut nota. Sed voluo tamen in animo, an frumento tantùm ad cibos vſi? Nihil adiungis obſoniorum, aut alîus alimenti? L i p s. Adiungam, etſi Polybius non fecit. Primùm dico, ſalem & leguminum aliquid militibus etiam datum, atque hæc fortaſſis veniſſe in frumenti dictum illum modum. *Legumina militi.* In Plutarchi Craſſo huic rei ſcriptum, inter omina triſtia: Συνέπεσε μετὰ τὴν διάβασιν μετρουμένοις τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις, πρῶτα πάντων δοθῆναι φακοὺς καὶ ἅλας, ἃ νομίζουσι πένθιμα ῥωμαῖοι: *Simul euenit, vt poſt tranſitum fluminis, cùm emetirentur neceſſaria exercitui, primùm omnium darent lentem & ſalem, quæ Romani habent funebria.* De ſale quidem vix ambigi poteſt, ſine quo vita non eſt. Sed & legumina aut piſa reperio. vt in Cæſare: *Non illi hordeum cùm daretur, non legumina recuſabant*: quæ tunc ſcilicet pro frumento, in illâ neceſſitate. Aliâs, pro obſonio. vt in Syneſio, de Caro Imp. militariter cænante: Τὸ δὲ δεῖπνον ἦν, πίσινον ἕωλον ἔτνος, καὶ ἐν αὐτῷ τεμμάχια ἄρτα ταρίχη κρεῶν ὑείων: *Cæna autem erat, è piſis pulmentum pridianum, & in ipſo fruſta aliquot ſalitæ ſuillæ carnis.* *Orat. de Regno.* Atque amplius, in eodem habes & Suillam: an ex vſu caſtrenſi? prorſus, illius quidem, & ſuperioris etiam, ævi. *Suilla militibus.* Nam Spartianus de Hadriano ita ſcribit: *Cibis etiam caſtrenſibus in propatulo libenter vtens, hoc eſt larido, caſeo, & poſcâ.* Nominat & Vulcatius in Auidio, inter legitimos cibos: *Præter laridum, ac buccellatum, atque acetum, militem in expeditione quidquam portare prohibuit.* Vbi acetum ſcilicet ad potum militarem conficiendum, & iam dictam poſcam. At de larido, mirum ni Polybij etiam tempore fuerit in hos vſus. Scribit certè inter Galliæ Ciſalpinæ laudes, *glandes & porcos in eâ abundare,* & dat argumentum: *quod cùm plurimi in Italiâ cædantur, tum ad vſus vitámque priuatam, tum ad ea quæ in exercitus legionéſque præbentur, his tamen omnibus ſufficere Galliæ illam regionem.* *Lib. II.* Quid aliud intellegas, τὰς εἰς τὰ στρατόπεδα (ita verba eius ſunt) παραθέσεις: quàm repoſita & ſalita in militares vſus? Atque hi tales ſunt, quos *Militares cibos* ſcriptores appellitant. *Militares cibi, vilei.* Vt Spartianus in Peſcennio: *In omni expeditione militarem cibum ſumpſit ante papilionem.* Lampridius de Alexandro: *Apertis papilionibus prandit atque cænauit, cùm militarem cibum cunctis videntibus atque gaudentibus ſumeret.* En virum, dignum titulo & loco Principali! Et obſerua indidem, bis eos die cibum ſumpſiſſe, ſuâ horâ quemque, & addo etiam ſuo cibo. Prandium enim tenuius, & ſine vllo apparatu. Didici è Polyæno, qui partitè deſcribit reſtitutam diſciplinam militarem à Scipione ad Numantiam, atque inter alia: ἐκέλευσε ἀριστᾶν ὀρθοὺς ἄπυρον ὄψον, δειπνοῦντας δὲ προσφέρεσθαι καὶ κρέας ὀπτὸν καὶ ἑφθόν: *Iuſſit prandere ſtantes ſine igne cibum* (id eſt, incoctum;) *in cænam verò proferre & addere carnem aſſam vel elixam.* *Lib. VIII.* *Stantes prandent.* A v d. Heus tu, mira hæc correctio, & ſatis equidem benigna, cùm delicias etiam præſcribit carnis aſſæ aut elixæ. *Conſiderata Polyæni ſcriptio.* Atquin ego longè ſecius opinabar, & in Salluſtio legeram Metellum edixiſſe, *Ne quiſquam caſtris panem, aut quem alium cibum coctum venderet.* Ecce, alius iſte Cenſor, qui arcet ab omni cibo cocto. L i p s. Adoleſ-

* Ne propera, neque enim igni tangeris.

cens, cum Theocrito: * μὴ σπεῦδ'. οὐ γάρ τοι περὶ θάλπεαι. Alioſum & mea & Salluſtiana illa trahis. Intellege. Iuſſit Scipio in prandio leuiter ſtantes cibum capere: at in cœnâ indulſit (non ſanè iuſſit, ne ſic accipe) ſi copia eſſet, carnem aſſam addere aut elixam. Metellus non in hæc, ſed pro his pugnat. Nam ipſe lixas, coquos, & totum id genus caſtris eiecit: vetuitque, non *ſumere* cibum coctum (verba notabis) ſed *vendere*. Hoc nempe fuit, noluit proſtare cibos tales, & facilitate parandi gulam irritari: ſed ſi quis haberet, è prædâ aut pecuniâ, ipſe pararet & veſceretur. Germana ea ſententia. eóque intentiùs Frontini hæc conſideranda ſuper eâdem re & viro: *Q. Metellus bello Iugurthino ſimiliter lapſam diſciplinam pari ſeueritate reſtituit, cùm inſuper prohibuiſſet aliâ carne, quàm aſſâ elixáue, milites vti.* O riſu rem dignam! & ô cumulum ſeueritatis, ſi *inſuper prohibiti aliâ quàm aſſâ aut elixâ carne vti*! Quid, malùm, igitur crudis anteà vſi? Conſiderare te iuſſi, imò nunc emendare (nec aliter euoluo:) *aliâ carne quàm à ſe aſſâ elixáue.* Vox aut voculæ duæ inferendæ, quas eduxi è conſimili verbo. Id planè iam conſonat vero, & Salluſtianis item illis: *Ne quis cibum coctum venderet.* Itaque coctis vti licuit, vendere aut emere non licuit. Hoc fine, inter inſtrumenta militis *Verua & ollas* inuenio. vt in Polyæno, de eodem Scipione: Προσέταξε δὲ ἀποπέμψασθαι καινὰς τραπέζας, ἐκπώματα καὶ σκεύη πάντα, πλὴν χύτρας καὶ ὀβελίσκου καὶ ποτηρίου: *Iuſſit amplius, amoueri nouas menſas, ſcyphos & vaſa omnia, præter ollam, & veru, & pocillum.* Atque ipſum eſt, quod Appianus de hoc Scipione: Καὶ σκεῦος οὐκ ἐξῆν ἐς δίαιταν ἔχειν οὐδενί, πλὴν ὀβελοῦ καὶ χύτρας χαλκῆς, καὶ ἐκπώματος ἑνός: *Et vaſum non licuit militi vllum haberi ad victum, præter veru, & ollam æneam, & poculum vnum.* Et iam hæc credo tenes. AVD. Non elabentur. adde, ſodes, de Pane etiam quem vetuit Metellus vendi coctum. Quid ergo? ſinguli ipſi piſtores, & è proſapiâ atque artificio Plauti? LIPS. Ita verò, & hic ſua ratio. Nolebant curioſè & ab profeſſo opifice panem coctum edi, ſed ſubitarium & quem ſuâ manu miles paraſſet. Scio me omnia mira loqui: ſed quid faciam, ſi in tantum mores noſtri & priſci diuertunt? Suâ manu, dico, coquebant illi ingenui, illi ciues. quid? imò ipſe aliquis Imperator, nec ex Curiis aut Fabriciis, ſed nouitiis Antoninis. Herodianus nobis auctor, Antoninum Caracallam, cùm duritiem & robur præferret, omnia militariter egiſſe. atq; etiam, inquit, ἄρτον προσεφέρετο αὐτοσχέδιον. σῖτον γὰρ ἀλήσας τῇ ἑαυτοῦ χειρί, ὃ ἤρκει μόνῳ, μᾶζαν τε ποιήσας καὶ ἐπ' ἀνθράκων ὀπτήσας, ἐσιτεῖτο: *Panem addebat ſubitarium & neglegenter factum. Triticum enim ſuâ manu molens, quod ipſi ſatis eſſet, maſſámque ex eo conficiens & in carbonibus coquens, eo veſcebatur.* Singularem huic rei locum, & ad molendum & ad coquendum, ſæpe apud me quæſitum. Ergo manuarias quaſdam molas circumferebant, vt tetigi anteà, aut in lapide tundebant: denique ſine furni aut clibani operâ, ſubitò ſic in carbonibus aut ſub cinere coquebant. Panis igitur ille grauis, madidus ideoque Plinio ſcriptum: *Legem certam naturæ eſſe, vt in quocumque genere panis militaris tertia portio*

Cibos coctos vendi non fas.

Lib. IIII. cap. I.

Frontinus forſitan correctus.

Militi veru & olla.

Lib. VIII.

In Iberic.

Miles ipſe piſtor ſibi.

Panis militaris.

Lib. XVIII. cap. IX.

tio ad grani pondus accedat. Militarem, talem ſubitum & ſubcineritium appellat, nec bene aut diu excoctum. Sed & ſine pane, frumento ſuo ſæpe vſi in pulte. Notum à Plauto *pultifagos* Romanos appellari: & in Ammiano eſt, de Iuliano Imperatore, iam in caſtris: *Et Imperatori non cupediæ ciborum ex regio more, ſed ſub columellis tabernaculi cænaturo pultis portio parabatur exigua, etiam munifici faſtidienda gregario.* Ita ille Imperator militariter cænatus, inter bonos aut potiùs optimos, ſi non abiiſſet à pietate. Et dic tu meus, iam expleui te tam lautis epulis? AVD. Propemodum, ſed lubet interbibere. Sine potu hoc conuiuium: quis is fuit? LIPS. Tetigi verò anteà. & quid cenſes, vinum aliquod Chium aut Falernum edentulum fuiſſe? Imò is pro cibo reliquo fuit, Aqua. Spartianus de Piſcennio: *Cùm apud Aegyptum ab eo limitanei milites vinum peterent, reſpondit, Nilum habetis, & vinum quæritis?* Plutarchus de Catone Cenſorio: Ὕδωρ δὲ ἔπινεν ἐπὶ τῆς στρατείας, πλὴν εἴποτε διψήσας περιφλεγῶς, ὄξος ᾔτησεν, ἢ ἰχύος ἐνδιδούσης ἐπιλάβοι μικρὸν οἰνάριον: *Aquam bibit in militiâ, niſi ſi in acri ſiti & calore acetum poſceret, aut viribus defectus exiguum aliquod villum ſumeret.* Hæc Cato, inter equites, inter nobiles, inter duces. Benè, quod ſignatis tabulis ago; vt vultus tuus eſt, vix nunc mihi habes fidem. Sed Cato igitur aquâ merâ vulgò vſus; interdum aceto, non ſolo, ſed cum aquâ ſcilicet mixto, quod ſuprà diximus *Poſcam*, vel vt quidam ſcribunt *Puſcam*. Eâ ſententiâ Spartianus iterùm, in Peſcennio: *Iuſſit vinum in expeditione neminem bibere, ſed aceto vniuerſos eſſe contentos.* Vniuerſos, inquit, etiam igitur ipſos Duces. Seruorum hic potus olim, vt id quoque commune cum iis habeant, ſicut Dimenſum. Plautus:

Lib. XXV.

Aqua militibus.

Aut poſca.

Exemplo ſeruorum.

Sed hic rex cum aceto pranſurus eſt & ſale. Rudente.

Iocosè, vt aſſolet. cùm rex diceretur ſeruus; ô bone, inquit, hic rex poſcam bibet, & ſalem pro obſonio delinget. In eodem Plauto reponendum hoc verbi olim mihi viſum:

Alij ebrij ſunt, alij poſcam potitant. Milite.

Conſtat ita verſus, & ſententia. Alij ſeruorum, ait, vino ebrij, alij miſelli poſcam bibunt. AVD. Fateri volo, non ad meum guſtum hîc Romani: & ſi ego Imperator, vinum non exſuleret è meis caſtris. Nónne viribus & animo addit? LIPS. Nouitium ſapis. alia mens iis, à quibus cottidie diſcimus ſapere. Ariſtoteles te reformet: Καὶ ἐπειδὴ ἡ τοῦ οἴνου πόσις καὶ τοὺς ἐλευθέρους ὑβριστὰς ποιεῖ, καὶ πολλὰ ἔθνη ἀπέχεται καὶ τῶν ἐλευθέρων· οἷον Καρχηδόνιοι ἐπὶ στρατιᾶς· φανερὸν ὅτι τούτῳ ἢ μηδὲν, ἢ ὀλίγον μεταδοτέον: *Ac quoniam vini potio etiam liberos homines ad ferociam & iniuriam propellit, & multæ gentes etiam liberæ eo abſtinent (vt belli tempore Carthaginienſes) palàm eſt, quod eius nihil aut parum ſeruis dandum.* Vini malitiam vniuersè notes; & propriè ad rem noſtram, Carthaginienſes, bonam & compoſitam olim rempublicam, eo per militiam abſtinuiſſe. Habes cibos, habes potus: vis inſtrumentum fortaſſe & apparatum menſalem? condigna omnia epulis. Menſæ an fuerint, vix ſcio. imo in

I. Oecon. cap. V.

Polyæni verbis ſuprà, vbi eſt Scipionem remouiſſe *καινὰς τραπέζας, nouas menſas*: aliter ac veriùs ſcribitur, ἔξω τὰς ξαπίζας. vt menſas dicat

Ceſpites pro menſis. prorſus remoras è caſtris. Nam *nouæ* illæ quæ eſſent? & pro menſis plerumque iis elatior ceſpes. Lucanus, cùm Afranij & Cæſaris milites colloqui & concænare facit:

Lib. IIII.
Pax erat, & caſtris miles permiſtus vtriſque
Errabat, duro concordes ceſpite menſas
Inſtituunt.

Cap. XVIII. Suetonius de Tiberio exercitus ductore: *Trans Rhenum eum ordinem vitæ tenuit, vt ſedens, in ceſpite nudo cibum caperet.* Ad has menſas Var-

IIII. de L. L. ro reſpicit: *Menſam eſcariam Cibillam appellabant. ea erat quadrata, vt etiamnunc in caſtris.* Ceſpes enim iſte aut ceſpites, quadri. Sed eſt etiam in Suetonio, *ſedentem eum* cibum cepiſſe. Non ſcilicet iacentem delicatè aut recubantem, ciuili illo promiſcuo ritu. Imò ſtetiſſe, præſertim in

Lib. XXV. prandio, ſuprà adnotaui. & ita de Iuliano Principe Ammianus: *Stans interdum, more militiæ, cibum breuem vilémque ſumere viſebatur.* Mamertinus in Panegyrico, quem Iuliano dixit: *Qui ſæpiùs ſtatarium prandium ad neceſſitatem humani corporis capiat, gaudens caſtrenſi cibo, miniſtro obuio, & poculo fortuito.* Nullæ igitur hîc menſæ meliores, aut triclinia. atque ita Hadrianus Imp. cùm iam irrupiſſent (narrante Spartiano) *Triclinia de caſtris, & porticus & cryptas, & topia diruit.* Quæ ſcilicet ille ferre nec in Hibernis caſtris voluit: de quibus hîc ſermo. Eſt & in Cæſare, cum

III. Ciuil. exprobratione Pompeianæ luxuriæ, ſcriptum: *In caſtris Pompeij videre licuit triclinia ſtrata, magnum argenti pondus expoſitum, recentibus ceſpitibus tabernacula conſtrata.* Etſi veteres ibi libri (inter hos Torrentij) *tri-*

Trichilæ. *chilas ſtratas* habent. Ac ſunt Latinis Trichilæ, vmbroſæ iſtæ pergulæ, Græcis σκιάδες. In Virgilianâ Copâ:

Et trichila vmbriferis frigida arundinibus.

Vſus & Columella ſic eâ voce:

At qui ſub trichilâ manantem repit in vndam.

Significabit ergo tunc Cæſar paſſim vmbracula iſta (æſtiuo tempore) ad cænationem inſtrata fuiſſe, lectos diſpoſitos, argentum expoſitum: omnia cum certâ victoriæ fiduciâ, & quaſi in reditum dominorum. Eſt ibidem, *tabernacula ceſpitibus conſtrata*: quod refer ad dicta ſuprà, de pauimentando. Nec id damnat Cæſar (in vſu fuit) ſed quòd *recentibus ce-*

Argentum rarum in caſtris. *ſpitibus*, quaſi in lætum & feſtum apparatum. Carpit etiam *argentum expoſitum*. id meritiſſimò, nec olim admittebat frugalitas caſtrenſis. Certè non copioſum. In Liuio pro hac re, de Annibale ſpolia & prædam

Lib. XXII. Cannenſem colligente: *Præter equos viróſque, & ſiquid argenti, quod plurimum in phaleris equorum erat (nam ad veſciendum facto perexiguo, vtique militantes, vtebantur) omnis cetera præda diripienda militi data eſt.*

Liuius emendatus. Legito cum libris, *ad veſcendum facto.* & notat Liuius, iis temporibus & moribus rarum fuiſſe menſarium argentum, præſertim in caſtris. Sci-

Lib. VIII. pionem ſanè edixiſſe ad Numantiam video, ἀργυροῦν ἔκπωμα (Polyæni verba)

verba) μὴ ἔχειν πλέον δικοτύλη, καὶ λοῦσθαι μηδένα: *argenteum vas maius duabus cotylis neminem habere, itémque neminem lauare*, ſiue balneis vti. Peſcennius ſimile, apud Spartianum: *Cùm milites quoſdam in cauco argenteo, expeditionis tempore, bibere vidiſſet, iuſsit omne argentum ſubmoueri de caſtris, addito eo vt ligneis vaſis vterentur.* Sed & Plinius de Spartaco, *interdixiſſe caſtris ſuis nequis aurum haberet vel argentum.* additque: *Tanto plus animi fuit fugitiuis noſtris*: ſignificans iam irrupiſſe, & à diuitibus ac mollibus illis haberi. Quæ igitur vulgò pocula? lignea, quod ex Spartiano iam obſeruaueris. & ex Herodiano, qui de Caracallâ Antonino militem imitante: Τράπεζάν τε λιτὴν παρετίθετο, ἔσθ' ὅπη καὶ ξυλίνοις ἐς πόσιν καὶ ἐδέσματα χρώμενος σκεύεσιν: *Menſam vilem apponebat. atque etiam interdum ligneis vaſis ad potum cibúmque vtebatur.* Omnia ad victum dedi: pro clauſulâ, etiam de Horâ. Nemini fas prandium aut cænam ſumere, niſi ad ſignum. Ioſephus: Οὔτε δεῖπνον ἢ ἄριστον ὁπότε θελήσειαν, αὐτεξούσιον ἑκάστῳ: πᾶσι δὲ ὁμοῦ: *Nec cena aut prandium, cùm viſum, cuique libera; ſed omnibus ea ſimul.* Sed nos libero pede vagati per ſtipendia ſumus, & per hæc frumenta: in quibus tamen pars etiam luſtranda in agro Polybiano. Addebat:

Lib. xxxiii cap. iii.

Pocula è ligno.

Lib. iiii.

Cibi tempora certa.

Lib. iii.

„ *Datur autem hoc ſocijs muneri.*] Benè & ratione factum. Cùm enim pecuniæ ſtipendium à ſuis acciperent, quid minus à Romanis debuêre quàm victum? illorum certè vſui & gloriæ militabant.

„ *Romanis verò & frumenti, & veſtium, & ſiquibus armis egeant.*] Contrà ait fuiſſe in Romanis, & iis nec muneri frumentum quidem datum: minùs arma aut veſtem. Sed pro his omnibus, inquit, certa aliqua pecunia de ſtipendio detracta. In quo ego reſiſto leuiter, & miror. Miror, an & vicem militum indignor? Nam age, ſtipendij exiguum aliquid in diem mihi porrigis, pretium ſanguinis & forſitan vitæ: de eoipſo in victum, veſtitum, arma, detrahis: dic ſodes, quid apud me reliquum? Ludis, & ianuâ datum, quod dicitur, poſtico ad te redit. Non ita eſt, & placat nos Polybius conſideratè lectus. nam ſcribit *certum definitúmque pretium deductum.* Certus igitur eſto, pauxillum aliquid, nec pro arbitrio Quæſtorum, aut grauitate annonæ, ſed ſemper idem & ſemel definitum deceſſiſſe. In exemplum. Ecce vel Romæ & apud otioſos, plebs frumentum habuit aliâs *in modios aſſibus* æſtimatum; aliâs (vt Gracchi lege) *ſemiſſe & triente*: cur non magis ſimile in laborioſo milite? Omnino hoc fuit: nec aliter in veſte aut armis, quæ ipſa clementi pretio addicta. Ego arbitror, militem vix dici vnius ſtipendium, in menſtruum frumentum impendiſſe. At de veſte, fortaſſe iam nec impendiſſe: & miror à Polybio ſic ſcriptum. Nónne tu, ô noſter, Gracchorum æuo vixiſti? imò ſub illud ipſum tempus & annos ſcripſiſti? certum eſt. Atqui C. Gracchus legem tulit, quâ iuſſit ἐσθῆτά τε δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι, καὶ μηδὲν εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρατευομένων: *veſtem è publico ſuppeditari, & nihil hoc nomine de ſtipendio militantium deduci.* Ita Plutarchus in Gracchis: palàm contrà hîc à te ſcripta. Quid ergo eſt?

Dubitatio in Polybio.

Exſolutio.

Iterùm dubitatio.

Reſponſio.

eſt? an nondum tulerat legem hanc Gracchus? an iam lata, ſublata iterùm fuit? Alterum dicendum eſt, & fortaſſe poſterius, præſertim cùm in Tacito milites querantur, de ſtipendio ſuo & *decem aſſibus, veſtem, arma, tentoria redimenda eſſe.* Quæ conſentanea ſunt iam dictis. De Frumento tamen mihi non queruntur, & dixetis publicè datum poſteà, ac verè datum: vtique poſt inſtitutas etiam in vrbe Frumentationes, de quibus nos in Electis. A v d. Multa hercules & varia à te dicta, atque etiam recondita: Plutarchi locum tamen cur omiſiſti, qui eximiè huc facit? L ɪ ᴘ s. Quis is eſt? prome. nec ego profectò omnia habeo in numerato. A v d. Eſt in eius Pompeio, hac ſententiâ & pænè verbis: *Pompeius duas prouincias habebat, Hiſpaniam & Africam, quas abſens gubernabat, mittens eò Legatos, & Legiones inibi alens. quibus accipiebat è publico ærario mille talenta quot annis.* L ɪ ᴘ s. Quid efficis? obſcurus is locus eſt huic rei, & inualidus. A v d. Clariſſimus. Numerum dumtaxat legionum quas Pompeius habuit ſi inuenio & addo; nónne palàm impenſa annua in quamque vnam legionem? L ɪ ᴘ s. Eià, rectè hoc inſiſtis: perge. A v d. Atquin decretæ tunc Pompeio (eodem Plutarcho auctore) legiones *quattuor*: abſumpta igitur in ſingulas talenta *ducenta quinquaginta.* L ɪ ᴘ s. Iuſtiſſimè. & ij eſſent noſtrates Philippici *centum quinquaginta millia.* Cùm examino, magna ſit hæc ſumma in militaria nuda ſtipendia: ſed frumẽti & veſtis nomine aliquid detrahatur, & armorum: tum in Tribunos, Legatos, ipſum Imperatorem ſatis largiter: denique in mulos, vaſa, & talia quæ exercitui adhærebant. Benè profectò monuiſti, opportunus locus eſt: & ô noſtri Reges, quanto plus impenditis in legiunculas incompoſitas veſtras? Sed veſtra hæc cura, mea nec monitio: & in re pergo.

1. Annal.

Plutarchi locus ad ſtipendia.

D I A L O G. X V I I.

Præmia militaria, Haſtæ, Armillæ, Torques, Phaleræ, Spolia.

DE Stipendiis peregimus, conſequẽter de Præmiis ſubtextam. Nam hæc pars quæ omnem vitam & ſocietatem continet, vinculum & coagulum rerum publicarum, inprimis ſtudioſè à Romanis habita fuit: *Præmia* dico & *Pœna*. Sed de illis lætioribus præmitto, & adhærent, vt lacinia, Stipendiis: quia & hæc militiæ aliqua commoda aut honos. Polybius ſic exſequitur:

P o l y b.

Καλῶς δὲ καὶ τοὺς νέους ἐκκαλοῦνται πρὸς τὸ κινδυνεύειν, ἐπειδὰν γὰρ γένηταί τις χρεία, καί τινες αὐτῶν ἀνδραγαθήσωσιν,	*Pulchrè autem iuuenes excitant ac prouocant ad pericula ſubeũda. Cùm enim occaſio ſe dat, & aliqui eorum fortiter aut animosè fecerunt, conuo-*

συναγαγὼν ὁ στρατηγὸς ἐκκλησίαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ παραστησάμενος τοὺς δόξαντάς τι πεπραχέναι διαφέρον, πρῶτον μὲν ἐγκώμιον ὑπὲρ ἑκάστου λέγει, περί τε τῆς ἀνδραγαθίας, κἄν τι κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο συνυπάρχῃ τῆς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης ἄξιον. μετὰ δὲ ταῦτα, τῷ μὲν τρώσαντι πολέμιον γαῖσον δωρεῖται· τῷ δὲ καταβαλόντι, καὶ σκυλεύσαντι, τῷ μὲν πεζῷ φιάλην, τῷ δ' ἱππεῖ φάλαρα. ἐξ ἀρχῆς δὲ γαῖσον μόνον. τυγχάνει δὲ τούτων οὐκ ἐὰν ἐν παρατάξει τις ἢ πόλεως καταλήψει τρώσῃ τινάς, ἢ σκυλεύσῃ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἐὰν ἐν ἀκροβολισμοῖς, ἢ τισιν ἄλλοις τοιούτοις καιροῖς, ἐν οἷς μηδεμιᾶς ἀνάγκης οὔσης κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, αὐτοί τινες ἑκουσίως καὶ κατὰ προαίρεσιν αὑτοὺς εἰς τοῦτο διδόασι. τῆς δὲ πόλεως καταλαμβανομένης, πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι, χρυσοῦν δίδωσι στέφανον. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπερασπίσαντας καὶ σώσαντάς τινας τῶν πολιτῶν, ἢ συμμάχων, ὅ τε στρατηγὸς ἐπισημαίνεται δώροις. οἵ τε χιλίαρχοι τοὺς σωθέντας, ἐὰν μὲν ἑκόντες ποιῶσιν,

conuocans Imperator in concionem omnes copias, & circumponens ſibi eos qui auctores egregij facinoris, primùm quidem laudes eorum ediſſerit, & ſuper hoc facto, & ſiquid aliud in omni vitâ geſſerint, laude & memoriâ dignum. Poſthac ei quidem qui hoſtem percuſſerit, haſtam donat; qui verò deiecerit & ſpoliauerit, pediti quidem phialā, equiti phaleras, olim autem haſtā tantùm. Iſta verò conſequitur, non qui iuſtâ acie, aut vrbis expugnatione percuſſerit aut ſpoliauerit hoſtem, ſed qui in excurſione aut velitatione, aut tali tempore in quo nulla neceßitas fuerit viritim periclitandi, qui tunc, inquā, ſe ſponte & vltro eò dederint. Vrbe autē captâ, primis qui murum conſcenderint, donāt aureā coronam. Similiter & qui ciuem aut ſociū defenderit ac ſeruauerit, eū & Imperator donis honeſtat, & Tribuni cogunt ſeruatos (niſi id quidem vltrò faciant) ſerua-

εἰ δὲ μὴ, κρίναντες συναναγκάζουσι τὸν σώσαντα στεφανοῦν. σέβεται δὲ τοῦτον καὶ παρ᾽ ὅλον τὸν βίον ὁ σωθεὶς, ὡς πατέρα, καὶ πάντα δεῖ τούτῳ ποιεῖν αὐτὸν, ὡς τῷ γονεῖ. ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης παρορμήσεως, οὐ μόνον τοὺς ἀκούοντας καὶ παρόντας ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ἅμιλλαν καὶ ζῆλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν οἴκῳ μένοντας. οἱ γὰρ τυχόντες τῶν τοιούτων δωρεῶν, χωρὶς τῆς ἐν τοῖς στρατοπέδοις εὐκλείας, καὶ τῆς ἐν οἴκῳ παραχρῆμα φήμης, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν εἰς τὴν πατρίδα, τάς τε πομπὰς ἐπισήμως πομπεύουσι, διὰ τὸ μόνοις ἐξεῖναι περιτίθεσθαι κόσμον τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπ᾽ ἀνδραγαθίᾳ τετιμημένοις, ἔν τε ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα, σημεῖα ποιούμενοι καὶ μαρτύρια τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς. τοιαύτης δ᾽ ἐπιμελείας οὔσης καὶ σπουδῆς, περί τε τὰς τιμὰς καὶ τιμωρίας τὰς ἐν τοῖς στρατοπέδοις, εἰκότως καὶ τὰ τέλη τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐπιτυχῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται δι᾽ αὐτῶν.

ſeruatorem ſuum coronare. Colit autem hunc qui ſeruatus eſt per omnem vitam, vt parentem, & omnia ei conferre ac deferre debet vt ſi genuiſſet. Hac tali incitatione porrò non ſolùm præſentes & coràm audientes prouocant ad certamen & æmulationem in periculis, ſed & eos qui domi hærent. Nam qui adepti eiuſmodi dona, præter gloriam in exercitu & domi etiam famam, cùm redierint in patriam, ludos pompáſque conſpicui ineunt. quoniam ſolis iis licet ornamenta hæc geſtare & imponere, qui ab Imperatore, virtutis cauſſâ, donati ſunt. In ædibus verò, conſpectiſſimâ earum parte, ponunt Spolia, indicia & teſtimonia ſuæ virtutis. Itaque tali curâ & diligentiâ cùm circa præmia, tum circa pœnas in caſtris, meritò etiam ſucceſſus militiæ apud eos felices & illuſtres exſiſtunt.

Iſta Polybius. & diuidit, ſi attendiſti, Præmia in duo genera, *Minora & maiora*. *Minora* ſunt, quæ præmiſit, ob læſum aut deiectum hoſtem, Haſta, Phaleræ, & talia: *Maiora*, ob ſeruatum ciuem, vt Coronæ, & quæ in ſermo-

ſermone dilatabo. Noſter enim, vt ſolet, carpit, & res velut per tranſennam oſtendit. Ait:

„ *Pulchrè iuuenes excitant.*] Nulla res magis quàm iſthæc. & vis bonum, fortem, ex voto militem? præmiare: ſed & eundem, cùm opus, puni. Vt in equo regendo calcaribus vtendum, ſed & fræno: ſic in milite, imò omni ciue, præmiis ad virtutem incitandi, pœnis à vitiis reuocandi. Lycurgus hoc pulchrè, Oratione in Leocratem: Δύο γάρ ἐστι τὰ παιδεύοντα τοὺς νέους, ἥ τε τῶν ἀδικούντων τιμωρία, καὶ ἡ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς διδομένη δωρεά. πρὸς ἑκάτερον δὲ τούτων βλέποντες, τὴν μὲν διὰ τὸν φόβον φεύγουσι, τῆς δὲ διὰ τὴν δόξαν ἐπιθυμοῦσι. *Duo ſunt quæ iuuentutem inſtruunt ac formant, delinquentium caſtigatio, & bonorum præmiatio. Ad vtrumque enim horum aſpicientes, illam quidem ob metum fugiunt: hanc ob gloriæ ſtudium concupiſcunt.* Præmium & Pœna opus.

„ *Conuocans Imperator in concionem omnes copias.*] Cogita cum animo tuo ipſam hanc ſcænam rerum. ſtare Imperatorem in tribunali, loco edito; te iuxta illum; à tergo, à latere; duces; antè & circà immenſam multitudinem, notos ignotoſque. vnum te illic conſpicuum voce Imperatoriâ laudari, mox donari: cuius animus non creſcat? cuius pectus ad virtutem non incaleſcat, cui modò ſcintilla ſit à meliori igne? Hæc igitur ita fiebant, & in hiſtoriis exempla leges. Forma & pompa in donando.

„ *Ei quidem qui hoſtem percuſſerit, haſtam donat.*] Quid? omnibus, qui hoſtem? infinitum ſit. Sed ſtatim reſtringit, & addit, hæc talia non dari ob facinus in legitimâ & communi pugnâ (cuius manus ibi torpeant?) ſed ſiquis extra ordinem, aut in ſingulari pugnâ eiuſmodi facinus ediderit, eum donari haſtâ. *Haſtâ* dico & verto; etſi in Græco eſt γαίσῳ. quod iaculi genus eſſe ſcimus: ſed hîc communiter ſumit pro Haſtâ. Latini quidem præmium hoc non aliter efferunt. vt Feſtus: *Romani viros fortes ſæpè haſtâ donarunt.* Cato apud eumdem: *Haſtas donaticas, alióſque honores.* Iſtæ ſine ferro erant, eoque *Puræ* Latinis dictæ; ſicut *Argentum purum*, cui nihil inſculptum; *Veſtis pura*, cui nihil è purpurâ adtextum. Suetonius Claudio: *Quem Britannico triumpho inter militares viros haſtâ purâ donauit.* Propertius: Haſta in præmio. In Haſtâ. Pura & ſine ferro.

Sed tua ſic, domitis Parthæ telluris alumnis, Lib. IIII.
Pura triumphantes haſta ſequatur equos.

Virgilius: *Ille, vides, purâ iuuenis qui nititur haſtâ.*
Ibi Seruius: *ſine ferro.* Zonaras δόρατα ἀσίδηρα. rectè conuertit.

„ *Qui verò deiecerit & ſpoliauerit.*] Obſerua gradus in rebus, & præmiis. Qui læſerit, Haſtâ donatur: qui hoc amplius, deiecerit & ſpolia legerit, duplex iam hîc præmium, diuerſum pro genere militiæ. Nam pediti, inquit, *Phiala* datur, equiti *Phalera*. Sed de phialâ ſiue paterâ, etſi palàm ita ſcriptum, dubium animi & aſſenſus me eſſe non nego. Conſulo te & tuam memoriam, ſicubi inter omnia dona militaria de *Pateris* legiſti? Exſtat eorum longus & multiplex index in Valerio & Plinio, de his quæ Sicinio Dentato olim data. Omnia ille vir meruit, verus non Phiala in præmio.

fabuloſus Hercules,& pleraque iteratò & ſæpè. At in eâ omni congerie non eſt patella vna. Dumtaxat inferiore æuo in Probo Vopiſci lego, donatum eum poſt alia dona, *paterá ſacrificali quinquelibri vna*. Sed hoc & ſemel legas, & inter grandiora dona, non hæc tralaticia & minora.

Diuinatio in noſtro. Quid igitur adfero? audaciam, & telum quo multa concutimus aut euertimus, Correctionem. Vide num legendum: * Ψάλιον. quod eſſet *Armillam*. Valdè mihi placet (ſic ſolent nouitiæ inuentiunculæ) & eſt ſanè pro ſe ipsâ, & creberrima hęc inter dona.

* Scribebât & ψέλλιον.

Armilla in præmiis. Feſtus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas eſſe exiſtimant, quòd antiqui humeros cum brachiis Armos vocabant.* Tertullianus: *Armillas ex virorum fortium donis*. Plinius: *Armillas ciuibus dedêre, quas non habent externi*: & nota ciuibus proprium fuiſſe hoc donum. Denique aureas & argenteas armillas reperies paſſim.

Obex aliquis. Siſtit tamen leuiter & coërcet, quod in Polybio hîc eſt, *peditis* proprium fuiſſe: at ego etiam equiti reperio. vt in Liuio: *Equites omnes, ob inſignem pluribus locis operam, corniculis armilliſque argenteis donat*.

Lib. x.

Sed is remotus. Sed ſiſtit, vt dixi, leuiter. quia Polybius quod plurimùm factum, id inſpexit: negatum non voluit, quin aliter liceret aut ſoleret. Ipſum quod de Phaleris ſubiungit, equiti tantùm; falſum rigidè ita ſit. cùm *L. Sicinius*, vel *Sicius* in Dionyſio, ſimul vtraſque acceperit, & *phaleras, & armillas*. Et ſæpe miſceri deprehendes. vt in lapide priſco: C. GAVIO. L. F. DONATO. A. DIVO. CLAVDIO. BELLO. BRITANNICO. TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. CORONA. AVREA. Nec puto militiam tamen mutaſſe, aut à pedite ad equitem tranſiſſe, aut contrà. Sed pergo:

Phaleræ in donis. " *Equiti phaleras.*] Silius inter dona Scipionis:

Lib. xv.

——— *Phaleris hic pectora fulget,*
Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Sat. vii. Iuuenalis: *Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.*

Diſtinctæ à Torquibus. Et diſtinguit vterque à Torquibus: ſicut & Dionyſius in Siccij donis diſcretè poſuit, ςρεπτὺς καὶ τὰ φάλαρα: *torques & phalera*. Quod ergo diſcrimen? nam Polybius miſcuiſſe videtur, & de Torque certè non fecit verbum. Sed diſcrimen aliquod, è Silij ſuprà verſibus hauriendum: quòd Phaleræ demiſſæ ad pectus pendebant, Torques ſtringebant magis & ambibant ipſum collum. Diuerſitas etiam in formâ, quòd illæ * planiores & magis iacentes; iſtæ contortæ (vox Latina & Græca indicat) & ex anulis aut catellis plexæ.

Lib. x.

* *Vt ſcutula.* vide Suidam in φάλαρα.

Catella. An non ipſæ, *Catellæ* dictæ? In Liuio eſt: *C. Calpurnium donaſſe equites ſuos phaleris; Quinctium alterum Prætorem, ſuos catellis ac fibulis*. Poſtponit Catellas Phaleris, & minoris habet: quia, quod ex narratione videas, minùs laudabilis opera Quinctianorum.

Lib. xxxix.

Torques. Idem iudicium de Torque, ſi tamen eſt idem. Frequens eius mentio. vt in Tacito, Flauius Arminij frater iactat *aucta ſtipendia, torquem, & coronam, aliáque militaria dona*. In Hirtio: *Cæſar ob virtutem turmæ Caſſianæ donauit millia tredecim, & Præfecto torques aureos duos*. Credo hunc inter ciues fuiſſe. etſi tamē Plinius prodidit, *Auxiliares & externos torquibus*

1. Annal.

Bello Hiſp.

Lib. xxxiii.

torquibus aureis donatos, at ciues non niſi argenteis. Aliter Auguſtus, qui *C. Aſprenatem* (in Suetonio) *lapſu equi debilitatum aureo torque donauit.* Ille verò ciuis. In Vegetio etiam: *Torquati ſimplares, quibus torques aureus ſolidus virtutis præmium fuit.* Manſit ad infimum æuum hoc præmium, & in Suidà ſcriptor, de Beliſario, ſub Iuſtiniano: Ἐς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλοδωρότατος ἐγεγόνει ἀνθρώπων ἁπάντων. τούς τε γὰρ ἐν ξυμβολῇ ἠτυχηκότας χρήμασι μεγάλοις παρεμυθεῖτο τὰ τραύματα, καὶ τοῖς δὲ εὐδοκιμήσασι ψέλιά τε καὶ στρεπτοὺς ἆθλα παρεῖχε: *In milites omnium mortalium beneficentiſſimus fuit. nam & eorum, qui infeliciter pugnauerant, vulnera multis pecuniis ſolabatur; & qui proſperè, armillas & torques præmia donabat.* Et quamquam non neſciam, Torques Gallorum iam olim geſtamina propria & patria fuiſſe; tamen ab hoc militiæ ritu manaſſe magis arbitror, quòd hodie nobilitas Europæa tam paſſim ſibi vindicat torques. Nec aliud de *Minoribus* donis Polybius: qui ſiluit etiam de *Vexillis.* Quid? an veteri illo æuo non fuerunt? in Siccij profectò donis non recenſentur, qui vir tamen omnia adeptus quæ mereri virtus potuit. At ipſius Polybij æuo fuiſſe, vincam ex ipſo. qui apud Suidam ſcribit: τοὺς δ' ἐτίμησε χρυσοῖς ὑφάσμασι καὶ λόγχαις, βουλόμενος ἀκόλουθον εἶναι τοῖς ἔργοις τὴν διὰ τῶν λόγων ἐπαγγελίαν: *Iſtos verò donauit aureis Vexillis & Haſtis, cùm vellet facta reſpondere promiſſioni verbis concepta.* Sed & Marius apud Salluſtium inter vſitata recenſet: *Haſtas, vexillum, phaleras*; & ſe ea accepiſſe. Marmor antiquum: DONATO. HASTIS. PVRIS. V. VEXILLIS. VIII. In Vopiſco dantur Aureliano: *Haſta pura decem, vexilla bicolora quattuor.* In eodem, Probus bello Sarmatico, donatur *vexillis puris quattuor, armillis aureis duabus.* Pura appellat, quæ vniuſmodi & fortaſſe albi coloris, nec tincta. At illa Aureliani *bicolora* fuerunt: vtra honeſtiora? Auguſtus verò, Agrippæ *poſt naualem victoriam, cæruleum vexillum donauit*, ait Suetonius: qui color maris. Fuiſſe autem vulgò argenteis vel aureis filis & textu dixerim, ex Polybio, qui ὑφάσματα χρυσᾶ expreſſit: *vexilla aurea.* Item ex Aſconio. *Quædam,* inquit, *præmia & honori & lucro ſunt, vt haſta, vexilla, phaleræ, corona ciuicæ; at anuli aurei ingenuitatis ſigna.* Niſi & hoc pro lucro deputat, quòd ſic donati, ſtipendiis etiam fuerint aucti. quod ſæpe euenisſe ſcio, nec puto tamen ſemper.

cap. xxxi. Lib. II. cap. VII. Beliſarij laudatio. Vexillum inter dona. In voce ἀκόλουθον. In Iug. In Aurel. In Probo.

„ *Similiter ei qui ciuem aut ſocium defenderit.*] Tangit *Maiora* dona, ſed verè tangit. Ea ſunt coronæ, atque eæ plures, ob plures cauſſas. Ipſe duas modò nominat *Muralem* & *Ciuicam*: ego & has, & alias, breuiter recenſebo & illuſtrabo. Sit prima *Ciuica*: quæ data illi, *qui ciuem ſeruauerat, & eodem tempore etiam hoſtem occiderat.* Quod ita ex Maſſurij ſententiâ Agellius putat addendum. E quercu ſiue ilice fuiſſe idem notat, & Feſtus: *Ciuicam coronam ciuis ſalutis ſuæ cauſsâ ſeruatus in prælio dabat, quæ erat ilignea frondem habens perennem.* Claudianus:

Corona ciuica. Lib. v. cap. VI.

Mos erat in veterum caſtris; vt tempora quercu
Velaret, validis fuſo qui viribus hoſte,

De laud. Stilic. lib.

Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.

Lib. VI. Inde Auguſti iocus apud Fabium : *Cùm ei Galli torquem aureum centum pondo dediſſent, & Dolabella per iocum, tentans tamen ioci ſui euentum dixiſſet, Imperator torque me dona, Malo te, inquit, ciuicâ donare.* Cetera quæ ad coronam hanc pertinent, in Polybio habes, Cauſſas cur è quercu, apud
Quæſt. Rom. XCII
Plutarchum etiam, ſi lubet, vide. Plinius cetera quæ ad hanc
Lib. XVI. cap. IIII.
coronam ſuppeditabit, qui exequitur curioſè. Sed ait: *Auxilia, quāuis rege ſeruato, decus hoc non dant.* Quippini ciuica eſt, & dicitur, ab ciue nō ab extero ſeruato. Tamen Polybius comprehendit πολίτας καὶ συμμάχους, *ciues & ſocios*: ſed nempe priſcos illos Latini nominis, qui cum ciuibus tunc æquati. Plinius autem non de hiſce *Socijs*, ſed de *Auxiliaribus* exteriſque definit. Iam altera vel potiùs prima eſt (ſuperat enim dignitate
Corona obſidionalis.
Ciuicam) *Obſidionalis. quam ij qui liberati ſunt*, ait Agellius, *dant ei duci qui liberauit.* Nulla eſt hac nobilior, vt inquit Plinius : & meritò, cùm non vnus, ſed plures ciuium morte erepti. E gramine hæc fuit, decerpto
Lib XXII. cap. IIII.
è loco intra quem obſidebantur : *quia ſummum victoriæ indicium erat, herbam porrigere victos.* Cauſſam eam dat Plinius: & Feſtus etymon Gradiui quoſdam ait petere, *quia gramine ſit ortus. quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximæ eſt honorationis.* Hanc ipſi quoque dant qui ſeruati ſunt, vt in Ciuicâ factum: Liuius de P. Decio
Lib. VII.
Tribuno militum : *Legiones gramineam coronam obſidionalem, clamore donum approbantes, Decio imponunt.* Eadem Q. Fabio Maximo à Senatu
Obſidionalis, aliter in Ammiano.
populoque data, & aliis paucis quos in Plinio vide. Non omitto, abuſum, aut nouiter vſum hoc nomine Ammianum. qui cùm opidum
Lib. XXIIII
quoddam Perſicum captum à Romanis ſcribit, addit deinde, *eos qui fecêre fortiſſimè, obſidionalibus coronis donatos, & pro concione laudatos veterum more.* Nouiter hoc profectò, nec iſta *Obſidionalis* ſed *Muralis* fuit,
Muralis corona.
de quâ in Polybio hîc, nec eſt ignota. Agellius : *Muralis eſt, quâ donatur ab Imperatore, qui primus murum ſubiit, inque opidum hoſtium per vim*
Caſtrenſis.
aſcendit. Vicina eſt *Caſtrenſis*, quæ eius, qui primus hoſtium caſtra pugnans introiuit. Vtraque hæc aurea fuit. & de illâ Polybius, cùm Scipio
Lib. X.
ſuos adhortatur ad oppugnandam Carthaginem Hiſpanicam : Λοιπὸν χρυσοῦς στεφάνους ἐπηγγείλατο τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι: *Deinde coronas aureas pollicitus eſt iis, qui primùm murum conſcendiſſent.* Feſtus de alterâ: *Caſtrenſi coronâ donabatur; qui primus hoſtium caſtra pugnando introiſſet. cui inſigne erat ex auro vallum.* Vallis igitur diſtincta iſta fuit, &
Vallaris eadem.
ideò *Vallaris* quoque dicta: ſicut illa prior habuit & prætulit murorum pinnas. Adfirmat de auro etiam Agellius: *Et Muralis autem, & Caſtrenſis, & Naualis, fieri ex auro ſolent.* Eò mirum, quid Suetonius ſibi velit
Cap. XXV.
in his verbis, de Auguſto : *Dona militaria aliquanto faciliùs, phaleras & torques, quidquid auro argentóque conſtaret, quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.* Nam omnia hæc profectò auro conſtabant : quid ergo mirum minus induliſſe, quod & pretio & honore
In Suetonio coniectura.
anteibat? Haud facilè expedio, niſi ſi ſic : *quidquid auro argentóque conſtaret,*

ſtaret, vallares ac murales coronas, quàm quæ honore præcellerent, dabat. Retrahenda particula illa videtur, & antitheſis facienda vbi poſui. Libentiùs dabat, inquit, inter minora præmia phaleras & torques & quidquid è metallo; itemque inter maiora coronas vallares ac murales, quàm ciuicas, aut ſi fortè obſidionales. Sed, inquies, ergo Imperator etiam iſtas? * anteà dictum, ſeruatum ſeruatori impoſuiſſe. Impoſuiſſe, an obtuliſſe? nec id ſine cognitione & decreto Imperatoris. Atque adeò in Tacito lego, ne Proconſulem quidem ius ſibi vindicaſſe donandi, ſed Principi (vt vnico & ſummo tunc Imperatori) ſeruaſſe. *Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus retulit, donatúſque eſt ab Apronio torquibus & haſtâ. Cæſar addidit ciuicam coronam, quòd non eam quoque Apronius iure Proconſulis tribuiſſet, queſtus magis quàm offenſus.* Spectat huc illud Suetonij in Tiberio: *Corripuit Conſulares exercitibus præpoſitos, quòd de tribuendis quibuſdam militaribus donis ad ſe referrent, quaſi non omnium tribuendorum ius ipſi haberent.* Fortaſſis autem inter eas, *quæ honore præcellerent*, Suetonius etiam *oleagineas* intellexit: quas, inter magna præmia, comperior illo æuo datas. Nam etſi Agellius ſcripſerit: *Poſtremam coronam eſſe Oleagineam, quâ vti ſolent, qui in prælio non fuerunt, ſed triumphum procurant:* etſi inquam ille (quos auctores aut quod æuum aſpiciens, neſcio:) tamen contrà, virtutis cauſsâ inuenio militibus donatam. Dio Caſſius de Auguſto præmia tribuente in Siciliâ. Sex. Pompeio victo: Καὶ πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμὰς, τοῖς δὲ δὴ ναυκρατήσασι καὶ στέφανον ἐλαίας ἔδωκε: *Et omnibus quidem* (militibus) *quingentas drachmas, iis verò qui nauali certamine viciſſent, etiam coronam oleagineam dedit.* Et anteà Senatu ipſo id factum tradit, bello & victoriâ Mutinenſi: qui cùm nollet omnes milites Octauiani præmiis afficere, ne efferrentur ſuperbiâ, nec omnes prætermittere poſſet, auderétue: διὰ μέσου, inquit, ἐποίησαν, τοὺς μὲν ἐπαινέσαντες αὐτῶν, τοὺς δὲ οὔ· καὶ τοῖς μὲν στέφανον ἐλαίας ἐν ταῖς πανηγύρεσι φορεῖν δόντες, τοῖς δὲ οὔ: *mediâ viâ ingreſſi ſunt, hos laudantes, illos minimè; hos coronis oleæ donantes vti per ludos ferrent, illos nequaquam.* Hæc de Oleagineâ: cui tamen quis locus aut pretium fuerit, non aſſigno. & ſuſpicor in locum *Aurearum communium* veniſſe, de quibus mox addam. Sed eſt & *Naualis* corona ex auro, vt tetigi: eius, *qui primus in hoſtium nauem armatus vi tranſiliuit.* Re igitur & materie non abit à Murali aut Caſtrenſi. Nominatur in Vopiſci Aureliano, quem facit accepiſſe *duas coronas nauales.* Roſtris nauium hanc diſtinctam non equidem opinor, & diuerſam facio à *Roſtratâ.* Nam ecce hæc in ſummo pretio, & non iis data qui in nauim aliquam tranſcendiſſent (ſæpe id factum) ſed qui nauale aliquod magnum decus, magnâ induſtriâ peperiſſent. Data dico Ducibus ipſis, & aſſimilanda aliquatenus Obſidionali. Plinius cedere eam ſoli Ciuicæ facit: *Cedunt huic & Roſtratæ, quamuis in duobus maximè ad hoc æui celebres, M. Varrone, piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itémque M. Agrippâ, tribuente Cæſare, Siculis.* Hinc clarus Dionis lapſus & improuida affirmatio: Τῷ

*In ipſo Polybij textu.

Imperator coronas imponebat.

III. Annal.

Cap. XXXII.

Oleaginea corona.

Lib. XLIX.

Lib. XLVI.

Naualis corona.

Agell.

Diſtincta à Roſtratâ.

Lib. XVI. cap. IIII.

Ἀγρίππᾳ

Lib. XLIX. Ἀγρίππᾳ στέφανον χρυσοῦν ἐμβόλοις ἠσκημένον ἐδωρήσατο. ὃ μὴ πρότερον, μήτ' αὖθις ἄλλῳ τῳ ἐγένετο: *Agrippæ coronam auream roſtris diſtinctam dedit, quod nec anteà nec poſteà alij cuiquam contigit.* Iſta de Coronis, dictu quidem digna, habeo. niſi quòd addo, communiter ſæpe donatam *Co-* Corona aurea. *ronam auream* ſine alio agnomine, virtutis ergô. De Siccij donis Vale- Lib. III. cap. II. rius, & alij: *Præferebantur aureæ coronæ octo, ciuicæ quattuordecim, murales tres, obſidionalis vna.* De Manlio, poſteà Torquato, cùm Gallum oc- Lib. VII. cidiſſet, Liuius: *Dictator coronam auream addidit donum, miríſque eam pugnam laudibus tulit.* De Lælio, idem: *Ante omnes Scipio C. Lælium, Præfectum claſſis, & omni genere laudis ſibimetipſe æquauit, & coronâ aureâ ac triginta bubus donauit.* Idemque à Marcello factum Soſidi & Merico, etſi exteris, quorum operâ Syracuſæ maximè captæ. De triumpho Lib. XXVI. eius Liuius: *Non minimum fuêre ſpectaculum, cum coronis aureis præcedentes, Soſis Syracuſanus & Mericus Hiſpanus.* Sed & exercitus obſi- Lib. III. dione à L. Quinctio ereptus, *coronam ei auream libræ pondo decreuit:* in eodem Liuio ſcriptum. Vt *communis* ea fuiſſe videatur, in quocumque egregio facto. A Græcis hoc manaſſe videtur, & maximè Athenienſibus, qui viritim & populariter ſic donabant. Ita Demoſthenes coronâ Lib. XXXI. aureâ inſignitus: ita *Rhodiorum populus* (in Liuio) *coronâ aureâ virtutis ergô donatus:* & quæ plura talia legas. Illud non omittendum, Pœnos quoque videri hoc de Coronis vſurpaſſe. Liuius quidem, vbi Annibal Lib. XXIII. Caſilinum oppugnat, ita ſuggerit: *Poſtero die omnium animi ad oppugnandum accenduntur, vtique poſteaquam corona aurea muralis propoſita eſt.* Etſi factum id eſſe potuit exemplo & imitatione Romanâ. Quæ ſin- Zonaræ locus de donis pleriſque omnibus. gillatim de Donis dixi, pleraque ea iunctim Zonaras alicunde tranſſcripſit, & operæ eſt audire. De triumpho narrat, & qui in eo ritus, atque Tom. II. Annal. inter plura, ait: Καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ τινὰς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα. ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνια τέ τισι, καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρέχων, καὶ στεφάνους τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, ὄνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γὰρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἔφερε. ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνος εἰκόνιστο. ἐναυκράτησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο. ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυὸς, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προετετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο: *Et is qui triumphaturus erat, cùm laudaſſet communiter, & viritim quoſdam, dabat iis pecunias. Honeſtabat etiam ornamentis & donis; & Armillas quibuſdam, & Haſtas puras dabat; & Coronas aliis aureas, aliis argenteas, nomen cuiuſque & ſtrenui facti ſpecimen atque imaginem referentes. Si enim murum aliquis primus aſcendit, & muri ſpeciem corona ferebat. Siquid expugnaſſet,* (puta caſtrum aut vallum) *id quoque corona aſſimilabatur. Si mari viciſſet, aut nauim ſcandiſſet, nauibus corona ornabatur. Si equo viciſſet,*

equeſtre

equeſtre aliquid inſculpebatur. Qui verò ciuem in prælio, aut alio periculo, ſiue & obſidione liberaſſet, maximâ in laude erat, donabatúrque coronâ è quercu factâ, quæ longè & aureis & argenteis honoratior dignior que habebatur. Atque hæc non ſingillatim modò & viritim conferebant, ſed in manipulos aut legiones totas. Hæc iſta Zonaras, qui tamen *Ciuicam* largè ſatis donat, & qui ciuem non ſolùm in prælio, ſed & *alio periculo aut obſidione* ſeruaſſet: præter alios, qui de ſolo prælio adfirmant, & leges addunt ſatis arctas, *Ciuem ſeruare, hoſtem occidere: vtq. eum locum, in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die: vtq. ſeruatus fateatur, aliàs teſtes nihil proſunt.* Quæ ſic in Plinio ſcripta, & conſimilia in Agellio quædam. Lib. XVI. cap. IIII. Oſtendit amplius Zonaras, imaginem facti inſculptam fuiſſe, aut expreſſam coronis. Expreſſam interdum ipsâ formâ, vt in Vallari, Murali, Roſtratâ: interdum in auro ipſo inſculptum aliquid & depictum, ſicuti ſiquis in equo ſtrenuum aliquid feciſſet (quod hîc ait) equeſtre aliquid exſignatum. Sed & addit Zonaras, hæc præmia totis manipulis aut legionibus etiam data. Vetus in Liuio exemplum de Papirio Curſore. qui *quattuor Centuriones, manipulúmque haſtatorum, armillis aureíſque coronis donat.* Lib. X. Armillas ad totum manipulum, coronas ad Centuriones putem referendas. Atque hîc mihi nota Armillas diſertè peditibus datas, ad ſuperiorem noſtram emendationem, an coniecturam?

„ *Ludos pompáſque conſpicui ineunt.*] Commoda ſunt adiuncta his donis, ſed quæ honore ferè conſtant. Vt primum iſtud, quòd ludos ita incunt. *Ludos ſpectant cum coronis.* Quo exemplo, Pompeio etiam lege conceſſum, *vt is ludis Circenſibus* (Velleius tradidit) *coronâ laureâ & omni cultu triumphantium vteretur.* Lib. II. Et ſuprà in Dionis verbis, aliquid in hanc rem dictum. Secundum (quod tempore tamen primum) vt in triumpho ornati ſic incedant. Liuius de Papirij triumpho: *In triumpho tranſeunt.* *Pedites equitéſque inſignes donis tranſiêre, ac tranſuecti ſunt: multæ ciuicæ coronæ, vallaréſque, ac murales conſpectæ.* Lib. X. Idem de triumpho Manlij: *Multi omnium ordinum, donati militaribus donis, currum ſecuti ſunt.* Lib. XXXIX. Quòd ſi plures etiam aliquis coronas aut dona meruiſſet, tuliſſetque: ea ipſa præferri moris fuiſſe videtur. Valerius de Siccio, vel Sicinio (variè ſcribunt:) *Nouem triumphales Imperatorum currus ſecutus, totius ciuitatis oculos in ſe numeroſâ donorum pompâ conuertit. Præferebantur enim aureæ coronæ octo, ciuicæ quattuordecim, murales tres, obſidionalis vna, torques centum octoginta tres, armillæ centum ſexaginta, haſtæ octodecim, phaleræ vigintiquinque: ornamenta etiam legioni, nedum militi ſatis multa.* Lib. III. cap. II. Tertiò, equites equo publico in Tranſuectione annuâ donis iſtis vſi: in verbis Dionyſij, ſuo loco datis. *In Tranſuectione.* Quartò, ſolent in iudicium quoque aut diſcrimen hæc introducere interdum, *In iudiciis.* virtuti oſtentandæ. Liuius de Manlio Capitolino: *Decora quoque belli non commemoraſſe tantùm, ſed protuliſſe etiam conſpicienda, ſpolia hoſtium cæſorum ad triginta, dona Imperatorum ad quadraginta, in quibus inſignes duas murales coronas, ciuicas octo.* Lib. VI. Opportunè ibi de ſpoliis, de quibus iam Polybius:

Spolia hoſtilia. „ *In ædibus verò, conſpectiſſimâ earum parte, ponunt Spolia.*] Appellant Spolia, arma & exuuias detractas cæſo hoſti. Nam id iam olim, apud Græcos etiam ſolent, & oſtendere monumentum virtutis. Honori ea res apud Romanos. & apud Valerium legas, de militibus ignominiâ notatis: *Recurſum autem in aud priſtinum militiæ ordinem propoſuerunt, ſi-* (Lib. II. cap. VII.) *quis bina ſpolia ex hoſtibus tuliſſet.* Apud Liuium, cùm Senatum legeret (Lib. XXIII.) & ſuppleret M. Fabius Dictator: *legit qui Aediles, Tribuni, Quæſtoréſue fuerant, tum ex iis qui ſpolia ex hoſte fixa domi haberent aut ciuicam coronam accepiſſent.* Aduerte, pænè pro magiſtratu hæc decora fuiſſe, & lectos è priuatis quique honorem nullum cepiſſent, eos eximiè quibus (Suſpenſa in ædibus.) ſpolia, aut corona. Ait autem *domi fixa.* Recte. nam ſolent poſtibus ipſis, & foribus ſuſpendi, in tranſeuntium aſpectum. Id eſt, quod Polybius dicit, *in conſpectiſſima ædium loco poſita*: etſi poëta Silius in atriis etiam (Lib. VI.) locat:

> ——— *vos atria raptim*
> *Nudate, & clypeos in bella refigite captos.*

Sed in poſtibus magis, & exempla euincunt. Feſtus: *Antipagmenta, valuarum ornamenta, quæ antis adpanguntur, id eſt, adfiguntur. Antas* (Lib. XXXVIII.) autem idem explicat *latera oſtiorum*, ſiue poſtes. Liuius: *Spolia eius vrbis ante currum laturus, & fixurus in poſtibus ſuis.* Vides triumphales quo- (Etiam à triumphalibus.) que vſurpaſſe, atque eos in primis. Silius de Regulo: (Lib. VI.)

> *Affixi clypei, currúſque, & ſpicula nota*
> *Aedibus in paruis, magni monumenta triumphi.*

Tibullus ita ad Meſſallam: (Lib. I.)

> *Te bellare decet terrâ Meſſalla maríque,*
> *Vt domus hoſtiles præferat exuuias.*

Propertius ad Mæcenatem: (Lib. III.)

> *Cùm tibi Romano dominas in honore ſecures;*
> *Et liceat medio ponere iura foro,*
> *Vel tibi Medorum pugnaces ire per hoſtes,*
> *Atque onerare tuam fixa per arma domum.*

Virgilius aſpexit:

> *Barbarico poſtes auro ſpoliiſque ſuperbi.*

Iterùm:

> *Multáque præterea ſacris in poſtibus arma,*
> *Captiui pendent currus, curuæq; ſecures,*
> *Et criſtæ capitum, & portarum ingentia clauſtra,*
> *Spiculáque, clypeíque, ereptáque roſtra carinis.*

(Epiſtol. LXXXV.) Nec aliter Senecam interpretabere: *Præteri iſtos gradus diuitum, & magno aggeſtu ſuſpenſa veſtibula.* Vides etiam in Virgilij poſtremis verſibus (Roſtra in ædibus.) Roſtra ſuſpenſa fuiſſe, id eſt ſpolia marina. Quò facit hoc Tullij in Antonium: *An tu illa in veſtibulo roſtra & hoſtium ſpolia cùm aſpexiſti, domum tuam introire te putas?* Pompeij enim domum ille poſſidebat, in quâ hæc inſignia purgati maris. Ipſa illa eſt, quam Capitolinus in Gordianis intellegit: *Exſtat ſilua eius memorabilis, quæ picta eſt in domo roſtratâ Cn. Pompeij, quæ ipſius, & patris eius, & proaui fuit.* Nam Gordiani

ex Antoniis, & habuêre à M. illo Antonio. Nacta autem nomen à Roſtris, quæ etiamtunc extitiſſe ſi dicam, quid mirum? Certè ex ære fuerunt, quod fert ætatem, & illa lex in Spoliis, quam Plinius memorat, *vt nec à tibus abalienatis liceret emptoribus refigere ea aut tollere.* Tempore labi debebant. iterumque alia lex, ſiue obſeruatio, vt nefas cenſerent ſic collapſa reficere aut inſtaurare. Plutarchus hoc docebit in Cauſſis. Hic Spoliorum honos. & quia magnus, multi ambitioſè, nec meriti affectabant. Cautum Cato Priſcus olim iuit, & Orationem ſcripſit cui titulus, *De ſpoliis, ne figerentur niſi quæ de hoſte capta eſſent.* In Feſto reperies, verbo *Reſignare.*

Spolia non fas renouare. Lib. XXXV. cap. II. Quæſt. XXXVII.

DIALOG. XVIII.

De Pœnis, quæ inflixerit, & quas: tum etiam de variis Ignominiis.

A PRÆMIIS ad *Pœnas* ordo ducit, & quia hæc vnà ſemper in bonâ rep. etſi in diuerſos. De iis Polybii iſta leguntur:

Δεῖ δὲ προσέχειν τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς χιλιάρχοις, τούτους δ' ἔτι τοῖς ὑπάτοις. κύριος δὲ μὲν καὶ ζημιῶν ὁ χιλίαρχος, καὶ ἐνεχυράζων καὶ μαστιγῶν: τοὺς δὲ συμμάχους οἱ πραίφεκτοι. ξυλοκοπεῖται δὲ καὶ ὁ κλέψας τι τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. καὶ μὴν ὁ μαρτυρήσας ψευδῆ, παραπλησίως. καὶ ἐάν τις τῶν ἐν ἀκμῇ παραχρησάμενος εὑρεθῇ τῷ σώματι. πρὸς δὲ τούτοις, ὁ τρεὶς περὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας ζημιωθείς. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἀδικήματα κολάζουσιν. εἰς δ' ἀνανδρίαν τιθέασι καὶ στρατιωτικὴν αἰσχύνην τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων. ἐάν τινες ψευδῆ περὶ αὐτῶν ἀνδραγαθίαν ἐπαγγείλωσι

Oportet attendere & auſcultare milites Tribunis, Tribunos Conſulibus. Tamen & Tribunus ius habet potenſque eſt mulctandi, pignoris capiẽdi, & verberandi. Idem in ſocios Præfecti. Fuſte autem percutitur, & is qui furto aliquid abſtulit è caſtris, & qui falſum teſtimonium dixit, & qui in flore ætatis, corpore ſuo deprehenditur abuſus, itemq́ qui ter ob eamdem culpam mulctatus fuerit. Hæc talia vt crimina puniunt: at ignauiæ & militari probro adſcribunt iſta. Si qui falsò ſtrenuum aliquod factum ſuum referũt ad

POLYB.

τοῖς χιλιάρχοις, ἕνεκεν τοῦ τιμὰς λαβεῖν. ὁμοίως δ᾽ οὗ τινες ἐς ἐφεδρείαν ταχθέντες, φόβου χάριν λίπωσι τὸν δοθέντα τόπον. παραπλησίως ἐάν τις ἀπορρίψῃ τι τῶν ὅπλων κατ᾽ αὐτὸν τὸν κίνδυνον διὰ φόβον. διὸ καί τινες μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προδήλως ἀπόλλυνται, πολλαπλασίων αὐτοῖς ἐπιγινομένων, οὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν τάξιν, δεδιότες τὴν οἰκείαν τιμωρίαν. ἔνιοι δὲ καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἐκβαλόντες θυρεὸν, ἢ μάχαιραν, ἤ τι τῶν ἄλλων ὅπλων παραλόγως, ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους, ἢ κυριεύειν ἐλπίζοντες ὧν ἀπέβαλον, ἢ παθόντες τι, τὴν πρόδηλον αἰσχύνην διαφεύξεσθαι, καὶ τὴν τῶν οἰκείων ὕβριν.

ad Tribunos, honoris præmiíque cauſsâ. Si qui in præſidio aut ſtatione poſiti, per metum deſeruerunt locum. Siquis abiecerit armorum aliquid in ipſo diſcrimine per metum. Eoque fit, vt quidam in præſidiis certò pereant, pluribus ingruentibus, dum locum verentur deſerere metu huiuſce pœnæ. Quidã etiam in ipſo conflictu, excuſſo ſcuto aut gladio, alióue ex armis, caſu fortuito, iaciunt ſe ipſi in hoſtes certi aut recuperare quod amiſerint, aut occumbentes effugere manifeſtam ignominiam & opprobria ſuorum.

Pœnas dicturus præmittit de iis qui irrogant, & oſtendit Tribunorum id fuiſſe.

Tribuni ius in caſtigando. „ *Tribunus ius habet, potẽnſque eſt mulctandi.*] Tria recenſet quæ imperij eorum & iuris. quòd mulctam dicunt, quòd pignus capiunt, quòd verberibus caſtigant. An & capite puniunt? non hîc addit. Suprà tamen, vbi de Vigiliis, ſcribit: *Si nihil tale factum, redit in circitorem culpa, ſtatímque aduocato conſilio à Tribuno cauſſa cognoſcitur, & ſi damnatus fuerit, fuſtuarium ſubit.* Ex quo dixeris, etiam capitis cauſſas Tribunum

Quatenus capite puniant. cognouiſſe, atque adeò in equites Romanos (tales Circitores) animaduertiſſe, ſi ij in culpâ. Neque nimis id negauerim, cum lege, ſi Conſilium adiunctum, & vnà cognoſcant. At ea quæ hîc recenſet, videntur fuiſſe

Dux ſummus capitis inquirit. in arbitrio Tribuni vnius. Tamen, cùm res capitis, ſæpiùs legas ipſum Ducem cognouiſſe, damnaſſe. Salluſtius ita de Turpilio, qui opidi Præ-

In Iug. fectus turpiter amiſerat: *Iuſſus à Metello cauſſam dicere, poſtquam ſeſe parùm expurgat, condemnatus, verberatus, atque capite pœnas ſoluit.* Me-

Etiam ſolus. tellus ibi Conſul, & primus Dux, cui etiam ſine cauſſæ dictione (nempe vbi res liquida) fas condemnare. Dionyſius me docuit & exempla. Ille

ſic:

ſic: Ὁ νόμος ἔδωκε ἀποκτείνειν τοῖς ἡγεμόσι ἐξουσίαν, τοὺς ἀπειθοῦντας, ἢ τὰ Lib. XI. σημεῖα καταλιπόντας, ἀκρίτως: *Lex dedit Ducibus facultatem interficiendi eos qui non obediunt, aut ſigna deſerunt, idque cauſsâ indictâ.* Exempla etiam, vt in Floro de Atilio Regulo: *Nec deerant qui ipſo Punici maris* Lib. II. cap. II. *nomine deficerent, augente inſuper metum Tribuno Nannio. in quem, niſi paruiſſet, ſecuri diſtrictâ Imperator metu mortis nauigandi fecit audaciam.* In Liuio de Papirio Curſore, qui in Prætorem Præneſtinum: *Lictorē expedire ſecurim iuſſit, ſed metu vltimi ſupplicij perfuſum, multâ dictâ,* Lib. VIII. *dimiſit.* Sed & Torquatus Imp. apud eumdem, filium ſuum, qui inter equites merebat, ſtatim & ſine conſilij aduocatione vllâ, capite puniit. *Et ſine prouocatione.* Plura exempla. atque adeò rigidum hîc ius, vt prouocatio etiam nulla eſſet. Cicero: *Militiæ, ab eo qui imperabit, prouocatio ne eſto: quódque is qui* III. de legibus. *bellum gerit imperaſſet, ius ratúmque eſto* è more veteri lex, vt eius pleræque. quem morem & Liuius tangit: *Neque enim prouocationem eſſe longiùs ab vrbe mille paſſuum.* Lib. III. Significat in vrbe, etiam militem lectum, prouocare potuiſſe, & Tribunos auxilio fuiſſe: at tanto illo ſpatio extra vrbem, minimè, & fuiſſe omnia in manu imperantis. Hoc tam liberum ius valdè ſubmiſit militem, & ad omnia promptum volentemque fecit. Sed tamen ambigi poteſt, an poſt legem Porciam non aliquâ id imminutum, nec capite ſed exſilio in ciuem animaduerſum. *An idem poſt legem Porciam?* Conſtat legem ſic fuiſſe: ſed an militiæ etiam valuerit, quæro. Valuiſſe, argumentum aliquod è Salluſtio, qui poſt damnationem illam Turpilij, & cùm *verberatum & capite pœnas dediſſe* ſcripſiſſet, ſtatim addidit: *Nam is ciuis ex Latio erat.* quaſi in veteres veróſque ciues non idem ius. Sed Polybij tamen tempore aliter fuiſſe videmus, & de morte hîc paſſim, atque alij etiam ſcriptores. Illud fateor, à Principibus nouatum, quibus non ex *Principes minuerunt.* vſu aut dignitate ſuâ viſa tam libera hæc poteſtas, & circumciderunt. Gregales puniri à Ducibus permiſerunt, Centuriones alióſque primores ſibi adſeruarunt. Dio Caſſius Mæcenatem ita ſuadere facit Auguſto: *Legatum Prætorium militibus præficito, exceptis iis qui mortem aut* Lib. LII. *ignominiam ſpectant. Hæc enim ad ſolum Conſularem Legatum pertinebunt, exceptis etiam Centurionibus & primariis militibus aliis. Hos enim vtroſque nulli permittere debes puniendos, ne quemquam iſtorum ſic metuant, vt & contra te aliquid auſint.* Rem & vnà cauſſam habes. Duplices Legati exercituum illo æuo, Prætorij & Conſulares. Illi ius in vitam non habent; iſti habent, ſed cum exceptione, vt ne in digniores. Iterat hoc ipſum in fine Suaſionis: *De his cauſſis, & equitum, Centurionúmque è legionibus, & priuatorum primariorum, tu ipſe cognoſces, vbi caput aut infamia agetur. nam hæc ad te ſolùm debent referri, ac nemo alius de iis iudicare.* Quin idem ſcriptor poſteà tradit, *Legatis Cæſareis conceſſum, vt* Lib. LIII. *plus quàm annum in imperio eſſent, & militarem habitum* (Paludamentum) *geſtarent, gladiúmque & ius capitaliter animaduertendi militis haberent. Neque enim aliter vlli Proconſuli aut Præſidi gladio ſe accingere licebat, quo ipſo ius necãdi militis negabatur.* Atque hæc haud dubiè valuerunt.

Suet cap. xxx. runt.eoque exemplo ad Tiberium miſſus fuit *Præfectus alæ, de vi & rapinis reus.* quem tamen ille, vt quaſi maieſtatem Curiæ attolleret, *cauſſam in Senatu dicere coëgit.* Sic Centurio adulterij reus apud Plinium

Lib vi. epiſt. xxxi. memoratur, in vxore Tribuni. Iſte *Legato Conſulari, ille Cæſari ſcripſerat. Cæſar excuſsis probationibus centurionem exauctorauit, atque etiam relegauit. Cæſar & nomen Centurionis, & commemorationem diſciplinæ militaris ſententiæ adiecit, ne omnes eiuſmodi cauſſas reuocare ad ſe videretur.* Conſidera. Adulterij cauſſa erat, apud ordinarium tribunal meritò diſceptanda: ſed reus Centurio erat. accuſatus ergo apud Legatum Conſularem, ſed ille gnarus ſuæ poteſtatis, Cæſaris ſententiam expoſcit. Hîc damnat, & adiicit in ſententiâ disertè, *Centurionem*, & memorat inſtitutum militiæ: nec de gregariis aut talibus velle cognoſcere. Sed vt ad Polybium redeamus, dat igitur ille Tribunis ipſis poteſtatem *Mulctandi*, &

„ *Pignoris capiendi.*] Niſi mulctam ſcilicet ſoluerent. An facit eò hoc Feſti? *Cenſio haſtaria dicebatur, cùm militi mulctæ nomine, ob delictum militare, indicebatur, quòd haſtas daret.* Priuabatur igitur parte armorum, eaque pecuniâ debebat luere.

„ *Verberandi.*] Ad caſtigationem, vitibus aut virgis. Sed & ad mortem, fuſte: de conſilij tamen ſententiâ.

„ *Fuſte autem percutitur.*] Intellegit *Fuſtuarium*, Latinis ita dictum, quod ipſe Polybius paullò antè deſcripſit. Nam vigiliis aut circuitioni

Fuſtuariū. neglectæ pœnam fuiſſe tradidit ξυλοκοπίαν, *fuſtuarium:* & addit, *Ea pœna eſt talis. Fuſtem capiens Tribunus condemnatum leuiter tangit & delibat. quo facto, omnes qui in caſtris ſunt, ferientes alius fuſtibus, alius lapidibus, pleroſque in ipſis caſtris* (nota ibi ſupplicium ſumptum, & opinor in ipſis Principiis) *occidunt. Quòd ſiquis euaſerit, nec ſic ſaluus erit. quomodo enim? cui nec in patriam reditus, nec quiſquam è neceſſariis tecto eum receperit. Itaque planiſſimè pereunt, quos ea calamitas attigit.* Vides

Sine carnificis operâ. modum ſumpti eius ſupplicij, & effectum. Neque hîc lictores vlli adminiſtri, aut carnifex, ſed Tribunus ſignum modò dat, & obiicit multitudini militari. An quia honeſtior illa mors? an quia triſtior, & magis in animos penetrabat id exemplum? Profectò enim triſte, commilitonum & commanipularium manibus interfici. Seruatum poſteà, & bello Hiſpanienſi (Hirtius tradit) *miles qui fratrem ſuum in caſtris iugulaſſet, interceptus eſt à noſtris, & fuſte percuſſus.* Apud Tacitum, Dolabella

III. Annal. ſub Tiberio, *Decimum quemque ignominioſæ cohortis fuſte percuſſit.* Etſi

Gladiis obiici. alia etiam tunc ratio, nec abſimilis, puniendi. Obiiciebant enim & mi-

I. Annal. litum gladiis. In Tacito: *Stabant legiones pro concione diſtrictis gladijs, reus in ſuggeſtu per Tribunum oſtendebatur. ſi nocentem adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat cædibus miles tanquam ſemet ab-*

Lib. xxix. *ſolueret.* Ammianus: *Quid de iſtis nefarijs proditoribus fieri oportere contubernales deuoti cenſetis? ſecutúſque adclamationem rogantium ſanguine vindicari, eos qui inter Conſtantianos merebant, priſco more, militibus*

bus dedit occidendos. Simile apud Macedonas. Curtius: *Omnes à Nico-* Lib. VI.
macho nominati, more patrio, dato ſigno ſaxis obruti ſunt. Arrianus in aliâ *Saxis occiſi.*
coniuratione: Τοῦτον μὲν δὴ αὐτὸν καὶ τοὺς ξὺν αὐτῷ ξυλληφθέντας καταλευ- Lib. IIII.
σθῆναι πρὸς τῶν παρόντων: *Hunc* (Hermolaum) *& reliquos cùm eo compre-*
henſos lapidibus obrutos ab iis qui aderant. Vt videatur lapidatio Mace-
donum hac in re fuiſſe, quam & Romani adhibuerunt, Polybio hîc indi-
cante. Sed quæres, ſolum Fuſtuarium tunc inter pœnas quæ ad mor-
tem? Polybius non aliam recenſet: ſed alibi inuenio. Tu quoque nota-
ſti, non dubito. nam quid promptius, quàm etiam ſecuri percuſſos, aut *Securi per-*
gladio? De ſecuri, Liuius, ſtatim liberâ republicâ: *Appius Conſul Cen-* *cuſſi.* Lib. II.
turiones duplicarióſque, qui reliquerant ordines, virgis caſos ſecuri per-
cuſſit. Apud eumdem, ſeditione ad Sucronem, auctores eius *deligati ad* Lib. XXVIII.
palum, virgiſque caſi, & ſecuri percuſſi ſunt. Quinetiam *legio vniuerſa*
(in Epitomâ Liuii) *quæ Rhegium occupauerat, obſeſſa, deditione factâ, ſe-* Lib. XV.
curi percuſſa eſt. At Securi Gladium ſub Principum tempora ſucceſſiſ- *Gladio per-*
ſe, ad Tacitum memini me notare. Quæ cauſſa tamen diſcriminis? an ar- *cuſſi.*
bitrarium fuit? an de more Conſul & ſupremus Dux ſecuri puniebat,
cùm ipſe iudicabat, quia lictores ſcilicet habebat & ſecurim & faſces?
Tribuni autem aliter, quibus nulli tales adminiſtri nec inſtrumenta: eó-
que fuſte puniebant, peculiari caſtrenſi pœnâ? De Tribunis autem, eo-
rumque ordinariis iudiciis, Polybius hîc agit. Adiungo, *Fuſtuarium* hoc
nominari Ciceroni. *Nam ſi ille Conſul, Fuſtuarium meruerunt legiones,* Phil. III.
quæ Conſulem reliquerunt. Liuio: *Fuſtuarium meretur, qui ſigna relin-* Lib. V.
quit, aut præſidio decedit. Eſt & alia Fuſtium pœna, caſtigando, non occi-
dendo, (caue miſceas) de quâ ſtatim.

„ *Et is qui furto aliquid abſtulit.*] Vigiliæ aut excubiæ neglectæ aut
perperàm habitæ Fuſtem merentur: ſed præter ea, inquit, etiam iſta di-
cenda. Sunt autem quattuor: primò *Furtum*, quod Polybius palàm di-
cit: at Catoni non ea, ſed manuum reſectio eſt pœna. Ita enim in Fron- *Catonis, vt*
tino: *M. Cato memoriæ prodidit in furto comprehenſis, inter commilitones* *videtur, à*
dextras eſſe præciſas; aut ſi leniùs animaduertere voluiſſent in principes, *Polybio diſ-*
ſanguinem miſſum. Emenda, *in principiis ſanguinem miſſum.* Nam ibi *ſenſus.*
exactæ pleræque pœnæ, vt dixi. Quod autem ait de ſanguine miſſo, id
ita in Agellio legitur: *Fuit hæc quoque antiquitus militaris animaduorſio,* *Sanguis*
iubere ignominiæ cauſſâ militi venam ſolui & ſanguinem dimitti. cuius rei *miſſus.* Lib. X.
ratio in litteris veteribus, quas quidem inuenire potui, non exſtat: ſed opi- cap. VIII.
nor factum hoc primitus in militibus ſtupentis animi, & à naturali habitu
declinatis, vt non tam pœna, quàm medicina videretur. Poſtea tamen ob
pleraque alia delicta idem factitatum eſſe credo per conſuetudinem, quaſi
minus ſani viderentur omnes qui delinquerent. Ita Agellius cum cauſsâ
ſubtiliùs quæſitâ; & quæ M. Antonio Mureto non proba. Ipſe magis Lib. XIII.
cenſet factum, vt ſanguinem quem cum gloriâ fundere pro patriâ no- Var. cap.
luerant, eum cum ignominiâ amitterent. Sed rogo te Marce, in furto ſic VI.
caſtigato (Cato dixit) quis ſanguis pro patriâ fundendus fuit? Quin ego
etiam

etiam ſeorſum cenſeo, id fuiſſe notam meritæ ſummæ & vltimæ animaduerſionis; quam cùm clementia remiſiſſet, ſpeciem tamen eius vſurpabat in pauculo ſanguine fundendo.

Falſum teſtimonium fuſte punitum. „ *Qui falſum teſtimonium dixit.*] Amo vos Romani ob cultam etiam inter arma pietatem. Cur hoc capitale? quia religio mixta, & læſum aut ſpretum potiùs (lædere quis poteſt?) periurio ſupremum numen. Supremâ igitur pœnâ luant.

Corruptela iuuenum capitalis. „ *Qui in flore ætatis corpore ſuo abuſus.*] Nec id crimen olim capitale in togâ ante Scantinium: fuit tamen in caſtris. Quid ita? quia occaſio eius magna, nullo fæmineo ſexu, & multis iuuenibus in ipſo vigore formæ, ſub annum decimumſeptimum. Cauent igitur, puniunt: ſed in liberis maximè, vix arbitror in ſeruis. Notum illud ſub Mario factum. cùm Tribunus militum blanditiâ & mixto imperio iuniorem militem tentaſſet, ille generoſi ſanguinis, Tribunum ſtricto gladio interfecit, *Virum*, inquiens, *me ſcito*. Cauſsâ dictâ & probatâ, Marius iuuenem collaudatum abſoluit. A V D. Moram tibi inieciſti vno alteroque verbo, quod non demitto. Peto? annuis. Dixti *nullum fæmineum ſexum* in caſtris fuiſſe: poſſum credere? L I P S. Debes. poëtam Vmbrum non meminiſti ſcribere?

Fæminæ exſules à caſtris.

Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis.

Atqui non patebant. nec de amicis aut ſcortis loquor: apage has turpitudines: nego ius fuiſſe habendi ibi vel vxores. idque etiam primariis viris. Tacito noſtro volo te hoc accredere, apud quem Seuerus Cæcina cenſuit, *Ne quem magiſtratum, cui prouincia obueniſſet, vxor comitaretur*. Veteres mores aduocat, & ait, *Haud fruſtrà placitum olim ne fæminæ in ſocios aut gentes exteras traherentur*. Dat & rationem mihi probiſſimam: *Ineſſe enim mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine moreentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant.* Oracula ille vir loquitur, nec vltrà opus firmari. A V D. Non de vxoribus, id fateor: ſed de ſcortis etiamnum hæreo, & en Liuium in Epitomâ, qui admiſcet. Nam ſcribit Scipionem ad Numantiam, *duo millia ſcortorum è caſtris reieciſſe*. Simile in Floro hac in re & viro: *Scorta, calones, ſarcinæ niſi ad vſum neceſſariæ amputantur.* Vt ergo dixeris in ſtrictâ Diſciplinâ non fuiſſe; tamen vides in laxiore, nec tam nouum id crimen. L I P S. Nouum, nouum, inauditum. nec patior vltrà te errare (etſi pudor prohibet:) illa ſcorta, non mulieres ſed mulieroſi fuerunt. Nec vltrà reuelo. Enimuerò non Romani ſolùm hîc ita caſti, ſed Macedones & Græci: ac de Philippo rege proditum, *quòd iis bello in Thebanos, cùm duo iuuenes pſaltriam mercede conductam in caſtra induxiſſent, re cognitâ, ambos extra fines regni ſui relegarit.* Totidem hæc pænè verbis reperire eſt in Polyæno. Iterùm ad noſtra iudicia & mores prouocabis: quis vetat? non imitari hoc licet, non licet negare. Etſi qui hîc mores? nuperi, & non ante multa ſæcula ipſa Germanorum natio, quæ maximè nunc iſtic peccat, morem aut legem hanc habuit in caſtris. Extat in Ligurino Gunthe-

III. Annal.

Etiam ſcorta.

Epit. LVII.

Lib. II. cap. XVIII.

Simile in Græcis.

Guntheri poëtæ, qui tum vixit, inter res Friderici primi Imperatoris in Italiâ geſtas, exſtat inquam iſta lex: *Friderici Imp. in hac re lex.*

Non erit in noſtris nobiſcum fæmina caſtris,
Qui reus exſtiterit, ſpolys nudatus abibit
Turpiter, & naſo mutilabitur illa reſecto.

Res ita fuit, non verba. & quicumque vir in culpâ, nudus eiectus militiâ & caſtris; quæ mulier, facie perpetuùm dehoneſtata. Abi nunc, & mores prætende. AVD. Sileo. nec vltrà iam Iſidorum ſubſanno aut rideo, qui *Caſtra dicta* vult *quaſi caſta, quòd caſtraretur in ys libido.* Olim ve.um, nunc exſerto cachinno rideamus. LIPS. Sequitur in Polybio:

„ *Qui ter ob eamdem culpam mulctatus.*] Videſis & nota. Etiam leuiores & pecuniariæ culpæ, capitales fiunt, ſi ter reperitæ. Cauſſa. quòd talem prauo ingenio cenſebant, & factum ad peccandum. Fortaſſe & contumacia iis viſa punienda, & quòd quaſi per contemptum ludibriumque legis peccaret. Hæc & talia ſunt illa leuia, de quibus Ioſephus: Προασκοῦνται δὲ καὶ τῷ φόβῳ. οἵ τε γὰρ νόμοι παρ' αὐτοῖς οὐ μόνον λειποταξίου, ἀλλὰ καὶ ῥᾳστώνης ὀλίγης θανατικοί: *Prædocentur & metu. nam leges apud eos non ſolùm deſertionis, ſed etiam leuiculæ negligētiæ capitales ſunt.* Benè factum. nihil ſatis adſtricti aut ſeueri inter armatos, & terrent niſi timent. *Tergemina pœna capitalis.*

„ *Hæc talia vt crimina puniunt.*] Videatur alicui hæc à ſequentibus pœnâ diſtinguere: quod non ita eſt, ſed genere & colore. Quæ nunc dixi, inquit, crimina apud omnes ſunt, etſi non ſic punita: quæ addam, propria militiæ, atque illi adhærent. Omnia tamen pariter capite ſancita. Eſt ipſa diſtinctio, quæ in Arrio Menandro I.C^to^: *Militum delicta ſiue admiſſa, aut propria ſunt, aut cum ceteris communia. Proprium militare delictum eſt, quod quis vti miles admittit.* Hæc igitur poſteriora nunc adiungit, & enumerat quattuor. Primò, *Culpæ militares, propriæ.* *l. II. De re milit.*

„ *Si qui falsò ſtrenuum aliquod factum referunt.*] Cur hoc iterat, & an non antè in Falſo teſtimonio dictum? Non. diſcrimen aliquod: quia illîc periurium & impietas eſt; hîc non niſi mendacium & praua ambitio, quam tamen morte caſtigant. Ratio fuit. quòd in militiâ eorum varia & multa præmia virtuti poſita (audiuiſti:) ad quæ ne indigni aſpirarent & decus hoc polluerent, rigidè fraus punita. Eò magis hoc factum quòd nuda profeſſio præmium capiebat. Exemplum illuſtre in Liuio, cuius hic ſenſus ſi non verba. Scipio Carthaginem nouam ceperat ſuâ fortunâ pariter & militum virtute. Sedit pro tribunali, vt mos, præmia cuiuſque operæ daturus. Coronam muralem propoſuit ei, qui primus murum aſcendiſſet. *Duo profeſſi ſunt, Q. Trebellius Centurio, & Sex. Digitius ſocius naualis.* Magno certamine res gerebatur, cùm ſui cuique corporis fautores & ſuffragatores adgregarentur. Scipio vt litem decideret, tres recuperatores dedit, qui teſtibus auditis cognoſcerent ſtatuerentque. Id verò non remedium, ſed augmentum motus fuit. Stabant vtrimque *per omnes deos parati iurare, magis quæ mallent quàm quæ ſcirent* *Præmij falſa petitio.* *Lib. XXVI.*

Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.

Lib. vi. Inde Auguſti iocus apud Fabium : *Cùm ei Galli torquem aureum centum pondo dediſſent, & Dolabella per iocum, tentans tamen ioci ſui euentum dixiſſet, Imperator torque me dona, Malo te, inquit, ciuicâ donare.* Cetera quæ ad coronam hanc pertinent, in Polybio habes, Cauſſas cur è quer-
Quæſt. Rom. xcii cu, apud Plutarchum etiam, ſi lubet, vide. Plinius cetera quæ ad hanc
Lib. xvi. cap. iiii. coronam ſuppeditabit, qui exequitur curioſè. Sed ait: *Auxilia, quãuis rege ſeruato, decus hoc non dant.* Quippini ciuica eſt, & dicitur, ab ciue nõ ab extero ſeruato. Tamen Polybius comprehendit πολίτας καὶ συμμάχους, *ciues & ſocios*: ſed nempe priſcos illos Latini nominis, qui cum ciuibus tunc æquati. Plinius autem non de hiſce *Socijs*, ſed de *Auxiliaribus* exteriſque definit. Iam altera vel potiùs prima eſt (ſuperat enim dignitate
Corona obſidionalis. Ciuicam) *Obſidionalis. quam ij qui liberati ſunt*, ait Agellius, *dant ei duci qui liberauit*. Nulla eſt hac nobilior, vt inquit Plinius : & meritò, cùm non vnus, ſed plures ciuium morte erepti. E gramine hæc fuit, decerpto
Lib. xxii. cap. iiii. è loco intra quem obſidebantur : *quia ſummum victoriæ indicium erat, herbam porrigere victos.* Cauſſam eam dat Plinius : & Feſtus etymon Gradiui quoſdam ait petere, *quia gramine ſit ortus. quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximæ eſt honorationis.* Hanc ipſi quoque dant qui ſeruati ſunt, vt in Ciuicâ factum: Liuius de P. Decio
Lib. vii. Tribuno militum : *Legiones gramineam coronam obſidionalem, clamore donum approbantes, Decio imponunt.* Eadem Q. Fabio Maximo à Senatu
Obſidionalis, aliter in Ammiano. populoque data, & aliis paucis quos in Plinio vide. Non omitto, abuſum, aut nouiter vſum; hoc nomine Ammianum. qui cùm opidum
Lib. xxiiii quoddam Perſicum captum à Romanis ſcribit, addit deinde, *eos qui fecêre fortiſſimè, obſidionalibus coronis donatos, & pro concione laudatos veterum more.* Nouiter hoc profectò, nec iſta *Obſidionalis* ſed *Muralis* fuit,
Muralis corona. de quâ in Polybio hîc, nec eſt ignota. Agellius : *Muralis eſt, quâ donatur ab Imperatore, qui primus murum ſubiit, inque opidum hoſtium per vim*
Caſtrenſis. *aſcendit.* Vicina eſt *Caſtrenſis*, quæ eius, qui primus hoſtium caſtra pugnans introiuit. Vtraque hæc aurea fuit. & de illâ Polybius, cùm Scipio
Lib. x. ſuos adhortatur ad oppugnandam Carthaginem Hiſpanicam : Λοιπὸν χρυσοῦς στεφάνους ἐπηγγείλατο τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι: *Deinde coronas aureas pollicitus eſt iis, qui primùm murum conſcendiſſent.* Feſtus de alterâ: *Caſtrenſi coronâ donabatur; qui primus hoſtium caſtra pugnando introiſſet. cui inſigne erat ex auro vallum.* Vallis igitur diſtincta iſta fuit, &
Vallaris eadem. ideò *Vallaris* quoque dicta : ſicut illa prior habuit & prætulit murorum pinnas. Adfirmat de auro etiam Agellius: *Et Muralis autem, & Caſtrenſis, & Naualis, fieri ex auro ſolent.* Eò mirum, quid Suetonius ſibi velit
Cap. xxv. in his verbis, de Auguſto : *Dona militaria aliquanto faciliùs, phaleras & torques, quidquid auro argentóque conſtaret, quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.* Nam omnia hæc profectò auro conſtabant : quid ergo mirum minus indulſiſſe, quod & pretio & honore
In Suetonio coniectura. antceibat? Haud facilè expedio, niſi ſi ſic : *quidquid auro argentóque conſtaret,*

ſtiret, vallares ac murales coronas, quàm quæ honore præcellerent, dabat. Retrahenda particula illa videtur, & antitheſis facienda vbi poſui. Libentiùs dabat, inquit, inter minora præmia phaleras & torques & quidquid è metallo; itemque inter maiora coronas vallares ac murales, quàm ciuicas, aut ſi fortè obſidionales. Sed, inquies, ergo Imperator etiam iſtas? * anteà dictum, ſeruatum ſeruatori impoſuiſſe. Impoſuiſſe, an obtuliſſe? nec id ſine cognitione & decreto Imperatoris. Atque adeò in Tacito lego, ne Proconſulem quidem ius ſibi vindicaſſe donandi, ſed Principi (vt vnico & ſummo tunc Imperatori) ſeruaſſe. *Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus rettulit, donatúſque eſt ab Apronio torquibus & haſtâ. Cæſar addidit ciuicam coronam, quòd non eam quoque Apronius iure Proconſulis tribuiſſet, queſtus magis quàm offenſus.* Spectat huc illud Suetonij in Tiberio: *Corripuit Conſulares exercitibus præpoſitos, quòd de tribuendis quibuſdam militaribus donis ad ſe referrent, quaſi non omnium tribuendorum ius ipſi haberent.* Fortaſſis autem inter eas, *quæ honore præcellerent*, Suetonius etiam *oleagineas* intellexit: quas, inter magna præmia, comperior illo æuo datas. Nam etſi Agellius ſcripſerit: *Poſtremam coronam eſſe Oleagineam, quâ vti ſolent, qui in prælio non fuerunt, ſed triumphum procurant:* etſi inquam ille (quos auctores aut quod æuum aſpiciens, neſcio:) tamen contrà, virtutis cauſsâ inuenio militibus donatam. Dio Caſſius de Auguſto præmia tribuente in Siciliâ, Sex. Pompeio victo: Καὶ πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμὰς, τοῖς δὲ δὴ ναυκρατήσασι καὶ στέφανον ἐλαίας ἔδωκε: *Et omnibus quidem* (militibus) *quingentas drachmas, iis verò qui nauali certamine viciſſent, etiam coronam oleagineam dedit.* Et antè à Senatu ipſo id factum tradit, bello & victoriâ Mutinenſi: qui cùm nollet omnes milites Octauiani præmiis afficere, ne efferrentur ſuperbiâ, nec omnes prætermittere poſſet, auderétue: διὰ μέσου, inquit, ἐποίησαν, τοὺς μὲν ἐπαινέσαντες αὐτῶν, τοὺς δ' οὔ· καὶ τοῖς μὲν στέφανον ἐλαίας ἐν ταῖς πανηγύρεσι φορεῖν δόντες, τοῖς δὲ οὔ: *mediâ viâ ingreſſi ſunt, hos laudantes, illos minimè; hos coronis oleæ donantes vti per ludos ferrent, illos nequaquam.* Hæc de Oleagineâ: cui tamen quis locus aut pretium fuerit, non aſſigno. & ſuſpicor in locum *Aurearum communium* veniſſe, de quibus mox addam. Sed eſt & *Naualis* corona ex auro, vt tetigi: eius, *qui primus in hoſtium nauem armatus vi tranſiliuit.* Re igitur & materie non abit à Murali aut Caſtrenſi. Nominatur in Vopiſci Aureliano, quem facit accepiſſe *duas coronas nauales.* Roſtris nauium hanc diſtinctam non equidem opinor, & diuerſam facio à *Roſtratâ.* Nam ecce hæc in ſummo pretio, & non iis data qui in nauim aliquam tranſſcendiſſent (ſæpe id factum) ſed qui nauale aliquod magnum decus, magnâ induſtriâ peperiſſent. Data dico Ducibus ipſis, & aſſimilanda aliquatenus Obſidionali. Plinius cedere eam ſoli Ciuicæ facit: *Cedunt huic & Roſtratæ, quamuis in duobus maximè ad hoc æui celebres, M. Varrone, piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itémque M. Agrippâ, tribuente Cæſare, Siculis.* Hinc clarus Dionis lapſus & improuida affirmatio: Τῷ

Ἀγρίππᾳ

* In ipſo Polybij textu.

Imperator coronas imponebat.

III. Annal.

Cap. XXXII.

Oleaginea corona.

Lib. XLIX.

Lib. XLVI.

Naualis corona.

Agell.

Diſtincta à Roſtratâ.

Lib. XVI. cap. IIII.

Lib. XLIX. Ἀγρίππα στέφανον χρυσοῦν ἐμβόλοις ἠσκημένον ἐδωρήσατο. ὃ μὴ πρότερον, μήτ' αὖθις ἄλλῳ τῳ ἐγένετο: *Agrippæ coronam auream roſtris diſtinctam dedit, quod nec anteà nec poſteà alij cuiquam contigit.* Iſta de Coronis, dictu quidem digna, habeo. niſi quòd addo, communiter ſæpe donatam *Coronam auream* ſine alio agnomine, virtutis ergô. De Siccij donis Valerius, & alij: *Præferebantur aureæ coronæ octo, ciuicæ quattuordecim, murales tres, obſidionalis vna.* De Manlio, poſteà Torquato, cùm Gallum occidiſſet, Liuius: *Dictator coronam auream addidit donum, miríſque eam pugnam laudibus tulit.* De Lælio, idem: *Ante omnes Scipio C. Lælium, Præfectum claſſis, & omni genere laudis ſibimetipſe æquauit, & coronâ aureâ ac triginta bubus donauit.* Idemque à Marcello factum Soſidi & Merico, etſi exteris, quorum operâ Syracuſæ maximè captæ. De triumpho eius Liuius: *Non minimum fuêre ſpectaculum, cum coronis aureis præcedentes, Soſis Syracuſanus & Mericus Hiſpanus.* Sed & exercitus obſidione à L. Quinctio ereptus, *coronam ei auream libræ pondo decreuit:* in eodem Liuio ſcriptum. Vt *communis* ea fuiſſe videatur, in quocumque egregio facto. A Græcis hoc manaſſe videtur, & maximè Athenienſibus, qui viritim & populariter ſic donabant. Ita Demoſthenes coronâ aureâ inſignitus: ita *Rhodiorum populus* (in Liuio) *coronâ aureâ virtutis ergô donatus:* & quæ plura talia legas. Illud non omittendum, Pœnos quoque videri hoc de Coronis vſurpaſſe. Liuius quidem, vbi Annibal Caſilinum oppugnat, ita ſuggerit: *Poſtero die omnium animi ad oppugnandum accenduntur, vtique poſteaquam corona aurea muralis propoſita eſt.* Etſi factum id eſſe potuit exemplo & imitatione Romanâ. Quæ ſingillatim de Donis dixi, pleraque ea iunctim Zonaras alicunde transſcripſit, & operæ eſt audire. De triumpho narrat, & qui in eo ritus, atque inter plura, ait: Καὶ ἐπαινέσας τοὺς συγκατορθωσαμένους αὐτῷ, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα. ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισὶ, καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρέχων, καὶ στεφάνους τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, ὄνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γάρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἐφέρετο. ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνος εἰκόνιστο. ἐναυμάχησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο. ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυὸς, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προετετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο: *Et is qui triumphaturus erat, cùm laudaſſet communiter, & viritim quoſdam, dabat iis pecunias. Honeſtabat etiam ornamentis & donis; & Armillas quibuſdam, & Haſtas puras dabat; & Coronas aliis aureas, aliis argenteas, nomen cuiuſque & ſtrenui facti ſpecimen atque imaginem referentes. Si enim murum aliquis primus aſcendit, & muri ſpeciem corona ferebat. Siquid expugnaſſet,* (puta caſtrum aut vallum) *id quoque corona aſſimilabatur. Si mari viciſſet, aut nauim ſcandiſſet, nauibus corona ornabatur. Si equo viciſſet,*

Lib. III. (margin, beside "rius, & alij")
cap. II.
Lib. VII. (beside "ciſſet, Liuius")
Lib. XXVI. (beside "eius Liuius")
Lib. III. (beside "dione à L. Quinctio")
Lib. XXXI. (beside "aureâ inſignitus")
Lib. XXIII. (beside "Caſilinum oppugnat")
Corona aurea. (margin)
Zonaræ locus de donis pleriſque omnibus. Tom. II. Annal. (margin)

equeſtre aliquid inſculpebatur. Qui verò ciuem in prælio, aut alio periculo, ſiue & obſidione liberaſſet, maximâ in laude erat, donabatúrque coronâ è quercu factâ, quæ longè & aureis & argenteis honoratior dignióŕque habebatur. Atque hæc non ſingillatim modò & viritim conferebant, ſed in manipulos aut legiones totas. Hæc iſta Zonaras: qui tamen *Ciuicam* largè ſatis donat, & qui ciuem non ſolùm in prælio, ſed & *alio periculo aut obſidione* ſeruaſſet: præter alios, qui de ſolo prælio adfirmant, & leges addunt ſatis arctas, *Ciuem ſeruare, hoſtem occidere: vtq; eum locum, in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die: vtq; ſeruatus fateatur, aliàs teſtes nihil proſunt.* Quæ ſic in Plinio ſcripta, & conſimilia in Agellio quædam. Lib. xvi. cap. iiii. Oſtendit amplius Zonaras, imaginem facti inſculptam fuiſſe, aut expreſſam coronis. Expreſſam interdum ipsâ formâ, vt in Vallari, Murali, Roſtratâ: interdum in auro ipſo inſculptum aliquid & depictum, ſicuti ſiquis in equo ſtrenuum aliquid feciſſet (quod hîc ait) equeſtre aliquid exſignatum. Sed & addit Zonaras, hæc præmia totis manipulis aut legionibus etiam data. Vetus in Liuio exemplum de Papirio Curſore. qui *quattuor Centuriones, manipulúmque haſtatorum, armillis aureíſque coronis donat.* Lib. x. Armillas ad totum manipulum, coronas ad Centuriones putem referendas. Atque hîc mihi nota Armillas diſertè peditibus datas, ad ſuperiorem noſtram emendationem, an coniecturam?

„ *Ludos pompáſque conſpicui ineunt.*] Commoda ſunt adiuncta his donis, ſed quæ honore ferè conſtant. Vt primum iſtud, quòd ludos ita ineunt. *Ludos ſpectant cum coronis.* Quo exemplo, Pompeio etiam lege conceſſum, *vt is ludis Circenſibus* (Velleius tradidit) *coronâ laureâ & omni cultu triumphantium vteretur.* Lib. ii. Et ſuprà in Dionis verbis, aliquid in hanc rem dictum. Secundum (quod tempore tamen primum) vt in triumpho ornati ſic incedant. Liuius de Papirij triumpho: *Pedites equitéſque inſignes donis tranſiere, ac tranſuecti ſunt: multæ ciuicæ coronæ, vallaréſque, ac murales conſpectæ.* *In triumpho tranſeunt.* Lib. x. Idem de triumpho Manlij: *Multi omnium ordinum, donati militaribus donis, currum ſecuti ſunt.* Lib. xxxix. Quòd ſi plures etiam aliquis coronas aut dona meruiſſet, tuliſſetque: ea ipsa præferri moris fuiſſe videtur. Valerius de Siccio, vel Sicinio (variè ſcribunt:) *Nouem triumphales Imperatorum currus ſecutus, totius ciuitatis oculos in ſe numerosâ donorum pompâ conuertit. Præferebantur enim aureæ coronæ octo, ciuicæ quattuordecim, murales tres, obſidionalis vna, torques centum octogintatres, armillæ centum ſexaginta, haſtæ octodecim, phaleræ vigintiquinque: ornamenta etiam legioni, nedum militi ſatis multa.* Lib. iii. cap. ii. Tertiò, equites equo publico in Tranſuectione annuâ donis iſtis vſi: in verbis Dionyſij, ſuo loco datis. *In Tranſuectione.* Quartò, ſolent in iudicium quoque aut diſcrimen hæc introducere interdum, virtuti oſtentandæ. *In iudiciis.* Liuius de Manlio Capitolino: *Decora quoque belli non commemoraſſe tantùm, ſed protuliſſe etiam conſpicienda, ſpolia hoſtium cæſorum ad triginta, dona Imperatorum ad quadraginta, in quibus inſignes duas murales coronas, ciuicas octo.* Lib. vi. Opportunè ibi de ſpoliis, de quibus iam Polybius:

Spolia hoſtilia. „ *In ædibus verò, conſpectiſſimâ earum parte, ponunt Spolia.* Appellant Spolia, arma & exuuias detractas cæſo hoſti. Nam id iam olim, apud Græcos etiam ſolent, & oſtendere monumentum virtutis. Honori ea res apud Romanos. & apud Valerium legas, de militibus ignominiâ notatis: *Recurſum autem in ad priſtinum militiæ ordinem propoſuerunt, ſi quis bina ſpolia ex hoſtibus tuliſſet.* Apud Liuium, cùm Senarum legeret & ſuppleret M. Fabius Dictator: *légit qui Aediles, Tribuni, Quæſtoréſue fuerant, tum ex iis qui ſpolia ex hoſte fixa domi haberent aut ciuicam coronam accepiſſent.* Aduerte, pænè pro magiſtratu hæc decora fuiſſe, & lectos è priuatis quique honorem nullum cepiſſent, eos eximiè quibus ſpolia, aut corona. Ait autem *domi fixa.* Rectè. nam ſolent poſtibus ipſis & foribus ſuſpendi., in tranſeuntium aſpectum. Id eſt, quod Polybius dicit, *in conſpectiſſima ædium loco poſita*: etſi poëta Silius in atriis etiam locat:

Lib. xi. cap. vii.

Lib. xxiii.

Suſpenſa in ædibus.

Lib. vi.

——— vos atria raptim
Nudate, & clypeos in bella refigite captos.

Sed in poſtibus magis, & exempla euincunt. Feſtus: *Antipagmenta, valuarum ornamenta, quæ antis adpanguntur, id eſt, adfiguntur. Antas* autem idem explicat *latera oſtiorum*, ſiue poſtes. Liuius: *Spolia eius vrbis ante currum laturus, & fixurus in poſtibus ſuis.* Vides triumphales quoque vſurpaſſe, atque eos in primis. Silius de Regulo:

Lib. xxxviii. Etiam à triumphalibus.

Lib. vi.

Affixi clypei, currúſque, & ſpicula nota
Aedibus in paruis, magni monumenta triumphi.

Tibullus ita ad Meſſallam:

Lib. i.

Te bellare decet terrâ Meſſalla maríque,
Vt domus hoſtiles præferat exuuias.

Propertius ad Mæcenatem:

Lib. iii.

Cùm tibi Romano dominas in honore ſecures,
Et liceat medio ponere iura foro,
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hoſtes,
Atque onerare tuam fixa per arma domum.

Virgilius aſpexit:

Barbarico poſtes auro ſpoliiſque ſuperbi.

Iterùm: *Multáque præterea ſacris in poſtibus arma,*
Captiui pendent currus, curuæq; ſecures,
Et criſtæ capitum, & portarum ingentia clauſtra,
Spiculáque, clypeíque, ereptáque roſtra carinis.

Epiſtol. lxxxv. Nec aliter Senecam interpretabere: *Præteri iſtos gradus diuitum, & magno aggeſtu ſuſpenſa veſtibula.* Vides etiam in Virgilij poſtremis verſibus Roſtra ſuſpenſa fuiſſe, id eſt ſpolia marina. Quò facit hoc Tullij in Antonium: *An tu illa in veſtibulo roſtra & hoſtium ſpolia cùm aſpexiſti, domum tuam introire te putas?* Pompeij enim domum ille poſſidebat, in quâ hæc inſignia purgati maris. Ipſa illa eſt, quam Capitolinus in Gordianis intellegit: *Exſtat ſilua eius memorabilis, quæ picta eſt in domo roſtratá Cn. Pompeij, quæ ipſius, & patris eius, & proaui fuit.* Nam Gordiani

Roſtra in ædibus.

ex Antoniis, & habuêre à M. illo Antonio. Nacta autem nomen à Ro-ſtris, quæ etiamtunc extitiſſe ſi dicam, quid mirum? Certè ex ære fuerunt, quod ferr ætatem, & illa lex in Spoliis, quam Plinius memorat, *ut nec à ſibus abalienatis liceret emptoribus refigere ea aut tollere.* Tempore labi debebant: iterumque alia lex, ſiue obſeruatio, vt nefas cenſerent ſic col-lapſa reficere aut inſtaurare. Plutarchus hoc docebit in Cauſſis. Hic Spoliorum honos. & quia magnus, multi ambitioſè, nec meriti affecta-bant. Cautum Cato Priſcus olim iuit, & Orationem ſcripſit cui titulus, *De ſpoliis, ne figerentur niſi quæ de hoſte capta eſſent.* In Feſto reperies, verbo *Reſignare.*

Spolia non ſas renouare. *Lib. xxxv. cap. 11.* *Quæſt. xxxvii.*

DIALOG. XVIII.

De Pœnis, quis inflixerit, & quas: tum etiam de variis Ignominiis.

A PRÆMIIS ad *Pœnas* ordo ducit, & quia hæc vnà ſemper in bo-nâ rep. etſi in diuerſos. De iis Polybij iſta leguntor:

POLYB.

Δεῖ δὲ προσέχειν τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς χιλιάρχοις, τούτους δ᾽ ἐπὶ τοῖς ὑπάτοις. κύριος δὲ μὲν καὶ ζημιῶν ὁ χιλίαρχος, καὶ ἐνεχυράζων καὶ μαστιγῶν· τοὺς δὲ συμμάχους οἱ πραίφεκτοι. ξυλοκοπεῖται δὲ καὶ ὁ κλέψας τι τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. καὶ μὴν ὁ μαρτυρήσας ψευδῆ, παραπλησίως. καὶ ἐάν τις τῶν ἐν ἀκμῇ παραχρησάμενος εὑρεθῇ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τούτοις, ὁ τρεὶς περὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας ζημιωθείς. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἀδικήματα κολάζουσιν. εἰς δ᾽ ἀνανδρίαν τιθέασι καὶ στρατιωτικὴν αἰσχύνην τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων. ἐάν τινες ψευδῆ περὶ αὑτῶν ἀνδραγαθίαν ἐπαγγείλωσι

Oportet attendere & auſcultare milites Tribunis, Tribunos Conſulibus. Tamen & Tribunus ius habet potenſque eſt multandi, pignoris capiẽdi, & verberandi. Idem in ſocios Præfecti. Fuſte autem percutitur, & is qui furto aliquid abſtulit è caſtris, & qui falſum teſtimonium dixit, & qui in flore ætatis, corpore ſuo deprehenditur abuſus, itemq; qui ter ob eamdem culpam mulctatus fuerit. Hæc talia vt crimina puniunt: at ignauiæ & militari probro adſcribunt iſta. Si qui falsò ſtrenuum aliquod factum ſuum referũt

τοῖς χιλιάρχοις, ἕνεκεν τοῦ τιμὰς λαβεῖν. ὁμοίως δὲ τινες ἐς ἐφεδρείαν ταχθέντες, φόβου χάριν λίπωσι τὸν δοθέντα τόπον. παραπλησίως ἐάν τις ἀπορρίψῃ τι τῶν ὅπλων κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον διὰ φόβον. διὸ καί τινες μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προδήλως ἀπόλλυνται, πολλαπλασίων αὐτοῖς ἐπιγινομένων, οὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν τάξιν, δεδιότες τὴν οἰκείαν τιμωρίαν. ἔνιοι δὲ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἐκβαλόντες θυρεὸν, ἢ μάχαιραν, ἤ τι τῶν ἄλλων ὅπλων παραλόγως, ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους, ἢ κυριεύσειν ἐλπίζοντες ὧν ἀπέβαλον, ἢ παθόντες τι, τὴν πρόδηλον αἰσχύνην διαφεύξεσθαι, καὶ τὴν τῶν οἰκείων ὕβριν.

ad Tribunos, honoris præmiíque cauſſâ. Siqui in præſidio aut ſtatione poſiti, per metum deſeruerunt locum. Siquis abiecerit armorum aliquid in ipſo diſcrimine per metum. Eoque fit, vt quidam in præſidiis certò pereãt, pluribus ingruentibus, dum locum verentur deſerere metu huiuſce pœnæ. Quidã etiam in ipſo conflictu, excuſſo ſcuto aut gladio, alióue ex armis, caſu fortuito, iaciunt ſe ipſi in hoſtes certi aut recuperare quod amiſerint, aut occumbentes effugere manifeſtam ignominiam & opprobria ſuorum.

Pœnas dicturus præmittit de iis qui irrogant, & oſtendit Tribunorum id fuiſſe.

„ *Tribunus ius habet, poténſque eſt mulctandi.*] Tria recenſet quæ imperij eorum & iuris. quòd mulctam dicunt, quòd pignus capiunt, quòd verberibus caſtigant. An & capite puniunt? non hîc addit. Suprà tamen, vbi de Vigiliis, ſcribit: *Si nihil tale factum, redit in circitorem culpa, ſtatímque aduocato conſilio à Tribuno cauſſa cognoſcitur, & ſi damnatus fuerit, fuſtuarium ſubit.* Ex quo dixeris, etiam capitis cauſſas Tribunum cognouiſſe, atque adeò in equites Romanos (tales Circitores) animaduertiſſe, ſi ij in culpâ. Neque nimis id negauerim, cum lege, ſi Conſilium adiunctum, & vnà cognoſcant. At ea quæ hîc recenſet, videntur fuiſſe in arbitrio Tribuni vnius. Tamen, cùm res capitis, ſæpiùs legas ipſum Ducem cognouiſſe, damnaſſe. Salluſtius ita de Turpilio, qui opidi Præfectus turpiter amiſerat: *Iuſſus à Metello cauſſam dicere, poſtquam ſeſe parùm expurgat, condemnatus, verberatus, atque capite pœnas ſoluit.* Metellus ibi Conſul, & primus Dux, cui etiam ſine cauſſæ dictione (nempe vbi res liquida) fas condemnare. Dionyſius me docuit & exempla. Ille ſic:

Tribu. ius in caſtigando.

Quatenus capite puniat.

Dux ſummus capitis inquirit.
In Iug.

Etiam ſolus.

ſic: Ὅ,τι νόμος ἔδωκε ἀποκτείνειν τοῖς ἡγεμό. ν ἐξουσίαν, τοὺς ἀπειθοῦντας, ἢ τὰ Lib. xi.
σημεῖα καταλιπόντας, ἀκρίτως: *Lex dedit Ducibus facultatem interficiendi eos qui non obediunt, aut ſigna deſerunt, idque cauſâ indictâ.* Exempla etiam, vt in Floro de Atilio Regulo: *Nec deerant qui ipſo Punici maris* Lib. II.
nomine deficerent, augente inſuper metum Tribuno Nannio. in quem, ni- cap. II.
ſi paruiſſet, ſecuri diſtrictâ Imperator metu mortis nauigandi fecit audaciam. In Liuio de Papirio Curſore, qui in Prætorem Præneſtinum: *Licto-* Lib. VIII.
rē expedire ſecurim iuſſit, ſed metu vltimi supplicij perfuſum, multâ dictâ, dimiſit. Sed & Torquatus Imp. apud eumdem, filium ſuum, qui inter equites merebat, ſtatim & ſine conſilij aduocatione vllâ, capite puniit. *Et ſine pro-*
Plura exempla. atque adeò rigidum hîc ius, vt prouocatio etiam nulla *uocatione.*
eſſet. Cicero: *Militiæ, ab eo qui imperabit, prouocatio ne eſto: quódque is qui* III. de
bellum gerit imperaſſet, ius ratúmque eſto è more veteri lex, vt eius pleræ- legibus.
que. quem morem & Liuius tangit: *Neque enim prouocationem eſſe lon-* Lib. III.
giùs ab vrbe mille paſſuum. Significat in vrbe, etiam militem lectum, prouocare potuiſſe, & Tribunos auxilio fuiſſe: at tanto illo ſpatio extra vrbem, minimè, & fuiſſe omnia in manu imperantis. Hoc tam liberum ius valdè ſubmiſit militem, & ad omnia promptum volentemque fecit. Sed tamen ambigi poteſt, an poſt legem Porciam non aliquâ id immi- *An idem*
nutum, nec capite ſed exſilio in ciuem animaduerſum. Conſtat legem *poſt legem*
ſic fuiſſe: ſed an militiæ etiam valuerit, quæro. Valuiſſe, argumentum *Porciam?*
aliquod è Salluſtio. qui poſt damnationem illam Turpilij, & cùm *verberatum & capite pœnas dediſſe* ſcripſiſſet, ſtatim addidit: *Nam is ciuis ex Latio erat.* quaſi in veteres veróſque ciues non idem ius. Sed Polybij tamen tempore aliter fuiſſe videmus, & de morte hîc paſſim, atque alij etiam ſcriptores. Illud fateor, à Principibus nouatum, quibus non ex *Principes*
vſu aut dignitate ſuâ viſa tam libera hæc poteſtas, & circumciderunt. *minuerunt.*
Gregales puniri à Ducibus permiſerunt, Centuriones alióſque primores ſibi adſeruarunt. Dio Caſſius Mæcenatem ita ſuadere facit Augu-
ſto: *Legatum Prætorium militibus præficito, exceptis iis qui mortem aut* Lib. LII.
ignominiam ſpectant. Hæc enim ad ſolum Conſularem Legatum pertinebunt, exceptis etiam Centurionibus & primariis militibus aliis. Hos enim vtróſque nulli permittere debes puniendos, ne quemquam iſtorum ſic metuant, vt & contra te aliquid auſint. Rem & vnà cauſſam habes. Duplices Legati exercituum illo æuo, Prætorij & Conſulares. Illi ius in vitam non habent; iſti habent, ſed cum exceptione, vt ne in digniores. Iterat hoc ipſum in fine Suaſionis: *De his cauſſis, & equitum, Centurionúmque è legionibus, & priuatorum primariorum, tu ipſe cognoſces, vbi caput aut infamia agetur. nam hæc ad te ſolùm debent referri, ac nemo alius de iis iudicare.* Quin idem ſcriptor poſteà tradit, *Legatis Cæſareis conceſſum, vt* Lib. LIII.
plus quàm annum in imperio eſſent, & militarem habitum (Paludamentum) *geſtarent, gladiúmque & ius capitaliter animaduertendi militis haberent. Neque enim aliter vlli Proconſuli aut Præſidi gladio ſe accingere licebat, quo ipſo ius necādi militis negabatur.* Atque hæc haud dubiè valuerunt.

V 3

Suet cap. xxx. ſunt.eoque exemplo ad Tiberium miſſus fuit *Præfectus alæ,de vi & rapinis reus*. quem tamen ille, vt quaſi maieſtatem Curiæ attolleret, *cauſſam in Senatu dicere coegit*. Sic Centurio adulterij reus apud Plinium memoratur,in vxore Tribuni. Iſte *Legato Conſulari, ille Cæſari ſcripſerat. Cæſar excuſſis probationibus centurionem exauctorauit, atque etiam relegauit. Cæſar & nomen Centurionis, & commemorationem diſciplinæ militaris ſententiæ adiecit, ne omnes eiuſmodi cauſſas reuocare ad ſe videretur.* Conſidera, Adulterij cauſſa erat, apud ordinarium tribunal meritò diſceptanda: ſed reus Centurio erat. accuſatus ergo apud Legatum Conſularem,ſed ille gnarus ſuæ poteſtatis,Cæſaris ſententiam expoſcit. Hîc damnat,& adiicit in ſententiâ diſertè,*Centurionem*,& memorat inſtitutum militiæ : nec de gregariis aut talibus velle cognoſcere. Sed vt ad Polybium redeamus, dat igitur ille Tribunis ipſis poteſtatem *Mulctandi*, &

Lib vi. epiſt. xxxi.

„ *Pignoris capiendi.*] Niſi mulctam ſcilicet ſoluerent. An facit eò hoc Feſti? *Cenſio haſtaria dicebatur,cùm militi mulctæ nomine,ob delictum militare,indicebatur,quòd haſtas daret.* Priuabatur igitur parte armorum, eaque pecuniâ debebat luere.

„ *Verberandi.*] Ad caſtigationem, vitibus aut virgis. Sed & ad mortem,fuſte:de conſilij tamen ſententiâ.

„ *Fuſte autem percutitur.*] Intellegit *Fuſtuarium*, Latinis ita dictum, quod ipſe Polybius paullò antè deſcripſit. Nam vigiliis aut circuitioni

Fuſtuariũ. neglectæ pœnam fuiſſe tradidit ξυλοκοπίαν, *fuſtuarium:* & addit, *Ea pœna eſt talis. Fuſtem capiens Tribunus condemnatum leuiter tangit & delibat. quo facto,omnes qui in caſtris ſunt, ferientes alius fuſtibus,alius lapidibus,pleroſque in ipſis caſtris* (nota ibi ſupplicium ſumptum, & opinor in ipſis Principiis) *occidunt. Quòd ſiquis euaſerit, nec ſic ſaluus erit.quomodo enim? cui nec in patriam reditus, nec quiſquam è neceſſariis tecto eum receperit. Itaque planiſſimè pereunt,quos ea calamitas attigit.* Vides

Sine carnificis operâ. modum ſumpti eius ſupplicij,& effectum.Neque hîc lictores vlli adminiſtri,aut carnifex, ſed Tribunus ſignum modò dat, & obiicit multitudini militari. An quia honeſtior illa mors? an quia triſtior, & magis in animos penetrabat id exemplum? Profectò enim triſte, commilitonum & commanipularium manibus interfici. Seruatum poſteà,& bello Hiſpanienſi (Hirtius tradit) *miles qui fratrem ſuum in caſtris iugulaſſet,interceptus eſt à noſtris,& fuſte percuſſus.* Apud Tacitum,Dolabella

III. Annal. ſub Tiberio, *Decimum quemque ignominioſæ cohortis fuſte percuſſit.* Etſi

Gladiis obiecti. alia etiam tunc ratio,nec abſimilis,puniendi. Obiiciebant enim & militum gladiis. In Tacito: *Stabant legiones pro concione diſtrictis gladijs;*

I. Annal. *reus in ſuggeſtu per Tribunum oſtendebatur. ſi nocentem adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat cædibus miles tanquam ſemet ab-*

Lib. xxix. *ſolueret.* Ammianus: *Quid de iſtis nefarijs proditoribus fieri oportere contubernales deuoti cenſetis? ſecutúſque adclamationem rogantium ſanguine vindicari,eos qui inter Conſtantianos merebant,priſco more,militibus*

bus dedit occidendos. Simile apud Macedonas. Curtius: *Omnes à Nico-* Lib. VI.
macho nominati, more patrio, dato ſigno ſaxis obruti ſunt. Arrianus in aliâ Saxis occiſi.
coniuratione: Τοῦτον μὲν δὴ αὐτὸν καὶ τοὺς ξὺν αὐτῷ ξυλληφθέντας καταλευ- Lib. IIII.
σθῆναι πρὸς τῶν παρόντων: *Hunc* (Hermolaum) *& reliquos cùm eo compre-*
henſos lapidibus obrutos ab iis qui aderant. Vt videatur lapidatio Mace-
donum hac in re fuiſſe, quam & Romani adhibuerunt, Polybio hîc indi-
cante. Sed quæres, ſolum Fuſtuarium tunc inter pœnas quæ ad mor-
tem? Polybius non aliam recenſet: ſed alibi inuenio. Tu quoque nota-
ſti, non dubito. nam quid promptius, quàm etiam ſecuri percuſſos, aut Securi percuſſi.
gladio? De ſecuri, Liuius, ſtatim liberâ republicâ: *Appius Conſul Cen-* Lib. II.
turiones duplicarióſque, qui reliquerant ordines, virgis caſos ſecuri per-
cuſſit. Apud eumdem, ſeditione ad Sucronem, auctores eius *deligati ad* Lib. XXVIII.
palum, virgiſque caſi, & ſecuri percuſſi ſunt. Quinetiam *legio vniuerſa*
(in Epitomâ Liuii) *qua Rhegium occupauerat, obſeſſa, deditione factâ, ſe-* Lib. XV.
curi percuſſa eſt. At Securi Gladium ſub Principum tempora ſucceſſiſ- Gladio percuſſi.
ſe, ad Tacitum memini me notare. Quæ cauſſa tamen diſcriminis? an ar-
bitrarium fuit? an de more Conſul & ſupremus Dux ſecuri puniebat,
cùm ipſe iudicabat, quia lictores ſcilicet habebat & ſecurim & faſces?
Tribuni autem aliter, quibus nulli tales adminiſtri nec inſtrumenta: eó-
que fuſte puniebant, peculiari caſtrenſi pœnâ? De Tribunis autem, eo-
rumque ordinariis iudiciis, Polybius hîc agit. Adiungo, *Fuſtuarium* hoc
nominari Ciceroni. *Nam ſi ille Conſul, Fuſtuarium meruerunt legiones,* Phil. III.
qua Conſulem reliquerunt. Liuio: *Fuſtuarium meretur, qui ſigna relin-* Lib. V.
quit, aut praſidio decedit. Eſt & alia Fuſtium pœna, caſtigando, non occi-
dendo, (caue miſceas) de quâ ſtatim.

„ *Et is qui furto aliquid abſtulit.*] Vigiliæ aut excubiæ neglectæ aut
perperàm habitæ Fuſtem merentur: ſed præter ea, inquit, etiam iſta di-
cenda. Sunt autem quattuor: primò *Furtum*, quod Polybius palàm di-
cit: at Catoni non ea, ſed manuum reſectio eſt pœna. Ita enim in Fron- Catoni, vt videtur, à
tino: *M. Cato memoria prodidit in furto comprehenſis, inter commilitones* Polybio diſſenſus.
dextras eſſe pracisas, aut ſi leniùs animaduertere voluiſſent in principes,
ſanguinem miſſum. Emenda, *in principiis ſanguinem miſſum.* Nam ibi
exactæ pleræque pœnæ, vt dixi. Quod autem ait de ſanguine miſſo, id Sanguis
ita in Agellio legitur: *Fuit hac quoque antiquitus militaris animaduorſio,* miſſus.
iubere ignominia cauſſâ militi venam ſolui & ſanguinem dimitti. cuius rei Lib. X.
ratio in litteris veteribus, quas quidem inuenire potui, non exſtat: ſed opi- cap. VIII.
nor factum hoc primitus in militibus ſtupentis animi, & à naturali habitu
declinatis, vt non tam pœna, quàm medicina videretur. Poſtea tamen ob
pleraque alia delicta idem factitatum eſſe credo per conſuetudinem, quaſi
minus ſani viderentur omnes qui delinquerent. Ita Agellius cum cauſsâ
ſubtiliùs quæſitâ; & quæ M. Antonio Mureto non proba. Ipſe magis Lib. XIII.
cenſet factum, vt ſanguinem quem cum gloriâ fundere pro patriâ no- Var. cap. VI.
luerant, cum cum ignominiâ amitterent. Sed rogo te Marce, in furto ſic
caſtigato (Cato dixit) quis ſanguis pro patriâ fundendus fuit? Quin ego

etiam

etiam ſeorſum cenſeo, id fuiſſe notam meritæ ſummæ & vltimæ animaduerſionis;quam cùm clementia remiſiſſet,ſpeciem tamen eius vſurpabat in pauculo ſanguine fundendo.

Falſum teſtimonium fuſſe punitum.

„ *Qui falſum teſtimonium dixit.*] Amo vos Romani ob cultam etiam inter arma pietatem. Cur hoc capitale? quia religio mixta, & læſum aut ſpretum potiùs (lædere quis poteſt?) periurio ſupremum numen. Supremâ igitur pœnâ luant.

Corruptela iuuenum capitalis.

„ *Qui in flore ætatis corpore ſuo abuſus.*] Nec id crimen olim capitale in togâ ante Scantinium: fuit tamen in caſtris. Quid ita? quia occaſio eius magna, nullo fœmineo ſexu, & multis iuuenibus in ipſo vigore formæ, ſub annum decimumſeptimum. Cauent igitur, puniunt: ſed in liberis maximè, vix arbitror in ſeruis. Notum illud ſub Mario factum. cùm Tribunus militum blanditiâ & mixto imperio iuniorem militem tentaſſet, ille generoſi ſanguinis, Tribunum ſtricto gladio interfecit, *Virum*, inquiens, *me ſcito*. Cauſsâ dictâ & probatâ, Marius iuuenem collaudatum abſoluit. A v d. Moram tibi inieciſti vno alteroque verbo, quod non demitto. Peto? annuis. Dixti *nullum fœmineum ſexum* in caſtris fuiſſe: poſſum credere? L i p s. Debes. poëtam Vmbrum non meminiſti ſcribere?

Fœminæ exſules à caſtris.

Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis.

Atqui non patebant. nec de amicis aut ſcortis loquor: apage has turpitudines: nego ius fuiſſe habendi ibi vel vxores. idque etiam primariis viris. Tacito noſtro volo te hoc accredere, apud quem Seuerus Cæcina cenſuit, *Ne quem magiſtratum, cui prouincia obueniſſet, vxor comitaretur.* Veteres mores aduocat, & ait, *Haud fruſtrà placitum olim ne fœminæ in ſocios aut gentes exteras traherentur.* Dat & rationem mihi probiſſimam: *Ineſſe enim mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant.*

III. Annal.

Etiam ſcorta.

Oracula ille vir loquitur, nec vltrà opus firmari. A v d. Non de vxoribus, id fateor: ſed de ſcortis etiamnum hæreo, & en Liuium in Epitomâ, qui admiſcet. Nam ſcribit Scipionem ad Numantiam, *duo millia ſcortorum è caſtris reieciſſe.* Simile in Floro hac in re & viro: *Scorta, calones, ſarcinæ niſi ad vſum neceſſaria amputantur.* Vt ergo dixeris in ſtrictâ Diſciplinâ non fuiſſe; tamen vides in laxiore, nec tam nouum id crimen. L i p s. Nouum, nouum, inauditum. nec patior vltrà te errare (etſi pudor prohibet:) illa ſcorta, non mulieres ſed mulieroſi fuerunt. Nec vltrà reuelo. Enimuerò non Romani solùm hîc ita caſti, ſed Macedones & Græci: ac de Philippo rege proditum, *quòd is bello in Thebanos, cùm duo iuuenes pſaltriam mercede conductam in caſtra induxiſſent, re cognitâ, ambos extra fines regni ſui relegarit.* Totidem hæc pænè verbis reperire eſt in Polyæno. Iterùm ad noſtra iudicia & mores prouocabis: quis vetat? non imitari hoc licet, non licet negare. Etſi qui hîc mores? nuperi, & non ante multa ſæcula ipſa Germanorum natio, quæ maximè nunc iſtic peccat, morem aut legem hanc habuit in caſtris. Exſtat in Ligurino Gunthe-

Epit. LVII.

Lib. II. cap. XVIII.

Simile in Græcis.

Guntheri poëtæ, qui tum vixit, inter res Friderici primi Imperatoris in Italiâ geſtas, exſtat inquam iſta lex: *Friderici Imp. in hac re lex.*

Non erit in noſtris nobiſcum fœmina caſtris,
Qui reus exſtiterit, ſpolys nudatus abibit
Turpiter, & naſo mutilabitur illa reſecto.

Res ita fuit, non verba. & quicumque vir in culpâ, nudus eiectus militiâ & caſtris; quæ mulier, facie perpetuùm dehoneſtata. Abi nunc, & mores prætende. A v d. Sileo. nec vltrà iam Iſidorum ſubſanno aut rideo, qui *Caſtra dicta* vult *quaſi caſta, quòd caſtraretur in ys libido.* Olim verum, nunc exſerto cachinno rideamus. L i p s. Sequitur in Polybio:

„ *Qui ter ob eamdem culpam mulctatus.*] Videſis & nota. Etiam leuiores & pecuniariæ culpæ, capitales fiunt, ſi ter reperitæ. Cauſa. quòd talem prauo ingenio cenſebant, & factum ad peccandum. Fortaſſe & contumacia iis viſa punienda, & quòd quaſi per contemptum ludibriumque legis peccaret. Hæc & talia ſunt illa leuia, de quibus Ioſephus: Προασκοῦνται δὲ καὶ τῷ φόβῳ. οἵ τε γὰρ νόμοι παρ' αὐτοῖς οὐ μόνον λειποταξίου, ἀλλὰ καὶ ῥᾳστώνης ὀλίγης θανατικοί: *Prædocentur & metu. nam leges apud eos non ſolùm deſertionis, ſed etiam leuiculæ negligētiæ capitales ſunt.* Benè factum. nihil ſatis adſtricti aut ſcueri inter armatos, & terrent niſi timent. *Tergemina pœna capitalis.*

„ *Hæc talia vt crimina puniunt.*] Videatur alicui hæc à ſequentibus pœnâ diſtinguere: quod non ita eſt, ſed genere & colore. Quæ nunc dixi, inquit, crimina apud omnes ſunt, etſi non ſic punita: quæ addam, propria militiæ, atque illi adhærent. Omnia tamen pariter capite ſancita. Eſt ipſa diſtinctio, quæ in Arrio Menandro I.C^to: *Militum delicta ſiue admiſſa, aut propria ſunt, aut cum ceteris communia. Proprium militare delictum eſt, quodquis vti miles admittit.* Hæc igitur poſteriora nunc adiungit, & enumerat quatuor. Primò, *Culpæ militares propriæ.* *L. 11. De re milit.*

„ *Siqui falsò ſtrenuum aliquod factum referunt.*] Cur hoc iterat, & an non antè in Falſo teſtimonio dictum? Non. diſcrimen aliquod: quia illic periurium & impietas eſt; hic non niſi mendacium & praua ambitio, quam tamen morte caſtigant. Ratio fuit. quòd in militiâ eorum varia & multa præmia virtuti poſita (audiuiſti:) ad quæ ne indigni aſpirarent & decus hoc polluerent, rigidè fraus punita. Eò magis hoc factum, quòd nuda profeſſio præmium capiebat. Exemplum illuſtre in Liuio, cuius hic ſenſus ſi non verba. Scipio Carthaginem nouam ceperat ſuâ fortunâ pariter & militum virtute. Sedit pro tribunali, vt mos, præmia cuiuſque operæ daturus. Coronam muralem propoſuit ei, qui primus murum aſcendiſſet. *Duo profeſſi ſunt, Q. Trebellius Centurio, & Sex. Digitius ſocius naualis.* Magno certamine res gerebatur, cùm ſui cuique corporis fautores & ſuffragatores adgregarentur. Scipio vt litem decideret, tres recuperatores dedit, qui teſtibus auditis cognoſcerent ſtatuerentque. Id verò non remedium, ſed augmentum motus fuit. Stabant vtrimque *per omnes deos parati iurare, magis quæ mallent quàm quæ ſcirent* *Præmij falſa petitio.* *Lib. xxvi.*

εἰ δὲ μὴ, κρίναντες συναναγκάζουσι τὸν σώσαντα στεφανοῦν. σέβεται δὲ τοῦτον καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον ὁ σωθεὶς, ὡς πατέρα, καὶ πάντα δεῖ τούτῳ ποιεῖν αὐτὸν, ὡς τῷ γονεῖ. ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης παρορμήσεως, οὐ μόνον τοὺς ἀκούοντας καὶ παρόντας ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ἅμιλλαν καὶ ζῆλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν οἴκῳ μένοντας. οἱ γὰρ τυχόντες τῶν τοιούτων δωρεῶν, χωρὶς τῆς ἐν τοῖς στρατοπέδοις εὐκλείας, καὶ τῆς ἐν οἴκῳ παραχρῆμα φήμης, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν εἰς τὴν πατρίδα, τάς τε πομπὰς ἐπισήμως πομπεύουσι, διὰ τὸ μόνοις ἐξεῖναι περιτίθεσθαι κόσμον τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ τετιμημένοις, ἔν τε ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα, σημεῖα ποιούμενοι καὶ μαρτύρια τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς. τοιαύτης δ' ἐπιμελείας οὔσης καὶ σπουδῆς, περί τε τὰς τιμὰς καὶ τιμωρίας τὰς ἐν τοῖς στρατοπέδοις, εἰκότως καὶ τὰ τέλη τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐπιτυχῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται δι' αὐτῶν.

ſeruatorem ſuum coronare. Colit autem hunc qui ſeruatus eſt per omnem vitam, vt parentem, & omnia ei conferre ac deferre debet vt ſi genuiſſet. Hac tali incitatione porrò non ſolùm præſentes & coràm audientes prouocant ad certamen & æmulationem in periculis, ſed & eos qui domi hærent. Nam qui adepti eiuſmodi dona, præter gloriam in exercitu & domi etiam famam, cùm redierint in patriam, ludos pompáſque conſpicui ineunt. quoniam ſolis iis licet ornamenta hæc geſtare & imponere, qui ab Imperatore, virtutis cauſſâ, donati ſunt. In ædibus verò, conſpectiſſimâ earum parte, ponunt Spolia, indicia & teſtimonia ſuæ virtutis. Itaque tali curâ & diligentiâ cùm circa præmia, tum circa pœnas in caſtris, meritò etiam ſucceſſus militiæ apud eos felices & illuſtres exſiſtunt.

Iſta Polybius. & diuidit, ſi attendiſti, Præmia in duo genera, *Minora & maiora. Minora* ſunt, quæ præmiſit, ob læſum aut deiectum hoſtem, Haſtæ, Phaleræ, & talia: *Maiora*, ob ſeruatum ciuem, vt Coronæ, & quæ in ſermo-

ſermone dilatabo. Noſter enim, vt ſolet, carpit, & res velut per tranſennam oſtendit. Ait:

,, *Pulchrè iuuenes excitant.*] Nulla res magis quàm iſthæc. & vis bonum, fortem, ex voto militem? præmiare: ſed & eundem, cùm opus, puni. Vt in equo regendo calcaribus vtendum, ſed & fræno: ſic in milite, imò omni ciue, præmiis ad virtutem incitandi, pœnis à vitijs reuocandi. Lycurgus hoc pulchrè, Oratione in Leocratem: Δύο γάρ ἐστι τὰ παιδεύοντα τοὺς νέους, ἥτε τῶν ἀδικούντων τιμωρία, καὶ ἡ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς διδομένη δωρεά. πρὸς ἑκάτερον δὲ τούτων βλέποντες, τὴν μὲν διὰ τὸν φόβον φεύγουσι, τῆς δὲ διὰ τὴν δόξαν ἐπιθυμοῦσι. *Duo ſunt quæ iuuentutem inſtruunt ac formant, delinquentium caſtigatio, & bonorum præmiatio. Ad vtrumque enim horum aſpicientes, illam quidem ob metum fugiunt: hanc ob gloriæ ſtudium concupiſcunt.* *Præmium & Pœna opus.*

,, *Conuocans Imperator in concionem omnes copias.*] Cogita cum animo tuo ipſam hanc ſcænam rerum. ſtare Imperatorem in tribunali, loco edito; te iuxta illum; à tergo, à latere, duces; antè & circà immenſam multitudinem, notos ignotoſque. vnum te illic conſpicuum voce Imperatoriâ laudari, mox donari: cuius animus non creſcat? cuius pectus ad virtutem non incaleſcat, cui modò ſcintilla ſit à meliori igne? Hæc igitur ita fiebant, & in hiſtoriis exempla leges. *Forma & pompa in donando.*

,, *Ei quidem qui hoſtem percuſſerit, haſtam donat.*] Quid? omnibus, qui hoſtem? infinitum ſit. Sed ſtatim reſtringit, & addit, hæc talia non dari ob facinus in legitimâ & communi pugnâ (cuius manus ibi torpeant?) ſed ſi quis extra ordinem, aut in ſingulari pugnâ eiuſmodi facinus ediderit, cum donari haſtâ. *Haſtâ* dico & verto: etſi in Græco eſt γαίσῳ. quod iaculi genus eſſe ſcimus: ſed hîc communiter ſumit pro Haſtâ. Latini quidem præmium hoc non aliter efferunt. vt Feſtus: *Romani viros fortes ſæpè haſtâ donarunt.* Cato apud eumdem: *Haſtas donaticas, alióſque honores.* Iſtæ ſine ferro erant, eóque *Pura* Latinis dictæ; ſicut *Argentum purum*, cui nihil inſculptum; *Veſtis pura*, cui nihil è purpurâ adtextum. Suetonius Claudio: *Quem Britannico triumpho inter militares viros haſtâ purâ donauit.* Propertius: *Haſta in præmio.* In Haſtâ. *Pura & ſine ferro.*

Sed tua ſic, domitis Parthæ telluris alumnis,
Pura triumphantes haſta ſequatur equos. Lib. IIII.

Virgilius: *Ille, vides, purâ iuuenis qui nititur haſtâ.* Ibi Seruius: *ſine ferro.* Zonaras δόρατα ἀσίδηρα. rectè conuertit,

,, *Qui verò deiecerit & ſpoliauerit.*] Obſerua gradus in rebus, & præmiis. Qui læſerit, Haſtâ donatur: qui hoc amplius, deiecerit & ſpolia legerit, duplex iam hîc præmium, diuerſum pro genere militiæ. Nam pediti, inquit, *Phiala* datur, equiti *Phalara*. Sed de phialâ ſiue paterâ, etſi palàm ita ſcriptum, dubium animi & aſſenſûs me eſſe non nego. Conſulo te & tuam memoriam, ſicubi inter omnia dona militaria de *Pateris* legiſti? Exſtat eorum longus & multiplex index in Valerio & Plinio, de his quæ Sicinio Dentato olim data. Omnia ille vir meruit, verus non *Phiala in præmio.*

 fabulo-

ſabuloſus Hercules,& pleraque iterato & ſæpè. At in eâ omni congerie non eſt patella vna. Dumtaxat inferiore æuo in Probo Vopiſci lego, donatum eum poſt alia dona, *paterâ ſacrificali quinquelibri vna*. Sed hoc & ſemel legas, & inter grandiora dona, non hæc tralaticia & minora. *Diuinatio in noſtro.* Quid igitur adfero? audaciam, & telum quo multa concutimus aut euertimus, Correctionem. Vide num legendum: * Ψάλιον. quod eſſet *Armillam*. Valdè mihi placet (ſic ſolent nouitiæ inuentiunculæ) & eſt ſanè pro ſe ipsâ, & crebèrrima hęc inter dona. *Armilla in præmiis.* Feſtus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas eſſe exiſtimant, quòd antiqui humeros cum brachiis Armos vocabant.* Tertullianus: *Armillas ex virorum fortium donis.* Plinius: *Armillas ciuibus dedêre, quas non habent externi*: & nota ciuibus proprium fuiſſe hoc donum. Denique aureas & argenteas armillas reperies paſſim. *Obex aliquis.* Siſtit tamen leuiter & coërcet, quod in Polybio hîc eſt, *peditis* proprium fuiſſe: at ego etiam equiti reperio. vt in Liuio: *Equites omnes, ob inſignem pluribus locis operam, corniculis armilliſque argenteis donat.* *Lib. x.* *Sed is remotus.* Sed ſiſtit, vt dixi, leuiter. quia Polybius quod plurimum factum, id inſpexit: negatum non voluit, quin aliter liceret aut ſoleret. Ipſum quod de Phaleris ſubiungit, equiti tantùm; falſum rigidè ita ſit. cùm *L. Sicinius*, vel *Sicius* in Dionyſio, ſimul vtraſque acceperit, & *phaleras, & armillas*. Et ſæpe miſceri deprehendes. vt in lapide priſco: C. GAVIO. L. F. DONATO. A. DIVO. CLAVDIO. BELLO. BRITANNICO. TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. CORONA. AVREA. Nec puto militiam tamen mutaſſe, aut à pedite ad equitem tranſiſſe, aut contrà. Sed pergo:

Phaleræ in donis. „ *Equiti phaleras.*] Silius inter dona Scipionis:

Lib. xv.

——— Phaleris hic pectora fulget,
Hic torque aurato circumdat bellica colla.

Sat. vlt. Iuuenalis: *Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.*

Diſtinctæ à Torquibus. Et diſtinguit vterque à Torquibus: ſicut & Dionyſius in Siccij donis *Lib. x.* diſcretè poſuit, ςρεπτοὺς καὶ τὰ φάλαρα: *torques & phalera*. Quod ergo diſcrimen? nam Polybius miſcuiſſe videtur, & de Torque certè non fecit verbum. Sed diſcrimen aliquod, è Silij ſuprà verſibus hauriendum: quòd *Vt ſcutula vide Suidam in φάλαρα.* Phaleræ demiſſæ ad pectus pendebant, Torques ſtringebant magis & ambibant ipſum collum. Diuerſitas etiam in formâ, quòd illæ * planiores & magis iacentes; iſtæ contortæ (vox Latina & Græca indicat) & ex *Catella.* annlis aut catellis plexæ. An non ipſæ, *Catellæ* dictæ? In Liuio eſt: *C. Cal-* *Lib. xxxix.* *purnium donaſſe equites ſuos phaleris, Quinctium alterum Prætorem, ſuos catellis ac fibulis.* Poſtponit Catellas Phaleris, & minoris habet: quia, quod ex narratione videas, minùs laudabilis opera Quinctianorum. *Torques.* Idem iudicium de Torque, ſi tamen eſt idem. Frequens eius mentio. vt *1. Annal.* in Tacito, Flauius Arminij frater iactat *aucta ſtipendia, torquem, & co-* *Bello Hiſp.* *ronam, aliáque militaria dona.* In Hirtio: *Cæſar ob virtutem turmæ Caſſianæ donauit millia tredecim, & Præfecto torques aureos duos.* Credo *Lib. xxxiii.* hunc inter ciues fuiſſe. etſi tamē Plinius prodidit, *Auxiliares & externos*

torquibus

torquibus aureis donatos,at ciues non niſi argenteis. Aliter Auguſtus, qui *C. Aſprenatem* (in Suetonio) *lapſu equi debilitatum aureo torque donauit.* cap. XLIII. Ille verò ciuis. In Vegetio etiam: *Torquati ſimplares, quibus torquis aureus ſolidus virtutis præmium fuit.* Lib. II. cap. VII. Manſit ad infimum æuum hoc præmium,& in Suidâ ſcriptor,de Beliſario, ſub Iuſtiniano: Ἐς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλοδωρότατος ἐγεγόνει ἀνθρώπων ἁπάντων. τῶν τε γὰρ ἐν ξυμβολῇ ἠτυχηκότων χρήμασι μεγάλοις παρεμυθεῖτο τὰ τραύματα, καὶ τοῖς δὲ δοκιμήσασι ψέλιά τε καὶ στρεπτοὺς ἆθλα παρείχετο: Beliſarij laudatio. *In milites omnium mortalium beneficentiſſimus fuit. nam & eorum, qui infeliciter pugnauerant, vulnera multis pecuniis ſolabatur; & qui proſperè, armillas & torques præmia donabat.* Et quamquam non neſciam, Torques Gallorum iam olim geſtamina propria & patria fuiſſe; tamen ab hoc militiæ ritu manaſſe magis arbitror, quòd hodie nobilitas Europæa tam paſſim ſibi vindicat torques. Nec aliud de *Minoribus* donis Polybius: qui ſiluit etiam de *Vexillis.* Quid? Vexillum inter dona. an veteri illo æuo non fuerant? in Siccij profectò donis non recenſentur, qui vir tamen omnia adeptus quæ mereri virtus potuit. At ipſius Polybij æuò fuiſſe, vincam ex ipſo. qui apud Suidam ſcribit: τοὺς δὲ ἐτίμησε χρυσοῖς ὑφάσμασι καὶ λόγχαις, βουλόμενος ἀκόλουθον εἶναι τοῖς ἔργοις τὴν διὰ τῶν λόγων ἐπαγγελίαν: In voce ἀκόλουθον. *Iſtos verò donauit aureis Vexillis & Haſtis, cùm vellet facta reſpondere promiſſioni verbis conceptæ.* Sed & Marius apud Salluſtium inter vſitata recenſet: *Haſtas, vexillum, phaleras*; & ſe ea accepiſſe. In Iug. Marmor antiquum: DONATO. HASTIS. PVRIS. V. VEXILLIS. VIII. In Vopiſco dantur Aureliano: *Haſtæ puræ decem, vexilla bicolora quattuor.* In Aurel. In eodem, Probus bello Sarmatico, donatur *vexillis puris quattuor, armillis aureis duabus.* In Probo. Pura appellat, quæ vniuſmodi & fortaſſe albi coloris, nec tincta. At illa Aureliani *bicolora* fuerunt: vtra honeſtiora? Auguſtus verò, Agrippæ *poſt naualem victoriam, caruleum vexillum donauit*, ait Suetonius: qui color maris. Fuiſſe autem vulgò argenteis vel aureis filis & textu dixerim, ex Polybio, qui ὑφάσματα χρυσᾶ expreſſit: *vexilla aurea.* Item ex Aſconio. *Quadam*, inquit, *præmia & honori & lucro ſunt, vt haſtæ, vexilla, phaleræ, corona ciuica; at anuli aurei ingenuitatis ſigna.* Niſi & hoc pro lucro deputat, quòd ſic donati, ſtipendiis etiam fuerint aucti. quod ſæpe eueniſſe ſcio, nec puto tamen ſemper.

„ *Similiter ei qui ciuem aut ſocium defenderit.*] Tangit *Maiora* dona, ſed verè tangit. Ea ſunt coronæ, atque eæ plures, ob plures cauſſas. Ipſe duas modò nominat *Muralem* & *Ciuicam*: ego & has, & alias, breuiter recenſebo & illuſtrabo. Sit prima *Ciuica*: quæ data illi, *qui ciuem ſeruauerat, & eodem tempore etiam hoſtem occiderat.* Corona ciuica. Quod ita ex Maſſurij ſententiâ Agellius putat addendum. E quercu ſiue ilice fuiſſe idem notat, Lib. V. cap. VI. & Feſtus: *Ciuicam coronam ciuis ſalutis ſuæ cauſſâ ſeruatus in prælio dabat, quæ erat ilignea frondem habens perennem.* Claudianus:

Mos erat in veterum caſtris; vt tempora quercu De laud. Stilic. I. III.
Velaret, validis fuſo qui viribus hoſte,

Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.

Lib. VI. Inde Auguſti iocus apud Fabium : *Cùm ei Galli torquem aureum centum pondo dediſſent, & Dolabella per iocum, tentans tamen ioci ſui euentum dixiſſet; Imperator torque me dona; Malo te, inquit, ciuicâ donare.* Cetera quæ ad coronam hanc pertinent, in Polybio habes, Cauſſas cur è quercu, apud Plutarchum etiam, ſi lubet, vide. (Quæſt. Rom. XCII) Plinius cetera quæ ad hanc coronam ſuppeditabit, qui exequitur curioſè. (Lib. XVI. cap. IIII.) Sed ait: *Auxilia, quãuis rege ſeruato, decus hoc non dant.* Quippini ciuica eſt, & dicitur, ab ciue nõ ab extero ſeruato. Tamen Polybius comprehendit πολίτας καὶ συμμάχους, *ciues & ſocios*: ſed nempe priſcos illos Latini nominis, qui cum ciuibus tunc æquati. Plinius autem non de hiſce *Socÿs*, ſed de *Auxiliaribus* exteriſque definit. Iam altera vel potiùs prima eſt (ſuperat enim dignitate Ciuicam) (Corona obſidionalis.) *Obſidionalis, quam ÿ qui liberati ſunt*, ait Agellius, *dant ei duci qui liberauit.* Nulla eſt hac nobilior, vt inquit Plinius : & meritò, cùm non vnus, ſed plures ciuium morte erepti. E gramine hæc fuit, decerpto è loco intra quem obſidebantur : (Lib XXII. cap. IIII.) *quia ſummum victoriæ indicium erat, herbam porrigere victos.* Cauſſam eam dat Plinius : & Feſtus etymon Gradiui quoſdam ait petere, *quia gramine ſit ortus, quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximæ eſt honorationis.* Hanc ipſi quoque dant qui ſeruati ſunt, vt in Ciuicâ factum: Liuius de P. Decio (Lib. VII.) Tribuno militum : *Legiones gramineam coronam obſidionalem, clamore donum approbantes, Decio imponunt.* Eadem Q. Fabio Maximo à Senatu populoque data, & aliis paucis quos in Plinio vide. (Obſidionalis, alter in Ammiano.) Non omitto, abuſum, aut nouiter vſum ; hoc nomine Ammianum, qui cùm opidum (Lib. XXIIII) quoddam Perſicum captum à Romanis ſcribit, addit deinde, *eos qui fecère fortiſſimè, obſidionalibus coronis donatos, & pro concione laudatos veterum more.* Nouiter hoc profectò, nec iſta *Obſidionalis* ſed *Muralis* fuit, (Muralis corona.) de quâ in Polybio hîc, nec eſt ignota. Agellius : *Muralis eſt, quã donatur ab Imperatore, qui primus murum ſubiit, inque opidum hoſtium per vim aſcendit.* (Caſtrenſis.) Vicina eſt *Caſtrenſis*, quæ eius, qui primus hoſtium caſtra pugnans introiuit. Vtraque hæc aurea fuit. & de illâ Polybius, cùm Scipio (Lib. X.) ſuos adhortatur ad oppugnandam Carthaginem Hiſpanicam : Λοιπὸν χρυσοῦς στεφάνους ἐπηγγείλατο τοῖς πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι : *Deinde coronas aureas pollicitus eſt iis, qui primùm murum conſcendiſſent.* Feſtus de alterâ: *Caſtrenſi coronâ donabatur; qui primus hoſtium caſtra pugnando introiſſet. cui inſigne erat ex auro vallum.* Vallis igitur diſtincta iſta fuit, & (Vallaris eadem.) ideo *Vallaris* quoque dicta : ſicut illa prior habuit & prætulit murorum pinnas. Adfirmat de auro etiam Agellius: *Et Muralis autem, & Caſtrenſis, & Naualis, fieri ex auro ſolent.* Eò mirum, quid Suetonius ſibi velit (Cap. XXV.) in his verbis, de Auguſto : *Dona militaria aliquanto faciliùs, phaleras & torques, quidquid auro argentóque conſtaret, quàm vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat.* Nam omnia hæc profectò auro conſtabant : quid ergo mirum minus indulſiſſe, quod & pretio & honore (In Suetonio coniectura.) antcibat? Haud facilè expedio, niſi ſi ſic : *quidquid auro argentóque conſtaret,*

ſtaret, vallares ac murales coronas, quàm quæ honore præcellerent, dabat. Retrahenda particula illa videtur, & antitheſis facienda vbi poſui. Libentiùs dabat, inquit, inter minora præmia phaleras & torques & quidquid è metallo; itemque inter maiora coronas vallares ac murales, quàm ciuicas, aut ſi fortè obſidionales. Sed, inquies, ergo Imperator etiam iſtas? * anteà dictum, ſeruatum ſeruatori impoſuiſſe. Impoſuiſſe, an obtuliſſe? nec id ſine cognitione & decreto Imperatoris. Atque adeò in Tacito lego, ne Proconſulem quidem ius ſibi vindicaſſe donandi, ſed Principi (vt vnico & ſummo tunc Imperatori) ſeruaſſe. *Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus retulit, donatúſque eſt ab Apronio torquibus & haſtâ. Cæſar addidit ciuicam coronam, quòd non eam quoque Apronius iure Proconſulis tribuiſſet, queſtus magis quàm offenſus.* Spectat huc illud Suetonij in Tiberio: *Corripuit Conſulares exercitibus præpoſitos, quòd de tribuendis quibuſdam militaribus donis ad ſe referrent, quaſi non omnium tribuendorum ius ipſi haberent.* Fortaſſis autem inter eas, *quæ honore præcellerent*, Suetonius etiam *oleagineas* intellexit: quas, inter magna præmia, comperior illo æuo datas. Nam etſi Agellius ſcripſerit: *Poſtremam coronam eſſe Oleagineam, quâ vti ſolent, qui in prælio non fuerunt, ſed triumphum procurant:* etſi inquam ille (quos auctores aut quod æuum aſpiciens, neſcio:) tamen contrà, virtutis cauſsâ inuenio militibus donatam. Dio Caſſius de Auguſto præmia tribuente in Siciliâ, Sex. Pompeio victo: Καὶ πᾶσι μὲν πεντακοσίας δραχμὰς, τοῖς δὲ δὴ ναυκρατήσασι καὶ στέφανον ἐλαίας ἔδωκε: *Et omnibus quidem* (militibus) *quingentas drachmas, iis verò qui nauali certamine viciſſent, etiam coronam oleagineam dedit.* Et antè à Senatu ipſo id factum tradit, bello & victoriâ Mutinenſi: qui cùm nollet omnes milites Octauiani præmiis afficere, ne efferrentur ſuperbiâ, nec omnes prætermittere poſſet, auderétue: διὰ μέσου, inquit, ἐποίησαν, τοὺς μὲν ἐπαινέσαντες αὐτῶν, τοὺς δὲ οὔ· καὶ τοῖς μὲν στέφανον ἐλαίας ἐν ταῖς πανηγύρεσι φορεῖν δόντες, τοῖς δὲ οὔ: *mediâ viâ ingreſſi ſunt, hos laudantes, illos minimè; hos coronis oleæ donantes vti per ludos ferrent, illos nequaquam.* Hæc de Oleagineâ: cui tamen quis locus aut pretium fuerit, non aſſigno. & ſuſpicor in locum *Aurearum communium* veniſſe, de quibus mox addam. Sed eſt & *Naualis* corona ex auro, vt tetigi: eius, *qui primus in hoſtium nauem armatus vi tranſiliuit.* Re igitur & materie non abit à Murali aut Caſtrenſi. Nominatur in Vopiſci Aureliano, quem facit accepiſſe *duas coronas nauales.* Roſtris nauium hanc diſtinctam non equidem opinor, & diuerſam facio à *Roſtratâ.* Nam ecce hæc in ſummo pretio, & non iis data qui in nauim aliquam tranſcendiſſent (ſæpe id factum) ſed qui nauale aliquod magnum decus, magnâ induſtriâ peperiſſent. Data dico Ducibus ipſis, & aſſimilanda aliquatenus Obſidionali. Plinius cedere eam ſoli Ciuicæ facit: *Cedunt huic & Roſtratæ, quamuis in duobus maximè ad hoc æui celebres, M. Varrone, piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itémque M. Agrippâ, tribuente Cæſare, Siculis.* Hinc clarus Dionis lapſus & improuida affirmatio: Τῷ

*In ipſo Polybij textu.

Imperator coronas imponebat.

III. Annal.

Cap. XXXII.

Oleaginea corona.

Lib. XLIX.

Lib. XLVI.

Naualis corona. Agell.

Diſtincta à Roſtratâ.

Lib. XVI. cap. IIII.

Lib. XLIX. Ἀγρίππᾳ στέφανον χρυσοῦν ἐμβόλοις ἠσκημένον ἐδωρήσατο. ὃ μὴ πρότερον, μήτ' αὖθις, ἄλλῳ τῳ ἐγένετο: *Agrippæ coronam auream roſtris diſtinctam dedit, quod nec anteà nec poſteà alij cuiquam contigit.* Iſta de Coronis, dictu quidem digna, habeo. niſi quòd addo, communiter ſæpe donatam *Co-*

Corona aurea. *ronam auream* ſine alio agnomine, virtutis ergô. De Siccij donis Vale-

Lib. III. cap. II. rius, & alij: *Præferebantur aureæ coronæ octo, ciuicæ quattuordecim, murales tres, obſidionalis una.* De Manlio, poſteà Torquato, cùm Gallum oc-

Lib. VII. cidiſſet, Liuius: *Dictator coronam auream addidit donum, miríſque eam pugnam laudibus tulit.* De Lælio, idem: *Ante omnes Scipio C. Lælium, Præfectum claſsis, & omni genere laudis ſibimetipſe æquauit, & coronâ aureâ ac triginta bubus donauit.* Idémque à Marcello factum Soſidi & Merico, etſi exteris, quorum operâ Syracuſæ maximè captæ. De triumpho

Lib. XXVI. eius Liuius: *Non minimum fuêre ſpectaculum, cum coronis aureis præcedentes, Soſis Syracuſanus & Mericus Hiſpanus.* Sed & exercitus obſi-

Lib. III. dione à L. Quinctio ereptus, *coronam ei auream libræ pondo decreuit:* in eodem Liuio ſcriptum. Vt *communis* ea fuiſſe videatur, in quocumque egregio facto. A Græcis hoc manaſſe videtur, & maximè Athenienſibus, qui viritim & populariter ſic donabant. Ita Demoſthenes coronâ

Lib. XXXI. aureâ inſignitus: ita *Rhodiorum populus* (in Liuio) *coronâ aureâ virtutis ergô donatus:* & quæ plura talia legas. Illud non omittendum, Pœnos quoque videri hoc de Coronis vſurpaſſe. Liuius quidem, vbi Annibal

Lib. XXIII. Caſilinum oppugnat, ita ſuggerit: *Poſtero die omnium animi ad oppugnandum accenduntur, vtique poſteaquam corona aurea muralis propoſita eſt.* Etſi factum id eſſe potuit exemplo & imitatione Romanâ. Quæ ſin-

Zonaras locus de donis pleriſque omnibus. Tom. II. Annal. gillatim de Donis dixi, pleraque ea iunctim Zonaras alicunde transſcripſit, & operæ eſt audire. De triumpho narrat, & qui in eo ritus, atque inter plura, ait: Καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα. ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισὶ, καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρέχων, καὶ στεφάνους τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, ὄνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὰ ἐκτύπωμα. εἰ γὰρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἔφερε. ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνος εἰκόνιστο. ἐναυκράτησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο. ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυὸς, ὃς πολὺ πάντων καὶ τὸν ἀργυροῦν καὶ τὸν χρυσοῦν ὡς ἐντιμότερος προετετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο: *Et is qui triumphaturus erat, cùm laudaſſet communiter, & viritim quoſdam, dabat iis pecunias. Honeſtabat etiam ornamentis & donis; & Armillas quibuſdam, & Haſtas puras dabat; & Coronas aliis aureas, aliis argenteas, nomen cuiuſque & ſtrenui facti ſpecimen atque imaginem referentes. Si enim murum aliquis primus aſcendit, & muri ſpeciem corona ferebat. Siquid expugnaſſet,* (puta caſtrum aut vallum) *id quoque corona aſſimilabatur. Si mari viciſſet, aut nauim ſcandiſſet, nauibus corona ornabatur. Si equo viciſſet,*

equeſtre

equeſtre aliquid inſculpebatur. Qui verò ciuem in prælio, aut alio periculo, ſiue & obſidione liberaſſet, maximâ in laude erat, donabatúrque coronâ è quercu factâ, quæ longè & aureis & argenteis honoratior digniórque habebatur. Atque hæc non ſingillatim modò & viritim conferebant, ſed in manipulos aut legiones totas. Hæc iſta Zonaras, qui tamen *Ciuicam* largè ſatis donat, & qui ciuem non ſolùm in prælio, ſed & *alio periculo aut obſidione* ſeruaſſet: præter alios, qui de ſolo prælio adfirmant, & leges addunt ſatis arctas, *Ciuem ſeruare, hoſtem occidere: vtq. eum locum, in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die: vtq. ſeruatus fateatur, aliâs teſtes nihil proſunt.* Quæ ſic in Plinio ſcripta, & conſimilia in Agellio quædam. Lib. xvi. cap. iiii. Oſtendit amplius Zonaras, imaginem facti inſculptam fuiſſe, aut expreſſam coronis. Expreſſam interdum ipsâ formâ, vt in Vallari, Murali, Roſtratâ: interdum in auro ipſo inſculptum aliquid & depictum, ſicuti ſiquis in equo ſtrenuum aliquid feciſſet (quod hîc ait) equeſtre aliquid exſignatum. Sed & addit Zonaras, hæc præmia totis manipulis aut legionibus etiam data. Vetus in Liuio exemplum de Papirio Curſore. qui *quattuor Centuriones, manipulúmque haſtatorum, armillis aureíſque coronis donat.* Lib. x. Armillas ad totum manipulum, coronas ad Centuriones putem referendas. Atque hîc mihi nota Armillas diſertè peditibus datas, ad ſuperiorem noſtram emendationem, an coniecturam?

„ *Ludos pompáſque conſpicui ineunt.*]Commoda ſunt adiuncta his donis, ſed quæ honore ferè conſtant. Vt primum iſtud, quòd ludos ita ineunt. *Ludos ſpectant cum coronis.* Quo exemplo, Pompeio etiam lege conceſſum, *vt is ludis Circenſibus* (Velleius tradidit) *coronâ laureâ & omni cultu triumphantium vteretur.* Lib. ii. Et ſuprà in Dionis verbis, aliquid in hanc rem dictum. Secundum (quod tempore tamen primum) vt in triumpho ornati ſic incedant. Liuius de Papirij triumpho: *Pedites equitéſque inſignes donis tranſiere, ac tranſuecti ſunt: multæ ciuicæ coronæ, vallaréſque, ac murales conſpectæ.* *In triumpho tranſeunt.* Lib. x. Idem de triumpho Manlij: *Multi omnium ordinum, donati militaribus donis, currum ſecuti ſunt.* Lib. xxxix. Quòd ſi plures etiam aliquis coronas aut dona meruiſſet, tuliſſetque: eaipſa præferri moris fuiſſe videtur. Valerius de Siccio, vel Sicinio (variè ſcribunt:) *Nouem triumphales Imperatorum currus ſecutus, totius ciuitatis oculos in ſe numeroſâ donorum pompâ conuertit. Præferebantur enim aureæ coronæ octo, ciuicæ quattuordecim, murales tres, obſidionalis vna, torques centum octoginta tres, armillæ centum ſexaginta, haſtæ octodecim, phaleræ viginti quinque: ornamenta etiam legioni, nedum militi ſatis multa.* Lib. iii. cap. ii. Tertiò, equites equo publico in Tranſuectione annuâ donis iſtis vſi: in verbis Dionyſij, ſuo loco datis. *In Tranſuectione.* Quartò, ſolent in iudicium quoque aut diſcrimen hæc introducere interdum, virtuti oſtentandæ. *In iudiciis.* Liuius de Manlio Capitolino: *Decora quoque belli non commemoraſſe tantùm, ſed protuliſſe etiam conſpicienda, ſpolia hoſtium cæſorum ad triginta, dona Imperatorum ad quadraginta, in quibus inſignes duas murales coronas, ciuicas octo.* Lib. vi. Opportunè ibi de ſpoliis, de quibus iam Polybius:

ex Antoniis, & habuêre à M. illo Antonio. Nacta autem nomen à Roſtris, quæ etiamtunc extitiſſe ſi dicam, quid mirum? Certè ex ære fuerunt, quod fert ætatem, & illa lex in Spoliis, quam Plinius memorat, *vt nec ædibus abalienatis liceret emptoribus refigere ea aut tollere.* Tempore labi debebant. iterumque alia lex, ſiue obſeruatio, vt nefas cenſerent ſic collapſa reficere aut instaurare. Plutarchus hoc docebit in Cauſſis. Hic Spoliorum honos. & quia magnus, multi ambitiosè, nec meriti affectabant. Cautum Cato Priſcus olim iuit, & Orationem ſcripſit cui titulus, *De ſpoliis, ne figerentur niſi quæ de hoſte capta eſſent.* In Feſto reperies, verbo *Reſignare.* *Spolia non fas renouare.* Lib. XXXV. cap. II. Quæſt. XXXVII.

DIALOG. XVIII.

De Pœnis, quis inflixerit, & quas: tum etiam de variis Ignominiis.

A PRÆMIIS ad *Pœnas* ordo ducit, & quia hæc vnà ſemper in bonâ rep. etſi in diuerſos. De iis Polybij iſta leguntur: POLYB.

Δεῖ δὲ προσέχειν τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς χιλιάρχοις, τούτους δ᾽ ἔτι τοῖς ὑπάτοις. κύριος δὲ μὲν καὶ ζημιῶν ὁ χιλίαρχος, καὶ ἐνεχυράζων καὶ μαστιγῶν: τοὺς δὲ συμμάχους οἱ πραίφεκτοι. ξυλοκοπεῖται δὲ καὶ ὁ κλέψας τι τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. καὶ μὴν ὁ μαρτυρήσας ψευδῆ, παραπλησίως. καὶ ἐάν τις τῶν ἐν ἀκμῇ παραχρησάμενος εὑρεθῇ τῷ σώματι. πρὸς δὲ τούτοις, ὁ τρεὶς περὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας ζημιωθείς. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἀδικήματα κολάζουσιν. εἰς δ᾽ ἀνανδρίαν τιθέασι καὶ στρατιωτικὴν αἰσχύνην τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων ἐάν τινες ψευδῆ περὶ αὐτῶν ἀνδραγαθίαν ἐπαγγείλωσι

Oportet attendere & auſcultare milites Tribunis, Tribunos Conſulibus. Tamen & Tribunus ius habet poténſque eſt mulctandi, pignoris capiẽdi, & verberandi. Idem in ſocios Præfecti. Fuſte autem percutitur, & is qui furto aliquid abſtulit è caſtris, & qui falſum teſtimonium dixit, & qui in flore ætatis, corpore ſuo deprehenditur abuſus, itemq́ qui ter ob eamdem culpam mulctatus fuerit. Hæc talia vt crimina puniunt: at ignauiæ & militari probro adſcribunt iſta. Si qui falsò ſtrenuum aliquod factum ſuum referũt

τοῖς χιλιάρχοις, ἕνεκεν τοῦ τιμὰς λαβεῖν. ὁμοίως δ' οὖν τινες ἐς ἐφεδρείαν ταχθέντες, φόβου χάριν λίπωσι τὸν δοθέντα τόπον. παραπλησίως ἐάν τις ἀπορρίψῃ τι τῶν ὅπλων κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον διὰ φόβον. διὸ καί τινες μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προδήλως ἀπόλλυνται, πολλαπλασίων αὐτοῖς ἐπιγινομένων, οὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν τάξιν, δεδιότες τὴν οἰκείαν τιμωρίαν. ἔνιοι δὲ κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἐκβαλόντες θυρεὸν, ἢ μάχαιραν, ἢ τι τῶν ἄλλων ὅπλων παραλόγως, ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους, ἢ κυριεύειν ἐλπίζοντες ὧν ἀπέβαλον, ἢ παθόντες τι, τὴν πρόδηλον αἰσχύνην διαφεύξεσθαι, καὶ τὴν τῶν οἰκείων ὕβριν.

ad Tribunos, honoris præmiíque cauſsâ. Si qui in præſidio aut ſtatione poſiti, per metum deſeruerunt locum. Si quis abiecerit armorum aliquid in ipſo diſcrimine per metum. Eóque fit, vt quidam in præſidiis certò pereãt, pluribus ingruentibus, dum locum verentur deſerere metu huiuſce pœnæ. Quidã etiam in ipſo conflictu, excuſſo ſcuto aut gladio, alióue ex armis, caſu fortuito, iaciunt ſe ipſi in hoſtes certi aut recuperare quod amiſerint, aut occumbentes effugere manifeſtam ignominiam & opprobria ſuorum.

Pœnas dicturus præmittit de iis qui irrogant, & oſtendit Tribunorum id fuiſſe.

„ *Tribunus ius habet, potẽnſque eſt mulctandi.*] Tria recenſet quæ imperij eorum & iuris. quòd mulctam dicunt, quòd pignus capiunt, quòd verberibus caſtigant. An & capite puniunt? non hîc addit. Suprà tamen, vbi de Vigiliis, ſcribit: *Si nihil tale factum, redit in circitorem culpa, ſtatímque aduocato conſilio à Tribuno cauſſa cognoſcitur, & ſi damnatus fuerit, fuſtuarium ſubit.* Ex quo dixeris, etiam capitis cauſſas Tribunum cognouiſſe, atque adeò in equites Romanos (tales Circitores) animaduertiſſe, ſi ij in culpâ. Neque nimis id negauerim, cum lege, ſi Conſilium adiunctum, & vnà cognoſcant. At ea quæ hîc recenſet, videntur fuiſſe in arbitrio Tribuni vnius. Tamen, cùm res capitis, ſæpiùs legas ipſum Ducem cognouiſſe, damnaſſe. Salluſtius ità de Turpilio, qui opidi Præfectus turpiter amiſerat: *Iuſſus à Metello cauſſam dicere, poſtquam ſeſe parùm expurgat, condemnatus, verberatus, atque capite pœnas ſoluit.* Metellus ibi Conſul, & primus Dux, cui etiam ſine cauſſæ dictione (nempe vbi res liquida) fas condemnare. Dionyſius me docuit & exempla. Ille ſic:

Tribunis ius in caſtigando.

Quatenus capite puniant.

Dux ſummus capitis inquirit.

In Iug.

Etiam ſolus.

ſic: Ὁ γὰρ νόμος ἔδωκε ἀποκτείνειν τοῖς ἡγεμόσιν ἐξουσίας, τοὺς ἀπειθοῦντας, ἢ τὰ σημεῖα καταλιπόντας, ἀκρίτως: *Lex dedit Ducibus facultatem interficiendi eos qui non obediunt, aut ſigna deſerunt, idque cauſâ indictâ.* Exempla etiam, vt in Floro de Atilio Regulo: *Nec deerant qui ipſo Punici maris nomine deficerent, augente inſuper metum Tribuno Nannio. in quem, niſi paruiſſet, ſecuri diſtrictâ Imperator metu mortis nauigandi fecit audaciam.* In Liuio de Papirio Curſore, qui in Prætorem Præneſtinum: *Lictorē expedire ſecurim iuſſit, ſed metu vltimi ſupplicij perfuſum, multâ dictâ, dimiſit.* Sed & Torquatus Imp. apud eumdem, filium ſuum, qui inter equites merebat, ſtatim & ſine conſilij aduocatione vllâ, capite puniit. Plura exempla. atque adeò rigidum hîc ius, vt prouocatio etiam nulla eſſet. Cicero: *Militiæ, ab eo qui imperabit, prouocatio ne eſto: quódque is qui bellum gerit imperaſſet, ius ratúmque eſto* è more veteri lex, vt eius pleræque. quem morem & Liuius tangit: *Neque enim prouocationem eſſe longiùs ab vrbe mille paſſuum.* Significat in vrbe, etiam militem lectum, prouocare potuiſſe, & Tribunos auxilio fuiſſe: at tanto illo ſpatio extra vrbem, minimè, & fuiſſe omnia in manu imperantis. Hoc tam liberum ius valdè ſubmiſit militem, & ad omnia promptum volentémque fecit. Sed tamen ambigi poteſt, an poſt legem Porciam non aliquâ id imminutum, nec capite ſed exſilio in ciuem animaduerſum. Conſtat legem ſic fuiſſe: ſed an militiæ etiam valuerit, quæro. Valuiſſe, argumentum aliquod è Salluſtio, qui poſt damnationem illam Turpilij, & cùm *verberatum & capite pœnas dediſſe* ſcripſiſſet, ſtatim addidit: *Nam is ciuis ex Latio erat.* quaſi in veteres veróſque ciues non idem ius. Sed Polybij tamen tempore aliter fuiſſe videmus, & de morte hîc paſſim, atque alij etiam ſcriptores. Illud fateor, à Principibus nouatum, quibus non ex vſu aut dignitate ſuâ viſa tam libera hæc poteſtas, & circumciderunt. Gregales puniri à Ducibus permiſerunt, Centuriones alioſque primores ſibi adſeruarunt. Dio Caſſius Mæcenatem ita ſuadere facit Auguſto: *Legatum Prætorium militibus præficito, exceptis iis qui mortem aut ignominiam ſpectant. Hæc enim ad ſolum Conſularem Legatum pertinebunt, exceptis etiam Centurionibus & primariis militibus aliis. Hos enim vtroſque nulli permittere debes puniendos, ne quemquam iſtorum ſic metuant, vt & contra te aliquid auſint.* Rem & vnà cauſſam habes. Duplices Legati exercituum illo æuo, Prætorij & Conſulares. Illi ius in vitam non habent; iſti habent, ſed cum exceptione, vt ne in digniores. Iterat hoc ipſum in fine Suaſionis: *De his cauſſis, & equitum, Centurionúmque è legionibus, & priuatorum primariorum, tu ipſe cognoſces, vbi caput aut infamia agetur. nam hæc ad te ſolùm debent referri, ac nemo alius de iis iudicare.* Quin idem ſcriptor poſteà tradit, *Legatis Cæſareis conceſſum, vt plus quam annum in imperio eſſent, & militarem habitum* (Paludamentum) *geſtarent, gladiúmque & ius capitaliter animaduertendi militis haberent. Neque enim aliter vlli Proconſuli aut Præſidi gladio ſe accingere licebat, quo ipſo ius necādi militis negabatur.* Atque hæc haud dubiè valuerunt.

Lib. XI.
Lib. II. cap. II.
Lib. VIII.
Et ſine prouocatione.
III. de legibus.
Lib. III.
An idem poſt legem Porciam?
Principes minuerunt.
Lib. LII.
Lib. LIII.

Suet cap. XXX. ſunt.eoque exemplo ad Tiberium miſſus fuit *Præfectus alæ,de vi & rapinis reus.* quem tamen ille, vt quaſi maieſtatem Curiæ attolleret, *cauſſam in Senatu dicere coegit.* Sic Centurio adulterij reus apud Plinium memoratur, in vxore Tribuni. Iſte *Legato Conſulari, ille Cæſari ſcripſerat. Cæſar excuſſis probationibus centurionem exauctorauit, atque etiam relegauit. Cæſar & nomen Centurionis, & commemorationem diſciplinæ militaris ſententiæ adiecit, ne omnes eiuſmodi cauſſas reuocare ad ſe videretur.* Conſidera. Adulterij cauſſa erat, apud ordinarium tribunal meritò diſceptanda: ſed reus Centurio erat. accuſatus ergo apud Legatum Conſularem, ſed ille gnarus ſuæ poteſtatis, Cæſaris ſententiam expoſcit. Hîc damnat, & adiicit in ſententiâ diſertè, *Centurionem*, & memorat inſtitutum militiæ: nec de gregariis aut talibus velle cognoſcere. Sed vt ad Polybium redeamus, dat igitur ille Tribunis ipſis poteſtatem *Mulctandi*, &

Lib VI. epiſt. XXXI.

„ *Pignoris capiendi.*] Niſi mulctam ſcilicet ſoluerent. An facit eò hoc Feſti? *Cenſio haſtaria dicebatur, cùm militi mulctæ nomine, ob delictum militare, indicebatur, quòd haſtas daret.* Priuabatur igitur parte armorum, eaque pecuniâ debebat luere.

„ *Verberandi.*] Ad caſtigationem, vitibus aut virgis. Sed & ad mortem, fuſte: de conſilij tamen ſententiâ.

„ *Fuſte autem percutitur.*] Intellegit *Fuſtuarium*, Latinis ita dictum, quod ipſe Polybius paullò antè deſcripſit. Nam vigiliis aut circuitioni neglectæ pœnam fuiſſe tradidit ξυλοκοπίαν, *fuſtuarium:* & addit, *Ea pœna eſt talis. Fuſtem capiens Tribunus condemnatum leuiter tangit & delibat. quo facto, omnes qui in caſtris ſunt, ferientes alius fuſtibus, alius lapidibus, pleroſque in ipſis caſtris* (nota ibi ſupplicium ſumptum, & opinor in ipſis Principiis) *occidunt. Quòd ſiquis euaſerit, nec ſic ſaluus erit. quomodo enim? cui nec in patriam reditus, nec quiſquam è neceſſariis tecto eum receperit. Itaque planiſſimè pereunt, quos ea calamitas attigit.* Vides modum ſumpti eius ſupplicij, & effectum. Neque hîc lictores vlli adminiſtri, aut carnifex, ſed Tribunus ſignum modò dat, & obiicit multitudini militari. An quia honeſtior illa mors? an quia triſtior, & magis in animos penetrabat id exemplum? Profectò enim triſte, commilitonum & commanipularium manibus interfici. Seruatum poſteà, & bello Hiſpanienſi (Hirtius tradit) *miles qui fratrem ſuum in caſtris iugulaſſet, interceptus eſt à noſtris, & fuſte percuſſus.* Apud Tacitum, Dolabella ſub Tiberio, *Decimum quemque ignominioſæ cohortis fuſte percuſſit.* Etſi alia etiam tunc ratio, nec abſimilis, puniendi. Obiiciebant enim & militum gladiis. In Tacito: *Stabant legiones pro concione diſtrictis gladijs; reus in ſuggeſtu per Tribunum oſtendebatur. ſi nocentem adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat cædibus miles tanquam ſemet abſolueret.* Ammianus: *Quid de iſtis nefarijs proditoribus fieri oportere contubernales deuoti cenſetis? ſecutúſque adclamationem rogantium ſanguine vindicari, eos qui inter Conſtantianos merebant, priſco more, militibus*

Fuſtuarium.

Sine carnificis operâ.

III. Annal.

Gladiis obiecti.

I. Annal.

Lib. XXIX.

bus dedit occidendos. Simile apud Macedonas. Curtius: *Omnes à Nico-* Lib. VI.
macho nominati, more patrio, dato ſigno ſaxis obruti ſunt. Arrianus in aliâ Saxis occiſi.
coniuratione: Τοῦτον μὲν δὴ αὐτὸν καὶ τοὺς ξὺν αὐτῷ ξυλληφθέντας καταλευ- Lib. IIII.
σθῆναι πρὸς τῶν παρόντων: *Hunc* (Hermolaum) *& reliquos cùm eo compre-*
henſos lapidibus obrutos ab iis qui aderant. Vt videatur lapidatio Mace-
donum hac in re fuiſſe, quam & Romani adhibuerunt, Polybio hîc indi-
cante. Sed quæres, ſolum Fuſtuarium tunc inter pœnas quæ ad mor-
tem? Polybius non aliam recenſet: ſed alibi inuenio. Tu quoque nota-
ſti, non dubito. nam quid promptius, quàm etiam ſecuri percuſſos, aut Securi per-cuſſi.
gladio? De ſecuri, Liuius, ſtatim liberâ republicâ: *Appius Conſul Cen-* Lib. II.
turiones duplicariòſque, qui reliquerant ordines, virgis cæſos ſecuri per-
cuſſit. Apud eumdem, ſeditione ad Sucronem, auctores eius *deligati ad* Lib. XXVIII.
palum, virgiſque caſi, & ſecuri percuſſi ſunt. Quin etiam *legio vniuerſa*
(in Epitomâ Liuii) *quæ Rhegium occupauerat, obſeſſa, deditione factâ, ſe-* Lib. XV.
curi percuſſa eſt. At Securi Gladium ſub Principum tempora ſucceſſiſ- Gladio per-cuſſi.
ſe, ad Tacitum memini me notare. Quæ cauſſa tamen diſcriminis? an ar-
bitrarium fuit? an de more Conſul & ſupremus Dux ſecuri puniebat,
cùm ipſe iudicabat, quia lictores ſcilicet habebat & ſecurim & faſces?
Tribuni autem aliter, quibus nulli tales adminiſtri nec inſtrumenta: eo-
que fuſte puniebant, peculiari caſtrenſi pœnâ? De Tribunis autem, eo-
rumque ordinariis iudiciis, Polybius hîc agit. Adiungo, *Fuſtuarium* hoc
nominari Ciceroni. *Nam ſi ille Conſul, Fuſtuarium meruerunt legiones,* Phil. III.
quæ Conſulem reliquerunt. Liuio: *Fuſtuarium meretur, qui ſigna relin-* Lib. V.
quit, aut præſidio decedit. Eſt & alia Fuſtium pœna, caſtigando, non occi-
dendo, (caue miſceas) de quâ ſtatim.

„ *Et is qui furto aliquid abſtulit.*] Vigiliæ aut excubiæ neglectæ aut
perperàm habitæ Fuſtem merentur: ſed præterea, inquit, etiam iſta di-
cenda. Sunt autem quattuor: primò *Furtum*, quod Polybius palàm di-
cit: at Catoni non ea, ſed manuum reſectio eſt pœna. Ita enim in Fron- Catonis, vt videtur, à
tino: *M. Cato memoriæ prodidit in furto comprehenſis, inter commilitones* Polybio diſ-
dextras eſſe præciſas, aut ſi leniùs animaduertere voluiſſent in principes, ſenſus.
ſanguinem miſſum. Emenda, *in principiis ſanguinem miſſum.* Nam ibi
exactæ pleræque pœnæ, vt dixi. Quod autem ait de ſanguine miſſo, id Sanguis
ita in Agellio legitur: *Fuit hæc quoque antiquitus militaris animaduerſio,* miſſus.
iubere ignominiæ cauſſâ militi venam ſolui & ſanguinem dimitti. cuius rei Lib. X.
ratio in litteris veteribus, quas quidem inuenire potui, non exſtat: ſed opi- cap. VIII.
nor factum hoc primitus in militibus ſtupentis animi, & à naturali habitu
declinatis, vt non tam pœna, quàm medicina videretur. Poſtea tamen ob
pleraque alia delicta idem factitatum eſſe credo per conſuetudinem, quaſi
minus ſani viderentur omnes qui delinquerent. Ita Agellius cum cauſsâ
ſubtiliùs quæſitâ; & quæ M. Antonio Mureto non probatur. Ipſe magis Lib. XIII.
cenſet factum, vt ſanguinem quem cum gloriâ fundere pro patriâ no- Var. cap. VII.
luerant, eum cum ignominiâ amitterent. Sed rogo te Marce, in furto ſic
caſtigato (Cato dixit) quis ſanguis pro patriâ fundendus fuit? Quin ego
etiam

etiam ſeorſum cenſeo, id fuiſſe notam meritæ ſummæ & vltimæ animaduerſionis; quam cùm clementia remiſiſſet, ſpeciem tamen eius vſurpabat in pauculo ſanguine fundendo.

Falſum teſtimonium fuiſſe punitum.

„ *Qui falſum teſtimonium dixit.*] Amo vos Romani ob cultam etiam inter arma pietatem. Cur hoc capitale? quia religio mixta, & læſum aut ſpretum potiùs (lædere quis poteſt?) periurio ſupremum numen. Supremâ igitur pœnâ luant.

Corruptela iuuenum capitalis.

„ *Qui in flore ætatis corpore ſuo abuſus.*] Nec id crimen olim capitale in togâ ante Scantinium: fuit tamen in caſtris. Quid ita? quia occaſio eius magna, nullo fœmineo ſexu, & multis iuuenibus in ipſo vigore formæ, ſub annum decimumſeptimum. Cauent igitur, puniunt: ſed in liberis maximè, vix arbitror in ſeruis. Notum illud ſub Mario factum. cùm Tribunuſmilitum blanditiâ & mixto imperio iuniorem militem tentaſſet, ille generoſi ſanguinis, Tribunum ſtricto gladio interfecit, *Virum*, inquiens, *me ſcito*. Cauſsâ dictâ & probatâ, Marius iuuenem collaudatum abſoluit. A v d. Moram tibi inieciſti vno alteroque verbo, quod

Fœminæ exſules à caſtris.

non demitto. Peto? annuis. Dixti *nullum fœmineum ſexum* in caſtris fuiſſe: poſſum credere? L i p s. Debes. poëtam Vmbrum non meminiſti ſcribere?

Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis.

Atqui non patebant. nec de amicis aut ſcortis loquor: apage has turpitudines: nego ius fuiſſe habendi ibi vel vxores. idque etiam primariis viris. Tacito noſtro volo te hoc accredere, apud quem Seuerus Cæcina

III. Annal.

cenſuit, *Ne quem magiſtratum, cui prouincia obueniſſet, vxor comitaretur.* Veteres mores aduocat, & ait, *Haud fruſtrà placitum olim ne fœminæ in ſocios aut gentes exteras traherentur.* Dat & rationem mihi probiſſimam: *Ineſſe enim mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant.*

Etiam ſcorta.

Oracula ille vir loquitur, nec vltrà opus firmari. A v d. Non de vxoribus, id fateor: ſed de ſcortis etiamnum hæreo, & en Liuium in Epitomâ,

Epit. LVII.

qui admiſcet. Nam ſcribit Scipionem ad Numantiam, *duo millia ſcortorum è caſtris reieciſſe.* Simile in Floro hac in re & viro: *Scorta, calones, ſarcinæ niſi ad vſum neceſſariæ amputantur.* Vt ergo dixeris in ſtrictâ Diſciplinâ non fuiſſe; tamen vides in laxiore, nec tam nouum id crimen.

Lib. II. cap. XVIII.

L i p s. Nouum, nouum, inauditum. nec patior vltrà te errare (etſi pudor prohibet:) illa ſcorta, non mulieres ſed mulieroſi fuerunt. Nec vltrà renelo. Enimuerò non Romani ſolùm hîc ita caſti, ſed Macedones &

Simile in Græcis.

Græci: ac de Philippo rege proditum, *quòd is bello in Thebanos, cùm duo iuuenes pſaltriam mercede conductam in caſtra induxiſſent, re cognitâ, ambos extra fines regni ſui relegarit.* Totidem hæc pænè verbis reperire eſt in Polyæno. Iterùm ad noſtra iudicia & mores prouocabis: quis vetat? non imitari hoc licet, non licet negare. Etſi qui hîc mores? nuperi, & non ante multa ſæcula ipſa Germanorum natio, quæ maximè nunc iſtic peccat, morem aut legem hanc habuit in caſtris. Extſat in Ligurino Gunthe-

Guntheri poëtæ, qui tum vixit, inter res Friderici primi Imperatoris in Italiâ geſtas, exſtat inquam iſta lex: *Friderici Imp. in hac re lex.*

Non erit in noſtris nobiſcum fœmina caſtris,
Qui reus exſtiterit, ſpolys nudatus abibit
Turpiter, & naſo mutilabitur illa reſecto.

Res ita fuit, non verba. & quicumque vir in culpâ, nudus eiectus militiâ & caſtris; quæ mulier, facie perpetuùm dehoneſtata. Abi nunc, & mores prætende. AVD. Sileo. nec vltrà iam Iſidorum ſubſanno aut rideo, qui *Caſtra dicta* vult *quaſi caſta, quòd caſtraretur in ys libido.* Olim verum, nunc exſerto cachinno rideamus. LIPS. Sequitur in Polybio:

„ *Qui ter ob eamdem culpam mulctatus.*] Videſis & nota. Etiam leuiores & pecuniariæ culpæ, capitales fiunt, ſi ter repertæ. Cauſſa, quòd talem prauo ingenio cenſebant, & factum ad peccandum. Fortaſſe & contumacia iis viſa punienda, & quòd quaſi per contemptum ludibriumque legis peccaret. Hæc & talia ſunt illa leuia, de quibus Ioſephus: Προδιδασκοῦνται δὲ καὶ τῷ φόβῳ. οἵ τε γὰρ νόμοι παρ' αὐτοῖς οὐ μόνον λειποταξίου, ἀλλὰ καὶ ῥᾳστώνης ὀλίγης θανατικοί: *Prædocentur & metu. nam leges apud eos non ſolùm deſertionis, ſed etiam leuiculæ negligētiæ capitales ſunt.* Benè factum. nihil ſatis adſtricti aut ſeueri inter armatos, & terrent niſi timent. *Tergemina pœna capitalis.*

„ *Hæc talia vt crimina puniunt.*] Videatur alicui hæc à ſequentibus pœnâ diſtinguere: quod non ita eſt, ſed genere & colore. Quæ nunc dixi, inquit, crimina apud omnes ſunt, etſi non ſic punita: quæ addam, propria militiæ, atque illi adhærent. Omnia tamen pariter capite ſancita. Eſt ipſa diſtinctio, quæ in Arrio Menandro I.C^to: *Militum delicta ſiue admiſſa, aut propria ſunt, aut cum ceteris communia. Proprium militare delictum eſt, quodquis vti miles admittit.* Hæc igitur poſteriora nunc adiungit, & enumerat quattuor. Primò, *Culpæ militares, propriæ.* *l. II. De re milit.*

„ *Si qui falsò ſtrenuum aliquod factum referunt.*] Cur hoc iterat, & an non antè in Falſo teſtimonio dictum? Non. diſcrimen aliquod: quia illic periurium & impietas eſt; hîc non niſi mendacium & praua ambitio, quam tamen morte caſtigant. Ratio fuit, quòd in militiâ eorum varia & multa præmia virtuti poſita (audiuiſti:) ad quæ ne indigni aſpirarent & decus hoc polluerent, rigidè fraus punita. Eò magis hoc factum, quòd nuda profeſſio, præmium capiebat. Exemplum illuſtre in Liuio, cuius hic ſenſus ſi non verba. Scipio Carthaginem nouam ceperat ſuâ fortunâ pariter & militum virtute. Sedit pro tribunali, vt mos, præmia cuiuſque operæ daturus. Coronam muralem propoſuit ei, qui primus murum aſcendiſſet. *Duo profeſſi ſunt, Q. Trebellius Centurio, & Sex. Digitius ſocius naualis.* Magno certamine res gerebatur, cùm ſui cuique corporis fautores & ſuffragatores adgregarentur. Scipio vt litem decideret, tres recuperatores dedit, qui teſtibus auditis cognoſcerent ſtatuerentque. Id verò non remedium, ſed augmentum motus fuit. Stabant vtrimque *per omnes deos parati iurare, magis quæ mallent quàm quæ ſcirent* *Præmij falſa petitio.* *Lib. XXVI.*

vera eſſe; per ſigna, per aquilas, & per quidquid eſſet religionis. Lælius ille Sapiens, mali exempli rem cenſens, & non longè à ſeditione: ad Scipionem venit, proſpicere monuit & temperare. Ille igitur pro tribunali ſic pronunciat, *Se ſatis compertum habere, Q. Trebellium & Sex. Digitium pariter in murum aſcendiſſe, ſéque eos ambos, virtutis cauſsâ, coronis muralibus donare.* Ita finem ea res habuit, & diſſimulata alterius fraus ſiue error (nam & is potuit) pacis cauſsâ.

Dial. VIII huius libri.

Præſidium deſerere, capitale.

„ *Siqui in præſidio aut ſtatione poſiti.*] * Suprà huic rei aliquid dictum, & quàm nefas deſerere ſtationem, ordinem, locum. Licet addere hoc Suidæ: Φρουρὰ, τάξις ἐστὶν ἐκ διαδοχῆς ἱσταμένη περὶ τὸ στρατόπεδον μετὰ τῶν ὅπλων. καὶ δεινὸς ἐπ' αὐτὴν Ῥωμαίων νόμος τὸν ὑποχωρήσαντα καθ' ἥνδηποτοῦν αἰτίαν θνήσκειν. οἱ δὲ μετὰ κολάσεως τὸν μετ' ἀρετῆς θάνατον προχειρίσαντες ἵστανται: *Statio, ordo eſt per vices ante caſtra ſtantium in armis. Et ſeuera in eo lex eſt Romanorum, vt moriatur qui cauſsâ quacumque exceſſerit. At illi præoptantes per virtutem, quàm per ſupplicium mori, perſiſtunt.* In quo tamen eſt, *quacumque cauſsâ* deſerentes puniri: in Polybio arctius, qui *ob metum*. Arctius, & niſi fallor, veriùs. Quid enim ſi impetus hoſtilis pepulit, & vis violenta? omnis ratio eſt ignoſci.

Arma amittere, capitale.

Lib. II.

Lib. III.

Lib. III, cap. II.

De mor. Germ.

„ *Siquis abiecerit armorum aliquid in ipſo diſcrimine, per metum.*] Miles vitam amittit, ſi ſua arma: cum duplici reſtrictione, ſi in acie, ſi per metum. Idem in Signiferis, qui ſigna. Liuius de Appio: *Vbi arma, vbi ſigna eſſent? ſingulos rogitans, inermes milites, ſigno amiſſo ſigniferos, virgis cæſos ſecuri percuſſit.* Modeſtinus: *Miles qui in bello arma amiſit vel alienauit, capite punitur. humanè, militiam mutat.* Huc ſpectat factum Scæuæ, qui contra Britannos in ſcopulo ſolus relictus, diu vniuerſis reſiſtens; ad extremum impar, galeâ diſcuſsâ, ſcuto abſumpto, *profundo ſe credidit*, & (verba Valerij) *viſo Imperatore, armis non amiſſis, ſed benè impenſis, cùm laudem mereretur, veniam petiuit*: legem ſcilicet hanc in oculis habens militarem. Quæ ipſa, aut ſimilis, apud quaſdam gentes. Græcis ῥιψάσπιδες prouerbio infames ſunt: & apud Germanos, ait Tacitus, *ſcutum reliquiſſe præcipuum flagitium, nec aut ſacris adeſſe, aut concilium inire ignominioſo fas.*

Catonis filij virtus.

„ *Quidam in ipſo conflictu.*] Credo inter hos intellegi Catonis Cenſorij filium, qui in prælio cum Perſe Macedonum, equo delapſus, dum ſe recolligit, gladium amiſit: ad quem recipiendum inter medios mucrones hoſtium ſe immerſit, & multis vulneribus acceptis ad ſuos rettulit. Hoc Plutarchus, Valerius, Iuſtinus, Frontinus inter inſignia facta prodiderunt. Hactenus de ſingulorum pœnis Polybius, & quæ ad eas culpæ: nunc adiungit, de plurium peccatis, & quæ ratio puniendi, ſi exercitus aut pars eius deliquiſſet. Vide verba:

POLYB.

Ἐὰν δέ ποτε ταὐτὰ ταῦτα περὶ πλείους συμβῇ γίνεσθαι, καὶ σημαίας

Quòd ſi plures peccaſſe contingat, & manipulos aliquot

τινὰς ὁλοσχερῶς πιεσθείσας λιπεῖν τοὺς τόπους, τὸ μὲν ἅπαντας ξυλοκοπεῖν ἢ φονεύειν ἀποδοκιμάζουσι. λύσιν δὲ τοῦ πράγματος εὑρίσκουσι, συμφέρουσαν ἅμα καὶ καταπληκτικήν. συναθροίσας γὰρ τὸ στρατόπεδον ὁ χιλίαρχος, καὶ προαγαγὼν εἰς μέσον τοὺς λελοιπότας, κατηγορεῖ πικρῶς. καὶ τὸ τέλος, ποτὲ μὲν πέντε, ποτὲ δ' ὀκτὼ, ποτὲ δ' εἴκοσι, τὸ δ' ὅλον πρὸς τὸ πλῆθος ἀεὶ στοχαζόμενος, ὥστε δέκατον μάλιστα γίνεσθαι τῶν ἡμαρτηκότων. τούτους ἐκ πάντων κληροῦται τῶν ἀποδεδειλιακότων, καὶ τοὺς μὲν λαχόντας ξυλοκοπεῖ κατὰ τὸν ἄρτι ῥηθέντα λόγον ἀπαραιτήτως. τοῖς δὲ λοιποῖς τὸ μέτρημα κριθὰς δοὺς ἀντὶ πυρῶν, ἔξω κελεύει τοῦ χάρακος καὶ τῆς ἀσφαλείας ποιεῖσθαι τὴν παρεμβολήν. λοιπὸν τοῦ μὲν κινδύνου καὶ φόβου, τοῦ κατὰ τὸν κλῆρον, ἐπ' ἴσον ἐπικρεμαμένου πᾶσιν, ὡς ἂν ἀδήλου τοῦ συμπτώματος ὑπάρχοντος, τοῦ δὲ παραδειγματισμοῦ τοῦ κατὰ τὴν κριθοφαγίαν ὁμοίως συμβαίνοντος περὶ πάντας, τὸ δυνατὸν ἐκ τῶν ἐθισμῶν εἴληπται, καὶ πρὸς κατάπληξιν, καὶ διόρθωσιν τῶν συμπτωμάτων.

aliquot ſimul locum deſerere: omnes quidem fuſte percutere aut occidere nolunt, modum autem rationemq́ reppererunt & commodam pariter, & terribilem. Exercitum enim aduocans Tribunus, & in medium noxiis productis, acriter eos incuſat, & interdum quinque, aliâs octo aut viginti, & vt ſemel dicam, ad multitudinem ſemper reſpiciens, vt decima ferè pars delinquentium ſit, hos ex omnibus ignauis ſortitur: & in quos ea ſors cecidit, ſine vllâ deprecatione, fuſte percutit ad modum iam dictum. Reliquis hordeum pro tritico admetiens, iubet extra vallum tendere & tutelam caſtrorum. Ita periculo & metu à ſorte æqualiter omnibus impendente, & exemplo item dati hordei ad omnes perueniente, plurimum ex eo more capitur & terroris & correctionis.

„ *Rationem repperérunt & commodam pariter & terribilem.*] Pulcherrimum non dubiè inuentum, quicumque eius auctor. Vetuſtum ego
Decimatio vetus. video,& an non ab regibus ipſis? Enimuerò ſtatim poſt exactos eos in
Lib. II. Liuio lego(nec anteà) de Appio Conſule,cuius exercitus cùm fugiſſet, capita capite puniit, ſed *Cetera,* inquit, *multitudo ſorte decimus quiſque*
Patrium inſtitutum. *ad ſuppliciũ lecti.* Propria Romanis iſta lex,& *Patria* à Dionyſio dicta. Ex
Lib. IX. δὲ τοῦ ἄλλου πλήθους ἀπὸ δεκάδος ἑκάστης εἷς ἀνὴρ ὁ λαχὼν κλήρῳ περὶ τῶν ἄλλων ἀπέθνησκε. αὕτη ῥωμαίοις πάτριός ἐστι κατὰ τῶν λιπόντων τὰς τάξεις ἢ προεμένων τὰς σημείας ἡ κόλασις: *Ex alia multitudine, cuiuſque decuria vir vnus quem ſors deſignaſſet, ante ceteros perijt. Ea Romanis patria quadam punitio eſt in eos, qui ordines reliquerunt aut ſigna deſeruerunt.* Etiam Ap-
Correctus Appianus. piano, vt ego velim ſcribi. cùm Cæſarem alloquentem turbidos milites facit: χρήσομαι τῷ πατρίῳ νόμῳ, καὶ τοῦ ἐνάτου τέλους, ἐπειδὴ μάλιστα τῆς στάσεως κατῆρξε, τὸν δέκατον διακληρώσω θανεῖν: *Vtar lege patriâ, & Nonæ legionis, quoniam ea ſeditionem maximè cœpit, decimum quemque ſorte ad mortem ducam.* Vulgò tamen ibi, τῷ πετρείῳ νόμῳ: quaſi *Petreius* aliquis eius auctor, veteri illo æuo nuſquam notus. Sed & Plutarchus in Craſſo πάτριόν τι κόλασμα, *patriam punitionem* hoc ipſum appellat. Vides rationem totam,& decimum quemque ſorte captum decimum dico nec fallent Polybij mox verba, qui ait *interdum quinque, aliàs octo aut viginti* periiſſe. non quaſi quintus aut octauus interfecti: ſed pro numero delinquentium, vult ex iis interdum tot & tot occiſos. Pone quinque decurias peccaſſe: quinque punientur; pone octo, octo; viginti, viginti: atque
Viceſimatio. hic eſt ſenſus. Non tamen nego etiam Viceſimationem interdum adhi-
Centeſimatio. bitam, imò & Centeſimationem: cuius vtriuſque rei in poſteriore hiſtoriâ exemplum. Capitolinus in Opilio Macrino: *Cùm ſeditiones militares pateretur, multo ſæpius decimauit, aliquando etiam centeſimauit, quod verbum proprium ipſius eſt, cùm ſe clementem diceret, quando eos centeſimaret, qui digni eſſent decimatione atque viceſimatione.* Diſcis & ex Ma-
Seditioſi ſic puniti. crini, & ſuprà ex Cæſaris facto, ſic quoque de more punitos qui turbidi aut ſeditioſi in ducem eſſent. Quid ſi hodie? an hæc fierét, quæ videmus? Sed profectò periit ducum auctoritas, quia ſeueritas: nec alia res militem in turbas & ſcelera ſoluit, quàm ſolutæ leges. In ſanguine & cæde qui verſantur, ferociam & contemptum induunt; nec niſi ſanguine & cæde coërceantur.

„ *Ita periculo & metu à ſorte æqualiter omnibus impendente.*] Vtili-
Vtilitas decimationis. tatem huius ſupplicij, & quæ eò duxit rationem, exponit. Periculum, inquit, omnibus ſuper caput eſt, atque imminet ob incertam ſortem: atque inde metus. qui ferè inhærere ſolet iis, qui ſemel ſeriò admoti ad
Pro Cluent. extremam illam metam. Cicero cauſſam hanc ipſam expreſſit: *Statuerunt maiores noſtri, vt ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerteretur, vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret.* Plutarchus, præter hoc, conſiderat & ſcænam ipſam
In Craſſo. faciemque terribilem, cum ignominiâ adiunctâ. Καὶ γὰρ, inquit, αἰσχύνη τῷ θανά-

θανάτῳ τρόπῳ πρόσεστι, καὶ δεῖται πολλὰ φρικώδη καὶ σκυθρωπὰ περὶ τὴν κόλασιν ἁπάντων θεωμένων: *Nam & dedecus tali morti ineſt, & fiunt multa, quæ terrorem & triſtitiam gignant, circa ipſam punitionem, in omnium aſpectu.* Indubiè ita eſt. Stant ſub ictu mortis omnes, ſuſpenſi & anxij, quæ tamen paucos tangit & excipit: atque ij mox ipſi manibus ſuorum perituri. Adde increpationem ducis, & publicam mæſtitiam, & nihil ſolatij, vix miſerationis. imò occulti aliquid gaudij, dum quæ ſibi quiſque timuit, conuerſa vident in capita paucorum. Nec plura de Pœnis Polybius. A V D. Non tu etiam? L I P S. Non ego. A V D. Sed certum & obuium eſt plura eſſe, & Vites, Fuſtes, Ignominias paſſim legi. L I P S. Si obuia & paſſim, quid me poſcis aut aſpicis? à te & induſtriâ tuâ pete. A V D. Imò dum in ſermone es, exſequere. Mihi colligenda, tibi collecta: & valet in te illud vetus:

Ὁ γὰρ φρονῶν εὖ πάντα συλλαβὼν ἔχει. — ** Nam qui benè ſapit, omnia in collecto habet.*

L I P S. In fine haud difficilem aut tenacem me præſtabo, ne priorum etiam beneficiorum (ita homines ſumus) gratia pereat. Accipe, & aperi ſinum. Duo ſunt hìc etiam conſideranda, *Caſtigatio* & *Ignominia*. Illa verberibus facta, & Polybio quoque tacta cùm ſcripſit Tribunum ius habuiſſe *verberandi*. Ipſe μαστιγοῦν dixit, quod etiam *flagellare* reddas: ſed caue nunc feceris, nec ſeruilia Flagella admoueris ad corpus ingenuum & militare. Fuerunt in hac re *Fuſtes* aut *Virgæ*: illi honeſtiores, iſtæ acerbiores. Sed Fuſtes iterùm duplices, è Vite aut aliâ materie. E vite, ciuibus reſeruati. & hac mente Plinius: *Vitis in delictis pœnam ipſam honorat.* Liuius diſcrimen apertius ingerit, aut eius epitoma de Scipione ad Numantiam: *Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus; ſi extraneus, fuſtibus cecîdit.* Sic Catilina apud Q. Tulliū militariter: *M. Marium, inſpectante populo Romano, per totam vrbem vitibus cecîdit.* Ita enim libri vetuſtiores, non vt editi, *virgis.* Ex hoc ritu Tacitus: *Centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, Cedò alteram, indiderant. quia fractâ vite in tergo militis, alteram & alteram poſcebat.* Et Iuuenalis de Mario:

Vitis in caſtigatione. Lib. XIIII. cap. I. — Lib. XVII. — Libello de petit. conſ. — I. Annal.

Nodoſam poſthac frangebat vertice vitem.

Significat gregalem fuiſſe, & vite Centurionis inter operandum ſæpè percuſſum. Appellat inibi *nodoſam*: quia talem eligebant ad validiorem ictum. Apuleius: *Miles è legione obuius, inuerſâ vite, deuaſtiore nodulo cerebrum diffindere conatus.* Militem appellat, ſed oportuit aut Centurionem fuiſſe, aut Euocatum, quorum hoc geſtamen & inſigne. Euſebius in Eccleſiaſticâ hiſtoriâ: Τιμή τίς ἐστι παρὰ ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, καὶ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους: *Honos quidam Romanis eſt geſtare vitem; & qui adepti, dicunt Centuriones.* A Libero patre Scholiaſtes vetus Iuuenalis hoc petit, in verſum —*aut vitem poſce libello Vt Centurio fias*, inquit. *Vitis nam inſigne Centurionum eſt, à Libero patre inuentum, qui primus triumphauit, & inuentor vitis eſt.* Plura de hac vite exempla: atque adeò in lapidibus paſſim. Centurionum dignitas notatur bifurcatâ aut in-

Lib. IX. — *Centurioni Vitis.* — Lib. VII.

Græcis baculum. curuâ vite. Addo, Græcorum quoque ducibus baculum in manu (ſed
de vite non arbitror) geſtamen & inſigne fuiſſe. Clearchus à Xeno-
phonte ita deſcribitur, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βα-
κτηρίαν: *in manu ſiniſtrâ haſtam tenens, in dextra ſcipionem.* Aſtyochus
Lib. VIII. etiam dux apud Thucydidem, dum Hermocrati minatur, ἐπανήρατο
τὴν βακτηρίαν: *ſuſtulerat ſcipionem.* De Vite tantùm. de communibus
Fuſtes ad caſtigandū. Fuſtibus, Iſidorus: *Fuſtes quibus iuuenes pro criminibus feriuntur,
dicti ab eo quòd præfixi in foſsis ſtent, quos palos ruſtici vocant.* Iuue-
nes, ſæculi illius more, appellat milites ipſos. Lampridius in Ale-
xandro: *Siquis militum de viâ in alicuius poſſeſsionem deflexiſſet, pro
qualitate loci, aut fuſtibus ſubyciebatur, aut virgis, aut condemnationi.*
Vbi Fuſtium pœna (per gradus enim ſcandit) leuior illâ Virgarum. Va-
lerius quidem appellat, *Virgarum contumelioſa verbera*: & raro etiam
in militiâ legas: raro inquam, niſi vbi mors conſecuta, & hæ ſollenni-
Lib. II. cap. VII. ter tunc præiuerunt. Tamen in eodem Valerio eſt, de P. Aurelio: quem
C. Cotta virgis cæſum gregalis militiæ munere inter pedites fungi coëgit: ſed
hoc ob atrocem & capitalem pænè culpam, atque inibi vide. Fuſtes
crebriores, & inferiore æuo vbique leges. Retinuerunt & nunc Tur-
cæ ac plerique Orientales, in publicâ cottidianâ caſtigatione Tranſeo
Ignominiæ militares. ad *Ignominias*, quibus boni honeſtique animi haud minùs coerciti,
Hordeum in cibum. quàm pœnis. Eæ multiplices Romanis fuêre, & ordine dabo. Primùm,
quod in Polybio hîc eſt, pono, *Hordeum pro tritico datum.* In Liuio ex-
Lib. XXVII emplum: *Cohortibus quæ ſigna amiſerant, hordeum* Marcellus *dari iuſſit.*
Lib. XLIX. In Dione: *Antonius legionibus ſuis, cùm Partho ceſsiſſent,* κριθὰς ἀντὶ
τοῦ σίτου ἔδωκε, καὶ ἐδεκάτευσέ τινας: *hordeum pro frumento dedit, & quoſdam*
Cap. XXIIII *decimauit.* Suetonius de Auguſto: *Cohortes, ſiquæ ceſsiſſent loco, decima-
Lib. XLIX. tas hordeo pauit.* Quod vſurpaſſe cum bello Dalmatico in Dione leges.
Lib. I. cap. XIII. Sed & Vegetius notat, *tirones ſi parum in proluſione & exercitio profe-
ciſſent, pro frumento hordeum coactos accipere.* Cauſſa huic rei, vt indigni
viderentur communi militum cibo, ſed reiicerentur potiùs iungeren-
Aere dirui. turque cum iumentis. Alterum, cùm *ære priuantur*, & ſtipendium non
Lib. II. cap. VII. procedit. Valerius: *Age, quàm grauiter Senatus tulit, quòd Q. Petillium
Conſulem fortiſsimè aduerſus Ligures pugnantem occidere milites paſsi
eſſent! Legioni enim neque ſtipendium anni procedere, neque æra dari vo-
luit.* Duplex hîc ignominia, quòd annum eum militiæ nolunt in nume-
rum venire, ad emeritum; & quòd æs dari vetant Feſtus: *Reſignatum æs
dicitur militi, cùm ob delictum aliquod iuſſu Tribuni militum, ne ſtipen-
dium ei detur, in tabulas refertur. Reſignare enim antiqui pro reſcribere in-
In Centonis Præfat. terdum dicebant.* Varro in Fragmentis: *Stipendium appellatur, quod æs mi-
liti, ſemeſtre aut annuum dabatur. cui datum non ſit propter ignominiam,
Aere dirutus eſt.* Ad Varronis mentem Auſonius: *Procedere mihi in-
ter frequentes ſtipendium iubebis; ſin aliter, Aere dirutum facies.* Benè, *in-
ter frequentes* nam qui Infrequens, patiebatur hanc pœnam. Fronti-
Lib. IIII. cap. I. nus: *Decreuit Senatus vti ea legio tota infrequens referretur, ſtipendium*

ei æs-

ei annuum non daretur, æráque reſcinderentur. Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodoſium : *Gothus ille & Hunnus, & Alanus, reſpondebat ad nomen, & alternabat excubias, & notari infrequens ferebat.* Seu potiùs, vt Cuſpianus edidit, *notari infrequens verebatur.* Quam ſententiam ipſam verſibus ita Sidonius expreſſit:

Ibant pellita per claſſica Romula Turmæ, Panegyc. ad Socer.
Ad nomen currente Getâ. timet Aere vocari
Dirutus, opprobrium non damnum barbarus horrens.

Infrequens autem, ait Feſtus; *appellabatur miles, qui abeſt abfuítue à ſignis.* *Infrequens miles.*
Cornificius ad Herennium : *Prætereo quód militia te infrequentem tradidiſti.* Lib. IIII.
Plautus alibi : *Hunc pro infrequente mittas militiâ domum.* Tertium, cùm *extra vallum & caſtra iubentur tendere.* Cauſſam habuit, quaſi *Extra caſtra tẽdere.*
indigni eſſent qui inter verè milites agerent, proiecti & obiecti hoſti: idque interdum ſine tentoriis. Liuius: *Cohortes, quæ ſigna amiſerant, extra* Lib. x.
vallum ſine tentoriis deſtitutas inuenit. Valerius de iis qui capti, remiſſi à Lib. II.
Pyrrho fuerant : *Decreuerunt ne quis eorum intra caſtra tenderet; néue* cap VII.
locum extrà aſſignatum vallo aut foſſâ cingeret, néue tentorium ex * *pellibus haberet. Recurſum autem iis ad priſtinum militiæ ordinem propoſuerunt, ſiquis bina ſpolia ex hoſtibus tuliſſet.* Fecit & Corbulo apud Tacitum, XIII. Annal qui *Pactium & Præfectos, militéſque tendere omnes extra vallum iuſſit*: quia fugerant hoſtem. Quartum, *Diſcinctos & turpi habitu proſtitui,* nempe vt parum viros.

* Licuit igitur è cãnis aut ſtramine. Puto hoc ipſum in Velitibus fuiſſe.

Liuius de Marcello : *Centuriones* *Diſcingi.* Lib. XXVII.
manipulorum, quorum ſigna amiſſa fuerant, diſtrictis gladiis, diſcinctos deſtituit. Suetonius de Auguſto : *Pro cetero delictorum genere variis igno-* cap XXIV.
miniis affecit, vt ſtare per totum diem iuberet ante Prætorium, interdum tunicatos, diſcinctóſque. Valerius de Calpurnio Piſone, qui *iuſſit Ti-* Lib. II. cap. VII.
tium togâ laciniis abſciſſis amictum, decinctáque tunicâ indutum, á manè in noctem vſque ad Principia adeſſe. Plutarchus de Lucullo : *quoſdam notauit, vt diſcincti foſſam foderent, reliquo exercitu ſpectante.*
Zoſimus denique de Iuliano Cæſare : Amictos veſte muliebri per Lib. III.
caſtra duxit, *ratus militibus, qui viri eſſent, eam pœnam grauiorem morte futuram.* Quinctum, *Mutare militiam.* quod eſt ab hone- *Militiam mutare.*
ſtiori genere in humilius transſcribi. Valerius de captiuis à Pyrrho
redditis : *Decreuerunt vt ex iis qui equo meruerant, peditum numero mi-* Lib. II.
litarent; qui pedites fuerant, in funditorum auxilia transſcriberentur. Ad hoc ipſum factum fugitiui Cannenſes reſpexerunt, oratione ad Marcellum (in Liuio :) *Nunc deteriore conditione ſumus, quam apud pa-* Lib. XXV
tres noſtros fuerant captiui. quippe illis arma tantùm, atque ordo militandi, locúſque in quo tenderent in caſtris eſt mutatus. Iterùm Valerius de Piſone, *qui turmas equitum ademptis equis, in funditorum alas tranſſcripſit.* longiùs etiam eos abiiciens, quàm ad ordinem ſecundum. Tale in Ammiano: *Reliquos ex eâ cohorte ad pedeſtrem compegit* Lib. XXIIII
militiam, quæ oneroſior eſt, dignitatibus imminutis. Iterumque : *Equites* Lib. XXIX.
quarta Sagittariorum cohortis, omnes contruſit ad infimum militiæ gradum.

Imò

Imò aliquando extra omnem ordinem proiecti. vt Iulianus (in Am-
Lib. xxv. miano) *Tertiacorum equeſtrem numerum, ademptis ſignis haſtíſq. diffractis, inter impedimenta & ſarcinas & captiuos agere iter impoſuit.* Sunt &
Lib. xxiiii alia quædam minora, vt* *Stantes cibum potúmque capere*: quod Gracchus impoſuit Volonum parti: & ſiquid tale, per te obſeruandum. Atque hæc in Romano ritu, ſimilia quædam in Græco. Charondæ lex de iis qui arma pro patriâ non cepiſſent, aut in bello ordines deſeruiſſent: προστέταξε τοὺς τοιούτους ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐφ' ἡμέρας τρεῖς καθῆσθαι ἐν ἐσθῆτι γυναικείᾳ: *ſtatuit hos tales in foro per tres dies ſedere in veſtibus muliebribus.* Diodorus Siculus hoc tradidit, & ſubiunxit: *humaniorem eam legem aliis, quæ mortem inferunt; ſed occultâ vi penè validiorem eſſe, cùm metu tantæ infamiæ viros absterret, quibus mors optatior.* Et qui ſcimus an non à* vicino populo mutuati hoc Romani? Iam Spartani eos qui ignauiæ in bellis comperti eſſent, variè notabant. οὐ γὰρ μόνον (ait Plutarchus in Ageſilao) ἀρχῆς ἀπείργονται πάσης, ἀλλὰ καὶ δοῦναί τινι τούτων γυναῖκα καὶ λαβεῖν ἄδοξόν ἐστι. παίει δὲ ὁ βουλόμενος αὐτοὺς τῶν ἐντυγχανόντων. οἱ δὲ καρτεροῦσι περιιόντες αὐχμηροὶ καὶ ταπεινοί, τρίβωνάς τε προσγεγραμμένους χρώματος βαπτοῦ φοροῦσι. καὶ ξυρῶνται μέρος τῆς ὑπήνης, μέρος δὲ τρέφουσι: *Non enim ſolùm arcentur omni magiſtratu & imperio, ſed & dare alicui horum vxorem, aut ab eo accipere, infame eſt. Percutit autem & cædit eos, ſiquis vult, obuiorum: at illi ferunt, ſqualidi & humiles, palliáque geſtant colore aliquo tincta & inſcripta. Partem etiam barbæ, quæ eſt ad labrum ſuperius, ſiue muſtaca, radunt; partem verò alunt.* Ecce hi & tales ſtimuli, apud varias gentes, excitandæ Virtuti, Secordiæ comprimendæ. AVD. Multi, & duri quidem apud Romanos: & quæ patientia ferre potuit? LIPS. Semper tu mirator; & plures, credo, tecum. quia reuera multa in totâ hac militiâ, de quibus cum Mercurio Termaximo dixerim: Ταῦτα μὲν ἐννοοῦντι ἀληθῆ δόξειεν, ἀγνοοῦντι δὲ ἄπιστα: *Hæc ſcienti quidem vera videantur, ignoranti incredibilia.* Sed tu iam ſcis, & paullatim ad fidem te ipſe forma.

*In cœnâ nempe aliàs vſitatum.

Græcorum ignominia.

*Locrenſiũ quibus ille dedit leges.

Spartanorum notæ.

DIALOG. XIX.

De Miſſione quadruplici, Honeſtâ, Cauſſariâ, Gratioſâ, Ignominioſâ: & de Commodis miſſorum.

NAM ego quidem te dimitto, & vnà meos milites. *Quirites*, quò lubet, abite. AVD. Quid autem facis? LIPS. Quod res iam poſcit, finem ſermoni toti impono, & ad *Miſſionem* venio; quæ labore militem & me ſoluet, ad quietem ducet humanarum actionum finem. Nam poſt confecta ſtipendia, mittebatur miles, liber deinceps & immunis. Dixi *confecta ſtipēdia*, quia lege certus annorum numerus definitus, nec ſumere aut ponere militiam volentibus erat. *Ea legitima ſtipendia* vocat Liuius, de milite ex Cannenſi fugâ: *Nullo præſtituto militiæ tempore, niſi quod legitimorum ſtipendiorum eſſet.* Ea viginti annorum in pedite fuiſſe, decem in equite, ſuprà in Dilectu verè definiui. Perpetuum ad man-

Legitima ſtipendia.

Lib. xxiii.

id manſit: etſi ſub bellum Cimbricum aliquid immutatum (credo per Tribunos) ſed mox antiquatum. Cicero tetigit in eâ pro Cornelio: *Vt Q. Cæcilio M. Iunio Conſulibus, quæ leges rem militarem impedirent, vt abrogarentur.* Ad ea verba Aſconius: *Ipſe quoque hic Iunius aduerſus Cimbros malè rem geſſit, ac plures leges quæ per eos annos, quibus hæc ſic gerebantur, populo latæ erant, quibus militiæ ſtipendia minuebantur, abrogauit.* Sanè viginti iſti anni ad Imperatores vſque venerunt, & ſub iis quoque (excipio Prætorianos, quibus ſedecim) manſerunt. Nauticos etiam milites deteriore conditione fuiſſe, & annos vigintiquinque militaſſe, è lapidibus Domitiani æuo dicas. Atque his confectis mittebantur: ſiquis aliter ſe ſubduxiſſet, mors aut ſeruitus pœna. In Liuij epitomâ: *C. Matienus, quòd exercitum in Hiſpaniâ deſeruiſſet, damnatus, ſub furcâ diu virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo venijt.* Ad hoc ipſum factum, fragmentum refero (Polybij, niſi fallor) in Suidâ: Ἐμαστιγοῦτο ῥάβδοις, εἶτα ἐπ' ἐξαγωγῇ ἐπιπράσκετο, δειλίας καὶ ἀποδεδράσεως τίμημα φερόμενος δοῦλος εἶναι: *Virgis cæſus eſt, deinde ſub eductionis lege* (id eſt, vt foris ſeruiret) *venijt, timoris & fugæ pœnam hanc ferens, vt ſeruus eſſet.* Nec dubium quin pro Deſertore puniretur, ſiquis ſine iuſtâ miſſione receſſiſſet. De quâ ipsâ Cenſores etiam Romæ cognoſcebant, ex Liuio: *In cenſu accipiendo populi, milites ex Macedonico exercitu, qui quàm multi abeſſent ab ſignis cenſus docuit, in prouinciam cogebant, cauſſas ſtipendiis miſſorum cognoſcebant, & cuius nondum iuſta miſſio viſa eſſet, ita iuſiurandum adigebant: Ex tui animi ſententiâ, ex edicto C. Claudij, Ti. Sempronij Cenſorum, in prouinciam Macedoniam redibis, quod ſine dolo malo facere poteris?* Iuſta autem Miſſio duplex: *Honeſta, Cauſſaria.* Honeſta, quæ emeritis ſtipendiis datur: Cauſſaria, quæ ob vitium, defectum, morbum. Puta aliquem manu truncatum, oculis captum, valetudine aut aliter inutilem militiæ factum, mittebatur. Suprà tetigi. & Apuleius ad hanc aſpexit: *Rebar enim me iam prorſus exanimatum ac debilem mereri cauſſariam miſſionem.* Hæc quia iuſtam cauſſam habebat, etiam præmiis interdum *Honeſtæ* æquata. Vt in lege Valentiniani & Valentis: *Alij verò qui honeſtas miſſiones ſiue cauſſarias conſequuntur, ſingula paria boum & quinquaginta modios vtriuſque frugis accipiant.* In aliâ Conſtantini: *Intra viginti etiam ſtipendia dimiſſus, quoniam imbecilli & debiles cenſibus non dedicantur, eodem beneficio vtantur.* Iniuſta item miſſio duplex: *Gratioſa,* & *Ignominioſa.* Gratioſa, quam Liuius ita nominat, per gratiam aut ambitum ab Imperatoribus impetratâ: ſed ſæpe inualida, & Cenſores reſcindebant. Liuius: *Miſſorum quoque cauſſas ſeſe cognituros eſſe, & quorum ante emerita ſtipendia gratioſa miſſio ſibi viſa eſſet, eos milites fieri iuſſuros.* At *Ignominioſa* eſt, quâ ob delictum aut crimen militiâ quis ſolutus. Et ideò ſic dicta, quia nominis notam & infamiam adferebat. Iuriſconſulti quoque hoc teſtati: & exemplum huius elegans, atque ipſa formula, in Hirtij, de bello Africano: *Cæſar poſtero die de ſuggeſtu,*

Pœna temerè abeuntium.
L v.
De miſſione cenſorũ notio.
Lib. XLIII.
Honeſta miſſio.
Cauſſaria.
Lib. IIII.
Lib. VII. cod. Th. tit. XX.
Gratioſa.
Lib. XLIII.
Ignominioſa.

conuocatis omnium legionum Tribunis, Centurionibúſque, C. Auiene, inquit, quòd in Italiâ milites populi R. contra remp. inſtigaſti, rapináſque per municipia feciſti, quódque mihi reíque publicæ inutilis fuiſti: ob eas res, ignominiæ cauſsâ, ab exercitu meo te remoueo, hodiéque ex Africâ abeſſe, & quantum poteſt, proficiſci iubeo. itémque te A. Fontei, quòd Tribunus militum ſeditioſus, malúſque ciuis fuiſti, ab exercitu dimitto. Ipſa verba ſic cum dignitate in aſpectu omnium de Tribunali prolata, æterno vulnere eos ſauciabant. Atque hæc ita olim: ſub Auguſto duplex Miſſionis genus factum, *Exauctoratio & Miſſio.* Illa fuit, cùm expletis ſtipendiis ſoluebantur onere omni militiæ, niſi pugnæ in hoſtem. Nec iam ſub ſignis aut aquilis erant, vt alij milites, ſed ſub vno Vexillo habebantur ſeorſim: dicebantúrque Veterani. Id repertum, quia plena Miſſio commoda & præmia ſua habebat, inſtituta ab Auguſto, quæ non ſtatim ſolui & repræſentari à rep. poterant: atque ideò exſpectabant ea ſub Vexillis, vnde & *Vexillarÿ* dicti. Sed fraus ſæpè in hac re, & de induſtriâ protrahebantur. Ita Suetonius de Tiberio: *Miſsiones veteranorum rariſsimas fecit, ex ſenio mortem, ex morte compendium captans.* Bono enim fiſci id fiebat. & inde querelæ ſub eodem Tiberio ipſorum militum, apud Tacitum: *Quòd tricena aut quadragena ſtipendia ſenes tolerent.* Item: *Ne dimiſſu quidem finem eſſe militiæ, ſed alio vocabulo eoſdem labores perferre.* Ideóque petunt à Principe: *Ne vltrà ſub vexillis tenerentur, ſed iiſdem in caſtris præmium pecuniâ ſolueretur.* Volunt in pecuniâ præmium, quia ſpecie agrorum, & vt ij adſignarentur, eludebantur. Tota hæc ratio, vt dixi, ab Auguſto. & docet Suetonius: *Quidquid vbique militum eſſet, ad certam ſtipendiorum præmiorúmque formulam adſtrinxit: definitis, pro gradu cuiuſque, & temporibus militiæ, & commodis miſſionum: ne aut ætate aut inopiâ, poſt miſſionem ſolicitari ad res nouas poſſent.* Ecce duo inſtituit, & Stipendia, & Præmia: atque hoc de præmiis, oſtendit miſſioni adhæſiſſe, alioqui verbo *commoda miſſionum* dicit. Ita Ouidius:

Exauctoratio. | *cap. XLIII.* | *I. Annal.* | *Cap. XLIX.* | *Commoda miſſionis.* | *Lib. I. de arte.*

Romule militibus ſciſti dare commoda ſolus,
Hac mihi ſi dederis commoda, miles ero.

Cap. XXXII Suetonius Nerone: *Ita exhauſtus & egens, vt ſtipendia quoque militum, & commoda veteranorum protrahi ac differri neceſſe eſſet.* In libris legum, *Commoda primipili.* & alibi pluries. Miror quid ita in Suidâ: Κόμοδα, δόσις ἐπὶ τῷ σεισμῷ παρεχομένη: *Commoda, donatio in terræmotu facta.* Equidem ſcio, & memini, liberalitate Principum opida quaſſa interdum ſuſtentata: ſed id *Commoda* dictum peculiariter, haud legi. Vide an non aptius: ἐπὶ τῷ σιτισμῷ, *in annonâ*: & vt huc trahamus. Iſta Commoda quanta fuerint, expreſſum à Dione: *Quoniam,* inquit, *milites ægrè tunc ob præmiorum paruitatem ad bella irent, extra tempus definitum: factum decretum à Senatu, vt Prætoriani poſt ſedecim annos quinque millia drachmarum caperent, alÿ poſt viginti annos, tria millia.* Id ſub Auguſto inſtitutum

Lib. LV. | *Quanta ea fuerint.*

tum. & conatus minuere Caligula: qui, vt Suetonius ait, *Commoda emerita militiæ ad ſexcentorū millium ſummam recîdit*. Sed immanis & falſa illa *ſexcentorum millium* ſumma, recidatur, fiatque *ſenûm millium*: quæ ſcriptio fortaſſis errori fuit. Id veriſſimum, & conueniente ad Dionem, qui vult Commoda ſub Auguſto *trium millium* drachmarum fuiſſe, ſiue *duodecim mille ſeſtertiûm*: at à Caligulâ acciſa & ad medium reducta. Medietas autem quam dixi, *ſena millia*. Nec plura de omni Militiâ, in eius fine eſto finis.

Cap. xxxvi
Correctus Suetonius.

DIALOG. XX.

Concluſio ſermonum quinque, & militiæ veteris cum noſtrâ breuis comparatio.

AVD. O quæ gratia condigna tibi à me erit? niſi vt olim Socrati Æſchines, me tibi donem. LIPS. Accipio, & æternùm meus eſto. Nunc in vrbem rectà & domum. Sol deſerit. AVD. Intereundum hoc vnum, niſi graue eſt, ſermonis totius faſtigium & culmen. LIPS. Quid amplius? AVD. Summatim vt conferas, veterem illam cum hac noſtrâ, & vtra atque vbi præponderet, dicas. LIPS. *Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς. Egóne? ab vmbrâ & togâ?

Οὐκ ἐς' ἐμὸν τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαιρέτω:
Non eſt meum negotium. faceſcat hinc.

* *Arcadiã me poſcis*, id eſt, difficilia.

Sagati noſtri non ferant, & vocibus aut manibus me tangant. AVD. Meliora. non ſic periit pudor. Atque ego commemini, quòd Michael Montanus ille, quem æſtimas, de Hadriano Turnebo ſcripſit: virum fuiſſe rerum ciuilium aut militariū, tractatione & vſu rudem, tamen bonitate quadam & rectitudine iudicij de his quoque optimè & peritiſſimè cenſuiſſe. Cur non idem de te ſperem, qui inſtituto & profeſſione iuxta Turnebum es? LIPS. O bone, ſed aliis impar. In illum conuenit:

—— * *ἀνὴρ περιώσια εἰδώς,*
Ὃς δὴ μήκιστον πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον:

* *-- vir qui complurima nouit, Et qui diuitias mentis congeſſerat amplas.* Empedocl. de Pythag.

in nos, quid niſi optimarum rerum amor & ſtudium? AVD. Imò. LIPS. Sile, ſile. tu, quod dicitur, claudus pilam retines: & mos tibi iterùm gerendus, nec aliter eludam. Ergo audi à capite, ſed calculus albus aut niger penes milites aut duces potiùs eſto. Quinque in Militiâ Romanâ, totidem diebus, conſideraui: *Dilectum, Ordinem, Arma, Aciem, Diſciplinam.* De Dilectu, non videtur ambigendum quin optimus ille ex optimis honeſtiſſimiſque apud eos fuerit: hodie tamen, vt mores & inſtituta ſunt, ægrè imitandus. Niſi ſi fortè in aliquâ republicâ. Sed apud nos eæ paucæ, aut impotentes: & vna Venetorum quæ poteſt polletque, ob cauſſas quaſdam ſuas, à militiâ ferè ſuos arcet. excipio naualem. Principes aut reges, ad hanc Romanam formulam ægrè adſtringantur:

De Dilectu iudicium. Vix reuocari poſſit.

ij quoque ob cauſſas. Difficile ſit, non aliâ deſcriptione aut cenſu: vix etiam tutum, promiſcua ſic eſſe arma. Sed hæc talia in Politicis. Nunc

Niſi in ſelectâ aliquâ & perpetuâ manu.

illud tamen teneo, vtiliter à quocunque Principe rationem aliquam Dilectuum inſtituendam, aliam à vulgatâ. Quid Turca in Ianizaris ſuis faciat, non eſt ignotum: ego velim legiones plures aut paucas, (vt opes cuiuſque ſunt aut regna conſcribi ex idoneis, & ab adoleſcentiâ in certum tempus Militiæ obſtringi & formari. Ars quædam eſt tractandorum armorum, nec profeſſio nominis, & vultus aut cultus immutata, militem ſtatim reddunt. Sed iterùm remitto te ad Politica noſtra, & quas

De Ordine iudicium.

dabo Notas. Alterum eſt *Ordo*: ô ille bonus in re Romanâ, quaennque conſideres! Sectio partium apta, corpus legionum grandius, membra cohortes, artus manipuli ipſi. Vide Duces & Centuriones diſpoſitos,

Poſſe in multis vtiliter aſſumi.

*Ne Duces & Duplicarij ſic redundent.

De armis iudicium.

Vulgi ſenſu reiecta vetera.

Noſtro, aſſerta & defenſa.

Fundarū vſio.

Impetu adſimiles bōbardis

Signiferos, Optiones: nihil abeſt, nihil ſuperat: ſic vt vſui omnia, non vt oneri ſint aut pompæ. Conſiderentur quæ dixi: multa cum bono totius militiæ, cum * bono etiam ærarij vſurpanda. Tertium *Arma*: & hîc, inquiunt, iacemus. Irrident cùm ventum eſt ad hos ſermones, & Fundas, Iacula, Sagittas pedibus calcant & trahunt, præ vnis noſtris Bombardis. Hoc fulmen & tonitru nullam Romanam aciem ſuſtinere potuiſſe: vtique ſi grandiora illa accederent, & quaſſatoria tormenta. Hæc & plura ita diſſerunt: quid rerum veterum aliquis benè gnarus? Habeat fortaſſe quod reponat, & quo refellat. Primùm, quòd miſſilia illa omnia eleuant, vereor vt vim eorum benè norint. Fundæ, quantulum à noſtris bombardis vi & effectu (nam forma diuerſiſſima) abierunt? Ridiculum hoc in primo auditu: ſed mecum examina. E plumbo vtrumque telum eſt, nec magnitudine aut modo glandes valdè diſpares: nec impetu aut violentiâ valdè vincantur Fundæ. Credere me iis oportet, qui viderunt, qui interfuerunt militiæ priſcæ, & cùm hæc arte & vſu valebant: ij ergo ſcribunt, quæ componant cum bombardis eas, aut anteponant. De impetu, is tantus in emiſsâ peritè fundâ, vt glans ſæpe liqueſceret in medio curſu, concepto igne. Lucretius:

Lib. VI.

——— plumbea verò
Glans etiam longo curſu voluenda liqueſcit.

Ouidius: *Non ſecus exarſit, quàm cùm Balearica plumbum*
Funda iacit. volat illud, & incandeſcit eundo,
Et quos non habuit, ſub nubibus inuenit ignes.

Lucanus: *Inde faces & ſaxa volant, ſpatióque ſolutæ*
Aëris, & calido liquefactæ pondere glandes.

Statius: *——— arſuras cæli per inania glandes.*

Imò idem cum fulmine comparat:

——— volucres imitantur fulgura glandes.

Nat. quæſt. II. cap. LVI.

Poëtis fortaſſe fidem non habes? Philoſophus accedat, noſter Seneca: *Aëra motus extenuat, & extenuatio accendit. Sic liqueſcit excuſſa glans fundâ, & attritu aëris velut igne diſtillat.* Et tale in Ariſtotele alibi ſcriptum.

ptum. Nec id tamen perdit vim teli, ſed ſic igneum veniebat in corpus. Virgilius: *Vis Fundæ.*

> *Et media aduerſi liquefacto tempora plumbo*
> *Diffidit, ac multâ porrectum extendit arenâ.*

Vno ictu ecce, interficit. nec miror de Dauide, qui iuuenis & inter funditores, hoc telo immanem Goliathum deiecit. Atque vt ſemel & plenè vim eius noris, accipe Diodori Siculi iſta, de Balearibus: Βάλλουσι λίθους πολὺ μείζους τῶν ἄλλων, οὕτως εὐτόνως, ὥστε δοκεῖν τὸ βληθὲν ἀπό τινος καταπέλτου φέρεσθαι: *Iaciunt lapides* (ſcis enim & hos, nec ſolum plumbum fundâ miſſum) *multo maiores quàm alij, ita intentè & robuſtè, vt videatur ictus à catapultâ quapiam deferri.* Cum tormento, vt vides, comparat. atque addit: Τούς τε θυρεοὺς καὶ τὰ κράνη καὶ πᾶν σκεπαστήριον ὅπλον συντρίβουσι: *Et ſcuta, & galeas, & omne armorum tegumentum perfringunt.* Nego, nego bombardis his noſtris maiorem vim eſſe poſſe, fortaſſe nec tantam: excipio *Muſquetta* quæ vocant. Iam parte vnâ certò vincunt Fundæ, quòd multò longinquiùs ferantur & lædant. Quæ noſtra bombarda vltra *ducentos aut trecentos* pedes tenorem & vim ſeruat? langueſcit aut aberrat, ſi protendis. At Fundæ telum ad *ſexcentos* pedes vim pertulit & permiſit. quod ita in Vegetio clarè ſcriptum. *Sagittarij vel funditores*, inquit, *ſcopas hoc eſt fruticum vel graminum faſces pro ſigno ponebant, ita vt ſexcentos pedes remouerentur à ſigno, vt ſagittis vel certè lapidibus ex fuſtibalo deſtinatis ſignum ſæpiùs tangerent.* Iungit hîc cum ſagittis, & ſpatium vtriſque dat, quod dixi: at alij ante ſagittas etiam ponunt, & longiùs volunt permeare. In Strabone leges, μακροβολωτέραν τὴν σφενδόνην τοῦ τόξου: *Longinquiùs iacere fundam, quàm arcū.* In Dione: οἱ σφενδονῆται μακρότερον τῶν τοξοτῶν ἱέντες, πάντας καὶ τοὺς κατάφρακτους ἰσχυρῶς ἐλυμαίνοντο: *Fūditores longiùs quàm ſagittarij iaculantes, omnes etiam cataphractos lædebant.* Hoc ille in rebus M. Antonij contra Parthos: quos tamē benè armatos fuiſſe conſtat, & eoſdem ſagittis ſcientiſſimè vſos. Sed præualebant tamen iis fundæ. quod & Xenophon diſertè ſcribit in Græcorum ſuorum rebus: μακρότερον γὰρ οἵ τε Ῥόδιοι τῶν Περσῶν ἐσφενδόνων, καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν: *Longiùs enim Rhodij quàm Perſæ funditores eiaculabantur, atque adeo quàm plerique ſagittariorum.* Longè igitur iaculantur: an & certò? Omnes adfirmant, præſertim de Balearibus, & ab infantiâ didiciſſe deſtinatos iſtos ictus. Quin etiam in Bibliis ſacris lectum: *Habitatores Gabaa ad ſeptingentos, ſic fundis lapides ad certum ieciſſe, vt capillum quoque poſſent percutere.* De fundis ſatis, & tu nobis credis? AVD. Debeo. quæ frons contra tot taleſque teſtes? tamen præter fidem opinionemque meam hactenus id eſſe non nego. At terrore nihilominus & ſonitu Bombardæ vincunt. LIPS. Hoc damus. quid? vt aues terreant? Nam veros milites aut ſono aut aſpectu illo igneo motum iri, non opinamur: niſi fortè in nouitate. Et ſanè exiſtimo, ſi Romani primò cum noſtris conflixiſſent, terrendos ſub initia ſpecie & ſtrepitu fuiſſe: ſed ſub initia dumtaxat. re perſpectâ,

Marginal notes: *Inſtar tormenti vemit.* — *Arma omnia rumpit.* — *Curſus eius longinquus.* — Lib. II. cap. XXIII. — *Vel ſagittâ ſuperat.* — Lib. VIII. — Lib. XLIX. — Lib. V. Anabaſ. — *Rectiſſimè iacit.* — Lib. Iudic. cap. XX.

futuros qui fuiſſent. Præſertim qui ſic armati, ſcuto proiecto, leues aut vanos reddidiſſent iſtos ictus. A v d. Quid tamen de maioribus tormentis? totas legiones nónne proſternimus? L i p s. Scilicet vt hodie. & periti narrant, nullam aciem vidiſſe hoc telo ſolutam. Leuis colliculus, agger aut margo foſſæ interiacens, vim elidit aut directionem terribilis machinamenti. Nota hæc militaribus: & excipio oppugnationes oppidorum; plus in ſpeciem quàm in ſummam belli confert hoc tormentum. Incommoda autem quæ adiuncta, omitto: nec machinas Romanorum parte alterâ oppono aut libro: longior ſit ille ſermo, & aliò reſeruatur. Tranſeo ad Iacula, quæ item eludunt. Atqui bonitas in iis hæc, quòd facilè & citò mitterentur, quòd in omni tempore & loco. Non ita in Bombardis, quæ & moram aliquam habent vt impleantur, trepidationem vt emittantur; impedimentum, à pluuiâ aut quo alio caſu. An non & iacula longiùs permeant? Obſeruo ſagittarum curſui æquari ab Homero; apud quem de ſe Vlyſſes:

Tormenta noſtra ſæpe inutilia.

In iaculis & miſſilibus quid boni.

Longè eunt.

Odyſſ. 8.

Δουρὶ δ' ἀκοντίζω, ὅσον οὐκ ἄλλοσπερ ὀϊστῷ:

Haſtâ autem iaculor, quantum vel nemo ſagittâ.

Etſi hoc in Vlyſſe dictum, non communiter tamen verum, & præuolabat Sagitta. Quanto? ipſe modus expreſſus in Statio:

Quàm longè?

Lib. VI.

Quale quater iaculo ſpatium, ter arundine vincas.

Circum metitur ad ludos & deſcribit. & is fuit tantus, inquit, quantum vel quater iaculo tranſmittas, vel ter ſagittâ. Ergo parte curſus quartâ Sagitta vincebat. & ſi illa *ſexcentos* pedes ibat, vt vidimus: iſta ſuprà *quadringentos*. Vt ridere meritò debeam in affirmatione ſcriptoris Itali, harum rerum tamen periti, qui conſtanter negat, lacertum vllum tam validum, vt ſaxum aut telum aliud iaciat, ad *quadraginta* paſſus. Deſine homo, & in vulgatâ tunc re veteribus crede. Atqui Iacula iſta vim etiam habuerunt? vidiſti in Pilo, de quo *diximus: vis & in alio? Tragula in vſu fuit Hiſpanis & Gallis, & aliquando Romanis. De eâ ſic in Suidâ ſcriptor aliquis: Κόττας ἐχρήσατο τῷ ὅπλῳ ὃ τραγόλας ἐλέγετο, μεθ' οὗ οὕτω βίαιαν ἀφίει πληγὴν, ὥστε τὸν βληθέντα διά τε τοῦ θώρακος καὶ τῶν πλευρῶν διαπείρας καὶ τῇ γῇ προσηλῶσαι: *Cotta vtebatur telo quod Tragula dicitur. quo ille tam validam plagam infligebat, vti eo percuſſum per loricam, per latera, terræ velut clauo affigeret.* Sed & in Plutarcho ſcriptum, *Philopœmenem per vtrumque femur ſimul, iaculo amentato transfixum.* Per Deum, quæ iſtæ manus? aut viribus aut peritiâ validæ, quam aſſiduum exercitium dabat. Aliquid de Sagittis dicam? & patrum æuô in pretio fuerunt, & fortaſſe non bono conſilio prorſus ſic omiſſæ. Reperio Parthorum ſagittas *arma omnia penetraſſe*, in Plutarchi Craſſo. In Agathiâ Hiſtorico, *Aligerni Gothi manu ſagittas emiſſas, ſtatim totum hominem per ſcutum & loricam traieciſſe.* & quod mirêris, *ſi in ſaxum aut aliud quiddam durum fractúque difficile incidiſſent, totum illud impetus violentiâ diffregiſſe.* Quæ Procopius de ſui æui Sagittariis diffuſè ſcri-

* Lib. III. Cap. proprio.

Vis iaculorum.

Vis ſagittarum.

Lib. I.

ſe ſcribat,apud ipſum,ſi vis,vide.hoc tantùm excerpo,*tanta vi emiſſam* Lib. I.
ſagittam, vt ei neque thorax vllus neque ſcutum poſſet reſiſtere. Satis de Bell. Perſ.
leuibus armis: quæ tamen præcipua in noſtrâ militiâ ſunt:& quàm ra- *Leues ple-*
rò aliter pugnatur? Illa pugnam omnem decernunt,capiunt victoriam *raque no-*
ſtatim,aut cedunt:veræ & ſtatariæ pugnæ,tantùm nunc leguntur. AVD. *ſtra pugna.*
Sed tuo iudicio igitur,vetera illa tela meliora,aut vſurpāda? LIPS. Meo,
non ſpernenda prorſus: imò & quædam aſſumenda, ac cum noſtris iſtis
miſcenda. Pulchrè & vtiliter fieret,ſed à præexercitatis. Alioqui tela fu-
tilia. Iam grauis armatura Romanorum, quid dici poteſt quin optima? *Panoplia*
Homo à capite ad calcem in armis, ipſa crura non intecta:& præcipuum *Romanorū.*
munimentum, pediti atque equiti prægrande ſcutum. Aio vtilius non *Scutum op-*
eſſe inter arma: ſed noſtra ignauia, an audacia, è militiâ omni eiecit. Vi- *timum ar-*
cini aliquot retinent,vt Pannonij equites,& Turcæ:nos,vt dixi, ignauè *morum.*
remiſimus, vel etiam confidenter, quaſi vel ſic tuti. Nec hîc inſiſto: vi-
deo qui noſtro æuo de Militiâ ſcripsêre, culpam agnoſcere,& hortari ad
emendandum. Certè noſtri iſti plerique omnes inermes,& quid niſi cum *Contrà ho-*
Velitari manu componendi? expoſiti ad ictus, & ideò trepidi, quod na- *die.*
tura ſui anxia cogit. AVD. Mi doctor, bonæ fidei eſto, vt ſoles. Noſtri
omnes Velites? quid ergo Haſtati aut Sariſſophori, quos laudabili Ma- *De Sariſſis*
cedonum ritu habemus? LIPS. Paucos habemus, nos quidem Belgæ *iudicium.*
aut Galli. Plures Hiſpani,fateor, qui *Haſtam* etiam prouerbio appellant,
reginam armorum: plurimos Heluetij, qui olim hac pugnâ clari, & veri
phalangitæ. Sed & nunc cœperunt tareſcere, & alia arma leuia miſcere.
Quæ autem noſtra hîc ſententia? omiſi, quia Polybius pro me adfatim Lib. XVII.
dixerat, vbi Romana arma cum Macedonicis ex profeſſo confert. Quid vide.
prudentius aut firmius illo poſſim? Tamen ſententia mea hæc eſt. Ro-
manos, etſi bonos & faciles bona imitari, non vſurpaſſe Haſtas, imò *Romani*
quas Triarij olim habuerint, ſub Marij & Cæſaris æuum omiſiſſe. Cauſ- *ſpreuerunt.*
ſæ. quòd non conueniens hoc telum diſtinctæ & diuiſæ per manipulos *Ob cauſſas.*
aciei. Grande & cohærens debet eſſe corpus, vbi vim haſtæ habeant:
ſparſæ ſunt inutiles. Item. pauci in magno corpore qui habent vtiles:
cùm primi modò ordines eas poſſint exſerere, reliqui non niſi nixu &
corporibus iuuare. Amplius. immobilis ferè & vniformis eſt talis acies,
in frontem valida: ſubitò vertere ſe & ſtabilire, ægrè poteſt. Poſtremò.
qui habet eam, vnum modò id telum efficax ferè habet(etſi Macedones
tamen iaculatoriam etiam haſtam:)& in primis ſcutum grandius geſta-
re aut vti aptè non poteſt. Hæc, & forſan plura, Romani conſiderauere.
& quamquam ſæpe phalangis periculum feciſſent, atque etiam cum ſuo
interdum periculo(vti Paullus Aemilius ſcribitur *exhorruiſſe ad confer-* A Plutar-
tam & haſtis protentis irruentē phalangem:)tamen ſua pluris fecêre,& pu- cho in Ae-
tarunt in totam rationem belli meliora. Ipſi enim quocumq; loco pug- milio.
nare vtiles,quacumq; formâ,à frōte,à lateribus,à tergo:& omnes vtiles,
cùm res ferret. Vt in corpore hoc optimum, omnia membra agilia eſſe &

implere

Lib. ix. implere ſuum munus: ſic in acie. Enimuerò, ait Liuius, *Illa phalanx immobilis, & vnius generis; Romana acies diſtinctior, ex pluribus partibus conſtans, facilis partienti quacumque opus eſſet, facilis iungenti.* Addc, quòd in locis ſalebroſis aut inæqualibus, inſtruere ſe Romanus poteſt: phalanx cum fructu vix poteſt. quæ denſitate & connexione conſtat: eoque ſi foſſa, cliuus, ſepes, aut aliud medium ſit, facilè diducitur, & manipularis illa acies inſinuat ſe per abrupta. Tum actum. Nec tamen negem, nostris moribus & pugnis perutiles eſſe haſtas, præſertim contra equitem, cuius vim & impetum ſiſtunt egregiè aut repellunt. At in Romanâ armaturâ quid opus? cùm Velites in fronte ferè procurrerent, & telis ſuis equitem arcerent: ac ſi non ipſi, legionarius facilè tardaret aut fugaret coniectis pilis. Graue & efficax hoc telum, & quod ſinguli duplex geſtabant; vt vel incurrentem etiam equitem obiectu ſcuti maioris, itemque protenſione pili alterius facilè (vt meus eſt ſenſus) refutarent: præſertim firmi ſic & denſati. Illud quidem certè ſcio, raro ab incurſu * equitis ſolius Romanam aciem diſſipatam, quod hodie eſt crebrum. An non, inquies, à Parthis? Ita, ſed obſerua quod *incurſu* dixi: Parthi autem ſagittis eminus fere obruebant Romanos, in manus aut propiùs non ſuccedebant. Itaque non proterebant eos, ſed lentè conficiebant & vulnerabant, more ſuo ſcilicet refugientes & accedentes. Idem Sariſſophoris noſtris accideret per Bombardarios, ſi à ſimili auxilio aut equite deſtituerentur. De Haſtis igitur ſic ſentio. Romanis non neceſſarias; nobis haud inutiles eſſe, nec fore, etiam ſi Romana in parte arma aſſumantur. Vidi qui * miſceri vellet, & manipulos partim gladiis ſcutiſque inſtrui, partim Haſtis. Ipſi Duces, & vſu callidi, talia vidento. Quartum in Militiâ *Acies.* quam ſi vndique tutam & compoſitam in Romanâ inſtructione dixero, ratio mihi addicet. In fronte Haſtati, imbecilliores; pòſt Principes, robuſtiores; tum Triarij, robuſtiſſimi. vt per gradus fatigaretur hoſtis. Iam ad latera equites, qui circumueniri vetent aut cingi: & ſi à fronte hoſtium equites inuadant, ipſi ab aperto latere eos incurrant. Multa, quæ ex prioribus meis haurire liceat, nec opus repetere: ſed illud pulcherrimum, & victoriæ pattandæ: quòd diuiſi per interualla, & in iis aut ante ea Veles. ita vt ſtatarius miles receptui iis ſit, & ipſi ſecurè aut deſinant pugnam, aut reſumant. Age, profligata aut inutilis iam omnis Velitum manus: quid mali? Conſtant ordines: & callido conſilio, cùm mixti aut inſerti iis non ſunt, nihil iſti putant ſibi periiſſe. Itaque quaſi integri pugnam ineunt, animis & corporibus nihil imminuti: denique cum tuto & certo ſemper receptu in ſua interualla. Conſiderate Duces, magnum hoc arcanum eſt, fidere militem, pugnare cum ſpe victoriæ, cedere ſine metu ignominiæ aut periculi, ſi res cogat. In Romanis ita factum, triplici iſtâ acie per Haſtatos, Principes, & Triarios: qui vltimi, molem totam excipiebant, & ſuſtinebant validis præſidiis fulti. Ibi Duces, ibi Signa præcipua, ibi veteranus miles: & in ſummâ,

Bona tamē in equitem.

Romanis huic rei Pila.

* Imò ſoli ipſi equitē pellebāt. vt Cæſaris pugnâ cū Pōpeio, ſex illę cohortes.

Concluſio diſſertatiūculæ.

* Is eſt Marchiauellus.

De Acie iudicium.

Romana adprobа.

Interualla laudatiſſima.

Acceſſus & receſſus per ea.

ſummâ,ibi Victoria quia Virtus. Abite Turcæ, cum Ianizaris veſtris: qui imaginem aliquam vſurpatis militiæ priſcæ, ſed falſam. vera illa ſi ſit, nos iam non ſimus. Nam illud pro certo habeo, ſi cum noſtris iſtis nouitiis armis vetera iungantur, & ſimul Ordo & Acies: orbis vetus & nouus eat breui ſub vnius leges. Sed diuina illa diſpoſitio ſupra noſtram eſt,& aut non dici hæc vult aut non credi,cùm intempeſtiuum. O arcanum verè cæleſte! quod ſuſpicamur magis homines,quàm intellegimus, & quod mirâ temperie mundum hunc gubernas! Frænas impios, aut prouchis: & bonos attollis,deiicis, vt ad te,aut à te iuerunt. Non pando pennas propiùs ad hunc Solem, ne liqueſcam aut amburar: ſed libero ore clamo, qui gloriam aut imperium vult, flectendum ad antiqua.

Temperanda militia vtraque.

Prouidētia hæc dirigit.

Enimuerò ſi noſtri iſti Leues (Bombardarios ſic appello) mixti per manipulos & ante manipulos grauium ſint, cum interuallis & receptu: idque contra equitem, contra grauiorem peditem: quæ acies inuadat, imò quæ reſiſtat? Nam noſtri aptiſſimi ſic impetere,& reſilire ad iterùm impetendum: quæ omnia tamen conſuetudine & longo exercitio facienda ſunt, ne in re turbent. Vos, vos appello Duces, me vera dicere: per Fidem imitamini,ſed contra eos, qui oppugnant Fidem. Iam in particulari inſtructione multa ſunt, ſed guſtum dare potuimus, præcepta non potuimus,& pendent ab ingenio verè Martiali, id eſt igneo & excelſo. Qui capit, capiat; qui non, ſuccumbat & vapulet. Illud moneo, Strategematum hîc latum campum eſſe: & non aliâ re plures victorias aut trophæa parta. Quidquid inopinatum eſt,hoſtem turbat: modò tale ſit, vt non tuos turbet. Ea ſit cautio: nec quælibet inueniuncula fructuoſa ſtatim aut efficax eſt, ſed cui circumſpectio & luſtratio adiuncta. Argum eſſe oportet,qui Dux eſt,in tergo,in fronte,in capite,in pedibus oculos habere: & tamen omnia facilia diſpoſitu, vbi ſemel proba communis illa diſpoſitio præceſſit. Da cohortes, da manipulos,ſic ſubſitos, ſic diſſitos,ſic ſolitos iungi aut diſiungi: præſtabo tibi in omni occaſione velut corpus Aciei, quale tu aut res volet. Vltimum, *Diſciplina*. Me miſerum, quid componam! vtinam color aut ſpecies ſit, quâ poſſim! Sed qualiſqualis illa veterum; hodie nulla eſt,& fatebuntur ipſi qui militiæ ſe dederunt. O pudor,ô dedecus! Barbari & Scythæ hac parte nos ſuperant, & leges ij aliquas habent, nos nullas. Quid ergo comparem? Diſciplinam Romanam laudem, aut ſuadeam? illa verò non bona, ſed optima eſt,quot fuerunt,quot erunt: data diuinitus in exemplum. Conueniant & conſideant aliquot ſapientes, mente & ſcripto non concipient pleniorem, meliorem. Hanc igitur ſuadeo? vt noſtri mores & homines ſunt, vix auſim. Satis ſi vniuersè Diſciplinam aliquam, ſine quâ Militiæ non dicam bonitas aut felicitas non conſtat, ſed vix nomen. Latrocinia iſta ſunt, quæ ſine lege, iure, modo exercentur: nec velim appellare equidem talia hæc noſtra (nec debeo; cauſſa cùm bona eſt:) ſed bonâ fide, lineam eorum tangunt. Medêre, medêre tu aliquis Prin-

Mixtio vtriuſque armaturæ.

Strategemata præcipua ad victoriam.

De Diſciplinâ iudicium.

Id dilatum.

Diſciplina neceſſitas.

ceps, tu qui in animo mihi es, quem magnum & ad magna genuit Deus. Exemplo aliis præi, qui opibus præes. Nec plura de Diſciplinâ, in quâ perdid iſtè me cenſeo hæc pauca ipſa verba. AVD. Siccine deſperas? an ars hæc tua eſt, vt ſermonem facias compendi? Quin tu exſequere, de effectu in aliorum manu eſto. LIPS. Quid ſi offendam, aut vapulem? tu ſuccidaneum tuum tergum dabis? AVD.* Δέδιας δέος ἀδεές, vt cum Græcis hoc dicam Noui modeſtiam & prouidentiam tuam. Denique eſto, aliquid quod improbetur dixeris: quis mali conſilij pœnas vmquam luit, ſi ipſe non malus? Fides vbi conſtat, caligo & imbecillitas ingenij excuſanda ſunt. LIPS. Impellis, permittam me vel cum metu lapſus. Tres igitur partes fecimus Diſciplinæ veteris, *Munia, Exercitia, Leges.* Singulæ videndæ ſunt, & ſiquid in iis nobis boni. *Munia* ſunt, *Excubiæ, Miniſteria, Opera*, & hæc quæ diffusè ſum exſecutus. Et de *excubiis* quidem, aliqua nec improba apud nos ſpecies: credo tamen quædam meliora aut tutiora, olim fuiſſe. Vt de Stationibus ante portas, vt de Teſſeris, de Circuitione aſſiduâ, de interpolatis Vigiliis & diſcrimine horarum: & talia, quæ induſtrius Dux animaduertat & *excerpat. *Miniſteria* aut ceſſant apud nos, aut voluntaria ſunt, & ſine lege. Tamen decorè (quis neget?) Tribunis & Ducibus talia quædam præſtentur, ſine incommodo aut vexatione militum, cùm res it in orbem. At *Opera* præcipua & vtiliſſima, imò neceſſaria pars, nec ad victoriam ſolum, ſed ad ſalutem. Caſtrorum tamen munitio cur tota omiſſa eſt? aperti confidemus, & ſine certo ordine: ac ſiquando cautioribus eſſe viſum eſt, *Carrago* vſurpatur re & voce Barbarorum. At vide mihi illa Romana caſtra ſic digeſta, ſic compoſita: quàm pulchra aſpectui, apta vſui, tuta ab incurſu omni & vi hoſtili? Quot exercitus noſtri aut alieni, per hanc incuriam cæſi aut fugati ſunt? & iamnunc pulcherrimus ille ad Danubium, cùm inopinato tranſitu ſuperueniſſet immanis ille hoſtis. Dic ſodes, ſi Romana ibi caſtra & cuſtodiæ, hæc eueniſſent? Atqui non lubet, imò pudet, operariis eſſe. Miles manum ad ligonem? ignominia ſit, apage, mercede conducantur qui id præſtent. Hæ voces: & quorum? credas regali ſtemmate & opibus eſſe: tamen inſpice, mendicabula ferè hominum ſunt, quos inopia & deſperatio ad militiam redegit. Homunciò, te pudeat facere, quod tot inclyti olim viri, imò Senatores? Opiniuncula eſt quâ ignauiam ſuam tegunt, depellenda vnâ admonitiunculâ Principis aut edicto. Nemo turpe habebit, quod in commune fiet, quod à melioribus fiet, & interdum à Ducibus ipſis in exemplum. Polybius mihi in mente eſt, qui alibi ſcripſit, *Hominem cenſeri prudentiſſimum animalium, at ſibi ſtultiſſimum videri.* quid ita? Nam ceteræ animantes vbi ſemel offenderint, cauent; non vulpes ad laqueum, lupus ad foueam, canis ad fuſtem temerè redibunt: ſolus homo ab æuo in æuum peccat ferè in iiſdem. Ad nos & noſtra hæc nunc accommodem. quæ clarior quàm operum hæc vtilitas? quid magis expoſitum

Margin notes:

* *Times inanem timorem.*
* *Reſumptũ hoc iudicium.*
* *Imitanda quædam in ex ubiis utriſque.*
* *Ex iis quæ prædicta.*
* *Miniſteria commendata.*
* *Opera maximè.*
* *Caſtra munienda.*
* *Obiectiuncula noſtrorum.*
* *Opinio vitiatis detrahenda.*
* *Homo pertinax aut fatuus.*

poſitum in ſcriptis & libris? Neglegimus, & ſalutem abiicere malumus, quàm opinationem. Atqui ea ipſa Opera, quàm extra caſtra vtilia etiam ſunt? ad oppugnandum è tuto, contra noſtra hæc Tormenta vnicum remedium & certum. Ad opida ipſa claudenda, ad hoſtem à nobis, ab illis arcendum, Opera eximia ſunt, & quibus præſtes quod nec magnâ manu militari. Iam in ipsâ Acie iis locus. vel vt parte aliquâ ſubitò munias te contra hoſtem, vel vt ipſum *inducas, aut te ſubducas. Foſſas à Sullâ contra Mithridatis copias & ampliſſimum equitatum ſubitò ductas leges, ne circumueniri poſſet: & ſimile à Cæſare in aliâ occaſione aut re factum. Quid verbis opus? Domitij Corbulonis dictum res probabit: *Dolabrâ* (id eſt operibus) *vincendum hoſtem eſſe.* Vtinam animus ſit experiundi, & militem leuiter huc ducendi, nec alij alienæ ignauiæ exemplo peccemus! Sed alterum in Diſciplinâ, *Exercitium*: id quoque neglectum nobis. Vbi campidoctores noſtri ſunt? vbi cottidianæ meditationes armorum? Quin cùm nemo artem profiteatur quam non didicerit; ſola hæc militaris eſt, quam vnà ſumere & ſcire ſe arbitrantur. Tympanum ſonuit, concurrunt: nomen apud ſcribam profeſſi ſunt, in veſte aliquid mutant, ferociùs incedunt, bacchantur, potitant: ecce iam miles. Hæc ridenda, an miſeranda ſunt? ſed fiunt. Ito, ito, qui ſapis, ad illos veteres, & eorum exemplo milites tuos in omni genere armorum formà, & aſſiduò forma. *Neque enim*, vt ait Vegetius, *longitudo ætatis, aut annorum numerus, artem bellicam tradit, ſed continua exercitationis meditatio. Poſt quanta voluerit ſtipendia, inexercitatus miles ſemper eſt tiro.* Vltimum, *Leges.* Adeſte mei Duces, date veſtras: examinem paullum cuiuſmodi ſint, & componam cum Romanis. Quid muſſatis? an nullæ, an paucæ ſunt? illæ ipſæ quæ ſunt, irritæ & pro nullis? Profectò ita viuitur: libido pro lege eſt, — *iuríſque locum ſibi vindicat enſis.* Furta quis hodie punit? imò quis raptus? imò quis cædes? Nam ſtupra & adulteria, iam inter facinora militaria cenſentur, & quæ poſcant aliquam coronam. Scilicet de abſtinentiâ aut frugalitate in victu agam: exertis linguis irridebor. de iuramento aut periurio: manibus propellar. O pudor, ô honos, quò iuiſtis! quàm exſules facti eſtis militiæ pleræque in Europâ! Iterùm teſtor, querela aut accuſatio mea in bonos non conuenit: gaudeant hæc dici, qui non ſunt tales. Vos flagitia hominum inſequor, vos maculæ & vibices generoſi Martis: qui ſcelerum confugium & aſylum bella habetis. Quàm aliter apud Romanos noſtros, ſatis dixi. vbi Iuſtitia, Caſtitas, Innocentia habitabat in caſtris: & nuſquam violenti aut feroces, niſi in hoſtem, erant. Non deduco quæ in recenti memoriâ habes: ſed profectò ſunt talia, quæ in animo ſuo tacitus laudet, qui linguâ etiam culpet. Quis tamen ille furioſus, qui vel hoc auſit? Non dicunt. ſed abiiſſe illa tempora, alios mores aliud hoc æuum velle. O boni & ſuaues! quaſi alij nunc homines, aut alia quæ gubernet ratio: & non omni æuo iuſtum, iuſtum ſit; tale iniuſtum.

Vtilitas operum.

* Decipias, palis fixis, vallo exſtructo, aut talibus.

Nota.

Exercitij hodie neglectum.

At cottidie vſurpandum.

De Legibus iudicium.

Nobis pauca, & vana.

Scelera impunita.

Temperies meo ſermoni.

Romani boni & modeſti.

Vox vulgi reiecta.

Virtus volēti facilis. Nempe ad difficilia vocantur. abſtinere à vi & vitiis; manus in hoſtes, non in ciues vertere; vires non Veneri ſed Marti reſeruare: denique

Ratio adſeruandi ſtipendia. Lib. II. cap. XX. ſtipendia ſua non prodigere, aleâ, pene, ventre. De quibus ſanè Stipendiis incidit opportunè hîc monendum. veteribus cautionem fuiſſe, ne tota ea eſſent in manu militari. ſed, vt ait Vegetius, *diuinitus hoc inſtitutum, vt dimidia pars ſequeſtraretur apud Signa, & ibidem ipſis militibus ſeruaretur, ne per luxum aut inanium rerum comparationem à contubernalibus poſſet abſumi.* O verè præclarum, & vt ipſe vult, diuinum inſti-

Dupliciter vtilis. tutum! cum duplici eoque aperto fructu. vt & continentior aſtrictiorque miles eſſet, minus in laſciuiam, epulas, & denique turbas pronus: & vt maiore animo pro Signis ſuis dimicet, *more humani ingenij*, ait idem ſcriptor, *vt pro illis habeat maximam curam, in quibus ſuam videt poſitam eſſe ſubſtantiam.* Quod equidem â Græco etiam Imperatore

Iphicratis factum. Lib. III. vſurpatum video, Iphicrate. De illo Polyænus: Ἐν τῇ δόσει τοῦ μισθοῦ καθ' ἕκαστον μῆνα ὑφαιρῶν τὸ τέταρτον μέρος, ὥσπερ ἐνέχυρον ἑκάστου κατέχων, ἵνα μὴ λίποιεν τὸ στρατόπεδον, ὅπως ἄρα καὶ πολλοὺς εἶχεν ἀεὶ τοὺς στρατευομένους καὶ εὐπόρους: *In mercedis ac Stipendij ſolutione, quoque menſe ſubducens quartam partem, velut pignus militum retinebat, ne facilè deſererent exercitum. atque ita & multos ſemper frequentéſque habuit milites, & eoſdem diuites.* Quis non videt hoc etiam in ſolutis iſtis moribus poſſe, aut potiùs debere fieri? cùm alioqui miles, velut per gloriam prodigus, poſt quantauis ſtipendia pauper & egenus ſemper eſt? imò, niſi rapto viuatur, victus diurni expers? Talia atque alia quàm facile, quàm laudabile imitari, ſi mens altior nobis ſit, & vt poëta loquitur, *incoctum generoſo*

De Præmiis & Pœnis. *pectus honeſto?* Iam *Præmia* & *Pœnæ* notum eſt quàm excitent, aut reprimant: per malam ſecordiam & indulgentiam omnia nunc omiſſa.

Promotio reuocāda. Præmia Promotionum ſi repetantur, bonum mirificè ſit, & ſine ærarij vllo ſumptu. Ea dico, cùm miles gradatim per virtutem aſcendit, & in ipſis ordinibus Centurionum (id enim quoque debet) eſt diſcrimen. Exiguum aliquod lucellum ad hos locos adiunctum, quàm inferiores milites inflammet? iſta perueniendi ſpes, quàm multos trahat ad mili-

Inſignia virtutis vſurpāda. tiam, & in eâ libentes teneat? Denique ipſæ coronæ, aut torques, & à me ſingillatim dicta, cum laudationibus publicis, ingenuos animos non

Pœna imprimis. ad diſcrimina ſolùm impellant, ſed ad ipſas mortes. Pœnas tamen etiam adiungo. Virtus aſſurgere non poteſt, vbi vitium libero paſſu comitatur: & abſciſo ac ſeuero caſtigationis genere turba militaris coërcenda. Vnde tot rebelliones hodie ac tumultus? minæ aut arma in ſuos du-

Licentia militiæ corruptrix. ces? ab impunitate & licentiâ: & quamquam aliæ cauſſæ prætexantur, iſtæ veræ & intimæ ſunt. Coërceantur, & vno verbo; plus ducem ſuum miles timeat quàm hoſtem. Satis compoſui, præſertim tam inæqualia.

Finis comparationis, etiam ſermonis. iterùm hortor, vt adſumantur? quem? vtinam adſit & audiat, cuius intereſt, quem animi iſtis oculis iamdiu deſigno. Sed in cæleſti Prouidentiâ hoc eſt: audiat non audiat, Ius Faſque hæc audiet, & comprobabit

in iis

in iis qui facient, vindicabit qui contemnent. At ecce mea domus, intro,& iam ſpatium omne de Militiâ decurri. Non quin aliquid ſuperſit dicendum alibi, ſed in FACE HISTORICA, ſi Deus volet, hoc fiet. Omnia ſimul, nec potuit, nec oportuit, vitandæ confuſioni. AVD. O illa Fax quando lucebis! * ἔξεχ' ὦ φίλε ἥλιε. LIPS. Breui. & ſi non toto vultu & corpore, at per partes & velut radios emicabit. Sed quod dicebam, *De militiâ ad Polybium* iam decurri: in quo ſalebras aut cliuos complures fuiſſe, vt cum Platone loquar, * οὐκ οἴομαι, ἀλλ' εὖ οἶδα. Si peruaſi aut complanaui pleraque, gratia mihi eſto: ſi quædam minimè, venia. & illud vetus cogitetur,

* *Exsere ô care Sol.*

* *Nō puto, ſed ſcio.*

* Καλὸς Θεόκριτος οὐ μόνος ἀνθρώπων ὁρᾷ:

* *Pulcher Theocritus haud ſolus hominum videt.*

Sed nec omnia videt. & ideò ſiquis poſt me aliquid (nec dubito) moneat, vel ipſe diuulget. Nihil æmulor aut inuideo, imò vltrò excito & adhortor. Quid ſibi volunt ij, qui velut locum in balneis, ſic ſcriptorem aliquem occupant? iniuriam ſuam putant, ab alio tangi? Abite. mihi alia mens: & quicumque es, doce, dirige, corrige, auidis auribus & ſupinis manibus accipiam facientem. Liuor tantum aut conuicia abſint, ad quæ ferri video hodie ſcribentium mentes. Pudet, pudet, & Senecam noſtrum ſæpè ruminor, qui dictum hoc protulit, *Poſtquam docti prodierunt, boni eſſe deſierunt*: hactenus dictum, vereor vt mox oraculum, vti ſunt mores. At ipſi viderint. ego de me teſtor, pacis mihi ingenium eſſe, & cum Heſiodo,

* Μηδὲ κακῶν ἴζειν, μηδ' ἐσθλῶν νικητῆρα.

* *Nec prauum ſocium, obtrectatorémue bonorum.*

& in hoc ipſo ſermone bellico, nihil tamen ſpirare bellicum. Tu Deus, qui Pax & amor es, da conſentire & conſpirare in commune bonum; da te, virtutes, honeſta ſtudia amare; & hæc iuuare pro viribus & copiâ, quam dediſti: aut dabis. Nos quid ſumus? humiles, imò humus: tu ſuper omnes, tu omnia; & à te, quidquid boni eſt, Summo bono. Hoc ama, me dilige, mi AVDITOR, & vale. AVD. O tu quoque longùm mi doctor, mi parens, nec aliter te appellem.

BREVIARIVM
LIBRI VLTIMI.

DISCIPLINÆ *ſedes ſunt*
- CASTRA. Ea diſpoſita, & dimenſa:
- *Prætoris, Quæſtoris, Legatorum, Tribunorum, & Militum metatura.*
- *Valli & Portarum deſcriptio, & enumeratio.*

Partes ſunt
- MVNIA. *quæ continent Miniſteria, Excubias, Circuitiones, & alia in caſtris.*
- EXERCITIA *quæ ſunt Oneris, vt in Agmine (& per occaſionem Agmen deſcriptum:) aut Operis, aut denique Armorum.*
- LEGES. *quæ variæ ſunt. nos è Polybio explicauimus eas quæ tangunt Furta, Stipendia, Præmia, Pœnas, Miſsionem.*
- *In clauſulâ, Comparata militia noſtra cum priſcâ.*

FINIS.

IVSTI LIPSI
ANALECTA
ſiue
OBSERVATIONES
RELIQVÆ AD
MILITIAM ET HOSCE

LIBROS.

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Ioannem Moretum.

M. D. XCVIII.

Cum Priuilegiis Cæſareo & Regio.

ADIVNXIMVS etiam, Lector, reliqua Obſeruationum quædam, & vt verè appellamus, ANALECTA. Cur autem recolligo? cur non in Opere ipſo dedi? Cauſſæ ſunt, quas boni æquique conſules, quiſquis es talis. Primùm, verebar ne nimis à re interdum abirem, aut certè diutiùs in eâ ſiſterem; ſi quidquid eò facit, concinnarem. Polybius quæ non tetigit, aut quibus anſam non dedit vt apprehenderem, paſſus ſum abire paullulum, mox reprehendenda. Ordo etiam ita viſus melior, nec in omni occaſione mens abducenda lectoris. Fit cum noxâ eius, adeò non cum fructu. & vt oculus qui variè ſe inflectit, intentè nihil videt: ſic mens, quæ auocatur. Denique & tertiò, curioſa quibuſdam quædam ex his viſum iri cenſebam, & velut πάρεργα. qui igitur ſic affecti, prioribus illis contenti, ad hæc ne veniant: & qui aliter, quibuſque cupido eſt ſcitè aliquid ſcire, leui diuerticulo huc deflectant. An & quartam cauſſam addam à meâ fortaſſis incuriâ? prodam, nec diſſimulabo. quædam mihi ex dictis illuſtranda magis viſa, quædam firmanda, fortaſſe & alibi adducenda & reſtringenda. Ea omnia decorè mihi facturus videbar in hoc adtextu. Siquid etiamnunc neglexi, aut non correxi: veniam da, quiſquis memor es tuæ & meæ conditionis. Quid ambo ſumus? homines, id eſt labi faciles. quid ego ſeorſim? æger, & in decennali amplius languore. Ah, quoties per eum in cali-

gine eſſe me ſentio, & velut nube? quàm quæ volo, non volo; quæ poſſum, non poſſum? Sed prorſus, vt ij qui vincti & impediti ſunt, membra habent ad vſum, nec vtuntur: ſic mens, lingua, ſtilus, adſtricta ad morbi hanc catenam. Solue me eâ Deus, cùm tibi viſum: aut potiùs his totis vinculis ſolue, ſi viſum; vt liber & ſolutus te, apud te, fruar, in æternâ illâ luce deſpector aut irriſor eorum quæ nunc miramur. Intereà dum hoc fit, in ſtatione maneo, & nec ſaucius eam deſero: vt ſi manu & operâ haud multum, animo tamen iuuem & exemplo. Interpretare ſic Lector, & hæc accipe, quædam etiam eius generis opportunè in FACE noſtrâ habiturus.

IVSTI LIPSI ANALECTA ſiue OBSERVATIONES

LIB. I. DIAL. II.

DE Dilectu.] *Dilectus Græcis eſt*, στρατολογία, *itemq;* κατάλογος, *&* καταγραφή. *Dicunt paßim* κατάλογον ποιεῖσθαι, καταγραφὴν ποιεῖσθαι: legere mi- Pagina 13. linea 10.
litem, ſcribere militem: *ſicut & Romani. De ſcripturâ ideò, quia ſic lecti in tabulas & codices referebantur, vt memoria nominum & ſtipendiorum publicè exſtaret. Itaque* καταλόγους *etiam pro ipſo tali indice. vt in Suidâ*: Κατάλογος, ὁ πίναξ ἐφ' οὗ ἐνέγραφον τῶν στρατευομένων τὰ ὀνόματα: Catalogus, liber aut breuis, in quo militantium nomina ſcribebant. *Dio Caßius peculiari quodam ſenſu vſurpat, pro ciuilibus tantùm & legionariis copiis. vt libro* LII. ἑκατοντάρχας ἐκ τοῦ καταλόγου: Centurio è catalogo, *ſiue è legione. Iterùm libro* LV. τὰ τείχη τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου στρατευομένων: legiones eorum qui ex catalogo & dilectu militant. *Opponit auxiliis, & copiis non perpetuis ac firmis. Tertiò idem, libro* XL. *de Craſſo Diuite: quem ſcribit* vt pauperes miſerari ſolitum, τοὺς μὴ δυναμένους στρατόπεδον καταλόγου οἴκοθεν θρέψειν: eos qui non poſſent legionem catalogi à ſe & domeſticis copiis alere. *Quod dictum Plinio effertur, libro* XXXIII. *cap.* X. M. Craſſus negabat locupletem eſſe, niſi qui redditu annuo legionem tueri poſſet. *Haud diſſimiliter in Baſilio, de quadraginta martyribus*: Εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἐλάχθησαν καταλόγους: In militates legiones relati ſunt. *Eoq; ſenſu reperies in Iuſtiniani Nouellis. Vox etiam alia huic rei, æuo illo ſequenti*, Adnumium, *vel* Adnumius. *In Suidâ*: Ἀννώμιος, ἡ ἀπογραφὴ ὀνομάτων παρὰ ῥωμαίοις, οἱ δὲ ἀδνούμιον φασι: Annumius, deſcriptio nominum apud Romanos; alij autem Adnumium dicunt. *Eſt in Cedreno ea vox, rebus Iohannis Comneni: & interpres vir induſtrius & doctus fatetur ignorare quid vocis eſſet. Eſt & in Leone, Cap* VI. Tempore rogæ & adnomij, id eſt deſcriptionis nominum. *Sed ne diſſimulem, non tam in Dilectu fortaſſe locum habet, quàm in recenſu & adnumeratione militum ſub tempus ſtipendij aut largitionis. Ad hanc ipſam rem reperies*, Pittacia, Breues, Laterculum, Matriculam. *Sicut autem ſcribebantur iam milites, ita delebantur non milites & reiecti. Plautus aſpexit*:

Pulchrè miles centuriatus ibit expuncto in manipulo.

Et explicabit Scholiaſtes vetus in hoc Perſij: Proximus expungam.] Tractum à militibus, qui expuncti dicuntur, dum foras à militiâ emittuntur. *Solent & mortuos ibi notare, & Theta ſuum adfigere. Ruffinus in Hieronymum*: Quod tale eſſet, quale ſiquis accepto breuiculo in quo militum nomina continentur, nitatur inſpicere quanti ex militibus ſuperſint, quanti in bello ceciderint: & requirens, qui inſpicere miſſus eſt, propriam notam, verbi cauſsâ, vt dici ſolet, Θ. ad vniuſcuiuſque defuncti nomen adſcribat, & propriâ rurſus notâ ſuperſtitem ſignet.

» Tenuiores ad militiam non vocari.] *De bonâ illâ & compoſitâ rep. verum eſt: etſi* Pagina 19. linea 5.
poſteà remiſſum. Adeò, vt non libertini ſolùm; ſed ſerui etiam adſcripti; ſed ferè per ciuilia bella, cùm Virtus & Honos ius ſuum ægrè ſeruant. Exemplum tamen ab æuo Annibalis, cùm neceßitas id expreßit. Tunc enim non ſolùm octo millia ſeruorum *in militiam empta, quod Liuius aliiq; produnt: ſed etiam paſtores aliquot ferociores in equites adſumpti. Docet Valerius (quod alij ſilent) libro* VII. Ex Apuliâ quoque & Fidiculis ſeptuaginta atque ducenti ad ſupplementum equitatus ſunt empti. *Atque hos ipſos ſtatim appellat* à paſtoralibus caſis col-

lecta mancipia. *Sanè multi in Apuliâ & feroces paſtores. ac Pompeius etiam bello in Cæſarem, eodem illo tractu*, ſeruos paſtores armat, atque his equos adtribuit: *quod ita in Cæſare ſcriptum Ciuilium primo. Repetit & occultè obiicit idem Commentario tertio: cùm in equitibus Pompeij recenſet* octingentos, quos ex ſeruis ſuis paſtorumque ſuorum coëgerat. *Qui tamen locus vitij ſuſpectus: nec* paſtorum ſerui *conſcripti videntur (id verò vile & ridiculum, ſeruorum ſeruos) ſed ipſi paſtores. Itaque vide num ſcribendum*: quos ex ſeruitiis paſtoribuſque ſuorum coëgerat. *Ita in eodem Cæſare, libro eodem*, M. Cælius Milonem in Thurinum, ad ſolicitandos paſtores, m[illegible]. *Ita & Domitius* colonis paſtoribuſque, quos ſecum adduxerat, naues Maſſilienſium complet, *Commentario primo.*

DIALOG. III.

Pagina 14. linea 11. „ L. Atius Tribunus primus.] *Per honorem ita dicitur; qui creſcit, ſi* Primus in Legione primâ. *Eſt in Feſto*: Primanus Tribunus, qui primæ legioni tributum ſcribebat. *Sed non de iſtis legionum, ne erres: de Tribunis ærariis id capiendum.*

DIALOG. VII.

Pagina 39. linea 28. „ Eorum vicem Auxilia fuiſſe, quæ variis gētibus ſolent imperare.] *Plena huius rei Principum hiſtoria, &* Socias cohortes Hiſpanorũ, Germanorum, Tũgrorum, Batauorum, *aliarum gentium, vbique leges. Creberrimè item*, Auxiliares, & Auxilia. *Iſti verò omnes è prouincialibus; & certis quibuſdam bellicoſiſq́; gentibus, non aliud loco tributi, quàm militiam & viros imperabant: quod de Batauis ſcriptum Tacitus reliquit. Sed alij diffuſiores populi & ditiores, vtrumque ſæpè dabant, & Pecuniam & Militem: adeoq́; robur in his & numerus, vt idem Tacitus audeat dicere*: Nihil validum in exercitibus, niſi quod externum. *Sed & alibi idem ſcribit*: Prouinciarum ſanguine prouincias vinci. *Etſi autem miles è ſubditis, non tamen delectu eorum aut arbitrio capiendus. Romani, Centuriones aut tales aliquos peritos legendi, mittebant: qui ſæpè vſui ſuo & compendio, magis quàm publico ſeruiebant. Tacitus fraudes & quæſtum hac in re indicat, & inter cauſſas ponit rebellionis Batauicæ*: Iuſſu Vitellij Batauorum iuuentus ad delectum vocabatur. quem ſuapte naturâ grauem, onerabant miniſtri auaritiâ ac luxu: ſenes aut inualidos conquirendo, quos pretio dimitterent; rurſus impuberes, ſed formâ conſpicui (& eſt pleriſque procera pueritia) ad ſtuprum trahebantur. *Sed &, cùm hæc aberant, delectus ille per ſe grauis. quod iidem Bataui ibi apud Tacitum effantur*: Inſtare delectum, quo liberi à parentibus, fratres à fratribus, velut ſupremùm diuidantur. *Trahebantur enim in diuerſas terras, vt magnitudo imperij erat; atque illic longâ militiâ ferè conſumebantur. Galgacus Britannorum Dux apud Tacitum, inter grauiſſima Romani dominij ponit*: Liberos cuique ac propinquos ſuos natura cariſſimos eſſe voluit; hi per delectus alibi ſeruituri auferuntur.

Pagina 40. linea 29. „ Habuiſſe eos proprios ſuos Tribunos ærarios.] *Tangit hoc Cicero, cùm Verri obiicit quæſtum eum feciſſe in claſſe contra prædones comparandâ: & ait, cùm antiquitus inſtitutum eſſet, vt ipſi ſocij pecuniam hanc tractarent; eum ad ſe tranſtuliſſe, & prædatum eſſe. Verba ſunt quinto in Verrem*: Cognoſcite nunc nouam prædandi rationem, ab hoc primùm excogitatam. Sumptum omnem in claſſem, frumento, ſtipendio, ceteriſque rebus, nauarcho ſuo quæque ciuitas dare ſolebat. is neque vt accuſaretur à nautis committere audebat, & ciuibus ſuis rationem referre debebat. Erat hoc, vt dico, factitatum ſemper, nec ſolùm in Siciliâ, ſed in omnibus prouinciis, etiam in Sociorum & Latinorum ſtipendio ac ſumptu, tum cùm illorum auxiliis vti ſolebamus. *Poſtrema hæc propriè faciunt, & notabis inibi Socios iam ante Ciceronem defuiſſe.*

DIALOG. VIII.

Pagina 42. linea 10. „ Ex beneficiariis ſuperiorum exercituum.] *Cæſaris verba ſunt; & dat intellegi pleroſque Euocatorum è* Beneficiariis *ſolere eſſe. Quod hoc genus eorum qui beneficio Imperatoris ad gradus aut commoda promoti. Cæſar apud Hirtium in bello Africo*: Ordines in meo exer-

exercitu, beneficio non virtute conſecuti. *Suetonius Tiberij cap.* XII. Venit in ſuſpicionem per quoſdam beneficij ſui Centuriones. *Vegetius lib.* II. *cap.* VII. Beneficiarij ab eo appellati, quòd promouentur beneficio Tribunorum. *In Lapidibus priſcis:* BENEF. TRIBVN. *Meminit Cicero libro* V. *epiſt.* XX. *& oſtendit etiam in pecuniâ Beneficia hæc fuiſſe. de quibus & in Synodo Nicenâ, can.* XVIII. damnantur ij, qui militiam & zonas deponentes, poſteà ad vomitum redeunt, ὡς βενεφικίοις καταφυγόντας ἐπιστρατεύεσθαι: vt beneficiis feliciùs militiam reſumant & inſtaurent. *Feſtus ad eos quoque refert, qui munere in militiâ vacabant, beneficio Imperatoris. In prouinciis etiam* Beneficia, *in eos qui agris aut immunitate donati. Ita Cæſar* Pompeij magna beneficia & clientelas in citeriore prouinciâ *commemorat: Hirtius*, maiores Numidarum vſos beneficio C. Marij.

DIALOG IX.

„ Suſpicor tamen nomen Imperatoris.] *Imò iam penè ſcio. Is qui orationem funebrem ſcripſit (D. Ambroſium auctorem faciunt) Valentiniano Imperatori:* Charactere domini inſcribuntur & ſeruuli, & nomine Imperatoris ſignantur milites. *Duplex ritus, & de ſeruis, qui compungi ſolent dominico nomine, vt agnoſcerentur; & de militibus, qui præferre Imperatorem. Locus hic in ſcidis meis deliteſcens commodùm ſe nunc obtulit.* Pagina 45. linea 10.

ANALECTA

LIB. II. DIAL. II.

„ Etſi raró tamen in agmine aut acie ſic inceſsêre.] *Id verum eſt, & in agmine ferè præmitti ſolent ad incerta aut occulta viarum exploranda. In acie quoque aliter locari, & abiungi à grauioribus, in loco dictum. Sed addo, diſtributionem hanc, de quâ Polybius, videri ad Cohortes maximè pertinere: in quas certum eſt Velites fuiſſe relatos* centum viginti: *id eſt ter quadraginta, quot in ſingulis manipulis colligimus fuiſſe. Cohors igitur ſi alibi in præſidio, aut diuiſa; habuit ſuos Velites, & huic rei attributio illa ſeruiit.* Pagina 52. linea 16.

„ Ab eo quòd iunctis manibus pariter dimicabant.] *Hinc aliquis colligat, in acie ſteteſſe ferè per Decurias in quâque centuriâ: & quia tales in vno contubernio etiam erant, Vegetius voluit* Manipulum *ab eâ ratione ſimul pugnandi dictum. Etſi de etymo tamen aliter eſt, ſed res notetur.* Pagina 52. linea vlt.

DIALOG. III.

„ Etſi habuit ſuas cauſſas.] *Suſpicionem, quæ dominantibus ferè innata: & ne turbare Latini poſſent, putauit Tarquinius melius miſceri eos ac confundi cum Romanis. Poſteri aliter.* Pagina 55. linea 14.

„ Vt in vno Ordine duo ſint Centuriones.] *Id nego factum; & rectè, ſi pro more & vero loquaris. Cùm tamen in omnia me verſo, ne quid fruſtrà aut temerè mutem; ſuccurrit poſſe excuſari fortaſsis, ſi Optiones etiam & Succenturiones venire velimus in hoc principale nomen. Feciſſe videtur Liuius lib* X. Quattuor Centuriones manipulumque haſtatorum armillis aureiſque coronis donauit, quia primi portam murumque Aquiloniæ ceperant. *Vnius enim manipuli facinus hoc facit, nec credo admixtos Centuriones ex aliis fuiſſe. Etſi nec argumentum, neque numerus fortaſſe, ſatis certa.* Pagina 55. linea 42.

„ Earum vnamquamque primam, pilum vocabant.] *Eſt noſtra ita correctio, & multa ſuadere videntur: tamen Turnebus, aliique,* Earum vnam, quam Primumpilum vocabant: *voluntque, totum illum ordinem* Primumpilum *dici. Sed abnuit, quòd Pilani dicantur, quòd ante eos poſiti,* Antepilani. *Tamen indicia in re dubiâ libera ſunto.* Pagina 57. linea 5.

DIALOG. V.

„ Legio.] *Quæ variis nominibus Græcis Latiniſque, etiam poſtmodum dicta. Græci veteres,* στρατόπεδον, στράτευμα, *& creberrimè* τάγμα *dixerunt: nouelli etiam* θέμα, *ſcilicet quòd in loco & limite* Pagina 60. linea 40.

limite certo ſolent poni. In Gloſſis illis bonis: Legio, Τάξις, θέμα. *In Cedreno* θεματικοὶ, *ipſi Legionarij: & Conſtantini Porphyrogenetæ libellus eſt titulo,* περὶ θεμάτων, de Legionibus, *vt illo æuo erant. Produxit Cedrenus etiam ad equites, &* θέματα καβαλλαρικὰ *in eo ſunt* Equitum alæ. *Iidem Græci dixêre &* τέλος*: vti Plutarchus & Appianus. quo ſenſu fortaſſe Dio (verba dedi in Tranſuectione equitum, libro primo)* ἱππεῖς ἐκ τοῦ τέλους: legionarij aut ordinarij equites: *etſi paullo aliter id fuit. Reperio &* τεῖχος*, pro legione: nec audiam viros doctos qui vertunt in* τέλος*. Ita enim Dio lib.* LIIII. *poſt recenſum legionum:* Τοσαῦτα τείχη τῶν ἐκ καταλόγου στρατευομένων: Tot legiones ſunt, quæ ex ordinario catalogo & dilectu militant. *Iterùm idem in Eclogis, quas vulgauit vtiliter Fuluius Vrſinus, Eclogâ vltimâ:* τοῦ τετάρτου τοῦ σκυθικοῦ τείχους: legionis quartæ, cognomento Scythicæ. *Et infrà:* πολεμικώτατον τεῖχος: bellicoſiſſima legio: *Cur verò abhorream? nam & Latini poſteriores* Murum *ſic vſurparunt. Vegetius:* Antiquos murum dixiſſe pedeſtrem exercitum: *& alibi in eodem. Notabis &* Numeros *pro legionibus, quod exemplis ad Tacitum firmaui. Item* Ordines: *imitatione ſcilicet Græcorum, quibus ſunt* τάγματα. *Hegeſippus ita:* Connexis ordinibus Quinto & Decimo: *& pluries idem, ne cumulem è ſuperuacuo verba.* Virtutes *etiam in Paullo Diacono legi; ſed communiùs, pro copiis & robore militari.*

Pagina 61. linea 15. „ Variatum in occaſionibus oſtendit.] *Inſtabilis omnino hic numerus, cùm Patres ſub initium anni prouincias & exercitus ornarent: id eſt, legiones deſcriberent, quot quantiſq; bellum geri ex vſu videretur. Sæpè ad eos magiſtratus hoc referunt, apud Liuium. vt lib.* XXII. De bello deque rep. Dictator retulit, quibus quótue legionibus victori hoſti obuiam eundum eſſe cenſerent patres. *Idem libro* XXVI. Conſul Senatu in Capitolium vocato, de adminiſtratione belli, de prouinciis exercitibuſque Patres conſuluerunt. *Inibi obiter nota locum, in quem vocati: nempe Capitolium, vbi de bello ferè actum monuimus libro* I. *ex Appiano. Nunc pro noſtrâ re etiam Claudianus, qui Stiliconem docet imaginem priſci & deſiti ritus retuliſſe.*

Neglectum Stilico tot iam per ſæcula morem
Rettulit, vt ducibus mandarent prœlia Patres,
Decretoque togæ felix legionibus iret
Teſſera.

Pagina 62. linea 10. Teſſera, *nimirum ad iter, & quò copiæ dirigendæ.*

„ Quadratam dictam.] *Infrà, in Acie, de cauſâ huius cognominis. Sed lubet alia quoque agnomenta legionum exſequi, quæ in ſcriptoribus prompta. Si curioſitas videbitur; tranſi cui ſic videtur: tu lege, cui aliter. & vt peſſimè, quid niſi iactura atri liquoris alicuius & chartæ? Vtinam meum illum omnem hîc effundam. Communis igitur & receptiſſima agnominatio legionum à numeris fuit, idq; diſcretionis cauſâ. Si enim* Legio *tantùm; de quâ intellegam? & intereſt ſæpè ob facinus aliquod egregium, aut aliam notitiam, ſciri. Ergo à numeris,* Prima, Secunda, Tertia, *vſque ad* Vigeſimam, Trigeſimam, *& quot fuêre. Id ab ordine temporu & dilectus, quo conſcripta. Dio Caſſius libro* XXXVIII. Τὰ πολιτικὰ στρατόπεδα πρὸς τὴν τῶν καταλόγων τάξιν ὠνομάζετο, ὅθεν πως καὶ νῦν ὁμοίως τὰ μὲν ὄντα ἐπικλήσεις ἔχει: Ciuiles legiones iuxta ordinem dilectuum appellabantur, ſicut & nunc eæ quæ exſtant agnominationes habent. *Quot autem æuo eius, itemq; Auguſti exſtiterint, & quibus cognominibus (nam & alia, præter numeralia illa, ex occaſione dabant) ipſe fusè ita ſcribit libro* LV.

„ Tres tunc (*Auguſti æuo*) & viginti legiones, aut vt alij volunt, quinque & viginti
„ alebantur. Nunc verò noſtro æuo, nouemdecim modò ex iis ſuperſunt. Legio Se-
„ cunda Auguſta, quæ in Britanniâ ſuperiore hibernat: & tres Tertiæ. quarum vna in
„ Phœnice Gallica cognomento; altera in Arabiâ, Cyrenaica; tertia in Numidiâ, Au-
„ guſta. Iam Quarta Scythica in Syriâ agit, Quinta Macedonica in Daciâ. Sunt &
„ Sextæ duæ, quarum vna in Britanniâ inferiore, cognomento Victrix; altera in Iu-
„ dæâ, Ferrata. Eſt & Septima in Myſiâ ſuperiore, quæ plurimùm Claudia dicitur.
„ Octaua Auguſta, in Germaniâ ſuperiore. Decima in Pannoniâ ſuperiore, dicta
Gemina,

Gemina, atque altera Decima in Iudæâ. Vndecima in Myſiâ inferiore, Claudia »
dicta. Ita enim hæ duæ legiones à Claudio cognominatæ, quoniam in rebellione »
Camilli contra eum non ſteterunt. Duodecima in Cappadociâ, Fulminatrix. Ter- »
tiadecima Gemina, in Daciâ. Decimaquarta Gemina in Pannoniâ. Decimaquinta »
Apollinaris in Cappadociâ. Et Vigeſima, Valens & Victrix dicta, in Britanniâ ſupe- »
riore. quam ipſam, vt mihi videtur, cum eâ quæ & ipſa Vigeſimæ nomen habet & »
in Germaniâ ſuperiore hiemat (etſi etiam, nec tamen ab omnibus, Valens appelle- »
tur: neque nunc eo cognomine vtitur) accipere oportet. Hæ ex Auguſti legionibus »
ſaluæ ſunt. Reliquarum aliæ prorſus exſtinctæ, aliæ aliis quibuſdam vel ab ipſo Au- »
guſto vel à ſecutis Imperatoribus ſunt permixtæ: vnde & Geminæ cognomen ſol- »
lemne habent. Quoniam verò ſemel in hunc ſermonem de legionibus veni, etiam »
alias quæ deinceps à Principibus conſcriptæ ſunt ediſſeram, vt promptum ſit vo- »
lenti in vno loco hæc videre & diſcere. Nero igitur primam Italicam dictam ſcri- »
pſit, quæ in Myſiâ inferiore hibernat: Galba Primam Adiutricem, quæ in Panno- »
niâ inferiore; & Septimam, quæ in Hiſpaniâ. Veſpaſianus Secundam Adiutricem, »
quæ in Pannoniâ inferiore; & Quartam Flauiam, in Syriâ. Domitianus Primam »
Mineruiam, quæ in Germaniâ inferiore. Traianus Secundam Ægyptiacam, & »
Trigeſimam Germanicam, quas & à ſeipſo agnominauit. M. Antoninus Secun- »
dam, in Norico. »

Ecce hîc habes & numerum legionum, quæ ſub Principibus ordinaria, & cognomina, & loca earum ſiue caſtra. Percurram ipſa verba, & inferam (quia opus) alibi noſtram facem. Ait: Vt alij volunt, quinque & viginti.] *Diſſenſum inter ſcriptores tangit, quorum alij vigintitres Augusti æuo legiones faciunt; alij vigintiquinque. Inter hos poſteriores Tacitus eſt, inquiſitionis & fidei notæ ſcriptor. In rebus enim Tiberij, cùm ex occaſione vires & copias imperij recenſes, ita infit;* Italiam vtroque mari duæ claſſes, Miſenum apud & Rauennam, proximumque Galliæ littus roſtratæ naues præſidebant, quas Actiacâ victoriâ captas Auguſtus in opidum Foroiulienſe miſerat, valido cum remige. Sed præcipuum robur, Rhenum iuxta, commune in Germanos Galloſque ſubſidium, octo legiones erant. Hiſpaniæ recens perdomitæ tribus habebantur. Mauros Iuba rex acceperat, domum populi Romani: cetera Africæ per duas legiones, parique numero Ægyptus. Dehinc, initio ab Syriâ vſque ad flumen Eufratem, quãtum ingenti terrarum ſinu ambitur, quattuor legionibus coercitum: accolis Hybero, Albanoque, & aliis regibus, qui magnitudine noſtrâ proteguntur aduerſum externa imperia. At Thraciam Rhœmetalces & liberi Cotyis; ripamque Danubij legionum duæ in Pannoniâ, duæ in Mœſiâ attinebant. totidem apud Dalmatiam locatis, quæ poſitu regionis à tergo illis, & ſi repens auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur. Quamquam inſideret vrbem proprius miles, tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes. At apud idonea prouinciarum ſociæ triremes, alæque & auxilia cohortium. neque multò ſecus in iis virium, ſed perſequi incertum fuit, cùm ex vſu temporis huc illuc mearent, gliſcerent numero, & aliquando minuerentur. *Inſignis & delectabilis locus, iis quidem qui animo intueri & concipere non ſolùm magnitudinem vireſque Romani imperij, ſed & ordinem diſpoſitionemque volunt. Habes igitur vigintiquinque legiones hîc in prouinciis (adnumera:) præter cohortes alaſque ſociales, & claſſes. Habes in ipsâ Italiâ legiones duas claſſicas Rauennatem & Miſenatem, præter copias Foroiulienſes: & in ipsâ vrbe duodecim cohortes, ferè millenarias, id eſt legionum item inſtar duarum. Sed de Sociis, excuſat quòd non numeret, quia aliquando, inquit, hîc illícque erant; & numero maiores aut minores. Tamen certum eſt, haud infrà ciuiles copias fuiſſe, ex priſco illo & perpetuo ritu quo Socij æquabant; & ex Taciti hîc aſſertione,* haud multò ſecus in iis virium fuiſſe: *quod eſt, haud minus. Fuerunt igitur tunc ciuiles copiæ, legionum circiter triginta: quæ eſſent (in legionem quinque millia ſumendo)* centum quinquaginta millia *hominum. Adde Socios tantundem. Is modus tunc virium, nec aliter ferè Dionis æuo, & hîs verbis. Nam*

numerat ſuperfuiſſe nouemdecim ex Auguſtais, & alias deinde nouem accenſet. At, quod mireris, Agathias Scholaſticus copias iſtas immenſum auget. Nam cùm Hunnorum irruptiones, Iuſtiniani æuo, in Thraciam Græciamq́; denarrat & deplorat: culpam conicit in copiarum paucitatem, quas Principes tunc alebant. τὰ γὰρ *(inquit libro quinto Hiſtoriæ)* τῶν ῥωμαίων στρατεύματα οὐ τοσαῦτα διαμεμενηκότα ὁπόσα τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλέων ἐξεύρηται, ἐς ἐλαχίστην δέ τινα μοῖραν περιελθόντα, οὐκ ἔτι τῷ μεγέθει τῆς πολιτείας ἐξήρκει. δέον γὰρ ἐς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἑξακοσίας χιλιάδας μαχίμων ἀνδρῶν τὴν ὅλην ἀγείρεσθαι δύναμιν, μόλις ἐν τῷ τότε ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν περιειστήκει. καὶ τούτων αἱ μὲν ἐν ἰταλίᾳ ἐτετάχατο, αἱ δὲ κατὰ τὴν λιβύην, ἕτεραι δὲ ἐν σπανίᾳ, καὶ ἄλλαι περὶ τοὺς κόλχους, καὶ ἄλλαι κατὰ τὴν ἀλεξάνδρου καὶ θήβην τὴν αἰγυπτίαν. ἐκάθηντο δὲ ὀλίγοι καὶ πρὸς τὰ ἑῷα τῶν περσῶν ὅρια, οὐ γὰρ δήπου ἔδει ἐκεῖσε πλειόνων, διὰ τὰς σπονδάς: Romanorum enim copiæ non tantæ iam permanſerant; quantæ ſub prioribus olim Principibus fuerant, ſed ad minimam quandam partem redactæ, non iam vltrà magnitudini imperij ſufficiebant. Cùm enim ad ſexcenta&. quadragintaquinque millia virorum militarium, vniuerſas copias colligere oporteret; vix tunc in centum quinquaginta millibus conſtabant. Atque harum aliæ in Italiâ locatę erant, quædam in Libyâ, item in Hiſpaniâ; aliæque circa Colchos, & aliæ circa Alexandriam & Theben Ægyptiacam. Conſidebant & paucæ ad Orientales Perſarum limites: quia pluribus nondum opus ibi erat, ob fœdera & pacem. *En tibi & hîc breuiter ſtatum imperij, cuiuſmodi ſub Iuſtiniano, & circà, fuit. Sed quod ait de tam immenſis olim copiis: quando id fuit? non Auguſti, aut Dionis etiam æuo, id eſt ſub Alexandro Seuero: imò nec Traiani; cùm florentiſſima (quod ad militiam) videtur fuiſſe res Romana. Nam columella in Italiâ Romæ exſtat in ipſo Capitolio, vbi nomina & numerus tunc legionum. Sunt in vniuerſum viginti nouem, ſic deſculpta.*

NOMINA LEG

II. AVG.	II. ADIVT	IIII. SCYTH
VI. VICTR	IIII. FLAV	XVI. FLAV
XX. VICTR	VII. CLAVD	VI. FERR
VIII. AVG	I. ITALIC	X. FRETE
XXII. PRIM	V. MACED.	III. CYREN
I. MINER	XI. CLAVD	II. TRAI
XXX. VLP	XIIII. GEM	III. AVG
I. ADIVT	XII. FVLM	VII. GEM
XIII. GEM	III. GALLIC.	III. ITALIC
I. PARTH	II. PARTH	III. PARTH

Sic Capitolinus cippus: cui adſimilis alter apud Maffæos, niſi quòd verſu antepenultimo tres iſtas etiam inſerit:

X. GEM	XV. APOL	II. ITALIC

Sed nec ſic longè suprà triginta. quem numerum velut ſollennem etiam Fauorinus ioco vſurpat apud Spartianum in Hadriano: arguentibus amicis, malè eum cedere Hadriano de verbo, quod idonei auctores vſurpaſſent; Non rectè, inquit, ſuadetis amici, qui non patimini illum me doctiorem omnibus credere, qui habet triginta legiones. *Nec aliter reperio, niſi quòd in lapide quodam priſco:* L. SERGIVS. L. F. LEPIDVS. ÆD. TR. MIL. LEG. XXXX, *Vbi* quadrageſima *legio exprimitur, non ſine mendi ſuſpicione, niſi ſi per bella ciuilia ſic fuit. Sed in Dione iam pergamus. Ait amplius:*

„ Legio ſecunda Auguſta.] *Sic dicta quòd ipſe eam legiſſet; ſiue etiam per honorem, quaſi eo digna. Lego in Dione eodem,* Legionem totam Auguſtam vetitam hoc cognomine amplius vti, *quòd ignauiter ſe geſſiſſet. Ita in rebus Auguſti, libro* LIIII. *Sed cùm tres fuerint hoc cognomine: de quâ, ignoro. Amplius:* „ Gallica cognomento.] *Dio hîc* γαλατικὸν *dixit: at ipſâ Latinâ voce* τὸ τρίτον στρατόπεδον γαλλικόν, *in Eclogis Fuluianis. Hæ tales autem agnominatæ videntur à locis Hibernorum.* „ Quinta Macedonica.] *Ita & in marmo-*

marmoribus aliquoties reperio. tametsi in Tacito eſt Quarta. *Lib.* III. *Hiſt. acie Vitellianâ,* Quartam Macedonicam dextro cornu locat: *ſed reſcribendum fortè* Quintam.

„ Cognomento Victrix.] *In Græco eſt,* Victorum, *τῶν νικητόρων*: *& eſt in Ammiano* Legio Victorum, *ſed nouella magis: atque illa vetus cognomen* Victricis, *habuit, quod lapides docent.* „ Ferrata] *Dicta, vt videtur, ab armorum præſtantiâ, & quæ tota è ferro. Fuit &* FRETENSIS, *freto aſsita, in lapidibus.* „ Ita enim hæ duæ legiones à Claudio.] *Nec Claudiæ ſolùm dictæ, ſed* Piæ, Felices. *quod ipſe Dio in Claudio ita ſcribit:* Iuſſit duas legiones, Septimam & Vndecimam, Claudias, & Fideles, & Pias, etiam à Senatu agnominari. *Sed poſtremis his cognominibus video & alias gaudere. vt in lapide:* SCHOLA. SPECVLATORVM. LEGIONVM. I. ET II. ADIVTRICVM. PIARVM. FIDELIVM. SEVERIANARVM. *In alio:* PRIMIP. LEG. X. GEM. PIÆ. FIDELIS. *Ratio collaudandi priſca, & in Liuij* XXV. Viginti millia armatorum fortia, fidelia. „ Duodecima Fulminatrix.] *Itaque vetus hoc cognomen, & ab inſigni fortaſſe ſcutorum ſumptum. Valerius Flaccus de Biſaltis, lib.* VI.

Cuncta phalanx inſigne Iouis, cælataque geſtat
Tegmina, diſperſos trifidis ardoribus ignes.
Nec primus radios miles Romane coruſci
Fulminis, & rutilas ſcutis diffuderis alas.

Fortaſſe dixi. quia vulgò videntur fulmen ſic per ſcuta diffudiſſe, quod monumenta priſca oſtendunt. Magis igitur ab impetu, & quòd fulminis in morem rueret, proſterneret. Nam Chriſtiani ſcriptores, etſi conſenſu tradunt, dictam legionem Fulminatricem *vel* Fulmineam, *quæ precibus ſuis fulmen & nimbos ſub Marco Imp. impetrauerit: tamen conſtat diu ante cognomen hoc fuiſſe, ſed in legione ſcilicet aliâ, & ob aliam cauſſam. Solent autem & alia quædam inſignia ſcutis inſcribere, vt elephantes in Appiano: vt leones in Claudiano, de Bello Gethico:*

Neruius inſequitur, meritiſque vocabula Felix,
Dictaque ab Auguſto legio, nomenque probantes
Inuicti, clypeoque animoſi teſte leones.

Atque ibi quod eſt de Felice; *in Aureliano Vopiſci* Tertia *ſic cognominatur:* Tecum habebis legionem tertiam Felicem. *Amplius:* „ Valens & Victrix dicta.] *Sic verti: etſi in Græco eſt, οὐαλέριοι καὶ νικήτορες:* Valerij & Victores. *Sed certum eſt ita Latinis appellatam, vel ex lapidibus. vt illo, qui Parmæ viſitur;* PRÆF. LEG. XX. VALEN. VICTR. *Item in Faliſcis:* LEG. XX. V. V. *interpretari ſic poſtrema hæc oportet.* „ Quam ipſam, vt mihi videtur.] *Hæc confuſa valdè in Græco, imò & corrupta ſunt. Verba nunc ſonant, eandem illam Vigeſimam eſſe cum ſuperiore: quod falſum eſt. nec ſic* nouemdecim *legiones Auguſtæas feceris, Dioni anteà aſſertum, ſed* octodecim *tantùm. Adde, quòd hibernis diuerſa cùm fuerint, ipſas oportuit diuerſas eſſe. Græcis igitur negatio immittenda eſt, ſiquis id curat.*

„ Primam Mineruiam.] *Græcè τὴν Ἀθηναίων πρωτόμαχον. Errauerat Xylander, qui* Athenienſem *ſcripſerat: & columella ſuprà docent. Dicta eſt ab ipsâ illâ Deâ, quam Domitianus eximiè coluit, & nomine eius legionem honeſtauit. Simile autè de* Apollineâ: *quam ab Auguſto, cui peculiaris ille Deus poſt pugnam Actiacam, probabile ſic dictam. Satis de iſtis: quæ paſsim in Tacito, Spartiano, Capitolino occurrent, pleraque his conſona; interdum cum diſſenſu. Vt in Vopiſci Aureliano,* Tribunus *ille ſcribitur* legionis ſextæ Gallicanæ, apud Maguntiacum: *quæ aut diuerſa eſt à* Tertiâ *hîc* Gallicanâ; *aut in hanc reformanda. Talia per te, cui ſtudium, indagaueris: ego modum ſeruo.*

DIALOG. VII.

„ Ea eſt, Ala.] *Dico cornu Sociorum* Alam *appellatam: & quamquam ſatis docui, tamen accedat Vegetij imitatio; qui non ſemel* Alam *pro* Cornu *dixit. vt lib.* III. Dextram alam tuam ſiniſtræ illius alæ iunge: *& ibidem iterat.* Pagina 67. linea 40.

„ Nam Vegetius longè in aliam mentem.] *Cuius verba & ſenſum ſuper Centurionum* Pagina 81. linea 27.

turionum numero atque ordine opera eſt ponere : quia & diuerſa valdè à priſcis, & in ipſo intricata. Verba ſunt hæc, libro II. cap. VIII.

„ Centurio Primipili non ſolùm Aquilæ præerat, ſed etiam quattuor centurias,
„ hoc eſt quadringentos milites in primâ acie gubernabat. Item primus Haſtatus
„ duas centurias ducebat in acie ſecundâ, quem nunc Ducenarium vocant. Princeps
„ autem primæ cohortis centuriam ſemis gubernabat. Item ſecundus Haſtatus cen-
„ turiam ſemis, id eſt, centum quinquaginta homines. Triarius prior centum homi-
„ nes gubernabat. Sic decem centuriæ cohortis primæ à quinque Ordinariis rege-
„ bantur, quibus magnę vtilitates & magnus honor eſt à veteribus conſtitutus. Erant
„ & centuriones, qui ſingulas centurias curabant, qui nunc Centenarij vocantur. Se-
„ cunda cohors habebat Cẽturiones quinque, ſimiliter tertia, & quarta vſque ad De-
„ cimam cohortem. In totâ autem legione erant Centuriones quinquagintaquinque.

Iſta Vegetius. & ponit in ſingulis cohortibus Centuriones quinque : ergo quinquaginta *in vniuerſum. At enim* quinquagintaquinque *in fine numerantur. Falsò, & induxit Modeſtus qui* decem *in primâ cohorte recenſuit, ſed præter verum & Vegetij claram mentem. Sunt igitur pauciores denis, quàm olim : hoc ideò quia non iam manipuli, vt olim: & in quoque bini : ſed centuriæ, & cohortes: & in quaque cohortium, quini centuriones. Prima autem cohors plenior : ſed tamen idem numerus, ſed plures centuriæ vni. Ipſa verba iam perluſtro. Ait:*

„ Quattuor Centurias in primâ acie gubernabat.] *Planè præter morem veterem, idq; dupliciter. Quòd & quattuor, cùm olim non niſi vnam; & quòd in primâ acie, cùm ille in extremâ*

„ Primus Haſtatus duas centurias.] *Iſte Primopilo ſubiungitur, & dignior habetur Principe primo. Non aliter ex Vegetio dixeris; vel claro indicio, quòd duas centurias etiam habeat, cùm alter non niſi vnam ſemis. Itaque comparatur cum Haſtato ſecundo. Omnia hæc nouitia, & ab ordine atque armis immutatis nata. Nam Haſtati iam inter firmos, & qui contiis pugnabant.*

„ Triarius prior.] *Ecce hîc inter vltimos ſuæ cohortis, re & nomine dignitatis nouæ.*

„ A quinque ordinariis regebantur.] *Hoc mihi nota, ſic vocatos communiter quinque illos primæ cohortis centuriones. Vegetius Capite anteriore :* Ordinarij dicuntur, qui in prœlio primos ordines ducunt. *Vopiſcum an non ſic intellegam in Bonoſo?* Militauit primùm inter ordinarios, deinde inter equites. *Et magis certè Capitolinum in Clodio Albino:* Sæpè & ordinarios Centuriones in crucem tulit. *Alio ſenſu iſta vox in Feſto, & Catonis ibi verbis :* In eâ oratione quam ſcribit de ſuis virtutibus, contra Thermum. Quid mihi fieret, ſi non ego ſtipendia in ordine omnia, ordinarius meruiſſem ſemper? Sunt quidam qui manipularem, eum qui infimi ordinis ſit, appellatum credant Ordinarium. *Non ego Feſte, & puto mentem Catonis, ſeſe nullâ ambitione aut gratiâ in contuberniis Imperatorum, extrà ordinem & immunem, militaſſe: ſed ſemper inter alios. Frontinus ita.* Q. Metellus Conſul, quamuis nulla lege impediretur, quia filium contubernalem haberet, maluit eum in ordine merere.

DIALOG. XII.

Pagina 94. linea 7. „ Color in Imperatorio eximius, è cocco.] *Hæc traho Cæſarianum illud, Commentario ſeptimo :* Accelerat Cæſar, vt prœlio interſit. eius aduentu ex colore veſtitus cognito, quo inſigni in prœliis vti conſueuerat, hoſtes committunt prœlium. *Etſi an germana illa Cæſaris, quis cui naſus eſt, non dubitet? Quid enim opus monere* inſigni colore vſum in prœliis, *cùm id fuerit vulgatiſſimi moris? Sed hoc & alia pro Celſi ingenio diffuſa aut mixta ſunt, & parùm in totis illis Commentariis meri.*

ANALECTA

LIB. III. DIAL. I.

„ Rorarij, Accenſi.] *Lubet hoc ſemel aperire, quia poſteà etiam iteramus. Eſt igitur commune nomen leuis armaturæ*, Ferentarij. *Salluſtius vſurpauit in Iugurthino*: Poſtquam eò ventum eſt, vnde à ferentariis prœlium committi poſſet. *Explicat Feſtus*: Ferentarij, in bello auxiliares, à ferendo auxilio dicti; vel quia fundis & lapidibus pugnabant, quæ tela feruntur, non tenentur. *Poſterius etymon verius videtur, & eſt Varronis*: Ferentarij, *inquit*, equites dicti qui ea modò habebant arma quæ ferrentur, vt iaculum. Huiuſcemodi equites pictos vidi in Æſculapij æde vetere, & Ferentarios adſcriptos. *Sunt igitur Varroni leuiores equites & iaculatores, etiam Ferentarij: etſi alij ad pedites ferè adſtringunt. Id genus olim in Romanâ militiâ duplex*, Rorarij & Accenſi. *Liuius vtroſque ſic recenſet, & locis etiam ordinibuſq; diſiungit in pugnâ cum Latinis. Feſtus de prioribus*: Rorarij qui è leui armatura primi prœlium committebant, quòd vt ante imbrem ferè rorare ſolet, ſic illi ante grauem armaturam prodibant. *Et ait diſertim*, prodiſſe ante graues: *quod etiam Liuius indicat, dum ait* inter Antepilanos procurriſſe, & vires addidiſſe Haſtatis Principibuſque. *Moneo ſedulò, quia idem Liuius (loco dicto, id eſt libro octauo) in fine & tergo agminis vtrumque genus collocauerat, ſed cum hoc ſenſu, vt ibi ſtarent, donec pugna cœpta, tum procurrerent, & eminus inter ordines pugnarent. Ad eum ipſum ſitum Lucilius ſpectaſſe videtur*:

Ponè paludatus ſtabat rorarius velox.

Malè veles *reponunt: & eſt diſtinctum hoc genus. Ponè igitur ſtabant, id eſt poſt Triarios. Hæc vox corrupta leuiter in Symmacho, qui amat Plautina & vetera inſpergere, epiſtola* XLVII. *lib.* VIII. Soles in ſcribendo eſſe prolixus, pro ingenij tui viribus. Poſtquam te honor aulicus in procinctum vocauit, tu quoque verba ſuccingis. Tanquam leuis armaturę miles rurarius æmularis. *Scribo*, rorarios, *& explico: facis quod Rorarij olim, pauca quaſi verborum tela iacis & laceſſis, mox te ſubducis & poſt Triarios ſiſtis. De iiſdem Gloſſæ*: Rorarij, ἀκροβολισταί. *Genus alterum*, Accenſi: *quos Plautus quoque à Rorariis diſcernit, in fragmento apud Varronem*:

Vbi rorarij eſtis? en ſunt. vbi accenſi? ecce.

Feſtus diffusè ſatis explicat, & nonnihil confusè: Adſcripticij velut quidam ſcripti dicebantur, qui ſupplendis legionibus adiiciebantur. hos & Adcenſos dicebant, quòd ad legionum cenſum eſſent adſcripti. quidam Velatos, quòd veſtiti inermes ſequerentur exercitum. nonnulli Ferentarios, quòd fundis lapidibuſque prœliaturi, ea modò ferrent quæ in hoſtes iacerentur. alij Rorarios, quòd id genus hominum, priuſquam acies coirent, in modum rorantis tempeſtatis dimicarent. *Varia promit, vera aut iuxta verum. Vera, de Adſcriptiuis & Accenſis, qui iidem videntur, aut ſimiles: de Velatis & Ferentariis, conuenit etiam in alios: de Rorariis, fallit, nec ſunt iidem. Sanè de Adſcriptiuis etiam Varro*: Adſcriptiui dicti, quòd olim adſcribebantur inermes, qui ſuccederent armatis militibus ſiqui deperiſſent. *Simile Feſtus loco alio*: Adcenſi, qui in locum mortuorum militum ſubitò ſubrogabantur, dicti ita quia ad cenſum adiiciebantur. *Et Plautus*: —extra numerum es mihi. PEN. Idem iſtuc aliis adſcriptiuis ad legionem fieri ſolet. *Itaque horum ſententiâ ſupernumerarij ſint & extraordinarij; quod tamen è Liuio minimè dixeris, qui & Ordines dat, & numero certo legionibus miſcet. Vidi qui vellent eos armatos pariter vt Graues fuiſſe, hoc argumento: quòd in Liuio ſcribitur*, Manlium accenſos ab nouiſſimâ acie ante ſigna procedere iuſſiſſe. Qui vbi ſubiêre, extemplò Latini, tanquam idem aduerſarij feciſſent, Triarios ſuos excitauerunt. *Qui enim, inquiunt, impoſitum ita Latinis, niſi armorum & aſpectus paritas fuiſſet? At negamus ita eſſe, &*

Vegetius mecum libro III. Quibus ſcuta deerant, ſiue lapidibus manu iactis, ſiue miſſilibus, in hoc ordine dimicabant: quos Accenſos, tanquàm iuniores & poſteà additos vocabant. *Vides ne Scuta quidem habuiſſe, & fundis aut iaculis modò pugnaſſe. Sed & Feſtus ſuprà inermes poſuit, & veſte ſolâ velatos. Quid ipſe Liuius?* minimæ fiduciæ *hanc* manum *appellat, & infra ipſos Rorarios ponit. Apage igitur de Armis. Nec ea conſpecta Latinis impoſuerunt à ſimilitudine aliquâ; ſed ipſe motus & progreſſus nouæ manus, vt oculi & ſenſus facilè falluntur in puluere illo campeſtri. Adde, quòd iacula fortaſſe primi prætenderint, velut Triariorum haſtas. Iſta de vtroque genere: quod deſiiſſe natis iam Velitibus dixi, ſed poſteà tamen iterùm in Funditoribus & Sagittariis quaſi reſurrexiſſe. Nam Romani, promoto iam imperio, ſociis in ciuitatem acceptis, prouinciis variis ſubiectis, Velites è ſuis ſcribere omiſerunt: eorum loco vſi funditoribus, ſagittariis, iaculatoribus, quos Baleares, Cretenſes, Numidæ, & id genus nationes ſubminiſtrarent. Itaque poſteà crebra horum iterùm mentio: qui tamen inermes fuêre plurimùm, vt illi priſci. Suidas hoc adſpectu verè ſcripſit:* Οἱ ῥωμαίων ψιλοὶ ἐφαπτίδας εἶχον, καὶ ζώσματα περὶ τῶν μηρῶν: Romanorum leues milites ſagula habebant, & cingula ſuper femora. *Talem ego deſcriptum aut deſculptum potiùs Funditorem adnoto, in monumento vetere: qui ſagulo aut chlamydulâ reductâ, lapides ſinu præfert: Tamen & alium etiam diligentiùs paullò ornatum, cui Galea, Scutum lunatum, & Ocrea. Raros fuiſſe tales credo: etſi tamen in Suidâ etiam ſcriptor aliquis:* Οἱ ῥωμαίων ψιλοὶ, ἕκαστος αὐτῶν εἶχον ἐφαπτίδας, καὶ κνημίδα τι καὶ λογχάδιον, καὶ ἀκόντιον δι' ὅλου σιδήρου πεποιημένον: Romanorum leues ſagula habebant quiſque, & ocream (*nota ſingulariè* vnam*) & lanceam, & iaculum totum è ferro. *Sed id aut inferiore alio æuo fuiſſe debuit, aut in facinore aliquo & expeditione ſemel ſic vſurpatum. De Sagulo quidem, etiam Lucilius ſuprà docuerit, vbi* paludatus rorarius *dicitur, ſic ornatus.*

*Sic & in alterâ figura cum hic obſerues. Adde quæ de Ocreis.

Pagina 101. linea 57. „ An & Cæſaris, atque illo æuo.] *Noto Cæſarem diſcrimen ponere inter* Leues, *itemq;* Sagittarios *&* Funditores; *vt* III. *Ciuil.* Primùm ſagittariis funditoribuſque circumiectis, poſteà leuis armaturæ magnâ multitudine miſsâ. *Iterùm alibi:* Magnum numerum leuis armaturæ & ſagittariorum. *Sunt ergo* Leues *ei, niſi fallor, Iaculatores.*

„ Afrorum pleraque ſcuta ſic fuiſſe.] *Quæ dicebant* Cetras, *aut* Citras : *vtramque enim ſcripturam inuenio. Virgilius* : Pagina 103. linea 33.

Læuas cetra tegit, falcati cominus enſes.

Et in Appiani Lybico, Maſaniſſa rex geſtat ἐλεφαντίνην, *id eſt* ſcutum è corio elephanti: *quod haud dubiè firmum, nec facile penetrari. Quid hodie Mauri? nonne vſum ſeruant, & habent lorea iſta ſcuta, ſed maiuſcula & formata ferè in cor humanum? Atque ea cælare aut pingere variè ſolent. quod etiam olim factitatum Silius indicat, libro* III.

Verſicolor contrà cetra, & falcatus ab arte
Enſis Adyrmachidæ.

Verſicolorem enim appellat, a variante hac picturâ. Britannis etiam Tacitus hæc ſcuta tribuit, & pugnare eos facit ingentibus gladiis, breuibus cetris. *Oſtendit paruas fuiſſe: cuiuſmodi & Hiſpanorum, qui vel maximè iis vſi. Strabo de Luſitanis:* Ἀσπίδιον δ' αὐτοὺς δίπουν ἔχειν τὴν διάμετρον φασί, κοῖλον εἰς τὸ πρόσθεν, τελαμῶσιν ἐξηρτημένον : Clypeolum eos habere dicunt bipedali diametro, cauum antrorſus, loris ſuſpenſum. *Sed & in Diodoro Siculo etiam paruitas expreſſè valdè ingeritur, de iiſipſis:* Φοροῦσι δὲ ἐν τοῖς πολέμοις πέλτας μικρὰς παντελῶς, διαπεπλεγμένας νεύροις: Ferunt peltas in bellis omnino paruas, neruis intertextas. *Atque has addit ſcitè eos, contra ictus aut tela incidentia, circumferre: quod idem in Velite noſtro eſt ſuſpicandum. Itaque leuitatem iiſdem Curtius iure tribuit, libro* III. Armati bipennibus leuibuſque ſcutis, cetræ maximè ſpeciem reddentibus. *Et in Suidâ legas :* Ὁ δὲ θυρεὸς τῶν Ἰβήρων εὔφορος : At ſcutum Hiſpanorum geſtatu facile. *Sed erat etiam in Diodori verbis,* è neruis eas textas : *quod hodieq́ fieri didici in Hiſpaniâ, munimine ſatis firmo. Simile, quod Strabo quoſdam Luſitanorum,* νευρίνοις κράνεσι, neruinis galeis vti *ſcribit. Capimus Tacitum igitur, qui de Germanis, eorumq́ arma abiiciens :* Ne ſcuta quidem ferro neruóue firmata: *& oſtendit neruos ſolere intexi aut adtexi, tortos & duratos in ictum. Hiſpani itaque cetris vſi, nec tamen omnes. Cæſar quidem diſtinguit Commentario* I. *Ciuilium;* Præterea ſcutati citerioris prouinciæ, & cetratæ vlterioris Hiſpaniæ cohortes. *Pro iam dictis diſtinguit, & Luſitanis finitimiſq́ dat cetras; aliis, qui Gallis viciniores, ſcuta. Ea ipſa facit etiam Gallicana, ex Liuio, libro* XXII. Gallis Hiſpaniſque ſcuta eiuſdem formæ fermè erant, diſpares gladij. *Idem Polybius, libro* III. Τῶν δὲ Ἰβήρων καὶ Κελτῶν ὁ μὲν θυρεὸς παραπλήσιος : Hiſpanorum & Gallorum ſcutum quidem adſimile. *Sed hoc vniuersè haud verum (qui poteſt? Gallorum ſcuta longa, Luſitanorum cetræ breues:) ſed dumtaxat de Celtiberis, & confinibus eorum. Vlteriores, inquam, cetris; citeriores magis vſi ſcutis. Dixerat clarè Cæſar, poſteà reuocat & eodem libro ſequitur :* Hos leuis armaturæ Luſitani, peritique earum regionum cetrati citerioris Hiſpaniæ conſectabantur. *Quid definiam? mutare, ſi auſim, & ſcribere:* cetrati vlterioris. *Niſi ſi alio adſpectu* citeriorem *ibi dicit, quod poteſt. Addo, Hiſpanos qui cetris vſi, pulſaſſe eas rythmicè & cum cantu ſaltuq́ hoſtem ſic inuaſiſſe. Mira & laudanda alacritas in periculo, viribuſq́ attollendis. Silius* III.

——miſit diues Gallæcia pubem,
Barbara nunc patriis vlulantem carmina linguis,
Nunc pedis alterno percuſsâ verbere terrâ,
Ad numerum reſonas gaudentem plaudere cetras.

Idem X. ——ac ritu moris Iberi
Carmina pulſatâ fundentem barbara cetrâ
Inuadit.

Diodorus pariter: Ἐν δὲ τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμοὺς ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν, ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιτεταγμένοις : In prœliis ad rythmos incedunt, & pæanas cantant, cùm inuaſuri ſunt oppoſitos. *Nónne penè Laconum ritui reſpondet, qui ad tibiam & numeros ingreſſi & congreſſi? Et de cantu ac ſaltatione, etiam Gallos Germanoſq́ ſcio adhibuiſſe. Hæc de Cetrâ, quæ paullo aliter in Gloſſis optimis explicatur:* Ἀσπὶς λῃστρική, citra. *Ita enim ſcribitur. quaſi velint* Latronum *fuiſſe id ſcutum. Pro* Peltâ *paſſim etiam ſumunt, & pro eâ Latini reddunt. vt Liuius, libro* XXXI. Nocte cetratos, quos peltaſtas vocant, in inſidiis abdiderat. *Vt contrà*

Plutar-

Plutarchus, qui cetratos Lusitanorum, πελταστὰς Gracè conuertit. Nam vt ait idem Liuius, libro XXVIII. Pelta cetræ haud diſſimilis eſt. Et de communi quidem Gracorum Peltâ hoc accipio, de quâ in occaſione iſtâ dicam. Inuentum eius ab Iphicrate. vt Æmilius Probus in eius vitâ. Cùm ante illum Imperatorem maximis clypeis, breuibuſque haſtis, minutis gladiis vterentur; ille è contrario Peltam pro Parmâ fecit, à quo poſteà Peltaſtæ pedites appellati, vt eſſent ad motus concurſuſque leuiores. In quibus verbis notes, Parmam eum reddere τὴν ἀσπίδα, aſpicientem ſcilicet non ad modum, ſed ad rotundam formam. Alioqui (mox dicam) ipſa Pelta Latinis, creberrimè Parma. Sed de inuentore illo etiam Diodorus libro XV. Τῶν Ἑλλήνων μεγάλαις ἀσπίσι χρωμένων, καὶ διὰ τοῦτο δυσκινήτων ὄντων, συνεῖλε τὰς ἀσπίδας, καὶ κατεσκεύασε πέλτας συμμέτρους: Græcis anteà magnis clypeis vtentibus, & ob id ad motus parùm aptis, ipſe contraxit eos, & effecit modicas Peltas. Hoc ita Iphicrates, & ob cauſſam dictam: contrà Philopœmenes poſteà, qui grandiores clypeos reduxit, & ſpreuit Peltas. In vitâ eius apud Plutarchum leges: & hoc quoque, feciſſe eum μόνιμον καὶ βεβηκυῖαν μάχην ἀντὶ δρομικῆς καὶ πελταστικῆς: ſtabilem & gradu progredientem, pro curſoriâ illâ & peltaſticâ. Hæc Græcorum Pelta, formâ, niſi fallor, haud longè à Romanâ & velitari parmâ: etſi fortaſſe haud vſquequaque ſic rotunda. Profero dubiè. quia iam dicta hoc euincere videntur, alia abnuere & contrà ire. vt apud Suidam: πέλται, ἀσπίδια τετράγωνα: Peltæ, clypei quadranguli. Apud Thucydidis Scholiaſtem: Πέλτη, ἀσπὶς τετράγωνος. Itaque hæreo: etſi Plutarchus etiam rotundam facere videtur in Numâ, vbi de Ancilibus: Κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν, inquit, οὐδὲ ἀποδίδωσιν, ὡς πέλτη, τὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς: Non enim circuli formâ ſunt, nec reddunt, vt pelta, circumferentiam, ſed inciſionem habent lineæ flexuoſæ. Omnino parum claret mihi de communi Græcanicâ Peltâ: magis de Thraciâ, quam repertu eſt crebrò. Imò propriè velut iſtis adtributam. vt in Heſychio: πέλτη, θρᾴκιον ὅπλον: Pelta, Thracia armatura. Latini Parmam ferè reddunt. & eſt in Gloſſis: Parma, θρᾳκικὸν ὅπλον. In Feſto: Thraces gladiatores, à ſimilitudine Thraciarum parmularum. Iis ipſis gladiatores certi Romæ armabantur. Martialis:

Hæc quæ ſæpè ſolet vinci, quæ vincere rarò
Parma, tibi ſcutum pumilionis erit.

Non ipſe parmularius, nec Thracum fautor; eoq; illudit obiter iis, & ſimul oſtendit paruam fuiſſe, & velut ſcutũ pumilionis. De eâ paruitate in omni Peltâ, opinor, ſenſit Statius, libro VII. cùm dixit,

Sæuaque difficiles excludere vulnera peltas.

Sed quæ forma huius? an quæ communis illius? minimè, nec opus fuiſſet agnominatione diſcernere. Ad ancilia acceſſit, etſi lateribus minus, niſi fallor, incuruis aut reductis. Acceſſiſſe quidem Dionyſius ſatis indicat, cùm Saliis adſignat πέλτην θρᾳκίαν, peltam Thraciam: quos pro comperto eſt ancilia geſtaſſe. Pergit etiam deſcribere: ἡ δ' ἐστὶ ῥαβδωτοῦ θυρεοῦ, στενοτέρους ἔχοντι τοὺς λαγόνας, ἐμφερής: Ea verò eſt virgato ſcuto, quod latera arctiora habeat, adſimilis. Atquin Ancilia à Peltâ abiunxit ſuprà Plutarchus. Scimus, ſed à communi: nec eam vult omnino repræſentaſſe. Porrò Ancilia cuiuſmodi, adi Feſtum qui doceat: tum etiam vide hunc ab antiquitate Nummum. Sed amplius etiam aliquid in Thraciâ Peltâ noto. non fuiſſe videlicet ſic inciſas tantùm, ſed etiam leuiter ſinuatas & introrſum curuantes. Plana, inquam, non fuerunt. Id colligas è Plinianis iſtis, libro XXXIII. de Speculis: Multumq́ue refert, vtrùm concaua ſint, & poculi modò, an parmæ Threcidicæ. Faciunt differentiam in aſpectu, inquit. ſpecula, plana & concaua: iterumq; concaua, ſiue vt poculum protuberantia extrorſum, ſiue vt parma Thracia, introrſum. Eſtne illa mens, an de cauitate aliâ poculi aut ſcyphi ſentit? ſed tamen diſſimili à cauitate parma. Hæc ita poſita, ſed timidiùs: magis certò adfirmare habeo de Amazonicâ Peltâ. Ea enim & à prioribus diſtincta. Virgilius nominat:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Et Seneca Tragicus: ——lunatâ latus Protecta peltâ. *Iſidorus:* Pelta, ſcutum breuiſſimum in modum lunæ mediæ. *Nota in eo paruitatem obiter: & ſpeciem, quæ eſt dimidiatæ lunæ. Satin' certò? nec aliud diſcrimen? Imò eſt, nec leuiter debebas ſic defungi. Poëtæ, qui lunatas dicunt, excuſandi ſunt ſi non magis exprimunt, nec commodè poſſunt. Ego faciam, & dicis ex lapidibus aut monumentis priſcis, bilunem fuiſſe hanc Peltam: id eſt, duplici ſemilunâ inſignem. Hoc cùm marmor quoddam in Pontificiis hortis docet, vbi Amazonum pugna expreſſa, & cum eiuſmodi ſcutis: tum clarè Marcianus Capella, libro* VI. *qui partem Italiæ extremam, quæ Brutios habet*, læuorſum ſe flectere *ſcribit*, & duobus promuntoriis peltæ Amazonicæ formam reddere: dextro autem cornu Leucopetram tendere, læuo Lacinium. *Adi, ſodes, vel Ptolemæi vel alias tabulas, videbis duplicem ibi ſinum reddi, cum medio diſcrimine & eminentiâ, vti in formis ſubiectis reddo. Dixit quidem ibidem paullo ante Capella*, Italiam lunatam & quodam hemicyclo in promuntorium memoratum (*Brutiorum*) circumferri. *Sed ne imponat, ſemicirculi igitur ſimplicis formâ Peltam eſſe: alias enim ibi adſpectus, & ſinum totum reſpicit qui Brutios à Salentinis ſciungit, ſiue etiam extremum Brutiorum litus. Vtrumque eſt tale: at noſtra hæc Pelta, ſic in dicto marmore expreſſa. Item altera ſuprà pariformis, ſed paullò magis diffuſa, in Funditore quem dedimus: denique & pluſcula iſti Notitiâ imperij, inter inſignia quibus numeri aut cohortes vſæ. vt* VESONTES, MENAPII, *aliiq́;. Nec plura nunc de Peltis, niſi quòd moneo è collo pependiſſe loris: quod etiam Strabo in Cetris dixerat ſuprà. Plutarchus in Æmilio:* Τῶν μακεδόνων τὰς πέλτας ἐξ ὤμων μεθισταμένων: Macedonibus peltas ex humero detrahentibus, & demittentibus. *quod fiebat, cùm aptarent ſe pugnæ. Talia & Xenophon de Thracibus fugientibus, lib* VII. reieciſſe Peltas in dorſum.

DIALOG. II.

„ Anſa remanſerat ſola.] *Vnam Anſam nominat; atqui duæ plerumque fuêre in ſcuto grandiore. Græci* ὄχανον *dicunt, à tenendo. Euſtathius:* Ὄχανον, τὸ τῆς ἀσπίδος, κρέμμα. *Herodotus id inuentum Caribus aſſignat lib.* I. Καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι. τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰηκίζοντες περὶ τοῖσι αὐχέσι τε, καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι: Anſas ſcutorum hi ſunt qui primi fecerunt. Eouſque enim ſine anſis ferebant clypeos, vinculis è loro ſuſpendentes circà collum, & humeris ſiniſtris circumponentes. *E ferro iſtas facit Suidas:* Πόρπαξ, ὁ ἀναφορεὺς τῆς ἀσπίδος. ὡς δέ τινες τὸ σιδήρεον μέσον τῆς ἀσπίδος σιδήριον, ὃ κρατεῖ τὴν ἀσπίδα ὁ στρατιώτης: Porpax, lorum quo ſcutum ſuſtollitur. vt alij dicunt, ferrum paruum quod ſcutum medium tranſit, & quo tenet ipſum miles. Pagina 109. linea 12.

„ Germani habuêre.] *Quorum ſcuta grandia, vti & Gallorum. Tacitus*: Immenſa ſcuta, enormes haſtæ. *Sed de longitudine id maximè capiendum, vt de Gallis Diodorus:* Θυρεοῖς χρῶνται ἀνδρομήκεσι, πεποικιλμένοις ἰδιοτρόπως: Scutis vtuntur ad hominis longitudinem, pro cuiuſque ingenio pictis. *Virgilius de iiſdem:* Pagina 110. linea 4.

—— ſcutis protecti corpora longis.

Et Ouidius VI. *Faſtorum:*

Iacta ſuper galeas ſcutaque longa ſonant.

Strabo: Θυρεὸς μακρὸς, καὶ λόγχας κατὰ λόγον: Scuta longa, & lanceas ad proportionem: *Sed longa tamen magis, quàm lata. ex Liuio clarè, lib.* XXXVIII. Scuta longa, ceterùm ad amplitudinem corporum parùm lata, & ea ipſa plana, malè tegebant Gallos. *Polybius hoc ipſum libro* III. Τὸν γαλατικὸν θυρεὸν μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα περισκέπειν: Scutum Gallicanum, parùm aptum, hominem totum tegere. *Tacitus & alterum illud de planitie*

indicat, dum ſcribit Germanis fuiſſe pro Scutis, tenues & fucatas colore tabulas. *Ita iſti: Plutarchus tamen Cimbris Theutonisq; dat* Θυρεοὺς πλατεῖς, ſcuta lata. *Sunt nummi ad illam formam:*

Pagina 111. linea 33. „ Ferreus vmbo.] *Cùm de Vmbone aliiſq; accuratè ita Polybius, cur ſiles de ornatu Scuti & picturâ? Solent enim Græci, Romani, Barbari varias formas aut colores ſcutis addere; ſiue ad inſigne vt cognobiles eſſent, ſiue ad decorem. Vetus ritus. & quem heroum quoque temporibus video obtinuiſſe. Plutarchus Vlyſſem ait* Delphina in ſcuto habuiſſe, *libello De ſollertiâ animalium: Lycurgus* tridentem *adſignat Palamedi. Herodotus originem rei ad* Cares *refert libro* 1. Κᾶρες εἰσί, inquit, οἱ καταδέξαντες ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιέεσθαι Cares ſunt qui oſtenderunt ſigna ſcutis imponere. *Strabo idem libro* XIIII. & Ἐπίσημα *ipſe appellat*, Inſignia *ſeu* Notas. *Sequemur non malta exempla. vt in Græcis, Plutarchus ſcribit*, eum qui Lyſandrum interfecit, inſigne clypei draconem habuiſſe: eoque oraculum monuiſſe, vt Draconem vitaret. *Idem de Spartano quodam, qui clypei inſigne Muſcam haberet, viuâ nihilo maiorem: cumq; irrideretur ab aliis, quaſi ab ignauiâ & metu ita faceret, ne hoſti conſpicuus eſſet*: Imò, inquit, vt agnoſcar. Vſque eò enim accedo, vt cernere cominus poſſint ſigni mei modum. *Athenæus de Alcibia-*

Lib.XII. *de*. ſcutum ex ebore & auro confectum habuiſſe, & in eo Cupidinem pro inſigni, qui brachiis fulmen complecteretur. *Ad poëtas ſi abeam, quis finis? Ij deos, homines, animantes, alia inſexunt, & pænè quidquid in rerum naturâ. Sed Romanos videamus. quos vetuſtos Propertius negat ita cultos fuiſſe. libro* IIII. *eleg.* XI.

Picta nec inducto fulgebat parma pyropo,
Præbebant cæſi baltea lenta boues.

Non vult pro temporis ſui luxu, pyropo ſcuta ornata; ſiue lapide ipſo, ſiue potiùs colore rutilo & flammante. Talis enim in fulmine, quod crebrum valdè, & quaſi de more, in Romanis ſcutis. Sed tamen antè de Tatio rege Sabino, idem poëta ſcripſerat:

Pictaque per flauas arma leuare iubas.

Et ſcutum intellegit. in quo iam olim imagines etiam Iuuenalis agnoſcit:

Pendenteſque deos perituro oſtenderet hoſti;

Romulum & Remum de lupâ pendentes: & oſtenderet, *nempe admoto ſcuto. Sed & maiorum facta expreſſa. vt de Scæuolâ quodam Silius libro* VIII.

Scæuola, cui diræ cælatur laudis honorâ
Effigie clypeus. flagrant altaribus ignes,
Tyrrhenûm valli medio ſtat Mucius, irâ
In ſemet verſâ.

Aut imagines eorum. vt de Scipione Africano idem libro XVII.

Terribilem oſtentans clypeum, quo patris, & vnâ
Cælarat patrui ſpirantes prœlia dira
Effigies.

Sed & proprias fortaſſe laudes & facta cælabant: quod liber de bello Hiſpanienſi, etſi parùm integer, ſubiicit, de ſingulari congreſſu inſignium duorum militum: Cùm ad dimicandum in planitiem ſe contuliſſent, ſcutorumque laudis inſignibus præfulgens opus cælatum. *Quinetiam oculis intueri eſt, in columnâ Traiani, ſcuta quædam coronis vallaris ornata. quas equidem donaticas fuiſſe arbitror, & eo indicio latas. Adnotaui & alibi (puto columnâ Antonini) duplicem aquilam, concorporatam ſic vt in imperij inſignibus hodie ſolet. Quâ cauſſâ? nec enim tunc duplex illud imperium*

Orientis

Orientis & Occidentis: & ſi fuiſſet, non militi priuatim congruebat. Puto indicari, è legione gemellâ fuiſſe: quoniam duæ velut aquilæ in vnam ſic mixtæ. Hæc inſignia aliis etiam gentibus nota. Silius de Saguntino quodam, libro primo:

Centum angues idem cælatum inſigne gerebat
In clypeo.

Idem libro IIII. de Chryxo quodam, Gallo:

——in titulos Capitolia capta trahebat,
Tarpeioque iugo, demens, & vertice ſacro
Penſantes aurum Celtas vmbone ferebat.

De iiſdem quidem Gallis etiam Diodorus ſuprà ſcribebat, ſcuta habuiſſe πεποικιλμένα ἰδιοτρόπως: variegata inſigni aliquo proprio. *Bene, de proprio. nam & communia quædam gentibus, legionibus, cohortibus erant: quod in Notitiâ imperij diſces. Item è Vegetio, libro II. cap. XVIII.* Ne milites in tumultu prœlij à ſuis contubernalibus aberrarent, diuerſis cohortibus diuerſa in ſcutis ſigna pingebant, vt ipſi vocant, δίγματα, ſicut etiamnunc moris eſt fieri. *Porrò ab illis peculiaribus nata inſignia & argumenta hæc familiarum, quæ in vſu eſſe dicam, an abuſu? Ignauiſſimi vſurpant. & quos meliore iure increpes, quàm ſuum illum Africanus Scipio. qui cùm ornatum ſcutum (verba Frontini) elegantiùs cuiuſdam vidiſſet;* dixit non ſe mirari, quòd tantâ curâ ornaſſet, in quo plus præſidij, quàm in gladio haberet. *Iſta de Inſignibus: addo de Inſcriptionibus. Nam & ea Romanis fuit, & ſoliti ferè nomina quædam in iis ſcribere. Primò Imperatorum, ſub quibus merebant. Hirtius de bello Alexandrino:* Cn. Pompeiô ſe prouinciam recuperare velle præ ſe ferebat. Id quâ mente fecerit, coniecturâ ſciri non poteſt. Certè hoc præ ſe Thorius ferebat: milites adeò fatebantur, vt Cn. Pompeij nomen in ſcutis inſcriptum haberent. *Atque ita Dio Caſſius vt rem nouam ſcribit, Antonium adeò addictum ne.xum q́, Cleopatræ fuiſſe,* vt milites Romanos in ſatellitio haberet, omneſque in ſuis ſcutis nomen eius inſcripſerint. *Hoc libro L. ſcribit, & alibi (libro XLVIII.) eundem ritum tangit, de M. Titio. Secundò, Centurionum etiam nomina inſcribebant, atque adeò & ſua. Vegetius loco dicto:* Prætereà in aduerſo ſcuto, vniuſcuiuſque militis, literis nomen erat adſcriptum, addito ex quá eſſet cohorte, quáue centuriâ. *Dio in Domitiano:* Ἰουλιανὸς τ' ἄλλα τε παρεσκευάσατο εὖ, καὶ τοὺς στρατιώτας τότε ἑαυτῶν ὀνόματα καὶ τὰ τῶν ἑκατοντάρχων ἐπὶ τὰς ἀσπίδας ἐπιγράψαι ἐκέλευσεν, ἵνα ἐκφανέστεροι οἵ τι ἀγαθὸν αὐτῶν ἢ κακὸν ποιοῦντες γένωνται: Iulianus cùm alia benè inſtituit, tum & milites iuſſit ſua & Centurionum nomina ſcutis inſcribere, vt nobiliores eſſent qui ſtrenuum aut ignauum aliquid feciſſent. *Talia igitur & inſignia, & indicia, cùm in Scutis; non mirum ea curioſè cauteq́; habita, & contra nimbos, puluerem, taleſq́; iniurias tecta. Id Cæſar nos docet, Commentario II.* Hoſtiumque tam paratus ad dimicandum animus, vt non modò ad inſignia accommodanda, ſed etiam ad galeas induendas, ſcutiſque tegmenta detrahenda tempus defuerit. *Vbi* Inſignia *accipe rim quibus miles à Centurione, aut inter ſe, diſtinguitur, & maximè* Criſtas. *Ita enim idem Cæſar Comment. VII.* Cæſar tectis inſignibus ſuorum, occultatiſque ſignis militaribus. *Inſignia à Signis diſpar, & commodè acceperis illa eminentia & conſpecta. Sed ad* tegmenta *(Cæſar palàm ſic appellat) vt redeam: idem Plutarchus clariſſimè, in Lucullo. qui cùm exiguis copiis in Tigranem iens, cùm rex ille faſtu cæcus fugere eum putaret & iter ingredi; Taxiles quidam, gnarus Romanæ militiæ,* Ἀλλ' ὦ βασιλεῦ, ἔφη, οὔτ' ἐσθῆτα λαμπρὰν οἱ ἄνδρες λαμβάνουσιν ὁδοιποροῦντες· οὔτε θυρεοῖς ἐκκεκαθαρμένοις χρῶνται, καὶ κράνεσι γυμνοῖς, ὥσπερ νῦν, τὰ σκύτινα τῶν ὅπλων σκεπάσματα περισπάσαντες. ἀλλὰ μαχουμένων ἐστὶν ἡ λαμπρότης αὕτη, καὶ βαδιζόντων ἤδη πρὸς τοὺς πολεμίους: At ô rex, inquit, neque veſtem nitidam viri iſti capiunt iter ingredientes, neque ſcutis ſplendentibus, & nudis galeis vtuntur; vti nunc, cùm coriacea detraxerint armorum tegimenta, ſed reuera pugnaturientium hic ſplendor eſt, & in hoſtes iam euntium. *En clarè tibi totum ritum, & cuiuſmodi etiam quáque materie illa tegmenta. Tangit Frontinus IIII. Stratag. cap. I de Manio Curio:* Quattuor legiones eduxit armatas, & conſiſtere, omnibus detectis armis, velut in acie, iuſſit. *Ante actem igitur, ſiue in viâ,*

ſiue in caſtris tegebant. Ioſephus libro v. *Excidij, cùm Romani, iuſſu Titi Veſpaſiani, luſtrarentur, vt pecuniam acciperent:* Οἱ δὲ, *inquit*, ὥσπερ ἔθος, ἀποκαλύψαντες τὰ ὅπλα θήκαις ἐσκεπασμένα τέως, κατάφρακτοι προῄεσαν: Illi verò, vt mos eſt, arma ſua detegentes, thecis hactenus incluſa & tecta, vndique armati prodibant. *Sed neſcias, an illic non tam rianoria hæc inuolucra, quàm Armamentarium aut ſimilia repoſitoria intellegat in caſtris: quia nominat* θήκας. *In Cæſare* II. *Ciuilium ſimilis ambiguitas:* Cùm, *inquit*, alius diſceſſiſſet, alius ex diutino labore quieti ſe dediſſet; arma verò omnia repoſita contectaque eſſent: portis ſe foras hoſtes erumpunt. *Et ſanè in Tacito etiam lego, in caſtro Prætorio recondita arma, nec niſi iuſſu capta. De Othone,* I. *Hiſtoriarũ:* Aperire deinde armamentarium iuſſit, capta ſtatim arma, ſine more & ordine militiæ, vt prætorianus aut legionarius inſignibus ſuis diſtingueretur. *Nota hîc quoque de* Inſignibus, *quod prædixi. Cùm autem ſic repoſita in vno loco arma, etſi per centurias manipulosq́ue, opinor, digeſta, non tamen fruſtrà militum nomina inſcripta ſcutis, nequa fraus vel error in recipiendis. Nam potuit & hæc ritus eius eſſe cauſſa. Sed de tegminibus illis, breuiter etiam Cicero libro* II. *De naturâ deorum:* Scitè autem Chryſippus. vt clypei cauſsâ inuolucrum, vaginam autem gladij; ſic, præter mũdum, cetera omnia aliorum eſſe cauſsâ generata. *Quod cùm è Chryſippo ſumpſerit, liquet Græcis fuiſſe quoque talem morem. In Curtio quidem lego, cùm in viâ milites eſſent*, Patrònem, Græcorum ducem, præcepiſſe ſuis, vt arma quæ in ſarcinis anteà ferebantur, induerent, ad omne imperium ſuum parati.

DIALOG. III.

„ Minorem alium, quem Pugionem Latinâ voce Tacitus.] *Taciti verba* XI. *Annalium:* Feruńt militem, quia vallum non accinctus, atque alium quia pugione tãtùm accinctus foderet, morte punitos. *Hunc minorem gladium ad ſiniſtram latum video in imaginibus quibuſdam, aliter ac Ioſepho dictum: more ſcilicet toto eo, vt monui, variante. Sed en militem è columnâ Antonini, vtrimque ſic cinctum. Hunc gladiolum Græci* παραμήριον *vocant, quia pendulus ſit ad femur. Leo Imperator:* Habeant

Pagina 110. linea 25.

ſpathas Romano more ab humeris pendentes, & parameria. *In Gloßis:* μάχαιρα, παραμήριον; ſica. *Iunctim hoc malim, & reſcribi:* μάχαιρα παραμήριος. *Nam de omni machærâ, falſum ſit: Ita in iiſdem reſtrictè,* παραζώνιος μάχαιρα, ſica. *Sozomenus in Eccleſiaſticâ hiſtoriâ, de Gerontio quodam Romano:* σπασάμενος τὸ παρὰ μηρὸν ξιφίδιον: diſtringens gladiolum, qui ad femur. *Et noſtri aliquot hodie pugiunculos ita ferunt. Iidem Græci* παραζώνιον *dicunt, quia ad zonam, & ab eâ pendet. In Martiali Lemma eſt*, Parazonium, *& ſubſcriptum:*

Militiæ

Militiæ decus hoc,& grati nomen honoris,
Arma Tribunitium cingere digna latus.

Cui non is ſenſus, quaſi ſoli Tribuni geſtaſſent (errant qui arbitrati ſunt:) ſed laudat illud ſuum parazonium, & ita fabrum cultumq́; vult, vt vel Tribuno ſit dignum. Ornare enim auro & argento ſolent, quiſque pro fortunâ. Herodianus de Seueri militibus : Τά τε ξιφίδια περιαιροῦσιν αὐτῶν ἃ παρηώρηντο τῷ ἀργυρίῳ καὶ χρυσῷ κεκοσμημένα: Et gladiolos iis *(Iuliani militibus, Prætorianis)* abſtulerunt, quos ſuſpenſos geſtabant auro & argento cultos. *Abſtulerunt, inquam, tanquam militiâ iam exauctorarent, diſcingerentq́;. Idem* παραζωστρὶς *Heſychio :* παραζωστρὶς, μικρὰ μάχαιρα : Parazoſtris, parua machæra. *Vegetio hoc ipſum eſt* Semiſpatha. Habebant *(inquit lib. 1. cap. xv.)* gladios maiores, quos Spathas vocabant, & alios minores quos Semiſpathas. *Nec verò Romani ſic tantùm, ſed veteres etiam Græci. In Homero eſt, de Agamemnone, Iliad.* γ.

——ἐρυσσάμενος χείρεσσι μάχαιραν,
ἥ οἱ πὰρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο:
——manibus ſtrinxitque machæram,
Quæ iuxta gladij vaginam dependebat.

Euſtathius pro noſtra re explicat, & vult intellegi Παραξιφίδα *ſiue* ἐγχειρίδιον, *Herodotum aduocat:* καὶ ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρόν: Et pugiones ad dextrum femur. *Nam & Perſæ vſi, eſtq́; eorum Acinaces. Iulius Pollux ita docet:* Ἀκινάκης, περσικὸν ξιφίδιόν τι τῷ μηρῷ παρηρτημένον: Acinaces, Perſicus gladiolus quidam, femori adaptatus. *Moſchopulus item, in vocibus Atticis:* Ἀκινάκης, ἐγχειρίδιον βαρβαρικὸν, ὃ φασὶν οἱ Ἕλληνες παραμαχαιρίδιον Acinaces, pugio barbaricus, quem Græci dicunt Paramacharidium. *Denique in Suidâ exponitur,* μικρὸν δόρυ περσικόν : *etſi malè. Non ergo magnus ille gladius, quo Turcæ atque Orientales hodie vtuntur, ex iſtorum quidem mente. Hiſpani iiſdem etiam vſi, vt monet Diodorus lib. v i.* ξίφη δὲ ἀμφίστομα, καὶ σιδήρῳ διαφόρῳ κεχαλκευμένα φοροῦσιν, ἔχοντες σπιθαμιαίας παραξιφίδας, αἷς χρῶνται κατὰ τὰς ἐν ταῖς μάχαις συμπλοκάς : Gladios ferunt ancipites & vtrimque incidentes, ferro præſtantiſſimo factos; habentes & gladiolos duodecim digitorum adiunctos, quibus vtuntur iunctâ pugnâ & in complexu. *Et an non Romani, vt maiorem gladium, ſic minorem ab Hiſpanis? maximè cùm & modus ille Spithamæ vtrobique ſit, quem Ioſephus dixit. Ab illis, an à Gallis : cùm & hi vſi. Claudium Quadrigarium ſic exaudio, apud Agellium libro* 1x. Gallus quidam nudus, præter ſcutum & gladios duos. *Nam duos tribuit, & puto alterum minorem. De Germanis quidem (& mores plerique tunc iidem) Dio clariùs hoc aſſerit. pugnâ Cæſaris in Arioviſtum:* Adeò autem cum impetu Romani eos inuaſerunt, vt nec contis, nec gladiis illis longioribus vti poſſent. imò multi etiam vſu breuiorū gladiorum (τῶν βραχυτέρων ξιφῶν) priuati, manibus & dētibus depugnarent.

„ Ab humero, non à medio cingulo pendebant.] *Veteri & heroico ritu. Homerus:* Pagina 115. linea 15.
Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον:
Circum humeros iecit clauis gladium argentatis.
Virgilius: Tum lateri atque humeris Tegeæum accommodat enſem.

Ideò Feſtus Arma *dicit* appellata, quòd ex armis, id eſt humeris pendērent, vt gladius. *Sed & vetera monumenta paſſim oſtendunt, & procaciores militum hodie vſurpant. Loris autem latioribus dependebant, & id* Baltei, *vel* Baltea. *Virgilius:*
—humero cùm apparuit alto
Balteus, & notis fulſerunt cingula bullis.
Sidonius libro IIII. *epiſt.* xx. Penduli ex humero baltei. *Silius libro* x.
——tergo quà balteus imo
Sinuatur, coxaque ſedet munimen vtraque.

Qui verſus tamen indicat cingulum etiam commune, & quo in orbem ambimur, Balteum *item appellari. quod verum eſt: & de vtroque Iſidorus :* Balteus dicitur non tantùm quo cingimur, ſed etiam à quo arma dependent. *Ab hac ſimilitudine zona illa cæleſtis,* Balteus *Manilio:* Sed nitet ingenti ſtellatus balteus orbe.

Hunc autem ſingulariè milites ornabant, eoq́; velut militiæ præcipuo inſigni ſuperbiebant. Bullis honeſtari plerumque ſolet, ex argento, auro, interdum & gemmis. Inde Varro Balteum *formal*, quòd cingulum è corio habebant bullatum. *Virgilius de illo Pallantis.* ——— notis fulſerunt cingula bullis. *Calpurnius in Bucolicis:*

Alternat vitreas lateralis cingula bullas.

Cingulam *dicit, nouo genere. vt & Gloſſæ:* ζωνὴ, cingula, balteum, cingulum. *Bullæ autem illæ quid, ex Iſidoro diſcas:* Bullæ, *inquit*, quòd ſimiles ſint rotunditate bullis, quæ in aquâ vento inflantur. *Et tales Plauto ſunt:* Iuſſin' bullas has foribus dari in ſplendorem? *Item Ciceroni in Verrem. Sed illæ forium ex ære, & vt capita clauorum: hæ meliore, vt dixi, metallo. Liuius de Samnitibus:* Auratæ vaginæ, aurata baltea illis erant. *Plinius:* Capuli militum, ebore faſtidito, cælantur argento, vaginæ batillis, baltei laminis crepitant: *Virgilius:* ——— phaleras Rhamnetis, & aurea bullis Cingula.
Auſonius in Cupidine ſuo: ——— auratâ fulgentia cingula bullâ. *Trebellius Pollio in Salonino:* Cùm cingula ſua plerique militantium ponerent horâ conuiuij, Saloninus puer his auratos conſtellatoſque balteos rapuiſſe perhibetur: atque hinc tractum, vt deinceps cum Imperatore cincti diſcumberent. *Conſtellatos ibi accipio, ſtellulis, aut ſtellarum in modum lineis decuſſatis ſparſos. Simile autem furtum in Taciti Hiſtoriarum* 11. Incurioſos milites, vernaculâ vrbanitate, quidam ſpoliauere, abſciſſis furtim balteis, An accincti forent? rogitantes. *De hiſdem Bullis & Flori hoc poteſt accipi, lib.* 11. *cap.* vi. Opes ſuas Senatus libens in medium contulit, nec præter quod in bullis, ſinguliſq. anulis erat, quidquam ſibi auri reliquêre. *Etſi non abnuo ad pueriles quoque poſſe duci. Dixi & gemmis ornari. En Trebellius de Gallieno:* Gemmato balteo eſt vſus. *Tertullianum ſic accipe, De habitu virginum:* Larent in cingulis ſmaragdi, & cylindros vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit. *Parthi maximè ſic luxuriati. Claudianus, libro* 11. *de raptu.*

Parthica quæ tantis variantur cingula gemmis,
Regales vinctura ſinus?

Tertullianus, De cultu fœminarum: Vt ex auribus grana neſcio quę pendérent, quæ Parthi planè per omnia quæq. ſua bullarum vice inſerunt. *Atque tales ornatiores baltei, ornatiorum militum. Ideò in Suidâ:* Μονόζωνοι, οἱ ἔντιμοι τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὴ τὸν αὐτὸν τοῖς ἄλλοις ζωστῆρα φοροῦντες: (Monozoni ſingulariter cincti,) digniores militum dicuntur, qui non eundem aliis balteum geſtant.

Pagina 116. linea 26.

„ Ad Orietalem aut Turcicam formam] *Conſpiciuntur ita in columnâ Antonini, atque alibi, ſed omnino variùs. Vide militem, qui indidem effictus. An non*

Græ-

Græci hoc genus Copidas vocarunt? Dubius ſum? & hæreo an non potiùs alio & inuerſo fuerint flexu. Ita enim Curtius deſcribere videtur, & cum falcibus componit, libro VIII. Copidas vocabant gladios leuiter curuatos, falcibus ſimiles, quîs appetebant belluarum manus. *Claudianus eos intellexit, de laudibus Stiliconis libro* I.

——non falce Gelonus,
Non arcu pepulêre Getæ.

Ij enim populi, & finitimi, talibus de more vſi. Statius poëta II. *Achilleidos:*

——quo turbine ceſtum
Sauromates, falcemque Getes.

Ecce Getis tribuit, id eſt Dacis. & in columnâ Traiani non aliis gladiis iſti pugnant. Vide & hunc typum.

Quod autem in Statij verſu ceſtum *legitur, fateor mihi incertum eſſe. & aliâs* contum *ſupponere volui, aliâs* reſtim. *Ceſtuum profectò in acie rem eſſe, nondum mihi lectum. at contis eos pugnaſſe, indubium: & in Silio,* pondera conti Sarmatici: *etiam apud hiſtoricos, in eorum rebus. Sed de reſti, id eſt laqueo, magis placeat: & peculiare hoc iis & finitimis videtur. Pauſanias de Sarmatis, libro* I. *Καὶ σειρὰς περιβαλόντες τῶν πολεμίων ὁπόσοις ἂν τύχωσιν, τοὺς ἵππους ἀποστρέψαντες ἀνατρέπουσι τοὺς ἐνσχεθέντας ταῖς σειραῖς:* Et laqueos iniicientes in quemcumque hoſtium poſſunt, equos deinde auertentes deiiciunt detrahuntque implicitos ſic & illaqueatos. *Sozomenus de Scythâ quodam, libro* VII. *Eccleſ. Hiſt. cap.* XXV. Parato in hoc laqueo, ad ſcutum alligato, ſicuti ſolet in hoſtes, alteri cuidam dum loquitur, ſublatâ manu dextrâ funem immiſſurus erat, vt ad ſe traheret. *De Scythis Alanis, hoc ipſum Ioſephus, libro* VII. *Excidij narratq́; Alanos illos in Mediam irrupiſſe. quibus obuius factus rex Teridates, penè viuus in eorum venit poteſtatem. Βρόχον γὰρ, inquit, αὐτῷ τις πόρρωθεν περιβαλὼν ἔμελλεν ἐπισπάσειν, εἰ μὴ τῷ ξίφει θᾶττον ἐκεῖνος τὸν τόνον κόψας, ἔφθη διαφυγεῖν.* Laqueum enim aliquis procul cùm ei inieciſſet, tracturus ad ſe erat, niſi ille gladio celeriter abſcidiſſet funem, & occupaſſet fugere. *Hegeſippus de iiſdem, libro* V. *cap.* I. Laqueos iacere, atque hoſtem innectere, ars Alanis bellandique mos eſt. *Valerius Flaccus aliam eius oræ gentem, Anchates, facit ſic bellare, libro* VI.

Doctus & Anchates paruulo vaga vincula gyro
Spargere, & extremas laqueis adducere turmas.

Denique & Perſarum quibuſdam ſimile adſcribit Herodotus. quos Sagartios *appellat.* Ij, *inquit libro* VII. reſte vtuntur è loris confectâ, & cum hoſte congredientes iniiciunt eas, in ſummo laqueum habentes, quibus aut equum aut ipſum implicantes, ad ſe trahunt. *Notus Statiano illo æuo mos fuit, & in multo ſermone, ob pugnas tunc cum iis gentibus. eoq́; & in Amphitheatra deductus, & gladiatores dati hoc exemplo. Iſidorus:* Laquearij, quorum pugna erat fugientes in ludo homines, iniecto laqueo impeditos conſecutoſque proſternere. *Adde Suidam in voce Σειρὰ.*

DIALOG. IIII.

„ Et credo reuera æuo hæc talia mutaſſe.] *Adeò vt in monumentis priſcis vix putem conſpici priſcum hoc & Polybianum Pilum. Fortaſſe leuiora illa Vegetiana, ſed & perrarò: nec miror. nam ipſe Vegetius deſiiſſe iam penè ſuo æuo oſtendit; & poſt deſcriptionem illam Pili (libro* I. *cap.* XX.) *addit:* Cuius generis rara apud nos iam ſunt tela. *Nominant ſcriptores inferioris æui, fateor: ſed videndum, ne in alium ſenſum. Vt in ipſo Vegetio, cùm ſcribitur libro* II. *cap.* XV. Quod pilum vocabant, nunc ſpiculum dicitur: *ſatis indicat Pili vocem aliò iuiſſe. Item libro* I. *cap.* XX. Sciendum cùm miſſilibus agitur, ſiniſtros pedes inantè milites habere debere: ſed cùm ad pila, vt appellant, venitur, & manu ad manum Pagina 121. linea 10.

gladiis

gladiis pugnatur, tunc dextros. *Pila miſſilibus opponit, & in pugnâ ſtatariâ vſurpat. Quid te trabo? credo haſtas tunc ſic dictas. Vide quæ noto infrà libro IIII. Dial. I. pag. xxvj. & adde Panegyricum Iuliano dictum*: Iuuenes cum gladiis atque pilis, non cuſtodiæ corporis ſunt, ſed quidam Imperatorius ornatus. *Illi verò cuſtodes Cæſarei, non pila ſed haſtas ferebant, ex Suetonio aliiſq́. Moneo hodie tamen perſeuerare apud nos Belgas vocem Pils, qui ſagittam ſic vocamus.*

DIALOG. V.

Pagina 124. linea 13. „ Argenti aliquid mixti in criſtis, vel auri.] *Ita Silius de Chryxo Celtâ, libro IIII.*

Auro virgatæ veſtes, manicæque rigebant
Ex auro, & ſimili rutilabat criſta metallo.

Pagina 126. linea 7. „ Maiores noſtri ſtudioſè.] *Ita eſt. & galeæ iſtæ quæ ſcutis imponuntur, familiarum antiqua digmata, originem habent à multifariis iſtis criſtis. Mira enim laſciuia. & alius cornua ſumebat, quaſi ad impetendum & terrendum: vt de Pyrrho rege in textis retttuli. Addo & de Philippo Macedone: de quo Liuius libro* XXVII. In arborem illatus impetu equi, alterum cornu galeæ ad eminentem ramum perfregit. *De cornu iſto, pro inſigni, capio. ſicut Afri cuiuſdam, in honorem Ammonis, ornatus deſcribitur à Silio libro* XV.

Caſſide cornigerâ dependens infula.

Sed & in Virgilio eſt, libro XII.

Enſemque, clypeumque, & rubræ cornua criſtæ.

aliâ tamen fortaſsis mente, & criſtæ ipſæ plumeæ ſectæ & diuiſæ intelleguntur velut in cornua. Suidas tale: Κέρας οἱ παλαιοὶ τὴν τρίχωσιν ἐκάλουν: Cornu, veteres capillos aut iubas vocabant. *At in noſtris hodie Galeis quàm crebra cornua? alia animalium partes? ſæpè capita? Quæ omnia olim in Gallorum & Germanorum cottidiano ritu. Diodorus de Gallis*: Κράνη χαλκᾶ περιτίθενται, μεγάλας ἐξοχὰς ἐξ αὐτῶν ἔχοντα, παμμεγέθη φαντασίαν ἐπιφέροντα τοῖς χρωμένοις. τοῖς μὲν γὰρ πρόσκειται συμφυῆ κέρατα, τοῖς δὲ ὀρνέων ἢ τετραπόδων ζώων ἐκτετυπωμέναι προτομαί: Galeas æreas capiti circumponunt, quæ magnas eminentias verticeſque habent, & magnificam opinionem ſpectantibus obiiciunt. Aliis enim naturalia cornua appoſita ſunt, aliis auium aut quadrupedum animalium expreſſæ effigies. *Plutarchus de Germanis, in Mario*: Κράνη μὲν εἰκασμένα θηρίων φοβερῶν χάσμασι καὶ προτομαῖς ἰδιομόρφοις ἔχοντες, ἃς ἐπαιρόμενοι λόφοις πτερωτοῖς εἰς ὕψος, ἐφαίνοντο μείζους: Galeas habentes quæ aſſimilarent terribilium ferarum rictus, aut alias peculiares facies, eaſque criſtis pennatis exſtruentes, maiores, quàm erant, apparebant. *Etſi hoc paullò diuerſum eſt à Diodoro. & vult iſte, vt verba ſunt, galeas ipſas fuiſſe aut è feris, aut in eas formatas. Id enim quoque ſolent, detractas ita exuuias ferinas, ipſoſq́ hiantes rictus capiti imponere. Apud Suidam ſcriptor*: Οἱ δὲ Πάρθοι τὰς κεφαλὰς τῶν θηρίων ἀρμόσαντες τοῖς κράνεσιν, ἐχρῶντο τοῖς τῶν θηρίων χάσμασι: Parthi capita ipſa ferarum galeis adaptantes, vtebantur earum rictibus. *Statius libro* III.

——— ore ferarum
Et rictu horrificant galeas.

Pagina 126. linea 15. „ Criſtas aliquot è monumentis vide.] *Non tamen hic Polybianæ illæ expreſſæ, nec triplices. Polybij verba ſiquis attendit, dixerit magis pennas erectas fuiſſe, altas ſeſquipedem; cuiuſmodi & Turcæ hodie geſtant.*

DIALOG. VI.

Pagina 131. linea 14. „ A Douſâ noſtro emendatus, ærato.] *Nec aurato tamen ſperno: quoniam & loricas auratas lego, & Parthia metallis eius diues.*

„ Exſtat

„ Exſtat deſcriptio plena in libello qui Notitiæ.] *Ne peſere graue ſit, en repræſento.* Pagina 114. linea 21.

„ Librarum vtraque, an vtralibet?] *Ambiguum enim Plutarchi verbum,* ἑκάτερος. *Sed magis eſt, de vtraque accipi, vt ſingulæ pepēderint libras vicenas. Scribitur ibidem, ſolum* Alcimum quemdam, valentiſſimum virum, centum viginti pondo armorum tuliſſe, cùm alij non niſi ſexaginta. *Hæc ita interpres, cùm in Græco ſit:* διταλάντῳ πανοπλίᾳ ἐχρῆτο, τῶν ἄλλων χρωμένων ταλαντιαίᾳ: duorum talentorum armaturâ vtebatur, cùm alij non niſi vnius talenti. *Et ſanè minus talentum* ſexaginta *minarum aut librarum eſt: ſed Heſychius, Vitruuius, alij, in re ponderali talentum ferè accipiunt, pondo centum viginti. de quo cogitetur. Etſi enim grande hoc pondus: tamen exemplum ſingularis roboris eſt, tum & Romani militis cottidiana onera haud longè infrà iſtac.* Pagina 135. linea 20.

DIALOG. VII.

„ Dextris cruribus.] *Non vana ſunt hæc Vegetij, nec mea quæſtio. Sanè pro eius mente funditor, quem expreſſi ſuprà (in Dial. I. lib. III.) ſiniſtrum crus tectum palàm habet: contrà Legionarius, quem item expreſſi (Dialog. III. lib. VII.) dextrum modò crus ferro regit.* Pagina 137. linea 8.

„ Sellarum equeſtrium fulcra.] *Tale in Panegyrico Nazarij quem Conſtantino dixit, vbi de Cataphractis equitibus ab eo cæſis:* Tunc ire præcipites, labi reclines, ſemineces vacillare, aut moribundi ſedilibus attineri. Pagina 143. linea 11.

„ Velitares iſtas haſtas plures donat.] *Lapis quoque antiquus eſt, quem exſcriptum miſit ad me Ioannes Viuianus, vir elegantiſſimi ingenij & doctrinæ, qui poſitus eſt* ALBANO VITALI. EQ. ALÆ INDIANÆ: *& in eo ipſe miles expreſſus; dextrâ equum freno retinens, in leuâ colligata haſtilia, adiacente ſcuto. Rara alioqui, quod ſciam, ſpectiones eiuſmodi aut exempla.* Pagina 145. linea 20.

DD ANA-

ANALECTA

LIB. IIII. DIAL. I.

Pagina 151. linea 27. „ Extrema verò Triariorum.] *Nihil hoc more notius aut certius. imò ſeruabant & in nauali certamine, quod ex eodem Polybio dicas. Ille enim libro 1. cùm pugnam Romanorum claſſicam in Pœnos deſcribit, ait* exercitum diuiſiſſe in quattuor partes. Τὸ δὲ, *inquit* μέρος ἕκαστον διπλᾶς εἶχε προσηγορίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἐκαλεῖτο στρατόπεδον, καὶ πρῶτος στόλος, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ λόγον. τὸ δὲ τέταρτον καὶ τρίτον, ἐπωνυμίαν ἔτι ἐ προσανελήφει. τριάριοι γὰρ ὠνομάζοντο, κατὰ τὴν ἐν τοῖς πεζικοῖς στρατοπέδοις συνήθειαν : Quæque autem pars duplicem agnominationem habebat. Dicebatur enim Prima legio, & Prima claſſis, & ſic deinceps. Quarta autem & tertia pars, agnominationes non habebant : ſed Triarij dicebantur, iuxta conſuetudinem in pedeſtribus copiis. *Sciendum igitur, copias ita diuiſas locataſq; fuiſſe, vt duæ poſtremæ partes ad latera ſibi iunctæ fuerint, eoq; Triarij dicti : non autem Tertia illa in medio ponenda. Hic Polybij locus tenebras alioqui habeat.*

Pagina 152. linea 16. „ Eoque hîc reſcribendum, infirmis.] *Niſi quis Ammiani mentem tamen hanc elicit :* Præſtitutos, *id eſt præpoſitos firmos pedites ante mediam aciem : quod eſſet in principio ipſo. Sed quid tamen hoc ad Homerum? qui equites inibi ponit.*

Pagina 154. linea 24. „ Liuius mirificè obſcurat.] *Vide an & ſic intelligas. Cohortis ſignum in extremo manipulo Triariorum fuiſſe : atque ita duci inſtructam quamq; ante ſuum ſignum.*

DIALOG. II.

Pagina 157. linea 14. „ Rorarij procurrebant inter Antepilanos.] *Simile Vegetius in ſuâ diſpoſitione notat, libro* III. *cap.* XIIII. Sciendum ergo eſt, ſtantibus duobus primis ordinibus, tertium & quartum ordinem, ad prouocandum, cum miſſilibus & ſagittis, primo loco ſemper exire. Qui ſi hoſtes in fugam vertere potuerint, ipſi cum equitibus perſequuntur : ſin verò ab hoſtibus pulſi fuerint, redeunt ad primam & ſecundam aciem, & inter ipſas recipiunt ſe ad loca ſua. *Ita illo æuo vides reditum penè fuiſſe ad priſcum & diu deſitum morem.*

DIALOG. V.

Pagina 167. linea 6. „ Defigi in terra ſolere.] *Ita olim factum, & ipſa haſta ſic ſolo infixa. At poſteà (ad cuſtodiam, an ad delicias?) non ipſa haſta, ne macularetur aut abſumeretur, ſed loculi aut thecæ ferreæ in terram defixa, & in eas immiſſa ima haſtæ cuſpis. Conſpicitur ita clarè & deſculpitur in lapide marmoreo, ædibus quæ Caſiorum ſunt Romæ : vbi quadrati iſti loculi ferrei, in acutum deſinentes, introrſum vacui, efformantur, & aquila ac cohortium prætoriarum ſigna imponuntur. Lapis inſcriptus eſt* M. POMPEIO. PRIMOP. LEG. III. *& pluribus titulis.*

Pagina 170. linea 55. „ E purpura fuiſſe.] *Trahunt huc & Ciceronis locum quidam è* II. *de Legib.* Color albus præcipuè decorus deo eſt, maximè in textili. Tincta verò abſint, niſi à bellicis inſignibus. *Sed Ciceronis ſermo de templorum cultu deorumq; eſt : ideò verius, hoc ad Martem & eiuſmodi Deos, eorumq; inſignia referri.*

DIALOG. VI.

Pagina 176. linea 50. „ Dextraque vt læuum teneat] *Alij legunt,* Dexterque v.l. teneat, dextrumque ſiniſter miles: *ſed conſimilis eſt mihi ſenſus.*

DIALOG. VIII.

Pagina 183. linea 11. „ Vt in genua primi ſubſiderent.] *Simile in Silio, effectu non modo, lib.* IX.

Queis

Queis aſtare loco dederat fortuna ſecundo,
Contorum longo & proceræ cuſpidis ictu,
Ceu primas agitent acies, certamina miſcent.
At quos deinde tenet retrorſum inglorius ordo,
Miſſilibus certant pugnas æquare ſuorum.

Quod planè eſt pro locatione Vegetij, de quâ dixi, cùm Haſtati & Sagittarij ſecundo tertioq; ordine conſiſtunt. Itaque à ſuo au- hoc Silius (vt ſolent poëtæ) ad priſcum traxit.

„ Acies erat Afraniana duplex.] *Correctionem noſtram vides, facilem nec longinquam, ſi per notas (vt ſolet, & editur vulgò) numeros iſtos ſcribas. Subit tamen nunc propius veriuſq; fortaſſe legere:* legionum I I. & I I I. *id eſt,* duarum & trium. *Ita velit aciem duplicem fuiſſe, id eſt in duo cornua diuiſam: vno ſtetiſſe duas legiones Petreij, cum ipſo; altero, tres Afranij, item cum ipſo. Tot enim quiſque eorum legiones proprias habebat, vt ex Cæſare ſuprà clarum. Tum poſt eas, ſubſidia cohortium.* Pagina 185. linea 37.

„ Ex ternâ acie ſingulas cohortes.] *Monui legendum* ſenas cohortes: *ſed hoc amplius alij,* ex tertiâ acie *volunt. nec malè, ſi duas ſubſidiarias etiam acies facis. Sanè Cæſar ipſe* Tertiam aciem & Quartam *nominare videtur pro hoc ſitu.* Pagina 189. linea 15.

DIALOG. XI.

„ Quis autem clamor ille, aut in quæ verba.] *Addo, reperire me etiam gentis aut Patriæ nomen acclamatum, vt nunc à quibuſdam ſolet. Nam Hiſpani, Hiſpaniam ingeminant in concertatione aut rixâ, & cùm auxilium cient. Plutarchus in Mario, hoc ſcribit:* Ambrones, cùm pugnam cum Romanis incœptarent, ſiue quò ſeſe cohortarentur, ſiue vt hoſtes terrerent, nomen ſuum identidem intonaſſe AMBRONES. *In eodem lego, Romanos etiam vſurpaſſe crebrò illud,* Feri, *in acie, & cùm ſeſe mutuò adhortarentur.* vnde etiam, *inquit, (in Marcello)* quidã Feretrij Iouis nomen deriuant. *Sed hoc in ipsâ acie, non ante eam.* Pagina 203. linea 42.

„ Videntur cum cantu aut rythmo quodam fuiſſe.] *Idem ex Paullo Diacono dicas libro* XVIII. *de Heraclio Imp. qui tirones exercebat opere & arte militari:* Clamorem bellicum, & carmina & iubilum, & impetum in alterutrum ſurgendi habere hos docebat: vt reperti in bellis nil mirarentur, ſed fidenter proficiſcerentur in hoſtem. Pagina 206. linea 14.

ANALECTA

LIB. V. DIAL. I.

„ Locus, qui Gnoma appellabatur.] *Hoc de Foro ipſo Suidas. Et* Gnoma *ac* Groma *ſanè idem, quod vel ex Gloſſis liquet: dixeriſq; totum illud ſpatium vbi Gromâ primum ſecuerunt (id in Prætorio)* Gromam *dictum,* Κατ' ἐξοχὴν. *Imò & locum adſitum, vt Forum.* Pagina 112. lin penult.

DIALOG. V.

„ In tentoriorum ſcilicet vſum, & ſi fortè ſcutorum.] *Vtrumque fuit. atque ita Cicero L. Piſoni obiicit, Proconſuli Macedoniæ:* Quid? illam armorum officinam ecquid recordaris, cùm omni totius prouinciæ pecore compulſo, pellium nomine, omnem quæſtum illum domeſticum paternumque renouaſti? Videras enim grandis iam puer, bello Italico, repleri quæſtu veſtram domum, cùm pater armis faciendis tuus præfuiſſet. Pagina 243. linea 27.

DIALOG. VII.

„ Si tres ſub vno Conſule legiones.] *Quod Polybij quidem æuo haud crebrum; increbuit ſub Principibus, atque etiam antè, cùm ſocij iam remoti. Tum igitur metatio latior, & Principia per vias ſuas magis diuiſa. Tacitum ſic interpretor* II. *Annalium, de Germanico qui* Pagina 254. linea 18.

cum copiis ad infelicem locum venit vbi Varus caſu: Prima Vari caſtra, lato ambitu, & dimenſis principiis, trium legionum manus oſtentabant. *Id eſt, cùm principia dimenſi eſſent, repperertunt tribus legionibus locum.*

DIALOG. IX.

Pagina 274. linea 19. „ Fraxare, vigiliam circuire.] *Dubitabat Claudius Dauſquius, vir vtriuſque linguæ benè ſciens, an non à Græco ductum eſſet, παρὰ τὸ φράξαι: quia ſic muniuntur Vigiliæ. Prudentius eâ formâ ἐκ τοῦ χαράξαι fecit* Charaxare. *Idem Claudius ſuprà, vbi in Græco eſt περιῄει τὴν ἐκτὸς στρατείαν, de Velitibus, ſuſpicabatur φράττει: vti Polybius in hac ipſâ re loquitur.*

Pagina 276. linea 13. „ Aliud eſt in Auſonij verſu, & niſi quis explicat, muto.] *Atque iam repperi, ecce, qui explicaret & vellet referri ad triplicem noctis ſectionem, quæ apud Græcos fuiſſe videtur, ex Homero & Theocrito. Notauit, & me quoque in ſermone monuit, vir pietate, doctrinâ, & amore in me ſingulari M. Antonius Delrius, ad Senecam.*

Pagina 280. linea 9. „ De Ignibus, quos reperio crebrò.] *Et palàm ac certò in Cæſare,* III. *Ciuilium:* Cùm animaduertiſſent ex ignibus, nocte cohortes noſtras ad munitiones excubare, vniuerſi in multitudinem ſagittas coniiciebant, & ſe confeſtim ad ſuos recipiebant. Quibus rebus noſtri hæc reperiebant remedia, vt alio loco ignes facerent, alio excùbarent. *Nota obiter, & incommodum quod oriri ex ignibus iis poteſt, & in facili remedium.*

DIALOG. XII.

Pagina 298. linea 26. „ An parati ad bellum?] *Verè dixi rarum in ſcriptis morem, & in re tamen aſſiduum. An non tamen odoror in Paulo Diacono, libro* XVII? Philippicus, *inquit,* egreſſus è regiâ vrbe, hoſtili ſumpto apparatu, ad ciuitatem Amidam properat. Et collectis armatis percontabatur, Si in promptu haberent properandi ad bellum? *Simile profectò eſt, an tamen tunc ſollemniter ita factum ignoro. Suſpicetur etiam aliquis laſciuos vernulas eo reſpexiſſe in Tacito (*III. *Hiſt.) cùm milites abſciſſis furtim balteis ſpoliatos, interrogarent,* An accincti forent? *quaſi Imperatorium illud imitantes.*

Pagina 300. linea 20. „ Aliter atque aliter agmina ſæpe inceſsiſſe.] *Vt in Cæſare ſectio & diuiſio Agminum ferè fit per legiones ipſas, non per Haſtatos, Principes, Triarios: quod obſerues. Hirtius in* VIII. *Gallicor.* Agminis ordinem ita conſtituit, vt legio VII. VIII. IX. ante omnia irent impedimenta: deinde omnium impedimentorum agmen cogeret XI. Hac ratione pænè QVADRATO Agmine inſtructo, in conſpectum eorum venit. *Simile ipſe Cæſar* II. *Gallic.* Sed ratio ordoque Agminis aliter ſe habebat, ac Belgæ ad Neruios detulerant. nam quòd hoſti appropinquabat, CONSVETVDINE SVA Cæſar, ſex legiones expeditas ducebat: poſt eas totius exercitus impedimenta collocabat: inde duæ legiones totum agmen claudebant, impedimentiſque præſidio erant. *Itaque conſuetudo hæc Cæſaris erat, vt ipſe ait, impedimenta in medium recipi, tutò aſſeruanda: & legionum maximam partem expeditam præire, aliam ſequi. Idem factum à ſe in re ſubitâ oſtendit,* VII. *Gallic.* Pugnatur vnà omnibus in partibus, conſiſtit agmen, impedimenta inter legiones recipiuntur.

DIALOG. XIII.

Pagina 304. linea 24. „ Denique extra controuerſiam.] *Hæc ita è Lucano, & Appiano: ſed finem controuerſiæ, quid ſi ita ipſe Cæſar dicit & prait? Mihi apertè, tùm notat: Pompeium territum hoc cœpto Cæſaris, tùm tamen neque prohibere poſſet, niſi prælio vellet decertare; nec à Dyrrhachio aut mari diſcedere, vbi apparatum omnem belli habebat:* relinquebatur, *inquit,* vt extremam rationem belli ſequens, quamplurimos colles occuparet, Cæſariſque copias quàm maximè diſtineret. Idque accidit. Caſtellis enim* XXIIII. effectis, quindecim millia paſſuum in circuitu amplexus, hoc ſpatio pabulabatur. *Obſerua verò, ipſum Pompeium* XV. M. *paſſuum in ſpatio interiore amplexum, quanto igitur amplius, & longè amplius oportuit eſſe ſpatium atque ambitum Iulianum, quo is cingebatur? Analogia clamat, & aperta eſt. Hoc autem de Pompeio, Lucanus ita ex fide narrat, vt ſolet:*

*Credo plura fuiſſe in tanto ſpatio.

Ac

Ac tantum ſepti vallo ſibi vindicat agri,
Parua Micenææ quantum ſacrata Dianæ,
Diſtat ab excelſâ nemoralis Aricia Româ.

Sunt ipſa quindecim milliaria, *quæ poſuit Cæſar. At virum doctum, & alias cautum, (iam nunc legi) hæc referre ad ipſum Cæſaris vallum, ſupinitas eſt & aberratio larga in legendo. Lucanus videatur. Quòd etiam idem Strabonem aduocat, & vult Ariciam diſtare Româ* viginti milliaria: *non ita eſt, & Strabonis ſcriptura falſa impoſuit, nec ibi* ſtadia centum ſexaginta *legenda, ſed* centum viginti. *Nota altera immutetur in Græcis. Vult Cæſar hic, cum Lucano compoſitus: vult palàm Dionyſius libro ſexto, qui* centum viginti ſtadiis, *ſine vllâ notâ numerali, diſtare Ariciam à Româ ſcripſit. Idem cum eo Philoſtratus in vitâ Apollonij libro* IIII. *Idem denique in Antonini Itinerario: niſi tamen quòd illic vnitas additur*, & XVI. M. P. *leguntur.*

DIALOG. XIIII.

„ Palus in terram rectus & fixus.] *Quem palum more & Latinitate ſui æui Diaconus* lanceam *dixit, in his verbis libri* XVII. Phocas Macrobium Scribonium iuſſit ſagittari apud Septimium, pendentem in lanceâ, in quâ tirones exercebantur. Pagina 310. linea 16.

„ A Tarquinio rege ſtructus Agger] *Adde ad dictos auctores Strabonem libro* V. *in deſcriptione vrbis, vbi Aggerem hunc in* ſex ſtadia *protendit.* Pagina 312. linea 11.

DIALOG. XVI.

„ Pro donatiuo Principis.] *Ita Diaconus:* Anaſtaſius timens rogam multam iecit in populum. *Item etiam pro Stipendio:* Mauricius Imperator iuſſit Petro Prætori, vt tertiam portionem rogæ in auro Romanus acciperet, & tertiam in armis, & aliam tertiam in veſtimentis diuerſis. Pagina 317. linea 19.

„ Tribunus & Præfectus alæ quadruplum] *Hoc probabilius puto, quàm quod Hermolaus Barbarus, vir ſummus, cenſuit talentum eſſe. Induxit eum Strabonis locus, ſcribentis libro* XII Tigranem regem Pompeio & militibus varia dona largitum, & Tribunis talentum. *Atqui non pro Stipendiorum modo id fuit, ſed ex regiâ & liberâ benignitate. Si ad ſtipendia trahis, quid ergo Centurionis ſtipendium erit* decem minæ, *ſiue mille drachmæ?* militi dimidiata mina, *ſiue quinquaginta drachmæ? Ita enim diuiſit eâdem illâ donatione Tigranes, ex Plutarcho & Appiano. Fallax aut nullum hoc argumentum eſt.* Pagina 320. linea 23.

„ Ariſtoteles te reformet.] *Ante eum Plato, qui & hoc de Carthaginienſibus notauit, & lege complexus eſt*, Ne quis in militiâ vinum guſtet, ſed aquam omni eo tempore bibat. *Vide librum* II. *De Legib.* Pagina 325. linea 15.

APPROBATIO.

I. Lipſij, clariſſimi Louanienſis Academiæ Profeſſoris, de Romana militia libros quinque, *quos ad priſcam illuſtrandam hiſtoriam eruditè conſcripſit, probo, & prælo dignos cenſeo. Louanij, Idibus Martiis* 1594.

Henricus Cuyckius D. Petri Louanij Decanus, & Pontificius ac Regius librorum Cenſor.

INDEX DIALOGISMORVM

LIBRI PRIMI.

PRÆFATIVNCVLA & occaſio dicendi, tum laus aliqua Militiæ Romanæ, Dial. I. folio 11

Modus & Ordo dicendorum, tum de Dilecto, de Tribunis, de Stipendiis. Dial II. fol. 13

Ratio & modus legendi. Signa propoſita, dies edictus. Tribuni per legiones diſtributi. Sortitio tribuum, & alia. Dial. III. fol. 20

Quædam Polybio non dicta. Subitarij milites. Pœna & coërcitio non parentium. Item de Vacationibus. Dial. IV. fol 27

Equitum dilectus genera & diſcrimen. de equo publico accuratè diſſertum, & tranſuectione. Diál. V. fol. 31

Sacramentum militiæ. Qui exegerint; quomodo datum aut dictum: quibus verbis. Dial. VI. fol. 35

Sociorum electio. Diſcrimen inter auxilia. Præfectus eorum, & quæſtor. Dial. VII. fol. 38

Additum de Euocatis. Cur ita dicti, & quid, & quàm multi fuerint. Dignitas eorum, & paritas cum centurionibus. Dial. VIII. fol 41

Conquiſitores ad Dilectum. Tirones poſſeſſoribus indicti. In cute puncti. Dial. IX. fol 43

LIBRI SECVNDI.

De Ordine, & is quotuplex tum de quattuor generibus militum, Velitibus, Haſtatis, Principibus, Triariis. Dial. I. fol. 47

De manipulis militum: Eorum numerus, & Græca nomina. Dial. II. fol. 50

Inuoluta quædam Liuij ſuper Ordine euoluta, partim emendata. Dial. III. fol. 53

Cohors, Numeri, Spira. Cohors prima, Cohors Prætoria. Dial. IIII. fol. 58

Legio & paullatim eius augmenta. Dial. V. fol. 60

Equitum diuiſio, Turma, & eorum in legione numerus. Dial VI. fol 62

Sociorum diuiſio, & numerus. Extraordinarij, Ablecti, Alares, & Alæ. Dial. VII. fol. 64

De Centurionum numero, ordine, prærogatiuâ, de Optionibus, Primopilo, omnia accuratè Dial. VIII. fol. 70

De Tribunis militum eorum electio. item diſcrimina, munia, inſignia. Dial. IX. fol 83

Sociorum Duces & Præfecti Dial. X. fol 87

De legatis, qui Imperatoribus attributi. Dialog. XI. fol. 90

De Imperatore ipſo: Ductu & Auſpicio. Lictores, Paludamenta, Equi eius, Dialog. XII. fol. 92

LIBRI TERTII.

Ad Arma ventum. de Velitibus prædictum, Eorumq; origine, tum Haſtis eorum, Parmâ, Galeâ. Dial. I. fol. 99.

De Scuto accuratè. Diſcrimen à Clypeo. Magnitudo eius, Circulus, Vmbo, Origo, & exemplum. Dial II. fol. 106

Gladius Hiſpanienſis, Origo, Vſus, Bonitas. Dial. III. fol. 114

Pilum totum deſcriptum. magnitudo, forma, violentia: & ſiquid mutatum. Dial. IIII. fol. 117

De Galeâ, & multiplici criſtâ. Dial. V. fol. 122

De Loricâ, & variâ eius ſpecie. Dial. VI. fol. 127

De Ocreis obiter. tum ex profeſſo & plenè de Equitum armis. Dial. VII. fol. 137

Numidæ equites, & Tarentini. Dial. VIII. fol. 146

LIBRI QVARTI.

Diſpoſitio Aciei & communis ordo, tum via & interualla: perq; iſta acceſſio & receſſio. Dial. I. fol. 150

Velites vbi olim, & poſteà locati. item Equites & Socij. Dial. II. fol. 157

Signa quot, & vbi fuerint. Anteſignani & Poſtſignani. Dial. III. fol. 159

Ducum militumq; locatio diſtinctè: & pœna qui ordinem liquiſſet. Dial. IIII. fol. 161

In

In occaſione de ſignis dictum, de formâ eorum ſingillatim, de cultu & religione. Dial. v. fol.164

Duplex, triplexq́; acies, & aliquot eius forma. Dial. vi. fol. 175

Aliæ quædam acierum formæ. Cuneus. Globus, Forſex, Turris, Serra. Dial. vii fol. 178

Exempla aliquot pugnarum: Craßi, Manlij, Cæſaris cum Afranio, Cæſaris cum Pompeio. Dial. viii. fol 180

Allocutio exercitus ante pugnam, de ſuffragio & refragio militari. Dialog. ix. fol. 190

De Claßico. de Tubâ, Lituo, Cornibus, Buccinâ, ſeorſim: item de Tympanis. Dialog. x. fol. 195

Clamor militum ſub pugnam & Baritus: concuſsiotem armorum. Dialog. xi. fol. 203

Signum pugnæ, Tunica punicea: ſignum pugnæ, vox & teſſera. Dial. xii. fol. 206

LIBRI QVINTI.

Ad diſciplinam tranſitum, ac primò de ſede eius, Caſtris. Ea laudata, diuiſa, partes recenſita. Dial. i. fol. 210

Prætorij poſitura, eius magnitudo & partes. Dial. ii. fol. 214

Tribunorum metatura, Quæſtoris, Euocatorum, Ablectorum, Extraordinariorum. Dial. iii. fol. 218

Inferior caſtrorum pars explicata, & deinde cum Declaratione & Podiſmis ſuis propoſita. Dial. iiii. fol. 226

De Tentoriis, Foßâ, Vallo, Portis. Dial. v. fol. 240.

De operibus. qui Immunes in iis, qui Munifices. Socordia poſterioris æui. Dial. vi. fol. 248

De Miniſteriis, quæ Tribunis & Equitibus & alibi præſtantur, item de Excubiis & Stationibus. Dial. viii. fol. 255

De Vigiliis. Teſſera in iis, Teſſerula, & diuiſio, & Circuitio, omnia diſtinctè. Dial. ix. fol. 263

De imperio caſtrorum, & adminiſtratione in his talibus. Tribuni per vices faciunt. & Salutationes ducum. Dial. x. fol 282

Ad Exercitia tranſitum. Ea diuiſa, & primò dictum de Oneris exercitiis: Tuliſſe cibos, valles, ſarcinas, præter arma. Dial. xi. fol. 285

De Agmine toto. tum de metatione caſtrorum, & metatoribus. Dial. xii. fol. 291

De Exercitio Operis. Exempla aliquot eiuſmodi illuſtria. Dialog. xiii. fol. 302

Armorum exercitia, quàm crebra, & quàm paßim? Tum ordine quædam data. Dialog. xiiii. fol. 306

Ad Leges itum, ac primò de eâ quæ Furta tangit, tum quæ Prædam. Dial. xv. fol. 313

De ſtipendio militum, eius origine & auctu. De Frumenti modo, & hordeo. de iis quæ ad victum: Dial. xvi. fol. 316

Præmia militaria, haſta, Armillæ, Torques, Phaleræ, Spolia. Dial. xvii. fol. 328

De pœnis, quis inflixerit, & quas: tum etiam de variis ignominiis. Dialog. xviii. fol. 339

De Mißione quadruplici, Honeſtâ, Cauſſariâ, Gratioſâ, Ignominioſâ: & de Commodis miſſorum. Dial. xix. fol. 352

Concluſio ſermonum quinque, & militia veteris cum noſtrâ breuis comparatio. Dial. xx. fol. 355

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia, quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibusque diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur, vt tanquam Dij quidam ſpleneſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem iis ipſis in literis ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eosque ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio, conceſſuque ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Literis poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura inſitas à primis temporibus ætatis tuę ita literarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeque vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis ſcriptoribus loca quæ quædam tanquam luſtra erant, illuſtraſti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæq. à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haud quaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſa, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patricinioq. noſtro defendendum pro benigna noſtra in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioque te & Typographum tuum aduerſus quorumcunque fraudem, qui lucri cauſa, quod fieri ſolet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtra Cæſarea decernimus, ſtatuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum,

aut

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra ſacri Romani Imperij, Regnorumq. ac Dominiorum noſtrorum hæreditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve hæredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimum cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, hæredibúſue tuis, auxilio Magiſtratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici: alter verò ſemiſſis, tibi hæredibúſue tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & ſacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis extiterint, preſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiámue exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuſcunque modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtra ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtra Regia Pragæ, die prima menſis Auguſti. Anno Domini Milleſimo, Quingenteſimo Nonageſimo ſecundo. Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

Subſign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ M^tis proprium.

Io. Barnitius.

Additum ſigillum Cæſ. M^tis in cerâ rubrâ.

T*ibi* IOANNES MORETE, *pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis eſt ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti hos libros* DE MILITIA *& ad eos* ANALECTA *typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar dixit.*

Iuſtus Lipſius.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

REGIÆ Maieſtatis Priuilegio cautum eſt, Ne quis *Juſti Lipſi de Militiâ Romanâ Libros quinque, vnà cum Analectis ſiue Obſeruationibus*, citra voluntatem Ioannis Moreti Typographi Antuerpienſis, intra nouennium vllo modo imprimat, vel alibi impreſſos importet, diſtrahat, venaléſue habeat per omnes ditionum eius fines; qui ſecus faxit, confiſcatione librorum, & graui pœna mulctabitur: vt latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XVI. Maij. M. D. XCIIII.

Signat.

I. de Buſchere.
&
D'Enghien.